S ARAGON «AURfiLIEN

Aragon

AURELIEN

LOUIS ARAGON

AURELIEN

Traducere de
EM. SERGHIE

Editura UNIVERS

Bucureşti — 1972

Personajele şi situaţiile din acest roman sînt complet închipuite. Orice asemănare cu fapte sau cu persoane particulare care s-ar putea întrezări într-însul ar fi cu totul întîmplătoare şi independentă de voinţa autorului.

Cînd Aurelien o văzu pentru prima dată, Berenice i se păru de-a dreptul urîtă, cu alte cuvinte nu-i fu pe plac. Nu-i plăcu felul cum era îmbrăcată. Cu o stofă pe care el n-ar fi ales-o. Avea părerile lui în ceea ce privește stofele. Cu o stofă pe care o văzuse pe trupul mai multor femei. Asta nu-i prevestea a bine despre aceea care purta un nume de prinţesă din Orient fără să pară a se considera obligată să aibă simţul frumosului. Părul îi era fără luciu în acea zi, prost îngrijit. Părul tuns cere îngrijiri susţinute. Aurelien n-ar fi putut spune dacă era olondă sau brună. O privise superficial. îi rămăsese o mpresie vagă, generală, de plictiseală şi de enervare. Se şi întrebă de ce oare. Era lipsită de proporţie. Mai iegrabă mică, palidă, cred... Dacă ar fi chemat-o Jeanne jri Mărie, nu s-ar mai fi gîndit la asta, mai tîrziu. Dar 3erenice. Ciudată superstiţie. Iată într-adevăr ceea ce 1 irita.

Asta îi aducea aminte de un vers de Racine, de un ers care îi stăruise în gînd adeseori în timpul războiului, rin tranşee, şi mai tîrziu, după ce fusese demobilizat. In vers pe care nici nu-1 socotea drept un vers frumos ri, în sfîrşit, a cărui frumuseţe îi părea îndoielnică, îexplicabilă, dar care îl chinuise, care îl chinuia încă :

Je demeurai longtemps errant dans Cesaree... [1 I]

I ***Intîrziai mult timp hoinar prin Cezara...*** **(Notele aparţin traducă* rului.)**

îndeobşte, versurile pentru el... Dar acesta îi v. 1 îi revenea în minte. De ce ? Tocmai asta nu-şi t explica de loc. Fără nici o legătură cu povestea lui renice... cealaltă, cea adevărată... De altminteri, nu-şi ad^ cea aminte decît în linii generale de această romanţă, de acest cîntec veşnic repetat. Brună aşadar, Berenice cea din tragedie. Cezareea e dinspre partea Antiochiei, a Beirutului. Teritoriu sub mandat. îndeajuns de arăpoaică chiar, brăţări cîte mi-ţi vrei, uite, şi teancuri de fleacuri, de văluri. Cezareea... frumos nume de oraş. Sau de femeie. Un nume frumos în orice caz. Cezareea... *Je demeu- rai longtemps...* oh, asta-i, încep să mă ramolesc. Cu neputinţă să-mi aduc aminte : cum se numea tipul care spunea versul ăsta, un faimos individ, cu faţa pustiită, melancolic, haimana, cu ochi de jar, bîntuit de friguri palustre... care aşteptase ca să-şi dea părerea că Berenice fu pe cale să se căsătorească, la Roma, cu un grăsuliu închipuit, care părea un negustor de ţesături lăudîndu-şi marfa, prin felul cum purta toga. Titus. Fără de glumă. Titus.

Je *demeurai longtemps errant dans Cesaree...*

Va fi fost desigur un oraş cu drumuri largi, foarte nepopulat şi liniştit. Un oraş lovit de-o năpastă. De ceva ca de-o înfrîngere. Pustiit. Un oraş pentru oameni de treizeci de ani care nu mai doresc nimic. Un oraş de piatră, să-1 cutreieri noaptea fără să-ţi închipui că ac să răsară zorile. Aurelien vedea aievea nişte cîini fuginc pe după coloane, surprinşi în momentul cînd rupeat bucăţi dintr-un stîrv. Săbii lepădate de izbelişte, armuri Rămăşiţele unei lupte fără glorie.

Straniu că se simţea atît de puţin un învingător. Poate fiindcă umblase prin Tirol şi prin Salzkammergut, fiindci vizitase Viena în timpul cînd Dunărea aducea pe firul ape sinucigaşi şi cînd căderea monedelor dădea turiştilor i ameţeală groaznică. I se părea lui Aurelien, nu că îş formula clar acest gînd, ci aşa, din instinct, că fuses bătut, aşa, bătut tare de viaţă. în zadar îşi zicea : dai uite, noi sîntem învingătorii...

Nu-şi venise în fire de-a binelea de pe urma răz boiului.

Ii prinsese înainte de a fi intrat în viaţă. Era din contingentul care făcuse trei ani şi care presimţea că va fi eliberat, cînd veni pe neaşteptate acel august 1914. Aproape opt ani sub drapel... Nu fusese un tînăr precoce. Cazarma îl aflase nu prea deosebit de liceanul debarcat din familia sa în Cartierul Latin prin 1908. Războiul îl scosese din cazarmă şi îl înapoia vieţii după ani interminabili de provizorat cu deprinderea provizoratului. Şi nici primejdiile, nici fetele rînduite pentru aşa ceva nu lăsaseră vreo urmă în sufletul său. Nici nu iubise, nici nu trăise. Nu murise, asta însemna ceva, şi cîteodată se uita la braţele-i lungi, slabe, la picioarele sale de uliu, la trupul tînăr, la trupul intact, şi se înfiora în mod retrospectiv cînd se gîndea la cei mutilaţi, camarazii săi, la cei care se vedeau pe străzi, la cei care nu se vor mai întoarce.

Se împlineau în curînd trei ani de cînd era liber, de cînd nu i se mai cerea nimic, de cînd n-avea decît să se descurce singur, de cînd nu i se mai pregătea porţia de mîncare zi de zi împreună cu aceea a altor oameni ; în schimbul acestora nu mai saluta pe nimeni. Exact cei treizeci de ani ai săi, da, îi împlinise în iunie. Un fecior mare. Nu putea de-a binelea să se ia în serios şi să gîndească : sînt un bărbat. începea iarăşi să regrete războiul. In fine, nu războiul.' Timpul războiului. Nu-şi venise în fire nicidecum. Nu intrase din nou în cursul vieţii. Continua acel de la o zi la alta de atunci. Fără să vrea. De aproape trei ani amîna pe-a doua zi ceasul hotărîrilor. Işi închipuia viitorul său după ceasul acela, desfăşurîndu-se într-un ritm cu totul diferit, mai viu, cu hărţuieli, obositor. Ii plăcea să şi-1 închipuie astfel. Dar nu mai mult. Treizeci de ani. Viaţa nu începuse. Ce aştepta ? Nu ştia altceva decît să hoinărească. Hoinărea.

Je demeurai longtemps errant dans Cesaree...

Era poate sensul acestei reminiscenţe clasice... Adusese paludismul armatei din Orient, unde încheiase campania militară. Işi amintea cu oarecare nostalgie de viaţa uşoară din Salonic, de femeile grece, de falsele romane care nu înşală pe nimeni, de varietatea raselor, de pezevenclîcul înteţit, peste tot, pe străzi, prin băi publice... Aurelien era de statură mai ceva decît mijlocie, cu sprîncene negre dese, care se îmbinau între ochi şi cu

trăsăturile feţei pronunţate, avea o piele inegală, pătată şi cu semne. Altădată purtase mustaţă, dar o răsese la întoarcere. Nu doar fiindcă i-ar fi cerut-o cineva. Nu. I se ceruse altcuiva în faţa sa. La o cină din sala de gardă, unde îl invitase un prieten, extern de spital. Era fratele unui scriitor, care ar fi ajuns fără îndoială un mare scriitor dacă ar fi trăit, şi cu care Aurelien fusese împreună în război. Se explica astfel că fratele acesta, de curînd debarcat în Paris, frecventa un mediu literar a cărui parte esenţială o formau invitaţii din seara aceea. Printre aceştia se afla o femeie foarte drăguţă şi foarte insolentă, care spuse că nu se uita niciodată la bărbaţii cu mustaţă. O spunea de dragul lui Aurelien ? Lui nu-i trecea prin gînd aşa ceva, dar externul se retrase pentru cîteva clipe şi se întoarse după ce îşi sacrificase mustăţile. Povestea nu e surprinzătoare, ba chiar e cunoscută, fiindcă la cina cu doamna se afla un editor care o istorisi, şi mulţi dintre scriitorii acestuia o băgară în cărţile lor cu variante. Ne întrebăm de ce. Unele vulgarităţi stăruie în memoria noastră. Asta nu e nici măcar inedită şi se impune să cerem iertare că am pomenit-o. Dar nimeni nu băgă de seamă că Aurelien îşi rase buza superioară peste opt zile. Asta nu intră în gura lumii. înseamnă că Aurelien nu interesa pe nimeni. Un student în drept care nu-şi trece examenele şi lîncezeşte în biroul unui avocat foarte căutat, fără îndoială, dar nu unul dintre acei bărbaţi străluciţi care constituie fala Curţii cu juraţi. Totuşi această istorioară vădeşte mai bine decît orice încetineala reacţiilor lui Aurelien. Şi că avea în viaţă o prezenţă de spirit prea tîrzie.

Doar abia peste o lună îşi zise în sinea lui că, fără îndoială, prietenul său externul îi făcea curte probabil acestei frumoase femei insolente. Amănuntul nu-1 impresionase din capul locului. Şi nu-şi dăduse seama că femeia îi plăcuse, lui însuşi. Trebuia să fi fost adevărat totuşi, fiindcă în mod inconştient se răsese de dragul ei. Şi întrucîtva asemenea ei, o brună îndeajuns de zveltă, de subţirică în talie, dar albă şi lucitoare ca o piatră bine spălată, îşi închipuia el o femeie care s-ar fi numit Berenice. Atunci cînd Barbentane îi vorbise despre vară-

sa Berenice, şi-o închipuise astfel (deşi trecuse aproape doi ani de la întîmplarea cu mustaţa).

De aici o oarecare deziluzie. El îşi dădea silinţa de altfel să-şi aducă aminte de trăsăturile acestei Berenîce. Dacă nu izbutea, îi venea în minte în mod neplăcut desenul de pe stofa costumului său. De un urîcios galben-gri, cu acea dîră păroasă... La urma urmei, ce-i păsa lui de toate astea ?

îşi trecu degetele lungi prin părul încreţit, ca un pieptene. Se gîndea la statuile de prin pieţele din Cezareea : la acele Diane vînătoriţe, numai la acele Diane vînătoriţe cu înfăţişare înspăimîntată.

Şi la cerşetorii adormiţi la picioarele lor.

11

Lui nu-i plăceau decît brunetele şi Berenice era blondă, de-un blond stins. îi plăceau femeile înalte după asemănarea sa, ea era mică fără să aibă acea expresie de copil pe care talia mică o dă uneori. Părul său tăiat era ţeapăn, faţa palidă, ca şi cum sîngele n-ar fi circulat pe sub piele. Fără să aibă fruntea îngustă, bretonul pe care îl purta o micşora prea tare. Surprindeau, în această faţă cu pometţii ieşiţi în afară, ochii, ochii negri de dindărătul unor gene fără culoare, a căror ciudăţenie nu provenea atît din negreaţă lor, cît din forma bombată, ca la căprioare, şi din arcada sprîncenelor prelungite spre tîmple, aproape asiatică. Şi gura surprindea : buzele atît de răs- frînte, nu cutezai să le socoteşti groase, şi în mod natural roşii în paloarea feţei. Cu subite mişcări convulsive, cînd colţurile se lăsau în jos într-o expresie de durere pe care nimic n-o îndreptăţea. Buze de femeie uşuratică, se gîndi Aurelien. Nasul subţire şi scurt, cu aripi prea pronunţate, care la cea mai uşoară emoţie prindeau să palpite. Se părea că trăsăturile acestea strînse la un loc ar fi aparţinut mai multor femei deosebite. Le dădea oarecare unitate doar netezimea suprafeţelor, acea oblici- tate a obrajilor pe care lumina atingîndu-i în trecere nimerea un desen perfect, dar bizar, ca şi cum sculptorul s-ar fi înflăcărat la obraji, la desăvîrşirea obrajilor ; şi asta în dispreţul

tuturor celorlalte părţi.

Cînd Aurelien îşi dădea silinţa să-şi închipuie trupul lui Berenice, nu izbutea. îşi repeta în gînd că era mică, şi numai atît izbutise să-şi fixeze despre ea în amintire. Ar fi băgat de seamă dacă ea ar fi fost pocită, fără îndoială sau dacă ar fi avut pieptul mare. Dar, în sfîrşit, sforţîndu-se, revedea culoarea rochiei, nimic altceva. încă o dată, ea nu chema în minte imaginea unei fetiţe, acest trup se va fi format desigur, va fi trăind desigur. Dar cum ? Gambele fine, Berenice şi le acoperise caraghios în ziua aceea cu ciorapi de lînă, ceea ce îi păru nefiresc lui Aurelien. Supărător.

îi plăcu la ea de îndată vocea. Un glas de contralţă cald, profund, noptatic. Tot atît de misterios ca şi ochii de căprioară sub pieptănătura de institutoare. Berenice vorbea cu oarecare încetineală. Cu subite aprinderi, iute înfrînate, însoţite de scînteieri ale ochilor, ca nişte fulgere de onix. Apoi deodată, se părea, foarte repede, că tînăra femeie avu conştiinţa de a se fi trădat, colţurile gurii sale se lăsau în jos, buzele prindeau să tremure, în sfîrşit, totul se încheia cu un surîs, şi fraza începută se întrerupea, lăsînd unei mişcări stîngace a mîinii grija de-a termina un gînd îndrăzneţ, de care totul în ţinuta ei se dezvinovăţea acum. Atunci se vedea aplecîndu-se pleoapele mov, atît de fine încît îţi era teamă într-adevăr să nu se destrame.

Trebuie să mai spunem că Berenice avea o mişcare a umerilor parcă pentru a împiedica să alunece un şal, care o scotea din încurcătură îndeobşte cînd nu voia să continue o conversaţie sau cînd voia să-i schimbe cursul.

„Nu prea pari să fii o Provensală", îi spusese el. Stăruia în vocea sa un pic, nu de accent, ci de accent corectat, o nesiguranţă. Ea răspunse că asta n-avea nimic bizar : mamă-sa era de loc din Franche-Comte şi că n-avea de la tatăl său decît ochii negri.

Edmond Barbentane îl plictisea pe Aurelien cu întrebările sale : „Aşadar ai văzut-o pe vară-mea Berenice ? Asta e. tot ce spui despre dînsa ?“ Şi alte sute şi zeci la care trebuia să-i răspundă cîte ceva într-un stil cam aşa : «Este încîntătoare... rară fiinţă... ba da, ba da, îmi place...» Fiindcă să-i spună, că îi displăcea, adică adevărul, ar fi impus să dea explicaţii, să vorbească la nesfîrşit.

Edmond se distra. Ce-1 interesa pe dînsul, la urma urmei, ce anume gîndea Aurelien despre vară-sa ? Ea trăsese în gazdă la familia Barbentane în Paris, urma să plece din nou în provincia sa. Intîmplarea doar ho- tărîse ca Aurelien, lipsit de ocupaţie, să fi venit să-şi vadă fostul camarad de front. El se simţea întotdeauna stingherit de luxul din acest interior. îi plăcea coniacul lui Barbentane şi cinismul său. Ieşiseră după-prînz împreună şi coborau din Passy spre oraş pe cheiurile le Cours-la-Reine. Era o zi senină şi cam frig. Aerul şi strada erau curate, îngrijite ca Edmond Barbentane, care stîrnea uimire totdeauna pentru că mergea pe jos. Fără să vrea, Aurelien se uita mereu îndărătul prietenului său, ca să observe dacă trăsura sa nu-1 urma îndeaproape. Avea totuşi un umblet de jucător de fotbal.

— Aşadar asta e tot ce spui despre Berenice ?

O manie. N-avea nimic de spus despre ea. Dar fiindcă a nu spune nimic avea să-1 antreneze pe Edmond la atîtea concluzii, haide : „Pare nemaipomenit de blîndă. Va fi fiind desigur o odihnă la casa omului prezenţa unei asemenea femei...“

Se străduise mai degrabă să spună ceva ieşit din co- mun, după care ar fi fost chit, decît ceva cu adevărat chibzuit. Dar, în sfîrşit, în ceea ce priveşte blîndeţea, o credea blîndă pe această neînsemnată provincială. Se pare că nu aşa ceva trebuia el să spună. în sfîrşit, ştiţi cum sînt oamenii, îşi fac despre cineva o idee pe care au exprimat-o de zeci de ori şi n-au dat peste nici o contra- dicţie sau chiar au fost aprobaţi. Atunci asta a căpătat valoare de adevăr curent. Edmond nu scăpa de acest automatism. Pufni de rîs. Ah, ce minciună gogonată...

— Blîndă ? Berenice ? Blîndă ? Ei bine, dragul meu, îţi urez să ai parte de o duzină de asemenea blînde ! Lucrul cel mai nostim pe care mi l-au auzit urechile vreodată ! Abia te stăpîneşti să nu rîzi. Nu te-ai uitat bine la ea ? Drept odihnă, este nimerit. Dracul în casa popii, vrei să zici... Iadul la casa omului !

Aurelien ridică din sprîncene de uimire. Ce diavol ? Ce popă ? Ce iad ? El nu voia să spună ceea ce gîndea mai ales, că nu-i părea întru nimic deosebită, această Berenice, şi că diavolul oricum... în puţine cuvinte, nu

eşti pus în faţa diavolului fără să nu simţi oarecare fior. El mormăi ceva în acest sens, la care Edmond nu răspunse numaidecît. Era o zi de sfîrşit de noiembrie însorită de-a binelea. Automobilele se mişcau pe macadam fără zgomot, fără praf. Copacii fără frunze îşi desenau reţeaua lor neagră pe deasupra aleelor, ca o lucrătură de orfăurărie împodobită cu smalţ negru. Totul era cu desăvîrşire de curat şi de luxos, chiar înspăimîntătorul Petit-Palais, la care Aurelien se uită ca la un duşman personal.

Tot ca să spună ceva, zise : „Lămureşte-mă...“ şi îi păru rău pe dată, fiindcă Edmond deduse că el se interesa de vară-sa, şi tăgăduielile nu izbutiră decît să-1 întărească în această convingere. De aceea începu de îndată să-i dea lămuriri asupra lui Berenice.

— Dar, în sfîrşit, este evident. Această femeie stă ca pe jăratic. Ca o blestemată. Iadul acesta înfăţişează probabil viaţa sa. O măruntă viaţă liniştită, într-adevăr, minunată, nu-ţi spun decît atît. Provincia. Un soţ care e şi oarecum vărul meu. De soiul băiat de treabă. Un spirit îndeajuns de curios, dar mărginit, de care ea s-a îndrăgostit de copilă sau care s-a îndrăgostit de ea. Cine ştie ?... Intr-un cuvînt, o legătură de demult în care ea s-a împotmolit, la care n-a vrut să renunţe deoarece familia la început se opusese la căsătorie... Şi apoi de la douăzeci şi doi, douăzeci şi trei de ani, el se îngrăşase, se urîţise, pe scurt nu ştiu ce se întîmplă, dar perechea asta îţi face rău cînd o vezi... Ea îl dorise, ea nu şi-a mai luat vorba înapoi. S-au căsătorit după război. El înfăţişa neîndoios pentru ea, în orăşelul lor, viaţa intelectuală, romanele pe care i le trecea, filozofia pe care el o citea şi pe care ea n-o înţelegea sau din care nu ţinea minte decît nişte imagini fără legătură... Şi apoi ea este prea mîndră ca să recunoască deschis că într-asta constă drama. S-a încăpăţînat, şi se va încăpăţîna. Continuă această căsătorie absurdă. Afirmă că îşi adoră soţul şi poate că îl iubeşte... El, soţul, face colecţie de farfurii. In chip foarte inteligent, de altminteri. Este interesant să-1 asculţi vorbind despre acest subiect. Specialiştii sînt totdeauna interesanţi cînd vorbesc despre specialitatea lor. Farfuriile !... Este o specialitate cam limitată... Ah ! El este farmacist, fireşte. Dar scoate-1 din subiectul

farfuriilor sale, nu rămîne dintr-însul nimic. Un adevărat imbecil...

Se despărţiră în Piaţa Concordiei. Nu se afla pe lume loc mai luxos, mai exagerat de luxos. Aurelien se gîndi că un fir de praf s-ar observa pe acolo. Mai mult decît de Berenice, era stăpînit de o idee a luxului, de o idee tiranică a luxului. Se uită la Barbentane care se îndepărta, la costumul său bine croit, la pantofii săi scumpi, la spatele său lat de atlet monden. Şi-l revedea prin noroiul din Champagne, inform, acoperit de flanele de tot felul, nebărbierit, murdar şi bînd din elexirul liniştitor ca din nişte zer ca să-şi taie acea diaree rebelă care îi prefăcea gambele în pateu de ficat. Aurelien dădu din umeri.

III

Cariera lui Edmond Barbentane fusese rapidă şi strălucită. începuse prost, dar, în sfîrşit, la treizeci de ani totul era în ordine şi situaţia strălucită a acestui tînăr nu mai stîrnea nici una dintre obiecţiile pe care tinereţea sa le ridicase. Războiul de asemenea trecuse peste ele, stabilind distanţele necesare. Cine să se mai preocupe de poveştile de altădată ? Era de ajuns că Edmond şi Blan- chette erau oameni bine crescuţi, înstăriţi şi plăcuţi în societate. Altminteri, de-ajuns de pretenţioşi în ceea ce priveşte relaţiile.

Sosit din provincia sa cam prin 1910, Edmond, fiul unui medic din provincie care făcea o politică de interese mărunte, datorită întîmplării ajunse secretarul, şi în cu- rînd omul de încredere al lui Quesnel, ilustrul Quesnel, magnatul taxiurilor, ale cărui afaceri cu terenuri erau considerabile. Se zicea că îndeosebi Edmond avusese norocul de a dovedi patronului că oamenii săi de afaceri îl furau, şi Quesnel, care tocmai dăduse o mare lovitură în Maroc, văzuse în acest secretar strălucit, care plăcea straşnic femeilor, continuatorul operei sale. Astea cel puţin se istoriseau, şi că Barbentane dovedise cutezanţă părăsiridu-şi medicina ca să se arunce în afaceri. La drept vorbind, lumea voia să dea uitării că Edmond era iubitul amantei lui Quesnel, o foarte frumoasă tînără, o italiancă, şi că

ştia totul Quesnel, şi vrusese să le asigure fericirea îmbogăţindu-1 pe Edmond. N-avea nici o noimă de altfel ca cineva să-şi amintească de-alde astea fiindcă în cele din urmă Carlotta ceruse a fi luată în căsătorie de către Quesnel cînd înţelesese că Edmond îi scăpa din braţe, deoarece îi căzuse cu drag fiica patronului ; şi Blanchette Quesnel, violentă şi încăpăţînată, îl silise pe tatăl său să consimtă ca ea să fie doamna Edmond Barbentane. Apoi fusese războiul. Quesnel muri. Carlotta îşi dăruise Crucii Roşii casa de la Cap d'Antibes, şi devotamentul ei faţă de cei răniţi îi adusese Legiunea de onoare. Fiica fostului soţ, care aproape că nu mai era geloasă pe trecut, o vizita arareori, întrucît Carlotta călătorea continuu de la Cairo la Londra, de la Veneţia în Indii. Vînduseră hotelul din Parc Monceau ca să achite cheltuielile de succesiune, foarte mari : nici văduva şi nici ginerele cu nora nu se învoiau să plătească. Tînăra pereche locuia în rue Ray- nouard, în două etaje dintr-o casă cu o terasă. Peste vară erau în vila lor din Biarritz, după cum veţi fi aflat din Bottin b Edmond lua parte din cînd în cînd la un consiliu de administraţie. Reprezenta acolo pe nevastă-sa şi pe soacră-sa. Era membrul clubului de golf din La Boulie. Lua toate acestea cam drept o glumă. Foarte nostim vorbea despre ele. Nu credea în aceste operaţii magice de unde totuşi ieşea averea sa. în mod practic, consorţiul de taxiuri nu mai avea nevoie de dînsul, crescuse ca o ciupercă peste întemeietorii săi. Noua generaţie a stăpînilor săi nu depunea acolo sîrguinţa directă a lui Quesnel şi aceea a partenerilor săi. Erau administratori destoinici, un fel de aparat despersonalizat. Chiar dacă Barbentane păstrase un birou (fostul birou a lui Quesnel) la care era considerat că trecea în chip regulat, era îndeajuns de vădit că trecea mai mult pentru ca să-şi păstreze libertatea decît pentru ca s-o sacrifice treburilor. Consor-

[1] **Anuarul de comerţ, de industrie etc. din Franţa.** ţiul, ca să evite neajunsurile capitalizării, încheia afaceri de terenuri, clădea, şi Edmond îşi avea biroul la *L'Immobili&re-Taxis.* De fapt, el se mărginea să fie bogat şi să-i pară că totul avea haz.

Lui Aurelien îi plăcea îndeajuns tonul cu care Bar-

bentane vorbea despre chestiunile de bani. Nu se lăsa înşelat cu nici o para. Neserios, contrariul pontifului. Şi chiar *un ce* de prestidigitator... Aurelien se surprindea gîndindu-se la această' expresie *un ce,* atît de comodă, aplicabilă la tot ce vrei cînd este vorba să defineşti ceea ce nu izbuteşti să defineşti, ceea ce nu este absolut clar. Ea era pe-atunci la modă, straşnic de la modă. Venea din lumea de la „Boeuf-sur-le-Toit“ \ de la publicul acelor Balete Ruseşti. Aurelien, care nu prea era dintre aceştia, suferea contagiunea prin purtătorii de germeni ca, de pildă, acel neînsemnat extern despre care am şi vorbit. Un ce de prestidigitator deci. Naştere şi alchimie a banului. O dragoste ciudată, nişte domni în jurul unei mese, unul dintre ei citeşte un raport pe care nimeni nu-1 ascultă, se trimite de la unul la altul după cîte-o semnătură şi treaba se încheie la ghişee de bancă, în conturi speciale, bineînţeles, la primul etaj, nu acolo unde aşteaptă acel *vulgum pecus* aşezat pe-o bancă de stejar, cu un număr de aramă între degete.

Era aproape de neînchipuit ca omul acesta tînăr, sportiv, atît de bine îmbrăcat, să aibă de-a face cîtuşi de puţin cu personajele misterioase şi fără chip care constituiau în imaginaţia lui Aurelien lumea înaltei finanţe, aceşti oameni din anuare de a căror urmă dai de la electricitate la mine, şi de la textile la drumul de fier în repertoriul societăţilor pe acţiuni. Asta îl înspăimînta întrucîtva cînd se gîndea la aşa ceva, iar apoi îl atrăgea, fiindcă aparţinea unei lumi necunoscute. în acelaşi timp îşi zicea în sinea lui că era un efect al războiului, un fel de întinerire a societăţii, un semn... Fusese crescut în regretul epocii napoleoniene şi al generalilor de douăzeci şi cinci de ani.

într-o seară din vara 1916, în Hauts de Meuse, sublocotenentul Aurelien Leurtillois văzuse sosind un medic auxiliar de curînd numit, repartizat la batalionul *n* de

[1] **Local renumit în Parisul antebelic.** infanterie unde el era şef de secţie la compania a treisprezecea. O companie de oameni căliţi cu un căpitan provenit dintre ei, toţi bînd zdravăn, umblînd după fete, plăcîndu-le scandalul şi avînd cruci de război. Se cade să le vezi. Acolo dăduseră toate pe una patru medici începători,

unul ucis, ceilalţi nu rezistaseră, cu glumele deocheate, cu alcoolul, cu acel cine-scapă-cu-viaţă perpetuu ; ultimul nu agreea atacurile prin surprindere îndrăzneţe la care te-aştepţi la posturile de gardă ; cu acel răpăit pe care îl fac gloanţele în reţeaua sîrmei ghimpate, crezi într-una că e un contra-atac, o patrulare ; el s-a ales cu o boală de inimă. De aceea fu întîmpinat cel nou-venit cu neîncredere. Un student în medicină care îşi părăsise cariera şi care îşi amintise de înscrierile sale la facultate ca să scape dintr-un batalion de vînători unde era din contingentul al doilea. Asta îi şi fusese de folos în timp de pace pentru amînare, de altminteri... Batalionul o să fie bine îngrijit. Apoi avea o figură simpatică, acest Barbentane, şi o voce plăcută. La popotă cînta la desert; i se dăduse fără să fie întrebat rolul de popotar şi se descurca de-ajuns de bine. Primea pateu de gîscă prin poştă. Nu-i lipsea curajul. Toţi îl adoptaseră.

Deşi erau de aceeaşi vîrstă, dintr-acelaşi contingent, a trebuit aproape un an pentru ca Aurelien să lege oarecare prietenie cu dînsul. Şi asta exact înainte de plecarea sa la Salonic. In ’17. în perioada cînd fuseseră mişcări. în timpul acela, Aurelien nu mai credea în nimic. Războiul dăinuia de prea lungă vreme. îngreuiat în ce-1 privea de acea cazarmă, de care era sătul pînă-n gît. Starea sufletească era de plîns. A oamenilor, dar şi a ofiţerilor. Tot auzind spunîndu-se că fritzii înghiţeau pe nerăsuflate cărămidă şi că primeau scatoalce peste fleoancă. Şi-apoi mereu acelaşi decor, Verdunul, l’Artois sau la Champagne. Cu iarna care fusese. Astea îl şi îndemnaseră pe Aurelien să se înscrie cînd se ceruseră nişte voluntari pentru Orient. în pofida chestiunii din Dardanele. Oricum pe acolo peisajul va fi avînd poate vreo altă mutră. Oare crezuse el vreodată în ceva, la drept vorbind ?... La urma urmei, e mai cu cale să nu se prea întrebe. Cine îşi frămîntă prea mult capul într-o zi sau într-alta se duce de rîpă. Astfel ajungi să te cureţi. începi să-ţi faci sînge rău. Iţi spui în sinea ta că nu mai ieşi la liman, şi-atunci nu mai ieşi. Toate paras- coveniile care îţi ajung la ureche, nişte coincidenţe poate. Dar dacă trăim într-o lume de coincidenţe. Un om şi un glonţ care se întîlnesc, tot o coincidenţă.

Aşa încît buna dispoziţie şi ideea generală „cine este prevenit se păzeşte îndoit“ ale doctorului auxiliar Barben- tane învinseră părerile preconcepute ale sublocotenentului Leurtillois. Cu cît îi umblau mai mult gărgăunii prin cap, cu atît era mai fără apărare faţă de simpatia pe care o nutrea acestui individ care i s-ar fi părut superficial şi afectat, dacă ar fi fost în stare să se mai oprească asupra unor asemenea lucruri cînd se socoteau pe foarte curînd toţi candidaţi la un dans macabru. [II] Nu-ţi alegi camarazii în război cum nu-ţi alegi nici prietenii în timp de pace. Era nevoie în acele clipe ca Aurelien să aibă să se agaţe de careva. Jucau şah împreună. Prost şi unul şi celălalt. Legătura între ei aşa începuse. Apoi se pierduseră din vedere. A fost nevoie de această rană de la sfîrşitul războiului, de acea călătorie lungă pe un vas, de întoarcerea pe Coasta de Azur şi de şederea în spital pentru ca întîmplarea să-1 mai pună în contact cu acel prieten din Vauquois de care mai-mai că uitase. Spitalul unde fusese îngrijit cu piciorul său pus în ghips şi cu rana dintr-o parte care tot întîrzia să se cicatrizeze, se întîmpla să fie casa Doamnei Quesnel, soacra lui Ed- mond. Asta îi păruse un semn bun. A scris fostului său medic auxiliar. Poate cu tainica speranţă de a fi întrucîtva răsfăţat, mai bine îngrijit. Se revăzuseră. Şi vorba, vorbă aduce.

IV

E sigur că lui Aurelien nu-i prea plăcea să i se pomenească despre război şi că se temea de limbuţia celor care îl făcuseră, ca şi de curiozitatea bolnăvicioasă a celorlalţi. N-ar fi putut să explice consecinţa logică a acestor lucruri, dar politica de după război îl plictisea cam la fel. Nu răspunsese la invitaţiile societăţilor de foşti combatanţi din regimentele sale. Solicitat de mai multe asociaţii, nu intrase în nici una. Plimba cu sine, şi numai pentru el, războiul său, ca pe-o rană secretă. Cunoştea foarte prost ceea ce se întîmpla, alegerile,

---

II **Reprezentare alegorică a Morţii angajînd într-o învîrtitură o sumă de personaje.**

guvernele. Nu citea niciodată despre ele în jurnale, unde prefera sporturile, dramele. Asculta cu gîndul dus în altă parte ceea ce i se povestea, şi cele două-trei vorbe care îi ieşeau din gură atunci, vădind ignoranţa lui, hotărîseră pe prietenii săi să-1 considere drept un om de dreapta. Bine, fie şi de dreapta. Tu care eşti un om de dreapta... Aurelien care e de dreapta...

Nu se tămăduia de această îndelungată boală. Nu izbutea să-şi pună ordine în gîndurile lui ; nu ştia cum şi unde să-şi întrebuinţeze energia ; mai exact, nu izbutea să vrea ceva. Ciudat efect al unei stări violente care seamănă cu şcoala curajului şi a hotărîrii bărbăteşti. Dar soldatul nu se hotărăşte el însuşi ori nu se hotărăşte decît în cadrul unei acţiuni care îi este impusă. Aurelien se gîndea că războiul nu va fi aruncat desigur toată lumea într-o asemenea nehotărîre şi de asta îşi învinovăţea felul său de a fi. Nu-şi dădea seama că era şi el părtaş la o boală foarte răspîndită.

Dacă ar fi avut nevoie să lucreze ca să trăiască, foamea, sărăcia i-ar fi înlocuit şefii, i-ar fi dictat disciplina noului drum ; dar avea dulcea nenorocire de a nu fi silit să se gîndească la ziua de mîine. Moştenirea de la părinţii săi, împărţită la moartea lor între el şi soră-sa mai în vîrstă, lăsase uzina acesteia, al cărei soţ o conducea de fapt cam de vreo douăzeci de ani, şi el luase moşia din Saint-Genest pe care o puneau în valoare nişte excelenţi arendaşi la parte ; cîştigul adăugîndu-se la suma pe care soţul lui Armandine i-o trimitea în fiecare an, îi rotunjea o rentă de treizeci de mii de franci. Era deci belşugul, pe care îl înfăţişa apartamentul din insula Saint-Louis, şi automobilul său de cinci cai-putere, ideea lui de libertate.

Drept numai o concesie făcută opiniei publice ceruse a fi înscris la Facultatea de drept. N-avea de gînd să-şi tocească pe-acolo fundul pantalonilor. Se înscrisese mai mult ca să-şi creeze un alibi, ca să aibă de dat un răspuns la întrebările prietenilor de copilărie reîntîlniţi. Avusese într-adevăr timpul să uite ceea ce învăţase înainte de război, înainte de h începe serviciul militar chiar. Daţi-vă seama, o întrerupere de opt ani. Trecuse atunci examenele sale de anul al doilea. Nu merse niciodată mai departe. Pe băncile facultăţii făcu mai cu seamă

cunoştinţă cu fete tinere care scăpau de-acasă sub pretextul cursurilor. Se apropia astfel de medii felurite ; îl interesa mai mult diversitatea fiinţelor, a societăţii, decît legile care le cîrmuiau. încetul cu încetul, poate fiindcă istovise posibilităţile şcolii ca pe acelea ale unei cafenele unde avusese tabieturile sale, lăsă în părăsire cursurile, gingaşele fete care se întîlnesc acolo. In general se simţea foarte bătrîn printre acei tineri care erau cu zece ani mai mici decît dînsul. Iar stagiul pe care îl făcea la maestrul Bergette n-avusese niciodată ceva serios. Ilustrul avocat îl luase ca supranumerar, întrucît cunoscuse bine părinţii lui Leurtillois. îşi dăduse el seama de la început că Aurelien nu era decît un amator. Inteligent, fără îndoială, băiatul. Descurca foarte bine necazul unui client, mai bine de altfel al unei cliente. Să-1 trimiţi să interogheze pe careva, cu o hîrtie şi cu un creion în mînă, însemna să economiseşti timp ; desluşea de îndată partea importantă a chestiunii. Da, dar nu era totdeauna punctual. Nu se putea bizui cineva pe prezenţa lui. Maestrul Bergette, de altminteri, îl înţelegea : cîtuşi de puţin ambiţios şi cu renta sa... Nu-1 mustră, nu-1 mai socoti drept un colaborator şi îl pofti la cină. în cele din urmă, fără vorbă nici discuţii, Leurtillois părăsise biroul de avocat. Nu mai făcea nimic.

Trîndăvia lui se hrănea dintr-o nelinişte îndeajuns de asemănătoare aceleia pe care o cunoscuse în lungile răgazuri din tranşee. Aceasta, neîndoios, deschisese căile celeilalte ; îi ajunsese firească aşteptarea asta fără ţintă, această lipsă de perspectivă. Cu esenţiala diferenţă că putea să se creadă acum stăpînul vieţii sale.

Ce-i trebuia deci mai mult sau altceva ? Ar fi nedrept să-1 judecăm atît de iute pe Aurelien, şi să-l credem mulţumit sau să concludem de la neliniştea lui la ambiţii mai înalte, la oarecare lăcomie. Viaţa care i se rostuise, acel confort, acea aparentă siguranţă, nu şi le datora de fel lui însuşi, nu umblase după ele, nu le dorise. Găsise de toate la întoarcerea sa, chiar şi apartamentul său fusese al unui prieten ajuns la strîmtoare, de la care îl cumpărase ca să-1 îndatoreze, automobilul i se vînduse de către un camarad de oaste care debuta ca reprezentant al unei case de confecţii : nu fusese constrîns nici chiar să se ducă la croitor. N-avea nici

acea iniţiativă care îi mînă pe oamenii cărora le place să mănînce bine. Cele de-ale mîncării îi erau indiferente. Se mulţumea foarte bine, neavînd nimic instalat în acest scop acasă la el, cu măruntа circiumă de pe cheiul Bethune, un restaurant ieftin unde mîncau marinarii. De trei ani îşi duce viaţa astfel. Dacă ne gîndim că aceşti trei ani încheiaţi constituiau în fond întreaga sa viaţă, după opt ani de serviciu militar, şi după zilele fără de răspundere din Cartierul latin, în urma absolvirii liceului, ne vom da seama că avea treizeci de ani şi că intrase atît de puţin în viaţă, că se simţea încă la treizeci de ani în veşmintele altuia, ca un intrus în lume, şi întrucîtva ca un copil care s-a introdus în camerele de primire ale unei locuinţe de provincie, cu obloanele de la ferestre trase şi cu husele peste mobile.

Ciudat lucru era doar că venise acolo de-a lungul cumplitelor şesuri din Champagne şi din Artois, prin soarele Traciei şi prin violenţa sa ucigătoare. Ciudat era că trăise în viroagele cretoase, în noroi, în pămînt şi-n zodii grele înainte de-a eşua în acea mansardă îngrijită de madame Duvigne, femeie la toate. Ciudat lucru era forţa sa adormită şi imaginea din minte a celora care fuseseră ucişi de mîinile sale. Nu se prea gîndea la dînşii, alungi imaginile dureroase dintr-o vreme apusă pe care nimic n-o constrînge să apară din nou : ele trec pe nesimţite în rîndul viselor, în nesiguranţa viselor de-odinioară, cu înfăţişarea lor de lucru deja văzut, deja visat. Aerelien nu era foarte sigur, de pildă, de unele episoade din copilăria sa, de certurile dintre tatăl său şi mama sa din acel apartament din strada de Courcelles, unde ei se stabiliseră de îndată ce Jaques Debrest izbutise să asigure mersul uzinei ; fără prezenţa perpetuă a D-lui Leurtillois, tatăl. Nenumărate fapte din copilăria sa aveau astfel nedesluşitul şi nesiguranţa viselor, poate chiar că mergea prea departe : păstrase mai vie amintirea unor episoade pe care cu sînge rece ar fi fost sigur că le visase... De pildă, că nişte hoţi se introduceau deobicei în camera sa de copil, de pe balcon, cu pîrîitul parchetului în fiecare noapte, şi acea bătaie de inimă pe care avea s-o resimtă mai tîrziu culcat pe sîrmele de fier tăiate cu foarfecele, la Eparges...

D-nul şi D-na Leurtillois se înţeleseseră foarte prost

fără să se fi despărţit vreo clipă. Aceleaşi cauze au sau se pare că au efecte opuse. Certurile familiale o zoriseră pe Armandine să se mărite, ca să scape de ele. Aurelien, în ce-1 priveşte, pretindea că, dacă n-vea nici o legătură amoroasă ori dacă nu se însura, asta se va fi întîmplat desigur din pricina acestei experienţe de căsnicie pe care o avusese sub ochi. Vorba căsniciei în gura sa căpăta un gust amar. Ca multe alte vorbe, de-altminteri. La urma urmelor, *pretindea.* Ca să fie ‘sincer faţă de sine însuşi, recunoştea că acesta era un argument comod, într-o bună zi inventat şi repetat ca să se descotorosească de cei care sîcîie cu întrebările, de cei inoportuni. Sîntem deprinşi ca la treizeci de ani un om să se fi îndrăgostit, ca viaţa sa să fi luat felul de a fi al celorlalţi. Mai mult sau mai puţin. Acei care nu se supun acestei reguli sînt enervanţi, ne tulbură. Vreau să zic, dacă nu au oarecare infirmitate vădită, o insuficienţă care se întrevede. Apoi bărbaţilor însuraţi nu li-e pe plac. Un celibatar fără legătură amoroasă este un diavol. Era de-altminteri îndeajuns să-1 vezi pe Aurelien piro- nindu-şi privirea asupra unei femei ca să înţelegi primejdia. Nu era un Don Juan, fără îndoială, dar ceilalţi nu ştiau nimic despre asta. Şi oarecare disponibilitate permanentă, la un bărbat, se simte şi totodată nu se poate tolera de către acei care nu sînt ca dînsul, mai ales dacă are şapte sau opt centimetri mai mult decît ei, umeri de-ajuns de largi şi pare a nu fi ataşat de nimic.

Se cuvine într-una să ne amintim că pentru a-şi statornici această viaţă n-avusese decît trei ani de libertate. Trei ani în cursul cărora lui Aurelien i-a plăcut mai întîi să facă experienţa pierderii de timp, nu în înlănţuirea împrejurărilor militare, ci pe cont propriu. Soră-sa vrusese de îndată să-1 însoare. Soră-si în general îi plăcea să însoare oamenii. Viaţa în afară de căsătorie îi părea de neînchipuit, ea se lăsase în voia lui Jacques Debrest de cum atinsese majoratul, cu îndrăzneală, şi se simţea bine împreună cu el. Avea o puternică înclinaţie către dragoste, o nevoie de bărbatul care era temelia universului său. De aceea femeia asta onestă nu înţelegea ca cineva să nu se însoare, afară numai dacă era prada unei jalnice tendinţe spre destrăbălare. N-avea, trebuie să spun, nici o înrîurire asupra tînărului

său frate, şi toate acţiunile întreprinse de ea dădură greş, ba chiar îndepărtară, dacă mai era posibil, pe Aurelien Leurtillois de căsătorie. Erau prea neasemănători, el şi Armandine ; ajungea ca ea să gîndească într-un fel, pentru ca el să se îndrepte spre o hotărîre inversă.

Această neasemănare între ei nu era numai morală. Nu aveau, în ce priveşte fizicul, decît talia comună. Era o femeie înaltă, Armandine Debrest, dar grasă în contrast eu Aurelien, cu un fel de plinătate îndopată, cu o piele întinsă peste nişte cărnuri rotunjite, care contribuiau ca să nu i se fi dat nicicînd douăzeci de ani şi ca să nu pară vreodată de patruzeci. Şi blondă, de un blond potrivit care contrasta cu părul negru al fratelui său. Tot pe atît de linsă pe cît era el de încreţit. Liniştită, puternică. Soţia, într-un cuvînt, care îi trebuia acestui Jacques Debrest, sangvin, cu talia strînsă, care îşi menţinea datorită gimnasticii umbletul sprinten al unui trup pîndit de îngrăşare, cu părul şi cu mustaţa perie, cu bărbia enormă, şi avînd un asemenea gît încît nu putea găsi cămăşi de gata. O înşela de-altminteri din belşug pe Armandine. Dar era dintre acei bărbaţi căruia o femeie nu-i ajunge, nici chiar o lacomă ca nevastă-sa.

Tn certurile D-lui şi D-nei Leurtillois, acea diferenţă fizică dintre cei doi copii ai lor era un subiect care revenea cît pofteau, fiindcă Armandine era bucăţică ruptă din tată-său desigur, iar Aurelien nu semăna nici cu D-l Leurtillois, nici cu drăguţa mamă atît de plăpîndă, atît de sprintenă şi de măruntă ca toţi cei din familie, în partea cărora s-arunca el. Se dădea drept sigur că testamentul şi împărţirea averei Leurtillois se explica prin aceasta, şi că D-l Leurtillois lăsase uzina fetei sale şi nu băiatului său. Moşia din Saint-Genest venea dinspre partea maternă. Uneori lui Aurelien îi trecuse prin gînd că nu era un Leurtillois, că mamă-sa avusese un amant, un tip înalt brunet în felul său. Nişte oameni de treabă, de altminteri, îi dăduseră a înţelege. Un marinar, Se pare, în Sfîrşit, un om de nimic. Aurelien avea în firea lui destulă nepăsare ca să nu-şi fi dat osteneala vreodată să limpezească istoria asta. Uneori nu-i displăcea să-şi închipuie că era adevărată. O iubise îndeajuns pe această mamă uşuratică şi nesocotită, deşi ea dăruise

atît de puţin timp acestui flăcău venit pe neaşteptate.

Armandine avea opt ani mai mult decît dînsul. El împlinise treisprezece cînd ea se măritase. Nu prea jucase rolul de soră mai mare decît la întoarcerea lui din război, pentru ca să-i prezinte cîteva fete frumoase pe care ea le ocrotea şi pe care le-ar fi văzut cu ochi buni să-i fie cumnate. Fusese instalat în internat în timpul cînd învăţa la liceu, fiindcă îi stingherea pe tatăl său şi pe mamă-sa. Un subiect de continue nemulţumiri, iar după măritişul lui Armandine, nu-i aşa că doar el tulbura viaţa mondenă a frumoasei Fernande Leurtillois. O iubea pe maică-sa, în felul său. Ea fusese prima sa imagine de femeie. Datorită complicaţiei nemaipomenite a toaletei sale, grijilor pe care le avea de ea însăşi. Aurelien nu-1 iubea pe tatăl său, atît de asemănător lui Armandine încît asta îl supăra. Mai mult avea mustăţi lungi, purta monoclu. Tînărul Aurelien era la regiment, în Commercy, cînd află deznodămîntul brutal al lungii poveşti a părinţilor săi, ucişi într-un accident de automobil, amîndoi, pe şoseaua de lîngă Avignon. Un accident. Aurelien nu izbuti să se convingă pe deplin că era vorba într-adevăr despre un accident. Tatăl său era la volan. Maşina se aruncase într-un mers nebunesc într-un copac. Conducea foarte bine, tatăl său. Nimic nu explica nebunia aceea, viteza deşănţată, acel salt brusc, în afară de drumul pe care nimeni nu trecea. Poate că mînia, vreo ceartă. Fernande Leurtillois avea patruzeci şi şase de ani atunci. Se vorbea despre toaletele sale. Aurelien, fără a se putea împotrivi, se gîndea la tatăl său mort ca la un asasin. Se împliniseră douăzeci de ani de cînd avea în ochii săi o lucire de păcat, de crimă. Intr-o zi, cînd veniseră acasă ei singuri, tatăl şi fiul, pe cînd Aurelien avea cinci ani...

Cînd tatăl tău şi mama ta sînt ucişi într-un automobil ţi se dă o învoire ca să te duci la înmormîntare. Inmormîntarea se făcuse în Avignon, pe un mistral cumplit, în plină iarnă, în 1912. Venise acolo în grabă un vechi prieten al familiei Leurtillois, pe care copiii îl numeau unchiul Blaise, cu toate că nu le era nimic la drept vorbind. Şi nevastă-sa, o femeie de treabă care fusese poate frumoasă cu vreo patruzeci de ani mai înainte, cu o voce groasă, cu părul întins. Ei îl întîmpi-

nară pe Aurelien, îl copleşiră cu atenţiile lor. Doar în convoi o văzu pe soră-sa care aşteptase douăzeci şi patru de ore hainele sale cernite înainte de-a veni. Debrest şi cu nevastă-sa, sosită mai înainte acoperită cu un voal de crep, mergeau în urma celor două sicrie, împreună cu băietanul înalt, militar şi cu avocatul familiei. Debrest o ţinea de braţ pe Armandine ca s-o stăpînească să nu suspine, şi cu mîna sa grea de om de afaceri strîngea acel braţ atît de tare încît seara va fi izbutit să numere pe pielea neveste-sei urmele lăsate de consolările celor cinci degete ale sale. Doar atunci Aurelien află definitiv că nu va avea niciodată ceva comun cu perechea asta, familia sa.

Dar dacă stăruinţa familiei Debrest de a-1 însura îl îndepărtase de căsătorie, poate că ar fi putut îndeajuns de repede să-şi lege viaţa în afară de căsătorie de-o femeie, de-o femeie cum le visa el sau de-o femeie căreia el i-ar fi plăcut, de una dintre acele femei cărora le plăcea mult. Fiindcă plăcea femeilor. Nu făcuse nici unul dintre cele cîteva gesturi pe care le ţine minte o femeie. Tot ceea ce se legase între el şi cuceririle sale — cuvîntul acesta cuprinde oarecare neexactitate cu privire la Aurelien — se dezlegase totdeauna foârte repede, fiindcă femeile nu răbdau acea neatenţie respectuoasă pe care le-o arăta. El era şi acum celibatar, din pricina tuturor acelor ani fără de nimenea ; şi din prima dimineaţă femeile se simţeau nişte intruse acasă la dînsul. Ele nu i-o iertau.

Totuşi... îi trecuse prin gînd uneori despre două sau trei prietene, că ar fi putut rămîne la el sau să vină iarăşi, să vină din nou din ce în ce mai adeseori, pînă cînd... Se lăsa pradă unor visări prost însăilate, şovăitoare. Aurelien se temea să mintă femeilor. Căci trebuia sâ le mintă. Nu spusese niciodată vreuneia *Te iubesc,* deşi încercase a o gîndi. Avea o idee foarte înaltă despre amor şi de asemenea acea pudoare de a-i recunoaşte prezenţa care mai mult decît orice[1] poate să-1 împiedice să ia naştere. Nu iubise niciodată. Tot atît de evident era că nimeni nu-1 iubise nici pe el. Se poate spune despre unele femei că se culcaseră cu Aurelien. Nimic mai mult. In această privinţă, el era ca femeile acelea frumoase

care au atîtea succese, dar nici o afecţiune puternică şi durabilă. Chiar un sentiment le dăruise adeseori amantelor sale, parcă el ar fi fost prostituata în aventura lor. Ele erau cu totul tulburate, îndeosebi datorită fizicului său, atît de puţin plăpînd. Se desprindeau de la sine de el, cam dezamăgite, fără să-i poarte pică multă, bucuroase că el nu stăruia de fel, şi jignite. Ciudat personaj.

îşi păstra cîte-o prietenie feminină după ce pierdea o dragoste. Ajungea chiar un confident plăcut. în puţine cuvinte, nu dădea lucrurilor importanţă ; asta era surprinzător, căci era în stare să ia cuiva minţile, dar o singură dată. Nu prea începea din nou, fără ca să nu poată da explicaţii de ce anume începea din nou. [III]

— Eşti nesăbuit, dragă prietene, s-o necăjeşti pe Berenice, întrerupse Blanchette. Iţi dai seama că aşa ceva îi este neplăcut...

— Şi ce poate fi neplăcut să placi, şi să placi unui băiat ca Aurelien, care nu e nici prost crescut, nici prost croit în toată fiinţa lui. Dacă Berenice dă atîta importanţă chestiunii, voi începe să cred că şi ea...

Berenice se ridică şi străbătu salonul. I se vedea pe faţă într-adevăr o mare suferinţă, şi Edmond o urmări cu privirile printre taburelele rotunde şi printre fotolii ca pe-o barcă printr-un şir de stînci. Trei trepte largi duceau la biblioteca avînd un plafon de piele de Cordova, galbenă, roşie şi neagră. Dar nu spre o carte tînăra femeie, în rochia sa albastră, se îndrepta ca să ceară alinare. Din bibliotecă se trecea pe terasă. Vîntul care pătrunse cu furie în odaie adeveri că ea deschisese fereastra.

III

— Ce să mai vorbim, vere, nu s-a uitat la mine ! zise Berenice.

Şi avu o înfăţişare de foarte mare supărare, care păru să-i mai sporească paloarea. Barbentane urmă :

— Cum îţi repet, de-a lungul întregului drum nu mi-a vorbit decît despre tine, mi-a pus nişte întrebări pe departe cu glasul unuia care se teme să nu se dea de gol...

Blanchette avea atunci douăzeci şi şapte de ani. Păstrase cosiţele sale bălane de elevă de pension răsucite în melci peste urechi. Avea faţa lungă a tatălui său şi îi şedea bine că se îngrăşase uşor. Mai totdeauna îmbrăcat în negru. Avu gestul acela obişnuit, al amîn- duror mîinilor deschise, arătînd podul palmelor şi îndepărtîndu-se, din pricina căruia Edmond glumea pe seama ei.

— Domol, iarăşi ai tulburat-o... Ştii bine că e nervoasă. Vine la noi ca să-şi schimbe gîndurile, şi tu o...

— Bobocule închipuit, ce oare schimbă mai bine gîndurile unei femei decît un bărbat care îi face curte ?

— Dar el nu-i face curte...

— îi va face.

— Ce-i la mijloc, un complot ?

— Nu, o idee.

Pe terasa biciuită de vînt, Berenice se sperie de toată marchetăria acoperişurilor de dedesubtul ei : capi- şoane de zinc, coifuri pentru fum. Cavaleri şi Don Qui- jote, coşuri... Este oare undeva pe lume o vedere mai impresionantă decît din înălţimea acestor imobile din Passy căţărate unele peste altele şi alcătuind un fel de New York care se pierde în locurile virane ?

Dominai Sena, apeductul şi podul metroului cu Trocadero, Champ-de-Mars, Turnul Eiffel şi cu întreg oraşul, întreg oraşul isprăvindu-se în alb, colo ca o mireasă, prin Sacre-Coeur, şi din loc în loc cîte-o strălucire, izbucnire de aur pe un dom sub soarele de iarnă. Adîn- cimea străzilor ca nişte spărturi.

Berenice nu se putea stăpîni să nu asocieze Parisului fremătător, necunoscut, misterios, pe acel băietan tăcut care nu făcuse nimic ca s-o supere cu ceva, care îi trecuse numai farfuriile la masă, dar a cărui privire o întîlnise la un moment dat. Vîntul de pe terasă răsturnă o oală de pămînt care se făcu ţăndări, şi lui Berenice, înspăimîntată, i se umplură deodată ochii de lacrimi. O presimţire ? Nu, nu se cade să se lase pradă presimţirilor, ca odinioară în casa cea mare. Nu se cade. Parisul, de jur împrejurul ei, imens, neospitalier, cu învoalte lumini trandafirii pe grumazul său cenuşiu. El se numea Aurelien.

Marie-Rose şi Marie-Victoire intrară în salon cu guvernanta ; Marie-Rose avea şapte ani, născută în 1915, pe cînd Blanchette rămăsese fără veşti de la Edmond, care era la Verdun. Marie-Victoire avea vîrsta victoriei, trei ani şi jumătate. Amîndouă în alb, cu părul adunat pe creştetul capului de-o fundă de panglici roz ; amîndouă semănînd cu mama lor şi cu bunicul taxiurilor.

— Le voi duce la Ranelagh, zise guvernanta.

Dar Blanchette se uita la soţul său care umbla la telefon.

— Ce ai, dragule ? (Bine, domnişoară, poţi să le duci.) Cui vrei să telefonezi fără ca eu să aud ?

Ea îl cunoştea... Cum îl cunoştea... El se înroşi, iritat, fiindcă iarăşi se dăduse de gol.

— O, fără ca tu să auzi ! Ei bine, Marie-Rose, nu săruţi pe tatăl tău ? N-am să-i spun D-nei de Perseval ceva care să... Bine, bine, draga mea fetiţă. Şi tu, Victoire scumpă ? »(O luă cu o mînă pe cea micuţă, o ridică întinzînd braţul, de parcă ar fi îmbiat-o să danseze în lumină, şi o coborî din nou jos. în cealaltă mînă ţinea mereu receptorul :)» — Ah, D-nei de Perseval voiai... ?

Domnişoara, discretă, palidă, adună la un loc pe cei doi copii şi îi îndreptă spre uşă. După ce ea ieşise :

— E o scenă ? zise Edmond.

— O scenă ? Doamne sfinte, nu. Unele dintre amantele tale îmi stîrnesc gelozia, însă nu această Persival, care are cel puţin...

— Treizeci şi şase de ani.

— Zice dînsa ! şi care datează de pe vremea nebuniilor tale din... să văd... din... ?

— Din o mie nouă sute optsprezece, scumpa mea, zise Edmond, despărţind silabele. Erai însărcinată şi permisiile erau scurte.

— Nu-ţi fac nici o imputare.

— Asta ar mai lipsi... Apropo, sectorul telefonic, ţi-1 aminteşti, Passy ori...

— Ternes, ascultă, s-ar cuveni să-l ştii mai bine decît mine !

Ceru numărul de la Ternes. Pînă una-alta, cu mîna pe aparatul de telefon, murmură, întors pe jumătate :

— Nu-mi intră mie în cap cum de se poate ca strada des Belles-Feuilles să fie în sectorul Ternes...

D-na de Perseval nu era acasă.

— Bine, voi trece, zise el.

Iar Blanchette :

— Du-i nişte violete, îi plac, şi e sezonul lor...

VI

Cînd Leurtillois primi invitaţia din partea D-nei de Perseval, o carte de vizită mov, cu o capră neagră, gravată, sărind de pe o culme pe alta, sub o banderolă pe care se putea citi : *„Je perce val“* [IV] o întoarse de zeci de ori între degete întrebîndu-se ce însemna asta. Fusese prezentat acum şase luni, nu prea ştia de către cine, la Bois, văduvei autorului dramatic care avusese mari succese pe scena Boulevardului înainte de război. Apoi, ca din senin, ea îl invită. Nu era un carton bristol cu acel „va primi'[1]. Nu, cîteva cuvinte scrise de mîna ei : „Vă mai amintiţi de mine oare ? ? ? Am cîţiva prieteni joi seara, aveţi BUNĂTATEA, Scumpe Domn, de-a vă alătura lor pe la ceasurile zece. Ţinută smoching fiindcă vă şade minunat ! ! ! nu este obligatoriu... Fiţi prezent mai bine cu cinci minute mai devreme, aş dori să vă vorbesc înainte de-a sosi invitaţii. Dacă ţineţi cu tot dinadinsul să-mi aduceţi ceva, aduceţi-mi un foarte mic buchet de violete, nu de Parma, nişte violete simple. Nu primesc sub nici un motiv altceva din partea cuiva pe care îl iubesc mult ! ! ! Mary de Perseval.“

O revedea, nu înaltă, nu s-ar spune mică, avînd capul îndeajuns de mare, părul vopsit, roşcat, mişcări de navă cartf spintecă marea, picioare frumoase pe care îi place să le arate, dar o maturizare a braţelor şi a sinilor întrucîtva prea pronunţată... Şi acea gură subţire, lacomă.

Se uită din nou la cartea de vizită mov şi îl izbi abundenţa de semne de exclamare, de întrebare, duble şi triple, şi acea *bunătate* de mare însemnătate...

„Nu mă voi duce“, se gîndi, şi se uită în carnetul său... Joi, joi era liber.

Robert de Perseval era foarte bătrîn faţă de soţia sa, cînd muri în toiul războiului, de asta fu lipsit de necro-

---

IV **Străpung vîlcica (joc de cuvinte).**

logurile pe care era în drept să le prevadă în cuprinsul ziarelor. Era pe timpul ofensivei din Nivelle. Moartea ajunsese cam demonetizată. însă veni tocmai la timp pentru ca el să n-o dezmoştenească pe Mary, căreia îi plăceau aviatorii, Tommii[V] şi chiar civilii, deşi ei fuseseră despărţiţi de fapt după un simulacru de scandal. Americanii nu sosiră decît mai tîrziu ; o batistă în dungi cu stele se potriveşte bine cu vălurile unei văduve. Astfel încît drepturile de autor de la *Fais risette â Bebe* [2], *Une pantoufle et un coeur* [3], *Nini, baisse ta jupe* [4] şi atîtea alte succese strălucite dădură posibilitatea să trăiască acestei femei încă tinere care nu trecu niciodată de cei treizeci şi şase de ani ai săi. Prefăcuse apartamentul din strada des Belles-Feuilles întF-un magazin de vechituri cu obiecte ciudate, toate albe, coroane mortuare, buchete de mireasă, firme de la hanul „Au Cheval Blanc[VI] [VII] vase de culoarea opalului alb, pudeli de faianţă, vilişoare de porţelan englezesc, un negru de bilei îmbrăcat în alb, mărime naturală, la uşa sufrageriei, şi în sufragerie cea mai extraordinară colecţie de plastroane de cămăşi albe cu toate încreţiturile întipărite, cu toate vărgăturile, cu toate măruntele dungi care se obişnuiesc pe albituri în regiunea Caux au Landes, ajun- gînd pînă la reprezentaţiile de gală de la Opera Mare.

Prin vase, cam peste tot, violete şi flori de biserică, aurite. Mobilele aurite, ceea ce nu se mai lucrează, şi cu satin alb peste fotolii, canapeaua, perdelele albe, dublate de auriu la ferestre.

Această nebunie dăduse lung prilej de vorbă şi chiar de scris. Apăruse în această privinţă o notă în *Figaro.* D-na Perseval zicea că, întrucît alţii pun pe perete farfu-riile care s-ar fi cuvenit să fie pe masă, nu pricepea de ce n-ar pune acolo, ea, nişte cămăşi bărbăteşti. Se zicea că erau cămăşile amanţilor ei. Adevărul este totdeauna mai simplu.

Deasupra unui pian cu coadă redusă, un Erard [2] alb, se putea vedea un portret al stăpînei casei de Van

---

V[1] **„La Calul Bălan" (fr.).**

VI**a perfecţionat pianul şl harpa. A şi dat numele său unui sol de pian.**

VII **(Sebastlen) fabricant de instrumente de muzică, francez (1752—1831),**

Dongen. Cu imense cearcăne verzi pe sub ochi, cu părul roşu, cu picioarele încrucişate ieşind de sub rochia portocalie printr-o îndrăzneaţă scurtare şi cu o ţigară în mînă, cu fumul său albastru. Raportul între original şi portret era astfel stabilit îneît să dea de gîndit. Ca tot ceea ce trece la veşnicie, fără îndoială.

Aurelien sosi la ora zece şi douăzeci şi cinci, chiar cu gîndul că era ridicol. Nu-şi dădea seama dacă era invitat după o cină sau dacă serata începea atunci. La drept vorbind, nu era nimeni, şi servitorul îl introduse în largul studio scăldat pe jumătate în umbră, în mediul unor fantome albe, al unor obiecte care nu făceau nici două parale îngrămădite unul peste altul. Negrul veghea la uşa unei odăi joase, unde el zări paharele, farfuriile, vraful de sandvişuri, icrele negre, sticlele, şecherul. înăuntru, o lumină caldă.

Aşteptă aproape douăzeci de minute cu buchetul său de violete, cuprins de sentimentul absurdului. îndeosebi din pricina prisosului de violete de prin oale bătător la ochi în acel moment. Pe cîţi inşi îi va fi iubind mult desigur ea, D-na Perseval...

O voce care venea din galeria de sus, la spatele său. îl smulse din furia clocotitoare care îl mistuia.

— Domnule Leurtillois ! Eram sigură că o să vii '

Coborî pe scară într-o rochie aurie, închisă pînă sus, fără mîneci, care îi strîngea trupul, şi purta peste pieptănătura sa o boneţică galbenă aurie, cu un fel de aripi scurte sub care se înfoia părul de flacără sumbră. Aurelien avu impresia că din faţa sa foarte albă nu se vedea decît gura, care era ca o trăsătură subţire de roşu. Sosea cu mîna dreaptă întinsă, cea stingă ridicînd uşor rochia scurtă, dar cu trenă. îşi arăta astfel picioarele. Dar cînd, în sfîrşit, ajunse jos, Aurelien o văzu înaintînd cu înfiorare, căci nu mergea, se apropia. Cu acea autoritate a trupului, cu acel fel de mers dansant al pantofiorilor aurii şi negri la călcîie sfidînd echilibrul datorită căruia unele femei sînt irezistibile. Se gîndi îndeajuns de necuviincios : „Trăsura Doamnei este la scară"... şi ochii săi se năpustiră cu bădărănie asupra acelui piept lustruit, întins, care se îndrepta spre dînsul în corsetul său de aur.

— Ah, domnule Leurtillois, îmi face atîta plăcere să te văd aici încît cu adevărat voi fi fost nebună... ori distrată,

pentru ca să nu-ţi fi cerut mai din vreme să vii la mine... A adus un buchet de violete !

1-1 luă repede, de cum el se ridica după sărutul mîinii care îi lăsa pe buze impresia inelelor apăsate cu tărie, şi ea îl ţinea ca pe un lucru foarte preţios, foarte rar, de nimeni văzut. In faţa ei, ca pentru a nu-1 pierde din vedere, cu bărbia întinsă spre un obiect alb pe care ea îl trase din umbră, de dincolo de lămpi. Şi zise :

— Ce drăguţ este, ei !

Aurelien se întrebă dacă era vorba într-adevăr despre buchet, şi se cam miră, ca şi de poza teatrală în care ea se întoarse de la oala de flori pînă la el. 11 pofti să se aşeze alături de dînsa, pe-o canapeluţă joasă, unde se aflau totodată faţă în faţă şi unul lîngă altul. El percepu parfumul său şi ea băgă de seamă :

— Să nu mă întrebi ce nume are parfumul meu ! intonă ea mai tare. Ar urma să începem prietenia noastră cu un refuz din partea mea, şi-ar fi semn rău ! Parfumul unei femei este secretul său. Să-1 dezvălui înseamnă să te dezbraci în faţa oricui...

Şi ea păru să-şi fi dat seama cît de nepoliticoase fuseseră aceste vorbe şi puse mîna pe mîna lui Aurelien. El simţi încă o dată inelele acesteia : „Dumneata nu eşti oricine... “

El o credea într-adevăr, şi se gîndi că, dacă i-ar cere ei să se dezbrace, prietenia lor n-ar fi în primejdie să înceapă cu un refuz. In general, ce noimă aveau toate acestea ? El şovăia între răceală şi obrăznicie ; nevoia de a spune ceva îl împinse la obrăznicie :

— Mă întreb, scumpă doamnă, cum de v-aţi adus aminte de mine aşa deodată... Dacă m-ajută memoria, la Bois de Boulogne am avut onoarea... (Se înclină uşor :) Aşadar...

— Aşadar, ce ? scumpe domn ? crezi că te-am uitat mai curînd fiindcă te-am văzut la Bois ?

— Nu... în sfîrşit... De unde ştiţi dumneavoastră că smochingul îmi şade bine ?

Ea se uită la el, nedumerită. Apoi îşi aduse aminte, îşi lăsă capul pe spate ca să rîdă mai bine, şi rîse în sfîrşit, cu un rîs strident...

— Mai întîi, trebuie totdeauna să spui aşa ceva bărbaţilor ; asta le dă mult de gîndit, asta îi măguleşte, aşa ceva le face plăcere, şi apoi ce risc ai ? Smochingul

le şade totdeauna mai bine decît haina obişnuită...

Ea se uită fără să ridice ochii, ca să vadă dacă era dezamăgit. Nu era dezamăgit, surîdea, poate cam prost dispus. Surprinsese, de altminteri, şiretlicul ei, privirea lăturalnică. Ea îşi schimbă planurile :

— Cît despre *dumneata,* te-am văzut în smoching de două sau de trei ori, de departe, împreună cu D-na de Net- tencourt...

El scoase în evidenţă lovitura printr-un „Ah ?‘: stin- gherit, care stîrni din nou rîsul ei, şi Mary de Perseval simţi că era datoare să sporească stinghereala lui...

— Da, şi fireşte, n-ai observat prezenţa mea, deprins cum eşti ca toţi ochii să fie pironiţi asupra dumitale... "

— Vă jur că într-adevăr... da, îmi aduc aminte... la concertul Stravinsky...

— Nu... la Boeuf.

— O, e o înghesuială atît de zgomotoasă...

— Şi la serata acelei dansatoare dadaiste...

El.recurse din nou la obrăznicie :

— La recitatul Caryatis ? Se poate... însă eram în frac...

D-na de Perseval avu privirea vînătoruLui asupra vîna- tului care tocmai a făcut o săritură, de prisos poate, dar întîrziind împuşcătura :

— Drăguţă, Diane de Nettencourt... deşi cu mintea cam scurtă... îţi place mult, mi se pare ?

Aurelien vru să spună : „A fost anul trecut...'[1], fu cu- prins de laşitate şi îşi exprimă lămurit gîndirea :

— Este o femeie încîntătoare, vă asigur.

— Ah, o cunosc. Sîntem dintr-aceeaşi generaţie.

încă o dată Aurelien gîndi fără nici o legătură cu ceea ce spune :

— Mda... aceeaşi generaţie... e foarte elastic...

Puţin interesează ceea ce spusese, asta va fi probabil pentru interlocutoarea sa de fiecare dată ca o fulgerare a ochilor de îndată stinşi, martori ai acestui monolog in- terior. Ea îşi încrucişă picioarele, stofa aurie descoperi genunchii săi. Ştia ceea ce urmărea, privirile lui Aurelien se aplecară în jos.

— Diane, reîncepu ea, pare foarte tînără pentru cei treizeci şi şase de ani ai săi. în fond, amîndouă am fi pu- tut să fim prietene cu mama dumitale.

— Mamei îi plăceau mult copilele mici de tot...

— Măgulitor...

— Am treizeci de ani...

îşi muşcă buzele : asta era prea de tot. Se înduplecă să se abată de la ţelul propus, de-a şti pentru ce anume această femeie îl chemase. îşi încruntă sprîncenele.

— Toate acestea, scumpă doamnă, ne îndepărtează de smoching... Ce oare v-a adus aminte, din fericire pentru mine, de existenţa mea ?

Ea se feri cu dibăcie să răspundă şi îşi trase rochia, ca şi cum privirile lui Aurelien o înspăimîntau.

— O, ştiu bine de dragul cui ai venit în seara asta !

— De pildă !...

— Vezi bine, nesocotitule, nu vii de dragul meu ?

El se simţi prostit de tot. Protestă.

— Nu, nu, zise ea. Ştiu cine te interesează acum, nu D-na de Nettencourt... Fii liniştit, o vei vedea... Voi fi complicea dumitale, fiindcă aşa trebuie !

Ea suspină. El se supără, se temu s-o arate, şi spuse tare :

— îmi vorbiţi chinezeşte ! Ba da, am venit ca să vă văd pe dumneavoastră... nu ştiu, nici nu bănuiesc măcar pe cine s-ar putea s-aşteptaţi, de-altminteri...

— Oh, lasă, nu te nelinişti : *ea* va veni.

— Cine este oare ea ? Nu am nici o ea, vă asigur...

— Oh, foarte bine, foarte bine, fii discret ! Ce *gen-telman !* Dar nu spune că ai venit de dragul meu...

Se impunea să spună cîteva vorbe irezistibile, convin-gătoare, ca să dovedească buna sa credinţă : adevărul de altfel... Că nu venise de dragul D-nei de Perseval, ci de dragul semnelor sale de exclamare. Curios ca să cunoască femeia care risipea într-acest mod semnul exclamării. Asta poate că nu i-ar fi plăcut ei. însă ar fi spus-o totuşi dacă tocmai atunci cineva n-ar fi intrat.

Un tînăr care trecuse cu puţin peste douăzeci de ani, în haină gri-deschis, îndeajuns de prost îngrijit, cu panto-fii murdari, fără dungă la pantaloni. Cu acea slăbire a vîr- stei, cu păr bogat dat pe spate, galben la faţă, şi cu un cap palid foarte mobil.

— Soseşti tîrziu tare, şi nici nu te-ai îmbrăcat, Paul, zise D-na de Perseval lăsîndu-şi în voia lui degetele. Nu v-aţi întîlnit niciodată ? Paul Denis, poetul... D-l Aurelien" Leurtillois...

— Domnul... Ştii bine, Mary, că smochingul meu este de nepurtat...

— Ei, ce i s-a întîmplat ?

— Hei, ţi-am spus-o de trei ori... L-am ars la spate cu un bec Bunsen...

— Pe scurt, ce e cu povestea asta ?

— Nu-i nici o poveste... cu un bec Bunsen...

— Smochingurile şi becurile Bunsen, Paul, n-au nici un motiv să se întîlnească decît în poezia modernă...

— Ţi-am explicat doar că s-a întîmplat deunăzi seară, la labo...

— îţi îmbraci smochingul ca să te duci la laborator acum ?

Ea se întoarse către Aurelien :

— Paul Denis nu se limitează să fie poet. El pune la îngheţat tot soiul de peşti şi de şerpi la Institutul de oceanografie...

— Studiez gradul cryoscopic al lichidelor interne ale animalelor, explică cel nou venit în folosul lui Leurtillois, cu un ton confidenţial foarte diferit de cel pe care îl reluă pentru ca să spună : Mă îmbrăcasem pentru ca să nu mai trebuiască să mă întorc la Asnieres şi pentru ca să nu te constrîng să mă aştepţi... mai cu seamă fiindcă sînt obligat să stau pînă după ceasurile opt seara la acest labo cu blestemăţii de axolotl-i... Apoi, cu gîndul să controlez dacă rînduisem totul, m-am întors... în veioză era un bec Bunsen...

— Bine, să lăsăm smochingul... dar ai o haină albastră, şi atîta vreme cît n-o să-ţi dăruiesc o nursă, ai să ieşi printre oameni mototolit ca nu ştiu cine... şi pantofii ăştia... Scumpul meu, du-te la bucătărie, îţi va trage o perietură... primesc lume în seara asta...

Tînărul bodogăni ceva cu un glas înfuriat, dar o tuli pe-o uşiţă din fundul sufrageriei, şterpelind un sandviş în trecere, cu o expresie de musafir obişnuit, care te lămurea de îndată asupra rolului său în acea casă. Mary de Per- seval îl urmărise cu privirile.

— Douăzeci şi doi de ani, închipuie-ţi ! Cu paisprezece ani mai mic decît mine... Are mult talent... Şi e un pianist ! Ai să-1 asculţi ! Dar cu paisprezece ani !... în sfîrşit... Asta îmi pare nostim, află că am un băiat mare de paisprezece ani, domnule Leurtillois, eu, un băiat mare de paisprezece ani ! Nu-i aşa că pare de

necrezut ?...

Aştepta ca el să spună „E de necrezut!“ El nu spuse nimic. Ea reîncepu :

— M-am măritat foarte de tînără... Dar e nemaipomenit să am un fecior care este deja aproape... aproape... M;i înţelegi ? Evident, nu-ţi închipui...

Aş putea să am un fiu de paisprezece ani... Am fost precoce...

— Da ? însă ar fi trebuit... Uite... Să fi avut cincisprezece ani dumneavoastră...

£5

— Nici nu-i împlinisem bine...

M-apucă groaza ! Cînd mă gîndesc, uite, că poate Max... E feciorul meu... Ah ! nu ştii cît de nesuferit e gîndul acesta al unei mame...

— Am avut o mamă, scumpă doamnă...

Paul Denis intră din nou, foarte mulţumit de picioarele sale.

— Au lustru îndeajuns ? făcu el.

— Copilule afurisit! Cîntă-ne la pian ceva ca să te iertăm !

El făcu nazuri, apoi ridică acoperitoarea pianului, se aşeză, şi începu să execute cîteva acorduri, să nu cînte nimic, să îngăime ceva.

— De nesuferit, Paul, eşti de nesuferit în seara asta... Cîntă ceva, în sfîrşit !

Se distra cîntînd jaz şi pace bună. Şi făcea cîte-o sincopă, tot cîte-o sincopă.

— Să nu-i dăm atenţie, zise ea către Aurelien, este mijlocul cel mai bun ca să obţinem ceva de la dînsul. Da, închipuie-ţi acest băiat mare, pe care îl am, Max... De paisprezece ani... Un literat... Se trage din de Perseval, desigur... Face *şi* versuri... Cam înrîurit de Jean Cocteau, se pare... Doamne sfinte, de ce nu ? Paul Denis nu mă aude, din fericire... Nu poate să-1 sufere de loc pe Cocteau... E un fel de prejudecată în mediul său... Cînd vorbesc ei despre el, s-ar crede cu adevărat că... în ce mă priveşte, îmi place mult Jean, e nostim, are concepţii, e spiritual... îl cunoştri ?

Aurelien îl văzuse, dar nu-1 cunoştea.

— Uite, ce-ţi spuneam eu ! Cîntă acum... *La Gazza*

Ladra... Ah ! îmi place la nebunie Rossini, Donizetti... *Elixirul...* Toată lumea din timpul acela de altfel... Cunoşti *Italianca în Alger...* şi *Norma...* în zilele noastre nimeni nu mai poate să cînte *Norma !...*

Aurelien se întreba ce lume urma să întîlnească în acea seară acasă la D-na de Perseval, puţin atent la acea muzică italiană care nu-i prea plăcea lui, cînd se produse succesiv o serie de intrări ; în timp ce Mary schimba lumina în cameră, ieşeau la iveală deodată nişte lămpuşoare la toate înălţimile ca nişte stele în studio, şi un fel de mare proiector alb atîrnat de plafon, deasupra unei zone de umbră.

Sosi mai întîi o pereche în vîrstă, doamna cu un turban verde peste părul ei cenuşiu, purta o rochie cu paiete, şi soţul un colonel, foarte colonel, cu mustaţa-perie, cu părul care nu se dă să cadă. Apoi, nu se isprăviră bine prezentările, că iată familia Barbentane împreună cu vara din provincie... şi cu o domnişoară greacă în negru, avînd totul în mare, nasul, ochii, picioarele, braţele sale goale, care nu izbuteau să reţină pe umeri o eşarfă de culoare deschisă. D-na de Perseval se agita pe lîngă ei.

— Toată lumea se cunoaşte ?... D-l Leurtillois... Colonelul şi D-na David... D-ra Agathopulos... Toată lumea cunoaşte familia Barbentane. Nu ? Scuzaţi-mă... Edmond Barbentane... D-ra Agathopulos, D-na Barbentane... Oh ! Ce stupidă sînt! Şi cea mai încîntătoare, răpitoarea voastră vară... Doamna... Doamna...

Berenice era centrul atenţiei.

— D-na Lucien Morel... zise în grabă Blanchette Barbentane.

— Asta e... D-na Morel... unde mi-e capul ? Mie, care n-am dat această serată decît de dragul ei, decît de dragul ei !... Cit e de încîntătoare ! Arată-te... ca să te privească, doamnă, ce frumoasă rochie !

Da, era o rochie frumoasă, neagră în partea de jos, cu un desen în dungi albe din ce în ce mai groase în sus, ca nişte cercuri luminoase în jurul unei pietre aruncate în apă, şi care sfîrşea albă pe decolteul lui Berenice, mai dalb decît satinul însuşi, cu un şăluţ negru aruncat peste umeri. Poate că rochia, poate că femeia te oprea în loc, acel trup mai cărnos, mai plin decît te îmbia să te aştepţi

o faţă fără armonie. în orice caz, D-ra Agathopulos îşi strînse buzele în semn de nemulţumire, şi toţi bărbaţii se uitară la Berenice (D-na Lucien Morel, se gîndi Aurelien). Ea zise, ca o fetiţă, cu o subită hotărîre şi cu o mişcare a gurii care semăna cu un sărut :

— Lotus...

D-na de Perseval se miră : „Cum ? Ce spune ?“

— Lotus...

Se auzise bine. Stăpîna casei, cu expresia acelor persoane adulte care renunţă să înţeleagă pe un copil, îşi întoarse întrebarea mută spre D-na Barbentane, care era îmbrăcată într-o rochie strimtă cu spatele gol, avînd o trenă de-acelea scurte care se purtau pe-atunci, pătrată, exact de-ajuns de lungă pentru ca să se prindă într-însa picioarele.

— Ea zise *Lotus,* lămuri Blanchette, aşa se cheamă rochia în colecţia croitorului...

— Ah,' da... De la cine oare ?...

— De la Poiret!

Berenice rostise tare numele cu o pripeală care îi îmbujoră obrajii. Era mîndră că avea o rochie de la Poiret. Cu ochii scînteietori, D-na de Perseval înălţă capul:

— S-ar fi cuvenit să bănuiesc...

Aurelien surprinse din acest crîmpei de frază tonul de critică şi de dispreţ la adresa acestei neînsemnate provinciale care aleargă fireşte la Poiret. Nu se putea şti că pornise de la Blanchette gîndul care dăruise această rochie verei soţului său pentru acea serată.

— îmi pare rău, scumpă prietenă, dar m-ai dat uitării... Nu mă prezinţi...

Vorbea Paul Denis, ridicat de la pianul său ca I^azăr cel înviat din morţi.

— Oh, este exact, Paul... Paul Denis, poetul... D-na Barbentane, D-na Morel...

Deja D-ra Agathopulos flecărea cu D-na David, iar colonelul şi Edmond o ţineau de vorbă într-un colţ pe D-na de Perseval. Berenice îi şopti lui Blanchette, cu înflăcărare : „Poetul ! E poet ! I-ai citit versurile ?“ Cealaltă îi făcu semn să tacă. Aurelien urmărea scena. Era curios... Data trecută ea îi displăcuse. Negreşit va fi fiind din pricina rochiei...

— Ei bine, eşti mulţumit ? Asta doreai ? îl întrebă D-na de Perseval pe Barbentane.

— Da, scumpă prietenă, nu te-ai schimbat... mereu la fel de inteligentă în prietenie ca şi în plăcere...

— Taci din gură... Dacă Paul te-ar auzi... Dar, ştii, am şi eu o satisfacţie în seara asta, îmi place Aurelien al dumitale...

— îl vei avea cînd vei dori, Mary, fiindcă Berenice... în sfîrşit, ea nu stă decît puţin timp la Paris... şi dacă ţin

3° să ia cu dînsa o amintire la care să se gîndească din nou, nu vreau să păstreze o mîhnire...

— Nu înţeleg ce spui.

— Ei bine, frumosul Aurelien, se ştie, nu lasă urme. Aventurile sale se deznoadă precum se înnoadă, şi fără dramă. Asta tocmai îmi convine în ce-o priveşte pe vară-mea. Un capriciu trecător...

— Te-admir, Edmond, te-admir : dispui de ea, şi de el... Mai întîi, nu s-a întâmplat încă nimic...

— Se va întîmpla...

— Admirabil ! dar se mai impune ca totul să aibă temperatura care să-ţi convină... o flacără nu prea întinsă... şi apoi, puf ! sufli asupra ei cînd socoteşti că trebuie să se stingă... E primejdios, să ştii !

— Da’ de unde ! Vorbeşti despre lucrurile acestea ca o elevă de pension. Berenice e tocmai coaptă ca să-şi înşele soţul... şi îţi dai seama că n-am de ce să fiu supărat, e un imbecil, acel Lucien...

— Ce nevoie ai aşadar, dragă, de acest domn Leurtillois. Eşti îndeajuns de mare crai dumneata însuţi...

— Nu te gîndi la asta... Berenice e vara mea... şi apoi e la mijloc Blanchette...

— în măsura în care te stinghereşte asta...

— Să zicem că treaba nu-mi spune nimic...

D-na Barbentane se apropia de ei.

— îi spuneam soţului dumitale, scumpa mea, că D-na Morel mi se pare pur şi simplu delicioasă... şi că în locui său, dar el nu trăieşte decît de dragul dumitale...

— Crezi într-adevăr ? făcu Blanchette.

Şi se aşeză lîngă dînşii cu felul ei de-a fi cel mai monden, cît mai bine dispusă, şi începu o conversaţie asupra

cuceririlor lui Edmond care îl sili pe dată s-o ia la fugă.

Lui Aurelien, ca de obicei, îi trebuise oarecare timp ca să-şi dea seama că întrebarea pusă lui Mary de Perseval îşi găsea răspunsul în faptele înseşi. Ea nu se aştepta ca el să curteze pe D-ra Agathopulos, nici pe D-na Barbentane... Aşa încît... în mod vădit. De altminteri, nu spusese ea că serata era în cinstea lui Berenice... a D-nei Lucien Morel ? Dar, la urma urmei, ce dracu' o fi avînd în cap această femeie ca să creadă că el venise de dragul lui Berenice ?

Ea vorbea cu poetul, Berenice. Şi poetul cu ifosele lui de ştrengar vicios părea îndeajuns de mulţumit de-a fi băgat în seamă de acest lotus, şi de asemenea dădea impresia că socotea asta cu totul firesc. Tineri de aceeaşi vîrstă. Cu toate că Berenice avea poate douăzeci şi patru de ani... ori douăzeci şi trei.

— Am o plachetă care a apărut de curînd la Sans-Pareil, şi un manuscris la Kra... da... Nu, nu mai sînt poeme, de data aceasta...

— Un roman ?

— Nu, nu, nu am chiar decît o teamă, să nu se ia textul drept un roman... Este un soi de plimbare-visare, un marafet cu neputinţă de categorisit, cu digresiuni în toate direcţiile, întrucîtva Jean-Jacques, întrucîtva Steme... Oh, apoi ce dracu ; e prea tîmpit să-ţi dau explicaţii... de altminteri, pe dumneata te lasă rece !

— Nu mă lasă rece de fel. Mă interesează. Să ştii, citesc, citesc cu nesaţ... O plimbare-visare... Pe unde ?

— Ce-ar fi să vorbim despre altceva ? Ce vă place ? Anume ce-aţi citit mai întîi ?

— O, ai să mă judeci drept tare proastă... *Le GrandL Meaulnes* şi apoi Charles-Louis Philippe... Rimbaud, fireşte...

— Ah, Rimbaud ?

El îşi schimbă atitudinea. Părea interesat la rîndul său.

— Nu doriţi un sandviş, ceva gin ? Şi vă place Apollinaire ?

Aurelien îşi dădu seama că nu vorbea nimănui, şi că se uita la Berenice. Intr-adevăr, avea să cadă oare în laţurile D-nei de Perseval, netam-nesam ? Sau poate că D-na Morel ţinuse să-l revadă ? Nu părea să fie vorba

despre aşa ceva. Dintr-o dată se revoltă. Dintr-un motiv misterios voiau alţii ca el să se intereseze de această Berenice. Ei bine, nu. Se va ocupa mai degrabă de... de cine ? De D-ra Agathopulos, de pildă. Se impunea s-o smulgă de la colonel, de la perechea colonelului. Inaintă spre acel trio.

— Nu v-am întîlnit cumva, domnişoară, la familia Schoelzer, acum trei luni ?

— Ba da... dar ce memorie ! Era acolo atîta lume... Tocmai sosisem în Paris...

Ea pronunţa pe r din gît în mod neplăcut. Colonelul zise :

— Ah, Grecia ! Vă veţi fi simţind probabil printre noi de parcă aţi fi căzut din Olimp... Acropole... Renan[VIII]...

De sub turbanul verde, vocea profundă şi uşor alsaciană a D-nei David ieşi ca un melc :

— Nu-i vorbi domnişoarei despre Grecia, prietene, o cunoaşte mai bine decît dumneata... Ai fost în Grecia, domnule Leurtillois ?

El vorbi despre Salonic. Se uita la partenera pe care de curînd şi-o alesese. Asta putea să-i strice serata. Caraghios trup, şi, în ceea ce priveşte Grecia, ea era conturată ca personajele tapiseriilor de Bayeux. O femeie cu genunchi proeminenţi. Dar, trăgînd cu coada ochiului, o zări pe D-na de Perseval care îl supraveghea. La urma urmelor, această namilă de fată fără de proporţii are ceva excitant... Colonelul îl ţinea pironit locului pe Barbentane. Soţia acestuia avu o expresie care îi merse la inimă lui Aurelien : se simţea ca o persoană străină între el şi grecoaică, şi lăsată în părăsire de soţ. într-acestea, glasul pianului se trezise din nou şi se vedea caliciul negru şi alb al lui Berenice aplecat asupra muzicii, şi silueta lui Paul Denis cîntînd cu nevinovate strîmbături inconştiente din obraji, care exprimau strădania degetelor. Acea mişcare a umerilor şi a întregului trup, la balansarea braţelor care parcă împletesc paie. Cînta nişte *blues-uri.*

VIII **Aluzie desigur la poemul în proză celebru scris de Ernest Renan (1823—1892),** ***La Pritre sur l'Acropole*** **(Rugăciunea de pe Acropole), a cărui muzicalitate de pomină l-a îndemnat pe autor, o dată cînd i s-a cerut voie să fie pus pe muzică, să răspundă ritos : ,.Refuz, întrucît cred că a fost pus pe muzică de mine".**

— Domnule Barbentane, zicea colonelul, cum o duce cu sănătatea senatorul ?

— Iţi mulţumesc. Tata e mereu acelaşi. O activitate nemaipomenită. Am auzit vorbindu-se că este socotit drept viitor ministru în mod sigur. Cît despre mine, asta îmi face impresia că aş fi vlăstarul unui conspirator...

— Ar fi un excelent ministru al sănătăţii...

Berenice urmărea muzica pe obrazul de copil al lui Paul Denis. Acea gură înbufnată şi caraghioasă. începuse a cînta ceva bizar, vesel. Ei îi plăcu să recunoască bucata:

— De Poulenc ! zise ea.

Celălalt, uimit, îşi înălţă bărbia :

— O cunoşti ? Iţi place ?

— Da, zise dînd din cap, cu ochii măriţi, şi adăugă : „Te îmbie să rîzi...“, ceea ce îl sili pe pianist să strîngă din buze a nemulţumire. Se întreba în sinea lui dacă se cuvenea să-i pară originală această provincială sau s-o considere drept snoabă. începu să cînte ceva straniu, îndeajuns de disonant :

— O cunoşti şi pe asta ? Ce-ai de spus despre ea ? (Nu, Berenice n-o cunoştea.) E de Jean Frederic Sicre... un tînăr... un mare muzician...

Din felul cum rostise un *tînăr* se putea înţelege că pe Poulenc, care va fi avut desigur pe-atunci ca la vreo douăzeci şi trei de ani, nu-1 mai socotea în acea clipă ca atare.

Din senin, se stîrni ca un vînt puternic în studio. Berenice observă că în ochii lui Paul ceva se petrecea.

Ciclonul era o femeie care tocmai intra. Avea un bărbat în urmă, iar femeia şi intrase. Nu atît un ciclon cît ceva asemenea brizei de pe mare. Nu s-ar fi putut spune ce anume avea atît de diferit faţă de ceilalţi oameni, însă, o la la, cît era de diferită ! Era încă tăcerea întrupată, încă nu prea descotorosită de noapte şi de stradă, cu umerii înălţaţi, după ce abia lepădase un mantou atît de necesar în frigul care făcea ravagii ; nu se străduia să se impună prin vreo strălucire. Avea ochii de mioapă cu gene lungi abia întredeschişi, capul îndărăt aruncat, bărbia îndeajuns de puternic îndreptată în sus, şi acel imens gît care, din pricina decolteului strimt al rochiei, părea să coboare între sîni, între locul de aşezare al sinilor.

„Cît e de frumoasă !“ şopti Berenice. Nu erau de fel vorbele cuvenite, dar limba este atît de săracă şi nu-i veneau în minte altele. O femeie mare, înaltă mai mult decît mare, o înaltă femeie blondă, de un blond-cenuşiu, fardată într-aşa fel încît să pară palidă. Era de vîrsta care trece dincolo de tinereţe, şi nu te puteai stăpîni, cînd te întrebai „Ce vîrstă să aibă ?“, să nu te gîndeşti că avea vîrsta dragostei.

„Prost am mai fost ! gîndi în sinea lui Aurelien. Nu despre Berenice era vorba !“

El ştia cine era ea, cea venită ultima în rochia de catifea de verdele apei, mai lungă decît se purta în anul acela, cu pliuri de jur împrejurul taliei, imediat lăsate în voie şi începînd să se netezească la glezne ca piatra statuilor. Şi panglica neagră care încercuia părul tăiat, acel păr de băiat nebunatic de care lumea îşi amintea din pricina lui d’Annunzio, de vestita scenă de la Châtelet la sfîrşitul ultimului său triumf cînd ea ţinea în aer deasupra creştetului o şuviţă încolăcită pe mîna stingă : toată lume o cunoştea, chiar Berenice care n-o recunoştea. D-na de Perseval se îndreptă spre ea şi se vădea limpede, în înaintarea reciprocă a femeilor acestora, o rivalitate, o luptă care însumau o prietenie şi o puzderie de gelozii. Aurelien îşi închipui că aveau să se înghită pe nemestecate, ele se sărutară.

„E Rose Melrose“, îi şopti Paul lui Berenice. Ea zise : „De aceea e atît de frumoasă !“ Şi întrebă : „Iar domnul ? — Soţul său...“

El părea a-şi cere iertare că există ; era mai înalt decît ea, dar se străduia într-aşa fel încît să nu se observe. îşi va fi închipuind desigur că era de folos ca un ornament tipografic pe urmele ei. I-ar fi dus trena, dacă ar fi avut o trenă. Trecea nepus la socoteală la intrarea ei. Poate că avea să ridice scaunele, să-i facă loc şi să se întoarcă avînd în mînă un cerc de aur, o bicicletă, o masă roşie, o batistă...

— Rose dragă, strigă Mary de Perseval, Rose dragă ! Ce rochie de necrezut... de necrezut... antică ! pur şi simplu, antică... De la Vionnet ca totdeauna ? Bănuiam... Numai una ca ea... Eu, dacă aş avea o rochie aşa, aş părea o negustorească din Hale... Dar Rose asta ! Ea o poartă ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic !

în acea clipă Melrose produse efectul său, numai în acea clipă, după ce lumea crezuse că scăpase de orice surpriză. Vocea sa îşi făcu intrarea, nu-i alt mod de-a exprima aşa ceva. O voce stăpînită, caldă în acelaşi timp, şi asemenea unui fior.

— De băut ! zise ea, de băut, Mary, ceva, puţin alcool, orice... E-o vreme cumplită... Simţeam că mor afară...

Toată lumea sări zeloasă, bărbaţii. Dar soţul le-o luase înainte.

Ce discreţie, ce frunte lată, ce ochi de cărbune... Soţul era un bărbat de-ajuns de slab, probabil mai tînăr decît arăta, cu fruntea calmă pustiită, cu masca sa mondenă, cu acea încetineală în mişcări dezminţită de iscusinţa rapidă cu care tocmai o servise pe nevastă-sa. Era ceva patetic în grija pe care o dezvăluia toată făptura sa. Dintre toţi bărbaţii cîţi se aflau acolo, numai el se îngrijea atît de vădit de propria eleganţă. Smochingul său n-avea nimic deosebit ori poate îngustimea mînecilor : totuşi acest smoching părea aranjat *cu chibzuială.* Obrajii săi aveau predispoziţie spre îngrăşare într-un mod neaşteptat. Numai obrajii. Nu era frumos de fel. Părea să fie cineva, dar s-ar fi putut să fie controlorul teatrului pe care Rose l-ar fi luat cu sine din capriciu. El va fi ştiind desigur acest lucru. îl specula cu dibăcie.

Zgomotul stîrnit de primele vorbe ale lui Rose nu slăbi: urmară încrucişările de bărbaţi care veneau să salute pe ilustra actriţă şi graba lor stîngace de-a alunga din gîndul celorlalte femei acel răstimp în cursul căruia ei nu le dăduseră atenţia cuvenită amestecate cu, pe deasupra a toate, vocea ascuţită anume a D-nei de Perseval reco- mandînd un rachiu de calitate şi icrele negre, deşi, cît o privea pe ea, prefera sandvişurile cu salată şi *whisky-ul* irlandez. Paul Denise părăsise pianul şi făcea pe fata nemăritată a casei, încărcat cu un teanc de farfurii şi cu trei pahare într-o mînă. „Fii cu atenţie la rochia mea !“ strigă la el D-ra Agathopulos, dar era o alarmă neîntemeiată. Ea se linişti şi văzu că Aurelien, de lîngă dînsa, o sorbea cu ochii pe Rose. Ea zise, cu o expresie comică şi amară a gurii sale largi : „Hei, bine ! Am pierdut partida, în seara asta ; se vede cît de colo !“

îşi sprijinise degetele de mîneca lui Leurtillois. El se întoarse către ea, uimit. Urîtă poate, dar nu proastă. Se cam înroşi : „Ce vrei să spui ?‘; ca şi cum n-ar fi înţeles. Ea dădu din cap. „Te vei duce totuşi să-mi aduci o cupă de şampanie ?“ El se repezi încurcat, trecu între Blanchette şi soţul lui Rose, care stăteau de vorbă la intrarea în sufragerie, auzi, de cum ajunse lîngă masă, explicaţia dată colonelului de către Barbentane : „...Ea şi-a luat în căsătorie medicul curant... plictisită de stăruinţa lui... Doctorul Decoeur stăruia atîta de ani şi ani... O adoră... E cu ochii în patru la trupul, la obrazul, la faima şi la tinereţea sa... Ii pregăteşte lapte de frumuseţe, creme... L-am cunoscut puţin odinioară.. “

Şi pe cînd se întorcea cu şampania, Aurelien fu smuls de la D-ra Agathopulos de către Mary, care parcă se aprinsese deodată : nevoia de-a plăcea, de-a face furori se trezise la ameninţătoarea apariţie a lui Rose. Grecoaica luă cupa din zbor, şi rotunji gura sa de clovn trist ca pentru a-i spune lui Aurelien : „Vezi ?“ El se sili să răspundă *nu,* din ochi, dar D-na de Perseval scurtă această negare, trăgîndu-1 după dînsa.

— Ai de gînd să-ţi strici seara cu namila asta de femeie, scumpe domn, eşti aşteptat, iată...

— Cu adevărat, sînteţi prea bună, nu mi-am prea irosit timpul...

— Bărbaţii sînt nesocotiţi ; îmi pregătesc o întîlnire... şi după aceea...

— Femeile sînt ciudate : de ce faceţi una ca asta ?

— Zi mulţumesc, şi nu mai pune întrebări. O iubesc tare pe Zoe... D-ra Agathopulos... însă vei avea vînătăi pe trup numai cînd vei vorbi cu ea...

— Nu sînt de părerea dumneavoastră... Are un anumit farmec... Ştiţi doar ce se spune despre femeile cu nasul mare...

— Eşti necuviincios... Nu-i vorba despre asta.

— Şi despre ce este vorba, scumpă doamnă ? Cu mine este vorba totdeauna despre aşa ceva... Cînd vă privesc, îmi zic...

— Nu mi-o spune sub nici un motiv ! Răpeşte-o mai bine pe D-na Morel de la puşlămăluţa de Paul Denis... din prietenie pentru mine...

— Geloasă ?

— Cam aşa ! Dar unde o fi fost el crescut, sălbaticul ăsta ! Ea te aşteaptă.

— Care ea, Berenice ?

îşi muşcă buzele.

— Vreau să zic : D-na Lucien Morel... ? Glumeşti ! Crezi că n-am înţeles ?

— Ce oare ?

— Că pentru dumneavoastră, numai pentru dumneavoastră m-aţi chemat.

Spusese astea aplecîndu-se asupra ei, cu o răutate de prim amorez de teatru. Şi peste Mary, se uita la Rose aşezată pe un taburel rotund intr-un nimb de penumbră, vorbind cu Barbentane stînd în picioare.

— Eşti un încrezut, rosti Mary, fericită. Eşti un înfumurat care îşi închipuie că toate femeile sînt la picioarele sale şi că el n-are decît să aleagă. Dar oricum, alege pe Zoe !

— Cînd se află undeva prea multe femei, mă fîstîcesc, şi sînt sigur că voi lua negresa... asta se explică...

— Ce crezi dumneata, casa mea nu e... cum se zice în mod corect ? un lupanar...

— Prefer să nu fiu corect...

— Nici o primejdie ! Du-te deci s-o întîlneşti pe D-na Morel !

— Dar zău, ce stăruinţă ! Dacă vă închipuiţi că nu mi-am dat seama de mult... Fiţi amabilă...

D-na de Perseval nu pricepu înţelesul acestor ultime vorbe, şi închise ochii.

— Fiţi amabilă... V-a cerut ea oare să ne prilejuiţi o întîlnire ?

— D-na Morel ? (Ochii i se redeschiseseră.) O, Dumnezeule, nu 1

— Destule glume... nu D-na Morel... D-na Melrose..

— Rose ? Ah, bunăoară aşa ceva, ţi-o interzic deplin... Cu oricine vrei, dar nu cu Rose ! O voi lua în nume de rău.

— Faceţi pe nevinovata...

— Iţi jur... e stupid... îl ador pe doctor... Soţul său... iar cît despre ea, te înştiinţez, s-o ştii, sînt geloasă...

Cu cît protesta ea, cu atît Aurelien se simţea mai încîntat de agerimea lui de minte. Haide, asta sărea în

ochi. Tocmai pentru Rose îl chemase. Mai întîi îşi făcea o idee despre actriţe. Şi apoi D-na de Perseval era o şireată : se gîndea să-1 împingă făţiş spre altcineva, fiindcă descoperise într-însul acel spirit de contradicţie, care fusese cît pe ce, din nimic, din neîncredere, să lucreze împotriva lui Berenice... Dar de data aceasta avea poftă sâ se lase întrucîtva constrîns... Era curios în privinţa acestei Rose...

— Nu Rose, dragul meu, nu Rose ! M-aş îmbolnăvi. Ne adorăm una pe alta, înţelegi... E o poveste lungă... La un moment dat cu Perseval... Bagă de seamă că asta mă lăsa rece, Perseval... E o femeie nemaipomenită... Nu s-ar cădea să-ţi spun asta, sînt o proastă... Nu pot să fiu nedreaptă... înţelegi, de fiecare dată cînd un bărbat îmi place... De orice femeie te poţi păzi... Dar asta are o mare iscusinţă... o mare iscusinţă... E un lucru primejdios, marea iscusinţă a unei femei.... Apoi, să mă lase în pace... îşi are arta, triumfurile ei, dînsa. N-o să-mi faci una ca asta. Vezi, nu le exclud pe toate celelalte : pe cine doreşti, pe Blanchette, pe Zoe ; uite, pe Zoe, fiindcă pe ea o ai la inimă...

Aurelien se prefăcea că nu observă că Mary era gata să i se arunce în braţe, că nu observă nici întorsătura pe care o luase dintr-o dată conversaţia. Lucrurile brusc admise între ei, ca fiind stabilite. Ea îi făcea curte... s-ar fi crezut că erau la mijloc săptămîni de explicaţii, întîlniri nereuşite, scrisori, certuri, care le-ar fi şi îngăduit să ajungă în acest stadiu... Dar Leurtillois îşi dădea seama bine că în toată urzeala asta apăreau două scopuri contrarii, două teme care se succedau, ca într-o fugă... Şireata. şireata ! Toate astea ca să-1 apropie mai bine de acea femeie... o întrebă :

— Ce vîrstă are ea ?

Mary, surprinsă, întoarse capul de două ori.

— Cine ? Rose ? Ah, nu, împărtăşesc vîrsta mea, însă nu pe-a prietenelor mele... Se poate să deduci... Succesele ei datează de înainte de război... Primele ei succese...

— O fi fost poate foarte tînără...

— Da, desigur... Am fost cu toatele foarte tinere înainte de război... cu toatele... în sfîrşit, Rose de asemenea... Ea este cu puţin mai în vîrstă decît mine...

Cu puţin... E delicat să-ţi aduci aminte...

— De altminteri, luîndu-ne după soţul său...

— O, doctorul Decoeur e cu mult mai tînăr decît ea ! O fi avînd probabil treizeci şi trei de ani... cel mult... Nu-mi dau seama ce diferenţă indică asta... dar aproape zece ani, aproape zece ani... Totuşi Rose n-are patruzeci de ani... Are oare vreodată patruzeci de ani una ca Rose? El o adoră, pricepi. Asta mă supără cîteodată. Fiindcă ea are arta sa, înţelegi. Toată acea lume a ei unde el nu pătrunde. Va fi suferind el desigur în unele răstimpuri...

Aurelien o lăsa în pace să vorbească. începea să-i simtă prezenţa chiar gîndindu-se la Rose. începea să-şi dea seama cum va fi fiind la pat. Tocmai ceea ce presimţise vag din scrisoarea ei... semnele de exclamare... Se surprinse furat de visare. Ce inconsecvenţă ! Ca vînătorul care schimbă fără întrerupere vînatul. Se gîndi chiar în mod foarte caustic la una dintre contradicţiile sale cele mai bătătoare la ochi : acum cîteva clipe se îndepărta de Berenice fiindcă se gîndea că era împins spre ea de către Mary, iar în momentul de faţă cu cît descoperea jocul dublu al lui Mary, cu atît tăgăduielile sale înde- mînatice îl fixau asupra lui Rose, şi cu cît nu opunea nici o rezistenţă, cu atît mai mult povîrnea panta de sub picioarele sale...

Paul Denis o întrerupse pe Mary care vorbea mai departe despre Rose şi despre soţul său. O înfăţişare de proastă dispoziţie, gura unui copil care stă să plîngă, părul castaniu nu prea ordonat. Băuse cam prea mult servind de băut altora.

— Ce înseamnă asta, madam ? în toată seara nu mi-ai adresat o vorbă... sosesc, vă aflu împreună cu domnul...

Vorbea îndeajuns de tare, făcea gesturi, Mary îl opri :

— Ce te-a apucat, Paul ? O scenă ? Nu sîntem singuri...

— Nu-mi pasă... îţi baţi joc de mine... Mă dai uitării... nu te mai interesez... Nu te desparţi o clipă de domnul...

Ca şi data precedentă, un gest larg desemnă pe Aurelien, care începu să rîdă.

— Aş putea lesne să-ţi răspund, dragul meu Paul, că nu te-ai desprins de lîngă D-na Morel în toată seara asta...

— Aşadar eşti geloasă ? Nu trişa, Mary. Eu sînt gelos,

eu am dreptul...

— Ai dreptul să taci ori să te duci să te culci... Mă ierţi, domnule Leurtillois ?

Ea îşi luă cu sine poetul la braţ. Aurelien se îndepărtă, aprinse o ţigară, şovăi între două direcţii. Spre Rose ori spre Berenice. Se simţi atras şi porni înspre Berenice fiindcă era fără primejdie, dar se lovi de Barbentane care lăsase pe soţia sa cu Rose, şi pe D-na David cu doctorul. Jocul de-a strămutarea circulară voia ca Berenice în colţul său să stea de vorbă cu colonelul.

— Ascultă, Edmond, dă-mi oarecare lămuriri asupra colonelului David. Ce e cu el ? Ce caută ei aici, oamenii ăştia ?

— Petrec la o serată... ca şi noi. Afară de asta, colonelul a jucat un oarecare rol politic... nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se... Era trup şi suflet cu cei din grupul generalului Picard la începutul secolului... Mai tîrziu, asta a avut urmări neplăcute. S-ar fi cuvenit să dobîndească stelele *... i-au oprit avansarea... In sfîrşit, unii istorisesc lucrurile altminteri... A părăsit armata, a fost şef de cabinet la ministerul de război sau ceva cam aşa, şi se susţine că s-a răzbunat cu vîrf şi îndesat pe şefii săi... nu ştiu, îl preţuiesc mult, e un om fermecător, e uns cu toate alifiile... Lucrează cu Briand... Ciudat pentru un colonel, este apostol înflăcărat al dezarmării... un pacifist...

Aurelien se încruntă :

— Un colonel pacifist ? Ce absurditate !

— Drăcie, observă Barbentane, iată fostul combatant reapărînd în tine ! Nu ţi-am mai văzut mutra asta de la Verdun...

— Lasă-mă în pace cu Verdunul... dar dezarmarea ! în ziua cînd vom părăsi Rinul...

— O, înţelegi, cu patru ani, mi-am luat porţia, m-am săturat ! S-o lăsăm altora, şi ocupă-te de femeile frumoase... Dacă ai da o probă de bunătate, ai smulge-o colonelului pe vară-mea... deşi, caraghioasa de ea, pare că se distrează foarte bine cu el... (Răutatea apăru pe faţa sa regulată, bine întinsă.) ...Afară numai dacă nu te predau din nou D-rei Zoe Poulos... Părea să-ţi fie dragă în mod serios, această lungană...

— Lasă-mă odată 1 De unde iese asta ?

— De pe moşia stimabilului său tată care a găzduit-o pe Mary cînd a făcut o croazieră prin Cyclade, anul tre-

[1] **însemnele gradului de general.**

cut... Şi ştii unde îşi are domeniul, papă ? In Lesbos. Asta lămureşte totul...

11 împinse c-o lovitură prietenoasă spre Berenice. Aurelien înclină să se reîntoarcă spre Rose. Dar în acea clipă, în timp ce Paul Denis îşi turna într-un mare pahar *whisky,* cu o expresie de om furios, D-na de Perseval înainta spre Rose cu mîinile întinse, zicînd cu glasul ei cel mai tare :

— Ilustra noastră Rose n-o să ne refuze... nu-i aşa, Rose ? fiindcă toată lumea... D-l Leurtillois, de pildă...

El se întrebă de ce îi rostea numele, auzise prost primele vorbe...

— Şi toţi... toţi... acel insuportabil poetaş... Colonelul... Nu-ţi vorbesc despre femei, Rose, te cunosc doar... Să ne spui ceva !

Se auzi înecîndu-se Paul Denis cu *whisky-ul* său, şi un vuiet de rugăminţi se înălţă... Da... da... oh, vă rog... de ce nu..., în timp ce Rose declara cu tărie că fumase prea mult, că nu mai avea glas, că era obosită... Deodată, Aurelien simţi că i se atinge braţul. Se întoarse şi o văzu pe Berenice : îşi compunea o expresie a feţei care indica pe actriţa prin ochii bulbucaţi. Aurelien nu se putu stăpîni să nu se gîndească la asemănarea dintre tînăra femeie şi o lighioană de pădure. Părea că se ivea de sub nişte frunze, cu privirea ei de ciută, cu acel diamant negru fără faţete... El o întrebă. Ea şopti :

— Cere dumneata... dumneata... pe dumneata n-are să te refuze...

— Ce idee !

— Eu n-aş putea, eu... zise ea şi brusc se dădu îndărăt, speriată de această mărturisire.

La rîndul său, Blanchette se adresă doctorului Decoeur :

— Doctore, spune-i o vorbă... ea te ascultă...

— Ce greşeală, doamnă ! N-am nici o putere asupra lui Rose Melrose...

Paul Denis cu paharul său se strecură în preajma lui Aurelien. El murmură :

— I-ascultaţi, vă daţi seama, sîntem în 1921... Şi

doamna va spune versuri... într-un salon... păcat că nu se află aici un cămin de care să-şi sprijine cotul...

Ilustra artistă se lăsă convinsă. Se ridică, îşi ţinea gîtul în mîini, ca pentru a-şi încălzi gîtlejul, cu o mişcare din umeri care voia să spună, fără îndoială : va merge cum va merge... Stătea lîngă o lampă înaltă pe picior, al cărei abajur alb şi galben îngăduia să treacă de dedesubt o lumină filtrată spre faţa ei. Dar trupul inundat direct de lumină părea să fie în pliurile rochiei esenţialul. inconştientul esenţial al vorbelor care purcedeau din minte. Se produse foşnetul de mătase precipitat pe care îl răspîndi rochia lui Blanchette aşezîndu-se, nedesluşita clătinare şovăielnică a bărbaţilor pentru ca să vadă mai bine, şi un amurg de atenţie coborî peste feţe.

Rose închise ochii şi îşi trase adînc suflarea ca într-un suspin. Se văzură tremurînd sînii săi, braţele cu încetineală i se întinseră de-a lungul trupului, cu mîinile la spate. Se împînzi o mare stinghereală în aer. Se auzi tăcerea. Se desluşi tictacul pînă atunci imperceptibil al unei pendule. Oare pe unde se afla acea pendulă ? Apoi întrega statuie se însufleţi de fiori, pliurile de-un verde ca apa se strămutară abia-abia, braţele se ridicară, se încrucişară ca şi cum căutau pe umeri un văl invizibil. Statuia se strîngea în propriile braţe. Ochii cu încetul se deschiseră, gura se strîmbă puţin, luă forma goală a unui sărut, pe care o umplu vecea, vocea înfiorată, vocea incomparabilă :

— *Am cuprins cu Ochii zorile* dte *vară... Nimic nu se mişcă încă pe faţa palatelor. Apa* eria *moartă. Ariile de umbră nu părăseau poteca pădurilor. Mergeam, deşteptînd din Somn răsuflările vii şi călduţe ; şi pietrele scumpe priviră, iar aripile se înălţară fără vuiet...*

Aurelien nu-şi putea desprinde ochii de pe mîinile palide ale lui Paul Denis care se crispau în jurul paharului său. Te puteai teme că o să-1 spargă, degetele nervoase se căţărau şi se pogorau în jos. Tînărul bărbat, cu totul indispus, cuprins de un fel de sfială furioasă, lăsa nasul în pă- mînt şi nu se uita la actriţă. Aurelien, surprins, nu văzuse nicicînd peste o faţă omenească o expresie atît de intensă, atît de pură a urii. Aceasta avea ceva atît de în afară de orice raporturi cu scena îneît el acordă poemului o atenţie mediocră, păstrînd dintr-însul

fără să-şi dea seama din ce pricină acel murmur argintat pe care îl are pe la mijloc, acolo unde vorba *Wasserfall* sună ciudat...

— *în partea de sus a drumului, aproape de-o pădure de dafini, am înconjurat-o cu văluri îngrămădite unul peste altul, şi am simţit puţin imensul său trup. îngerul şi copilul căzură pe pămîntul pădurii... La deşteptare era amiază.*

Vocea se îngroşase îngîmfîndu-se ca un triumf, şi neînsemnata frază scurtă care cade la sfîrşitul poemului izbucni ca un sunet metalic de clopot. Te mirai că nu se auzise cele douăsprezece bătăi. Zvonurile de glasuri ale auditorului lăsat liber, apreciator, nuanţat, încîntarea care se exprima, sila de complimente, tonul fals al adjectivelor... Aurelien îi şopti la ureche lui Paul Denis : „Stăpîneşte-te. Te dai de gol...“

Se întîmplă ca şi cum s-ar fi învîrtit un comutator. Sîngele prinse din nou să apară sub pieliţa obrajilor. Ochii se însufleţiră. Mîinile îşi dădură seama din nou că ţineau un pahar între degete. Paul suspină uşor şi se aplecă spre vecinul său :

— ...Tîrfa... Nu pot să suport aşa ceva... Cu tot ceea ce va vrea, dar nu cu asta... nu cu asta... nu cu Rimbaud...

— Ah, îl întrerupse Aurelien care nu recunoscuse textul, a fost Rimbaud ?

Se gîndea că Rose era splendidă, şi grotescă puţin ca tot ceea ce se apropie de tragic. El era simţitor faţă de ceea ce îl împingea să scrîşnească din dinţi pe tînărul poet. Ci de asemenea şi faţă de femeia în picioare de dinaintea lui, faţă de acest simţ uimitor al nemişcării şi al tulburării. Paul zise încă o dată : „Tîrfa...“ şi turnă pe gît o mare înghiţitură de *whisky.* Lumea se îngrămădise împrejurul lui Rose, ca s-o implore să mai spună ceva, orice ar vrea... Paul sugeră pentru Aurelien : *Le loup et l’agneau*[IX]... Şi îşi îngădui un rîs uşor : „Se lasă rugată ca să-şi spună fabula !“ Aurelien se cam supără văzîn- du-se asociat la această zeflemea. Se întoarse. Privirile lui căzură asupra lui Berenice. Lacrimi lungi îi brăzdau obrajii. Lacrimi mari, nu stăpînite. Cu ochii într-altă parte. Ca şi cum urmăreau un cîntec.

IX **Lupul şi mielul.**

La cererea doctorului, la sugestia lui adică, ilustra actriţă începu un poem de d'Annunzio. Acel poem închinat Franţei pe care ea îl rostise prin lumea întreagă...

VII

Aurelien îşi cunoştea defectul, acea trăsătură de caracter cel puţin de-a nu duce pînă la capăt nimic, nici o intenţie, nici o aventură. Lumea era în ce-1 privea plină de digresiuni care îl abăteau în voia vînturilor. Dorinţele cele mai bine conturate, hotărîrile eşuau în faţa acestora. Nu era vorba despre o nehotărîre. Dar atras ademenitor de către totul, la ce să se fi limitat ? Nici bine nu-şi conturase precis un adevăr sigur, că nesigurul îi şi apărea, că era gata să parieze împotriva lui însuşi, că era gata să adopte convingerea contrară.

întreaga serată de la D-na de Perseval, predominată de iritarea unei uneltiri care scăpă înţelegerii lui, de care se convingea, îl aflase astfel împărţit între porniri diferite ; sentimentul cel mai obişnuit, de-a rezista la ceea ce se încerca a i se impune să facă era aproape gata să cedeze în sufletul lui Aurelien simplei curiozităţi de-a se lăsa în voia unui joc în care nu dăduse el cărţile. însă mai tare decît toate ispitele era diversitatea femeilor. Pe Aurelien îl împingea de la una la alta firea lui, la fel de în stare să-şi piardă minţile cu acea slabă şi dizgraţioasă Zoe, ca şi cu Rose, cea atît de armonioasă, atît de vădit savantă în treburile dragostei. Putea să-şi închipuie, cu Zoe în cearşafuri, gesturile ei de grabă pe care le-ar face pentru ca să stingă lumina electrică, cum şi-ar fi scos rochia. Dar se alesese din strada Belles-Feuil- les îndeosebi cu gîndul chinuitor la Mary. La ceea ce Mary avea, ca posibil, ca probabil, ca pus la dispoziţia lui. Un bărbat nu lasă niciodată să-i scape din mînă o femeie fără o îngrozitoare senzaţie de neizbutire, de înfrîngere. Acesteia îi revedea ca aievea picioarele, pantofii de la Helster, îi simţea mîinile încărcate de inele.

Insă Rose... Obrajii aproape nemişcaţi ai lui Rose. Fără de vîrstă ca şi dragostea. Acea statuie ieşită dintre degetele îndemînatice ale masorului. Acea carne macerată în lapte de frumuseţe şi în gîndire. Misterul... Că

fusese iubita lui Gabriel d'Annunzio, n-o îndreptăţea să-şi facă mendrele. Asta îl supăra chiar întrucîtva. I-ar fi plăcut să fie mai aproape de anonimat. Dar avea în- tr-însa totuşi acea atracţie a teatrului, pentru cine îl cunoaşte prost. Un parfum de legendă...

Intre toate acestea, cu cît el se îndepărta de ea, şi cu cît o altă imagine îi dădea ghes, cu atît mai mult ea trecea în umbră pe celelalte femei. Abia femeie şi ea, abia un chip. îşi trăgea din puţin lucru forţa, puterea de abatere de la cele obişnuite. O expresie fugară, pe care memoria o schimonosea, fixînd-o. Acel amestec de copilărie (Lotus !) şi de înflăcărare... acel firesc, adică... fiindcă dintre toate femeile din acea seară, ea singură se aşezase jos sau se ridicase pentru ca să se ridice sau să se aşeze jos, singură ea respira fără şiretenie... Şi apoi era asta cu totul sigur ? Revăzu aievea lacrimile pe obrajii săi şj- fu mai viu tulburat decît atunci... cînd ele curgeau cu adevărat... Rose va fi ştiind desigur să plîngă minunat, dar *va fi ştiind... !* Intr-un cuvînt, de ce-ar ţine ascuns din ce anume prinsese trup îndeosebi acest gînd chinuitor la Berenice ? Aurelien îşi cunoştea propria vanitate. Ce mîndrie nemaipomenită trebuie să ai ca să nu fii frămîntat de vanitate ! Un bărbat pe care nu-1 tulbură mărturisirea unei femei, considerată drept ceva cuvenit.. Aşa ceva nu există. Aurelien o auzea pe Berenice, în mod desluşit, ca şi cum vorbele fuseseră rostite chiar acum : *„...N-aş putea, în ce mă priveşte...“* Şi acea fugă a ochilor de ciută hăituită de la sfîrşitul frazei.

„N-aş putea, în ce mă priveşte..." Ce vrusese ea în mod precis să spună ? Ar fi trebuit să-şi aducă aminte contextul exact. Era cu putinţă, la urma urmei, ca să fi vrut să spună că n-ar îndrăzni, ea, s-o înfrunte pe D-na Mel- rose... Pur şi simplu. Cum de nu-i trecuse prin cap lui Leurtillois această idee ? Explicaţie firească. Se cam ruşina că n-a dat peste ea decît mai tîrziu. Era oare şi mai înfumurat decît credea ? Bine, chestiunea este încheiată... Cu atît mai rău. Şi totuşi...

Totuşi el nu şovăise atunci asupra interpretării posibile. Pentru ca echivocul nici să nu-i fi apărut, ar fi trebuit să fi avut un alt element, de atunci dispărut, o lumină limpede ca ziua care însoţea vorbele... El asculta în memoria lui accentul pe care îl pusese pe ele, Berenice...

nu era acesta... Se înşela cu siguranţă... se înşela... Ecoul înşelător slăbea fără motiv serios. ,,N-aş putea, în ce mă priveşte...“ Era vocea lui, a lui, şi nu vocea ei, a ei. Voia cu orice preţ să-i pună în gură vorbele pe care le auzise el fără să gîndească la sensul lor. Ce oare înţelesese el ? *„N-aş putea, în ce mă priveşte“,* da, de data asta era asta... Mai mult ori mai puţin... Vrusese ea cu adevărat să spună... n-aş putea, în ce mă priveşte, să-ţi refuz dumitale... dacă mi-ai cere... ceva... orice ar putea fi... mie, Berenice... dumitale, Aurelien... Se consideră drept caraghios : această dezmembrare a neînsemnatei fraze îi aducea aminte de şcoală... de analiza gramaticală... aş putea... persoana întîi, condiţionalul prezent al verbului a putea... Ajunge !

Fiindcă, la urma urmei, vorbele puteau să însemne : „N-aş putea, în ce mă priveşte, să refuz asta unui bărbat... oarecare... în sfîrşit, cuiva... nu sînt în stare să refuz../[1] Dar atunci pentru ce retragerea aceea bruscă ? Uite ea înţelesese poate după ce rostise, celălalt sens pe care fraza îl căpăta în mintea lui... Oricum ar fi, acesta fusese izgonit din frază... Nu fusese acolo, de altminteri, în mod explicit inclus : *„N-aş putea, în ce mă priveşte...“*

Ah, de data aceasta găsise iarăşi acea accentuare trecătoare ! Nu el gîndea, ci Berenice... Berenice. Cu cîtă tandreţe rostea el acest nume... Rămase uimit. Fără îndoială, această tandreţe se potrivea mai degrabă reginei din Cezareea decît D-nei Lucien Morel. Nu pentru prima dată recunoştea că a greşit evocînd-o cu numele soţului său. Ca şi cum şi-ar fi imputat această familiaritate ori că i-ar fi fost teamă de ea, că i-ar fi fost teamă de ceva din această familiaritate. Absurd. El îşi repetă : Berenice... spre a se convinge că avea sînge rece. Berenice... Berenice... Şi iată că revăzu aievea lacrimile... D-na Lucien Morel. Bine. Ce însemna oare acest mazochism ? Dacă numele lui Berenice îi plăcea... Vru să se verifice de tot, şi spuse cu jumătate de glas, convins că deţine secretul intonaţiei juste : „N-aş putea, în ce mă priveşte..." Dar nu vorbea decît Aurelien, vocea lui de bărbat... Haide, ce pui la cale ? „Băiete, un *side-car !“*

Aurelien era rezemat în cot la barul „Lulli’s“, în Mont- martre. Intrase acolo, fără să se gîndească, după

ce plecase din strada Belles-Feuilles. Ceva îi speriase somnul. Toate acele femei poate. Sau una dintre ele. Aurelien avea viciul de a fi noctambul. Ii plăcea lui să lîncezească prin aceste locuri cu lumină pe unde viaţa nu se stinge, cînd ceilalţi au adormit. îşi avea aici tabieturile sale. Nu trebuia pînă într-atît să caute în serata de la Mary motivele acestei hoinăreli. Venise aici şi în ajun, şi a doua zi poate tot aici avea să vină din nou.

— Eşti singur-singurel ?

Se întoarse şi surise la Simone. Ea se săturase de cît dansase cu clienţii. Se aşeză alături cot la cot cu el.

VIII

Parizienii n-au nicicînd plăcerea pe care oraşul lor o prilejuieşte provincialilor. Mai întîi pentru ei Parisul se reduce la tabieturile şi la ciudăţeniile lor. Un parizian limitează oraşul său la cîteva cartiere, nu ştie nimic din cîte se petrec mai încolo, unde nu mai este Parisul pentru el. Apoi nu are aici sentimentul aproape neîntrerupt de-a se rătăci, sentiment de mult farmec. Acea siguranţă de-a nu cunoaşte pe nimeni, de-a nu putea fi întîlnit din întîmplare. Se nimereşte să aibă acea senzaţie ciudată dimpotrivă prin toate orăşelele pe unde este în trecere şi pe unde este singurul pe care să nu-1 cunoască toţi ceilalţi. Dar închipuie-ţi ce înseamnă cînd acest incognito îţi dă pe mînă această pădure de pietre, aceste pustiuri de macadam.

Berenice se bucura în tihnă de singurătatea sa. Pentru prima dată în viaţă era stăpînă pe ea însăşi. Nici Blan- chette, nici Edmond nu se gîndeau s-o ţină în frîu. N-a- vea nici obligaţia de a telefona pentru ca să spună că nu venea să ia prînzul acasă cînd o prindea pofta să-şi continue plimbarea. O, frumoasa iarnă a Parisului, noroiul său. murdăria sa şi pe neaşteptate soarele său ! pînă la ploaia măruntă care îi plăcea ei aici. Cînd aceasta se înteţea prea pătrunzătoare, avea la îndemînă marile magazine, muzeele, cafenelele, metroul. Totul este uşor la Paris. Nimic nu este aici asemenea sie însuşi. Pe unele străzi, pe bulevarde, îţi pierzi vremea cu plăcere la fel cînd treci a suta oară ca şi prima dată. Şi apoi să nu fii la

cheremul vremii proaste...

De pildă în L'Etoile... S-o iei pe jos prin Etoile, s-o apuci pe una dintre străzile străjuite de arbori, la întîmplare, şi să te pomeneşti, fără să fi ales, într-o lume cu desă- vîrşire diferită de aceea unde se afundă strada următoare... E într-adevăr ca şi cum coşi la gherghef, prin aceste locuri de plimbare... Doar că atunci cînd brodezi urmezi după un desen deplin făcut, cunoscut, o floare, o pasăre. Aici nu se poate niciodată şti de mai înainte dacă vei da peste paradisul care îmbie la visare din aleea Friedland sau de mişunarea haihuie, ştrengărească de pe aleea Wagram sau de acea cîmpie dantelată a aleii din Bois. L'Etoile domină lumi diferite, ca şi fiinţe vii. Lumi unde se înfundă braţele sale de lumină. Dai de provincia din aleea Carnot şi de măreţia comercială din Champs- Elysees. Dai de aleea Victor Hugo... Lui Berenice îi plăcea ca dintr-una dintre aceste alei, a cărei ordine de succedare o uita totdeauna, să se repeadă într-o stradă de trecere şi să se îndrepte spre aleea următoare, ca şi cum ar fi părăsit pe o regină de dragul unei fete, un roman cavaleresc de dragul unei povestiri de Maupassant. Drumuri însufleţite duceau de pe un tărîm pe altul al închipuirii ; îi plăcea lui Berenice ca străzile acestea să fie, la urma urmei, nişte crîmpeie dintr-o ciudată şi neaşteptată provincie sau ulicioarele pustii ale căror balcoane par să aibă drept parmaclîc desenele complicate ale acţiunilor şi ale îndatoririlor locatarilor lor sau şi suspecta reţea de hoteluri şi de odăi mobilate de închiriat, de cîrciumioare, de femei uşoare de înşfăcat în- tr-ascuns, care dau posibilitate să treacă, pe la cîţiva paşi de cartierele bogate, fiorul desfrînat al feciorilor de bani gata şi al unei gloate pervertite. Pe neaşteptate oraşul se deschidea deasupra unei perspective şi Berenice ieşea din acest univers care o înspăimînta şi o atrăgea, ca să vadă în depărtare Arcul de Triumf şi către acesta linia continuă a unor arbori cu rădăcina în sens propriu prinsă într-un grilaj. Cit e de frumos, Parisul ! La fel pe unde căile sînt drepte şi curate, cîte cotituri... Pe nicăieri la ţară peisajul nu se schimbă atît de repede ; pe nicăieri, nici chiar în Alpi sau la malurile mării, nu se află o atît de bună hrană pentru visul unei fete tinere fără ocupaţie, şi încîntate că e

liberă, liberă să gîndească în felul său, fără să se supravegheze, fără să se teamă să nu-şi dea de gol pe faţă fondul sufletului, să nu scape o frază pe care ar regreta-o fiindcă ar fi făcut rău cuiva...

Cîteodată avea pofta să schimbe oraşul. Se suia în autobuz, în oricare dintre autobuze, şi se îndrepta spre celălalt capăt al Parisului. Ii plăcea să stea pe platformă împinsă din toate părţile de oamenii care se urcau şi de cei care coborau ; o impresiona îndeosebi desimea variabilă a cartierelor. Nu se plictisea să înscrie în memorie transformările din jurul ei. După Ies Champs-Elysees, la Concorde, strada Rivoli îi păru atît de strimtă, urmărind pe de-a-ntregul ca o idee fazele unui raţionament spre scopul său ; mai întîi de-a lungul unei grădini, ca şi cum închipuirea unor copaci liberi adineauri ar fi fost acum înfrînată îndărătul acestor zăbrele negre şi năpădită încetul cu încetul de statui ca să o pregătească pe Berenice să o întindă la drum de-a lungul unui palat. .Arcadele, de cealaltă parte, adăugau însuşirea lor de decor logic acestei desfăşurări de piatră. Apoi, după ieşirea din palate, arcadele cedau foarte repede şi strada avea să lase în pace imaginaţia în favoarea judecăţii, case de o parte şi de alta, nişte case ca toate casele. Orgoliul comerţului avînd Samaritaine[X] drept monument, Samari- taine care înlocuieşte Luvrul. Traficul din Hale de-a curmezişul străzii. Spaţiul liber plantat cu arbori care se mai vede cînd treci pe la Châtelet, spre malul stîng şi spre visările sale. Apoi s-a isprăvit. După ce treci de Primărie, strada se va tot îngusta, va merge înainte dînd în strada Saint-Antoine doldora de amintiri, încărcată de ameninţări, pînă cînd, în sfîrşit, autobuzul ajunge în acea piaţă enormă, acea replică a pieţei Etoile unde se înalţă coloana de Juillet.

Aici jocul putea să reînceapă... Berenice dispărea din nou din strada de la Roquette spre bulevardul Henri-IV, din foburgul Saint-Antoine spre canalul Saint-Martin...

Ca să nu mai spunem nimic despre Cartierul Latin. Misterul acestuia e mare în ochii unei femei din provincie, care îl vede cu tot ceea ce romanele au istorisit despre dînsul, cu tot farmecul admis printr-un acord tacit. Şi apoi se aflau vestitele librării ticsite de noutăţi

---

X **Mare magazin popular.**

care concurau cu fructele de la Ediard, din piaţa Madeleine. Apoi Bulevardul Saint-Germain, la Cres, pe unde se poate pierde vremea ceasuri întregi, citind cărţile şi revistele între paginile netăiate. O prăvălioară posomorită în strada Odeon, din care ei îi plăceau femeile care o ţineau. Una dintre ele, cea blondă, îi spuse că era din Savoie şi îi vîndu o primă ediţie din Jules Romains şi cartea lui Paul Denis, *Interzis să intri.* Era tulburătoare, cam scurtă. Cărţile în galeriile Odeonului aveau o atracţie deosebită. Nu erai sigur că aveai dreptul să te uiţi la ele.

Minunăţii de-ale Parisului. Să nu mai gîndeşti. Să nu te mai simţi subjugat de bunătate, de milă. Să fii din nou ca odinioară fetişcana care sărea frînghia fără să-şi pună cine ştie ce întrebări. Era gata oricînd să rîdă fără motiv. Nimeni n-o tulbura, întrebînd-o cu cea mai curată sinceritate cu putinţă : „Ce anume îţi stîrneşte rîsul ?“ Ii era îngăduit să se uite la oameni sau să nu-i bage în seamă. I se putea întîmpla să-1 dea uitării pe Lucien fără să-şi impute ceva. Avea la dispoziţie marile bulevarde şi avea la dispoziţie le Luxembourg, avea la dispoziţie la gare de l’Est şi avea la dispoziţie Montrouge. Să te muţi dintr-un cartier într-altul nu însemna o infidelitate faţă de nimeni : Ies Invalides nu i-ar reproşa timpul petrecut la Buttes Chaumont.

Se întorcea în strada Raynouard, fericită, mlădioasă, cu obrajii rumeni de parcă ar fi alergat toată ziua peste cîmpuri. „Ai o scrisoare..." o întîmpină Blanchette. îşi scotea pălăria din cap, deodată serioasă, lua scrisoarea. Se ducea pe terasă ca s-o citească, deasupra acelui Paris pe care într-o zi sau într-alta avea să-l piardă. S-o citească pe îndelete, pentru ca fiecare cuvînt să i se lipească de inimă, acea scrisoare drăgăstoasă, delicată, bună, care îi aţîţa pofta să muşte şi să plîngă.

— Ce-ţi mai spune Lucien ? întreabă Blanchette la masă.

— O, nimic, tot ca de obicei... să mă distrez... cele bune ţie... că mama a avut o criză de reumatism...

— A, să nu uit, întrerupe fără rost Edmond, l-am întîlnit pe Leurtillois...

Blanchette încruntă sprinceana. Nu-i prea place Aurelien, e vizibil.

— Ei şi ?

— Ei şi... nimic... l-am întîlnit pe Leurtillois, îţi spun că l-am întîlnit pe Leurtillois...

Bine. Incidentului i s-a pus capăt. Se aude zdrăngănitul furculiţelor. După asta Edmond simulează că răspunde la o întrebare.

— Pe aleea du Bois... umbla pe jos. L-am cules de pe drum şi l-am dus acasă... Are o garsonieră cu adevărat încîntătoare...

Nu că Berenice ar avea poftă să lege o conversaţie, dar simte că ceva nu merge prea bine între verii săi. De aceea pune o întrebare, fără să se aştepte la vreun anumit răspuns, ca să întreţină convorbirea, ca să-i dea posibilitatea lui Blanchette să se enerveze fără vreo izbucnfre.

— Unde locuieşte ? întreabă ea.

Edmond ridică nasul, se uită la Blanchette, apoi se întoarse către vară-sa :

— In insula Saint-Louis... Două camere şi o bucătărie... Insă nu poţi să-ţi închipui...

Blanchette îşi aduce aminte deodată că a uitat să-i spună ceva domnişoarei... cu privire la copii... Se ridică, răstoarnă scaunul... îl ridică... iese...

— Ce-o fi avînd oare ? zice Berenice. Ai fost răutăcios cu ea, vere dragă...

IX

Ce frumoasă zi ! De îndelungă vreme nu se văzuse o asemenea iarnă... Cînd ea binevoia astfel să fie uscată, cu soarele străbătut de ger, cu împrejurimile Parisului şi cu grădinile lor despuiate, cu zidurile cenuşii brusc înveselite de lumină, cu pădurile încrucişînd x-urile şi i/-urile unei geometrii forestiere şi cu surpriza la o cotitură a unor frunze persistente, de-un verde steril, contrariu aceluia al unui produs de seră... cît de plăcut era să călătoreşti într-un cinci-cai-putere în miezul săptă- mînii, cînd nu riscai să întîlneşti toată lumea pe drumuri sau prin stupidele „ospătării(< ! Evident, cu o maşină mai puternică, de pildă cu un Bugatti de Schoelzer, se putea merge mai departe, să te înfunzi în cîmpie...

— Ai băgat de seamă, scumpa mea prietenă, că pe măsură ce te îndepărtezi de Paris, pare şi că te întorci în timp ? La cincizeci de kilometri ajungi într-al nou-sprezecelea secol, iar la o sută atingi pe al optsprezecelea... Se stabilesc oarecare zone... Te pomeneşti astfel că ajungi în evul mediu...

îi erau dragi, le cunoştea aceste mărunte drumuri pe care se iese prin cărăuşia obişnuită a parizienilor, care şed cloşcă pe la casele lor ca nealţii, pentru care greu-tatea cea mare, culmea culmilor, în ceea ce priveşte tu-rismul automobilistic, este drumul Quarante-Sous. Ori oamenii aceştia voiau cu orice preţ să aibă o ţintă, să se ducă să viziteze ceva... să exprime omagiul roţilor lor acoperite cu cauciucuri faţă de cîte un peisaj socotit drept excepţional de pitoresc. Aurelien se aplecă puţin spre tovarăşa sa de drum, arătîndu-i cu mîna cîmpia pe care o străbăteau, uşor povîrnită, fără vreo umbră de arbore peste tot, fără nimic din ceea ce opreşte ochiul, din ceea ce ne-am deprins să privim datorită atîtor generaţii de pictori. Pămîntul pur şi simplu scociorît de colo, lăsat în paragină pe dincolo, cu cîte-un dîmbuleţ năpădit de buruieni, cu grămăjoare de uscături... şi totul de culoarea iepurelui cu nenumărate pîntece...

„Eşti un bărbat ciudat“, murmură Mary de Perseval care nu vedea ceea ce era pe acolo de văzut, dar care sub învelişul blănurilor roşcate se strîngea lîngă vecinul ei. El se uita la dînsa : ea lua o înfăţişare de înamorată, cu buza ridicată spre a sa. Nu înţelegea nimic din ceea ce îi plăcea lui Aurelien, era limpede. însă el i-o cerea ? Nu. Femeie de staţiuni balneare şi de litoral mediteranean. Pun rămăşag că îi plac la nebunie palmierii. Cu atît mai rău, cu atît mai bine... Ea suspină : „Scumpule...“ Asta cădea ca nişte păr în supă, cu fiorul acela de frig tăios în nări.

Ei străbăteau acum, pe-un drum bombat, un fel de tufăriş de mărăcini împrejmuit cu sîrmă purtînd tăbliţa : *Vînătoarea oprită,* ce-ai vrut ai găsit.

— Scumpule, scînci D-na de Perseval, cu o mutră do-jenitoare, cînd mă gîndesc că lumea spune că am cele mai frumoase picioare din Franţa şi din Navarre şi că tu nu mi-ai făcut asupra lor nici cel mai slab compliment...

Aurelien dintr-o mişcare de volan ocoli o căruţă care

nu vru să intre în rînd cu celelalte vehicule şi îşi văzu de drum. Bîjbîi în chip politicos pe sub cuvertură, iaca aşa ca să cerceteze cel puţin cu mîna picioarele cu pricina pînă acolo unde se oprea ciorapul, apoi se uită la soarele care scăpăta.

— De ce să-ţi spun ceea ce toată lumea ţi-a spus... ceea ce dumneata ştii foarte bine... De altfel nu constituia o descoperire : mi le-ai şi arătat... pe cînd ale mele... nu mi-ai spus nimic despre ale mele...

Ea rîse într-un fel foarte monden. Chibzui o clipă. Apoi se indignă :

— Scumpule, e de necrezut cum te porţi... bărbaţii din generaţia asta... nişte tîrfe... cu adevărat nişte tîrfe.. Nu s-ar crede că aţi făcut războiul... Absorbiţi de voi înşivă, şi atît de puţin galanţi...

— Crezi că se ajunge galant participînd la război ?

— Ştiu eu... cei mai în vîrstă decît voi aveau o tradiţie, o delicateţe...

El săltă din umeri. Ar fi spus lesne nişte vorbe grosolane, dar se temea că o să-i placă. Ea mai zise :

— Voi ne trataţi pe noi cu asprime...

— Mai întîi mi-e groază de aceste pluraluri... Tt tratez prost, vă tratăm prost... Insă *noi, voi...* cine sin ăştia, *noi, voi ?* Sau dacă e vorba să mă pui într-aceeaş oală cu măruntul Denis...

— Eşti stupid ! Mai întîi nu vorbi rău despre Paul nu fiindcă l-am înşelat cu dumneata... are mult talent.. N-ai citit *Interzis să intri,* fireşte... şi mari calităţi su fleteşti...

Aurelien fu apucat de unul dintre acele rîsete prosteşti cărora nu te poţi împotrivi. îşi ceru iertare. După cum se ştie, cererea de iertare agravează lucrurile. în sfîrşit, rîsul se linişti :

— îţi cer iertare, n-am vrut să te jignesc...

— Tu nu mă jigneşti... însă eşti nedrept cu dragul de Paul, şi ai putea să fii mai generos... după cele ce s-au petrecut...

— Ce anume ? făcu el cu cea mai curată bună credinţă din lume, ce s-a petrecut ?

Fu rîndul ei să fie apucată de un rîs nebunesc, dar de un rîs nebunesc de pian mecanic. Peisajul se schimba. Un sat. Afişe mari de aperitive şi de ulei pentru automobile. Purceseră pe un drum mai larg. Maşini peste

maşini. Mary medita, vîrîtă în cuvertură. Aurelien profita de situaţie ca să fure de la ea cîteva clipe de singurătate. Ea îşi continuă gîndurile, în sfîrşit, cu voce tare, ca şi cum un lung înconjur ar fi adus-o din nou la începutul acelei după-amiezi...

— A fost într-adevăr minunat colţişorul unde m-ai dus... Acel hotel... Crezi cumva că multă lume ştie de el ? Am avut impresia că nu... e poate o naivitate... sau înseamnă că m-ai tulburat...

— Mulţumesc.

— Nu, eu îţi mulţumesc fiindcă mi l-ai indicat...

— Da, astfel va putea să-ţi slujească altă dată...

Ce obraznic. Ea strigă :

— Ce obraznic ! Şi, de-altminteri, de ce nu ? Ne vom mai duce pe-acolo...

— Oh, dacă numai asta îţi face plăcere...

Ea stătu ca mută încă o clipă, apoi reînnoi atacul : „Ştrengarule, ai dus la acest han toate femeile de pe lume...“

El se încruntă la faţă. Nu-i plăcea prea mult acest vocabular. O pedepsi : ,,Pe toate... nu. O duzină..

îşi satisfăcuse curiozitatea cu aceea pe care o numea în sinea lui văduva Perseval. Cu cît o cunoştea cu atît ea era văduva Perseval. De pildă, acea reflecţie asupra lipsei de galanterie a bărbaţilor din generaţia sa... Se culcase cu o lume şi nu cu o femeie. O lume cam demodată. Cu tabieturile, cu tradiţiile sale. Chiar cînd era vorba să se deprindă... Ah, da, putea să spună acum cu anume ce corespundeau semnele exclamării ! Deşi, la dreptul vorbind, era cît p-aci să nu-i facă cinste acestei doamne pudrate, care avea atîta grijă de sînii săi în clipa Chiar cînd se lăsa în voia bărbatului, cînd avusese nenorocita idee să-i geamă la ureche : „Orice ai dori... dar nu un copil !“ De furie, la gîndul acestei amintiri neplăcute, apăsă brutal pe accelerator, maşina făcu un salt :

— Ce te-a apucat ? strigă ea.

— Mă răzbun !

Ea nu întrebă pe ce anume. In depărtare se zărea Parisul.

Merseră un răstimp fără să-şi vorbească. Apoi ea nu se mai stăpîni :

— îmi pari foarte indiferent.

— Mereu tradiţiile, ei ?... Te dai în vînt după minciuni.

— Ai putea să nu minţi...

— Pot şi eu să mint...

— Eşti bizar astăzi...

— Sînt credincios deprinderilor mele...

— Tocmai asta îţi imput, răule ! Ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Ce s-a întîmplat ?

— Iarăşi ! Grosolan !

— Sînt grosolan ? Voiam să fiu discret neaducîndu-mi aminte prea mult...

— Asta e prea-prea ! Ştii dumneata că unii bărbaţi m-au implorat zece ani pentru ceea ce ţi-am acordat din primul minut ?

— O regreţi ?

— M-ai obliga să regret...

— Pe care din amîndouă ? Cei zece ani sau primul minut ?

— Insuportabil... Am să mă îndrăgostesc la nebunie de dumneata ca să-ţi trec cu vederea prostiile. Doamne sfinte ! N-o doresc !

Ea aşteptă o frază care nu se auzi :

—„ Sâ am eu oare să mă port cu dumneata cum se
poartă bărbaţii cu noi ? Va fi nevoie oare să tremur pentru ca să te am în mînă ? Să te aştept, să-mi imaginez ceea ce îţi face plăcere... să-ţi dăruiesc cîteva cravate...

— Ba nu... ba nu... eu nu sînt Paul Denis, îţi repet...

— Vrei să ţi-1 jertfesc ?

— Cerule ! nu jertfi nimic ! Nici un sacrificiu, scumpa mea Iphigenie...

— Întrucît dacă mi-ai cere-o, ţi-aş refuza-o fără înconjur... Pentru unul fără de inimă ca tine nu-1 voi chinui pe acest copil... da, e un copil în ochii mei... cît şi un bărbat... Ştiu bine ceea ce ne desparte, că totul nu va dura de-a pururi... nu ţin la aceasta, de-altminteri... dar, în fine, să păstreze din zilele petrecute împreună o amintire... o amintire...

Leurtillois preda bonul de benzină accizului din Paris. Mai era exact destulă lumină în partea de sus a cerului,

casele se şi scăldau într-un văzduh ca de Parma.

— Să te conduc în strada Belles-Feuilles ?

— De pe acum ? făcu ea, şi îl prinse de braţ. De pe acum ? Ascultă... fii drăguţ... Arată-mi garsoniera ta... îmi trezeşte pofta... şi nu mai am de ce să mă tem...

— Dacă doreşti... numai că te pîndeşte primejdia să te întîlnească cineva...

— Fie ce-o fi ! Ne vom grăbi pe scară.

Intrară în întuneric cu viteză. Ajunseră în l'île Saint-Louis înainte de noaptea care se înălţa din fluviu. D-na de Perseval, care tocmai îşi fardase faţa, se înfăşură în bogata sa eşarfă englezească, într-aşa fel încît nu-i ieşeau la iveală decît ochii.

— Şi apoi, nici nu-i de închipuit... să locuieşti într-o :asă din Paris unde cunoşti pe toată lumea... Şi la ce etaj >tai ?

— Sus de tot.

— Sus de tot ? Dar e nemaipomenit! O garsonieră, ista se află aşezată la parter... la demisol în cazul cel mai [redacted]ău...

— Nu-i o garsonieră, e o poziţie cu vedere întinsă...

Casa constituia prora insulei, în josul apei, unde malul e termină cu un buchet de arbori şi cu o cotitură sin- uratică unde vin să se aşeze cot la cot înamoraţii şi des- eraţii... Se urcară. Aurelien se uita la gaidele care dă- eau zor suind din doi paşi cîte patru trepte. Da, picioare ideajuns de frumoase, dar nu se cade să exagerăm de

In trecere, portăreasa recunoscîndu-şi locatarul, aprinsese lumina pe scară. Mary care nu se aştepta la aşa cev; îşi sporise înfofoleala şi îşi grăbise şi mai tare pasul. L< al patrulea se opri, inima bătîndu-i să-i spargă pieptul „E aici ?“ Nu. Se afla acolo o scăriţă care o lua pieziş ş se mai urca încă un etaj şi jumătate... Ea se repezi îi apartament de cum se deschise uşa :

— Aveam o afurisită de teamă să nu mă încrucişez ci prinţul R... pe scară ! 11 cunoşti ?

— Ne salutăm pe coridor.

Ea alerga prin camere, luînd înfăţişarea de fetiţă

— Dar e încîntător... încîntător... Un adevărat po rumbar... dar încîntător !

La dreptul vorbind, se uita foarte puţin la lucruri. Va

f avînd desigur un gînd ascuns pe care Leurtillois îl ghice; în penumbră cu oarecare plictiseală. Ah, nu, nu-i nevoie să exagerezi nici atîtica. Deschise fereastra largă şi scundă zicînd : „Priveşte..."

O împinse puţin pe balcon. Nu era ceea ce aştepta ea Zise totuşi cu o căutătură spre sofaua de culoare gri-gal benă : „Cînd mă gîndesc la cele cîte se vor fi petrecut desigur aici !...“

Dar fraza ei nu se terminase că scoase un slab strigă de admiraţie.

Cea din urmă fîşie de lumină din zare dădea un as pect de feerie peisajului în care casa înainta cu vîrful c o navă. Se aflau deasupra acelor arbori groşi, ciudaţi, car împodobeau capătul insulei, se vedea pe stînga Cetate unde felinarele seînteiau deja şi desenul fluviului care cuprinde, se întoarce, o cuprinde din nou şi se uneşte c celălalt braţ, de dincolo de arbori, la dreapta, care în presură insula Saint-Louis. Se afla Notre-Dame, cu at mai frumoasă dinspre partea absidei decît dinspre parte pronaosului, şi pădurile, jucînd un şotron straniu d arcade în arcade între insule, şi colo, în faţă, de la ceta spre malul drept... şi Parisul, Parisul deschis ca o car cu panta sa stîngă mai aproape spre Sainte-Genevie\ spre Pantheon şi spre cealaltă pagină ticsită de litere < tipar greu de citit la acest ceas pînă la acea aripă albă d clădirea Sacre-Coeur... Parisul imens, şi nu încătuşat ca i la terasa familiei Barbentane, Parisul văzut din miez său, din cel mai misterios, cu zgomotele din apropiere, mai îndulcite de fluviul multiplu unde cobora o lungă luntre cu marginile pictate cu miniu, cu rufe întinse la uscat pe frînghii, şi cu nişte umbre care parcă se joacă de-a v-aţi ascunselea pe bordul ei. Cerul avea şi el colţul său de miniu...

Şi pe neaşteptate, totul se stinse, oraşul ajunse îndesat, şi în noapte bătu ca o inimă. Luntrea scoase o lungă plîngere sfîşiată. Maşini claxonară. Mary observă clipirile dese de huhurezi ale ferestrelor luminate, mai numeroase. Se întoarse către Aurelien, şi băgă de seamă că avea privirea pierdută urmărind fluviul, ca şi cum şi-ar fi dat silinţa să cerceteze acolo departe cel puţin podul Alexandru al III-lea.

— Ce loc minunat ! zise ea, şi propria voce îi păru

străină.

— Nu-i aşa ? Iată că în curînd sînt trei ani... şi nu mă satur de ea... Barbentane, conducîndu-mă pînă aici deunăzi, mi-a spus despre acest loc ceva care mă cam lămureşte asupra sa... în mod ciudat...

— Ce anume ?

De mai înainte ea era geloasă de Edmond.

— A spus că locuiesc aici la îndoitura cotului pe care îl face fluviul într-al său M vînos.

— E frumos... parcă ar fi din Paul Morand...

— Nu mi se pare. Mă tulbură.

— Edmond a cam rămas totuşi medicinist. E chiar ciudat că şi-a părăsit studiile... Tatăl său vitreg a dorit-o... de asta are oarecare răbufniri urîte...

Aurelien întrerupse foarte scurt şi aspru.

— îţi spun că mă tulbură... gîndindu-mă că sînt aici în acel M vînos al Senei... Asta îmi răstoarnă felul de a privi ceea ce n-a putut să-mi ajungă ceva cu totul obişnuit... priveliştea se schimbă atît de cumplit după ceasuri şi după anotimpuri... şi intonează un cîntec de-a pururi acelaşi. Dar ca să ne întoarcem la acel M vînos... nu ştiu dacă se poate omorî cineva tăindu-şi îndoitura cotului cum îşi taie încheietura mîinii cînd cineva e filozof şi cînd are la îndemînă o baie...

— Taci din gură !

— Sena vorbeşte tot timpul, tot timpul despre sinucidere... Cît se zvîrcoleşte... şi acele strigăte ale şlepurilor... Mă frămîntă că sînt obligat acum... să mă conformez imaginii lui M vînos... să-mi readuc în conştiinţă înţelesul, în mod continuu, al acestei ape care curge, al acestui sînge albastru, în faţa mea... îmi dau seama bine că vine din- dărătul meu, şi că se duce la vale, spre mare... Insă vinele, Mary, vinele cotului vin de la mînă, ridicîndu-se spre umăr, spre inimă... Aş fi fost înclinat să-mi închipui lucrurile de-a-ndoaselea... Inima în munţi... Este neapărat necesar să se creadă că inima este marea, ce hipertrofie ! Şi că degetele sînt ca nişte rădăcini cu gheţari la unghii...

El plecase atît de departe de dînsa, în noaptea cufundată în întuneric, deplin cufundată în întuneric, încît D-nei de Perseval aproape îi veni să plîngă. El îi apărea

straniu. Acest limbaj pe care nu-1 aştepta din gura lui... din gura acestui amant cinic... atît de *matter of fact* cum ea şi-1 formula, fiindcă lucrurile de nesuportat erau astfel mai uşor de admis în ochii ei cînd le traducea în englezeşte...

— Mi-e frig... şopti ea.

El n-o auzi sau nu vru s-o audă. Tăcu. îşi umplea ochii de întuneric. Ca de-o provizie magică. înţelese că ar fi în cîştig dacă ar pleca pe furiş, dar dorea să mai arunce o privire asupra aşezării sale, intră în camera care era totodată şi birou, bej şi maro, cu mobile de stejar deschise la culoare... Aurelien îşi prelungea la nesfîrşit statul afară... Ea îl chemă, negăsind comutatorul electric.

— Iartă-mă, zise el, cu o voce total schimbată. Nu mă prea simt bine...

— Ce ai oare, prietene ?

El întoarse butonul unei lămpi de pe masa cea mare. Lumina îi veni de dedesubt. Ea se sperie de trăsăturile schimonosite ale feţei sale şi repetă : „Ce ai oare ?“

Pe obrajii săi avea o expresie de intensă indispoziţie, îmbătrînise pe neaşteptate şi, cu tot frigul, asuda în chip vădit. Culoarea feţei se întunecase şi arăta parcă şi-ar fi pus ori mai degrabă şi-ar fi scos o mască. Zbîrcituri mărunte împrejurul ochilor. Gura pe jumătate deschisă. Răsuflarea grea. Ea îi luase mina, care era ca gheaţa şi umedă. îşi dădu seama că tremură. El repetă : „Nu mă simt bine...“ Ea se sperie.

— Dar lungeşte-te pe pat, dragule, haide... ce e ? Te scutură fiorii... Ce pot face ca să te-ajut ? Ai ceva alcool ? Un grog poate ? E tare plicticos... Nu ştiu nici unde-i bucătăria...

— Nu, zise el, nimic, lasă-mă, Mary...

Se lăsă în voie pe sofa, pe jumătate întins, pe jumătate aşezat. Ea îi îngrămădea pernele sub cap acum ca o mamă, vorbindu-i între timp :

— Aşa... aşa... ai răcit... poate în hotel... ai umblat cu picioarele goale... Bîntuie nişte păcătoase de gripe, mi s-a spus...

— Nu... Nu... nu e nimic... lasă-mă, Mary, ştiu eu ce-i asta... Am nevoie să fiu singur... va trece...

Ii clănţăneau dinţii. Era scuturat de friguri. îşi apropie umerii ca pentru a îngădui să treacă o furtună.

— Trebuie să te culci... Nu pot să te las aşa... Un medic...

— Iţi spun că ştiu eu ce-i... Frigurile... Le-am luat din Orient...

Ea trăsese cuvertura de voiaj, descoperită în sofa, îl înfăşură. El se lăsă îngrijit pe jumătate : „Vreau să fiu singur..." Ea îi scoase pantofii. Ii apucă picioarele în mîini.

— Tremuri de friguri, şi ai picioarele îngheţate... Trebuie să te culci în pat...

Era nostim, pe neaşteptate, iată că înţelese ceva : el nu cuteza să se dezbrace înaintea ei, aşa cum se dezoracă un bolnav... Ea dădu din umeri la propriile gînduri, ?i cu tot soiul de atenţii, întrucîtva stîngace, întrucîtva irsuze, şi cu zgomotul supărător al călcîielor sale pe poiea, cît p-aci să cadă fiindcă se agăţase în ciucurele stu-Jid al unui covor, îl pregăti cu binişorul ca să se descoto-[redacted]osească de veşminte, ridică husa de lux de pe sofa, des- operi aşternutul de pat, cearşafurile, intră prin efracţie n intimitatea sa de celibatar. După ce îl culcă, zări tele- onul pe măsuţa joasă de lîngă sofa. Ceru un număr :

— Pe cine chemi, întrebă el cu glasul stins.

— Pe doctorul Decoeur... da, da... nu fi copil.

— N-am nevoie de medic... Am chinină...

— Să taci !... Wagram treizeci şi şapte... Ah, dumneata eşti, doctore ! Iţi recunosc vocea ! da... Mary... Mary... Nu, nu pentru Rose... Am. un bolnav... Desigur... Mulţumesc...

— Haide, nu-1 deranja, îţi zic...

— ...Te aştept... In insula Saint-Louis...

Bolnavul se agita, rău dispus. Ea se duse să caute ceva *whisky* în dulăpiorul care, după multe stăruinţe, îi fusese indicat. Doctorul va fi aici peste cincisprezece minute... da, ea îl va aştepta... N-avea nici un secret faţă de soţul lui Rose... De altminteri, asta era important. Unde sînt paharele ?

Pe cînd turna alcoolul, înălţă ochii şi văzu pe perete ceva care îi opri mişcarea mîinii. Un obiect turnat în ghips. Un cap de femeie. In sfîrşit, masca doar. O mască de-acelea care se iau de pe morţi. Această faţă albă cu

ochi închişi era agăţată colo, într-un loc ales. De pe patul său, pe ea o vedea în primul rînd dimineaţa. Ca din senin, pe Mary o prinse gelozia, cea adevărată. Ii veni să ţipe, şi îşi muşcă buzele. Ce revelaţie ! Numai un bărbat nebuneşte îndrăgostit putea trăi astfel înaintea acestei figuri care părea că nu mai suferea, a acestei figuri al că- rei surîs începea de dincolo de durere. Cine era această femeie ? Păşi spre ea, vărsînd dinadins acel *whisky,* care făcea un zgomot ciudat în pahar. Se uită mai bine la chipul cu ochii închişi. 11 recunoscu. Şi atunci Suferi cu adevărat.

Ii dădu lui Aurelien chinina, şi aşteptă doctorul. De afară, oraşul cu acompaniamentul său nocturn însoţea gîn- durile cu totul noi în această minte frivolă. Ea îşi zise, ui- tîndu-se la bărbatul bolnav, ghemuit în cearşafurile salt şi scuturat de furtuna malariei : „Cum am îmbătrînit.. cum am îmbătrînit...“ In sfîrşit, cineva sună la uşă.

X

Sînt tot felul de griuri. Avem griul bătînd în roz dii plin care este o răsfrîngere a celor două castele Trianon Avem griul albastru care este un regret al cerului. Griul cafeniu, culoare a pămîntului după ce a fost mărunţi şi netezit cu grapa. Griul de la negru la alb care dă patină marmurilor. Dar este un gri murdar, un gri cumplit, un gri galben bătînd în verde, un gri la fel cu smoala. O unsoare fără străvezime, înnăbuşitor, chiar dacă e des- chis, un gri-destin, un gri fără iertare, griul care dă ce- rului o tentă vulgară, acel gri care constituie spalierul iernii, mîzga norilor înainte de ninsoare, acel gri care nu crede în vreme bună, nicicînd şi nicăieri atît de descurajator ca la Paris deasupra acestui peisaj de lux, pe care îl turteşte la picioarele sale, mic, mic, el, zidul vast şi gol al unui firmament de neînduplecat, într-o duminică dimineaţă de decembrie deasupra aleii din Bois...

în duminica aceea, la poalele acestei perdele de apocalips, subţirea şi lunga fîşie a aleii cu arbori despuiaţi, cu pajiştile fără iarbă, cu albele-i caverne

pentru troglodiţii milionari, lua cu sine pe largile sale înălţături de pămînt o întreagă drojdie de plimbăreţi scuturată de fiori, şi în viteza cailor nisipul mişcător şi balega aleii de călăreţi alcătuiau înaintea statuii lui Alphand, în picioare în amfiteatrul său de piatră calcaroasă, o punctuaţie de nori la copitele ducipalilor de cursă, care toţi purtau o avere sau o ruină pe spinarea lor. Societatea înaltă îmbrăcată, nu se poate de fapt zice elegant, care venea să-şi arate aci taioa- rele, vulpile argintii, pechinezii ori seterii săi, se îngrămădea mai ales dincolo de aleea Malakoff. Acest crîmpei de alee înlocuise de la război încoace cărarea „de la Vertu“ pentru plimbările duminicale ale fetelor tinere, ale doamnelor în vîrstă şi ale domnilor spilcuiţi. Se afla aici amestecul de lume bună, de cea adevărată, de cea pe jumătate adevărată, de cea falsă, dacă se poate spune aşa ceva, de cea care venea aici ca să se bage între celelalte. Momentul de supremă atracţie sau trecînd ca atare era cînd ceasul suna amiaza, şi cu puţin înainte de-a bate amiaza. Unele dintre acele doamne ar fi murit de ruşine să fi fost văzute pe aleea din Bois la douăsprezece fără cinci. Atî- ţia tineri melancolici sau mîncăi mai hoinăreau pe-acolo pe la ceasurile zece de dimineaţă, neavînd nimic de făcut, cu speranţa îndreptată spre ceasul amiezii şi spre ceea ce el presupunea ca femei revărsînd parfumurî alese, îmbrăcate scump, biciuite de aer curat, cu care bietele lor căpăţîni de vînzători de stambă, de studenţi sau de elevi militari însăilau dinainte, după o privire ipotetică, nişte romane în care se întîlneau toţi autorii din Selecc- Collection, şi Baudelaire, şi toţi de la *Vie parisienne* pînă la cel mai Fabiano dintre ei. Era aci şi poarta de ieşire de la slujba religioasă de la Saint-Honore d’Eylau.

Plouase dimineaţa de timpuriu, dar, slavă Domnului, era aproape vreme bună pe la ceasurile nouă, adică era o vreme parşivă, doar că nu se înfundau încălţările în no- roi. Numai pămîntul de pe alee păstra o amintire a ploii, nici o băltoacă, iar sub prundişul împrăştiat o întunecare a terenului bătînd spre culoarea mucavalei. Treceau piuind înşiruite una după alta tinere fete, care urmau să se aplece pentru ca să-şi vorbească, acele de la capete pe deasupra tovarăşelor de la centru. Pe scaune de fier

galbene cu găuri-găuri, nişte doamne vîrstnice se desfăceau pierzîndu-şi fasonu' ca nişte prăjituri din ajun. Toată lumea părea să fi venit acolo pentru ceva, însă nu prea ştia pentru ce anume. Şi umbletul lor cît de grăbit era : evident decembrie mi-ţi îngheaţă limba-n gură, dar nu, nu era vina lui decembrie. In orice altă lună din an, ei şi-ar fi păstrat acel pas de oameni care se duc undeva, cu toate că chiar acolo era singurul lor scop. Intr-asta consta ceremonialul, să dea impresia că veniseră în graba mare, tre- cînd prin altă parte, ducîndu-se într-altă parte sau venind acolo din altă parte, fiindcă îi făgăduise cuiva, din bunăvoinţă. Nimeni nu formulase vreodată această lege a plimbării, nici interzicerea, totuşi absolută, de-a trece dintr-o parte într-alta, la intrarea în Bois, şi de-a ajunge la pavilionul Dauphine, pe cînd era îngăduit oarecum a pătrunde în acel vestibul din Bois, pînă la prima cotitură... Aşa se proceda, asta-i tot, şi de la sine, fără ca să-şi dea seama careva despre absurdul acestor cîţiva paşi obligatori dinainte, după intrarea pe poartă. Este adevărat că aceşti cîţiva paşi nu fură respectaţi după 1922, ba în 1923 ei v-ar fi dat prilejul să treceţi drept un mitocan. Atunci, lumea se oprea pe înălţătura de pămînt din faţa gării. Insă atunci numai. Fireşte erau în Paris unii oameni de seama celor care veneau să dea cîte-o raită pe-aproape de alee, însă nu erau văzuţi pe-acolo niciodată, ei : fiindcă *erau iniţiaţi* ceva mai bine, nu mult, dar ceva mai bine, şi care ar fi preferat să fie tăiaţi mărunt decît să consimtă să vină acolo.

Astea Blanchette le explicase lui Berenice prin alte vorbe, după cum o introdusese în, tainele terminologiei stofelor la modă în acel an. Şi îi adăugase, fără a se gîndi la rău, că aleea de la Bois semăna oarecum a provincie.

— Dar tocmai, zise Berenice cu acel fel adorabil de-a nu se supăra de lucrurile jignitoare, tocmai fiindcă sînt o provincială, duminica dimineaţă aleea de la Bois mă interesează... Tu o ai la îndemînă întreg anul, tu, cînd vrei... tu poţi s-o dispreţuieşti... Cît despre mine... îţi în- chipui tu ce înseamnă oraşelul meu care nu-i măcar o subprefectură, deşi are mai mulţi locuitori decît cea mai cuprinzătoare subprefectură din departament...

— Haidem, dacă îţi face plăcere...

Lăsaseră pe aleea Malakoff maşina, încăpătoarea Wis- ner, sub paza lui Jean, şoferul. Cele micuţe alergau înainte, rumene de tot, aprinse de jocurile improbabile pe care Marie-Rose le inventa pentru ca s-o uimească pe Marie-Victoire. Berenice se credea în al nouălea cer. Sorbea cu ochii totul. Vedea atîtea femei frumoase încît Blanchette îi zise că dacă erau atîtea ar trebui să fie cu- noscute. Rochiile îi stîrneau nebuniile curiozităţii, ea o silea pe Blanchette să se întoarcă brusc pentru ca să vadă mai bine un drăguţ costum încîntător, dar încîntător. Repeta nişte fraze trase cu urechea în treacăt şi încerca să-şi închipuie ce anume lumea asta putea să-şi povestească. Asemenea acelor savanţi care mi-ţi reconstituie un mamut după un dinte molar găsit într-o bucată de pîine din epocă. Blanchette rîdea de toate astea. Simţea că se muia în sufletu-i o rezistenţă, şi se lăsa în voia moliciunii.

De două-trei ori, Berenice se lumină de tot ca şi cum ar fi recunoscut pe cineva. Greşea de fiecare dată. Dar vară-sa în aceste clipe trecătoare observă că ea putea să fie frumoasă pe neaşteptate, îşi dădu seama că putea să placă. „Ah, aşa stau lucrurile...[11] se gîndi, şi în acelaşi timp pierdu ceva din îngăduinţa ei. îşi închipuise vraja lui Berenice excercitîndu-se asupra lui Edmond. Era cu de- săvîrşire absurd, însă ce-i de făcut ? Tot ceea ce constituia vraja femeilor în ochii bărbaţilor se referea într-una la Edmond. Cu toate că...

— Iarăşi am crezut că era D-l Leurtillois.

Fraza îi scăpase din gură lui Berenice, şi ea se înroşi. Blanchette îngălbenise. Vorbele astea o loviseră tare. Tocmai în acea clipă. O simplă coincidenţă. Dar, în sfîrşit. Simţise acea tulburare bruscă dezlănţuită în ficatul pe care ţi-1 izbeşte soneria unui ceasornic deşteptător. Nu-i nimic. Trece. întrebă pe un ton cu totul calm, şi cam sarcastic :

— Ah, ăsta era oare ? Recunoşteai cîte unul din zece în zece paşi, de asemenea...

— O, dragă vară, ştii doar că nu pot s-ascund nimic : deunăzi, Edmond mi-a spus că se întîlnise cu D-l Leurtil- lois pe aleea din Bois... Atunci, în mod firesc, îmi zi- ceam... dacă e locul său de plimbare obişnuit... Şi apoi sînt o mulţime de tineri ca dînsul printre ceilalţi

trecători... înalţi, subţiri, cu umeri... pe scurt, bărbaţi frumoşi.

Blanchette îşi muşcă buzele. Iată aşadar pentru ce anume Berenice ţinuse cu atîta ardoare să meargă la aleea din Bois... Iată aşadar pentru ce.

— Dacă înţeleg eu bine, zise ea, D-l Leurtillois îţi place ?

Micuţele, rîzînd, împingîndu-se, se întorceau la mama lor în fuga mare. Se dezlănţui un fel de vîrtej de bucurie care îi dădu lui Berenice răgazul să chibzuiască.

— Da, zise ea, în cele din urmă. îmi place... Se deosebeşte de ceilalţi...

— Nu ? Şi prin ce ?

— Nu îndrugă vorbe goale. Pare că are o încurcătură, o încurcătură pe care nimeni n-o cunoaşte...

— Oh, sări arsă Blanchette fără să vrea, în orice caz nu este îndrăgostit!

— Oare ?

Ieşise vorba atît de repede din gura lui Berenice, cu ardoarea plăcerii, încît Blanchette rămase buimăcită.

— Ţi-ar fi displăcut dacă ar fi iubit pe careva ?

— Nu... Dar asta mi-ar fi schimbat părerea despre el... Ele tăcură şi merseră mai departe. Blanchette se posomora la faţă. Berenice reîncepu să vorbească despre trecători, despre toalete. D-na Barbentane o întrerupse :

— Ascultă-mă, Berenice, vreau să-ţi vorbesc serios... Ascultă-mă... Ascultă-mă...

— Dar te-ascult, eşti nostimă !

— Berenice, îţi iubeşti soţul... îl iubeşti pe Lucien ?

— Da, desigur... dar ce vrei...

— St... lasă-mă să vorbesc... îţi iubeşti soţul, Berenice, şi ai venit aici pentru cîteva săptămîni, pentru cîteva zile... După ce vor trece aceste zile, te vei întoarce la Lucien... la dragostea ta... la dragostea lui... Nu, nu mă întrerupe... nu surîde aşa... nu mă întrerupe !

Lîngă ea un Bugatti de cursă, în întregime albastru, se opri aruncînd parcă explozive printre un stol de fete tinere gălăgioase care dădeau buzna asupra conducătorului, îmbrăcat ca pentru Paris-Pekin.

— Nu-ţi pierde capul, Berenice... pentru aceste cîteva zile... în sohimbul nesocotinţei din aceste cîteva zile, viaţa întreagă ţi-ai strica-o, ţi-ai mînji-o... Nu surîde

aşa... Nu-ţi fac morală... Nu mă cred pe amvon... O aventură nu înseamnă nimic... cel puţin aşa se crede... se dă uitării... cel puţin aşa se crede... Nu aventura, vezi tu, pîngăreşte... pătează... şi totuşi... Totuşi mai tîrziu, te mai gîndeşti la ea fără să vrei, şi restul, tot restul, lucrul de căpetenie, acel la care ţineai, ceea ce înseamnă viaţa... dragostea ta adevărată... ei bine, ce vrei, îţi pare rău că durează pe cînd restul a pierit... şi n-a însemnat cine ştie ce... Dragostea însă este mînjită, ea este...

Berenice, uimită, îi îngăduia să vorbească. I se păru că vară-sa avea ochii umezi. Pesemne din pricina frigului. Căci nu se putea să se amestece şi ceva personal în toate astea : Blanchette nu trăia decît de dragul lui Edmond, drama începea de aici, întrucît Edmond... Berenice îşi dăduse seama de asta.

— In fine, răspunse ea, D-lui Leurtillois nu i-am spus nici trei vorbe. Nu sînt îndrăgostită de dînsul, te asigur, îmi place îndeajuns. Dintre toţi acei pe care i-am văzut la voi el mi-a plăcut mai mult... Aş fi ţinut să-i vorbesc. Desigur... Numai şi numai ca să pot apoi, pradă visării, să-i atribui ceva mai mult din intonaţia vocii în acele poveşti pe care mi le născocesc cînd sînt singură... şi în care amestec persoanele pe care le-am întîlnit... fără nimic altceva... Ca să-mi aduc aminte de gentilul Denis am cartea sa... versurile sale... D-l Leurtillois ca oricare altul.

— Ca oricare altul ? Ţi se pare într-adevăr ?

— Te asigur...eşti o proastă ! Uite, îmi amintesc abia-abia de el. Nu ştiu cum e croit... te asigur... Este atît de-a- devărat încît am ajuns ca pe atîţia şi atîţia filfizoni să-i iau drept el... mi se pare că-1 recunosc tot timpul...

Spunea acestea cu deplină nevinovăţie. Asta nu păru s-o convingă pe D-na Barbentane.

— Aşadar ai vrea, cînd vei fi singură, să poţi mai bine să-ţi aminteşti de dînsul... Nesocotită !

— Dar, dar, Blanchette ! Sînt atît de adeseori singură, atît de multă vreme singură, acolo, acasă la noi... e tare necesar să-mi ocup mintea...

— Şi inima ?

— Inima ? Vezi tu, n-am inimă... în sfîrşit, nu mai am... a fost Lucien... mi-a luat-o... nu mai am...

— N-aş pune mîna în foc pentru aşa ceva, draga

mea... O, nu face nazuri ! Se ştie oare dacă avem o inimă ?

Berenice nu asculta, nu mai asculta. De data asta recunoscuse pe nişte oameni cu adevărat. Recunoscuse pe nişte oameni pe aleea din Bois. Se simţea pariziană în toată puterea cuvîntului ! Şi nu greşea... Două femei veneau înspre ea, una înaltă, alta aproape mică. Şi bine îmbrăcate. Şi dichisite. Ieşeau parcă de la coafor, de la croitor, din mîinile masorului, pudrate, cu haine de-un colorit minunat de artificial şi de gingaş, parcă erau călcate de curînd, parcă abia puseseră picioarele pe pămînt, parcă purtau încă pecetea cameristei de casă mare... Pe scurt, Mary de Perseval şi Rose Melrose cu umbrelele strînse sul sub braţ, ca ofiţerii purtînd acele cunoscute *sticks* [x].

— O, ce surpriză ! zise Mary zîmbind cu toţi dinţii afară. Ne-am despărţit chiar acum de D-l Leurtillois...

Cerul gri, cerul imens şi gol, cerul să-1 tai cu cuţitul, recapătă într-o singură desfăşurare farmecul său de apăsare, de copleşire, şi oamenii, acea pulbere a oamenilor, cu minţile lor de furnici zănatice, care şi-au consumat cea -

[1] **Bastonaşe subţiri şi mlădioase (engl.).** suri lungi în faţa oglinzii ca să petreacă laolaltă aici cî- teva minute, oamenii redeveniră minusculi, lîngă mărunţii arbori şi mărunţii cai, lîngă măruntele case şi măruntele pajişti, de pe fresca de prost gust care mergea de la Etoile pînă la Blois. Era douăsprezece şi douăzeci, de altminteri... Ceasul plecării acasă : „Mary-Rose 1 haidem, Mary-Rose !“

XI

Cei doi înalţi marinari americani intrară în bar de parcă s-ar fi produs un tangaj cumplit. Rîsetele lor învîrtite în rotocol siliră să se întoarcă femeile care se uitară la feţele lor arse de soare, argăsite, sub părul de paie, tăiat scurt. Nişte uriaşi. Luigi, dansatorul profesionist, care semăna cu o plumbuieră de lac neagră, se făcu mic de tot ca să treacă pe lîngă ei fără să-şi agaţe

smochingul de picioarele lor şi murmură în englezeasca lui de Lido : *„Beg your pardon, Sir !“* [XI] Se pregătea să invite la dans o doamnă coaptă.

Simone suspină :

— Nici vorbă... Sînt beţi, dar sînt frumoşi, tipii ăştia... asta-i, sînt frumoşi. Păcat că nu ştiu să se poarte... Altfel... înţelegi, Lulli ţine la maniere... Dacă pleci cu unul dintre clienţii ăştia, îndată se observă... şi ştii că nu glumeşte, dînsul, Lulli... O dată ieşită afară, faci tot ce vrei... Dar în bar, să nu te-agăţi de nimeni... Mie mi s-a interzis cincisprezece zile să calc pe-aici luna trecută... Nici vorbă să mai am chef să iau din nou cincisprezece zile de pedeapsă !

Ea sorbea cîte puţin dintr-o oranjadă alături de doi domni în haină, în picioare, sprijiniţi în cot de rampa barului. Un culoar strimt şi lung căptuşit cu mahon, acest bar. Decorul sticlelor amestecate cu gingaşele steaguri ale tuturor naţiunilor. Cei doi barmani în alb vin şi se duc, iar spre uşa care dă în *dancing,* casieriţa, D-na Lulli în persoană, o grasă de felul său din Veneţia, acoperită de inele, verifică socotelile sale toată noaptea, o adevărată maşină de adunat. Se putea să fie ceasurile douăsprezece şi jumătate din noapte, dar timpul era uniform sub luminile trandafirii ascunse prin cornişe, scăldînd fetişurile agăţate de pereţi, păpuşile, insignele cluburilor americane, drapelele universităţilor, reclamele de şampanie, tablourilor părăsite de un uruguayan şi cele două automate pe care, punînd cîte-un gologan, le scutura din cînd în cînd un client uşor *schlass* O jumătate de duzină de femei care nu dansau deocamdată luau un pahar sau flecăreau pur şi simplu cu bărbaţi care schimbau idei, după o scurtă şedere la *dancing* sau care n-aveau să se aşeze jos, nefiind în mare ţinută, şi la bar şampania nu e obligatorie. în capătul barului, o englezoaică, puţin ameţită de băuturi, cocoţată pe-un taburet, cu bărbia aşezată alături de paharul ei, vorbea de foarte aproape unui argentinian în frac. Din cînd în cînd se făcea că scăpa jos poşeta, pămătuful de pudră, şi argentinianul le ridica aproape fără să se plece, cu un gest care avea un firesc uimitor. în întreg tabloul se potriveau veşmintele întunecate ale

---

XI **Scuzaţi-mă, domnule (engl.).**

bărbaţilor cu rochiile de seară, în toate culorile curcubeului, trandafiriu, fistic, smeură, albastru- verzui, alb presărat cu grăuncioare de aur, şi cu toaletele de fire metalice, cu eşarfele rostogolind fumuri trandafirii sau ape albastre peste decolteurile piersică, sau lăptoase, sau miez de cozonac, sau spumă de şampanie... Ce nostim lucru, aceste gingaşe cozi adăugate la rochiile de seară, pe jumătate scurte! Ele dădeau mersului o scînteiere zăpăcitoare, o înfumurare bizară pantofilor de seară care parcă tindeau să se agaţe de ele, să le destrame. Doctorul îşi plimbă îndelungat privirea peste aceste spinări tinere şi cam sfiicioase. Apoi întorcîndu-se către Leurtillois : „încă un pahar ?“ Aurelien făcu din umeri : „De ce nu ? Barmane ! La fel... pentru amîndoi..." Era un spectacol să-1 vezi turnînd în *shakez* [XII].

Simone zise către Aurelien : „Poţi _şă bei aşa ceva ?... Ce bine suge, prietenul tău !“ Ultimele vorbe cu jumătate de glas. Şi apoi în continuare, cochetă : „Nu m-ai prezentat...“ Aurelien îşi trase îndărăt torsul şi făcu gestul prezentării între vecinii din dreapta şi cei din stînga :

— Doctore, Simone, o prietenă... Unul dintre prietenii mei, Simone...

— Domnul este medic ? întrebă ea, interesată.

— în ceasurile mele |libere, ^domnişoară, da... răspunse celălalt cu tonul zeflemist şi umil pe care îl folosea din cînd în cînd cu persoanele cărora nu se aştepta să fie prezentat.

De cînd soţul lui Rose Melrose venise la Leurtillois, în legătură cu atacul său de friguri, se legase între cei doi bărbaţi un fel de prietenie complice de-ajuns de bizară, de-ajuns de repede stabilită. Se văzuseră de multe ori din întîmplare, o întîmplare uşor ajutorată. Deocamdată Rose juca la Bruxelles : *Gioconda, Gioconda* de d’Annunzio, un rol principal, în care Duse fusese incomparabilă, un precedent primejdios... Doctorul Decoeur nu-şi întovărăşise soţia. Se simţea foarte singur. Aşa încît se lăsă atras în sfera de influenţă a lui Aurelien. Era adevărat că bea ţeapăn. Pahare mari de gin.

XII[1] **Cuvînt german : înseamnă *foarte* obosit. înţelesul popular în Franţa : *afumat, beat.***

• Vas pentru pregătirea cocteilului (engl.).

— Poţi să-mi dai o ţigară ? întrebă Simone.

Leurtillois scoase portţigaretul său de aur. Şi cu o mişcare a mîinii, în timp ce Simone o lovea de deget încet pe-a sa, oferi lui Decoeur din pachetul de *Lucky Strike.* Traseră în tăcere primele fumuri, apoi :

— Simone este o veahe amică, explică Leurtillois...

— O camaradă... rectifică ea.

— Şi cînd vin seara aici, să-mi închei ziua, să uit puţin de oameni, petrecem totdeauna un moment împreună... îi plătesc un pahar...

— Unul singur, întări Simone serioasă. îţi dai seama, doctore, face rău la stomac tot ceea ce înghiţim aici... O, nu vreau să zic... nu ! Dar noi femeile de la ceasurile zece seara la cinci dimineaţa se impune într-adevăr să luăm ceva din timp în timp, şi apoi, pe la mese, înghiţim cîte puţină şampanie... se impune într-adevăr... clienţii... Atunci, o oranjadă, vedeţi... asta, este oranjada dragului meu camarad !

Rîse cam prosteşte, şi-1 gîdilă uşor la ureche pe Aurelien. Ea adăugă : „Frate şi soră“, făcu semn din ochi şi serioasă spuse c-o voce confidenţială : „A trecut al dracului de multă vreme... N-ai să mă mai conduci acasă în- tr-una dintre serile astea ?... Locuiesc tot în acelaşi loc...“ Doctorul se uita la ea cu interes. Excluzînd prin comparaţie pe celelalte, întruchipa cu atîta plinătate ceea ce trebuia să fie. O prostituată mai curînd înaltă, blondă, cu părul tăiat, bine îngrijit, învîrtit în bucle sentimentale, de jur împrejurul unei mutre de pisică, avînd nasul scurt, cîrn, ridicînd şi buza superioară, care dezvăluia întrucîtva nişte dinţi mărunţei şi foarte albi. Ochii foarte fardaţi cu pleoapele albăstrite aveau o perpetuă expresie întrebătoare, de oarecare originalitate sau de prostie curată. Pieptul şi spatele de-ajuns de bine, braţele rotunde, dar o proastă deprindere o îmboldea să stea cu umerii ridicaţi, cu gîtul tras îndărăt înfundat într-înşii de parcă avea perpetuu grija să-şi adune rochia, vălurile, ca pe nişte cearşafuri, surprinsă fiind în pat. Asta îi cam scobea pieptul. Pe lîngă toate, rochia de-ajuns de sărăcăcioasă, deşi scumpă. Cum se vedea în vitrinele din strada Pigalle sau din strada Fontaine. Roz, cu pene în culori puţin mai închise împrejurul decolteului. O garoafă proaspătă pe umăr, cu frunze

avînd pistil gingaş pe care florăresele au furia de-a le pironi la butoniere...

— Ah, te las o clipă... Mă ierţi, nu ? Mereu privirea rapidă complice : *Business* [XIII]... îmi îngădui, doctore ?

— Te rog...

— Va avea loc exhibiţia... numărul, ştiţi... Duceţi-vă să-1 vedeţi... e de ajuns de bine...

După acest sfat se îndepărtă, adunînd într-una împrejurul ei, cu acel gest maşinal, pudica protecţie a unei rufării de pat ambulante... în tăcerea pe care o aduse această plecare, între amîndoi bărbaţii se auzi mai bine, mai precis, tumultul localului, acele continue zgomote atît de propice izolării, cu dubla gălăgie a convorbirilor de la bar şi a orchestrei care intona un tango alături, cu zgomotul dansatorilor, cu ţipetele de bucurie şi cu vocea lui Lulli care la intrare striga uneori : ,,Ohe ! Ohe !“ cu un gest corespunzător, chipurile, ca să înflăcăreze atmosfera spaniolă. Cei doi marinari, înconjuraţi de un grup de doamne, plăteau ca să se bea, nu glumă, şi, nesimţitori la cele cîte se petreceau, îşi alipeau capetele ca să poată cînta, spre bucuria auditorului, melodia lui Johnnie şi a lui Frankie.

— Ce să mă fac ? zise Aurelien, răspunzînd la o întrebare nepusă... Am încă tovărăşia acestor fete. Asta schimbă gîndurile. îmi alungă oboseala. O, nu ca să mă culc la vreuna. Doamne păzeşte !... nu... E adevărat că asta mi se întîmplă arareori. Viaţa lor e tristă, şi de fapt simplă de tot. Să nu cumva să le vezi în toiul zilei. Numai dacă nu eşti bineînţeles într-una dintre acele perioade cînd ai poftă să plîngi... minciunile lor, ale lor, nu sînt minciuni. Sînt convenţii foarte respectabile. Biete convenţii mărunte. Intre ele mă simt la largul meu. Ieşit •din acea lume despre care ele n-au habar, şi unde s-a întîmplat să trăiesc eu. Nici un fel de uneltiri mărunte. Dacă ai poftă... şi apoi după aceea, frate şi soră, cum zise Simone... îmi place mult acest loc absurd... unde poţi fi aproape sigur că mă întîlneşti pe la acest ceas... fiindcă sînt în general încurcat cu doamne măritate care mă lasă în voia sorţii mele, sărman celibatar, pentru a se duce să-şi regăsească proprietarul lor cu act în regulă... sau în sfîrşit...

XIII **Afaceri (engl.).**

— Pe mine o să mă cuprindă mila de sărmanul celibatar...

— Pe nimeni nu-l poate cuprinde mila decît de sine însuşi, bineînţeles... Trăiesc, adică adorm în fiecare seară, şi în fiecare zi mă trezesc în braţele Senei.

— Coşcogeamite copilaş !

— N-ai decît să rîzi... în braţele Senei ca un înecat... Cu timpul asta ajunge o obsesie... Am văzut prea mulţi morţi în viaţa mea... Acestei imagini de fluviu care se amestecă între visele mele, ca imaginea unor avalanşe, bănuiesc, în visele unor munteni, trebuie să opun ceva... o atmosferă de petrecere. Ţăranii învîrt danţul ca să nu se mai teamă de stihii...

— Dumneata, dumneata ai „Lulli“... Ohe, ohe...

— Exact... şi am amestecat toate încurcăturile mele cu acest local... Mi-am adus aici toate prietenele... aşa încît draga mea Simone le cunoaşte pe toate din vedere... şi ea îmi spune : „N-o mai vezi de fel pe roşcata cea înaltă... sau pe bruna cea măruntă căreia nu-i prieşte şampania...“

— Ah, bine că aflu, cînd vei face prea stăruitoare curte lui Rose... voi şti de la cine să iau informaţii...

O bătaie de tobă anunţa exhibiţia.

— Mergem acolo, doctore ?... Nu... de acord... Stăm mai bine aici...

— Eşti un om original, Leurtillois... Cu cît te cunosc, cu atît îmi pari mai deosebit de ceea ce îmi închipuiam... Ai o reputaţie de Don Juan... Şi apoi acum stau şi mă întreb... De ce oare nu eşti căsătorit, cu nişte copii... cu cîţiva copii în loc de *dancing...* Te văd foarte bine în această situaţie...

— Poate, Doc, poate... dar uite... în ce priveşte copiii...

Voia să-şi rostească un gînd pe care îl opri scurt. Sfială poate. Ochii săi erau duşi foarte departe. Decoeur, în ce-l privea, rînjea în sufletul său văzîndu-se apostolul căsătoriei. Timp de o clipă, toate lucrurile se acoperiră de aburi, luînd o formă nedesluşită şi armonioasă. I se păru că aude o voce profundă, cunoscută, o voce dragă şi sfîşietoare... Fu chemat brusc la „Lulli’s“ de vocea lui Aurelien, mulţumit că-l vede plutind în voia vînturilor,

fiindcă asta ascundea propria sa fugă trecătoare :

— Bine, iată că te mai gîndeşti la Rose !

Doctorul ieşi din amorţeală şi zise : „Nu... ba da... nu-ţi poate ascunde omul nimic... Mă întrebam cum se va fi petrecut spectacolul la Bruxelles... Şi dumneata, da, dumneata crezi că n-am observat că erai cu gîndul în altă parte ! “

Aurelien surise şi turnă pe gît o înghiţitură zdravănă de gin.

— Nostim lucru, scumpul meu, aceste seri ale noastre... Ne-am potrivit buni tovarăşi tocmai la de-astea... fiindcă putem să tăcem împreună... sau să vorbim fără ca celălalt cu adevărat s-asculte... Gîndeşte-te la Rose, scumpul meu, gîndeşte-te la Rose, nu te întrerupe de dragul meu...

— Mă gîndesc totdeauna la Rose, chiar cînd vorbesc despre orice... nu se poate să mi-o fure careva... M-am deprins să mă gîndesc la Rose în faţa oricui... Dar, la urma urmelor, dumneata, Leurtillois, pe unde o mai ştersesesşi ? Nu te gîndeai la Rose, dumneata...

— Nu, Doc, nu. Dacă ţi-aş spune la ce gîndeam, ţi-ar părea ceva necuviincios... Aşa s-a întîmplat, nu ştiu nici eu de ce... Am uitat veriga de legătură... da, gîndul pe care pornii pe cale greşită şi care m-a aruncat la aceste vechi întîmplări... Ascultă, despre ce vorbeam ?

■ — Despre căsătorie.

— A, asta e... despre căsătorie... copiii... atunci dintr-o dată am revăzut un colţ din ţinutul Champagne... cu o limpezime nemaipomenită... mirosul ţărînei... umezeala adîncă... lumina... se afla în sîrmele ghimpate un cadavru pe care nu l-au putut ridica de atîtea şi atîtea zile...

Tăcu din nou. Tăcerea dură un timp. Apoi : „Mă întrebam de asemenea... Ai făcut desigur războiul... Pe unde ?“

Faţa palidă a lui Decoeur se contractă întrucîtva. Zise cu un calm desăvîrşit, cu un calm care îi dădea înfăţişarea unui erou de film american : „Da... ca învîrtit, în dosul frontului...“

Se auziră aplauzele. Dansatorii ruşi tocmai îşi isprăviseră numărul.

— Vezi dumneata, zise timid Aurelien cu oarecare sentiment de inferioritate, n-am ieşit niciodată cu totul

din război... n-am scăpat nicicînd de-a binelea dintr-însul... Mă tot trezesc noaptea cu teama că, uite, explodează o mină, ca în 1915... Sînt multe de-astea pe capul nostru în această viaţă absurdă... Războiul... tot de el fug la „Lul- li's"...

Se sătură deodată să mai vorbească despre asta, căuta cu înverşunare digresiunea necesară. Dar ea îi veni fără înconjur de la prietenul său.

— Da, zise doctorul, fugim cu toţii de cîte ceva... de vreun gînd de cele mai multe ori neformulat... de-o obsesie... Nu pot niciodată să mă întorc la mine acasă cînd Rose e absentă... Umblu într-aiurea nopţile... ginul e un lucru bun... Rose, scumpul meu, Rose.... Ah, dumneata n-ai cum înţelege, dumneata n-ai fost niciodată îndrăgostit... Cum să-ţi spun ? Rose, în ce mă priveşte... Rose este războiul meu... uite... războiul meu... asta îţi va spune poate ceva mai mult decît orice, războiul meu, gloriosul meu război !

11 apucă rîsul său monden, şi coborî din nou pe pămînt, cu ifosul unui domn care a spus ceva puţintel afectat, puţintel cubist, nu eşti de părere...

— Ce vrei, continuă el, oamenii care nu depind de alţii, care au venituri, se pot cu uşurinţă menţine în acea stare de spirit de înaltă intelectualitate... Baudelaire, Rimbaud, Verhaeren... printre care Rose se află atît de firesc^în elementul ei datorită geniului său... Dar nenorociţii ca de-alde mine !

Reluase acel ton de obrăznicie şi de umilinţă.

— Iţi spun că ea este războiul meu... întreg războiul... La liceu ne-au învăţat că războiul este legea vieţii... cine spunea asta ? Heraclit, dragul meu, Heraclit... însă un bărbat care ia în căsătorie o femeie bogată, foarte repede uită diferenţa între soţia sa şi el... Priveşte la Barben- tane... L-am cunoscut la Facultate, odinioară... Cine oare i-ar imputa că are automobil ? Nu-i acelaşi lucru cînd soţia îşi cîştigă traiul ei, şi într-un mod bătător la ochi... teatral, dacă îndrăznesc să spun... Dumneata poţi să te istoveşti muncind... să te refugiezi în poezie... dumneata n-ai nici dreptul să vorbeşti despre dragoste... dumneata eşti un peşte ordinar...

— Ah, ascultă, Doc, exagerezi... dumneata ai profesiunea dumitale...

— Da, să vorbim despre asta... aş fi putut să fiu medic... un adevărat medic... cu un viitor... Barbentane ţi-ar putea spune... Dar am lăsat în părăsire totul de dragul ei... cu neputinţă să te stabileşti pe undeva cu această nomadă... cu această fugară... La început... Şi apoi era îngrozitor... m-am dat bătut...

— însă profesezi doar !

— Profesez, profesez... Peste vară, profesez cît ţine sezonul, într-o staţiune balneară... Mă angajează acolo, ştiu bine, mulţumită ei... Rose face o cură ca să se menţină subţire... Ce reclamă pentru staţiunea termală şi pentru cazino? Cu neputinţă în restul anului să am un cabinet, ceva fix... Atunci îmi fac un rost... fiindcă sînt medicul lui Rose înainte de orice, am grijă deplină de frumuseţea ei... de altminteri n-aş suferi nici o clipă ca un altul... e lucru ciudat, gelozia... ca să aibă vreun amant, Doamne sfinte... numai cînd mă gîndesc, simt fiori reci prin spate... Ce oare spuneam ? Ah, da, astfel, încetul cu încetul, m-am vîrît în specialitatea asta puţin recomandabilă, nu prea ştiinţifică... îngrijirile frumuseţii, masaj, dietă pentru a se menţine tînără şi frumoasă... cu, fireşte, alături de mine acest admirabil exemplu... această probă a iscusinţei mele. Rose peste tot... Iţi dai seama bine că în profesiunea mea chiar, mă hrănesc folosindu-mă de Rose... Nu vei fi cre- zînd că teatrul, geniul, astea răsplătesc îndestulător pe cineva ca Rose... Are nevoie de bani ca toţi acei care nu ştiu ceea ce înseamnă... în această atmosferă de înaltă intelectualitate... Atunci născocesc unele şiretenii... M-am înhăitat cu o doamnă rusă... o, cea mai înaltă aristocraţie, în exil, nu mănîncă decît în farfuriile ţarului... prepară produse de frumuseţe... Eu le recomand... Asta continuă şi cînd sînt obligat să alerg pe urmele lui Rose prin Brazilia sau prin Balcani... Nişte creme care întind din nou pielea. Este una, aduce a materii fecale în ce priveşte culoarea şi mirosul... mi ţi-o întinzi pe obraz şi te frige nu altceva, foc pur şi simplu... apoi faţa se calmează... te speli cu un produs al meu... ai o piele ca la cincisprezece ani timp de douăspreze ore... Le-a venit în gînd să pună fotografia lui Rose pe borcănelul de cremă... Iţi dai seama...

Mai luaseră un pahar. Aurelien îşi asculta prietenul,

şi se gîndea la Rose. O vedea din nou la Mary în rochia sa de catifea verde ca apa, îi revedea gura. Uimitor, afla astfel secretul acestei frumuseţi... Lucrul cel mai curios era că doctorul prin asemenea mijloace îi mai sporea atracţia... excita curiozitatea : Aurelien goni gîndul care se furişa cu perfidie în sufletul său. Desigur, Rose cînd luaseră masa tustrei îl încurajase în mod deosebit... Dar dragostea acestui bărbat pentru soţia sa era atît de puternică, unică...

— Cît de mult o iubeşti ! murmură Leurtillois. Va fi fiind desigur ceva tulburător dragostea, dragostea ca în romane... şi care durează... săptămîni... luni... ani... fericirea.

Decoeur r£nji :

— Fericirea ! Ah, da... oamenii fericiţi n-au încurcături în viaţă... Straşnică glumă... Nu este fericire. Este războiul... scumpe bătrîne Heraclit !... războiul...

Aurelien se gîndi : „Ah... iată că vine iarăşi discursul...'[1] Se uită la faţa lungă, mai puţin slabă decît omul însuşi, la fruntea lată bombată, la părul neted aproape albastru, la ochii negri, cu acea expresie stăpînită a amărăciunii... Nu se putea hotărî să-l considere pe Decoeur drept o fiinţă artificială, dar dacă toate acestea erau naturale, ce grozăvie ! Liniştea resemnată a acelei buze amare va fi fost desigur rezultatul atîtor şi atîtor ani de suferinţă. Erau aproape de aceeaşi statură amîndoi... Nu, doctorul era întrucîtva mai mic...

— Rose, prietene, este o cucerire perpetuă... Sînt şi înfrîngeri... Nu se cîştigă toate bătăliile !... In unele momente, ca să cîştigi mai mult, trebuie să pierzi... să părăseşti ceva teren., să umbli cu şiretlicuri... Şi lumea nu-i goală... Sînt şi alte fiinţe... Bărbaţi, femei : monştri... Rose este liberă... Cineva aşa de excepţional... Cu ce drept aş cere ca ea să se lipsească de ceea ce o ispiteşte ?... Geniul are drepturile sale. Trebuie doar să fii mai puternic decît ceea ce ispiteşte... să fii ceea ce dăinuieşte... Ea se-n- toarce la mine...

Cît de tare se ura pe sine însuşi, Aurelien... Ceea ce zăcea într-însul, după cum judeca el, nu era nobil... Toată stima lui se îndrepta spre acest om, spre acest

prieten nou... însă icoana lui Rose umplea barul, împreună cu fumăraia ţigărilor rotindu-se în loc. Acea fremătătoare deşteptare a vieţii în fiinţa sa, neîntreruptă cînd trecea de la tăcere la vorbă. O vedea ţuguindu-şi buzele ca să ceară ceva pîine, doar pîine. Ca şi cum ar fi umblat duDă o sărutare. Din nou doctorul continuă cu acel ton umil, vibrînd de gînduri ascunse, care lui Aurelien nu-i plăcea :

— Uite, deunăzi seara... priveam la Rose cum te privea... Nu protesta, o cunosc... O clipă s-a uitat la dumneata ca la un obiect dintr-o vitrină... Ştiu ce înseamnă asta... Oh, totul s-a petrecut în chip firesc... Nu-mi dau seama de ce ţi-am mai spus-o... Fiindcă asta mi-e viaţa... fericirea... războiul... Şi dumneata eşti dintre acei care se pot retrage într-o atmosferă de înaltă intelectualitate... Dumneata nu-ţi amesteci dragostea cu comerţul... cu vîn- zarea unor creme... cu sfaturile igienice... Eşti un privilegiat...

Aurelien deodată porni să-1 deteste pe doctor. Se gîndi în acea clipă la Rose cu o precizie crudă. Alţi oameni intraseră în barul unde într-un colţ marinarii acum dansau giga, pe vine, în aplauzele prostituatelor şi ale clienţilor.

— Se mai adaugă, zise Decoeur, că dumneata nu ştii cine este Rose... Dar, uite, vorbesc despre asta în mod tîmpit... Cine ştie, poate că te-ai şi culcat cu ea !

Se va fi chinuit rău de tot desigur spunînd astea. Zvîcnea o spaimă năprasnică în ochii săi. Ceea ce spusese nu era totuşi demn de crezare. Aştepta un răspuns. Aurelien citi în privirea sa că tăcerea îl scotea din minţi. Doctorul va fi gîndit probabil că prietenul său îşi dădea silinţa să înlăture cu dibăcie întrebarea indirectă. Trebuia să răspundă. Aurelien îşi arcui umerii, îşi simţi forţa şi răutatea :

— încă nu... răspunse el.

Simone intra ca o vîntoasă cu dansatorul său. avînd o înfăţişare de negustor de vite, şi cîteva perle la plastronul cămăşii. Fără să-1 părăsească, zise în trecere, foarte întărîtată :

— Sînt nişte amice de-ale tale în sală, ştii...

Aurelien încruntă din sprîncene. Care-s alea ?

—Trei doamne şi doi domni...

El se plictisise de spectrul lui Rose, şi Decoeur nu mai avea haz, într-adevăr. îi zise :

— Dacă ne-am duce pe acolo să vedem, Doc ?... Ştii, oamenii vin oarecum aici cu gîndul de-a mă întîlni...

Trecură la *dancing.*

XII

De la lumina roz trecură la cea albastră. Orchestra intona un vals englezesc pe care îl fredonau unele femei din jurul meselor sub luminatul ca şi nocturn care tocmai se restabilise, pe cînd perechile se învîrteau ca nişte iubeţi de pe cărţile poştale. *(Eşti cu adevărat aşa de drăguţă — Cit te iubesc de nebuneşte...)*

„Lulli's", după uşile sale cu geamuri închizîndu-se singure, cu perdele portocalii, începea cu un fel de vestibul sau de odaie de dindos, din care la stînga se deschidea barul, la dreapta toaletele, şi care comunica în mod larg cu *dancing-ui.* Acest vestibul era locul unde se încheia tîrgul pentru tot ceea ce se vindea acolo, suflete şi ţigări, şi alte lucruri mai puţin precizate. Se aflau acolo în permanenţă nişte oameni care îşi vorbeau de aproape, consumatori o clipă retraşi la o parte, prostituate sporovăind între ele sau întîlnindu-se cu tineri care, dansînd cu dîn- sele, nu le vor mai recunoaşte după puţin timp, indivizi agitaţi şi palizi, a căror discuţie se stingea cînd se apropia o pereche sau şeful sălii de mese. Se mai afla acolo, în colţ, vestiarul cu garderobiera sa sentimentală, şi alături de toalete, de unde izbucneau rîsetele unor femei de-acelea, uşa bucătăriilor de unde ieşeau atîtea *welsh rarebits* [XIV] şi

---

XIV **Cuvînt englezesc care însemnă ,.specialităţi franeeze".**

[8] Club de noapte (cuvînt englezeesc). Aragon foloseşte multe dintre cuvintele englezeşti adoptate de acel Tout-Paris (elita Parisului), împes- trlţînd astfel limba vorbită (ba şi cea scrisă) pînă la a ajunge la acel *franglals* denunţat polemic de către scriitori ca Etiemble etc. împotriva acestuia ziarele, publicaţiile săptămînale duc o luptă susţinută, alimentînd cîte o rubrică specială *In apărarea limbii franceze.* Campanii împotriva invaziei de acest soi s-au cunoscut şi în trecut. De pildă, la noi, vezi *Franţuzismele* de Faca ; în Germania aceeaşi luptă a fost iniţiată de Lessing : vezi piesa *Mina von Barnhelm* etc.

' Şoptind (engl.).

puii fripţi, între găleţile cu sticle de şampanie la gheaţă.

— Doriţi o masă ?

D-l Lulli în persoană, un italian din America, burtos dar solid, cu muşchii vădiţi sub smoching, şi cu ceea ce-i rămînea ca păr negru încreţindu-se în jurul cheliei, strînse mîna D-lui Leurtillois, un client obişnuit.

— Mulţumesc... Avem nişte prieteni...

Valsul scălda sala. Un vals pe care Aurelien, în 1919, la Londra, îl dansase din *night-club*[2] în *night-club,* cu prietena sa de-atunci, care se înecase în Tamisa într-o noapte... în urma unui pariu stupid. Whispering [3]... închise ochii. Dar nu revedea Londra, se gîndea la Sena din jurul insulei...

Dancing-ul lui „Lulli“ era o sală încăpătoare pătrată, cu un balcon de jur împrejur, sub ai cărui stîlpi de susţinere erau aşezate patru rînduri de mese, cu pista de dans în mijloc. în fund, o altă cameră, semicirculară, o mărea, acolo stătea orchestra şi încă alte mese, ca într-o grotă. Arareori se afla lume la mesele discrete de la balcon, unde se ajungea pe două scări, de pe amîndouă laturile sălii. Totul, într-o lumină care împrăştia nişte umbre deasupra ei, spre invizibilul plafon, era de-un fals stil maur, albastru, roşu, auriu, care încolăcea cu stuc stîlpii de susţinere ai balconului, marea *loggia* din fund. Mesele de sub balcoane erau despărţite de restul sălii prin două trepte. Şi totul era împînzit de nenumărate serpentine aruncate de comeseni cu două sau cu trei dansuri mai înainte, ca un mare tort decorat de creme colorate. Chelnerii se strecurau printre mese, cu farfuriile primejdios în echilibru deasupra capului ; era strînsă atîta lume încît nu se vedea om de om, se adăugaseră măsuţe pe la picioarele dansatorilor, care se învîrteau la mijloc. Lumina lunii artificiale se potrivea cu muzica întocmai ca decorul acela din *Aventurile ultimului Abenceraj* [XV] cu fetele uşuratice din Montmartre.

„Iată prietenii dumitale...“, murmură doctorul. Se uita spre stînga, la centru, pe marginea ringului. Aurelien îi urmări privirea. Prima fiinţă pe care o văzu fu Berenice, în rochia sa de lotus, pe care o avea la Mary

XV **Nuvelă de Chateaubriand.**

acasă. Şi lîngă ea pe Paul Denis, Blanchette, Barbentane.

Doctorul clătină din cap. Nu fusese el chemat de către D-na de Perseval la Aurelien cînd acesta se îmbolnăvise ? Simone o cunoaşte, de asemenea, pe Mary, îşi zise. Se gîndea, îndreptîndu-se spre masă, că Leurtillois, atît de discret pe de altă parte, n-o considera pe Simone drept inclusă în regulile discreţiei sale.

— Ah ! doctore ! Leurtillois !

Barbentane se ridicase şi îi primea, ceea ce stingheri puţin dansatorii în trecere, două scaune trecură peste capete. Se şi instalară.

„Celibatar în seara asta ?“ strigă Mary către doctor, de ţiui cristalul în treacăt. El tocmai dădea să sărute mîna lui Blanchette, toată în satin negru afară de braţele goale şi de cele şase rînduri de perle pe care le moştenise de la mamă-sa...

Berenice surise lui Leurtillois : „D-na de Perseval spusese într-adevăr că vei fi aici...“, şi se înroşi. Se turna în cupele celor veniţi de curînd ultimele picături de şampanie. Barbentane bătu din palme : „Două sticle la fel !“ Chelnerii îşi arătau tot zelul. Muzica se opri, dansatorii de asemenea cu acea dezamăgire care se adresează totodată orchestrei şi partenerei lor. Muzicanţii începură din nou *Whispering-ul.* Aurelien simţi o mînă pe braţul său, era Blanchette. „Nu vrei să dansăm continuarea valsului ?“ El îndreptă o privire de scuză spre Berenice, şi o urmă pe D-na Barbentane. Zări cu coada ochiului că Mary se ridică de pe scaun o dată cu doctorul. Strinse uşor din buze a nemulţumire.

— Am dansat valsul ăsta pentru prima dată la Londra... în 1919... spuse dansatoarei sale.

— Ah !

Ea era cu gîndurile duse într-altă parte. El observă că avea o înfăţişare şi mai severă decît de-obicei. Buza de jos îi tremura puţin.

— Ascultă... Aurelien... ţi-am cerut valsul acesta fiindcă aş vrea să-ţi vorbesc...

— Dar te rog, scumpă doamnă...

Se distra văzînd că Mary îi supraveghea, deşi valsa. Se uită spre masă : Paul Denis părea foarte atent şi amabil cu Berenice. Barbentane cumpăra ţigări de la băiatul

în livrea.

— Aurelien... te rog... cît încă nu-i prea tîrziu... las-o pe Berenice în pace...

Abia se feriră de-o pereche stîngace.

— Ce vrei oare să spui, Blanchette ? D-na Morel...

Ea se înfurie :

— Nu minţi... crezi că nu pricep jocul dumitale... şi pe acela al lui Edmond...

— Dar, scumpa mea prietenă, ce glumă e asta ?

— Te întîlneşte la fiecare pas... ca din întîmplare... Te împinge spre ea... şi dumneata nu ştii despre asta nimic...

— Te asigur...

— Aurelien, e urît... e foarte urît...

— Scumpă prietenă, D-na de Perseval se uită la noi !

Se învîrtiră. Ea reîncepu :

— Crede-mă, Aurelien, crede-mă... e urît... foarte urît...

— însă...

— Taci... ascultă-mă... o, ascultă-mă... Berenice e tînără... fericită... da, nu ştie despre asta nimic... însă e fericită... are un soţ care o adoră... într-adevăr o viaţă cam... cam banală... în provincie... fireşte... dar un soţ care o adoră...

— E foarte bine astfel, şi nu văd...

— Taci ! O, dacă mai ai ceva omenesc, adu-ţi aminte... adu-ţi aminte de ceea ce s-a petrecut între noi... durerea pe care mi-ai pricinuit-o...

— Ascultă, Blanchette, nu s-a petrecut nimic... ori atît de puţin...

— Da, atît de puţin pentru dumneata ! Insă de-ajuns pentru ca să spulberi această pace... ah, o ştii, îl iubesc pe Edmond, îl iubesc şi îl urăsc pe Edmond...

— Te asigur, scumpă doamnă, că D-na Perseval nu ne pierde din ochi...

Se întreba ce putea să aibă Blanchette. Gelozie ? In sfîrşit, îşi iubea soţul, şi pentru cîteva sărutări într-o seară... mai mult de ciudă, negreşit, din pricina ştrengăriilor lui Barbentane decît de altceva.

— Ascultă, mai zise ea, o cunosc pe Berenice... O vei distruge pur şi simplu dacă împingi lucrurile mai de-

parte.

— Insă îţi jur...

— Voi, bărbaţii, nu ştiţi ce este fidelitatea... cea adevărată... cea profundă... Uneori aş dori să fi murit din pricina dumitale... din pricina celor cîtorva minute... din pricina acelui nimic...

O conduse din nou la masă. Puternica lumină se aprinsese, reîncepu zgomotul rîsetelor şi al conversaţiilor. Un foxtrot înlocuia valsul. Aurelien se află aşezat lingă Mary. O Mary cu perle de cristal, decoltată la spate pînă dincolo de sutien.

— Valsezi ca un zeu, scumpul meu, îi şopti ea. Mă uitam la dumneata...

— Am observat...

Ea rîse de tonul său de nemulţumire : „O, nu-ţi fie nici o frică !“

Intre aceste două femei, pe el îl prinse o revoltă, şi se întoarse către Berenice, drept sfidare, ca s-o invite... Insă ea tocmai se sculase împreună cu Paul Denis. Pierduse ocazia.

— Dragul meu, zise Barbentane, îţi voi mărturisi că noi am venit aici mai ales de dragul tău... Fusesem la Balete... apoi la ieşire la Boeuf L.. A fost sinistru în seara asta, ne întrebăm de ce... Astfel, cînd Mary a propus...

— Oh, exclamă D-na Barbetane, lui Mary, lui Mary îi puneţi toate în spinare !

Se auzi rîsul ascuţit al D-nei de Perseval.

— în orice caz, zise ea, profit de echivoc... Dumneata nu eşti galant, domnule Leurtillois, dumneata n-o inviţi la dans decît pe D-na Barbentane...

Se sculă, ceremonios. Mary îl urmă şi dansară :

— Nu-mi place foxtrotul, spuse el, ca un fel de scuză.

— O, nu-ţi da osteneala, haide... N-ai de ce să te temi, ştiu bine că s-a isprăvit... nu mă voi crampona...

El se crezu obligat la o apăsare politicoasă a mîinii, semn de pasiune. Ea rîse din nou. Rîdea tot timpul, în acea seară.

— Idiotule, ce mai ! Nu te preface... Vezi bine că eu ţi-am adus-o...

— Ce vrei să zici ?

— Hei ! nevinovatule... Poţi să ascunzi asta oricui vrei... însă nu mie... Pe scurt, fiindcă o iubeşti...

— O iubesc, eu ? Dar, mii de draci...

— Juri acum ? Scumpul meu Aurelien, sînt în curent... Edmond de altminteri mi-a dat să înţeleg...

— Te asigur, Mary, că n-a fost nimic vreodată între Blanchette şi mine...

[1] **Nume prescurtat al faimosului local Boeuf sur le Toit.**

— Blanchette ? O nu, e o poveste cam răsuflată... Ţi-am adus-o, în astă seară, pe gingaşa Morel... avea destulă poftă de aşa ceva... vă puteţi bizui pe complicitatea mea... deoarece e tot ceea ce vrei de la mine...

Gingaşa Morel... lui i se păru că ar fi căzut din nori, într-adevăr. In sfîrşit, ce le apucase oare pe toate... Blanchette mai adineauri... Mary acum ! Tăgăduielile nu schimbau nimic în această privinţă. „Am fost acasă la tine... zise Mary de Perseval... am fost acasă la tine, haide, am vă- zut...“

Această frază i se păruse caraghioasă. Se gîndea din nou la ea deodată cînd se aşezară, dar împrejurările nu erau propice explicaţiilor. Se hotărî să n-o invite pe Berâ- nice la dans. Auzi că Paul Denis îi vorbea despre pictură. Săltă din umeri. Barbentane dansa cu o damă din local.

Blanchette se întorsese la Decoeur :

— Aşadar... D-na Melrose se află la Bruxelles, doctore ? Dumneata n-ai însoţit-o ?

Ce răspunse oare doctorul ? Revenise la felul său de-a fi umil şi zeflemist. Spunea ceva despre fiinţele de elită pe care nu eşti în stare să le ţii în frîu...

— Domnule Leurtillois !

Berenice, ea, i se adresa :

— Ai văzut cumva Baletele în noua stagiune, domnule Leurtilllois ? Fii arbitru între noi... D-l Denis şi cu mine nu sîntem de aceeaşi părere...

Intră deci în conversaţie sub privirea lui Blanchette. Din punctul său de vedere era o conversaţie fără interes, în care însă Berenice punea o pasiune nemaipomenită, ea pentru care orice lucru din Paris avea culori noi şi vii, un parfum excepţional. Şi Paul Denis o ajuta în această privinţă, fiindcă tot ceea ce era în legătură cu arta, cu teatrul, cu decorurile de Picasso şi de Derain, cu muzica, îl frămînta peste limitele normale. Ca pe-un cartofor cînd este vorba despre jocul de cărţi. Ajunsese pătimaş. Pe Aurelien îl surprindea frenezia aceasta. N-o împărtăşea,

dar puţin cîte puţin îi simţea influenţa. îşi reamintea că i se păruse urîtă această tînără femeie. îşi aminti şi de-o vorbă a lui Edmond în privinţa ei : dracul în casa popii... Avea foc într-însa, desigur. Ceva, în seara asta, parcă sufla asupra acestui foc, să-1 aţîţe. Poate că vanitatea lui Paul Denis... îi făcea curte, drăguţul de el, fără să-i pese de D-na de Perseval. Aurelien se gîndi că nu era prea frumos faţă de Mary să se asocieze şi el la aşa ceva... Vru să dreagă această greşeală. Insă Mary acum dansa cu Barbentane. însemna că timpul trecuse repede în această conversaţie fără miez, care părea dusă pentru ca să ascundă altceva, dar ce : despre asta se întreba Leurtillois. Mary spusese bine că D-na Morel... în sfîrşit, erau bănuieli.

— Vrei să dansezi ? o întrebă.

Berenice îl privi şi răspunse :

— Cu plăcere... dar nu java... n-o ştiu...

El îşi muşcă buza. Se hotărîse doar să nu danseze cu dînsa, şi acum iată... îi scăpase o vorbă. Era un îngîm- fat ! îi trecuse prin cap ca un fulger că D-na Morel venise de dragul lui la „Lulli's“. Paul Denis vorbea pentru tustrei, pentru toată lumea. Şampania, fără îndoială, i se urca la cap şi îi stîrnea pofta de vorbă. Simone trecea pe lîngă masa lor. Aurelien ridică ochii spre ea : „Te felicit 1“ îi aruncă ea. El încruntă din sprîncene. Berenice zise : „E o prietenă a dumitale ?“ El protestă. D-na Morel era îngăduitoare la culme, şi ar fi socotit aşa ceva drept foarte firesc. Paul Denis îşi dădea seama că vecina sa îi scăpa printre degete. Dacă ar fi să-1 credem, detesta acest ,',Lulli's“, acest Montmartre şi în general pe aceste fete uşuratice din *dancing.*

„Ei bine, eu nu !“ zise D-na Morel. Aurelien fu întru- cîtva dezamăgit. Ar fi dorit să fie geloasă ? Pe cine, de altminteri ? Haide, toate astea nu erau decît închipuiri, cochetării ale celorlalte două femei. Ce-a vrut să spună ea, Blanchette, în legătură cu Edmond ?...

O bătaie de tobă. Dansatorii se îndreptau care spre mese, care spre vestibul, care spre bar. Toba domina zgomotul, anunţînd o exhibiţie. Lulli, ca în fiecare seară, înaintea orchestrei, simula în chip hazliu cu braţele în- tinse, agitînd mîinile, că duce la paroxism bătaia tobei, apoi, cu accentul său amestecat de Chicago şi de

Florenţa, îl anunţă pe Tommy, pe unicul Tommy, cel mai bun *drummer* [XVI] din lume.

Intre timp, cu toba şi cu bateria sa, Tommy, un mărunt negru palid şi gros, cu părul ras, încărunţit, cu ochii miraţi, cu plastronul formînd un unghi la saluturi, se aşeză la o încrucişare a proiectoarelor, umbra puse stă- pînire pe mese, prielnică mîinilor care se împreunară, la vorbele şoptite peste umărul gol al femeilor. Barbentane recunoscuse *in extremis* persoane din partea opusă şi le făcea, la limita unui fascicul mărunt de raze, un gest cu mîna prietenesc. Blanchette, care nu observase pe cine saluta, bombăni ceva lîngă Aurelien : „Spuneai ? — Nu, nimic...“

Deodată acesta avu senzaţia că Berenice se îndesase toată într-însul, nu îndrăzni să întoarcă bine capul. Lumea se strînsese ca să-1 vadă mai desluşit pe Tommy, care, cu tot felul de jonglerii din bastoanele şi din mături- cele sale metalice, cînta singur, fără acompaniament, din tobă, din ţimbale, din clopoţei... cu un învoit rîs mut pe faţă şi într-un tempo de viteză crescîndă care umplea aerul ca şi alcoolurile după oarecare cantitate... Foarte apropiată de dînsul, o suflare, Aurelien auzi vocea lui Berenice :

„Este norocul meu... atîta aşteptam să văd dansul ăsta cu dumneata...“ Subit, o potopitoare căldură se îm- prăştie în trupul său, o beţie... Poate că era alcoolul de la *drummer,* poate că... O sumedenie de lucruri căpătau un înţeles. Nu chibzuise, pusese fără să vadă mîna pe masă, şi sub podul palmei şi între degetele sale ţinea locului, captivă, o gingaşă mînă a cărei prezenţă doar o ghicise şi care se silea să se tragă îndărăt, însă pe care el o imobiliză îndelung, îndelung, pe cînd ochii albi ai negrului şi bastoanele sale dansau prin aer, şi ca nişte pozne de copil care provoacă plesnetul pocnitorilor izbucneau ţimbalele în treacăt, pe cînd în surdină orchestra intona un *rag-time* acum, un *rag-time* de care Paul Denis îşi reaminti, mulţumit de sine :

— E minunat ! suspină el către Berânioe.

Ea va fi avînd teamă, desigur, Aurelien înţelese că îi era teamă, dar nu dădu drumul mîinii prizoniere. Auzi o

---

XVI **Baterist (engl.).**

voce tulburată, foarte înceată, care zicea : „Nu eşti cuminte…“

Îşi recunoscu nesăbuirea purtării, şi vru să dea drumul mîinii, şi nu putu ; i se părea, dîndu-i drumul, că renunţă la totul pe lume, la tot ceea ce ar putea să aibă preţ pe pămînt, la tot ceea ce ar putea să răscumpere osteneala, necazul de-a trăi. Toba ciocănită, instrumentele de aramă stîrnite cu violenţă nestăvilită răsunau în mijlocul sălii într-un ritm precipitat, iar braţele, picioarele lui Tommy erau aruncate prin aer împrejurul tobei, mîngîiau bateria, cu mişcări de găină speriată de atîta zgomot dezlănţuit de ea însăşi, cu gîtul rotindu-se în loc cu toate cutele de grăsime negricioasă roasă de gulerul tare, imaculat.

Aurelien înţelese la un moment dat că mîna pe care o ţinea locului se resemna, nu se lăsa de bunăvoie, dar se resemna. Se ruşină de purtarea lui. Insă nu fu cu putinţă să schimbe ceva din ceea ce făcuse. Haide, bine, se aruncase în această aventură, cum să dea îndărăt ? Va trebui să-i facă vecinei sale curte. Se strădui să exprime ceva prin apăsarea mîinii asupra mîinii ghemuite. Să şi mintă… Ea aşteptase atîta acest dans… Vuietul fantastic, neînduplecat, umflat, îi impresura în sentimente felurite. Ea, cu frica inexplicabilă de ceea ce este neaşteptat, cu teama de acel gest care i-ar fi curmat imobilitatea. Iar el, gata deja să nu suporte eşecul, refuzul, jignirea.

Imediat după asta, Blanchette, care se afla alături, îi spuse ceva. El îşi aplecă într-o parte capul şi aşteptă să i se repete, cu acea expresie de suferinţă pe care o dă atenţia smulsă cu de-a sila : „Geanta mea, te rog… colo, pe masă…“ El o drăcui, apucă geanta, fu cît p-aci să răstoarne două pahare şi o trecu D-nei Barbentane.

Nu dăduse drumul mîinii lui Berenice.

Cu două beţişoare în mînă, cu o mişcare de aripă de fluture sau mai curînd de frizer învîrtind în toate părţile foarfecele, Tommy ridică la cel mai înalt grad tunetul romantic pe care îl dezlănţuise. Cînta din tot trupul său, din picioare, din urechi, din pielea mişcătoare a frunţii, sărea cu scaun cu tot şi cădea jos într-un delir care cuprindea publicul. Cînd aerul amuţi, cînd se înţelese că plafonul nu se va dărîma, şi cînd Tommy salutînd, ud leoarcă de sudoare, suflă ca o focă aşezat într-un auto-

toată lumea în picioare.

îndărătul celorlalţi, singuri, într-o singurătate de pădure, rămîneau aşezaţi jos ei amîndoi, şi tremurînd. El zise cu vocea profundă a bărbaţilor readuşi la misterul prim al fiinţei lor : „Vom dansa primul dans ?“ Ea se cutremură. Văzu ochii săi negri, ochii de animal hăituit Ea dădu din cap că nu, şi din tot trupul său. El presimţi că stătea să plîngă : „Vom dansa primul dans“, afirmă el.

Lumina ieşea la iveală, mîinile lor se despărţiră.

O altă orchestră se instală. Nişte argentinieni. Un du-te-vino dezordonat brăzda sala, unii oameni plecau, alţii veneau, precedaţi de Lulli, care declara fiecăruia că masa indicată era cea mai bună, cea mai bună... Şeful de orchestră violonist, strîns în centura-i neagră cu pantalonii săi de mătase albă largi jos, cu o cămaşă violetă, dădu din arcuş semnalul tangoului. Un tango ca toate tangourile, banal, banal cît vrei, ademenitor la culme, cu vrăjile ieftine, cu accentele sale de desfrîu.

„Mi-aţi promis acest dans...“, zise Leurtillois, în picioare. însă Berenice, înfundată în scaun, clătină din cap. Nu. Nu. El stăruia. „Invit-o la dans pe Blanchette“, suspină ea. El se reaşeză jos. Fusese cumva prea grăbit ? Visase ? Ce oare putea să-i pese lui de toate astea ? O prostuţă... Această provincială... îşi dădea seama că se minţea, că îl durea cumplit această decepţie. îi era necaz îndeosebi, îi era necaz pe el însuşi. Dar atmosfera nu mai era aceeaşi. Nu mai era nici acelaşi loc. nici aceeaşi femeie, nici acelaşi vis. Aurelian renunţase la el, de altminteri. Pur şi simplu.

Tocmai atunci auzi că Berenice spunea : „Nu te-am supărat, sper ?“ Nu-şi crezu urechilor. Spusese aceste vorbe cu adevărat ? Se uită la ea. îi văzu ochii negri, oblici, rotunjiţi. Ce ochi ciudaţi... O fi fost măcar cineva în fundul acestor ochi ? îi veni să spună că nu, că nu-1 supărase, dar nu fu în stare. Nu i se întîmplase niciodată să simtă o asemenea timiditate înaintea unei femei, nici măcar înaintea unei femei, înaintea unei fetişcane. Tăcură îndelungă vreme. Ceilalţi dansau. Rămăseseră, fără să-şi dea seama, singuri la masă. Ea observă

7 — Aurelien

deodată, stingherita : „Să dc.73^WBBMB^PŢ.ropuse. El surise, cam întristat, mişcă stînjcnit din umeri.

Dansară.

Nu mai era ca înainte. Nu mai era de fel ca înainte. Ceva se schimbase. Convenţia dansului, a dansului de care avuseseră teamă o clipă, şi unul şi celălalt, convenţia dansului era între dînşii. Această falsă intimitate restabilea distanţele între ei. Nu-şi vorbeau de teama ca vorbele mai mult încă decît mişcările tangoului să nu-i despartă. Suriseră în treacăt lui Mary şi lui Edmond, care dansau împreună. Din ce în ce mai stingheriţi. „Ei bine, dragul meu, dacă ai dansa ca D-l Leurtillois ! zise D-na de Perseval. Tangoul n-a fost niciodată specialitatea dumitale...“ Edmond, ofensat, începu să încerce nişte figuri pe care le învăţase înainte de război la lecţiile de dans de la Mitchine. „O, la, la! rosti tare Mary. Ce sînt fanteziile astea de-odinioară ? Vrei să mă îmbătrîneşti !... D-na Morel pare să-şi fi petrecut viaţa în braţele lui, n-ai impresia ?“

La drept vorbind, Berenice dansînd n-avea nici o greutate, îşi încovoia trupul la presiunea cea mai uşoară. Ai fi crezut că e însăşi muzica, atît de bine se lua după ea. Lui Aurelien îi era teamă că nu dansa destul de bine pentru ea. I-o spuse. Ea închise ochii. Atunci, aplecîndu-se asupră-i, o văzu pentru prima dată. Se împînzise peste faţa ei un surîs ca prin somn, nedesluşit, ireal, urmărind o imagine interioară. Tot ceea ce era contrast, tot ceea ce era răzleţ, desperecheat în fiinţa-i se topise într-o armonie desăvîrşită. Purtată de melodie, lăsîn- du-se în voia dansatorului, avea în sfîrşit adevărata faţă, gura sa de copil, şi o expresie, cum să zic ? de durere fericită. Aurelien îşi tot spunea că încă n-o mai văzuse pe această femeie care de curînd i se revelase. înţelese că i-o ascunsese doar ochii ei. Cînd îi închisese, nu mai fusese ocrotită de nimic, se arătase ea însăşi. Ei se deschiseră din nou, mai negri decît oricînd, mai animalici decît Aurelien şi-i amintea.

Cînd el îi spuse : „îţi mulţumesc4', după dans, înclinîndu-se înaintea ei, ca la un bal de familie, Berenice îşi duse mîna la inimă. Era pală de tot. Se aşeză în graba

mare şi, înaintea unei oglinjoare, o absorbi grija de a-şi drege obrajii. El pricepu îndată că şi-i dregea cu scopul de-a ascunde o tulburare : Vru să-i vorbească. Ea îi spuse foarte încet, foarte repede : „Lasă-mă, o, lasă-mă, te rog...“ Nu se simţea bine, se înţelegea. Sînul i se ridica prea repede, îşi ascundea faţa... „Ce se întîmplă ?“ întrebă Aurelien. Ea îl împinse cu cotul puţin : „Se uită la noi, fii atent...“

Intre timp Barbentane aducea cu dînsul de dincolo de dansatori omul căruia îi făcuse mai adineauri semne, pe Zamora, pe pictorul Zamora, îl ştiţi... Paul Denis îl cunoştea pe Zamora, erau de aceeaşi teapă, cu toată deosebirea de vîrstă. Zamora avea aproape cincizeci de ani, mic de stat, cu burtă proeminentă, cu înfăţişare inteligentă, brun ca un spaniol ce era, cu tîmplele argintii, complet ras, mobil, de parcă ar fi fost tras prin inel, cu nişte picioare de-o micime de neînchipuit. Se credea rivalul lui Picasso, şi asta îl aruncase în dadaism, cică tocmai ca să-1 întreacă. Răutăcios şi ciudat, i se părea totul îngrozitor, era în stare să cadă la învoială cu cel mai păcătos burtă-verde ca să spună o vorbă de duh, lucra pictură metafizică din balene de corset şi nu-i plăceau, judecind bine, decît femeile drăguţe, tablourile de La Gandara, luxul şi căţeii. Se afla în cealaltă latură a sălii împreună cu două prinţese şi cu o americană. De ce să nu se ducă într-altă parte cu toţi laolaltă ? Cunoştea el un cabaret.

Aurelien se gîndea într-acest timp la ceea ce îi spusese Blanchette. O vei distruge pur şi simplu... Ea nu ştia nimic în fond despre Berenice. Ce oare era acel soţ în provincie ? unde, de altminteri ? Un farmacist, mi se pare. Ea, soţie de spiţer ! Işi dădea osteneala să şi-o închipuie între borcane, lucrînd la adunări de cifre, ca D-na Lulli la bar. în ce încurcături era el cît p-aci să se arunce, în ce necunoscut ? Şi ce bătăi de inimă avea ea din te miri ce ! O, la, la ! Presimţea în mod confuz că se putea să cadă într-o capcană. O femeie, pentru un bărbat, e mai întîi o oglindă, apoi o capcană... O sumedenie de complicaţii. O sumedenie. Nu. De sute şi mii de ori nu. Să-şi revină în fire înainte de-a nu cădea în mreaja încurcăturilor. De altfel ce nimica toată această

femeie ! Ea îl întreba pe Paul Denis despre Zamora... şi Paul, iritat ori temîndu-se ca nu cumva Zamora să-1 audă, făcea pe grozavul... Drept culme, Mary şopti la urechea lui Aurelien : „Atenţie, dragul meu, se vede !“ Asta ajungea.

Cînd toţi cerură hainele de la vestiar pentru a continua noaptea cu Zamora, Aurelien se scuză. Rămîn, aştept pe cineva. Berenice deschise gura ca pentru a spune ceva, apoi se opri. Nu, nu, dragă doctore, du-te, du-te, n-am nevoie de dumneata. Omagiile mele, scumpă doamnă. El nici nu-i ceruse s-o revadă. Berenice pleca, tîrîtă în vîrtejul celorlalţi, ca în toiul unui vis urît.

Cînd dispărură între uşile cu perdele portocalii, pe Leurtillois îl prinse o dorinţă bruscă de-a se repezi în urma lor. Ce imbecil ! Ce imbecil ! S-o lase să plece aşa 1... Nici nu e uman... e grosolan înainte de toate... Da. Iţi spui vorbe de astea ca să-ţi îngădui nişte prostii. Deşi, la urma urmelor, pentru ce oare se temea ? De ce avea să se teamă ?

La bar dădu peste Simone : „Spune-mi, draga mea, mai adineauri mă întrebai cînd te voi însoţi acasă la tine... Vrei în seara asta ?“ îi pipăi cu degetele cotul. Ea zîse : „Propunerea cade prost! Am pe cineva..." Şi după o privire de jur împrejur, cu voce înceată, confidenţială : „Pe unul dintre marinarii americani, află... dar să nu spui la nimeni !“

XIII

— Ce vînt ! ce vînt ! Domnul nu-şi închipuie ! De cîte ori anume oi fi trecut eu peste Sena ? De o sută, ce zic, de trei sute, de mii de ori! De cînd sînt n-am apucat un vînt ca ăsta. Podul... îmi venea să mă întorc deodată din drum. Nu, domnul nu-şi închipuie... Ah, dacă nu era vorba despre domnul... Domnul poate să rîdă, ce-ar fi făcut fără mine ? O adevărată călătorie... Acele curente să le străbaţi... Asta se înţelege... Sena... N-am lucrat niciodată decît pe malul stîng... Asta numai pentru domnul... Şi dacă domnul ar fi locuit pe malul drept, nu

ştiu dacă... Nu. Nu cred. N-aş merge cu domnul pe malul drept ! Fiindcă iarăşi un pod, iarăşi o Sena ! Nu, domnule, nu. Oare dacă domnul ar locui în America, m-aş duce la el în fiecare dimineaţă din strada Cardi- nal-Lemoine, aşa, pe jos, cu păcătosul meu de fişiu pe cap pentru ca să-i servesc micul dejun la pat ? Ei bine, atunci... Deşi nu ştiu ce-ar face fără mine, domnul... Priviţi-mî-o puţintel această dezordine... Şi cum îşi aruncă domnul pantalonii... De data asta îi calc... fiindcă să-i duc într-una la Pressing... Ah, s-aleg cu-n cîştig de la noi, ăia ! Ne iau pielea, ne despoaie. Au şi mărit preţul... Altădată, nici pomeneală despre Pressing... îşi călca fiecare singur... Unde şi-o fi băgat domnul ciorapii ? I-am adus înapoi de la cîrpit... Domnul nu-şi închipuie ce vînt !

Ea îşi duse mîna la obraz, îşi legănă capul, cu ochii în tavan. Madame Duvigne, menajera lui Aurelien, avea vîrsta care, după dreptul canonic \ îi îngăduia, fără să intre în gura lumii, să servească un bărbat la pat. Măruntă, brună, cu fire de argint, cu o droaie de piepteni în toate direcţiile pentru ca să ţină părul ridicat de jur împrejur, cu vinele gîtului scoase în afară, poate cu □uţină guşă, cu ochii ieşiţi din orbite, şi c-o expresie care trecea de la confidenţial la extrema seriozitate, Ja dramatic. fără nici o nuanţă. Avea bărbia cu totul despăr-;ită de faţă, nu se ştie pentru ce şi cum. Iar un obraz, iei stîng, mult mai plin decît celălalt. Asta, zicea dînsa, ;e trage din familie. Soră-mea, bietul tata...

Nu trebuia s-o laşi să pornească pe calea asta, deoarece avea mătuşi, verişoare, şi vorba cheamă vorbă, hrazul mai întîi, apoi emfizemul unui unchi, nenoroci- ile bunicii, soţul lui Germaine care o tulise cu casa de ani, toţi din familie astfel veneau la rînd, şi defunctul)-l Duvigne, care lucra la Pompele Funebre din tată 1 fiu, şi fratele său, cumnatul lui Madame Duvigne, că- jia i se întîmplase o boroboaţă...

— Madame Duvigne, nu s-a aflat niciodată vreun irmaeist în familia dumneavoastră ?

[1] **Patruzeci de ani. vîrstă înainte de care o femeie nu poate intra în îjba unui prelat catolic.**

— Farmacist ? Ce idee ! Nu, domnule, nu. Am avut

cîte puţin din toate în familie... un plutonier în colonii, băcani, o verişoară despre care nu s-ar cădea să vorbesc, în sfîrşit... cîte puţin din toate... dar farmacist, aşa ceva niciodată, domnule, niciodată. Pot să jur !

Scosese din dulap suportul pentru cravate şi aşeza colecţia multicoloră a lui Aurelien. Se întrerupse din lucru.

— Dar domnul nu serveşte micul dejun ! E destul de mare osteneala să trec apa, să mă expun vîntului aceluia pentru ca domnul să nu ia în gură ceva cald. Oul e fiert moale... Cum îi place lui domnu...

Tava cea mare pe masa joasă lîngă divan, cu felii de pîine prăjită, cafeaua, laptele, ouăle, unul deja deschis, aşteptau în adevăr ca Aurelien să se desprindă de visarea în voia căreia se lăsa. Leurtillois se aşeză în perne, trase cearşaful, se uită împrejur : într-adevăr, era o ne- orînduială nesăbuită în cameră... Cîte ceasuri or fi fiind ? Unsprezece. Umblase lela astă-noapte; întorcîndu-se acasă, citise puţin, căutase o mie şi o sută de motive ca să nu se culce, şi apoi somnul se năpustise asupra lui pe neaşteptate, lăsase lucrurile vraişte, îşi smulsese hainele de pe dînsul, le aruncase împrejur, pe jos, pe covorul ţintuit de culoarea tutunului... Drept culme, nu deschisese fereastra... C-o mînă apucă tava.

— Ah !. dar ce spun ! strigă madame Duvigne... Ni mai ştiu unde mi-e capul, domnul mă va ierta...

— Dar ce-i, madame Duvigne ?

— Apoi farmacistul, domnule, farmacistul ! Cum d oare nu mi-a venit în minte ?

— Care farmacist, madame Duvigne ?

— Farmacistul despre care domnul mă întreba ! Dom nul ştie... Domnul nu ştie ? Domnul doarme încă făr îndoială ! Domnul mă întreba dacă s-a aflat vreun fai macist în familia mea... şi eu, bătrînă proastă, i-am spt lui domnu că n-am avut nici unul... ei bine ! Unde mi- fi capul ?

— A fost un farmacist în familia dumitale, madan Duvigne ?

— Da... în puţine vorbe... adică... nu chiar un farm cist... Vărul Camille. Nu acum... Insă acum vreo ze ani... De, uitam de el... Trebuie să vă spun că vărul Camiile nu

era vărul meu… Era soţul verişoarei mele… Da… Semăna foarte bine cu mine, verişoara mea Lucie.. Cu toate că vărul Camiile… Insă era o pramatie… în sfîrşit… Da, Lucie. Semănăm una cu alta… A rămas fată mare ipînă la patruzeci de ani, închipuiţi-vă… Asta i-a tulburat minţile… într-o zi, eram acasă la ei… I se spune : „Nu mai e untdelemn, Lucie, coboară deci să cauţi untdelemn…" Ea se ridică… şi apoi credeţi dumneavoastră că s-a dus să caute untdelemn ? De loc ! A luat stropitoarea cu care stropea plantele de pe balcon, a pus într-însa terebentină, şi a turnat peste salată, şi apoi a aprins totul sub cuvînt că era varză creaţă… Ce să vă mai vorbesc despre frica pe care am tras-o din pricina asta… A fost băgată la casa de nebuni… Medicul zicea : „Căutaţi s-o măritaţi, numai asta poate s-o vindece… I-ar regenera sîngele…“

Aici un gest viguros şi crunt din pumn ca spre a închide o uşă cu cheia…

— Cumplit de greu era să găseşti un soţ, puneţi-vă dumneavoastră în locul ei, domnule… O păştea primejdia… şi dacă sîngele nu s-ar fi potrivit ? De aceea nu se putea să aibă pretenţii mari… şi apoi Lucie avea pâtruzece de ani… Bunica l-a găsit pe vărul Camiile… Un alsacian… Schuwer îl cheamă… E nostim, se pronunţă ca *şu-ver*[XVII] dar se scrie… în sfîrşit, se scrie altminteri… El a vrut cu dragă inimă, Camiile…

— Şi Lucie a avut sîngele regenerat ?

— Da, domnule, tocmai aşa puteţi să spuneţi ! Regenerat, ceea ce se cheamă regenerat. De loc nebună. Şi în privinţa gospodăriei sale, să vezi şi să nu crezi… aţi fi mîncat pe duşumea… tigăile ! Aşa ceva n-am văzut în viaţa mea, nici chiar pe Marile Bulevarde ! Doctorul avusese dreptate… Astfel vărul Camiile a ajuns vărul meu…

— Şi era farmacist…

— Farmacist ? Domnul are poftă de glumă ! Farmacist, Camiile ? Ah, auzi una ca asta !

— Dar spuneai chiar cu gura dumitale, madame Duvigne !

XVII **Joc de cuvinte : *chou vert,* varză cu foi verzi.**

— Ce spuneam ? A, da, domnul are dreptate. însă, pe scurt, Camille nu era farmacist la drept vorbind... Nu. Era în farmacie, asta-i...

— Atunci era farmacist...

— Era în farmacie fără să fie farmacist... Comisionar... într-o mare farmacie de pe bulevardul Sebastopol... Avea o tricicletă cu portbagaj... o, nu se putea arăta prea pretenţioasă... Era deja drăguţ din partea lui că binevoise a o lua de soţie pe Lucie... care dădea foc la salată... Avea o tricicletă cu portbagaj... în farmacia aia cu atîtea comenzi în tot Parisul... Camille alerga toată ziulica... Asta îi dădea răgaz lui Lucie să-şi mînuiască tigăile... Dar un adevărat farmacist, asta nu, domnule, nu, n-avem de-alde ăştia în familie !

Deşi vorbea, ştergea praful de pe mobile, muta ue pe un loc pe altul obiectele de pe cămin, îndrepta perdelele. Se opri gînditoare : „Nici picior de farmacist ! “

Aurelien se întreba în ce mod se rînduiau lucrurile în capul lui madame Duvigne. Va fi socotit oare ea drept o ruşine un farmacist în familia sa ori ce ? Ca şi cum i-ar fi urmărit gîndul, ea se explică :

— Noi sîntem nişte oameni simpli, noi ăştia, oameni de rînd, cum se zice... de ce oare un farmacist ar fi luat-o de soţie pe Lucie ? Un farmacist e un domn...

A, iată. Un farmacist e un domn.

— Dacă domnul doreşte să facă un duş ? Am aprins aparatul de încălzit apa băii. Apa se va fi încălzit...

Astea spuse din odaia vecină, unde madame Duvigne era foarte ocupată. Aurelien trecu în cabinetul său ae toaletă. Uf, ce bine face apa caldă ! între perdelele aparatului de duş, lungul trup gol îndreptîndu-se din şale se scutura, dezmorţindu-se, cu spuma de săpun peste ochi.

De madame Duvigne şi uitase. Şi de poveştile sale. Aurelien încăpuse din nou în ghearele obsesiei din fiecare noapte. Primul său gînd de dimineaţă, la Berenice. Nu ştia nimic despre Berenice. Despre viaţa ei. Undeva prin provincie. Un soţ farmacist. Diavolul în casa popii, zicea despre ea Edmond. Această frază îi venea mereu în minte. Berenice era atît de surprinzător de departe de ceea ce gîndise el la început despre D-na Morel. îşi zise în sinea lui că era mereu acelaşi : un amănunt absurd îl

îmboldea să ia cîmpii. Semnele exclamării din scrisoarea lui Mary de Perseval, de pildă. Această frază a lui Edmond juca acelaşi rol în privinţa lui Berenice... Revedea faţa lui Berenice cu ochii închişi. Nevasta unui farmacist... In fond era şi pentru dînsul tot atît de exotică, de misterioasă, ca şi pentru madame Duvigne. Nu se afla picior de farmacist în familia sa. Era roşu din pricina mănuşii de frecţionat.

— Şi deci, madame Duvigne ? zise el, după ce se întoarse în camera sa, învelit în halatul de baie de culoarea nisipului. Ce i s-a întîmplat mai tîrziu verişoarei dumitale Lucie ?

Madame Duvigne îşi împreună mîinile. Scăpă jos mătură, o ridică în graba mare, o puse cu grijă alături, apoi, continuînd gestul de unde îl întrerupsese, împreună iarăşi mîinile, ridicînd coatele orizontal la nivelul pieptului, şi îndreptă spre cer o privire de milă :

— Lucie ? Ah, nenorocirea noastră ! Lucie ! Domnule ! Lucie a ajuns nebună din nou, dar de data asta nebună de legat!

— Cum ? Dar oare n-a avut...

— Sîngele regenerat... da, desigur... însă de aici vine nenorocirea ! S-a stricat căruţa în mijlocul drumului : soţul ei, închipuiţi-vă, omul din farmacie, Camille pe scurt, tot umblînd cu tricicleta prin Paris şi mereu prin acele case pe unde se ducea se aflau femei... cliente... servitoarele... pacostea sînt aceste servitoare... trebuie să vă spun că această farmacie e o farmacie de specialităţi, mă înţelegeţi... de specialităţi... în puţine vorbe... de nişte boli păcătoase... bulevardul Sebastopol, bineînţeles... Aşa încît, încetul cu încetul, Camille, ei bine, legă de gard căsnicia... Degeaba frecase tigăile, Lucie, şi linoleumul aşadar... în zadar fură toate... Astfel a lăsat-o de dragul uneia de-acelea care nu face de fel cinste bărbatului... Biata Lucie, te durea inima s-o vezi ! Sîngele i s-a tulburat... Se credea un căţel... alerga după oameni... vai-vai... da, domnule, vai-vai ! O pacoste. Au pus-o în cămaşă de forţă !... Ah, Doamne Dumnezeule atotputernic !

Acest ultim strigăt avea drept motiv că Aurelien deschizînd fereastra, o răbufnire de vînt i-o închisese peste

degete cu un zgomot drăcesc. Leurtillois stătea în picioare, scuturîndu-şi mîna şi sărind de pe un picior pe altul, ca un copil care s-a lovit tare. îi va fi prins desigur degetele zdravăn, ba chiar sîngerau. Madame Duvigne înhăţă mîna strivită :

— Bietu domnu ! Bietu domnu ! Afurisita asta de baracă ! Domnu s-ar cădea să locuiască într-o casă nouă ! Aşa ceva nu păţeşti decît în casele vechi... Noroc că sîn- gerează... aşa doare mai puţin... se va linişti durerea... la mîna stingă nu e ca la dreapta... Ar trebui să punem ceva arnică... sau măcar ceva tinctură de iod...

Nu se afla în casă nici arnică, nici tinctură de iod. Madame Duvigne îşi dojeni stăpînul. Era în vederile neîntemeiate ale unui bărbat tînăr, o casă fără tinctură de iod, fără arnică...

— Bine, zise Aurelien, cu degetul într-o batistă, mă voi duce la un farmacist după tinctură de iod.

XIV

Cine n-a încercat acest sentiment ciudat de a se afla în faţa unei necunoscute la o întîlnire cu o femeie pătimaş iubită, de care era pe de-a-ntregul absorbit, dar pe care o cunoştea încă foarte puţin ? Ajungea o schimbare uşoară de pieptănătură, o rochie diferită sau o schimbare de atmosferă de local public pentru ca să-i apară drept de nerecunoscut aceea pe care o credea pe totdeauna fixată în memorie. Cine n-a încercat această dezamăgire nu ştie nimic despre adevărata dragoste.

Aurelien o încerca doar închipuindu-şi-o pe Berenice, fără să aibă nevoie s-o vadă. Dar cum nu iubise niciodată, nu-şi dădea seama că această enervare înaintea imaginii evocate, nemulţumirea pe care ea i-o pricinuia, era altceva decît efectul unei atenţii distrate. Nu-şi închipuia că asta se putea să fie dragostea.

Se mustra aspru că-i venea atît de greu să reconstituie o fizionomie, orice fizionomie. îi părea lui deodată o dogmă stabilită că avea acest cusur. „Asta e, gîndea, nu sînt fizionomist." în realitate, avea mai multe

instantanee de la Berenice, dar atît de felurite incit nu izbutea să le concilieze. Nu i se părea că era aceeaşi femeie. Impresiile slabe pe care le avea de la Berenice erau discordante, ca însăşi trăsăturile ei aievea. însă pe acestea le accepta cînd o vedea, deoarece memoria are faima de-a fi infidelă şi deoarece toată lumea ştie că ea înfrumuseţează ori că nu este capabilă să reproducă, tocmai ceea ce constituie farmecul unui chip. Acel nimic schimbător...

Apoi se apuca să reconstituie cu de-amănuntul acele trăsături cărora le acorda un atît de inexplicabil interes. Avea prezente în gînd bărbia, pometţii, fruntea, aureola părului, buza, surîsul, un gest, nu lipsea aproape nimic cînd revedea ochii : şi ochii tocmai distrugeau totul. Se însufleţeau în acest obraz, îl luminau, cu lumina lor întunecată, mai mari decît în realitate, asemenea unor cărbuni lucioşi, nu şi mai strălucitori. Această lumină nimicea totul, constituia esenţialul, ea înghite esenţa...

Se gîndea că n-o văzuse cu adevărat bine decît în acea minută, cînd dansau, cînd avea ochii închişi. Femeia cu ochii deschişi se interpunea în orice clipă între el şi femeia cu ochii închişi, aceea a cărei imagine din oarecare motiv tulbure i se părea că se prelungeşte în propriul trecut, în visuri, în fantezii ale sufletului său şi ale simţurilor sale. îşi dădea silinţa s-o localizeze în acest trecut, nu izbutea. Cu cine se asemuia ? De care dintre prietenele ei se apropia ? Căror dorinţe vechi era pe de-a-ntregul amestecată ? Căror plăceri le răsfrîngea ea strălucirea sau prihana ? Nimeni totuşi, nimeni... Nici o siluetă, nici o umbră... şi impresia a ceva care se străvedea în adîncul oglinzii... un abur...

Cineva cu mai multă prudenţă, şi mai puţin sigur de sine, ar fi alungat imediat, fără îndoială, această obsesie a fricii de-a nu fi copleşit de ea. însă Aurelien nici gînd de-aşa ceva. Nu ştia că se putea să constituie o primejdie mirajul unei femei. Dacă i s-ar fi spus, ce s-ar fi încăpăţînat, de altminteri...

Deocamdată nu era un lucru mai grav decît o melodie care te urmăreşte, pe care ai încercat s-o alungi prin tot felul de şiretlicuri, dar care s-a arătat mai tenace. Atunci, cum nu slujea la nimic să-şi'îndruge un alt cîn- tec (dar

degenera) ori să-şi istorisească o poveste (se isprăvea brusc), se hotărî o dată pentru totdeauna să se lase în voia acestui refren veşnic repetat, îngăduindu-i să stăruie în mintea lui. Iată că nu-1 mai alungă şi, ceea ce este mai rău, că nu-şi reaminteşte decît de-o frază şi că îşi întoarce meningele pe dos, repecînd-o fără încetare, pentru a-şi da seama din nou că ea continuă.

Dacă ar întîlni-o pe stradă, n-ar recunoaşte-o.

Acest gînd se năpusteşte asupra lui Aurelien, îl buimăceşte, îl tulbură, şi apoi îl linişteşte din nou. E şi timpul să se liniştească. Nu-şi dă seama cît e de serios s-ajungă într-o asemenea stare. Dar se scurg ceasuri peste ceasuri cînd printre unele gesturi obişnuite, de-a lungul unei zile goale ca toate celelalte, nu se gîndeşte decît la Berenice. N-ar recunoaşte-o. E oare sigur ? E oare cu putinţă ? N-ar recunoaşte-o. Oare într-adevăr n-ar recunoaşte-o ?

Dacă ar întîlni-o pe stradă. La urma urmelor, n-a văzut-o niciodată pe stradă. Ori chiar în taior. In taior. Pe stradă. Oare n-ar recunoaşte-o ?

Pentru că pe stradă, în taior, trebuie să ne închipuim nu numai faţa, tulburată de ochii alungiţi, oblici, negri, deschişi mari, dar şi umbletul, ţinuta în genere, adică trupul, pe care nu-1 cunoaşte, ce ştie oare despre el ? Acel trup atît de uşor de dansatoare, fără greutate, fără realitate, atît de diferit cînd merge pe stradă, negreşit... şi nu numai trupul, ci trupul în mişcare, mersul, acest nu ştiu ce imponderabil, mersul... pe stradă, în taior...

Şi din nou Aurelien revede faţa, buza de jos care pare că suferă şi că surîde, acel patinaj al luminii peste umerii obrazului, părul pe frunte, ochii închişi... însă ochii se deschid şi totul se învălmăşeşte... Pe stradă... Se uită la femei, la femeile care au aproape talia ei... S-ar putea să fie asta, cealaltă... Insă nu, nu e nici una, nici una nu alungă cu totul fantoma sa... nici cele frumoase.

Se poate spune despre Berenice că e frumoasă ? I se păruse urîtă mai întîi. O privise prost. Lucrul de căpetenie nu e să fii frumoasă. Este mai mult decît frumoasă. Este altceva. Are un farmec... Iată ce are... îşi aminteşte într-adevăr de trăsăturile, dar nu şi de secretul farmecului ei... ca un cuvînt care îţi iese din minte... ştii

cum e format... întrucîtva... sînt nişte r-uri într-însul... cîte silabe... îi găseşti rime ori sinonime... dar adevăratul cuvînt, cuvîntul care se potriveşte, cuvîntul care cîntă...

Iată ceea ce îi mănîncă lui sufletul : nu descoperă ceea ce cîntă într-însa.

Este sigur totuşi că în fiinţa ei ceva cîntă. Ce ? Ah, drăcie 1 Cîntă ceva ca numele său. Berenice. îşi aminteşte că a visat auzind acest nume cu toată nevinovăţia. Se uitase prost la ea pe atunci. îi umbla prin vis numele ei fără ca într-adevăr să se gîndească la ea. Un nume care îmbie la vis, de altminteri. Insă ea e mai presus de numele său. Numele său te îmboldeşte să visezi la ea. A lăsat în umbră toate Berenice-le cu putinţă, nu mai e cu putinţă decît o Berenice, o singură Berenice, ea... Nu descoperă ceea ce cîntă într-însa, sensul cînte- cului său.

Cu o nelinişte crescîndă, caută unde este miezul cîntecului. Se străduieşte să-şi aducă aminte. Ce trebuie să-şi amintească despre ea, înainte de toate, mai ales ? Să-şi amintească oare de acea trecătoare imaginară, în taior ? Ori mai curînd de acea dansatoare pe care a ţinut-o în braţe, de acea dansatoare uşoară ca fulgul pe apă şi de care braţele sale îşi amintesc şi sînt pradă durerii totodată fiindcă nu-şi amintesc de ea... Pentru prima dată simte că e absentă. Tocmai simte că e absentă din braţele sale.

însă într-asta chiar o consta cîntecul lui Berenice ? Ca să-1 simtă e neapărat necesar s-o ţină în braţe, ca pe oricare femeie sau farmecul ei nu este cumva într-altă parte, în veselia, în tăcerea sa, în ochii închişi, în ochii săi deschişi ?

Deodată pe Aurelien îl cuprinde emoţia din clipa cînd stătu cu acea mînă în mîna sa, cu acea mînă prizonieră, ca o pasăre care tremură, şi nu pasărea e prinsă, ci păsărarul.

îşi frecă dosul palmei şi se miră. O arsură. O prezenţă. O absenţă. Amîndouă deodată.

Un cîntec.

XV

„Nu, nu, nu şi iarăşi nu. Nu sînt îndrăgostit. Toate astea, nişte poveşti. Nu-mi pasă de ele. Fireşte, dacă te laşi în voia lor... Te tot laşi... Dar nu-mi pasă de nimic. Nu mă mai gîndesc la ea. E ca şi cu frica... dacă începi să-ţi spui că ţi-e frică... Să ies să mă plimb alene îmi va face bine.“

Aerul era mai puţin rece decît de dimineaţă, deoarece plouase şi vîntul se potolise, iar Leurtillois avea un bun pardesiu de şeviot gros. Schimbă unghiul melonului său care apăsa puţin pe frunte şi îşi înfundă mîinile în buzunarele pardesiului. Fusese invitat la prînz la familia Honfrey, care locuia în Palais-Royal, într-un apartament dînd în grădină. Charles Honfrey se însurase de şase luni. Asta întrerupsese vechile lor relaţii datînd de pe cînd erau în liceu. Nu făceau parte din aceeaşi lume, Charles intrase în fabrica de mătăsuri a tatălui său Honfrey Levy-Casenave & Co. Căsătoria consfinţise această situaţie. Să vorbeşti înaintea tinerei doamne Honfrey era cu neputinţă; te pîndea nepoliteţea de-a evoca lucruri din trecut, de care ea era prea străină... îţi aduci aminte de ziua cînd... ? şi ce s-a întîmplat cu acel grăsan, cum îi zice, ştii tu ! care spunea mereu : A vrăji înseamnă a săruta... Şi de cum se ajungea la consideraţii mai actuale, pe loc Aurelien se simţea un străin în casă la ei.

Nu-şi luase maşina : din insula Saint-Louis pînă la Palais-Royal ! şi apoi e bine să umbli pe jos din cînd în cînd. Ce culoare tristă au zilele de iarnă ! De pe la trei ceasuri după-amiază simţi că vine noaptea, că lumina e slabă. Era o lumină slabă în gîndurile lui Aurelien. Ploaia, una biciuitoare, deodată îl împinse sub arcadele din Rivoli, unde, pornind să se uite la femei, năvăli asupra lui, foarte slab mai întîi, chinuitorul gînd la Berenice. îşi dădu silinţa să se distreze cu negustorii de zorzoane, de bibelouri, de bijuterii false. Bibelourile mărunte înfăţişează cîini savanţi sau marchize, ofiţeri de-ai lui Napoleon, ciobani din Arcadia. Trecu în revistă colecţiile de linguri de-argint aurit, împodobite cu smalţuri, unde Henric al IV-lea se învecina cu Doamna Recamier, Washington cu Ioana d’Arc. „Cine oare e în stare să cumpere toate astea ?“ se gîndi el. Sau cel puţin se

strădui a se gîndi. Căci, în adevăr, era stăpînit de-o obsesie, şi doar atît ar fi trebuit să spună lingurilor ca să fie cinstit : „O voi revedea pe Berenice ?“ sau : „Cum să procedez oare ca s-o revăd pe Berenice ?“

Nu spunea în sinea lui aceste vorbe, fiindcă nu-i păsa de toate astea, fiindcă nu erau decît nişte prostii, fiindcă n-avea decît să se gîndească la altceva şi etcetera. Deodată simţi că mîna stingă îi aducea aminte de existenţa sa. Ah, da, tîmpenia cu fereastra. Uite, dacă aş cumpăra nişte tinctură de iod, să-i fac plăcere lui madame Duvigne ? Ploua deja mai încet. Leurtillois coti pe prima stradă ieşită în cale şi se îndreptă spre strada Saint-Honore, cu o îngrămădeală de maşini, de triciclete, de furgoane de mărfuri, de unde porneau ţipete, vociferări dezordonate. Nişte pietoni căutau în zadar un taxi. Nici unul liber.

Aurelien intră în prima farmacie din drumul său. Un magazin întunecos, tăcut după tărăboiul de pe stradă, în mijlocul lambriurilor închise la culoare, cu rafturile încărcate de venerabile borcane de faianţă etichetate, cu nume latine, nu distinse din capul locului pe nimeni. Apoi, după tejghelele cu mici coloane avînd deasupra lămpi de bronz cu mari globuri deilustruite, cu stele cioplite de-a curmezişul, între vitrinele gemînd de specialităţi, zări un omuleţ într-o bluză albă, cu o tichie neagră, purtînd ochelari cu şnur şi o barbă vărgată, nu încă albă, dar de pe-acum de toate culorile. Cînd farmacistul îl întrebă ce dorea, Aurelien se simţi zăpăcit. Uitase cu ce treabă venise acolo, era convins că nu intrase înlăuntru decît din pricina lui Berenice. Ceru nişte bule de gumă. Se uită prin culisele şi la placardele acestui teatru minuscul, căutînd pe-acolo o femeie absentă. Farmacistul îi vorbi cu asprime. Ce fel de bule de gumă ? Şi apoi ce cantitate ? Pe scurt, se pomeni cu un pacheţel în buzunar. în mod evident, soţia farmacistului nu stătea în magazin. Este evident. Dar pe uşă observă un buton de sonerie cu indicaţia : Sonerie de noapte. Ah, asta-i. Iată legătura. Farmacistul şi nevastă-sa vor fi locuind desigur acolo, deasupra. Citi numele în litere aurite netede pe geam : Cotre, Farm., şi dedesubt : Devambeze, Suc. Domnul cel bătrîn va fi fost D-l Devambeze. Ploaia se

înteţea, Aurelien se aşeză la adăpost sub uşa imobilului. Deodată un bizar impuls : a împins uşa cu geamuri a portăresei, smintit, şi trecînd oblic cu melonul său în odaia acesteia : „Nu e nimeni ?“ O voce răspunse : ,.Ce este oare ?“ Era pe cale să bată în retragere, socotin- du-se prea stupid, cînd a apărut o femeie fără vîrstă cu nasul roşu, cu o pelerină de lînă neagră şi cu un şorţ cenuşiu : „Doreşte, domnul ?“ El murmură : „D-na Devambeze..?[XVIII] Nasul roşu răspunse scurt : „D-l Devambdze e la farmacie acum... — Da, ştiu, însă *doamna* Devambeze... ?‘‘

Deodată se petrece un lucru nemaipomenit. Nasul roşu se agită, pelerina se întoarce în toate părţile, două mîini se înalţă ca în tragedia antică şi un ţipăt ascuţit iese : „Cum ? Dumneata nu ştii ? Dar cum aşa, bietul meu domn !“

Aurelien voia numai să i se ateste că nevasta farmacistului locuia într-adevăr în acea casă. Asta era tot. E cam plictisit de întorsătura pe care o iau lucrurile.

— Aşadar dumneata nu ştii ? Ah, nu-mi place s-anunţ chestii de astea ! Nu eşti vreo rubedenie, sper ? Nu ? Atunci nu-i acelaşi lucru... Iată că au trecut şase luni de cînd D-na Devambeze a murit... După o foarte lungă boală. Cît a suferit! îi puneam ventuze. D-l Devambăze nu mai este acelaşi om. îl aud umblînd uneori peste noapte...

Aurelien se retrase în grabă. Nu asta căuta el. Trecînd în stradă, pe uşa farmaciei, vede nedesluşit înăuntru silueta D-lui Devambeze, şi iată că un vers de Lamartine :

Un seul etre vous manque et tout est depeuple [1]

reapare în memoria lui Leurtillois. Honfrey îl cita la tot pasul. Nostim. S-a gîndit din nou la Berenice. Se gîndise tot timpul la Berenice. întrezăreşte astfel destinul său : va fi plîns de portăreasa sa. înalţă din umeri.

Leurtillois nu mai izbutea să depună osteneala necesară care l-ar fi menţinut pe picior de egalitate cu vechiul său camarad Honfrey, cu nevasta lui Charles,

---

XVIII ***Ea doar îţi lipseşte*** **şl** ***totu-i gol în jur.***

fiindcă viaţa acestora, comerţul de mătase cu ridicata era pentru el ca o limbă necunoscută. Şi voia să-şi închipuie viaţa lui Berenice nu în strada Saint-Honore, nu : în provincie, într-un oraş pe care nu-1 cunoştea, lumea pe care ea o vedea, pe acel soţ care n-o fi avînd probabil barba, ochelarii cu şnur şi vîrsta D-lui Devam- beze. Ploua acum regulat, o ploaie fără contenire. Degetele lui Aurelien dădură peste un pachet în buzunarul său. Bulele de gumă. Maşinal, degetele desfăcură faldurile săculeţului, luară una, două bule. Aurelien gîndi : „Dar nu sînt gutunărit !“ Aşa încît se apucă să le sugă. Asta îi umfla un obraz, ca D-nei Duvigne.

Ah, Dumnezeule sfinte ! Nişte tinctură de iod doar vrusese să cumpere ! îşi amintea acum. Atîta pagubă. După cîţiva paşi, se gîndi : „De ce atîta pagubă ?“ Ca şi cum nu se putea cumpăra tinctură de iod decît de la D-l Devambeze ! Pe o stradă lăturalnică se uită în mod vag, cu speranţa de-a zări o farmacie. Ei bine, tocmai acolo se afla una. De fel de acelaşi stil ca precedenta. Zugrăvită în cenuşiu. Intră. Aici, lume peste seamă şi, în pofida celor trei ucenici de spiţerie care serveau, şi în pofida domnului de la casă, pe care înţelegea că era de prisos să-1 deranjeze, Aurelien se văzu obligat să-şi aştepte rîndul. Deşi era încă ziuă, se aprinseseră lămpile cu reflector, şi Leurtillois începu să privească la ele cum luminau pe dindărăt borcanele roşu şi verde ale galantarului ca şi cum surprindea un secret al ştiinţei. Magazinul era înalt, larg, cu dulapurile din perete deschise şi cu rafturi întregi de parfumerie, de pudre, de paste, de Jacuri de unghii de toate soiurile ocupînd un colţ. Nişte - afişe cu explicaţii asupra unor produse pentru gît, pentru sorocul femeilor, pentru durerile de picioare. înăuntru oamenii de rînd din cartier, cu sacoşa de provizii, intraseră între două cumpărături, o fetiţă şi mamă-sa, o doamnă înţepată şi cu gîndul într-altă parte, lucrătorul de la instalaţiile de apă şi gaz din apropiere, un domn, tip de pensionar, unii în picioare, alţii stînd jos, aşteptînd momentul cînd să ceară cu voce înceată un produs

al cărui nume rostit cu o vorbă de ruşine preparatorii din farmacie îl repetau strigînd cît îi ţinea gura. Nici o femeie aici, ca şi în cealaltă farmacie. Ochii lui Aurelien se fixară asupra unuia dintre vînzători. Un tînăr subţirel, care ar fi părut înalt oricărui altuia decît lui Aurelien, care considera toată lumea drept scundă. Era un tînăr care ar fi putut la urma urmei să fie frizer, dacă n-ar fi fost acea nepăsare de pe faţă, acei ochi absorbiţi de gînduri. Un student, fără îndoială. Blond, cu părul ondulat, îndeajuns de tras la faţă, însă atît de tînăr. îi lipsea un te miri ce pentru ca să fie frumos, în linii mari va fi plăcînd cu siguranţă femeilor, deşi avea încă insuficienţa acelor calităţi fără de care cineva nu era pe de-a-ntregul un bărbat în ochii lui Aurelien. Nu se uita de loc la clienţi şi avea un oarecare tic al gurii, îşi muşca buza superioară. Ce s-o mai fi plictisind, desigur, bietul de el ! O tînără intră. Nu era frumoasă, dar, în fine, era o fetişcană, puteai s-o priveşti într-adevăr. Măruntul farmacist se întoarse cu o vădită obrăznicie la adresa persoanei în vîrstă pe care o servea şi îndreptă un scaun spre tînăra fată cu un surîs. Acest surîs în ochii lui Aurelien deschidea o lume. Se gîndi că, în farmacia Morel, va fi fiind desigur un tînăr preparator la fel, care avea grijă de pieptănătura sa şi dispreţuia clientele, însă care se lumina cînd Berenice intra în magazin, venind să-i spună o vorbă, două soţului său. Poate că îi făcea şi curte... Şi dacă o fi fost iubita sa ? Căci şi ea s-o fi plictisind cu siguranţă în mezaninul ei deasupra farmaciei. Bănuiesc că e la mezanin. Revăzu aievea faţa cu ochii închişi, ca în timpul dansului. Toate astea poate de dragul unui asemenea puşti. Cine ştie dacă ea nu se gîndea la dînsul atunci, la „Lulli's“, în braţele sale ? Neplăcut lucru. Nu-i la mijloc vreo gelozie, zise el, este o vanitate jignită. Nu mă sinchisesc de loc de femeia asta.

— Un flacon de tinctură de iod...

De data asta nu se înşelase.

XVI

Nu mai ploua. Primele lumini ale vitrinelor se reflectau pe strada udă. Oamenii mergeau iute din pricina frigului. Aurelien se afla pe trotuar cu bulele de gumă într-un buzunar şi cu tinctura de iod în celălalt. Pe negîndite, porni spre casă, ca şi cum, după ce şi-a procurat bulele de gumă şi tinctura de iod, nu mai avea altceva de făcut decît să se întoarne acasă. Ajungînd în piaţa du Theâtre-Francais, îşi dădu seama cît de imbecilă şi de maşinală era purtarea lui. Se pomeni încă o dată punîndu-şi o bulă de gumă între dinţi, şi se irită. Se simţi mai descumpănit decît de-obicei, şi se temu de-o întoarcere ofensivă a lui Berenice. Haide ! îşi zise, cu tonul importantelor hotărîri.

Acest *Haide !* era un semnal pe care şi-1 dădea totdeauna cînd se decidea să joace un joc care îi îmbogăţea singurătatea pe străzi. Toţi bărbaţii cunosc acest joc : urmăreşti prima femeie nu prea urîtă pe care ai întîlnit-o, care îţi iese înainte, pînă cînd ea coteşte, să zicem, la stînga. Atunci, la prima femeie fără contraindicaţie care merge în sens invers, o părăseşti pe prima şi o urmăreşti pe cea nouă întorcîndu-te înapoi. Asta se poate fireşte să se în- tîmple la dreapta, ca şi la stînga. Să se complice de-asemenea cu o mulţime de reguli pe care le născoceşti, pe care le respecţi două luni, trei luni, pe care apoi le părăseşti pentru altele noi. Aurelien care, în toate acestea, rămăsese ca un licean faţă de cei treizeci de ani ai săi, era în stare să se învîrtească astfel ceasuri peste ceasuri prin Paris. Deocamdată, urmărind o lungană prost îmbrăcată, îndeajuns de osoasă, dar straşnic de repezită în mişcări, îşi proba că nu se gîndea la Berenice.

Niciodată nu poţi observa cu de-amănuntul o femeie cum o observi urmărind o necunoscută. Abia i-ai văzut faţa, că încerci să ţi-o închipui cînd ea întoarce uşor capul, şi apoi cînd puţinul din obraz pe care îl vezi nu este deformat de nimic, îţi pare adeseori frumoasă

partea aceea a femeii care leagă urechea sau grumazul. De la spate o necunoscută îţi aparţine într-adevăr, expresia feţei n-o apără de cel care o urmăreşte, nu rămîne dintr-însa decît animalul, fiara de încovoiat; o şi supui privindu-i cu: atenţie ceafa, rădăcina părului. Umbletul dă în vileag, femeia, intimitatea ei. Apoi vine crupa, picioarele. Lui Aurelien îi plăcea din cale-afară să dezbrace femeile în gînd, să-şi imagineze lenjeria lor de corp, fără să le înfrumuseţeze, cu un oarecare cinism. In privinţa unor femei,, de pildă, ştii de îndată că lenjeria lor e susţinută de un- bold englezesc.

Haide ! acest *haide* însemna : trece mîna, vezi de. următoarea de-aceeaşi teapă etc... Următoarea era o gingaşă blondă cam bolnăvicioasă, însă foarte tînără, cu un-, surîs de mirare întipărit pe figură. Era îmbrăcată simplu,, cu o rochie cam lungă faţă de modă, probabil de anul trecut. încărcată de pachete, era cît p-aci să-şi piardă umbrela din zece în zece paşi. De la spate nu părea prea simetrică, umărul drept mai dezvoltat.

Nu era singurul joc al lui Aurelien pe stradă. Se distra de asemenea rînduind pe categorii şi numărînd **femeile** întîlnite. Adică nu şi pe acelea care erau din cale-afară: de caraghioase. Dar îşi zicea : „Uite, de aici din place de la Concorde, să zicem... cîte femei oare voi întîlni să fie femei, halal aşa femei !“ Erau mai multe categorii **de** luat în consideraţie drept femei. în ordine progresivă, sînt mai întîi cele care excită. Apoi cele iubeţe. în sfîrşit, cele nebunatice. Acest redus vocabular secret nu trecuse niciodată peste buzele lui Aurelien. Şi-1 întocmise pe la cincisprezece ani. Relativ la cele care excită, se înţelege **ceea** ce voia el să spună. însemnau mai puţin decît cele **iubeţe,** pe care el, dîndu-şi drumul gurii, le numea cu un adjectiv mai direct; se cuvenea să se înţeleagă iubeţe în toată, puterea cuvîntului. Prin cele nebunatice, se referea **la** femeile de dragul cărora se fac toate nebuniile. Categorie- îndeajuns de rară. Era interesantă o numărătoare ca **să** se vadă proporţia între cele care excită şi cele **iubeţe.** Nu era într-una aceeaşi,

uneori ea se inversa. în unele- zile bune cele iubeţe învingeau. Avusese în viaţa lui dimineţi nemaipomenite cînd, în cartierele la care se aştepta-. mai puţin, Aurelien întîlnise atîtea nebunatice' încît nu-i venea să creadă ochilor. Poate că nu aprecia cu toată obiectivitatea. Măcar că într-o măsură oarecare Aurelien. era foarte sigur, se controla în această privinţă.

îi plăcea de asemenea să împartă femeile întîlnite în două mari grupe : femeile pe care le dezbraci şi cele pe care e de preferat să nu le dezbraci. Constituie, acesta, un criteriu excelent, şi lăsa cîmp liber imaginaţiei. Un bărbat tînăr nu se plictiseşte niciodată într-un oraş mare cu asemenea ocupaţii plăcute. Haide '

O femeie între două vîrste, foarte pudrată, brună, cu un taior de mătase cam ponosit şi cu o pălăriuţă de fetru pe ochi, uşurel strînsă în hainele sale, privea peste umeri dacă înaltul tip care se întorsese în loc cînd drumurile lor se încrucişară se tot ţinea scai de dînsa. Le cunosc eu pe-astea, se gîndi Aurelien, astea îşi dezbracă fusta, o potrivesc pe spătarul scaunului şi zic : Păzeşte, să n-a-tingi ciorapii...

îl prinse pe neaşteptate o lehamite de această zoologie feminină. De monotona variaţie infinită a femeilor, de falsa lor diversitate, de posibilitatea de-a le reduce totdeauna la o restrînsă categorie de tipuri deja întîlnite. îşi dădu seama că totul se învîrtea împrejurul unei imagini centrale, trecătoare şi prezente în acelaşi timp. Chipurile ca să se desfacă de vrajă, vru chiar să pîngărească imaginea aceasta. Excitantă ? iubeaţă ? Merse chiar pînă la a se întreba dacă Berenice n-ar fi mai plăcută îmbrăcată. Ajunsese prea departe. Se ruşină de ruşinea lui. îşi aduse aminte cum îi ţinuse locului mîna. Uite, cu mina asta pe care şi-o prinsese în fereastră. O fi fost la mijloc vreo pedeapsă. Lucru sigur, degeaba ţinea calea damelor, graba lui n-o urmărea decît pe Berenice. Cum să-şi schimbe gîndurile ? Haide !

O fată frumoasă, de data aceasta. Straşnic de cochetă. Bine îmbrăcată, călcînd nesigur, poticnindu-se

pe înaltele sale tocuri. Avea nişte blănuri. De cele scumpe. Se oprea pe la vitrine, exact de parcă şi-ar fi agăţat piciorul de vreun grilaj. Atunci Aurelien o privea în profil, prefăcîn- du-se că se cufunda în examinarea amănunţită a poşetelor, a cămăşilor-chiloţi, a dantelelor. Mai deunăzi ar fi rînduit-o poate în categoria nebunaticelor, pe scurt, or fi fiind negreşit şi bărbaţi în sufletul cărora dezlănţuia o pasiune excesivă... Ea îl sili să cutreiere magazinele din Louvre, şi asta, se cuvine să recunosc, însemna ceva : acel fel de-a pipăi stofele, de-a trece iute de la un obiect la altul, de-a se întoarce înapoi pentru o nimica toată, de-a se repezi spre orice de parcă era pămîntul făgăduinţei, ca să se uite la altceva, şi de-a îmbrînci lumea cu cea mai curată simplicitate ! La ieşire, dinspre partea amiralului de Coligny, luă un taxi în momentul cel mai neaşteptat. De-ajuns, se gîndi Aurelien, şi plecă spre casă sugînd din bulele de gumă. Era sigur de tot că nu făcuse cel mai mic plan, nici umbra celui mai mic plan ca s-o revadă pe Berenice. Dovadă că nici nu se sinchisea de ea. îşi aminti însă că Edmond îi spusese : „Telefonează şi vino să prînzim cînd vrei“. Evident, dar nu el, Aurelien, provocase aşa ceva. Ba chiar uitase complet. Astfel stăteau lucrurile. O să telefoneze a doua zi ? Nu. Ce lipsă de demnitate ! Dacă doreşti o femeie, cată să fii dorit întrucîtva de ea. Da. Dacă o doreşti. însă dacă ţi-e cu totul şi cu totul indiferentă ? Şi apoi la dracu !

Sosea in piaţa Hotel-de-Viile, înnoptase de-a binelea, Pipăi tinctura de iod din buzunar. Să se întoarne acasă ? De ce să se întoarne acasă ? Autobuzul „Q“ trecea prin piaţă. Asta era o idee ! Să înoate. Prinse autobuzul şi sări din mers pe platformă, Ca să alunge umbra lui Berenice, nimic altceva decît să înoate. E mijloc suveran. De îndelungată vreme nu călcase pe la piscina Oberkampf. Se gîndise într-adevăr să facă o scurtă vizită unchiului Blaise, pe care nu-1 văzuse de veacuri. Dar nu. Să înoate. Haide la Oberkampf.

Cumpără un ziar de seară de la un vînzător ambulant

din autobus. Se repezi peste noutăţile sportive. Autobusul se îndrepta spre bulevardele exterioare. Şi prin toate astea nici o Berenice.

Nici urmă de Berenice.

XVII

— Tatăl tău ministru ! Caraghios ! Să ne ferească sfîntul !

D-na Philippe Barbentane, soţia senatorului, împinse uşor farfuria, mîna ei slabă lovi cuţitul de desert de paharul său de apă de Vichy, şi întorcînd faţa-i îngîndurată din pricina fiului său Edmond spre *invitatul* de vizavi, îşi exprimă pe muteşte greutatea pe care o avea ca să continue o asemenea conversaţie înaintea unui străin ; apoi, după aceea, cu inconsecvenţa şi cu patima pe care i le adunau în suflet cei treizeci de ani de căsătorie şi de duşmănie, îşi urmă gîndul, adresîndu-se de data asta nurorii sale, la dreapta :

— Mulţumesc cerului, senatorul n-are nici un fel de sorţi de izbîndă să intre în guvern ! Atît ar mai trebui ! A făcut destul rău familiei ca să nu facă la fel şi ţării sale !

— Exagerezi, mamă, interveni Edmond, cu o clipeală de ochi spre Leurtillois. Mai întîi papa a turnat apă în vinul său de la război încoace. S-a apropiat de Poincar6...

— Da... şi cînd te gîndeşti ! La începutul anului, Briand i-a făcut vînt cît colo... Acum el se bizuie pe Poincare... Dar, ce vrei, închipuirile lui : n-au nevoie de el în guvern ! Ar trebui o răsturnare ca să aibă şi el sorţi de izbîndă, dacă pot să numesc aşa ceva sorţi de izbîndă : cu blegele Camere pe care le avem, pot să bage înăuntru pe oricare dintre atîţia nu-mă-uita !

Aurelien privea cu plictis la mama lui Edmond. Nu făcuse haz decît o clipă de accentul ei meridional. Nimic nu rămăsese din frumuseţea lui Esther Barbentane, se mai vedea înrudirea dintre mamă şi fiu, însă după operaţia pe care o îndurase, se topise cu desăvîrşire şi, la cincizeci de ani abia împliniţi, părea de şaizeci. O prună care se zbîrceşte. Deşi era o femeie înaltă, impulsivă, cu părul încă foarte negru. Dar pungile de

piele încreţită de sub ochi şi orbitele excavate în adîncul cărora se retraseră ochii albaştri pe care i-i dăruise fiului său, o puzderie de zbîrcituri deja, şi îndeosebi lipsa totală de pudră, de ruj pe buze, îmbrăcămintea provincială, doliul care o întuneca perpetuu dotorită nenumăraţilor veri murind în şir, toate contribuiau s-o prezinte drept o femeie bătrînă. Pînă la cruciuliţa de aur de la gît.

In sinea lui, Leurtillois drăcuia. Cariera de senator a lui Barbentane îi era foarte indiferentă. însă Aurelien, luînd drept bune spusele lui Edmond, se invitase în ultimul moment să ia prînzul la dînsul. Or, D-na Morel, care ieşise în acea dimineaţă să se plimbe cu drăguţul Paul Denis, telefonase că nu se întorcea acasă, că să se aşeze la masă fără ea. Delicios ! Ce rost avea oare acel tînăr, în toate astea ! Unde se duseseră ei să se plimbe ! De ce să prelungească plimbarea ! Luau dejunul împreună, clar ca lumina zilei. încîntător ! Cît de naiv sînt ! Pînă una-alta, iată-mă obligat să dau răspunsuri acelei bătrîne bigote, şi lui Edmond, şi lui Blanchette.

Blanchette îi şoptise trecîndu-i măslinele : „N-ai noroc, bietul meu Aurelien...“ cu acea uşoară stringere din buze. Ce voia să spună ? Bănuia. Se hotărî să nu ia în seamă aceste vorbe.

— Acolo unde nu e religiune, continuă D-na Barbentane, e infernul, nici mai mult nici mai puţin, infernul ! Philippe i-a nenorocit pe ai săi cu felul său de a-şi creşte copiii, luînd peste picior în faţa lor lucrurile sfinte...

Blanchette clătină din cap :

— Dumneata ştii, mamă, că nu putem face nimic împotriva Adevărului...

— Biată hughenotă ! zise soacra, şi luă iarăşi din salată.

Fusese visul de-o viaţă întreagă al doctorului Philippe Barbentane să se descotorosească de această umbră, de această dojană în carne şi în oase. îşi închipuise într-una că în ziua cînd alegătorii îl vor trimite la Paris, Esther, soţia sa, ar rămîne în gospodăria lor din Provenţa, dedată trup şi suflet evlaviei sale, pe cînd el ar cunoaşte, în fine, libertatea în capitală. Dar viaţa îşi bate joc de

cele visuri. Odată senator, foarte repede simţise nevoia să aibă un apartament frumos, să primească lume, dacă dorea s-ajungă cel puţin subsecretar de stat. Avea nevoie de-o îngrijitoare a casei sale din aleea de l’Observatoire. Şi apoi Esther era doar o Rinaldi, şi vărul său Charles, ajuns preşedinte al Comisiei Finanţelor de pe lingă Camera Deputaţilor, se scălda de-a binelea în apele majorităţii. Dacă se întîmplă să se treacă la una dintre acele combinaţii de elemente diferite care salvau regulat Republica, înrudirea lui Barbentane cu Charles Rinaldi ar putea să fie o indicaţie pentru un Preşedinte de consiliu care ar avea un portofoliu ministerial de prisos... în sfîrşit, senatorul se resemnase s-o păstreze pe Esther, o chemă să vină lîngă dînsul. Ea aprindea luminări la N.-D. des Champs [XIX] în favoarea longevităţii ministerelor, iată totul.

Aurelien îşi stăpînea furia. Ei bine, aceste ieşiri cu Paul Denis, cu un oarecare, în sfîrşit... Ar trebui... De data asta era vindecat. O biată provincială căreia i-e poftă să vadă Parisul... asta-i totul... într-adevăr, era cît p-aci să-i sucească minţile... Ce-a trecut a trecut. Curios lucru, niciodată aşa ceva nu mi se întîmplase. Se gîndi deodată că îi era doar ciudă şi că în fond era gelos. Gelos, eu ? Asta-i culmea ! îşi dădu silinţa să fie foarte politicos cu Blanchette. Apoi îşi aminti că nu trebuia să fie prea politicos cu ea. Nu-i era gîndul decît la plecare, în fond. Oricum, nu se poate pleca la desert.

Luară cafeaua în bibliotecă. Sub cuvînt că aveau de gînd să fumeze, Edmond îl conduse pe Leurtillois pe terasă. Priviră acoperişurile, Turnul Eiffel, Ies Invalides. Era de-ajuns de rece. Un cer gri uniform.

— Cine sînt oare aceşti Leurtillois ? o întrebă Esther pe Blanchette... O singură bucată de zahăr, ştii doar... Cei care lucrează în cicoare ?

— Nu. Cei din cicoare sînt veri cu ei, cu mult mai bogaţi. Aceştia sînt Leurtillois-Debrest... Lucrează în textile.

— Ah, da... credeam că sînt ceilalţi... Textilele, cicoarea, sînt tot în industriile lor din Nord... Vreau să-ţi

XIX **Biserica Notre-Dame des Champs.**

spun ceva, draga mea Blanchette... te uiţi cam prea mult la domnul Leurtillois... Sst, sst, nu protesta... îţi spun ceţi spun... nimic mai mult...

— Te asigur, mamă, că ai o impresie ciudată.

— Dar, scumpa mea copilă, nu-ţi spun nimic mai mult... Ni se întîmplă, fără să ne gîndim la vreun rău... şi, sînt sigură, acesta-i cazul... că ne uităm cam prea mult la un bărbat... Ţi-o spun pentru ca să te supraveghezi.

— Dar, mamă !

— Nu ţi-aş fi spus chiar nimic, dacă ai fi avut un duhovnic, însă ai nenorocirea de-a fi de religie reformată...

— O, nenorocirea, mamă, nenorocirea !

— Da, nenorocirea, Blanchette... Este reazemul nostru, al femeilor cinstite, un duhovnic... un bărbat căruia să-i vorbim... în sufletul căruia să ne descărcăm prin vorbe gîndurile, care nu sînt primejdioase decît fiindcă le păstrăm pentru noi... Cineva care ne călăuzeşte, care ne-a- jută să vedem limpede în noi înşine... O, surîde, draga mea, surîde, însă îţi dai tu seama cîte femei nu-i datorează decît lui că îşi împlinesc datoria...

— Nu este o datorie în ceea ce mă priveşte, şi Blanchette se miră ea însăşi cît de puţină convingere cuprindea această propoziţie ; de aceea adăugă : Fiindcă eu îl iubesc pe Edmond.

— Cînd ai copii, nu-i absolut necesar să-ţi iubeşti soţul. Totuşi aşa ceva va fi însemnînd bineînţeles o mare fericire... Cu dragostea de Dumnezeu de o parte şi de alta fireşte... îmi imput adeseori că ţi-am dat un fiu care nu crede în nimic!... Nu pun mare preţ pe pastorii voştri, dar s-ar cuveni să te duci mai des la templu...

— Dragă mamă, ştii foarte bine că religia mea, deşi nu e prea zeloasă... Fiecare are felul său de-a înţelege aceste lucruri... unora le place să exteriorizeze... în ce mă priveşte, anumite sentimente cîştigă rămînînd intime...

— Astea-s puncte de vedere de calvinist. Dar degeaba citiţi voi tot timpul Biblia, dacă nu vă daţi seama că Mîntuitorul nu-i preamărit cu adevărat decît prin lăcaşurile

sfinte !

D-na Barbentane puse jos ceaşca şi căută să pătrundă cu privirea ce efect produseseră aceste vorbe asupra nurorii sale. Observă că Blanchette se uita înspre terasă, şi încruntă din sprincene. Cu toate că, la urma urmelor, Edmond se afla şi el pe terasă.

— N-ai avut noroc, dragul meu, îi spunea Edmond tocmai atunci lui Aurelien.

Acesta sări jignit :

— Ce vrea să zică oare că-mi spuneţi toţi acelaşi lucru ?

. — Toţi ?

— Da, în sfîrşit, nevastă-ta. Nu înţeleg despre ce este vorba.

— Ah, Blanchette... Nu fi copil. Noi ştim foarte bine că ai venit de dragul lui Berenice, şi, vezi, Blanchette...

— Ei, zău, n-are sens ! Vin aici de dragul vostru, pentru tine... ce... am venit şi alte dăţi, cînd n-o văzusem niciodată pe vară-ta...

— Nu te apăra... Nu văd într-asta nici un rău. Prefer aşa decît să vii pentru Blanchette, de pildă ! (Rîde cu poftă.) Deşi, la urma urmelor, Blanchette e liberă...

— Eşti stupid. Las-o în pace pe nevastă-ta. Şi pe vară-ta la fel.

— Le pui pe acelaşi plan ? Iată ceea ce nu mă linişteşte decît pe jumătate.

— Edmond, azi-dimineaţă cînd te-ai sculat din pat ai călcat cu stîngul ori cu dreptul ?

— Fiindcă ştii bine că Blanchette are o slăbiciune pentru tine...

— Eşti nebun ! în ochii ei numai tu eşti pe lume. Şi apoi nu vrei să vorbim despre altceva ?

— Ba nu, dragule, ba nu ! Se pare că vrei să te aperi. N-ai dreptate, sînt foarte liniştit. Ştiu bine că Blanchette mă iubeşte numai pe mine, însă are o mică slăbiciune faţă de tine... Şi de ce să n-aibă ? Nu e nici un păcat, însă n-ai venit aici nici pentru ea, nici pentru mine... astăzi... ci pentru Berenice... şi apoi nici tu Berenice ! Nici tu noroc, ce vrei !

— Mă scoţi din răbdări !
— Mărturiseşte că îţi place...
— Nevastă-ta ? Mult.
— Ba nu, idiotule, Berenice...
— Iertare, scumpul meu, că o şterg aşa, fără să-mi fi isprăvit ţigara... dar sînt aşteptat... şi mi-ar fi necaz să mă las aşteptat...
— Bine, bine... Don Juanule, du-te ! Ea, în orice caz, Berenice, se va întrista...
— Nu fi caraghios. D-na Morel va fi petrecut desigur o minunată dimineaţă cu Paul Denis...
— Şi gelos ? Paul Denis... Ah, drăguţule, dacă numai alde Paul Denis te supără !
Se întorceau în bibliotecă.
Se adusese copiii la bunica lor. Amîndoi micuţii care rîdeau şi flecăreau încremeniră locului la vederea lui Aurelien.
— Daţi bună ziua domnului...
Leurtillois îşi luă numaidecît rămas bun.
„Deja ?“ exclamă Blanchette, dar se opri deodată. Ochii i se încrucişaseră cu ai soacră-si.
— Cobor împreună cu tine, zise Edmond. Trebuie să trec pe la birou...
Pe scară, pe un ton cu totul diferit, continuă conversaţia întreruptă :
— Ascultă, fără glumă... fiindcă îţi place Berenice... în cazul cînd... poţi să te bizui pe complicitatea mea...
Aurelien, care cobora în faţă, se întoarse :
— Eşti nemaipomenit ! în sfîrşit, de ce vrei cu orice preţ să mi-o azvîrli în braţe pe vară-ta ?
— Nu ţin cu tot dinadinsul... însă fiindcă îţi place... Nu face pe discretul, nici pe obraznicul, hai ? Te cunosc eu, fătul meu. Aşa erai şi în tranşee... Ei bine, dacă ţii să ştii, mi-e dragă Berenice şi nu mi-e drag soţul său... o să-ţi vorbesc despre asta... are şi ea dreptul la puţină distracţie : şi cu tine n-o să aibă nici un neajuns...
Ultima frază îi fu neplăcută de tot lui Aurelien. După ce trecură cîteva clipe, fără să se uite la Edmond :
— Aşa ţi se pare ţie.
— Cum ? Ah, da ? Te-am jignit ? Ştiu doar cum te

porţi tu cu femeile... Apreciez mult asta la tine...

încă o tăcere ; gîndurile umblară prin capul lui Edmond, şi apoi el adăugă :

— Numai dacă nu mă înşel amarnic...

Se despărţiră duşi pe gînduri amîndoi, Edmond la volanul vestitei sale maşini, Aurelien într-a sa cinci - cai-putere.

XVIII

D-ra Suzanne trase carul maşinii de scris, înălţă ochii şi suspină. Nu izbutea niciodată să atragă atenţia D-lui Arnaud. Celelalte maşini drăngăneau bătaia lor pe mesele dindărătul contuarului. D-l Simoneau, în costumul său gri-deschis, cu nasul coroiat, burbonian, cu barbişon, cu pîntece şi cu ţeasta capului cheală, tocmai adusese nişte lucrări de bătut la maşină D-lui Le Beaudouin. In sală, două sau trei persoane aşteptau. în acea lumină din anotimpul zăpezii, urma să se aprindă lămpile foarte de timpuriu. Strada Pillet-Will este îngustă.

Adrien Arnoud îndreptă spre Simoneau întrebarea : „Patronul este aici ? “ N-ar fi pus întrebarea unei dactilografe. Simoneau nu era secretarul patronului, ci altceva decît un secretar, omul de încredere, avea semnătura... **De** treizeci şi cinci de ani în instituţie. De pe cînd lucra încă în *l'Immobiliere du Maroc.* Secretarul bătrînului Domn Quesnel. O moştenire, cum ar veni.

Simoneau se uită la D-l Arnaud cu toată seriozitatea cerută de împrejurare. Dacă ar fi răspuns da, fără să ştie Arnaud, asta ar fi putut eventual să-i pricinuiască pierderea postului, dar vezi că avea trei fete şi o soţie. Mai ileş trei fete. Cu toate că D-l Arnaud nu era numai un im al întreprinderii, ci un prieten al patronului. „Să /ăd“, zise el. Adrien săltă din umeri cu oarecare nerăbdare, în timp ce bătrînul domn solemn dispărea pe uşa iirectorială.

Fuses acolo, îndărătul contuarului, şi el, Adrien, la nceputurile sale. Trecuse prin toate în trei ani la *l'Imnobili&re Taxis.* Edmond îl folosise sub toate formele, la le toate. Ce-ar fi putut face, de altminteri, după falimen- ul magazinelor părinteşti, înzestrat numai cu galoanele le locotenent de rezervă, cu titlu temporar şi cu cele rei palme ale sale,' după ce fusese demobilizat ! Trebuie ă recunoaştem că Edmond ţinuse ca el să cunoască pe egete întreprinderea de-a lungul şi de-a latul. Şi nu turnai aceasta, întrucît deja condusese

dacă D-l Barbentane voia sau nu să-1 primească pe D-l

supraveghetor de garaj, lucrase la atelierul de reparaţi: Apoi la *l’Immobili^re...* Pînă cînd i-a venit acea idee

Simoneau îi făcea semn să intre. D-ra Suzanne s uită la D-l Arnaud pînă cînd el dispăru. Ah, frumos băr bat! De talie mijlocie, bine legat. O statură de ofiţei Părul său castaniu creţ îl purta la tîmple tăiat scurl Nu un chip oarecare, cu nasul său lung, cu acei ochi apr o piaţi, mici şi negri. Nu-1 pocea puţintică inflamaţie a glan delor subcutanee, cu aureola lor roză, a pometţilor. Lume; lua în bătaie de joc felul cum îşi învîrtea el şoldurile cîn< mergea. O, nu chiar pînă sus. Un atlet. D-ra Suzanne er; părtinitoare : ei îi plăceau tocmai cele pomenite ale fiinţe sale. D-l Simoneau trecea între dactilografe : „Domnulf Simoneau ! — Ce vrei, domnişoară Suzanne ? D- Arnaud se află tot la imobilele dintr-al XVII-lea? — Nu nu, domnişoară Suzanne... Se ocupă de afacerea de benzină ştii despre care e vorba..." Ah 1 D-ra Suzanne se gîndea lî mustăcioara subţire, ca un penel, care lăsa liberă la vedere buza superioară a D-lui Arnaud. Ce bine va fi ştiinc desigur să sărute. Bine, m-am înşelat. Luă încă o hîrtie- carbon.

Edmond nu schimbase nimic în biroul socrului său Acelaşi mahon gravat în cupru. Dulapul cu zăbrele. Postavul verde pe masă şi lămpile cu acvile. Păstrase ma: ales toate acestea ca o dovadă a continuităţii afaceriloi şi a propriei activităţi. Cu Simoneau alături, care făcee totul, deşi nu părea decît că aparţine mobilierului. Un crîmpei de legendă susţinea că bătrînul Quesnel îşi instalase acolo ginerele ţinînd seama de meritele sale îr afaceri. *L’Immobili&re du Maroc* se putuse transforme în *Immobili^re-Taxis,* în timp ce înmugureau filialele cu fiecare afacere care propunea unele cartiere din Pari;

' prospecţiunii acestor domni, care înghiţea ceva din beneficiile vechii Compagnie des Voitures, le amesteca apoi ci părţi de fonduri noi, încrucişa interesele unor întreprin deri diverse, unde apărea din nou un întreg personal ma mult sau mai puţin legat de familiile

Quesnel, Wisnei Barbentane, Schoelzer. în această enormă încîlcitură fi nanciară care îşi avea o prelungire în autobusele dii Languedoc şi din Provence, o alta în petrolurile dii România, în terenuri pe lîngă Invalides şi la intrarea Clignancourt, la Trocadero şi la Vincennes, care se legau de cauciucurile din Malacca şi de pneurile olandeze, Adrien Arnaud îşi dădea silinţa să se pripăşească, să-şi creeze o slujbă de viitor pe care patronul, fostul său prieten de copilărie, îi îngăduia să şi-o croiască, exact la fel ca odinioară, la Serianne-le-Vieux, cînd îi oferea la jocul de bile revanşa sa, o dată ce bila mică fusese aruncată...

Deocamdată i se părea că afacerile erau un lucru plăcut, uşor, patronului cu faţa pîrlită, întinsă, peste care ochii albaştri duşi în fundul capului împrăştiau o lumină care te îndupleca s-o iei drept gîndire. Adrien era gelos pe haina lui Barbentane. Acesta pleşuveşte întrucîtva, la urma urmelor, se gîndi el, de-ajuns de mulţumit. Părul lins al lui Edmond se despărţea de la sine în rărituri pe unde se zărea pielea craniului cu păr, netedă. Asta însemna că încă nu era chel.

Scrisorile aduse în acea zi se îngrămădeau pe masă. Se vedea limpede că Barbentane nu se atinsese de ele. Ce înţelegea dintr-însele, de altminteri ? Ah, dacă nu l-ar fi avut pe Simoneau ! îi strînse mîna lui Adrien. O ţigară ? Mulţumesc. El fuma. Adrien, ca totdeauna, trecea de-a dreptul la chestiunea principală. Celălalt era cu gîndurile prin alte părţi. Nu-s plăcuţi oamenii care nu ascultă ce spui.

— Uite, Edmond, e treabă serioasă...

Barbentane păru că goneşte după nişte nori.

— Ce spui ?... Iartă-mă... Te-am urmărit de ajuns de prost...

— Mă tem de asta... Dacă nu-ţi dai osteneala să mă înţelegi, e apă de ploaie... Ştii bine că Wisner nu va cădea de acord decît dacă vei stărui... şi consorţiul se ia după măruntele sale idei... E acolo clanul Palmede...

— Oh, ce poate oare Palmede ?

— Da... Orb ca şi ceilalţi. Ştii bine că şi-a instalat peste tot ginerele... la *l’Immobili&re din al XVIII-lea,* la

Transports Provenţaux... De altminteri, nu asta e chestiunea... Dacă nu primeşte consorţiul propunerea mea, urmează un an de lucru în voia vînturilor... Bani aruncaţi. Ţi se rupe inima.

— Eşti de admirat... Nu-s banii tăi.

— Sînt ai tăi, şi este vorba de altminteri despre viitor.. Am făcut ceea ce era necesar la Compagnie des Voitures. Pompele au fost instalate. Benzina cumpărată. Dar dacă: toate celelalte companii nu acceptă principiul... trebuie să obţinem de la ele ca să impună încă o dată şoferilor să cumpere benzina în garajele lor, cum o cumpărăm noi... fără asta nu e cu putinţă să obţinem ca măsura să se menţină la noi... Observă, dacă numai ai chibzui o clipă, interesul lor apare evident : toată benzina care se consumă în Paris, zi de zi, la maşinile noastre... De ce s-ar cumpăra de la oricine, şi nu de la noi ? Un beneficiu foarte mare le trece lor pe la nas, şi nouă de asemenea... Dacă însă consorţiul consimte, îi furnizăm noi benzina... Pricepi ? Cîştigăm din toate părţile. în realitate, e acelaşi sistem ca al asociaţiei noastre cu Wisner, în privinţa uzării maşinilor... răscumpărînd taxiurile de la el, cîştigăm: la cumpărăturile pe care le facem fiindcă sîntem acţionarii automobilelor... Apoi în ce priveşte benzina...

— îmi zăpăceşti minţile... Dar ce amestec are Palmede într-astea ?

— Tocmai despre asta îmi dau toată osteneala **să-ţi** povestesc. Am aflat de la cineva foarte demn **de crezare,** de la un biet mijlocitor de afaceri care îmi este **devotat,** că Palmede cumpără din nou pe ascuns pe lîngă **porţile** Parisului staţiuni de benzină... Pe avenue Malakoff, **pe** avenue d’Orleans, săptămîna trecută... Desprinzi **ceva** de-aici ? Aşadar e de temut...

Edmond nu-1 mai asculta. Visa. Ce înverşunare **Ia** Adrien. Ce vocaţie bizară avea băiatul ăsta. Era aproape puşti cînd organizase pentru negustorul de ciocolată **Bar-** rel o societate de gimnastică la îndemîna lucrătorilor acestuia. El se aruncase în întreprinderi unice în **felul** lor numai şi numai mînat de plăcerea de-a porunci... Dacă Arnaud-tatăl nu şi-ar fi dat silinţa să

falsifice **pre**ţurile în bazarul său din Serianne-le-Vieux, în cursul **răz**boiului, Adrien ar fi moştenit nişte magazine, şi **toate** acelea poate că s-ar fi potolit. însă, ruinat de tatăl **său,** şi ieşind din război ca din viaţa normală pentru **care** fusese croit, Arnaud mergea pe treizeci de ani lihnit **de**
foame, ros de ambiţii... Cît de diferit era de Edmond ! Edmond îşi dădea seama. El, el ajunsese la bani, la putere, pe drumul firesc lui, femeile. Cel mai rapid. Şi odată stăpîn pe bogăţie, nu mai avea decît o dorinţă, ca ea să dureze cît el însuşi. Nu că nevoile sale erau nelimitate : în fond ei trăiau, cei din familia Barbentane, pe un picior foarte modest, în raport cu ceea ce aveau. Cîtă distanţă de la palatul din parc Monceau, unde Quesnel domnea, pînă la aripa de imobil din Passy, unde locuia ! In puţine cuvinte, n-avea valeţi în livrea... şase servitori numai. Fireşte, se aflau acolo cele două proprietăţi... Pavilionul din apropiere de Liesse nu era decît un pavilion, dar cu moşii, cu loc de vînat... asta era fleac... Proprietăţile însemnau casa de la Biarritz şi aceea pe care o construiseră pe-o bucată din proprietatea de la Antibes, astăzi Carlotta, care costase mai mult decît făcea... Doar să dureze, şi asta-i totul... Nici vorbă că ar *mai fi* trebuit să lucreze ca să-şi înmulţească avuţia ! Ah, zut ! Banii nu erau decît un mijloc de-a fi scutit să se mai gîndească la bani. De cum atingi o anumită înălţime, te afli într-un aer mai curat. De prisos să te afunzi din nou spre adîncurile unde banii se fac prin munca măruntă a altora, a celor care n-au izbutit să se ridice. Pe înălţimi, Edmond, în sfîrşit, cîştigase dreptul la sentimente umane, la complexitatea sentimentelor umane, mai încurcate, mai neobişnuite decît toate afacerile de bani. Se cufunda, se zbătea, se lăsa în beţia lor. Cu ce silă se gîndea la trecut, la trecutul de student, cînd se întreba ce să facă el ca s-ajungă bine îmbrăcat la nişte oameni seara, unde o femeie îl aştepta, o femeie cu diamante... Şi nici un gologan de taxi. Astăzi era stăpînul tuturor taxiurilor. El nu mai lua taxi, de altminteri. Oamenii de rînd n-au răgazul să-şi cunoască

sufletul. Nici măcar dorinţa. Sînt prizonierii măruntelor calcule, ai obsesiilor murdare. Adrien mai era în acest stadiu ? Cîştiga bine totuşi, şi chiar mai ciupea, desigur... Nu, Adrien Arnaud va rămîne într-una aşa, chiar cînd va ajunge om cu stare... Semăna cu tatăl său... Dorea să aibă mereu mai mult, mereu mai mult... Ar tot născoci bani în loc să-i arunce pe fereastră... Un ciudat lacom de cîştig... Binişor ca persoană... Ar fi putut face o căsătorie înfloritoare...

— De ce nu te însori, Adrien ?...

Celălalt păru iritat în cel mai înalt grad, dar se înfrînă :

— Ascultă, Edmond, ascultă... eu îţi vorbesc despre Palmede... şi tu...

Edmond rîse domol :

— Ei, ce-i cu Palmede ?

— Pentru a treia oară, îţi explic...

Reîncepu amănunt cu amănunt. în fond, nişte oameni ca el puneau la cale afacerile mari. Am avut dreptate să mi-1 asociez, se gîndi Edmond. Lucrul de căpetenie este să nu lucreze numai în folosul său, ci şi în folosul meu. In mîinile unora averile se risipesc, într-ale altora se agonisesc... Eu sînt dintre acei care prefac în praf totul. Lui Edmond îi plăcea gîndul acesta. îşi afla în- tr-însul dezvinovăţirea. Cinismul anilor de tinereţe se moleşise în avuţie. Ar fi dorit într-adevăr să se intereseze şi de această poveste a staţiunilor de benzină. Dar mintea îi era într-altă parte. îşi amintea de bătrînul Quesnel din clipa cînd îl cunoscuse. Cît îi apăruse lui de bizar, fiindcă, prins în dualitatea afacerilor şi a vieţii sale private, se rătăcea uneori parcă într-un al treilea univers, pe atunci închis lui Edmond. Lumea adevăratei avuţii. Spirituală pe de-a-ntregul. Edmond îşi amintea mai totdeauna cu groază de anecdota care se află undeva într-o carte de Charles-Louis Philippe, mi se pare : un mucos dintr-o familie săracă pe care îl duc la bîlci moare de poftă să se urce călare pe căluţii de lemn, şi are doi gologani în mînă, pe care tată-su i-a dat în acest scop, dar e atît de sărac pe *dinăuntru* încît nu poate...

îngrozitoare poveste. Cît priveşte bogăţia, este acelaşi lucru : se poate să ai bani atîţia cît doreşti, totul e să fii bogat pe *dinăuntru.* Edmond era bogat pe dinăuntru. Se putea lăsa în voia sorţii. Să se recreeze de alte necazuri. Se ridicase deasupra blestemului divin : îţi vei cîştiga pîinea în sudoarea frunţii. Cine n-a resimţit această mîndrie, învingînd pe Dumnezeu, chiar dacă nu crede în Dumnezeu, acela nu e cu totul om.

— Ne-am înţeles, Adrien. îmi vei scrie o notă sumară asupra acestei întregi afaceri şi o vei încredinţa lui Simoneau... Voi spune consorţiului ceea ce se cuvine... şi Palmede să nu-ţi alunge somnul ! “

XIX

După plecarea lui Adrien, Edmond îşi dădu silinţa să cerceteze repede scrisorile primite. Totul se încîlcea. A treia oară reîncepu scrisoarea de la Assurances sociales cu care *l’lmmobiliere-Taxis* discuta privitor la un teren din centrul Parisului. Propria viaţă îi juca înaintea ochilor. Trecerea acestui prieten din copilărie prin biroul său poate, şi de asemenea nişte gînduri care îi veniseră în minte în timpul dejunului, toate îl îmbiau la o nostalgie incompatibilă cu afacerile. Este probabil ceva dezamăgitor, ceva anormal pentru un bărbat tînăr, în plină posesiune a trupului său şi a puterii sale, să fi şi atins tot ceea ce dorea, tot ceea ce se ştia capabil să dorească, îşi amintea de acea revoltă din sufletul său, de odinioară, împotriva bogăţiei altora, împotriva luxului, împotriva femeilor, împotriva bijuteriilor. îi părea rău după această mînie înverşunată. Atunci violenţa sentimentelor sale uneori îl uimea. îl apuca într-un chip atît de neaşteptat, îşi amintea. îşi amintea de acea femeie din camera sa de student, într-o seară, la hotel, care avusese neprevederea să-şi aducă diamantele cu ea, şi de impulsul pe care îl simţise, de acea pornire aprinsă care îl întărîtase, de pofta care îi venise de-a o gîtui pe acea femeie. De ce depinde oare ca să trecem la crimă ?

Să vedem, ce-i oare încurcătura asta ? Neînţelegeri

cu Consiliul municipal din Paris... „Simoneau !“ Sună. Ciocul de barbă, nasul burbonian, craniul pleşuv, pîntecele secretarului apărură în uşă. ,,Ascultă, Simoneau, despre ce este vorba ?-‘

O clipă, Barbentane se sforţă să urmărească explicaţiile. Apoi lucrurile luară un caracter mai general. Beţele în roate care li se puneau în legătură cu o autorizaţie de-a construi, servituţile invocate de Oraş, o întreagă procedură de precedente acoperind sfănţuiala, bătălia clicilor, concurenţa, reapăreau în visarea în creştere a lui Edmond ca filigrana minciunii care se află la fundul oricărei certitudini. Crezi că ai învins, că posezi ceva, toată lumea dimprejurul tău e convinsă de asta, eşti stăpînul. Apoi, tu, tu însuţi începi să-ţi dai seama în chip dureros că nu-i la mijloc nici victorie, nici posesiune. Inamicul, adversarul, care nu-i numai acel personaj determinat, acea societate care are casă proprie, ci o putere filozofică, se refugiază în miezul însuşi al înfrîngerii tale. Reapare în ceea ce credeai că stăpîneşti. Că posezi... Ce amăgire ! Bunurile se topesc în mîinile în care au intrat. Enigma aurului, a pămîntuiilor, a femeilor. Cînd crezi că ţi-au intrat mai bine în mînă, îţi scapă printre degete...

— Bine, Simoneau, pregăteşte răspunsul aşa cum spuneai... mi se pare că e foarte abil, foarte potrivit... In fond, s-ar fi cuvenit să fii un om de afaceri... ai fi ajuns bogat astăzi... Voi semna...

împinse la o parte scrisorile. Simoneau întîrzia, uşor încovoiat, îngăduind să treacă neobservat elogiul, aştep-tînd ordinele. Se aşternu o tăcere. Edmond se gîndea la Blanchette cu oarecare iritare. Cu anii în trecere, presimţea că într-însa creşte inamicul. Cine n-ar fi rîs de această idee ? Acea femeie, vădit îndrăgostită de soţul său, învinsese toate ca să fie a lui şi numai a lui... Bineînţeles. Dar inamicul se mărea într-însa. Erau la mijloc copiii, era viaţa. Era şi virtutea. In această privinţă, ne putem înşela. Este însuşirea distinctivă a soţilor de-a nu vedea nimic... Eu sînt îndeajuns de puţin soţ din acest punct de vedere :

— Simoneau !

— Domnule ?

— Vrei să-mi faci un serviciu ? Cheamă la telefon la mine acasă... Da, te rog... Nu spune că sînt eu... întreabă dacă D-na Barbentane este acasă...

— Dar, domnule, dacă mă întreabă...

— Răspunde că am plecat de-o jumătate de ceas şi **că mă** cauţi....

Simoneau nu-şi dădu osteneala să priceapă. Ce-1 privea pe el! De altminteri, D-na Barbentane nu era acasă. Ieşise de îndată după domnul... îi îngădui lui Simoneau să se retragă.

Ce oare dovedea asta ? De altfel asta nu urmărea să probeze nimic. Se gîndi la alte femei, la toate celelalte femei. Ceasurile acestea de după-amiază trec greu. Dacă ar fi fost primăvara, s-ar fi plimbat pe bulevard. îşi imagină vag nişte case de plăcere pe care le cunoştea, atmosfera încropită a culoarelor, femeile pe care le afla acolo. îşi lăsa liberă mintea să hoinărească puţin, şovăind de la Ternes la Montmartre, din cartierul Lorette la Palais-Royal. Alături de Madeleine... Izbutea încă să fie iubit de dragul lui însuşi. Nicăieri demonstraţia nu era în această privinţă mai sigură, şi el exprima aceasta prin formula : *mai elegantă,* decît acolo tocmai unde dragostea nefiind în joc, ea renăştea ca o surpriză. Unicul omagiu sigur pe care un bărbat poate să-1 primească vine din partea prostituatei care refuză banii. Asta e limpede.

Cînd se urcă în maşina sa, după manevra anevoioasă de-a ieşi din păcătoasa stradă Pillet-Will, totdeauna atît de ticsită, nu mai ştiu în ce parte s-apuce. Era frig şi întuneric, felinarele se aprindeau. Se grăbi spre Operă, pe strada Lafayette, cum te laşi în voia întîmplării pe-o pantă. Urmări pe acelea dintre gîndurile lui care în trecere se agăţaseră de o vitrină de tablouri moderne şi de acolo îl întorseseră la Paul Denis. Ce nevoie avea ea, prostuţa de Berenice, să bată drumurile în plimbare cu acest tînăr ? E treaba ei, desigur. Dar boemii ăştia... Se dau în vînt după scandal. Dacă le stă în putinţă să scoată nume rău unei femei, e pentru dînşii un chilipir. Evident, Lu- cien nu va afla nimic, era prea departe, dar sînt întîm- plări de-astea... Nepunînd la socoteală cazul cînd un Paul Denis oarecare îndrăzneşte să creadă că e vorba

despre o mare dragoste... Imbecilii...

Fusese condus mai ales de îmbulzeala de maşini. Se ferea de ele fără să prea ştie încotro mergea. Se afla în strada des Belles-Feuilles. Opri maşina în faţa casei lui Mary de Perseval, îndeajuns de surprins de lipsa-i de judecată : „E nevoie să fiu supus la o cercetare psihanalitică !“ murmură, de-ajuns de ironic. Se asigură că nu era nici o greşeală, şi că nu era de fel ceva la care jinduia să se întoarcă. Bine, îi voi spune să fie cu ochii în patru la poetul său. O curată caritate din parte-mi. Se trece, această simpatică Mary.

XX

Se afla lume acasă la D-na de Perseval. De la intrare, Edmond auzi pianul. Paul Denis însufleţea în variaţiuni o temă de Manuel de Falia şi ariile din *Phi-Phi.* Se aprinseseră lămpile, dar ceva din atmosferă vădea că oamenii sosiseră în toiul zilei şi doar cu întîrziere se deprinseseră fără a cîrti cu nefirescul luminilor. Se fumase mult. Se aflau pahare pe mese, un soi de intimitate, unde Barbentane se simţi adînc şi pe dată un nepoftit. Nu-1 aştepta nimeni. Cădea în cursul unor conversaţii pe care oamenii ţineau să le continue, cu istorisiri începute, părăsite de dragul unei digresiuni, de dragul alteia, şi care se legau din nou, la urma urmei, datorită atîtor ceasuri de complicitate, aşa încît un străin căzînd pe neaşteptate tulbura totul...

Nu era chiar atita lume. Afară de pianist, trei persoane : Mary, Berenice şi pictorul Zamora. Ei se întoarseră spre Edmond care intra, Zamora se opri la mijlocul unei fraze, Paul Denis cîntă mai departe, înălţîndu-se ca să vadă cine venea, iar Berenice se ridică dintr-o săritură ca să-şi sărute vărul.

— Ah, Edmond, Edmond, ce zi plăcută am petrecut ! Inchipuieţi... azi-dimineaţă D-l Denis m-a dus la Picasso... da, acasă la Picasso... I-am văzut tablourile, nostimul apartament... şi ce om fermecător ! Iar după aceea Paul m-a luat cu el să prînzim la D-na de Perseval...

— Zi-mi odată Mary, făcu Mary.

— Acasă la Mary (şi asta cu cea mai adorabilă mimică a lui Berenice ţinind mîna pe umărul vărului său, cart se întorcea pe jumătate ca să indice oamenii despre cart ea vorbea, ca şi cum îi prezenta)... şi acasă la Mary care m-a primit cu bunăvoinţă, se afla D-l Zamora, care povesteşte năzbîtii, ce bine povesteşte năzbîtiile ! N-an auzit vreodată pe careva povestind astfel năzbîtiile !

— Ei bine, văd că vă distraţi minunat, zise Edmond sărutînd mina gazdei. Cum îţi pare verişoara mea ? (Asta se adresa lui Zamora.)

— D-na Morel şi cu mine sîntem deja o pereche de prieteni. O pereche compusă din trei...

Această galanterie era îndreptată spre D-na de Perseval şi se întovărăşea de cea mai spaniolească scînteiere din ochi a omuleţului burduhănos. Avea nişte mişcări din mînă care păreau din alt secol, şi nişte rîsete uşurele prin care îşi bătea joc de el însuşi, de ceea ce tocmai spusese, şi de interlocutorul său, care aruncau îndoiala asupra a tot ceea ce rostea.

— O pereche din patru ! strigă Paul Denis de pe taburetul său.

— Uite, zise Mary, eşti mereu pe-aici, dumneata ? Te credeam cufundat în notele dumitale...

— Şi gelozia, Mary, de ce nu ţii socoteală de ea ?

— E gelos, exclamă Zamora, şi pe cine ?

— Ştii, îi spuse confidenţial Berenice vărului său. D-l Zamora vrea să-mi facă portretul...

— Portretul tău ? îmbrăcată în carburator ? în locul tău, n-aş fi liniştită...

— Eşti nepriceput, Edmond, protestă Mary, n-ai văzut poate ce capete de femei lucrează Zamora...

— Ba da, ba da. Dar numai de-ale bretonelor, mi se pare...

— Parcă ţi-a ieşit un sfînt din gură, scumpe domnule, zise Zamora jumătate în glumă, jumătate în serios. D-na Morel are o construcţie a craniului unică în felul său. Este foarte îndeajuns bretonă în ochii mei. Şi apoi epoca mea bretonă începe să dureze prea mult... Am o expoziţie zilele acestea. Sper că vei veni la vernisaj...

într-adevăr, Berenice era încîntată că i se va face portretul. Şi că pictorul îi acorda această atenţie. Nu putea să ştie că ţinea să lucreze portretul unei femei care fusese chiar în acea dimineaţă acasă la Picasso. Nici că el fusese atît de strălucitor în conversaţie tocmai ca s-o ajute să-1 dea uitării pe Picasso. Asta nu izbutise pe deplin.

— O, dacă ai vedea, dacă ai vedea tu ce se află în casa lui, a lui Picasso !

— Da, făcu Zamora, un foarte frumos Rousseau Vameşul...

Berenice continuă, fără să fi prins din zbor această săgeată de perfidie :

— Tablouri prin toate ungherele... te întorci — un arlechin, o ghitară... toate mai minunate unele decît altele... nemaipomenitele femei grase... Are un portret neisprăvit, soţia sa, mi se pare...

Cu privire la portret, Zamora afirmă că i se părea D-na Morel foarte interesantă fiindcă avea nişte ochi furaţi, nişte ochi care aparţineau altui chip, şi că, prin urmare, cînd o va picta, va avea două modele, pe acel care se vede şi pe acel care nu se vede ; că o va picta totodată cu ochii deschişi, dar şi cu ochii închişi, pentru ca privitorii să vadă amîndouă fiinţele care se zbăteau în chipul ei, ca o zbatere de pleoape...

— Ei bine, o să fie drăguţă, murmură Edmond nici prea tare, nici prea încet.

Zamora îl distra, însă nu-i plăcea pictura sa. Paul Denis se obosise tot cîntind *Othello* de Verdi ca să probeze că era gelozia incarnată, şi de asemenea la adresa lui Zamora pe care îl cunoştea îndeajuns de bine.

— Povesteşte deci, iubite prietene, întîlnirea dumitale cu Cocteau...

Schimbară o aruncătură de ochi complice. Zamora era în termeni excelenţi cu Cocteau, nu ca Paul Denis... dar nimeni nu izbutea să-1 defaime cu înverşunare ca dînsul, să-1 imite... Berenice rîdea din toată inima. Copiilor le place teatrul de păpuşi.

— Ai vrea să gustăm acum ceva, Edmond ?

D-na de Perseval îl luă cu ea în sufragerie. Edmond

simulă câ spune bună ziua negrului de lemn care păzea intrarea, apoi, cînd ea îi turnă un *whisky,* zise arătînd din ochi colecţia de plastroane de care peretele era decorat :

— Mă ţineam mereu să te întreb, scumpa mea Mary... Cum procedezi ? Cînd cămăşile sînt murdare, le cureţi cu miez de pîkie ?

— Idioţie ! Le scot în chip simplu şi le trimit la spălătoreasă. Am două schimburi. Sufrageria mea îşi schimbă cămaşa ca dumneata...

El puse în pahar un cub de gheaţă.

— Ascultă, Mary... ar trebui să fii cu ochii în patru... Paul Denis şi vară-mea Berenice...

— Ce ? Ţi-ai pierdut minţile.

— în sfîrşit, tineri ca ei... care-şi petrec ziua întreagă împreună...

— Acasă la Picasso, scumpul meu... şi apoi n-a avut ceva mai urgent decît să mi-o aducă... ea ardea de dorinţa de a-1 cunoaşte pe Zamora după ce drăguţul de Paul îi povestise despre el...

— Asta şi bretonele sale... De ce nişte bretone... cînd eşti spaniol pe lingă toate !

— Nu te întrebi de ce Gauguin a pictat nişte tahitiene ? Şi nişte bretone, de altminteri.

— Gauguin, Gauguin... în locul dumitale n-aş fi liniştită.

— Dragul meu, Paul Denis e foarte mulţumit astfel. Nu e îndrăgostit de mine. Dar îl măgulesc. Şi apoi găseşte casă deschisă, vine la dejun aproape zi de zi, îl iau cu mine la teatru... Numai să nu cumva să-1 contrazic intrucîtva cînd spune că Jean-Frederic Sicre are geniu... N-are un temperament îndrăcit... ca dumneata... (Uşoară plecăciune din partea lui Edmond.) De fapt, cum oare de mi-am atras onoarea vizitei dumitale ?

— Mary, ţineam să-ţi vorbesc... dar ai nişte asociaţii de idei !

— Lasă că te cunosc acum, dragul meu ! Ai de spus ceva serios ?

— în sfîrşit... nimic... şi apoi...

— Eşti bizar, de la o vreme încoace. îţi mărturisesc că

nu înţeleg prea bine de ce stai de capul drăguţei dumitale verişoare (este fermecătoare, ce-i drept)... îi cauţi iubiţi şi apoi o supraveghezi... căci, pe scurt, această sosire pe neaşteptate... părerile dumitale despre Paul Denis...

— Ceea ce îţi împărtăşesc, rămînă între noi. Şi apoi ştiam eu oare că Berenice era acasă la dumneata ?

— Tut tut... Atenţiunea dumitale prevenitoare şi susţinută mă mişcă, scumpul meu, însă nu mă încred în- trînsa... Mă stinghereşte în relaţiile noastre, Edmond, fiindcă mă întreb ce se petrece cu dumneata în momentul de faţă. Sst, să nu mă întrerupi ! Te cunosc, te cunosc ’ Mereu vreo femeie intr-ascuns. Strecurîndu-te binişor ca un ţipar... şi apoi te întîlnesc... dispari... în puţine cuvinte, ai o legătură, arăţi ca un bărbat care are o legătură... iar cînd minţi, se vede că ai de ce minţi... De la o vreme încoace ?...

— Ei bine, ce, de la o vreme încoace ?

— Minţi din motive de neînţeles. Da, da. Aşa cum respiri. Şi nu ca să salvezi onoarea unei doamne sau ca să ascunzi cum anume îţi treci timpul... Nu eşti văzut pe-acolo pe unde nu s-ar cădea să fii... Ai căpătat deodată înfăţişarea unui bărbat însurat... în mod sincer, dragul meu, mă nelinişteşti...

— Rîzi din plin, gură rea. Sînt, fireşte, un bărbat însurat.

— Şi care nu-şi înşală nevasta ?

— Şi care nu-şi înşală nevasta.

— Mie îmi îndrugi la de-astea ? De cînd oare îl eşti fidel ? De opt zile... de cincisprezece zile... de mai de mult ? Nu e cu putinţă! Dar ce te-a apucat? Te-ai îndrăgostit de nevastă-ta ? *How smart!* [XX]

— Nu, Mary, nu m-am îndrăgostit de nevastă-mea... Sînt geios pe ea, e cu mult mai rău...

Fulgerul n-ar fi făcut un mai puternic efect asupra plastroanelor din sufragerie, D-na de Perseval se uită la Barbentane înmărmurită :

— Ascultă, prietene, eşti într-o dungă ! Gelos pe Blanchette ? Pe sfînta asta ? Pe sfînta care în taină plesneşte de dragoste pentru dumneata ? Ţi-ai pierdut minţile. Să

XX **Ce drăguţ ! (engl.).**

taci. Eu ştiu ce spun. Nu garantez nici de dumneata, nici de mine. Dar de Blanchette ! Una ca dînsa ! Auzi vorbă !

— Da, îmi spun şi eu că e nebunie. Dar aşa e. îmi dau seama că îmi scapă din mînă. Nu ştiu ce se petrece în sufletul ei. Mă înţelegi, parcă aş fi atacat în miezul liniştii mele. Viaţa noastră este întemeiată pe lucruri de care nu ne îndoim niciodată. Relaţiile mele cu Blanchette...

Mary îl privea uluită. îi puse mîna pe frunte ca şi cum voia să vadă în mod comic dacă avea febră.

— Edmond, dacă eşti în deplinătatea facultăţilor intelectuale, înseamnă că încerci să-mi ascunzi ceva cu această istorioară prost născocită... Ascultă, ce rol are D-na Morel în această poveste ? Dumneata nu eşti totuşi îndrăgostit de ea... dumneata mijloceşti în folosul D-lui Leurtillois... Ajungi prea complicat în ochii mei.

— Apropo de Leurtillois, Mary, dumneata eşti cu mine taler cu două feţe.. Iţi cer să mă ajuţi, şi ce faci ? Te-arunci de gîtul lui Aurelien... Nu mi-e vederea deocheată, nici mie...

— Şi dacă îmi place Aurelien al dumitale ? De altfel, fii pe pace, s-a şi isprăvit, din partea lui...

— La urma urmelor, ce vă atrage pe voi toate spre acest burlac ?

Rosti acestea c-o asemenea bruscheţe, c-o asemenea furie încît lucrurile se lămuriră dintr-o dată în ochii D-nei de Perseval :

— Ah, zise ea, înţeleg acum : pe Aurelien eşti gelos...

El ridică din umeri.

— Ce te îndreptăţeşte să spui tîmpenia asta ? Dumneata ştii bine despre ce e vorba, noi ăştia, bărbaţii, nu putem niciodată înţelege din ce se trage succesul altuia...

Paul Denis apăru in pragul uşii, cu sprîncenele încruntate :

— Ascultaţi, voi amîndoi, începe s-ajungă revoltătoare vorbirea voastră pe şoptite ! Dumneata uiţi că ai o verişoară, domnule Barbentane... Ar dori s-o conduci acasă...

XXI

Cădea o zăpadă topindu-se pe loc pe caldarîmul alunecos şi murdar. Aurelien opri maşina în partea de sus a străzii Oberkampf, aproape de bulevardele mărginaşe. Această porţiune din Paris, cu micul său negoţ scăpătat şi decăzut, tristeţea galantarelor, casele roase de lepră, dezonorate de unele anunţuri comerciale atît de vechi încît nu li se mai desluşeşte scrisul, provoacă o strîngere de inimă oamenilor obişnuiţi cu cartierele din vest, cu centrul elegant al capitalei. N-are romantismul cartierului Marais, suvenirurile istorice din acel Saint-Honore, lirismul din place des Victoires. Nu se află acolo nimic spre a ocroti, a întreţine visarea. Nu - este nici un monument re- prezentînd ceva : totuşi se vor fi petrecut desigur pe acolo unele evenimente, in zvîrcolirile oraşului şi ale istoriei. Dar cum nu se păstrează în amintire decît ceea ce li s-a întîmplat familiilor ilustre, aceste uliţe populare n-au nimic propice legendei. Ori dacă ele conţin un secret, este bine pitit, pierdut de tot. Şi apoi altor oameni acestea le stîrnesc emoţii.

Piscina municipală se deschidea în fundul unei uliţe întunecoase unde moţăiau pe înserat încă lăzile de gunoaie. Erau pe atunci foarte puţine piscine în Paris. Les Tourelles nu se deschiseseră încă. Exceptînd strada Chazel şi Claridge, erau numai cîteva piscine în cartierele foarte populate. Oricît de mic fu spaţiul, Aurelien le prefera încă pe acestea bazinelor destinate oamenilor eleganţi care îi dădeau de bănuit în ceea ce priveşte curăţenia. Se vedea o tăblie : *Treceţi pe la duş înainte de-a intra in apă,* decreta o dispoziţie de neinlăturat, care nu s-ar fi putut impune acelui public care se presupunea că avea săli de baie. Pe îngustul balcon înconjurat de cabine de lemn pictat cu ruginiu curgeau şiroi oamenii care veneau aici îmbiaţi de plăcerea înotului şi a băii, şi nu de dragul afacerilor continuate la bar în halat de baie, cu femei fardate sau cu bărbaţi îndoielnici, purtînd coliere de perle şi maiouri americane. Acest public de-aici, afară de unul sau de doi grăsuni care închiriaseră de la casă maiouri vărgate, se

scălda cu un pantalonaş alb sau c-o simplă legătură pentru sex care se dădea la intrare. Era un bazin de apă verde, îndeajuns de curată, bine luminat, fă- cînd pe-o parte un cot cu un braţ lateral pentru baie în apă puţin adîncă, unde se duceau copiii şi oamenii care nu ştiau să înoate. Apa era uşor încălzită şi împrăştia puţin abur umed în aer. Maestrul de înot cu părul tuns foarte scurt, un tip roşcovan, lat în spate, cu muşchii alungiţi în relief şi cu piept păros, cu faţa turtită, tîrînd sandale de lemn, supraveghea înotătorii care, scufundîndu-se în apă, împroşcau aerul. Erau acolo vreo zece înotători, pe lîngă cei care se odihneau în dreptul cabinelor, care în picioare, care aşezaţi jos, cu genunchii în braţe. Tineretul din cartier ieşind din ateliere, din uzine. Flăcăi tineri, gălăgioşi, puşi pe rîs şi pe glume. Mărunţi, bine legaţi, înalţi. Cu părul muiat căzînd peste ochi.Alţii avînd un elastic cu ajutorul căruia să-1 ţină în loc. Scufundătorii cu boneta de baie. Bruni şi blonzi, semănînd unii cu alţii prin apă, şi începînd să-şi schimbe înfăţişarea numai după ce se urcau pe scările de fier. Feţe plesnind de sănătate, vulgare, dar plăcute, încă puţin marcate de viaţă. Dinţii adeseori stricaţi totuşi, cicatrice pe braţe, pe mîini, degete lipsă ori fără o falangă. Amănuntul te punea în contact cu viaţa de necazuri, insă la o privire rapidă asupra întregului nu se vădea decît forţa şi sprinteneala.

Aurelien, în cabina-i strimtă, cu braţele puternice, cu picioarele lungi, îşi lepăda cu stîngăcie hainele, ca totdeauna nu prea ştiind de ce să-şi atîrne lucrurile, stingherit de gîndul la portofelul său, din pricina măruntei precizări : *Întreprinderea nu este răspunzătoare decît de obiectele depuse la casă...* Ca şi cum era cît p-aci să atragă atenţia că avea asupră-şi cîteva.. De altminteri, lumea asta era cinstită... de obicei mai mult decît la... Tîmpenia e să ai o perlă în cravată cînd vii aici. Aurelien o înfipse sub reverul hainei, umplu cu ciorapii pantofii respectivi, ca să-i aibă la un loc la îmbrăcat, să nu-i caute peste tot. Tn pantalonaşul strîns cu şiret care făcea cute în jurul burţii, Aurelien se simţi mai gol decît în goliciunea sa. Cînd împinse uşiţa şi scoase din cutia sa anatomia-i osoasă, unde muşchii

păreau funii, se uită cu coada ochiului, în semn de dispreţ, la părul des de pe gambe, îşi cercetă din- tr-o privire picioarele purtînd urme de încălţăminte, şi constată, de cealaltă parte a piscinei, vizavi, că în general clienţii nu erau stingheriţi de atîta sfială ca dînsul, şi se dezbrăcau ţinînd uşa deschisă, flecăreau în sala de baie, îşi zbiceau picioarele, fesele, la vînt etc. Se simţi oarecum ruşinat de moravurile ipocrite pe care le aducea cu dînsul dintr-o altă lume, de lipsa lui de naturaleţe. **Se** compara cu ceilalţi cu oarecare timiditate. Cu excepţia celor doi oameni simpli îndeajuns de îndesaţi şi deja pleşuvi, se număra printre cei mai în vîrstă. Nu se afla aici pentru prima dată, mai venise acum două zile, însă dădea mereu peste acea descumpănire tainică, în faţa unui alt mediu, peste acel anonimat social care îi plăcea, şi care îi stîrnea din nou în suflet anumite sentimente adormite, legate de război. Şi atunci, uneori, încercase printre oameni acea plăcere, acea mulţumire pe care o simţea din nou acum : de-a fi introdus, fără să observe careva, acolo unde n-avea dreptul să se afle, de-a nu se deosebi de acei oameni de obicei ţinuţi la distanţă, misterioşi, buimăciţi. Nuditatea restabilea miracolul uniformităţii. Simţea ceea ce de-a-ndoaselea se închipuie că un om din popor ar putea să simtă, pe negîndite strămutat într-o societate aleasă, elegantă, avută, ameţitoare... Nici nu-ţi vine să crezi că se gîndise la aşa ceva la Verdun ! Nu era vorba decît despre uniformitate : acolo era pămîntul precum aici era apa.

Apa. Trecu la duş. Picioarele, pe zăbrelele pe unde plutea o fărîmă de săpun. Nu dai niciodată de rostul acestor marafeturi de prima oară, te arzi, te intimidezi. Maestrul de înot îl privea cu coada ochiului strîngîndu-şi pleoapele. Aurelien se frecă în mod conştiincios. Apa... Sub ploaia şfichiuitoare, ajunsă de o temperatură egală, asculta cîn- iecul apei. De ce tot ceea ce era în legătură cu apa avea oare în ochii lui acea vrajă cu lipici, atîta poezie ? Apa...

Se scufundă. îi plăcea să deschidă ochii sub apă şi, ieşind de sub apă, să înceapă din nou să sară înăuntru, să înoate pe sub apă, ca un delfin. E nemaipomenit, în

mijlocul Parisului, mîngîierea, înfăşurarea apei. Apa. Apa. îi intrase prin urechi, o alungă. Minune a singurătăţii : aici, în acest lac de broaşte şi de broscani, cu ţipetele celor doi copilaşi care se fugăreau prin apă şi se prindeau de picioare, de cap, se simţea cu adevărat, pe deplin singur, mai ceva decît în apartamentul de pe limba de pămînt a insulei, cînd îşi deschidea fereastra înspre copaci, înspre fluviu, şi cu obsesia înecaţilor care se afundă în Sena.

Făcu îndelungă vreme pluta, indrumîndu-se numai din zvîcnirea picioarelor, şi întoreîndu-se printr-o mişcare iscusită a şalelor cînd ajungea la capătul acelei grădini verzi a singurătăţii. îşi provoca, închizînd ochii pe jumătate, iluzia imensităţii.

Data trecută, venise să se arunce în această apă călduţă ca să scape de imaginea lui Berenice, dar şi-o amintea aici, atrăgătoare, de neuitat. I se lăsase pradă, învins. Berenice amestecată cu mîngîierea apei, cu mlădierea înotului, cu intimitatea singuratică a trupului său gol, cu lenevia îngemănată cu sforţarea, cu toată minunăţia visării şi a mişcării. De data asta, venise din nou cu gîndul de-a o reîntîlni, pe o Berenice mai adevărată decît aceea care se plimba cu Paul Denis, o Berenice căreia îi dăduse întîlnire aici. Iute de tot, îi simţi prezenţa, întreaga prezenţă în gînd. Se întoarse, de-a înotul, cum te întorci într-un pat cînd dormi cu o femeie ; şi în această încolăcitură a trupului unui bărbat cu o imagine, ea se dădu după el cum se dă femeia, inconştientă, care se adaptează cu precizie la forma, la mişcările trupului arcuit al celui care doarme. Această imaginare a lui Berenice, şi nu numai a feţei, a feţei cu ochii închişi care îi plăcea atîta, mai reală decît cealaltă, dar a lui Berenice întreagă, îi umplea fiinţa de un fel de beţie a puterii sale, îi aţîţa pofta să-şi cheltuiască forţa musculară, şi înotă craul cu vehemenţă, fără cruţare, strecurîndu-se cu vai nevoie printre tovarăşii săi de scăldat. Ce strică oare dacă un bărbat tînăr care se gîndeşte la o femeie tînără o închipuie pe de-a-ntregul, şi goală cum este el însuşi ? Nimic ; fără îndoială. Totuşi Aurelien se prăpădea de dorul ei şi numai viteza înotului îi îngăduia să nu-şi impute că se lăsase pradă acestei învăpăieri.

Ca să înainteze mai repede, încercă un bras care i se arătase la Salonic...

Apoi, într-o oboseală plăcută, se lăsă în voia apei dintr-o dată, destins şi, ca o epavă plutitoare, se agăţă de parmaclîcul unei scări de fier. Avea apă în ochi, în nas. Se scutură ca să-şi dezmorţească trupul.

,,Ce-o fi oare înotul ăsta, măi fîrtate ?“ se auzi o voce de deasupra lui. Era a unui tip cam de douăzeci şi trei, douăzeci şi patru de ani, în picioare pe scară, cu mîinile în şolduri. Un flăcău nu prea înalt, dar bine făcut a trup. Nişte labe păroase, un torace fără păr, braţele şi umerii unui bărbat care ar fi avut capul mai mare. Mîinile, palme de bătut covoare. De altfel o mutră simpatică, zîmbitoare, dedesubtul unui păr bălai încă uns cu briantină, nasul scurt, cîrn, o gură cam piezişă, o falcă de echi- librist, cu, pe obraji, nişte muşchi ieşiţi în afară şi vărgaţi. Un tatuaj albastru şi trandafiriu îndeajuns de şters pe braţul sting, o roza-vînturilor...

— Te priveam lucrînd... începu din nou el. Ai o iscusinţă care nu-i la îndemîna oricui. Cum mişti din picioare ? N-am prea dibuit eu şpilul...

Aurelien răsuilâ puţin şi explică :

— E un înot grecesc... L-am deprins la Salonic, în timpul războiului...

— Ah... ai fost în armata din Orient ? Eu sînt din contingentul 18... am ajuns pe poziţie de luptă... şi apoi bună seara... peste trei zile nici o încăierare, nici un atac... am spălat putina ! Vrei să-mi arăţi, zici, viclenia marafetului tău...

— Cu dragă inimă.

Făcu o demonstraţie. El însuşi nu prea ştia cum anume îşi căznea picioarele. Se strădui să descompună mişcarea. Deodată observă că era lîngă dînsul aceia care îl ajunsese în apă. „Aşa, ce zici ?... Nu ?... Iti treci braţul pe deasupra capului ? Şi apoi... Ah, am prins... Dai repede...“ Iată-i întovărăşiţi. înoată plutind împreună : „Atenţie la suflu... zise Aurelien. — Ei bine, ce-i ? — Nu respiri coreei.

— N-avea grijă de Riquet !... Suflul meu... Ai să mă vezi la o sută de metri...“ Sînt în întrecere. Riquet... îl cheamă

Henri... „Pe tine ?“ a întrebat el... Aurelien ştie că numele său dă loc la încurcături, a zis Roger, îi este al doilea nume la starea civilă, şi a rămas Roger... Deci Riquet e negreşit mai antrenat decît Roger. însă n-a avut parte niciodată de un maestru veritabil, n-are stil. Păcat, ar fi putut s-ajungă un adevărat înotător. „Nu e cazul meu, zise Aurelien. Eu m-am păcătoşit de tot. înot din joi în paşti...

— Şi apoi ţie începe să ţi se împlinească sorocul'[1], spune celălalt fără de răutate, făcînd haz.

Riquet este ajutor-montor într-o uzină de lîngă Buttes- Chaumont. „Şi tu ? De prin partea locului ?“ Roger răspunde pe ocolite. Nu poate spune că taie frunze la cîini, că are o maşină la poartă, ar cădea blestemul pe capul său. Zice doar : „Nu, locuiesc pe lîngă Primărie...“

Oricum, nu respiră corect, Riquet.

— Ascultă, ar trebui să respiri ca mine... iată, priveşte...

— Carnaxi, haida de... plictisitor mai eşti... nu te-am aşteptat pe tine ca să înot pe coaste ca un peşte...

Şi ca să facă pe grozavul, sare din apă ca o focă : saltul primejdios de-a berbeleacul...

— Tu-mi ştii să sari aşa, cu tot suflul tău, ei, Ro- ger ?

Au şi ajuns numaidecît a se tutui cu binecunoscuta camaraderie pe care o dă sforţarea încercată laolaltă, competiţia. Se aşază amîndoi o clipă pe marginea balconului, cu picioarele atîrnate. Riquet începe să-şi povestească viaţa. E de locul lui din Havre. Muncea deja la doisprezece ani. In port. Aşa a început să înoate. Iubeşte <u patimă înotul. In Paris, vezi bine, nu i-e îndemînă. Pe lîngă asta, crăpi de oboseală ieşind din uzină. Totuşi... A luat parte la nişte competiţii... „O, nu sînt un campion, câmpii trebuie să fie îmboldiţi de careva... dar nu-i nevoie să fie toată lumea campion, nu-i aşa ? Cînd se dispută cupa la înotul simplu, iau parte sumedenie, atîţia gălăgioşi din mulţime... Trebuie şi de-ăştia, nu ? Aşa, aşa soi de om îs eu... Ştiu bine că am s-ajung coada cozilor, cu grosul... dar n-are a face, mă descurc eu... şi dacă atîţia ca mine n-ar fi pe lume... ei bine, câmpii, ei se lasă în voia sorţii, ce zici ?“ Cînd rîde cu poftă, zbîrceşte din

nas, din nasul său prea scurt, şi obrajii i se învîrtoşează ca nişte mingi.

— Ah, la primăvară, am Sena... Porte-ă-l’Anglais... Tu n-ai fost niciodată la Porte-â-l’Anglais... E înainte de Paris, de aceea se spune că apa e mai curată... Poţi să iei tramcarul...

In cele din urmă, Riquet, doritor să-şi arate forţa, i-a hotărît pe noul său camarad să facă un o sută de metri.

— Piscina are doisprezece metri... aşadar de şapte ori... de opt ori... se adună nouăzeci şi şase de metri, fără greşeală... e ca şi cînd am spune o sută... de patru ori dus şi întors. Eşti gata ?

Cu tot stilul său, Aurelien a mîncat trînteală. Riquet e fericit la culme.

— Nu merge aşa... Femeia m-aşteaptă... (Acest copilandru are o femeie). Nu sîntem căsătoriţi... bagă de seamă... dar e femeia mea... Haide, pune-ţi zdrenţele, să te cinstesc, un pahar, vizavi... La Chope du Claire de Lune...

In cabina sa, Aurelien îşi înnoadă cravata. El ştie că totul este aparenţă mincinoasă. Viaţa sa. Piscina. Riquet. Războiul. La Chope du Claire de Lune... nostimul nume... Toate astea sînt sensuri pe care le dăm vieţii, întîmplări neprevăzute pe care le născocim. Cu cît se va îndepărta de Berenice, cu atît ea va reveni, plină de viaţă, triumfătoare...

Cînd Riquet l-a revăzut pe noul său prieten gata îmbrăcat, el care avea un vechi pantalon cu dungi, ponosit de tot, o haină albastră, cu şapcă, trase un şuierat. Dezamăgit. ,.Eu îţi ofeream ţie... iţi ofeream dumitale de băut!“ Nu se împăca de fel cu gîndul că săvirşise asemenea gafă, îi va spune dumneata de acum încolo, nimeni nu-1 va hotărî să renunţe la asta. Ceva parcă s-a stricat. în sfîrşit, fiindcă nu ştie cum să mai iasă din încurcătură, se lăsă totuşi tîrît spre Chope du Claire de Lune, care se numeşte mai precis *Brasserie de la Chope du Claire de Lune.* O cafenea palidă cum i-e şi numele. Aproape pustie. Sala fiind înaltă, pare goală. La tejghea, un *byrrh* cu apă. Riquet se uită chiorîş la ţoalele tovarăşului său : ,,Va să zică mi-ţi eşti capitalist ?...“

Odată spuse astea, totul pare mai puţin serios. Da. Nu-i adevărat ? Ba-i adevărat... „Şi în ce branşă lucrezi ?“ Iată ceea ce e greu de explicat. Dacă îi spune că nu lucrează de fel... 11 dezgustă să mintă : .„Trăiesc din venituri...“ Asta a avut un efect cu desăvîrşire neaşteptat. Un efect de rîs nervos care nu se mai opreşte. I-ar veni să plingă de-atîta rîs, lui Riquet. Rentier ! Domnul e rentier ' Apoi îşi aduce aminte că acest rentier o să-i plătească un pahar. Ii cere iertare, se preface a fi politeţea întrupată, dă paharul pe git luînd o înfăţişare de apreciator care cinsteşte băutura. începe să vorbească iarăşi despre înot. Despre înotul turc... nu : grec, pe care domnul mi l-a arătat... „Ei bine, Riquet, tu îmi zici domnul fiindcă sînt înţolit, nici nu mă mai tutuieşti...“ *înţolit* este în med lămurit o vorbă spusă pentru ca să se coboare la nivelul minţii lui Riquet. Acesta îşi dă seama. Răspunde că nu fiindcă s-a *reîmbrdeat,* şi pune accentul în vorbirea sa pe *reîmbrăcat,* îi zice domnule lui Roger... şi numele de Roger cade ea un rafinament de amabilitate, în timp ce Aurelien se înroşeşte puţin... dar îi zice domnule lui Roger numai fiindcă Roger este un domn, iată de ce : n-are încotro ; eşti un domn ori nu eşti un domn... Totuşi, interesant, reîncepe tutuirea pentru ca să-i spună : ,,Dar atunci explică-mi puţin... Tu nu faci nimic, nimica-nimicuţa cît e ziulica de mare ?... Adevărat ?... Cu ce-ţi treci atunci zilele ? Cît despre mine, n-aş fi în stare de aşa ceva. Am fost şomer... Trebuie să ai sănătate ca să fii şomer toată viaţa...“

Cînd Aurelien se urcă într-a sa cinci-cai-putere, după ce strînse mîna lui Riquet, se simte tare rău dispus, cu toată plăcerea băii, plăcerea care urmează băii şi înotului. O porneşte la drum prin noapte, şi nu observă că nu se mai gîndeşte la Berenice. La ce se gîndeşte el la drept vorbind ? La o puzderie de amintiri şi de obsesii, la nimic foarte precis, dar Lotul e străbătut ca de-o fulgerare dureroasă, de-o remuşcare. Apoi, încetul cu încetul, pe cînd coboară iarăşi spre Sena, visurile ies din nou învingătoare, îneacă lumea şi pe Riquet, şi poveştile de demult din copilărie, şi aude vocea lui Berenice spunînd :

— Cînd eram mică, locuiam într-o mare casă ticsită de fantome...

XXII

— Ah, în sfîrşit ! iată-te ! Te-am aşteptat două ceasuri. Veneam din nou a treia oară. Portăresei i-a fost milă de mine şi mi-a dat voie să urc...

lntrînd în casă, Aurelien găsise lumină, şi pe soră-sa stînd jos şi citind *Vogue* ca la dentist. Armandine Debrest era deja gata-gata să-şi ia la trei păzeşte fratele, de parcă ar mai fi fost copilul zburdalnic care întîrzie la dejun.

— Să mă ierţi, făcu el pe un ton de-ajuns de rece, aruneîndu-şi pălăria pe pat, mănuşile de culoare roşcată, şi se întoarse în prima cameră ca să-şi sărute sora cu gîndul într-altă parte : Nu m-ai anunţat din timp despre venirea ta...

— De bună seamă. Sînt în Paris de azi-dimineaţă, telefonul tău nu răspundea, am venit, nu erai acasă, am venit iarăşi...

— Mi-ai şi spus asta. Portăreasa ţi-a deschis.

— Nu, nu a doua oară. A treia. Mă întrebam ce oare vei fi făcînd.

— înotam...

— Pe un frig ca ăsta ? Mă iei în zeflemea ?

— îţi jur pe tot ceea ce ai tu mai sfînt că nu fac o asemenea prostie ! înotam pur şi simplu...

— în toată viaţa ta ai făcut nişte glume pe care nimeni nu le înţelege. Crezi că pari interesant.

— Ai venit de trei ori să mă cauţi cu stăruinţă, în- tr-adins ca să mă ocărăşti ?

— Doamne sfinte, Aurelien, ce vocabular ! Nu ştiu dacă de prin armata din Orient ai adus cumva asemenea apucături...

— Ce-am spus oare ?

Se miră în chip sincer ; pe neaşteptate armata din Orient îi veni in minte din nou şi adăugă :

— Nu toată lumea putea să ajungă în cabinetul

Cartelului de stînga...

Poc în moalele capului pentru învîrtitul de cumna- tu-su... Armandine săltă din umeri, din frumoşii umeri flamanzi. Se mai îngrăşase, pe cuvînt. Cu adevărat prost îmbrăcată.

— Era nevoie de foarte mulţi prin ministere poate...

El nu continuă hărţuiala. Ar fi avut poftă să spună : „Era nevoie de-aceştia şi în armata din Orient...“ însă luă lemne dintr-un coş, un ziar vechi, un mănunchi mic de aşchii şi de surcele, şi se apucă să aprindă un foc mare în şemineu. Armandine observă : „Foc ? Faci focul ? Ai doar încălzire centrală..El răspunse fără să-şi întrerupă treaba, aprinzînd chibritul :

— îmi place să fie cald ca-n baie... şi un foc de lemne te înveseleşte...

— Te străduieşti să-ţi faci toate plăcerile, zise ea.

Ar mai fi trebuit să-i răspundă că da, că se străduia să-şi facă toate plăcerile. Dar unde ar fi ajuns astfel ? O dispreţuia îndeajuns pe soră-sa pentru a nu intra în jocul ăsta. Cel mai bun răspuns era sfîrîitul vreascurilor.

Armandine strînse din buzele-i fără ruj în semn de dispreţ, şi ochii săi căpătară o expresie resemnată. Avea, peste obrajii rotunzi şi bucălaţi, o încetineală care dădea fratelui său prin comparaţie o aparenţă de vioiciune surprinzătoare : „Nu voiam să-mi scot haina, însă deoarece faci foc... După asta, aş răci la ieşire...“

O ajută să-şi scoată mantoul de postav negru cu un guler de astrahan brumăriu, cu manşete şi cu revere la buzunare avînd o blană de acelaşi buclaj. Rămase într-un taior cenuşiu-argintat, de-o corectitudine de plîns. Cu o şemizetă croită ca o cămaşă, cea mai cămaşă dintre cămăşi. „Şi apoi, pagubă-n ciuperci... îmi scot şi pălăria !“ Aurelien îi luă din mînă acea pălărie de fetru negru care semăna cu un clopot deasupra părului lins, blond, scoţînd îndeajuns la iveală ceafa şi prost dat îndărăt într-un coc foarte simplu, de unde scăpa una sau două şuviţe. Pe cînd le lua pe toate ca să le ducă în camera sa, ea îşi înteţi vocea, proasta dispoziţie în aşteptarea luptei probabil i se împrăştiase :

— E totuşi foarte plăcut la tine... Focul arde bine... S-

ar cuveni să mai adaugi un buştean numaidecît... nu prea gros...

El cunoştea aceste schimbări subite de dispoziţie, aceste potoliri greu de înţeles. Avea nevoie de-obicei de două sau de trei replici mai mult decît ea, pentru ca să dispară tonul de acreală pe care soră-sa îl introdusese la început.

— Nu-mi spui ce mi-a atras onoarea vizitei tale ?

— Eram în Paris... care va să zică. Am venit, profitînd că Jacques se dusese la Bruxelles cu treburi...

— Apropo, cum îi merge lui Jacques ?

— Foarte bine, mulţumesc. Cam surmenat. Vacanţa de la Crăciun va fi binevenită... Ce spuneam ? Da... voiam să-mi văd modista, nu e cu putinţă să găsesc pălării în Lille, îţi închipui... şi tocmai cu Crăciunul care s-apropie, cu Anul Nou, aveam de făcut nişte cumpărături... cadouri... copiii...

— Şi micuţii sînt sănătoşi, ei, îmi închipui ?

— Pierre şi Raymond sînt nişte draci împieliţaţi, iar Bebe a avut un guturai...

— Ceva grav ?

— Aş fi venit eu aici ? Am cutreierat magazinele, sînt moartă. E aşa de greu cu jucăriile. Se lucrează altele noi de tot, cum n-am avut niciodată, noi ăştia, şi nu ştiu dacă acestea îi va amuza. Pe lîngă asta, calitatea jucăriilor se pierde : sînt numai carton, culorile sînt urîte, ţi-ar veni a crede că-s făcute mai degrabă în folosul persoanelor mature... pe scurt, aveam şovăieli... am alergat de la Galeries la Trois Quartiers, la Louvre, la Bon Marche... La Nain Bleu, din strada Rivoli... Va trebui să mă întorc la Trois Quartiers mîine...

— Stai mai multe zile în Paris ?

— O, nu, plec mîine după-amiază. Dar de dimineaţă aş dori să trec pe la cimitir... Aş ţine mult să dau o raită pe acasă la unchiul Blaise... Mă tem că n-o să am timpul necesar. Cum se simte ?

— Bine, îmi închipui...

— Iţi închipui ? Tu nu-1 mai vizitezi oare ?

— Da... ştii că mi-e drag... dar, în sfirşit, a trecut o chenzină, trei săptămîni...

— Oh, nu te usuci tu de dragul familiei ! De data asia

totuşi, fiindcă nu-i vorba *cu adevărat* despre familie...

Spusese acestea cu o agresivitate vădită. El înălţă din umeri. Ea se uita de jur împrejur. Ochii i se opriră asupra unui tablou de-ajuns de nedesluşit de pe perete.

— Uite, ai agăţat marafetul ăsta ? Prefer picturii sale pe unchiul... In fine, asta nu e decît o pată de culoare... Da, e foarte plăcut la tine, la urma urmelor. Cu toate că aici lipseşte, că aici lipseşte un nu ştiu ce cît de cît viu... Eşti tot mulţumit de menajera ta ?

— Incîntat...

— Aşadar cu atît mai bine... Dar una ca dînsa nu înlocuieşte o soţie !

— Vii, pun pariu, ca să-mi aduci la cunoştinţă o candidată la căsătorie...

— Ce limbaj, Aurelien ! N-o să te hotărăşti deci niciodată ? Nu, din întîmplare, n-am în sacoşă nici o fotografie deocamdată. Dar ştiu eu că-i de-ajuns să-ţi propun o fată pentru ca ea să aibă nasul prea lung, picioarele strîmbe, să-ţi pară proastă.

— De ce le alegi şi tu aşa de prost ?

— Nu, bietul meu prieten, m-am deprins cu gîndul ăsta, că ai să-ţi alegi soţia singur. E foarte bine, de altminteri. Jacques spune totdeauna : „Aurelien are obiceiul de-a contrazice, dă-i zahăr, va pune sare în cafeaua sa ! “

— Ce bine mă cunoaşte Jacques ! De la cine o fi luat el aceste lecţii de psihologie ? De la cei din Cartelul de stingă ?

— Lasă-1 în pace pe Jacques ! Mă baţi la cap într-una cu Jacques.

— Asta e bună... tu eşti...

— Vorbeam despre căsătoria ta...

— O, deja ?

— E timpul, ai treizeci de ani trecuţi...

— De curînd...

— Nu discut. îţi vei alege soţia singur, dar să nu cumva să prea întîrzii... Ajungi burlac bătrîn, şi, după asta, vin maniile, nu mai este nimic de făcut...

— Poate că e şi prea tîrziu...

— Eşti caraghios, dragul meu, eşti caraghios. De ce

nu vrei să te însori ?

■— Nu sînt bărbat de-o singură femeie...

— Ce importanţă are asta ? Crezi că bărbaţii însuraţi nu-şi îngăduie din cînd în cînd cîte-o toană amoroasă ?

— Ah, cu neputinţă ! Atunci Jacques...

— Lasă-1 în pace pe Jacques. Cu Jacques e altceva. Dar, pe scurt, căsătoria e alt lucru pentru un bărbat decît pentru o femeie. Se ajunge la oarecare înţelegere... O femeie deşteaptă mai închide ochii... e fără urmări...

— Modista din Lille o fi ea păcătoasă, soră mai mare, însă morala ! Felicitările mele. Din păcate, ce vrei, nu-mi place să înşel, prefer să fiu liber...

— Liber, liber ! Ce-o fi însemnînd asta ? Care va să zică din virtute nu te însori tu 1

— Poate...

Se aşezaseră lîngă foc. Cu toată intonaţia de zeflemea a lui Aurelien, nu îi spusese el soră mai mare, ca odini-oară ? Ea îi luă amîndouă mîinile :

— îmi ascunzi ceva, frăţioare... Să nu zici că nu... E firesc oare ca un bărbat ca tine, care a avut tot timpul să petreacă, să-şi facă toate mendrele, să rămînă singur aşa ? Pun pariu că mănînci într-una în acelaşi păcătos restaurant ieftin...

— La Marinari ? Nu se mănîncă prost de tot.

— In fine, nu-i ca la casa omului... Recunoaşte că e un paradox ca tocmai eu să fiu aici să te împing să pui capăt odată...

— Frumoasă expresie, ca şi cum ai spune tot aşa de bine...

— Să nu ne agăţăm de cuvinte. S-ar cuveni să-mi mul-ţumeşti că nu-mi dau silinţa să te păstrez celibatar...

— De ce asta, bunăoară ?

— Dar uite, şi interesele mele ? Am copii... într-o bună zi, în mod fatal, ne vom obişnui, Jacques şi cu mine, să considerăm că nu te vei mai căsători... în mod fatal, cu timpul... atunci dacă deodată îţi pui în cap să iei în că-sătorie o domnişoară, ei bine, vom privi lucrurile cu ochi răi, băiatule ! N-am ajuns încă la asta, dar tu vei purta vina... Nu ne împinge într-acolo... Am copii...

Aurelien rîdea în voia cea bună.

— Nu-i nimic de rîs, băiete, nimic de rîs. în felul ăsta

intră certurile în familie. Şi noi sîntem ultimii doi Leurtillois. Tu porţi numele tatii...

— în privinţa asta...

— Nu mă întrerupe ! Ţine seama, ştim foarte bine, Jacques şi cu mine, că ai lăsat în părăsire studiile, la Drept, cabinetul D-rei Bergette... Nu ţi-am făcut niciodată vreo imputare, te lăsăm stăpîn pe viaţa ta... Cu toate că, în sfîrşit, ar fi îngrijorător, banii nu-şi păstrează continuu valoarea... vin bolile... războaiele... nu de îndată, fără îndoială... însă cine ştie ?

— Şi atunci ?

— Atunci e firesc să doreşti ca ai tăi să prospere... trebuie să recunoşti că am dreptate... Ai fi putut să-ţi faci o situaţie, să-ţi măreşti averea... Chiar dacă nu te însori... Avînd în vedere pe nepoţii tăi... Dar, în fine, ţi-am spus-o, nu sîntem dintre acele familii direct interesate... Ce vrei, e anormal să trăiască aşa cum trăieşti tu, un bărbat puternic, sănătos-tun... singur... să nu facă nimic, decît să hoinărească... Toată lumea lucrează... Dacă ar fi ca tine cumnatul tău ! O spune şi Jacques : nu te înţelege... Nici eu, de altfel : cu ce-ţi petreci zilele ? Trebuie numaidecît să lucrezi...

Aurelien care luase hotărîrea să îngăduie soră-si să vorbească, o privi deodată cu mirare. Murmură :

— E curios... spui aceleaşi lucruri ca Riquet...

— Riquet ?

— Da, în sfîrşit... Un prieten...

— Vezi, vezi, oamenii ţi-o spun de la obraz ! Gîndesc şi ei ca noi. Toată lumea gîndeşte ca noi. D-l Riquet are dreptate. Un prieten adevărat trebuie să spună lucruri de astea...

Aurelien goni cu mîna fel de fel de muşte imaginare. Totul cerea prea multe explicaţii. Dar spuse :

— Să lucrezi... poate că aveţi dreptate, şi D-l Riquet, precum spui tu, are negreşit dreptate... Numai ce fel de muncă ? Dacă s-ar impune să-mi cîştig traiul, dacă n-aş avea nimic, dar absolut nimic, aş privi chestiunea foarte deosebit... Aş găsi toate soiurile de munci pe care le-aş lua în consideraţie, poate fără plăcere, dar, în sfîrşit, drept o datorie... o datorie de bărbat... Aş fi fost educat în acest scop... Nişte munci care ar fi vrednice de numele

lor... Aş *face* eu ceva... Unul dintre acele lucruri pe care un ins din lumea noastră, cu averea noastră, n-ar întreprinde, fiindcă e plictisitor ca de bunăvoie... şi, de altminteri, văd de-aici mutrele voastre, ale celor doi Jacques... Dar ce drum mi se deschide mie ? Dreptul, Palatul de justiţie... Haide, să fim serioşi, n-ar fi decît o faţadă, aparenţa de-a lucra ceva...

— Ai fi putut să-ţi faci o situaţie, şi cu relaţiile noastre... aveai putinţa să capeţi o slujbă.

— Iată, în două cuvinte, ai nimerit-o ! Relaţiile noastre, aveam putinţa... Nu m-ai înţelege. Să vorbim despre altceva.

— Dacă Palatul de justiţie nu te atrăgea de fel, puteai să te bagi în afaceri... cu Jacques... la uzină... sau ceva pe alături...

— Cînd te gîndeşti că voi numiţi asta a lucra ! Aş prefera să-mi tai mîna dreaptă...

— La urma urmelor, mă iriţi. Tu nu eşti din alt aluat decît ceilalţi. Ceea ce e de ajuns de bun pentru Jacques...

— Să-1 lăsăm pe Jacques, dacă vrei... Eu am opt ani de armată, ştii... am trăit într-o lume despre care nici tu nici Jacques nu vă faceţi nici cea mai slabă idee... Războiul...

— Haide, bine, îl vei mai acuza pe soţul meu că s-a aranjat printre cei învîrtiţi să nu vadă frontul ! M-am săturat pînă-n gît s-aud asta.

— Nu-1 acuz. Dar, vezi tu, Armandine, cînd mă gîndesc la toţi flăcăii aceia, camarazii mei, la cei cărora, alături de mine, li s-au rupt rărunchii, li s-au zdrobit oasele, în noroi, în murdărie... Da, ce vrei, anumite lucruri care îi sînt cu putinţă lui Jacques eu nu le pot săvîrşi... Nu spun astea împotriva lui Jacques. Poate că greşesc...

— Ah, vezi ! Asta nu te opreşte de altminteri să te însori...

Deodată, el se supără. Acea stăruinţă a picăturii de apă. Vru să se sfîrşească odată. Umblă forfota un roi de imagini, de gînduri vag conturate prin capul său. Prea multe lucruri voia să spună, fără să poată, fără să vrea chiar să le formuleze. Ar fi trebuit să deschidă viaţa ca pîntecele unei păpuşi. Şi ce ar fi înţeles oare Armandine

din ele ? Toţi ultimii săi ani i se întorceau dintr-o dată, cu siluete, cu fraze, cu amintirea unor mîngîieri mincinoase, cu oboselile, cu cele cîteva momente ale unei fericiri negative. Căuta cuvintele ireparabile care ar fi pironit pentru totdeauna acele discuţii periodic reîncepute. Spuse, prinzînd curaj :

— Nu mă însor, zise el, fiindcă sînt îndrăgostit.

Şi, odată vorbele rostite, asculta cum cobora piatra în fîntînă. Tare drept, pînă tare departe. Ce-1 interesa pe el acum Armandine, şi acel : „Asta e deci !“ care scăpa din gura ei ? Era singur, singur în cameră şi în univers, nu se asculta decît pe el însuşi, nu mai asculta decît abisul din lăuntru-i, cuvîntul slobozit, cuvîntul imens şi năprasnic... îşi alesese calea, pe negîndite. Hotărîre fără apel. O luase. Dragostea. Ar fi aşadar dragostea. Era dragostea. O zguduire deplină, un zbucium pe dinăuntru. Dragostea. Ciudata noutate a acestui cuvînt îi strîngea inima. întoarse capul şi privi la foc. La foc, la flăcări. Părticelele buşteanului care ardea, cu un franj de cenuşă albă pe marginea topită-n foc, îl interesară mai presus de orice judecată. Şi cu mare plăcere îşi reaminti de numele, apoi de faţa... de Berenice...

Intre timp, Armandine vorbea din belşug. Examinase cu atenţie situaţia, cercetase cu de-amănuntul toate posibilităţile. Prima era ca Aurelien să ia în căsătorie femeia pe care o iubea. Dar cum nu se părea că îi trece prin gînd aşa ceva, se vădea a fi una dintre acele femei de care nu-ţi legi capul. însă Aurelien era într-adevăr sigur de aşa ceva ? Armandine şi Jacques erau oameni foarte largi în concepţii, ar înţelege, ar accepta, ar trece peste foarte multe lucruri, dacă ar fi vorba despre fericirea lui Aurelien : „Dar chibzuieşte bine, dragul meu... Nu zici nimic ? Atunci, e mai rău decît îmi închipuiam ! Ce nenorocire ! Ascultă, ascultă, trebuie să chibzuieşti“

Ea se ridicase, îşi luase tîmplele în mîini. O pornea din loc şi se întorcea. Aurelien zgîndărea buşteanul. Deodată, Armandine îşi aminti de ceva dintre cîte observase în timpul aşteptării sale îndelungate. De ceva care răsărise pe perete după ultima sa vizită. Ridică fruntea şi privi încă o dată la masca de ipsos. Această femeie... Ea va fi fiind desigur... Este ea, nu-i aşa ?“

El nu răspunse. Ea repetă : „Această femeie... acest cap ?“ El nu înţelegea despre ce anume i se vorbea. Se întoarse spre ea, îi urmări privirea, văzu masca şi zise :

— Ah ! asta-i bună !

Apoi se gîndi să taie scurt totul printr-o mărturisire de haz :

— Ea e... dacă vrei tu !

— O presupusesem chiar, murmură sora, cu ură, cu gelozie adîncă. Atunci... e asta ?

Şi ea se gîndi : „Nu e măcar frumoasă...“

Pofta de glumă din primul moment a lui Aurelien dispăruse repede. Pătruns de cîntecul secret pe care îl urmărea cu încordare în tainiţa din sinea lui, n-aştep-tind decît plecarea soru-sei, a acestei străine, pentru ca să se lase în voia noutăţii acestor sentimente, în voia des-tăinuirii smulse, a pasiunii nerăbdătoare, se uită la masca albă spre a-i cere iertare lui Berenice. Spre a-i cere iertare lui Berenice pentru mincinoasa mărturisire defăimătoare într-un asemenea moment. Se uită la mască. De parcă o vedea pentru prima dată. Pentru prima dată. Cu nelinişte. Cu o nelinişte crescîndă. Se îndoi de ceea ce gîndea. Această faţă... Era într-atît de stăpînit de imaginea lui Berenice încît o revedea peste tot, iată. Era foarte simplu. Acei ochi închişi... Da, e limpede. încurcătura provenea de acolo, din obsesia pe care o avea a feţei lui Berenice, a feţei cu ochii închişi, din seara aceea, de la „Lulli’s“. Dar şi din altceva : din structura frunţii, a pometţilor...

— Nu vrei să cinezi cu mine ? E tîrziu...

Vocea lui Armandine îl smulse din acea analogie în-mărmuritoare, niciodată observată, poate ireală. Ar fi avut datoria să cineze cu ea. Armandine era singură în Paris, obosită. El nu putu să cedeze acestei obligaţii, cu tot ceea ce avea în suflet : „Nu, zise, scuză-mă... Sînt aşteptat..."

Ei nu-i veni greu să-1 creadă. După cele cîte aflase. Se reîmbrăcă. „Atunci, o şterg, ceasul e opt şi ceva... Vreau să trec pe-acasă pe la Pauline... Dacă aş da un telefon ?“

Pauline era acasă. Da, desigur, desigur. Se va pune un tacîm.

— E bun lucru să ai o prietenă ! zise Armandine în pragul uşii întinzînd fratelui său obrazu-i palid.

El nu răspunse numaidecît la această frază. De cum plecă ea, împinse un scaun la perete, se urcă pe el, desprinse masca şi, ţinînd-o cu amîndouă mîinile, se aşeză lîngă foc ; în răsfrîngerile jucăuşe ale flăcărilor, se uită îndelung la faţa de ipsos, la acea faţă fără ochi, cu misteriosul zîmbet de dincolo de durere...

— Berenice... făcu el, şi se văzu iarăşi pe drumul din Cezareea.

XXIII

Fu desprins din visarea lui de soneria telefonului. Era Barbentane. Ii cerea lui Aurelien să le însoţească pe cele două doamne la Casino de Paris. Loja o cumpărase, şi apoi, în ultimul moment, se văzuse îndatorat să se ducă în- tr-altă parte ; dacă Leurtillois n-ar fi liber, Blanchette şi Berenice n-ar merge, fiindcă două femei singure...

însă Aurelien era liber. Da, da. încîntat. Cît e ceasul ? Vin. Numai să mă îmbrac.

— Dragule, zise Edmond, îţi mulţumesc... m-ar fi supărat să le stric seara... Ah, nu lua puri cele tău. îţi las impozanta Wisner şi şoferul meu. Grăbeşte-te, începe la şi jumătate...

Aurelien puse la loc receptorul. într-o grabă înfrigurată, se năpusti asupra dulapului din perete şi îşi scoase hainele. Era oare de-ajuns de bine ras ? Da... la urma urmei. N-are timp să fie mai bine. N-are nici timp să cineze. Atîta pagubă. în timp ce-şi trecea acel lanţ de seară — al dracului fie aceste gulere tari ! — se uita mai departe la masca albă întinsă pe sofa, pe cuvertura brună. Vorbea cu jumătate de glas la adresa acesteia. Dădea zor mare. Vorbea cam într-aiurea.

între timp, pe strada Raynouard, o scenă de-ajuns de aprigă se desfăşura înti e Edmond şi Blanchette.

— Cum, zicea dînsa, ce-mi aud urechile ? Ne laşi la voia întîmplării ?

— Nu-i ăsta cuvîntul... veţi avea un cavaler...

— Aurelien, nu-i aşa ? Nici nu ne-ai întrebat dacă ne-ar plăcea.

— O ştiam, de altminteri.

— Dar, in fine, ce înseamnă oare asta ? La amiază ne înţelesesem. Aurelien prînzind aici... nu i-ai spus nici o vorbă... Nu te întreb unde te duci... dar, în sfîrşit 1

— Dar, în sfîrşit, mă întrebi totuşi, nu-i aşa ? îmi închipuiam că eram înţeleşi ? Eu sînt liber, tu eşti liberă... Vorbe... vorbe, fireşte. în realitate...

— Nu te întreb nimic. N-am poftă să mă duc la teatru fără dumneata.

— Asta-i, într-aşa fel încît să mă simt un ticălos ! Nu ţi-e ruşine ? Uiţi că Berenice e în trecere prin Paris pentru puţin timp, că se bucura mult să meargă la Casino...

— Mă doare capul, nu mă simt bine. Ducă-se fără mine 1

— Iată, ştii cu siguranţă că nu se va duce... Nu-mi prea plac mie durerile astea de cap la comandă...

— Eşti fără milă...

— Mila n-are nici o legătură... Dacă răspunsul poate să-ţi aline durerea de cap, bine, am de lucru cu Adrien... o afacere de benzină, de staţiuni de distribuţie, de pus pe picioare înainte de-a se întruni consorţiul...

— Nu te cred...

— Nu-ţi cer să mă crezi... şi dacă îţi face plăcere să-ţi întorci minţile, închipuie-ţi că mă duc să mă întîlnesc iarăşi cu nebuna mea iubită şi să încheiem astfel orice discuţie... Iar cît despre Berenice, o lipseşti de-o plăcere...

— Oh, Berenice încolo, Berenice încoace...

— Nu-i prea creştinesc din partea ta, scumpa mea... In sfîrşit, dacă stărui, deşi e foarte puţin cuviincios, o voi convinge să se ducă singură cu Aurelien...

— Nu, nu, strigă Blanchette, mă voi duce, mă voi duce... fiindcă tu ceri !

O privi într-un chip bizar.

— Mă întreb, zise cu o încetineală accentuată în vorbire, care dintre noi amîndoi minte de-ngheaţă apele...

— Ce vrei oare să spui ?

— Nimic...

Berenice intra. Observă că se ciondăniseră. Purta rochia de seară pe care Blanchette n-o lăsase s-o îmbrace ca să meargă la D-na de Perseval : o tunică de culoarea nisipului peste un furou de mătase cafenie-deschisă, cu braţele goale, însă nu decoltată de tot. Asta îi dădea o înfăţişare de provincială, de tînără fată. Beirenice se străduise s-o potrivească, punînd pe umăr o mare floare aurie, de-ajuns de urîtă, însă care ei îi şedea bine datorită uneia dintre acele surprize ale absurdului. Lui Blanchette nu i se păru că ar fi în avantajul ei, îi fu teamă să se bucure şi zise :

— Iată că Edmond îşi calcă făgăduiala...

— O, şi teatrul ?

Exclamaţia îi plecase din inimă, îşi împreunase mîinile. Edmond începu să rîdă.

— D-l Leurtillois, zise Blanchette, vine să ne ia şi îl va înlocui...

— D-l Leurtillois ?

Biata Berenice, cit de puţin izbutea ea să-şi ascundă gîndurile ! Se luminase la faţă, ceva intr-insa înflorise brusc, şi era atît de bătător la ochi, încît Blanchette se gîndi : „La urma urmei, rochia asta nu e atît de urîtă...“ Edmond se uita la amîndouă femeile, dîndu-şi osteneala să ghicească anume ce se petrecea în sufletul lor în acel minut precis, şi preciză :

— Mă voi întoarce acasă într-un tîrziu... Dacă vă trage inima să vă duceţi undeva, Aurelien vă va conduce la ieşirea de la teatru... e specialitatea lui... un noctambul ca el... N-aveţi nici o grijă de mine...

Berenice observă deodată emoţia de pe faţa lui Blanchette. Ii apucă mîna cu drăgălăşie într-ascuns şi i-o sărută. Avea în sufletul ei o copilărie, un farmec al copilăriei care te cucerea. însă Blanchette îşi trase mîna destul de aspru şi în scurt, adresîndu-se soţului său :

— Fiindcă dispui astfel de noi, dumneata care îţi preţuieşti atîta libertatea, ne vom sili să petrecem... însă nu cred că o să rezist mai mult decît durează spectacolul cu indispoziţia asta a mea...

— Nu ţi—e bine, verişoară ? se nelinişti Berenice...

— Nu-i nimic, interveni Edmond, o să-i treacă. Vă

las...

Blanchette îl însoţi, în timp ce-şi lua pălăria, pardesiul :

— Aş dori la urma urmei să aflu, zise ea, din ce motiv, dragă prietene, l-ai ales pe Aurelien ca să ne însoţească..

— Cu adevărat ? ai dori cu adevărat să afli ?

— Nu l-am văzut niciodată atîta... ne duci la „Lulli’s“ ca să-1 vedem, a treia zi ia dejunul aici, în aceeaşi seară...

— Ştii bine că Berenice îi place...

— Berenice îi este indiferentă.

— Dar el, îi este el indiferent lui Berenice ? Unde ţi-s ochii ?

— Tu le prilejuieşti întrevederile, împingi pe unul în braţele celuilalt...

— Blanchette, ce înverşunare ! Nu ştiu cum să interpretez... Ţi-e oare atît de neplăcut ? Din ce motiv ?

— Ah, eşti un monstru !

— Eşti liberă, de altfel. Nu, nu răspunde... Să nu minţi... Bună seara.

Sărutarea pe care i-o dădu pe frunte conţinea o ironie pe care vorbele n-o cuprind. Ce vrusese el să spună ? Blanchette se simţi rău de tot. Se uită într-o oglindă şi i se păru că arăta groaznic. „Doamne sfinte 1 suspină ea, ce mutră am !“ Suna cineva. O fi fiind probabil Aurelien. Ea se retrase pe fugă, în timp ce feciorul se duse la uşă. Avea exact timpul ca să tragă pe dînsa o altă rochie...

XXIV

îndărătul celor două femei, Aurelien, în fundul lojei, nu izbutea să urmărească temeinic spectacolul de pe scenă. Cîntecele, muzica, penele colorate, costumele, dansatoarele, decorurile schimbătoare, totul se lega atît de prost, din lipsa de atenţie necesară la îmbinarea artificială a tablourilor, încît Leurtillois era ca unul care neîntrerupt crede a fi sărit o pagină din romanul pe care îl citeşte. în sufletu-i stăpînea cea mai mare dezordine. Cortina, rampa, înfiorările, rîsul de neînţeles al sălii, tot

ceea ce constituia teatrul însuşi nu mai forma în ochii lui decît decorul unei scene unde se afla o femeie, mai plăcută fiindcă era prost îmbrăcată, cu braţele imperfecte şi fermecătoare, cu umărul înţepat de floarea aurie ca de-o insectă, cu ceafa unde părul tăiat accentua sentimentul pe care îl avea de-a comite ceva interzis, şi cu faţa ascunsă privirilor de plăcerea spectacolului, pe care neprevăzute mişcări i-o scoteau la iveală cîte puţin. Umbra neagră a lui Blanchette, cu părul său blond, cuprins de-o lumină slabă, de un firicel de lumină îndepărtată, aproape că nu era o prezenţă. Aurelien, buimăcit de apropierea lui Berenice, tulburat la culme, timid ca un licean, îşi zicea în sinea lui : „Este ea…“ şi acest „este ea“ însemna mii şi sute de lucruri de necrezut, că era aceea la care se gîndea mai adineauri, contemplînd masca de ipsos, că era şi aceea pe care tot timpul o aşteptase, fără să-şi dea seama, aceea spre care toate gîndurile-i de zece, de doisprezece ani încoace se desfăşurau, se îndrep-

tau, se orientau. Aceea căreia pentru prima dată în viaţă i-ar spune *Te iubesc.* Aceea pe care o iubesc. Işi repeta în gînd aceste vorbe care semnificau, învăluiau, rezumau totul. Aceea pe care o iubesc. Tremura. Se întreba ce oare i se întîmpla. Un bărbat, în sfîrşit… un flăcău mare ca dînsul. îi trecea prin minte ceea ce ar fi trebuit să facă spre a se opri pe această pantă, spre a isprăvi înainte de-a fi început… Uite, e foarte simplu, e uşor… Işi dădea seama că mai putea să-şi abată cursul gîndurilor… era încă stăpîn pe sine… în curînd n-o să mai fie… Urmărea lumina pe braţele lui Berenice. Iluminatul electric se schimbă. Prost ca o lună plină. Era unul de-aceş- tia, de altminteri. Aurelien putea şi el să schimbe modul de răsfrîngere a luminii, putea să-1 schimbe… Nu mai voia. Totul se precipita. Cît drum străbătut deja din acel moment, de adineauri, cînd mărturisirea îi ieşise din gură stînd de vorbă cu Armandine, fără ca nici să se fi gîndit la ea ! Acea femeie nemişcată, străină, de atît de aproape şi atît de îndepărtată, acea siluetă încă puţin cunoscută, acea fiinţă abia vie în ochii lui. N-o recunoştea, nici n-o recunoştea. Nici n-avea pentru ea o puter-

nică înflăcărare. Tulburarea minţii venea din altă parte. Dacă avea poftă totuşi s-o înconjure cu braţele, s-o îndese într-însul, să-şi încleşteze braţele peste ea, nu-1 mîna, ca şi cu celelalte femei, o nevoie de-a lua în stăpînire, acea sălbăticie care te împinge să muşti, să tai răsuflarea. Nu. Era parcă o foame, o foame negativă, o lipsă cumplită, o desperare. Dacă ar fi cuprins-o în braţe poate, cel puţin aşa îşi închipuia, această înflăcărare s-ar fi potolit, acea irealitate ar fi luat sfîrşit, acea tortură sufletească. îşi repetă în gînd că era încă timpul să-şi vină în fire. îşi dădu seama în aceeaşi clipă că nu mai era cu putinţă. Ii fu teamă. Se simţi prăbuşindu-se. Idei vag conturate prin care se silea să desluşească principiile fizice ale căderii corpurilor, coeficientul de acceleraţie a căderii corpurilor, se încrucişară în mintea lui ca nişte alge de mare împrejurul ochilor unui înecat. Işi zise în sine : „Iarăşi înecaţii, nu mă pot descotorosi de înecaţi în momentul de faţă“. Muzica sentimentală a unei romanţe se amestecă printre obsesiile sale : Sena, masca albă, umbra apelor verzi peste faţa sa cînd plonjează şi vuietul şlepurilor care se tot duc pe fluviu. Observă că pe nesimţite, fără să-şi dea seama, apropiase scaunul său de al lui Berenice. Se apleca între cele două femei ca să vadă spectacolul la care nu privea. Se afla în acea clipă acolo un ansamblu, cu femei goale sau aproape, o mişunare de lungi picioare frumoase pe nişte evantaie albe de pene, nişte fracuri negre alunecau… Braţul lui Aurelien se sprijinea de spătarul scaunului pe care stătea Berenice, mîna-i se rezema de peretele despărţitor al lojei. Ii atinse nările parfumul suav de fîn cosit care venea din părul de-aproape. Umbra pe care el o numea dragostea lui pe nesimţite se însufleţea, avea o respiraţie, o inimă, o suflare, şi suflarea lui Aurelien se oprea, inima îi bătea, respiraţia sa era tot mai neregulată… Deodată află că nu numai el nu urmărea spectacolul. întoarse capul şi văzu că Blanchette se uita la dînsul.

XXV

De cîtva timp Blanchette îl observa pe Aurelien. In zadar se prefăcuse de parcă n-ar fi crezut, ştiuse de la prima vorbă a lui Edmond la ce martiraj se supunea pri-mind acea seară în trei. Hărţuită de sentimente contra-dictorii, n-avusese cuminţenia să scape de această obli-gaţie. Bănuielile soţului său aveau darul s-o înnebunească de cap. Ii trecuse prin minte, ca un fulger, că orice refuz le-ar confirma : de fiecare dată cînd era vorba să petreacă o seară împreună cu Aurelien, să-1 întîlnească, nedesluşitele sale temeri fuseseră observate de către Edmond. Acum recunoştea, drept un păcat, pretextul acestei temeri acoperind dorinţa nemărturisită de-a petrece cîteva ceasuri cu Leurtillois, chiar dacă ar trebui să sufere, chiar dacă el ar trebui să dea alteia întreaga-i atenţie, să nu ia în seamă prezenţa sa. Dacă mai şovăia, gîn- dul că Aurelien putea să stea între patru ochi cu Berenice o hotărîse subit. Era conştientă pe deplin că nu ţinea seama de regulile bunei-cuviinţe în această privinţă. Cu ce înfrigurare se gătise ; i se sfîşia inima ştiind că ei amîndoi erau în bibliotecă fără ea ! îşi pusese rochia cea neagră, aproape nici o bijuterie. Astfel era sigură că lumea care îi va privi o va lua pe Berenice drept o oarecare damă de companie. îşi desfăcuse zulufii pe care îi purta peste urechi, îşi dezgolise ceafa, învîrtindu-şi cosiţele împrejurul capului. Era mîndră tare de părul ei lung, şi pieptănătura asta pe care şi-o potrivea cîteodată atrăgea privirile fiindcă n-o puteau purta mai toate femeile. Berenice n-o văzuse niciodată astfel, şi cînd Blanchette intră în bibliotecă, ea tocmai şi nu Aurelien exclamă : „O, şi-a schimbat pieptănătura !“ cu acea copilărească bucurie care izbucneşte înaintea unei rochii noi, a unui restaurant pe care nu-1 cunoşteai, a mobilelor mutate dintr-un loc într-altul într-o cameră

La teatru, cum i-ar fi fost de-ajuns ei acele jocuri de lumini şi de trupuri, acele muzici smintite, care nu în-semnau decît o agravare a singurătăţii sale ? în lumina slabă din lojă, Berenice se bucura din nou de farmecul pe care o rochie prost lucrată i-1 răpea. Aurelien... cu

neputinţă să nu se observe că era orb şi surd faţă de tot ceea ce nu era Berenice. Pînă atunci Blanchette se străduise, împotriva neliniştii sale adînci, să susţină că înclinarea lui Leurtillois către biata verişoară era o închipuire a lui Edmond. Ajunsese s-o susţină faţă de ea însăşi la fel ca şi faţă de Edmond. însă în acea seară îşi dădea seama că avea să sufere. Nu-şi dădea seama că avea să sufere atîta. Căuta să-şi reverse gîndurile într-o altă durere. Edmond. Era necesar s-alunge fantasmagoriile, visurile deşarte. Nu-1 iubea decît pe Edmond. Nu-1 iubise decît pe dînsul. Doamne Dumnezeule, chiar cînd trebuise, vai, să-1 smulgă de la Carlotta ! Trecutul îi înfăţişa amintirile unei gelozii, ale unei desperări atît de adînci încît nu însemna cu adevărat nimic încercarea prin care trebuia să treacă în acea seară... din care avea să iasă vindecată de-o himeră... întorcîndu-se cu totul la Edmond al ei, la acest păcătos de Edmond, tot atît de greu de păstrat pe cît şi de cucerit. Edmond. Unde îşi petrecea el seara ? Minţise. Nici o secundă nu crezuse în povestea cu Adrien, pe care i-o aruncase ca pe-un os de ros. Minţise. De ce ? Nu-1 întreba nimic. Şi de atîtea ori, cu teribila cruzime pe care o arăta, pe care ea o ura şi o adora din partea lui, el îi spusese, tot fără ca ea să-1 întrebe, adevărul, adevărul înfiorător... Atunci de ce să mintă, în seara asta tocmai ? Ca s-o tortureze mai tare prin nesiguranţă poate... Se răzbuna. Ce agerime de minte ! El surprinsese ceea ce nu poate fi surprins, ceea ce ea nu îndrăznea să-şi mărturisească sie însăşi, şi el se răzbuna... Unde era oare ? Ce făcea oare ? Era vorba pentru prima dată despre ceva atît de grav încît fu nevoit să mintă ? Ii scăpa din mînă cu adevărat? Se gîndi la copiii săi. Doamne, dă, Doamne, ca totul să fie un vis urît ! Mă voi trezi, nimic dintr-astea nu va fi fost. Jocul mergea prea departe. Trecea dincolo de nenorocire, de nenorocirea ei, poate necesară fericirii lui Edmond. Erau la mijloc copiii. întorcîndu-şi faţa de la baletul acela de flori, unde culorile şi bucuria, piruetele dansatorilor, strălucirea alămurilor, totul îi era de neîndurat, văzu răsfrîngerea stării sufleteşti de pe obrajii lui Aurelien, şi rămase înmărmurită. O, asta era şi mai ceva decît ceea ce simţise pînă atunci I O iubeşte. O iubeşte. Cele două

dureri se împreunau, căpătau una de la alta o intensitate de neîndurat. Femeia cea dispreţuită putea acum fără urmă să privească la Aurelien, întrucît ea plîngea cu ochi lipsiţi de lacrimi după Edmond ca şi după Aurelien.

Cînd Aurelien surprinse privirea lui Blanchette, pe ea o apucă teama ca nu cumva el să citească intr-insa cum citea Edmond. Spre norocu-i, umbra îi ascundea înflăcărarea gîndurilor. Ea nu era în ochii acestui bărbat decît spectrul elegant al societăţii. Nu era decît o a treia persoană. Nu avea nici o inimă, nici un trup. Constituia primul plan al acestui tablou a cărui figură centrală era Berenice, fondul era muzica şi jonglerii comici pe care aceasta îi acompania. Blanchette îşi întoarse ochii inutili în care se urcau, în sfîrşit, lacrimile prime. Totul se tulbura.

Aurelien îşi dădu seama numaidecît că n-avea de ce să se teamă de acest martor. îşi dădu seama că va simula că urmăreşte spectacolul. Ea va fi înţeles desigur, în chip nedesluşit, ceea ce Berenice nu ştia încă. Dar oare nu ştia ? Nici o vorbă între ei, chiar cînd se aflaseră singuri adineauri în bibliotecă, nu făcuse aluzie la minutele din noaptea trecută, cînd el îi ţinuse mîna într-a sa. Mîna ei într-a sa... Fu sigur că Blanchette, învinsă, nu-1 mai privea, şi binişor îşi apropie mîna de braţul gol al lui Berenice. Totul într-însul era treaz. Simţea orice părticică din fiinţa sa. Era pe cale să atingă acel braţ. Avea să cuteze aşa ceva. Această cutezanţă avea să distrugă totul. Se gîndi să-şi retragă mîna. N-o retrase. Fiindcă nu se poate să fii fricos. In această lojă din Paris, unde totul în mod atît de banal se petrecea între un bărbat şi o femeie, la urma urmei, el recunoscu acel sentiment care dădea ghes inimii lui să bată : se revăzu astfel, noaptea, într-un oarecare post în Argonne, după copacii frînţi... Palma sa apucă braţul lui Berenice şi încetişor îl strînse. Un tremur îi răspunse. Surprinderea. Se temu că, dacă stringerea slăbea, totul ar fi pierdut, braţul s-ar fi depărtat, îşi împinse mîna alunecînd ca la o mîngîiere, şi luă în stăpînire cotul. Aşteptă. înfrigurarea se calmase. Braţul stătea nemişcat, într-o nemişcare surprinzătoare. Părul

lui Berenice atingea, atingea în treacăt faţa lui Aurelien. Ah, în momentul acela era a lui, ca o pasăre fascinată. Orice putea să destrame minunea. Minunea dura.

Tocmai atunci ar fi trebuit să-i spună : Te iubesc. Atunci. Dar lui Aurelien nu-i stătea în putinţă. Se înspăimînta de nişte vorbe murmurate. Şi de acele vorbe mai ales, atît de noi, atît de grele. Finalul primei părţi aprindea foc de artificii pe scenă : vedetele se întorceau între balerine, dansatorii cu gingaşe veste scurte, rochiile cu paiete... Orchestra trimitea sărutări sonore, şi însufleţea din ce în ce mai viu actorii agitaţi repetînd pe în- ' trecute gesturile lor paralele, încrucişînd braţele şi în- treciocnindu-şi genunchii în cadenţă. Lumina avea să se reaprindă. Te iubesc... Aceste vorbe nu izbutise decît să le gîndească.

Berenice avu acea mişcare din umeri prin care parcă se silea adeseori să-şi potrivească un şal gata-gata să cadă, şi mîna-i pe furiş apucă mîna lui Aurelien, tare cu binişorul, şi o desprinse de cotul ei, cum ar fi desprins o frunză, agăţată pe cînd străbătea o pădure.

Spectatorii, de cum se lăsa cortina, se ridicau şi se îndreptau spre foaier. Din mijlocul orchestrei cîţiva făceau semne. „Ce este oare asta ? făcu Berenice... Spre noi, mi se pare..." Blanchette surîdea şi saluta, cu adevărat. Era Colonelul şi D-na David. Se apropiară de marginea lojii, şi conversaţia lor uşură trecerea antractului de care Leurtillois se temuse. în timp ce vorbea, acesta se uita distrat spre partea cealaltă la fluxul oamenilor, atraşi de un jaz în foaier. în locul de plimbare, deodată, o siluetă cunoscută. Era cît pe-aci să strige. Se stăpini. Cei din jur nu văzuseră nimic. Nu încăpea nici o îndoială, era Barbentane. Ascunzîndu-se, de altminteri, şi privind înspre ei. Ce-o fi însemnînd asta ? Barbentane se cădea să fie... Dacă se eliberase, ar fi venit numaidecît la ei, şi apoi era acolo în locul de plimbare. îi spiona pe furiş sau părea că-i pîndeşte. Aurelien simulă că urmăreşte conversaţia. Colonelul socotea revista excelentă, iar D-na David zicea că, la drept vorbind, nu se poate numi asta o revistă, e ticluită pentru străini, nici o vorbă, nici un cuplet de haz (vă

aduceţi aminte de Rip [XXI] de înainte de război ?)... e o feerie, nimic mai mult.

— Ei, feeria e lucru bun ! zise Colonelul.

— O, dumneata, scumpule ! D-na David, supărată, explică D-lui Leurtillois : Colonelul... din moment ce vede nişte picioare 1

Aurelien surîdea. Pe furiş, umbla cu ochii după Barbentane. Nu mai dădu de el. Locul de plimbare între timp aproape că se golise : „Mă scuzaţi ? zise, mă duc să cumpăr ţigări... Nu, mulţumesc, domnule Colonel, prefer ţigările Gauloises... Profit că doamnele nu sînt singure,.?[1]

Nici pe locul de plimbare, nici în foaier, nici dincolo de uşile cu geamuri, la intrarea în teatru, nici printre lumea care fuma, prin gălăgia spectatorilor, pe la mesele unde consumau americani din Sud, englezi, scandinavi, nici prin publicul coborît din locurile cele ieftine, printre fetele uşoare, pe nicăieri nu-1 găsi pe Edmond. Se îndreptă spre lojă, gîndindu-se că Barbentane s-o fi dus poate acolo. Ba nu. O fi plecat probabil. Stătu la gînduri, se uită la Blanchette. Mai bine era să nu pomenească despre asta. Dacă se înşelase cumva ? Soţii David se îndreptau spre locurile lor.

Blanchette îşi trecu palma peste frunte, suspină, nu-şi găsi astîmpăr întrucîtva, ca şi cum nu se hotăra să spună ceva, apoi spuse :

— Pe mine să mă ierţi, Aurelien, nu mă simt bine... nu, să nu mă însoţeşti 1

— Vrei să pleci acasă, Blanchette ? zise Berenice.

— Vă rog, prietenilor. Berenice, nu vreau să-ţi stric seara... asta nu schimbă nimic... n-ar fi trebuit să vin...

— însă te voi reconduce, făcu Aurelien.

— Nu, nu, te rog din suflet ! Berenice n-o să stea singură aici... Am maşina, şoferul. V-o trimit înapoi... Ii spusesem lui Edmond... Nu sînt în apele mele... Nu pot să stau... Trebuie să... Dar vă asigur...

Nu fu nimic de făcut. Ţinea să plece singură. Le

XXI **Autor de reviste foarte apreciat, chiar în unele medii literare. Tar un cronicar de specialitate a mers atît de departe cu entuziasmul, încît l-a investit cu titlul de „un Raclne al revistei" 1**

smulgea cu forţa asentimentul. Rămaseră singuri deci. Aurelien o însoţi cîţiva paşi :

— Sînt supărat că te las să pleci aşa... Am fi putut...

— Fii drăguţ, Aurelien, stai mai departe cu ea... Mă doare capul atît de tare ! Condu-o pe Berenice undeva după spectacol. îi va face plăcere... Se va înfunda iarăşi în provincia sa...

Ultima frază precumpăni asupra celorlalte în gîndul ui Leurtillois. Berenice avea să plece, să se întoarcă la ?a acasă... avea să părăsească Parisul...

Cînd Blanchette se aruncă pe pernele maşinii Wisner, >imţi că avea să poată plînge, în sfîrşit. Stinse lumina je care o aprinsese şoferul. „Acasă !“ făcu ea, şi maşina) porni, ducînd pe aceea care oferea cerului sacrificiul consimţit. Se pedepsise întrucît nu vrusese să-i lase pe Berenice şi pe Aurelien singuri. Se sforţase să-i lase singuri. Doamne sfinte, în schimbul acestei torturi, mi-1 vei eda pe Edmond ? Se tîrguia cu Dumnezeu, însă nu-şi ecăpăta nici tihna inimii, nici speranţa. îl cunoştea prea rine pe Edmond. O prinse tremurul : cunoştea şi nedreptatea cerului.

XXVI

Dispariţia lui Blanchette avu drept efect de-a is^a între Aurelien şi Berenice o stînjeneală neaşteptată. Acea prezenţă îi sporise lui Aurelien îndrăzneala, o liniştise îndeajuns pe Berenice pentru ca să-şi păstreze imobilitatea care era aproape o supunere. însă cînd se văzură singuri, şi acum unul lîngă altul în primul rînd al lojii, totul le apăru atît de serios, cu atîta răspundere, încît rămaseră îndelungă vreme izolaţi, cu o frică unul de altul, cu mintea purcesă pe visări fără legătură între ele.

Berenice n-o văzuse niciodată pe Mistinguett, şi scenele realiste, cimpoi, batistă roşie, Java, furt practicat de-o prostituată asupra clientului, lovitură de cuţit pe sub felinare, căpătau în ochii ei o poezie la care cu anevoie poate ajunge cine n-avea nici frăgezimea, nici miraculoasa ei neştiinţă. Nu voia cu nici un preţ să se lase distrată de astea, simţea în chip intens înceata acţiune a

hotărîrii care o pîndea în umbră, apropierea vecinului. El şoptise ceva, ea se întoarse, cu degetul pe buze, zi- cînd : st ! şi amîndouă mîinile sale, înainte de-a se fi mişcat Aurelien, se abătură asupra celor două încheieturi ale mîinilor bărbatului şi le încleştară ca şi cum ai lega strîns nişte flori. Se întoarse, ţinîndu-1 pe loc. In aceste cătuşe tulburătoare, prizonierul se străduia în zadar să exprime dragostea care pe neaşteptate se revărsase asupra lui. Se îndepărtase, vicleana, şi el o vedea cu totul răpită de spectacol, de plimbarea vedetei pe proscenium.

— E nemaipomenită, zise Berenice.

— Cine ?

— Mistinguett...

El simţea ironia din această transpunere a vorbelor Dorea să-i spună : Te iubesc, şi ea îi vorbea despre Mistinguett. Cum îi încleştase încheieturile cu gingaşele-: mîini, îi imobiliza vorbele care îi veneau pe buze lui Aurelien cu nişte cuvinte fără viaţă ; dragele de ele, aveai farmecul glasului ei. La urma urmei, această apăran constituia acceptarea unui fapt, a atacului început de *e* asupra ei. fără să scoată o vorbă, cu gesturi de cuceritor îşi zise. Era nedumerit. Niciodată nu fusese atît de lipsit de curaj înaintea unei femei, şi aceasta, slăbiciunea încarnată... Reţinuse aşadar într-ale sale, deja, mai mult decît ţinuse mîinile vreunui alt bărbat ? Şi oare ale cărui bărbat ? Nu ştia nimic despre ea. Necunoscuta. Şi în ce măsură nu ştia nimic despre ea ! Era misterioasă ca nevinovăţia. însă poate... poate că se dăduse cu totul altora de sute şi sute de ori, şi nu născocise această rezistenţă decît faţă de dânsul. Ori impunea doar etapa clasică înainte de-a îngădui ceva mai mult... Nu vru să se gîndească la aşa ceva, şi-ar fi amărît zilele să se gîndească la de-astea... îndura sumedenie de gelozii. Nu putea, la urma urmei, să se zbată, aşa, în acea lojă... Era nespus de sensibil la ridicol. Timpul trecea, îl pierdea. Prea tîrziu. Chiar dacă s-ar fi desprins de ea, acum, dacă ar fi început din nou stîngacea-i ofensivă... Nu mai avea răgazul. Spectacolul dădea să se isprăvească. Trebuia de

îndată să se ridice, să se îmbrace, să iasă din lojă. Aştepta aşadar fără să se mişte, la cheremul ei, în cercul degetelor ei plăpînde. Vedea sînii lui Berenice ridicaţi de răsuflare, însufleţirea provocată de spectacol pe obrajii ei. Era la fel ca un amorezat de cincisprezece ani. Niciodată în preajma unei femei nu se simţise atît de îndepărtat de imaginea plăcerii. N-ar fi putut s-o îmbrăţişeze, nu şi-o închipuia apropiată strîns de dînsul. Floarea de pe umăr, rochia... totul îl oprea pe Aurelien. O asemenea timiditate nu era de crezut. Şi într-una acel parfum de fîn cosit care venea de la Berenice, care o rezuma pe Berenice, prin care Berenice pătrundea într-însul.

Ce gîndea oare ea, necunoscuta ? Cine ar fi putut să ştie, să ghicească ? Lui îi plăcea să creadă că era tulburată. Simţise că ea tremura uşor, că tremurau uşor mîinile lui Berenice deasupra mîinilor sale. Ieşiră din lojă într-o perfectă neorînduială care le impunea tăcerea ori cel puţin nişte fraze scurte, utile. Inutile, de altminteri, scurte totuşi. în revărsarea de la ieşirea publicului îşi căpătă din nou ceva din siguranţa lui.

— Unde vrei să mergi ? întrebă el. La ceasul acesta, la „Lulli’s“...

— (J, nu, zise ea. Trebuie să merg acasă... Blanchette...

— Blanchette n-are nevoie de dumneata, a spus ea însăşi...

— Da, însă şoferul... gîndeşte-te... e tîrziu...

— E meseria lui, e obişnuit... şi, de altfel, dacă vrei, pot să-i dau drumul, vom lua un taxi...

— Nu, nu... ce-ar gîndi el ? Merg acasă...

— Te rog... acordă-mi cîteva momente...

— Dar te asigur că e mai bine să...

— Ştii că n-am luat cina, şi că mi-e o foame de lup ? O să binevoieşti să-mi ţii tovărăşie, n-o să mă laşi să cinez singur-singurel ?

Ea cedă. Aşadar exact numai timpul cît o să cineze. Apoi se va întoarce acasă. Unde să se ducă ? Aurelien cunoştea un loc nu prea departe... „Preferi un loc mai gă-

lăgios ori un loc liniştit... ?“ Calm. în privinţa asta, da. Liniştit. Bine, atunci la locul pe care...

O surpriză îi aştepta afară : pămîntul era alb, şi ningea. Străzile în urcuş spre Montmartre sînt strînse între margini povîrnite, şi zăpada le dă o tăcere şi o lumină false, unde ieşirile din teatru se înfundă ca un vis îngrozitor al zînelor. Maşinile alergau, taxiurile. O mulţime înconjura automobilul în care se suia ca o regină Mistinguett, rîzînd tare, însoţită de un bărbat tînăr brunet. Avură oarecare necaz ca să găsească din nou şoferul. Aurelien dădu adresa. Era la doi paşi, dar trebuia să cîrmească spre partea de sus a străzii Blanche, să urmeze revărsarea maşinilor, ca să coboare din Piaţa Pigalle şi să se întoarcă foarte aproape de Cazinou, în partea de jos a străzii Pigalle, la acea mică insulă de lumină, pe jumătate goală, compusă din două camere, una la un nivel inferior faţă de cealaltă, nici cafenea, nici cabaret de noapte, un fel de refugiu în afară de *dancing-uri,* de baruri, unde cîţiva profesionişti veneau ca să ia ceva în gură, între numerele lor prezentate în altă parte, şi nişte îndrăgostiţi ca să vorbească pe şoptite, ţinîndu-se de mîini, în timp ce un pianist englez cînta arii legate între ele, ca ceasurile nopţii. Erau scaune de piele tocită, şi vase subţiri de flori. Te-ai fi crezut la Londra.

— Vei mînca desigur ceva împreună cu mine ?

Berenice se uita pe listă, nehotărîtă. Vedea că tot ceea ce îi părea ei atît de surprinzător, atît de neobişnuit, va fi intrînd probabil în obişnuinţa lumii care o înconjura. Nu îndrăzni să comande un „B.B.B. and B.B.B.‘‘. Jumările pe pîine prăjită îi rezervau mai puţine primejdii. El, Aurelien, luă un rosbif, cu stout *. Ea nu băuse niciodată aşa ceva. îşi muie buzele în paharul său, în cerneala aceea spumoasă. I se păru nemaipomenită şi rea, dar comandă şi ea.

Va fi avînd cu adevărat foame de lup. Se năpusti asupra mîncării. Berenice nu vruse să se aşeze lîngă el. Se uita la el pe deasupra mesei, avea ca niciodată surîsul măştii, la fel cu cel de la sfîrşitul unei lungi poveşti. El comandă *catch up* [2]. Ea nu numise astfel niciodată sucul

de pătlăgele roşii. Se fereau amîndoi de vorbele pe care le aşteptau, de cuvintele de prisos. Ştiau amîndoi ce anume se zbuciuma între dînşii fără a fi cazul să exprime. Nimic nu se spusese, totul se spusese. Situaţia era acceptată, statornicită.

El mînca. Se uita la carnea din farfurie. O tăia. Ei i se adresa, zicînd la urma urmelor : „Şi cînd vei pleca, ce mă voi face eu ?“ Ea îl înţelesese foarte bine. Dar închise ochii, şi atunci, fiindcă pălise, asemănarea atinse culmea culmilor. Tăcerea nu putea dura. Tulburarea. Ochii se redeschiseră ca nişte ferestre într-o noapte mai adîncă, vocea caldă, afectuoasă, dar tremurată, murmură, cu o încercare de-a face haz :

— Ei bine... te vei duce cuminte să te culci, îmi închipui ?

— Nu, zise el... cînd vei pleca de-a binelea... nu în noaptea asta... cînd vei pleca din Paris... în curînd, se pare...

— Să nu vorbim despre asta, răspunse ea, m-ar întrista foarte tare... şi sînt atît de fericită astă-seară !

— E chiar adevărat ?

Ea răspunse „da“ din cap, cu ochii măriţi de tot. Vru s-o întrebe dacă făcea parte şi el întrucîtva din fericirea

[1] Bere neagră de fabricaţie engleză.
' Sos picant de tomate (engl.).

ei. Nu putu. Propria fericire era prea fragilă, era hotărît s-o apere de un răspuns cu două înţelesuri.

— însă totuşi... am nevoie să ştiu... vei pleca ?

— Peste opt... zece zile...

El trase o înghiţitură zdravănă de stout, îşi sterse buzele cu un şerveţel de hîrtie.

— Zece zile... sînt un minut... şi gîndeşte-te la tot timpul pierdut... pentru ce am pierdut noi tot acest timp ?

Ea stătu la gînduri, înainte de-a răspunde. îşi dădea seama că acceptînd să răspundă, însemna să accepte totul, însemna ireparabilul. îşi ridică spre el diamantele negre :

— Nu l-am pierdut, urmă ea, şi pe masă mîna-i dreaptă se aşeză peste mîna stingă a lui Aurelien.

El tresări, şi amîndoi tăcură. Sorbiră cu plăcere acest moment banal ca puţine lucruri din viaţa lor. în sfîrşit, Aurelien, primul şopti :

— Nu ştiam, Berenice... mi-a trebuit foarte multă vreme ca să aflu...

Rostea o scuză. Ea nu întrebă ce anume i-a trebuit atît de multă vreme ca să afle. Ştia. Tocmai îi dăduse dreptul să-i zică Berenice. El continuă : „Pentru prima dată în viaţa mea...“

Aceste vorbe erau prea tari pentru ea. Buzele-i avură acel tremur care scotea la iveală dungile gingaşe. El îşi închipui că ea avea să-şi retragă mîna care era ca o frunză. „Nu te cred“, zise ea, şi el nu simţi nevoia să spună : *Crede-mă, te rog,* fiindcă ştia că asta voia să spună : *Te cred.* îşi răsuci încheietura, mişcă lin mîna-i puternică sub mîna plăpîndă, apoi îşi făcu palma căuş pentru ca s-o strîngă laolaltă ca pe un strop de apă. Degetele-i alungite trecură peste mîna ei, urcară pe deasupra firavelor strune care scot la iveală, întărîtată, gingăşia vinelor. Apăsă asupra acestora. Simţi sîngele zvîcnind. îşi închipui că atingea locul cel sfînt al sinucigaşilor, albastru ca şi cerul, albastru ca libertatea.

— Nu-mi venea să cred, mai zise el, era atît de nou... O fi fiind probabil cumplit pentru un orb prima dată cînd poate să vadă lumina...

— Şi după asta, ce mai doriţi ? întrebă chelnerul.

— Nişte chester. Şi un rachiu. Iar dumneata, Berenice ?

— Eu ? o, nimic !

— Te rog... Nu vrei chester ? da, atunci...

— Dar fără rachiu !

— Vei gusta puţin dintr-al meu.

Chelnerul se îndepărtă.

— Trebuie să-mi făgăduieşti, Berenice... Aurelien, abuza de acest drept nou, rostea numele acela plăcut de fiecare dată cînd se putea. Repetă : Trebuie să-mi făgăduieşti, Berenice, să-mi hărăzeşti tot timpul pe care îl ai, în decursul acestor puţine, acestor miraculoase zece zile...

— Să nu privim mai departe, zise ea.

— Mi le făgăduieşti ?

Ea şovăi. Se gîndi : „E o nesocotinţă..." Răspunse :

— Ţi le făgăduiesc, Aurelien...

Niciodată nu-i păruse numele său atît de frumos, atît de nevinovat, atît de sobru. Ea se corijă, amintindu-şi :

— Numai că i-am făgăduit lui Zamora să stau să-mi lucreze portretul... sînt obligată să mă duc mîine...

— De pe acum ! Vezi... Iţi iei cuvîntul îndărăt, îmi furi aceste minute, viaţa mea...

— O, viaţa dumitale...

— Viaţa mea !

— Te rog, am făgăduit, îmi place să-mi facă portretul... Vei veni să mă iei de acasă de la pictor...

— Să te iau ? îmi încuviinţezi aşa ceva ?

— Iţi cer. Uite, am adresa pictorului. In poşetă. Dă-mi poşeta...

Ea scotoci, scoase un carnet de însemnări.

— Iată... strada Cesar-Franck...

— Te duci acasă la el...

Acest ton de imputare îi stîrni rîsul.

— Eşti stupid. Un pictor...

— Un pictor e un bărbat. Ai veni acasă la mine ?

— Dumneata nu eşti pictor... e o diferenţă... şi apoi de ce nu ?

— Ai veni !

Deodată ea păli de emoţie, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva de care uitase complet de cîtăva vreme...

— Nu, o, nu !

— De ce nu ?

— Fiindcă e la dumneata... m-aş duce la oricine... la dumneata nu...

înghiţi laptele amar al acestei victorii. Se afla de o parte toată cealaltă lume, de altă parte se afla el pentru ea.

Vei veni acasă la mine, zise el.

— Poate... da... cîndva...

— Deseară.

Ea făcu semn din cap că nu, şi el îşi dădu seama că mai-mai era să compromită totul. Strînse gingaşa mînă, cerînd astfel iertare.

— Mai întîi, înnodă firul vorbei Berenice, nu mă duc la Zamora, în strada Cesar-Franck... ci acasă la prietena lui...

— La D-na Goodman ? O cunosc. O foarte frumoasă femeie...

— Vei veni să mă iei pe la ceasurile cinci...

— Pe la cinci doar ?

— Bine, poţi să vii puţin mai devreme ! El caută să-şi dea silinţa să adauge portretul meu la expoziţia al cărei vernisaj e anunţat... ştii... un vernisaj neobişnuit... la miezul nopţii...

— îmi displace omul ăsta... nu îndrăgesc pictura sa... o să-ţi schimonosească faţa... cu ce drept...

— Să nu începi să judeci ca toată lumea !

Ca toată lumea ? Nu trebuia nimic altceva ca să-1 uimească de-a binelea. Privi ţintă la gingaşa femeie din faţa sa cu alţi ochi. Cum, ca toată lumea ? La urma urmei, ea nu-i spusese că iubea pentru prima dată în viaţă, în viaţa ei... Nu-i spusese nimic, nimic... Şi el unul, el cunoscuse femei, ba o lume întreagă. Atunci ? Ca toată lumea... Fără să-şi dea seama, îşi plăsmuise o Berenice care nu se potrivea cu aceste vorbe care îl săgetaseră prin inimă. Un vîrtej de gelozie îl străbătu :

— Aş vrea să ucid trecutul dumitale, zise el.

— De ce asta ? N-aş avea nimic să-ţi povestesc... să-ţi jertfesc...

O, pentru vorbele astea, ce n-ar fi dat el, ce n-ar fi îndurat ? Lăsă liberă mîna lui Berenice şi îşi acoperi obrajii cu amîndouă palmele pînă peste ochi, pe care îi apăsă cu podul lor. Cu neputinţă să suporte laolaltă această frază şi lumina. Auzi vocea lui Berenice spunîndu-i :

— Vei veni, vei veni să mă iei din strada Cesar-Franck ?

Stătea ea oare la îndoială ? El rîse. Ea se miră de rîsul său. El întrebă :

— Aş vrea să te întreb... ai spus adineauri... că astă-seară ai fost fericită ? Oare... oare pot să cred că mi-o datorezi şi mie întrucîtva... iartă-mă... îmi îngădui s-o cred ?

Fu rîndul ei să rîdă. Atunci, el ridică ochii, îi căută pe

ai ei şi zise :

— Te iubesc...

Ea primi îndoita lovitură a vorbelor şi a privirii. Se rezemă cu spatele de scaunul său. Avu acea' mişcare înfrigurată din umeri pe care el de mai multe ori o băgase de seamă. Se juca fără să scoată o vorbă cu geanta sa brodată în albastru şi în auriu, cu mari flori trandafirii. Mîinile-i se împreunară pe masă, şi mişcarea pe care ele o făcură sfîşie inima lui Aurelien : el văzu că învîrtea pe deget verigheta de nuntă... şi ghici pe unde îi erau gîndurile... Nu mai avu încredere decît în cele două vorbe, niciodată rostite, care adineauri îi scăpaseră din gură, şi în acel nume urzit din mister, care întîi şi întîi îi căzuse drag la ea. Repetă :

— Te iubesc, Berenice...

Ea lăsă în voie să se prelungească ecoul acestor vorbe. Cu mîna dreaptă îşi acoperi mîna stingă. Aurelien se uita la mişcarea convulsivă a sinului ei fermecător, gingaş, tulburat. O voce cu totul schimbată destrămă tăcerea :

— Acum trebuie să plec... E tîrziu... Trebuie...

— Berenice !

— Fii cuminte, Aurelien... E mai bine, crede-mă... e mai bine...

— Nu aşa !

— De ce nu ? Ce ne vom spune acum, dragă prietene, ce ne vom spune după cele ce mi-ai spus adineauri ? Orice ar fi palid... Te rog... Cruţă-mă...

— Nu mă crezi ? Nu le-am mai spus nimănui.

— Lasă-mă să plec... lasă-mă... am nevoie să fiu singură... să mă gîndesc... Am nevoie să mă gîndesc îndelung... îngăduie să iau cu mine comoara mea...

— Berenice !

— Nu, să n-adaugi nimic...

— Dumneata nu mi-ai răspuns...

— Nu se răspunde la aşa ceva...

— Mă iubeşti ?

Ea se ridicase în picioare.

— Iau maşina. Nu, să nu mă însoţeşti. Nu mai putem fi împreună în maşină... acum... Fii cu judecată... Să nu ne stricăm seara... N-o voi uita niciodată, niciodată...

Iartă-mă că te constrîng să iei un taxi, pe ninsoarea asta... Iartă-mă...

Nu vru s-aştepte ca el să plătească. El, cu capul gol, ieşi în urma ei. Lumea îi privea pe cînd străbăteau sala spre uşă, iar cînd traseră uşa după ei, şi ieşiră afară în zăpadă, cu un *groorn* ţinînd o umbrelă roşie între dînşii, cu tăcerea şi cu dragostea alături, îşi dădură seama pentru prima dată că toată acea scenă se desfăşurase pe un fundal de muzică, plutind într-o uşoară beţie, care se împrăştie şi îi ia locul o stare conştientă, sub vraja unui cîntec trist dintr-un pian răspîndind nişte romanţe ale căror vorbe străine nu le ştiau, care urmau totuşi cadenţa sufletelor lor.

Ea se urcă în maşina al cărei şofer adormise. în ultima clipă, se aplecă spre Aurelien şi murmură :

— Mulţumesc...

XXVII

Zăpada şi noaptea. Zăpada şi noaptea. Aurelien, cu gulerul pardesiului ridicat, gîndurile încovoindu-1 întrucîtva, cu mîinile înfundate în buzunare, suie foarte firesc strada Pigalle, cu paşi mari, domoli, de parcă îi plăcea să-şi vadă pantofii de lac înfundîndu-se în albeala zăpezii. Strada e goală şi întunecată. Nu capătă viaţă decît mai sus, unde firmele luminoase sfîşie umbra.

Nici în ruptul capului nu s-ar fi dus acasă urmînd să se culce. A întors spatele insulei Saint-Louis, s-a îndreptat spre deprinderile de mai ieri, spre acele păcătoase vetre de jăratic ale oraşului, unde îşi va înviora secretul ca altădată singurătatea. Nu-şi închipuie nimic în privinţa viitorului. Afară de acea întîlnire de la ceasurile cinci, în strada Cesar-Franck. Această seară şterge deodată tot trecutul. Ce oare pus-a în loc ea ? Nimic încă, ba înseamnă totuşi mult că avusese loc. Acei pe care niciodată nu i-a cuprins o dragoste, nu-1 vor înţelege pe Aurelien. Această reînnoire a lui Aurelien. Nu e poate pe lume sentiment mai viu decît vîntul peste obraz, decît acel al acestei reînnoiri, cînd tocmai ai spus unei femei : Te iubesc. In acelaşi timp, Aurelien recapătă respectul

de sine. Iată ceea ce justifică mai mult decît scuză viaţa pe care a dus-o. Această hoinăreală, această nehotărîre se explică. Aştepta această clipă. Ii trebuia temeiul de-a trăi. O fi ştiut probabil în adîncul sufletului că într-o zi Berenice avea să vină... şi a venit. Pînă acum nu-şi putea orienta această viaţă fără primejdii : ar fi angajat-o fără de Berenice. De' fapt, secolul lui Aurelien se înscrie în două cuvinte : războiul, şi acum Berenice. Ce importanţă aveau în ochii lui acei trei ani de tranziţie ! Acum era un om în toată puterea cuvîntului, avea un ţel, şi cel mai înalt, dragostea... Ah ! această vorbă nouă ce straniu sună pe ninsoare ! O rosteşte ridicînd glasul : dragostea...

Printr-o ciudăţenie a sorţii, aceeaşi zi exprimase în mod precis în faţa lui Aurelien acuzaţia, care îi aducea victorioasa apărare. Putea acum răspunde propriilor scrupule, îndoielilor sale, şi expresiei întîmplătoare pe care li-o dădea Riquet ori Armandine. Dragostea ! Este oare hărăzită ea oricărui om ? Cei mai mulţi oameni nu sînt ei aşa cum era Aurelien pînă în acea seară ? Acel căruia îi vine dragostea, măreaţa, dragostea care stăpîneşte şi pustieşte, are datoria faţă de sine însuşi s-arunce cît colo tot ceea ce nu înseamnă acest ciclon, această tiranie. Eu unul m-am păstrat pentru Berenice. M-am păstrat, fără să ştiu, pentru ea. Aurelien, în noaptea aceasta, se aprobă, este de acord cu sine însuşi. Totul îi apare logic, semn al dragostei lui. Pînă şi acea ninsoare care i se agaţă de gene.

A stat la gînduri dacă s-o părăsească, să fugă de albeaţa ei. Pe pragul de la „Lulli's[11] totuşi se scutură, iese din toropeală. Să retrăiască nopţile pierdute... ar trebui să reinventeze localurile, să-şi recapete deprinderile vechi... N-a şovăit el în faţa somnului fiindcă se temea de vechea maşinărie a viselor sale, fiindcă nu ştia încă s-acorde visele şi dragostea ? Este acolo mulţimea, şi lumina, fumăraia, greoaia căldură de la dans şi de la alcool, totul se năpusteşte asupră-i acuzîndu-1 de trădare. Dar nu aici oare pentru prima dată a ţinut mîna lui Berenice într-a sa ?... şi Berenice dă năvală în „Lulli's", îl umple cu prezenţa-i, îl transformă,

nu mai e decît ea acolo, şi pe ea o regăseşte el în această căldură nesuferită. în acest iad...

Din *dancing* se revarsă un val furtunatic de nebunie. Fluierători, refrene de cîntece deocheate, serpentine, trompete de copii, orchestra dezlănţuită într-un foxtrot fantezist, nişte inşi bătînd din palme în cadenţă în jurul unui domn gras şi al unei doamne scunde care se dedau la tot felul de ciudăţenii în vîrtejul dansatorilor, paşi născociţi, figuri de dans caraghioase. Şi Lulli în carne şi în oase, mai nesăbuit decît e firesc, bătînd tactul, frîngîndu-se' în două în dreptul unei mese, îmbrîncindu-i pe tăcute pe chelnerii-şefi. Totul brăzdat de razele proiectoarelor în răsuflarea caldă a clienţilor, în rîsul doamnelor decoltate, în acel du-te-vino spre toalete, cu florăresele, cu şampania cerută prin urlete, şi cu mirosul de carne friptă la grătar năvălind din bucătării la fiecare zbatere a uşilor.

— Nu ştiu ce i-a apucat astă-seară, zice femeia de la vestiar, mai slabă decît altă dată, luînd pardesiul lui Aurelien. De pe la ceasurile unsprezece e tot aşa... Nu se mai înţelege, nu se mai aude nimic... N-am minută de răgaz ca să citesc !

A luat în mînă iarăşi romanul, după ce l-a învăluit, într-un surîs pe Leurtillois. Acest client obişnuit al localului îi place. Este un băiat distins cel puţin...

La bar nu-i chip să-ţi sprijini cotul de tejghea. Spaţiul strimt şi lung e plin de bărbaţi în picioare. Rîsete, ţipete. Toţi de acolo vorbesc englezeşte. E cald. Seamănă întrucîtva a metrou. Cu mai mult zgomot. *„Sorry...“* Un american tip de Apolo din Far-West, cu mîinile încărcate de ■ornamente de sticlă şi de inele, se scuză de a-şi fi vîrît cotul în pîntecele lui Aurelien. O prostituată se trezeşte eu nişte rachiu în spate ; protestează prin ţipete ascuţite. Cel de alături o invită la masa lui, totul s-aranjează...

— Roger !

Aurelien se întoarce. E Simone. Pentru ea, ca şi pentru Riquet, el se numeşte Roger. Ei, zău, are o rochie nouă. In culoarea la modă... albastru Patou... şi nişte perle false. O fi probabil marinarul din seara trecută... A putut să se cocoţe pe un taburet. Sileşte să mişte mai

încolo pe cel de alături, un tip pleşuv cu păr în urechi (natura e cu toane, se gîndeşte Aurelien), ca să îngăduie AMICULUI ei să vină să-i vorbească...

— Ce iei ? De data asta eu ofer !

El fluieră de admiraţie :

— Eşti bucşită de lovele aşadar ? Ce rochie, scumpa mea !

E foarte mulţumită că a băgat de seamă :

— Gigea de tot, ce zici ? Model de la o casă cu renume... Nu ştiu mai mult. Din strada Clichy, uite, magazinul unde au modele purtate de manechine... Şi eu, înţelegi tu, am talia cît trebuie... Şi cîtă perlăraie, uite ! Culmea eleganţei, zău, în sezonul ăsta... Chiar şi cele care au adevărate perle, ei bine, le-au înlocuit şi ele prin de-alea care se vînd cu metru... da ! Ascultă, Freddie, mîine sigur ? (Astea către barman.) Aşadar ce iei ? Un side-car, unul ca de-obicei ? Un side-car, şi un pahar de şampanie... Eu plătesc...

Cît de lesne intră Aurelien în vechiul veşmînt părăsit! El singur ştie că nu e acelaşi om. El singur, îmbătîndu-se de nepotrivirea dintre acest decor şi secretul lui. Se va lăsa în voie legănat, purtat, mai departe în noapte, de acest vulgar alcool, de acest vîrtej uzat, maşinal... Cu bucuria de femeie îndrugînd vrute şi nevrute, Simone îi povesteşte despre noaptea trecută, cu un tip drăguţ, dar drăguţ de tot şi de fel pretenţios. Vorbeşte, şi lui îi place că ea vorbeşte, asta e adevărata singurătate, unde se înalţă romanţa profundă, neaşteptată, cîntecul lui Berenice... Alături nişte doamne din Massachusetts, cu lornioane, şi decoltate pînă la buric, mănîncă în picioare dintr-o ciozvîrtă de berbec cu cartofi prăjiţi. Şi ca statuia aceea a lui Condillac care n-avea încă simţuri, al cărei miros era numai aromă de trandafir, el căruia nu-i miroase cartofii prăjiţi, simte parfum de fîn cosit, şi nimic altceva... Niciodată n-avusese halucinaţii de acest soi... Visează la acele miraje ale deşertului... Aici, în mulţime, e un parfum care seamănă cu apa cea proaspătă a iluziei... şi tocmai prin obsesia unui parfum puse stăpînire pe el Berenice.

— Mă conduci pînă acasă, în noaptea asta ?

S-a uitat la Simone cu surprindere. Ea se explică :

— Acum două nopţi îl aveam pe Bob, marinarul american, ştii ? N-am fost mulţumită, după aceea, că te-am refuzat... în sfîrşit, sîntem prieteni vechi... nu ne jignim între noi... Dar în noaptea asta sînt liberă, şi apoi după norocul de ieri... pot într-adevăr să-mi permit o fantezie... cu un prieten... nu-i aşa ? Mă vei plăti cu o aripă de pui... o, nu aici ! E scump şi nu-i mai bun... Freddie nu m-o fi auzit, sper?... Nu, alături, la grătarul pe care îl ştii... Atunci, da ?

Aurelien îşi destinde trupul puţin. Se uită la Simone. E stingherit că nu pare curtenitor.

— In privinţa puiului... de acord... dar o să mă ierţi... voi pleca să mă culc...

— Singur-singurel ? O, nu-i drăguţ din partea ta !

El îi sărută mîna :

— Nu merge acum, draga mea... Am să-ţi spun...

— Ai pe cineva ?

— Nu... sînt îndrăgostit...

Ea s-a întors spre dînsul şi deschide nişte ochi cît cepele :

— La asta nu m-aşteptam ! îmi pui căluşul în gură ! îndrăgostit, tu ? De cînd ?

— Nu ştiu... de pe la ceasurile opt seara...

— A, bine. A, bine ! Astea noutăţi !

Nu-şi vine în fire. Vestea o frămîntă.

— Te-a lovit acu’ de curînd, va să zică... Dar eşti sigur cel puţin ? Pretind unii cîteodată... Şi apoi a doua zi...

El zice nu din mînă.

— Va să zică e adevărat... ? Iţi pui pirostriile în cap ? Nu ? Nu-i adevărat ? Nu vrea ea ? Cine e ?... Bine, bine, nu eşti obligat să răspunzi... Roger îndrăgostit! Niciodată n-aş fi crezut... Bagă de seamă, ai dreptate... Ah, dacă mi-ar mai cădea tronc la inimă cineva... Cu mine, s-a isprăvit... A fost acum doi ani... Doi ani nu-s trei zile... Acum, s-a isprăvit...

El se gîndeşte la Berenice. In ce tărîţe o amestecă ?

N-o amestecă. Nu poate să procedeze altminteri. N-o dispreţuieşte de loc de altfel pe femeiuşcă de lîngă dînsul. E suflet de om. Poate că o fi ştiind cu adevărat ce

înseamnă să iubeşti. Ea înalţă capul :

— îndrăgostit lulea, Roger, amorezat lulea... Aşa încît, deodată, mi se culcă singur-singurel... Ştii, la drept vorbind nu-i nici o legătură... Eu, cînd eram amorezată... mă culcam lesne cu un prieten ca să vorbesc despre el... asta are vreo importanţă ? Dar... cu bărbaţii... poate că lucrurile stau altfel... Eşti fericit ori nefericit ?

El făcu un gest de nedesluşit.

— E adevărat, zise ea. Nu se poate spune niciodată... Ascultă, uită-te la spatele tău...

El se întoarse. Barbentane se afla acolo, cu surîsul pe buze.

— Iţi cer iertare... iertare, doamnă... Ce-ai făcut cu femeile mele, dragule ? îmi închipuiam că o să le găsesc aici cu tine...

— Nevastă-ta nu se simţea bine, s-a dus acasă...

— Ah, bine ! Dacă te îmbie inima, alătură-te nouă. Sînt cu Decoeur şi cu Rose... Am fost liber mai devreme decît bănuiam... M-am gîndit să le iau la ieşirea de la Opera de pe Champs-Elysees, unde Rose cîntă la un spectacol de binefacere... Ne sărbătorim asociaţia... îţi voi explica eu totul ! Doamnă...

— Bine, voi veni peste o clipă...

După ce Edmond plecă, Simone păru dusă pe gînduri. Apoi zise :

— Ah, da... e soţul ? Atunci ai face mai bine să te duci la ei... ar putea să-i treacă prin minte cine ştie ce...

De prisos ar încerca s-o scoată dintr-ale ei. Aurelien se duse deci la Barbentane şi la invitaţii săi.

— O, dragul meu ! credincios la post ? exclamă Rose, întinzîndu-i mîna ca să i-o sărute, tot cu capul lăsat pe spate, cu privirea aţintită a ochilor de mioapă, cu bărbia încordată, cu toţi dinţii afară. Dar ce păcat că D-na Barbentane te-a lăsat cu buzele umflate ! M-aş fi bucurat s-o văd... să-i spun că ni s-a părut drăguţ, ni s-a părut elegant... din partea domnului Barbentane... a lui Edmond. vreau să zic, fiindcă trebuie să-ţi dăm ascultare, dragă prietene...

— Rose, atrase atenţia doctorul, Leurtillois nu-i în

curent !...

— O să-1 punem, zise Edmond. Dar să bea mai întîi !

După ce turnă L'Ayala [XXII]:

— Cum a fost la Bruxelles ? întrebă Aurelien, întorcîndu-se către D-na Melrose.

— Ah, e adevărat, nu te-am văzut de atunci ? Jicky mi-a povestit cît de plăcut i-ai ţinut de urît în singurătatea sa... îmi place asta... Cînd îl părăsesc, am remuşcări...

Jicky, adică doctorul, luă din cupa neveste-si instrumentul care înspumează şampania şi îl mînui cu nervozitate.

— Da, zise Edmond, sîntem la un supeu de afaceri... Rose Melrose & Co...

Ea rîse foarte tare, dar cu o îngrozitoare distincţie. Aurelien o privea şi se gîndea că în seara aceea la Mary i se/ păruse frumoasă, ispititoare, atrăgătoare... Frumoasă era. însă pînă la a spune că de ea ar fi putut fi îndrăgostit şi nu de... La dreptul vorbind, asta n-ar fi avut nimic ciudat, era mult mai aproape de *tipul de femeie* pe care îl prefera el în dragoste decît era... Şovăi să se gîndească la numele drag.

— O, suspină ea, un blues...

— Vrei să dansezi ? întrebă Edmond.

— Ridicîndu-se de pe scaun, trecu mîna prin părul soţului său. Acestuia îi miji pe buze un rîs scurt şi îi privi în timp ce se îndepărtau, trecîndu-şi pieptenele de buzunar prin păr.

— Ce-i povestea asta cu Rose Melrose & Co. ? îl iscodi Leurtillois.

— O idee a lui Barbentane... Produse de frumuseţe, cremă, farduri, pastă împotriva zbîrciturilor... înţelegi, dragule, că folosind mijloace neînsemnate... Era o treabă de artizanat... aveam o prinţesă rusă şi un chimist armean... toate se fabricau în salonul prinţesei... între argintăria ţarului, cea autentică, şi nişte false goblenuri... Cu piuliţele de pisat şi cu eprubetele pe şemineu şi cu o icoană în colţul...

XXII **Veche marcă de şampanie franţuzească.**

— Ei şi ?

— Ei bine, Barbentane i-a propus lui Rose să lanseze afacerea… El pune capitalul… Vom avea un laborator… borcane cu portretul lui Rose Melrose, afişe cu portretul lui Rose Melrose… Asta schimbă totul, nu ? Trecem la o altă scară…

— Ce graţie şi ce măreţie avea D-na Melrose ! Nişte inşi o recunoscură şi, în chip discret, o aplaudară. Strînsă de dansatorul său, cu un braţ lăsat în voie, în lunga-i rochie gri, nimeni nu purta griul ca ea, o revedea lumea ca în acel film spaniol… unde juca pe-o americană… vă amintiţi, desigur… O straşnică pereche, de altminteri. Cine-o fi acela, dansatorul, cu tenul pîrjolit de soare, cu ochii limpezi frumoşi, cu înfăţişare de campion sportiv ? Cam tînăr faţă de ea poate, dar cu dibăcia, cu farmecul pe care le are ea…

— Nu ţi-am mulţumit îndeajuns, Edmond… nu, să nu protestezi ! E cu adevărat elegant, dovedeşti distincţie, în acest fel, pe negîndite ! Şi nici n-ai aşteptat să vină Crăciunul !

— Dacă ţi-am făcut plăcere, sînt de mii de ori răsplătit, Rose !

— Negreşit, mi-ai făcut plăcere ! Dar mai ales pentru Jicky… pentru Jicky sînt bucuroasă… El e atît de spenos, de neîncrezător, închipuie-ţi, nu primeşte nimic… şi apoi îl roade la inimă… gîndul că nu-i în stare să-mi dea el totul… o idee a inferiorităţii de asemenea… faţă de mine… o nebunie la drept vorbind…

— Faţă de dumneata, cine nu s-ar simţi…

— Nu spune fleacuri ! Dar dansezi ca un zeu ! O asemenea delicateţe din partea dumitale de-a fi înţeles situaţia, în acest fel, pe de-a întregul…

— Va avea o faţadă socială… bine meritată, de altminteri… produsele sînt excelente… oh ! m-am informat ! De la femei prietene…

— Asta se vede, dihanie frumoasă !

— Fac o bună afacere, te asigur… nu-i nevoie să-mi ■mulţumeşti… Aoleu, ai vorbit prea devreme ! Te-am călcat pe picior…

— Se cade să spun… Cerul fie lăudat ! Eşti un zeu în

carne şi în oase... Mă strîngi cam tare... Lumea se uită la noi...

Se întoarseră la masă... ,,Priveşte-o, scumpule. Oare nu face să atragi asupră-ţi caznele iadului ?“ Leurtillois, la această invitaţie a lui Decoeur, sări din visarea-i şi, pentru o clipă, se despărţi de Berenice. Fu izbit de surîsul lui Edmond. îşi aminti de apariţia lui Barbentane, mai adineauri, pe locul de plimbare din Cazino... Complicaţi mai sînt oamenii !

Rose, la întoarcerea la loc, se aplecă asupra soţului său : „Ei bine, domnule director, zise ea, aţi văzut cum dansează comanditarul dumneavoastră ? A luat lecţii de la Mitchin, totul se explică...“ Şi Barbentane : „Fără să mai vorbesc de lecţia pe care am luat-o mai adineauri...“

Se impuse într-adevăr ca Leurtillois să danseze cu D-na Melrose. Era la dans uşoară ca o pană, surprinzător de uşoară pentru o femeie atît de înaltă. O inteligenţă a trupului care surprindea, care o lua înaintea dansatorului, îl convingea că o stăpînea. Ea totuşi conducea, cînd părea că îl urma. La fel o fi fost desigur şi în viaţă. Ea avea talentul, darul rar al dansului, de-a sta departe de bărbat şi aproape de dansator, ca şi cum aspira şi expira aer. O reţinere, o sfială de fată tînără şi cea mai rafinată provocare, căreia nu-ţi vine să-i dai crezare, care îţi închipui a fi fost născocită, atingerea în treacăt pe Ion tăgăduită, care inspiră bărbatului teama continuă de-a fi trecut peste conştienta lui îndrăzneală. Deodată, întor- cîndu-se intre mese, Aurelien întîlni privirile lui Simone asupra lor. Se înroşi. Uitase o clipă de Berenice.

— Nu cunosc un dansator mai tăcut decît dumneata...

— Iartă-mă...

— De ce ? Dacă nu eşti vorbăreţ de felul dumitale... Nu-i ceva mai îngrozitor decît bărbaţii care se căznesc să...

Ea nu se putu aşeza jos, Edmond o luă din mers, şi dansară din nou amîndoi.

— Seducător, nu ? Leurtillois... zise el.

— îndeajuns de bine...

— O, haide, mai mult decît atît ! Toate femeile se dau în vînt după el...

— Eu nu... Nu ştiu despre ce femei vorbeşti... în ce

mă priveşte, mi se pare că are trăsături prea pronunţate, prea... într-un cuvînt, cam vulgare...

— Dumneata eşti pretenţioasă...

— Sînt pretenţioasă... Prefer bărbaţii, cum să-ţi spun ? mai trupeşi... Pe care să nu-i poţi ciupi de nicăieri atît să le fie de tare carnea... Muşchi peste tot...

— E voinic, Aurelien... Şi elegant...

— Da, îi stau bine hainele... Dar mie îmi place să fie frumos fără nimic... La drept vorbind, sînt o femeie pentru cei tari în balamale, eu...

— Ce pacoste pe capul celorlalţi !

Simţi deodată foarte viu apropierea ei. Cu acel mare talent de actriţă care îi dădea ghes clipă de clipă să joace un rol, să întrupeze un personaj, Rose îşi pierduse în *mod involuntar* distincţia : ajunsese femeiuşcă pe bani... Ea murmură :

— Te socoteşti drept un amant care plăteşte, cumva?...

XXVIII

Madame Duvigne bombăni : „Ah, dacă n-ar fi pentru domnul !“ Timpul era dezgustător : se dezgheţase, în Paris zăpezile nu dăinuiesc ; înfundîndu-şi picioarele în noroiul puturos tot mai cleios, cu o aruncătură de ochi superstiţioasă spre Morga care se afla încă în acea epocă în partea dinainte a Cetăţii, menajera se gîndi că, în chip ciudat, ţi-e mai frig de-obicei cînd se dezgheaţă decît cînd e ger tare. Ce umiditate neplăcută ! îşi strînse broboada neagră de lînă şi grăbi pasul. Cam întîrziase cu cealaltă gospodărie de care se îngrijea pe malul stîng, înainte de a se duce la D-l Leurtillois în insula Saint-Louis. Aceste cartiere decăzute constituie unul dintre vestitele farmece ale Parisului. Numeroase au căzut astfel din nobleţe într-ale comerţului, într-ale găzduirii oamenilor de rînd, păstrînd frontoanele, porţile, curţile, scările din măreţia lor nostalgică. Dar orice rămăşiţă din acea splendoare pe-atunci banală capătă de la o simplă firmă, de la o ciuntire, de la o umilire, o semnificaţie şi o valoare pe care frumuseţea singură sau vechimea nu li

le-ar fi dat. în insulă, unde puţine case s-au construit după zilele splendorii sale, izolarea fluviului a ferit în bună măsură acest vas de piatră de acele degradări legate de comerţ. Negoţul vestitului oraş nu l-a atins, şi satul insulei, ca să zicem aşa, prăvăliile trebuincioase vieţii sale, s-au instalat pe strada sa principală, strada Saint-Louis-en-l'Ile care, strimtă şi ascunsă, are înfăţişarea dezgustătoare a unui intestin străbătînd un trup nobil. Acolo sălăşluiesc prăvăliaşii, meseriaşii, poporul. De o parte şi de cealaltă străzile scurte care duc la chei, cheiurile ele însele sînt aproape pe de-a-n'tregul constituite din vechile case boiereşti locuite încă de familiile scăpătate însă demne, de-o burghezie avînd nostalgia tainică a aristocraţiei, de artişti, de magistraţi, de nişte americani aduşi de cursul dolarului ; şi printre aceste clădiri împărţite între locatari fără legătură unii cu alţii, bucurie a decoratorului şi a sărăciei care aşteaptă o moştenire, au răsărit într-al nou- sprezecelea secol sau au fost restaurate cîteva imobile în vederea speculei al căror model este acel pe care îl locuia Aurelien, prinţul R..., poeta Mărie de Breuil, fostul ministru Thibault de Lacour, şi alte zece persoane *care sînt cunoscute.*

Madame Duvigne, înainte de-a intra acolo, dădu o raită prin strada Saint-Louis. Era duminica, prăvăliile gemeau de oameni. Cumpără ouă de la brînzar şi folosi prilejul ca să plătească laptele. Toată lumea vorbea despre o întîmiplare de care ea se interesă numai cînd trecu pe la negustorul de culori pe unde se abătuse, chi-purile, ca să cumpere o curăţitoare pentru tigăile sale, cea veche nemaifiind de vreun folos : pe scurt, nişte marinari scoseseră din apă o biată femeie, într-o rochie de bal, închipuiţi-vă, şi parcă ri-ajunsese de multă vreme în Sena, se adaugă la astea nişte amănunte tehnice care se deformaseră din gură în gură, că ea avea un deget tăiat, ca să i se ia un inel, probabil. Atunci o fi o crimă ? Madame Duvigne n-avea timpul din păcate să asculte mai multe. O vijelie. Ah, ce afurisită vreme ! Ea se opri în dreptul odăii portarului. Portarul spăla sub boltă : „Bună ziua, domnule Michu !“ Era un bărbat de cincizeci şi cîţiva de ani, încă verde, din cale-afară de păros, de talie

mijlocie, cu un nas tare plesnit de ger, cu o mustaţă cenuşie pe oală şi cu o aluniţă vînătă, rotundă cît un gologan de douăzeci de centime, pe obrazul drept. De cînd plecase din serviciul tramvaielor, unde fusese încasator, dădea ajutor D-nei Michu pe lîngă casă. Ar fi lucrat bucuros şi la D-l Leurtillois, dar locatarul său avea o femeie la toate. De aceea D-l Michu nu putea s-o sufere pe Madame Duvigne. El mormăi. Ducînd mîna la caschetă, felul său de a fi politicos. Ceea ce nu-1 opri să nu spună:

— încă o înecată scoasă din Sena, Madame Duvigne !

— Mi s-a povestit la neguţătorul de culori...

Madame Duvigne avea mîndria sa. D-l Michu îi strigă :

— Am dus sus ziarele ! N-au fost scrisori !

Ţinea să scoată la iveală că-şi împlinea serviciul în chip conştiincios.

Bucătăria garsonierei dădea în acelaşi palier ca şi intrarea ; nici o scară de serviciu la etajul acela. Madame Duvigne se urcă pe scara de serviciu pînă la palierul precedent, unde dădea, pe o uşă, de scăriţa de care se slujeau stăpînii. Luă ziarele puse în cumpănă pe minerul de aramă, pîinea şi laptele alături pe rogojină, şi intră în bucătărie încruntîndu-şi sprîncenele ca de-obicei: căci, în acea clipă, se întreba ce-o fi aşteptînd-o pe masă.

Era o înţelegere stabilită : Aurelien punea un bileţel pe masă, cînd dorea ceva, mai cu seamă cînd ţinea să nu fie tulburat. Ori că voia să doarmă, ori că avea pe cineva. Uneori scria : „Madame Duvigne, găteşte prînzul pentru doi în atenansă'[1]. Atenansa însemna locul unde nu era camera. Cînd nu se afla nimic în bucătărie, madame Duvigne intra la domnul, deschidea persienele şi îi ducea gustarea de dimineaţă la pat. Madame Duvigne avea frică totdeauna că o să dea peste *cineva* la domnul. Nu că s-ar fi simţit jignită de aşa ceva : cînd slujeşti la un burlac, ştii la ce te poţi aştepta. Şi apoi la anii domnului. Dar, în sfîrşit, în acele dimineţi ea se simţea dată la o parte, nu se mai stătea de vorbă... stînjenită, oricum, şi poate cam geloasă. Se uită deci pe masă după ce intră : nimic. Răsuflă uşurată, îşi scoase şalul, aprinse gazul la soba de bucătărie, puse apă la încălzit, tăie pîinea în felii

subţiri pentru a o aşeza la prăjit, apucă rîşniţa de cafea... Bine, am noroc, mai e destulă cafea pentru astăzi... am uitat să mai cumpăr ! Unde mi-e capul, drace...

Cînd trase perdelele la o parte, Aurelien dormea încă ; se întoarse în pat, îşi afundă nasul în pernă, apoi îşi scoase de sub învelitoare braţele puternice şi privi la lumina palidă cu uimire. Pendula mică de piele roşie arăta orele unsprezece. „Cît e de tîrziu ! Bună dimineaţa, madame Duvigne !“ îşi trecu degetele prin păr ca să-1 pieptene.

— Bună dimineaţa, domnule... Domnul dormea atît de bine, îmi părea rău să-1 trezesc...

— Trebuie totuşi să mă scol, madame Duvigne...

— Cînd are cineva treabă, fără îndoială... Dar domnului ce-i dă ghes ? Şi încă într-o duminică !

Aşeză tava pe masă. Ouăle fierte moi, cafeaua, laptele... Aurelien se uita la toate lucrurile astea obişnuite cu un fel de buimăceală. Pe jumătate doar trezit din somn, viaţa i se părea un sertar prost aranjat, unde trebuia să pună ordine mai întîi, înainte de-a şti ceea ce poate încăpea într-însul. Madame Duvigne, ouăle moi... Deodată îşi aminti de ziua precedentă. Ea îl inundă ca o lumină. Cele mai neînsemnate amănunte din întreaga zi. Şi conştiinţa, învălmăşită, a importanţei acelei zile. A ceva care îi atingea întreaga viaţă. Care îi schimba întreaga viaţă. Se auzea pe cînd îi spunea surorii sale : *Sînt îndrăgostit.* îndrăgostit... spusese vorba asta. Era oare cu totul sigur ? Era oare de crezut ? Atunci nimic nu se mai afla la locul său, nimic nu mai. era ca înainte. Sîntem prizonieri a ceea ce am spus, a ceea ce am gîndit. îndrăgostit... Imaginei lui Berenice îi trebui oarecare timp ca să se ivească în gîndurile lui, ca să se întruchipeze acolo, ca să dea la o parte mărăcinişul, ramificaţiile viselor şi ale întunericului. Ea nu era absentă totuşi din amintirile nedesluşite şi fără şir din ziua precedentă pe care el le retrăise mai întîi. Dar accentul atunci nu cădea pe ea. Numele şi imaginea lui Berenice nu se suprapuneau de-a binelea. Era ceva dureros în această lumină în creştere, în această albeaţă... Berenice... Oare o iubesc cu adevărat ? Ce-o fi însemnînd această nebunie ? E încă timpul s-o stăvilesc.

Pe neaşteptate avu conştiinţa vieţii sale conti- nuînd ca în trecut, fără de Berenice, cu sufletul gol, cu timpul scurgîndu-se în zadar... Vorba lui madame Duvigne: *„Cînd are cineva treabă, fără îndaifdă.'.“* îi veni în gînd din nou drept o imputare. Neantul vieţii sale îi apăru, şi se întrebă de ce se scula din somn zi de zi. îşi lăsă în jos privirile şi, pe uşa camerei, desluşi masca pe perete. Cum de putuse el să-i descopere cea mai neînsemnată asemănare cu Berenice ? N-o mai vedea, însă totul, chiar neasemănarea, io înfăţişa pe Berenice. Se agăţa de această dragoste, se agăţa de dragoste ca cineva care stă să se înece. Oare ce spunea madame Duvigne ?

— în rochie de bal, închipuiţi-vă, domnule... Decoltată, ce frig i-o fi fost desigur ! O doamnă... nu ceea ce domnul ar putea crede... o doamnă... purta bijuterii... aşa se explică doar că i s-a tăiat degetul...

Nu auzise partea de la început. Nu puse nici o întrebare asupra acestei poveşti crunte. Ca din senin îi veni în minte întîlnirea din strada Cesar-Franck. Astăzi, la ceasurile cinci. Asta schimbase totul. Se aşeză pe pat şi ceru tava cu mica gustare.

— Madame Duvigne, vei coborî să-mi cumperi nişte şuncă... Mai e dulceaţă ? Voi prinzi aici...

— Altceva domnul nu mai doreşte ? Aş putea să-i gătesc un pire de cartofi... O salată ?

— Dacă vrei, madame Duvigne... Astăzi, duminică la Mariniers e închis, nu vreau să bat drumul pe-o vreme ca asta... voi ieşi num^idupă-amiază...

— A, domnul are perfectă dreptate ! O mîzgă pe jos ! Domnul doreşte să stau să-1 servesc ?

Nu. Domnul prefera ca madame Duvigne să lase totul în bucătărie ; avea de gînd să se dichisească mai îndelungă vreme şi să mănînce după placul său, pe colţul mesei, la orice oră i-o veni gust; era de pe-acum atît de tîrziu... Nu, nu, lasă : vei deretica prin casă cu temei mîine... îmi voi face eu patul... Da, mulţumesc. Nu pleacă odată? O aude trebăluind prin *atenansă,* pune în ordine, adună ziare vechi, pregăteşte focul (nu va trebui decît să vîre chibritul aprins)...

— Atunci cobor, domnule... Voi aranja totul în bucătărie...

— Bine, să nu mă deranjezi întorcîndu-te... nu-i nevoie...

Madame Duvigne şi-a strîns buzele a dispreţ : „Domnul să n-aibă nici o frică..." Iată că s-a şi supărat ! Dar, în sfîrşit, tăcerea şi singurătatea au apărut din nou. Aurelien iese din pat dintr-o săritură, era cît p-aci s-arunce pe pardoseală tava şi rămăşiţa de cafea. Se vede în cuprinză- toarea oglindă, lungă, în pijamaua sa cu dungi gri-perlă şi gri-fier, mototolită de tot, cu obrazul bucălat de somn, neras, cu părul ciufulit. Se uită dezaprobator la unghiile sale îndoielnice. Apă, apă !

Sistemul de încălzire a băii nu era dintre cele mai moderne. Aurelien îl găsise gata instalat şi tocmai asta îl enerva cel mai tare de-obicei : baia avea nevoie un timp peste măsură de îndelungat, ca să curgă şi apa încălzită cu aparatul de gaz, care are bruşte salturi îngrijorătoare, nu îngăduia să se dea drumul apei reci să curgă fără să-1 supraveghezi. Trebuia să fii cu ochii asupra lui tot timpul. Pe cînd baia curgea, Aurelien, după o deprindere căpătată de mult, îşi spăla dinţii cu înverşunare, începînd cu dinţii de sus. Apoi, cu pasta de dinţi în echilibru pe perie, pornea s-arunce o privire la cadă.

Acum descoperise din nou secretul nebuniei sale. Nu mai punea la îndoială că iubea. Că o iubea pe Berenice. Pe acea Berenice despre care nu ştia nimica- nimicuţa. îşi scotea lenjeria, se uita la ea cu o grijă minuţioasă, nu cămaşa asta, aceea poate... HaideJ^baia avea să fie prea caldă. îşi lăsă chiloţii curaţi pe' un scaun, îşi scoase pijamaua. Bine, nu-i săpun. Madame Duvigne asta n-are grijă de nimic... Fu nevoit să dea o fugă gol pînă în odaie, să caute în dulapul din perete un săpun de-acele mari cît o minge neagră care îi plăceau şi care i se aduceau de la Londra. Se mai opri dinaintea oglinzii şi se privi îndelung, cu săpunul în mină. Ca şi cum ar fi privit la un străin. înălţă capul şi se întoarse visător la baie. Cine ştie ? Femeile ne văd cu totul diferit. Cu o rîvnă minuţioasă, începu să-şi cureţe acel trup pe care nu el şi-l alesese:

Putea într-adevăr să-şi treacă ore întregi cu acest exerciţiu, nu era niciodată mulţumit de sine. Lumea se îngusta, ca un cîrnp optic. Totul atîrna de curăţenia unei porţiuni din piele. Mănuşa de păr de cal nu era de-ajuns

decît ca să-1 cureţe superficial, ca să pregătească masajul cu săpun care n-are noimă să se oprească, piatra ponce peste pieile îmbătrînite, peria care intră prin pori, aceste îngrijiri înverşunate prin care el se trata ca o duşumea, ca o gheată, ca unul dintre acele obiecte pe care maniacii le ferchezuiesc cu o vanitate copilărească. Nici bine nu isprăvise un colţ, că se şi întreba dacă intr-adevăr curăţise îndeajuns ba ici, ba colo, pe unde deja trecuse, şi această muncă avansînd încet-încet cu remuşcări se prelungea chiar peste măsură, lăsînd pielea roşie.

— Domnul !

Madame Duvigne bătea la uşă. Ii spusese doar să nu-1 deranjeze.

— Ce mai vrei ?

— Am pregătit totul în bucătărie, domnule. Domnul nu va trebui decît să scurgă apa în care fierb cartofii... Fierb însnăbuşit pe foc... Şi să pună o fărîmă de unt... Salata e gata... Domnul nu va trebui decît s-o învîrtească...

— Bine. S-a făcut. Mulţumesc.

Işi vîrî capul în apă, cu degetele în urechi, şi îl scoase afară respirînd. Ce crampon, această Duvigne, uite ! Ar fi preferat s-o înlocuiască printr-un bărbat. E mai comod pentru multe treburi, şi apoi îngrijeşte mai bine hainele. Mai deunăzi cît de rău îi făcuse dunga la pantalonul de frac cînd îl călcase ! Dar caută să dai peste un bărbat cînd nu-1 şi găzduieşti. Işi propusese într-adevăr serviciile, portarul, dar lui Aurelien nu-i plăcea mutra sa, gologanul de douăzeci de centime de pe obrazul său, nu era prea curat, şi în mod sigur de-ai poliţiei... In sfîrşit, totul împotriva lui...

Dacă pun pe mine această cămaşă, voi îmbrăca desigur costumul gri-albastru şi cravata cumpărată de curînd de la Pile... Nu, n-am ciorapi să se potrivească bine cu... Atunci, dacă o iau pe cea închisă de la Hilditch and Key... La urma urmei, de dragul cui mă îmbrac ? De dragul ei sau de plăcerea mea ? Ce oare îi place lui Berenice? Nu ştia nimic. Nu ştia nimic despre ea. Ciorapii ecosez îi vor părea excentrici... Am mai puţine riscuri folosindu-mă de tonuri stinse, de o cravată

închisă...

Ieşind din baie, se ştergea cu prosopul. îşi zise că nu se gîndea decît la el însuşi. Berenice era un simplu pretext pe care îl proiecta mereu pe oglinda imaginaţiei, unde nu-1 vedea decît pe Aurelien, pe Aurelien şi numai pe Aurelien. Totuşi o iubea pe Berenice. îşi repeta acest gînd. îşi repeta cu ironie vorba lui madame Duvigne : *„Cînd n-ai nici o treabă, fără îndoială!“* Ah, astăzi avea treabă. Era ocupat pînă în adîncul fiinţei. Totul căpăta o însemnătate formidabilă. Totul se învîrtea în jurul acestei întîlniri de la ceasurile cinci. Şi nu era atît de mult pînă atunci, n-avea timp de pierdut. Un bărbat care iubeşte e un bărbat ocupat. Cumplit de ocupat.

îşi tăia unghiile de la picioare, aşezat pe-un ştergar, cu limba între dinţi, cu o atenţie încordată. Plutea un uşor abur umed prin aer. După ce termină această operaţie, avu încă îndoieli cu privire la cămăşi, uită că se spălase pe dinţi, începu din nou să şi-i spele, îşi dădu seama de asta pe cînd continua de zor şi îşi bătu joc de sine însuşi. Şterse cu o cîrpă oglinda împîclită de aburi... Să se radă acum...

Berenice... Se învîrtea în jurul ei, în jurul amintirii pe care o avea de la dînsa, cu delicateţa, cu prudenţa de a se apropia pe care le au bărbaţii pe lîngă o femeie. O evita chiar, de teamă să nu strice treaba întrucîtva. Trăgea în juru-i un larg cerc de gînduri care parcă n-aveau nici o legătură cu ea, şi care îl duceau la ea, care îl pregăteau s-ajungă la ea. Nemaipomenit lucru dragostea unui bărbat : atît de copilăroasă, de asemănătoare cu dragostea păsărilor şi cu a urşilor, cu a insec-
telor şi cu a lupilor. Chiar cînd e vorba despre cu totul altceva, ei n-o pot închipui decît drept prepararea actului însuşi, iar gîndurile lor sînt o primăvară a pădurii ; îşi aleg culorile penelor, îşi exercită corzile vocale cu nişte muzici care nu-şi trag melodia decît din instinct, prepară cuibul, patul sau vizuina unde s-o atragă pe aceea pe care ar jura pe supremii loi dumnezei că nu s-ar fi gîndit s-o atingă cu buricul degetelor. Contradicţia, ipocrizia sînt elementele constitutive ale adevăratei dragoste, nu poţi să le desprinzi de dînsa fără să n-o ucizi.

Pe jumătate îmbrăcat, Aurelien căuta peste tot pan-

tofii pe care se hotărîse să-i încalţe. Pe unde naiba, această Duvigne, i-o fi înghesuit ? Parcă-i un făcut, toate celelalte sînt la îndemînă... Ea mi-ţi schimbă lucrurile de la locul lor, după doi ani, într-o bună zi, de parcă ghiceşte că o să ai nevoie de ele în acea zi. Ah, bine, le-a pus în partea de jos din dulapul din perete. De ce care ? Fireşte, ca s-ascundă că nu îi lustruise ! Acum trebuie să mă străduiesc să dau cu cremă, cu ceară, aceste încălţări, şi să-mi mînjesc mîinile... O, nu, în cele din urmă va trebui să-mi fac rost de un om de serviciu...

Trecu în bucătărie, văzu prînzul pregătit, şi îl cuprinse duioşia faţă de madame Duvigne. Pusese tacîmul şi nişte flori intr-un vas de porţelan. Alături salata, sarea, piperul, şi sarea de ţelină. Şervetul îndoit ca o chivără de hîrtie. Prinse a rîde. De treabă, maica Duvigne ! îşi lustrui pantofii cu înfocare.

După ce isprăvi îmbrăcatul, în *atenansă,* privirile-i întîlniră masca din nou. De data asta era eu adevărat Berenice... un moment din viaţa lui Berenice, cînd sîngele, sub acţiunea emoţiei, îi dispărea din obraji. Ce piele minunată are ! Luminoasă, vie, atît de vie încît te îmboldeşte să te gîndeşti la moarte...

Ce-o fi adevărat oare din povestea înecatei pe care o înşira ea, madame Duvigne ? O rochie de bal, un inel, un deget ciopîrţit. Reconstitui faptul divers care n-ajunsese pe de-a-ntregul în cugetul său, şi se aşeză la fereastră.

îndelung privi curgînd, galbenă, tulbure, nepăsătoare şi enigmatică, Sena. O rochie de bal... de ce oare ? Ce dramă de umbră şi de scînteiere pe firul apei, ce mister vulgar şi profund ? Ce nevoie au oare de rochie înecatele ? Nu eşti oare gol de cum te înfăşoară fluviul, nu eşti în moarte ca şi în dragoste ? Cerşafurile sînt reci şi cînd intră într-însele cîte doi. Şi iată că se înfurie pe el însuşi : de ce îi dăduse drumul să plece lui madame Duvigne fără ca să fi dereticat prin casă ? Şi dacă prin- **tr-o** minune... O, n-avea cîtuşi de puţini sorţi de izbîndă în această privinţă, dar, în sfîrşit... dacă totuşi...

Primeni rufăria patului şi mătură. îşi întoarse privirile de la masca de colo-sus, atît de albă, atît de candidă, atît de îndepărtată.

XXIX

Apartamentul D-nei Goodman, din strada Cesar—Franck, era cît se poate de departe de felul cum îşi închipuia Berenice Morel atelierul unui pictor ori chiar al oricărui artist. Avea ceea ce se afla în toate casele noi de atunci, şi prin noi se înţelegea clădite după 1900, apartament cu trei camere, cu salon, cu sufragerie : încăperi mici, luminoase, cu stucaturi Ludovic al XVI-lea şi cu oglinzi deasupra şemineurilor. Ceea ce se numea salonul, unde şi lucra Zamora, era o încăpere îndeajuns de strimtă, avînd pe lîngă asta trecerea astupată de şevaletul pe care era aşezat un tablou nepotrivit de mare faţă de locul [redacted]din jur, din perioada dadaistă a pictorului, care părea dat cu lac, şi înfăţişa o maşinărie complicată cu articulaţii inapte să se învîrtească, de culoarea oţelului cu părţi negre. Acest ecran opac împărţea încăperea mai bine decît un paravan şi prezenta drept ciudate, minuscule, antediluviene scaunele cu fundul împletit din trestie în felul celor de la Trianon, jeţurile acoperite de mătase cu dungi verzi şi albe, consola de epocă, masa de marmură.

Trebuie să spunem că Zamora, cu pînzele sale îngrămădite unele peste altele într-un colţ pe duşumea, cu şevaletul, cu pensulele şi cartoanele, cu creioanele şi cutiile de culoare, se stabilise acolo de curînd fără să schimbe ceva din viaţa de fiecare zi a locuitoarelor. Frumoasa D-nă Goodman, Betty, o blondă înaltă, cu chip de Fecioară, o autentică întrupare prerafaelită, cu desăvîrşire nepăsătoare, cu pupilele foarte bombate, drept **0** prelungire a frunţii, într-atît avea sprîncenele de palide, primise această instalare ca toate lucrurile din viaţă, şi parcă socotea ceva deplin firesc şi tablourile lui Zamora şi pe Zamora şi transformarea salonului în atelier. în acea încăpere totuşi de-obicei se jucau cei doi copii ai d-nei Goodman, un băiat şi o fetiţă de cinci şi de şapte ani, nişte îngeraşi seducători şi blonzi, se aşeza de asemenea ca să coase, ca să repare rufăria casei, lenjeria stăpînei, o negresă grasă, purtînd un turban verde cu picăţele roşii, care se bănuia că avea grijă de copii. Şi defilau la nesfîrşit prietenii lui Zamora, relaţiile-i de tot felul,

jochei vestiţi, ducese, scriitori, bogătaşi trîndavi, femei frumoase de toate categoriile, jucători de şah, cunoştinţe făcute în călătorii, pe transatlantice, prin hoteluri, precum şi prieteni de-ai familiei Zamora, o familie situată bine de tot, în comerţul internaţional de grîne, cu rudenii în cercurile înalte ale Bisericii din Spania.

Cînd Berenice, pe care Paul Denis se dusese s-o aducă din strada Raynouard, sosise împreună cu poetul neînsemnat în acest sălaş cu lucruri claie peste grămadă pe care îl completa un cap de copil de Houdon[XXIII] pe şemineu, dăduse acolo, fără a mai socoti negresa şi copilaşii, de D-na Goodman şi de Zamora, de croitorul de dame Roussel, Charles Roussel, un bărbat de şaizeci de ani, cu barba pornind de la tîmple ca o salbă, cu părul alb, lins, înalt şi ţinînd minte că fusese frumos, dichisit ca un pudel şi îmbrăcat cu o îngrijire exagerată care aproape atingea prostul gust umblînd după prea multă distincţie.

Venise, fără să pară că vrea ceva, să vadă tablourile lui Zamora la ceasul cafelei, după sfatul unui tînăr scriitor care îl îndruma la cumpărări de obiecte de artă şi care era un prieten al lui Paul Denis. Charles Roussel nu se bucura numai de gloria casei de modă din strada de la Paix, dar şi de aceea a colecţiilor sale făgăduite Muzeului Louvre, cu picturi moderne şi cu statui arhaice chinezeşti.

Cădea în extaz de admiraţie în faţa unei serii de acuarele abstracte ori mai mult ori mai puţin abstracte, în care desenul ingineresc, scos în relief printr-una ori două culori subţiate cu apă, se amesteca printre nişte inscripţii purcezînd din poezia provocatoare din acel timp. Laudele lui aveau ceva din jocul de-a v-aţi ascunselea al criticii. Nu voia nici să pară că nu înţelege, nici să pară a fi tras pe sfoară. Faţă de Zamora, adoptase tonul foarte liber al omului de societate care înţelege toate moravurile, dacă nu le şi practică ; şi amesteca laolaltă comentariile sale de galanterie la adresa D-nei

---

XXIII **Jean Antoine (1741-1828), sculptor francez renumit prin busturi si statui (Rousseau, Voltaire, Diderot etc.)**

Goodman, care i se părea prost îmbrăcată, însă fermecătoare.

— Este foarte, foarte ciudat... foarte ciudat... zicea el. Acela are un farmec de... de-o simplitate de... Acela îmi aduce aminte de nişte lucruri văzute în Italia, închipuieşte-ţi... mai ales ăsta cu roşu, de colo... Ştii, Zamora, in Italia pe unele ziduri nu se mai află aproape nimic... O culoare, o curbă de... Asta te cucereşte, te întrebi...

Zamora îşi strîngea gura pungă, şi îţi dădeai seama că glumea totodată şi că se încredea orbeşte în cuvintele de măgulire.

— Tş, tş, tş, tş ! Hu, hu, hu !

Glăsciorul băieţelului îmbrăcat cu o salopetă albastră, care se tîra pe jos printre picioarele tuturor, cu o locomotivă de culoarea cutiei de sardele, atrase privirile lui Berenice asupra acestui copilaş dolofan de tot, foarte blond, cu obrazul rotund, cu pleoapele maică-si şi fără urmă de nas. Sora, de pe acum insuportabilă, un fel de mamă micuţă, cu şorţul roz, mergînd legănat, cam slăbuţă, dar cu o faţă delicioasă, se repezi asupra fratelui său şi **6e** strădui să-i smulgă locomotiva.

— O ! Washington ! Washington ! *Dorit be silly,* Washington ! [XXIV] (D-na Goodman observă ochii măriţi ai lui Berenice.) Micuţa nu vrea să-1 strige pe fratele său altfel decît aşa... decît pe adevăratul său nume, de altminteri... cît despre mine, îi zic Georgie... Georgie, Geor- gie, asta e !

D-l Roussel întorcea foile mari dintr-o mapă cu desene.

— Astea îmi amintesc, zise el, de călătoria mea din 1890... o fi fost 90 ? L-am întîlnit atunci pe Anatole France... Părea stingherit... privea la nişte Djiottos [XXV] împreună cu mine... cineva îl strigă : *Domnul France ! Domnul France !* şi văd pe neaşteptate o pocitanie, împopoţo- nată ! O ciumă... Mă uit la Anatole. El se uită

XXIV **Nu fi prost, Washington ! (engl.).**

XXV **Pronunţare stilcită a numelui Giotto.**

[1] **Dumnezeu să mă binecuvînteze ! (Doamne fereşte !) (engl.).**

*** Peşte mare, din ape calde, cu reflexe aurii şl argintii.**

la mine, înalţă capul : ,.Asta e, dragă prietene, mi se adresează el, asta e, ce vrei ?“ Ea agita o umbrelă. Era mama D-nei de Caillavet...

— Foarte drăguţ ! zise politicos Zamora în bătaie de joc.

D-na Goodman avu rîsul ei uimit, care îi era de atît de mare folos în relaţiile cu pictorul său.

— Tş ! Tş teof, ţş teof ! strigă copilul trecînd cu locomotiva peste pantofii de piele de căprioară ai amatorului de artă.

Un buftea roz tăbărî asupra lui : „Washington !" Şi negresa se aplecă imediat cu turbanu-i de stofă indiană verde şi roşie ca să despartă copiii puşi pe încăierare.

D-l Roussel ridică un picior după celălalt ca şi cum ar fi păşit peste tablouri de-ale lui Zamora :

— Copii încântători... O frăgezime de... Dragul meu Zamora, înaintea acuarelelor dumitale, te voi surprinde poate...

— Ba nu, ba nu !

— ...Ci voi rosti două nume .. două nume... Djiotto, Tşimabu...

Paul Denis suflă lui Berenice :

— Vrea să spună Giotto, Cimabiie...

D-na Goodman ceru scuze cu glas nici tare nici încet D-nei Morel. Era limpede că pictorul avea să fie liber peste puţin timp.

Era sigură că D-na Morel înţelegea.

D-na Morel înţelegea cît se poate de bine. Paul Denis pe drum îi explicase toată situaţia. D-na Goodman era căsătorită cu un diplomat care apăruse în treacăt la Cannes, la Biarritz, cu un revolver ascuns în pumn, apoi fusese chemat de către guvernul său în Statele Unite. La urma urmei îndeajuns de mulţumit să fie liber. Lăsase copiii în grija mamei, dar nu mai trimitea bani, ceea ce era stingheritor. Zamora dispunea, e adevărat, dar avea cheltuieli mari... Costă scump să pictezi. .

Deocamdată, Charles Roussel căuta mijlocul de-a scăpa de-acolo fără să cumpere ceva. Zamora, care întrevedea lovitura, îl conducea prin faţa tablourilor, a celui mare de pe şevalet, a celorlalte înghesuite la perete. Bucăţi pe care, avînd în vedere dimensiunile, nu

putea să ofere o nimica toată...

„Scuză-mă, zise colecţionarul, îmi iau permisiunea de-a pleca... O întîlnire de... E o încurcătură întreagă, închipuie-ţi !

Berenice observă ochii trişti ai D-nei Goodman, nu auzi povestea încurcăturii, fiindcă împreună cu Paul Denis răsfoia la rîndul ei cartoanele cu acuarele...

In pragul uşii, totuşi croitorul, care simţea nevoia să fie om de lume, zise :

— Atunci îmi trimiţi acea pînză mică... e o bicicletă, nu-i aşa ?... cu roşu...

— *Calculul aproximativ,* vrei să spui...

— Aşa se numeşte ?... în sfîrşit... bicicleta... Şi mai adaugă alte două pe gustul dumitale... ori mai degrabă pe gustul D-nei Goodman... Cu o salutare şi cu un gest din mină înspre ea : Femeile au totdeauna un simţ al... Ele îşi dau seama ce anume poţi să pui în casă fără să ai complicaţii...

Aruncă cea din urmă privire spre pînza imensă care astupa salonul. Zamora îl însoţi.

— Of ! răsuflă uşurată D-na Goodman. *God blessme ʼ...* ... Va face totuşi cinci sute de franci dacă ia trei... Ii voi băga *Proxeneta hermafrodită* ca s-o distrez pe D-na Roussel !

Proxeneta hermafrodită era foarte castă la privit, ea semăna pînă într-atît, încît te puteai înşela, cu un ceasornic, dar avea nişte minutare negre care indicau douăsprezece şi zece, pe cînd altele, verzi, arătau nouă fără douăzeci şi cinci.

Zamora se întorcea, cu umerii graşi cutremuraţi de rîsete scurte şi făcînd schime cu mîinile :

— Tşimabu... Djiotto... Tşimabu !

O prinse pe Berenice de încheieturile mîinilor şi o privi.

— Haide, zise el, asta nu-i totul... la treabă ! Aşa- zăte aici... Şi întorcîndu-se spre D-na Goodman : — Un cap interesant, nu-i aşa ?

Cealaltă puse în mişcare umbreluţele ochilor săi.

— Răpitoare... Pare un peşte mare...

Zamora rîse cu piuituri şi, întorcîndu-se spre Berenice :

— Iată, aşa e ea, îi pari un peşte mare...

Berenice rîdea, cam uimită. Paul Denis vru să dreagă lucrurile :

— Sînt de ăştia foarte frumoşi, zise el. Doradul V.

— Nu, zise cu hotărîre în glas D-na Goodman, ea e peştele-pisică...

— Nu ştim niciodată ceea ce părem în ochii altora, continuă Denis. Unii inşi...

— Ar constitui un nevinovat joc de societate : cu ce anume semăn pentru dumneata ? Cu ce seamănă Betty pentru Paul ? Mie, el mi se pare un fel de ademenitor de femei care a sfîrşit prost...

El izbucni în rîs şi Paul Denis încruntă uşor din sprîncene. Zamora se aşeză cu un mare bloc de hîrtie Wattmann, avînd alături creioane, cerneală de China, borcănele, ceva apă...

— Poţi să-ţi baţi joc de papă Roussel, zise el. Pare absurd, desigur... dar ce ne-am face noi fără dînsul ? Vreau să spun Picasso, Derain, eu însumi...

Se aşeza în rîndul celebrităţii. Nu admisese niciodată să stea cam aşa, cam pe la margine. îşi dădea seama că era mai inteligent decît ceilalţi pictori şi, o dată pentru totdeauna, stabilise că talentul nu atîrnă decît de inteligenţă.

— Ce ochi are ! îşi zise el, luînd proporţiile. Mi se va spune totuşi că sînt prost desenaţi, dacă îi desenez cum sînt... Ori chiar se va crede că e o *deformare...* e vorba lor umflată acum... Ei văd totul deformat... L-au rumegat în gîndurile lor pe Manet, înţelegeţi... au îmbucat îndopîndu-se din Olympia... Dacă îmi pun limba în cuprinsul obrazului, aşa, nu e totuşi o deformare, e o mişcare... Dar ştiţi, cînd pictezi portretul cuiva, acesta n-are dreptul să strănute... nu se cade...

Paul Denis se aşezase la spatele pictorului :

— Nu te stingheresc ? zise el.

— De loc. Nu-s sfios de felul meu. Adevăraţii pictori, se pare, nu pot suferi să-i priveşti cînd lucrează... vor fi fiind plăcuţi în dragoste negreşit !

D-na Goodman, continuîndu-şi ideea :

— îi vei trimite *Proxeneta hermafrodită,* dragule, şi cealaltă pînză, care mie nu-mi place... *how do you caii*

it ?... Sixty-nine... [1]

— Nu, *Six-cent-six !* [XXVI] [XXVII] (Vorbi codcodăcind ; părea în- tr-adevăr o găină, se gîndi Berenice.) Aş fi dorit, continuă el, să ne scape de acea bănănaie... de acea pînză... deşi nu mai pictez pe pînză, e plicticos... Fără îndoială, e stupid să pomeneşti despre Giotto... cu privire la aceste neînsemnate laviuri... Dar în ce priveşte marile tablouri... Atunci se pictau subiecte religioase fiindcă constituiau o noutate... ca astăzi un far, un auto... Oamenii nu înţeleg de ce pictez maşini frumoase noi... Ei doresc maşini... dar în acţiune... cu flăcări... cu fum... de soiul titanic verhaerian... Dar curat ca scoase din cutie, nichelate, pe cinste !

— Cu ce pictezi lucruri de astea ? zise Paul Denis, ară- tînd spre marele tablou. Dă şi lustru...

— Asta ? Cu lac de-al caretaşilor. întreaga taină a picturii constă în medium[XXVIII]... După ce s-a descoperit uleiul, nu s-a mai pictat pe ziduri. Pictorii pisau şi frecau culorile, secretul lor consta într-asta. Şi apoi în zilele noastre s-a dispreţuit prelucrarea culorilor. Picasso se lăuda că pictează folosindu-se de culorile lui Felix Potin... însă veţi vedea... nu vor dura... Pe cînd cu astea, e pe viaţă... în sfîrşit, pentru secole ! Pictăm acum ta- blourile, automobilele, femeile noastre într-acelaşi fel !

Berenice se uita la unul dintre faimoasele capete de bretone de pe perete, care constituiau ultimul fel de-a lucra al lui Zamora. Cu neputinţă de imaginat ceva mai cuminte, aproape meşteşugul desenatorilor de la *Illus- tration.* Un simplu desen în cerneală de China, îndeajuns de gros, parcă scos cu hîrtie de calc, trăsătura continuă, toată culoarea pe bonetă, tip Bigoudenne \ un strat uşor de culoare roz pe obraji, buzele roşii tare, în două nuanţe pentru umbră şi un strat subţire pentru a scoate la iveală veşmintele de sub gît. Berenice se întreba dacă avea s-o picteze astfel sau ca pe Hermafrodita. Rîse uşor. Zamora se opri şi o privi. Ea întrebă, speriată :

— Ar trebui să nu rîd ?

XXVI **Cum îi spune ?... Şaizeci şi nouă... (engl.).**
XXVII* **Şase sute şase (franc.).**
XXVIII **Orice lichid care serveşte la înmuierea culorilor.**

— Ba da... dimpotrivă... nu mă gîndisem la asta... Portretul prinde deodată să rîdă, vezi cel de-acolo...

Glumea ? Se supărase ? începu din nou monologul său atît pentru Paul cît şi pentru ea :

— Oamenii nu ştiu ce vreau... Au declarat că nu ceea ce pictezi are importanţă, ci felul cum pictezi... Asta ar fi putut să-i ducă departe, nu i-a dus decît la a picta mere şi iarăşi mere... Cînd eu pictez maşini, mi se spune : „Pictează ca Cezanne...“

Georgie-Washington Goodman se semnală atenţiei generale prin glăsciorul său ascuţit :

— Mede pentru Cizanne !

— Ho, ho ! strigă mamă-sa. Micuţul ăsta !

— Vrea să i se dea mere, explică Zamora cu o voce mai codcodăcită decît oricînd.

în entuziasmul său, Washington se agăţă de rochia lui Berenice şi repetă : „Mede pentru Cizanne !“ ameninţat de vicleana-i de soră. Berenice îl ridică în sus şi îi surise.

— Va ajunge pictor, zise ea, şi întorcîndu-se spre fetiţă : Şi tu, ce vrei tu s-ajungi ?

Obrazul de madonă al copilului se întoarse spre doamna. Nu se poate imagina ceva mai nevinovat.

— Eu, zise ea cu tonul de extaz care urmează după o gîndire îndelungată, eu cind voi creşte mare, voi ajunge tîrfă...

Rîsul potopitor al lui Paul Denis acoperi pe al lui Zamora, şi ţipetele în mod prefăcut speriate ale mamei,

[1] **Bigouden, nume dat femeilor din Pont-l’Abbe (Finistere) din pricina pieptănăturii lor denumite *bigouden.***

în timp ce nepăsătoarea negresă plimba peste tot un blînd surîs de fiinţă care nu-i înţelege pe cei din jur :

— Trebuie s-o iertaţi, repetă ceea ce aude spunîndu-se în jurul ei ! zise D-na Goodman.

— într-adevăr, scumpă doamnă ? întrebă Paul Denis cu lacrimile în ochi.

— îţi agravezi situaţia, Betty... atrase atenţia pictorul.

D-na Goodman se înroşi puţin şi se întoarse spre D-na Morel, care îşi petrecea degetele prin părul micuţului :

— Iubiţi copiii, doamnă ?

— O, da ! îşi dădu seama că îşi deschisese cam prea mult sufletul, şi rectifică : în sfîrşit, nu pe toţi... atîrnă de copii... cînd sînt bine crescuţi...

— Iubiţi copiii ? Ei bine, eu nu ! spuse Paul Denis foarte răstit.

Era evident că Berenice tocmai rostise, după părerea lui, ceva cu totul incorect. Ea înălţă ochii spre dînsul, şi domol :

— Ah, văd, dragul meu... aşa ceva nu se obişnuieşte în cercurile voastre, să iubiţi copiii !

Paul îşi strînse buzele a dispreţ, iar D-na Goodman se lumină la faţă, şi cu o bruscă simpatie faţă de D-na Morel :

— Ai ghicit... E foarte prost văzut... Trebuie să se ascundă...

— Oricine e liber, rosti răstit Paul cu o seriozitate surprinzătoare, să iubească laia de copii, murdăriile casnice, tot ceea ce vrea...

Lucrurile luau o întorsătură proastă. Zamora tăie scurt :

— Eu iubesc copiii cînd sînt ai mei... mai întîi, ador să-i fac...

— *Be carefull !* [XXIX] ameninţă D-na Goodman.

Berenice învîrtea gîndurile în jurul vorbelor spuse de Paul Denis ; cam ghicise ea ce însemna lumea de tineri artişti, de scriitori cărora le plăceau excesele, unde îşi ducea el viaţa. Aveau mare trecere acolo nişte idei luate de-a gata, nu aceleaşi ca prin alte părţi, dar luate de-a gata acum, şi tot atît de tiranice. Păcat de Paul Denis, era băiat bun, avea un oarecare dar poetic, dar şi acea teamă de gura lumii cît au trei persoane şi un mucos care se sperie de toate gîngăniile ! Asta îi seca puterile, asta contribuia ca poezia-i să sclipească fără să mişte, fără să meargă la inimă. Berenice îl deplîngea, cum îi deplîngea pe acei copii-cîini savanţi cărora li se vorbea despre Cezanne înainte de a-i fi deprins să-şi sufle nasul. Berenice îşi scoase batista din buzunar şi şterse nasul lui Washington.

Lumina de iarnă scădea în decursul conversaţiei. De altminteri, ceva nu mergea prea bine între Paul Denis şi

---

XXIX **Bagă de seamă ! (engl.).**

Zamora. Cinematograful ajunsese calul de bătaie ai convorbirii, şi pictorul zicea : „N-aţi văzut ultimui Ilarold Lloyd ? Du-te să-1 vezi, doamnă, e mult mai bine decît Charlot...“ Asta fu începutul unei dispute, fiindcă pentru Paul nimeni nu era mai presus de Charlot, şi nu numai în cinema. Cît despre Zamora, orice glorie stabilită îl irita, trebuia totdeauna să-i opună pe careva. Dispunea chiar după plac, în muzică, în poezie, în box, in medicină, de cîţiva eroi de schimb pe care nimeni nu-i cunoştea afară de el, şi al căror nume cu dibăcie aruncat curma discuţiile, crea şi mitologii. Era vorba despre nişte vagi prieteni pe care îi avea la New York sau la Sevila, la Mexico sau la Havana, şi care nu bănuiau ce reputaţie de bună calitate le făcea la Paris acest om care i-ar fi putut atît de uşor călca în picioare.

Dar nu se putea, cu Zamora, să te îndepărtezi prea lungă vreme de pictura sa. Tabloul de pe şevalet înnodă iarăşi firul conversaţiei. Zamora sfîşiase una sau două foi Wattmann, şi deocamdată scotea pe hîrtie de calc o schiţă lucrată pe o a treia, spre a o trece pe o a patra, unde Berenice observa că se şi afla ceva... Paul Denis rostea cîte-un scurt o, o, înălţînd capul. Berenice îl întreba din priviri ; el răspundea prin mişcări evazive, prin surîsuri, mîncîndu-şi cîte puţin unghiile. Zamora revenea într-una cu gîndul la tabloul pe care nu i-1 cumpărase Charles Roussel :

— Cînd mă gîndesc ce are Matisse acasă la el ! Aproape de două ori de înalt... Un vas cu nişte peşti roşii, credeţi-mă ! Nişte peşti roşii de cincizeci de centimetri, asta n-are nici o noimă ! Dar se pare că nu-i ceva supărător, pe cînd o maşină... Aşa ceva, iată, vă daţi seama ce anume au toţi împotrivă [9]

— Nu...

— Că roţile cu dinţi sînt blocate şi nu pot să se învîrtească ! Ca şi cum, în cazul cînd ar fi deblocate, roţile pictate ar putea să se învîrtească ! Comic... s-ar crede că ei cumpără un tablou spre a-1 copia, spre a comanda un motor, un carburator... Inchipuiţi-vă astfel un amator care a cumpărat un Renoir şi care ţine ca femeia de la scăldat să... ori un Poussin ca să transpună subiectul în grădina sa...

— De parcă, supralicită Paul, ceea ce ar constitui frumuseţea maşinii n-ar fi inutilitatea sa...

— Fără îndoială ! Asta e, luxul...

— Oamenii nu merită luxul în care trăiesc !

în clipa asta discuţia devie din nou între cei doi interlocutori. Luxul, pentru Paul Denis, era o idee aidoma a ceea ce Andre Gide numea *actul gratuit,* actul de dragul lui însuşi, fără folos, fără plăcere, un soi de înfăptuire a unei morale bizare care avea atunci mare succes în rîndurile tineretului. Dar Zamora nu putea să-1 sufere pe Gide, şi dorea să nu i se bată capul cu actele gratuite.

— Uite, zise el, de fapt sînt tare mulţumit că Roussel nu mi-a cumpărat acest tablou... îmi slujeşte ca să descopăr imbecilii... Cînd un imbecil intră aici, de cum s-a uitat la acest tablou, zice : *Dar roţile nu pot să se invirlească...* E fatal.

Berenice, cu binişorul, se strecură în conversaţie :

— Nu-i nevoie, zise ea, de acte gratuite ca să lămureşti ceea ce spui dumneata... Aceeaşi idee a şi fost exprimată într-altă parte : *plăcerea nouă şi mereu delicioasă a unei îndeletniciri inutile...*

Toată lumea se uita la ea de parcă ar fi săvîrşit o necuviinţă, cu gura căscată. în sistemul lumii acesteia, femeile nu s-ar cădea să ştie mare lucru, ba încă şi mai puţin să-1 împărtăşească. Fără să ţină seama că citatele, în general, erau prost văzute, Berenice tuşi puţin şi se scuză :

— Zice Henri de Regnier...

— Regnier ? rînji Paul Denis. Ştii din Regnier pe de rost ?

— O, cîteva versuri, din întîmplare, datorită muzicii...

— ...Muzicii ?

— Sînt citate de Maurice Ravel drept epigraf la *Valses nobles et sentimentales...*

— *A,* da...

între timp Zamora lega noi gînduri. Pe de o parte, nu îi prea plăcea că ideile sale avuseseră un ecou în scrisul lui Henri de Regnier, pe de alta, reţinuse din toate acestea numele lui Ravel. Gîndea mai totdeauna cam aşa, prin asociaţie de idei.

— Ravel ? Ştiţi ce a spus Erik Satie despre el ?

— Nu, răspunse Denis.

— Ravel a refuzat Legumea de onoare, dar întreaga sa muzică o acceptă...

— O, o ! făcu D-na Goodman cu un surîs uimit.

— Foarte frumos, aprecie Paul Denis. Şi exact...

Zamora îşi dădea ifose de aytor al acestor vorbe. Denis se adresă lui Berenice :

— Nu ţi se par nostime ?

— Da, zise ea, dar, uite, am să vă par stupidă : cine are dreptate oare, Ravel sau muzica sa ?

— Bunăoară !

— Nu l-am fi cunoscut fără ea, adăugă Berenice. Iar

Zamora :

— Totul atîrnă de ceea ce gîndim despre Legiunea de onoare.

După aceasta, Denis şi Zamora îşi făcură cu ochiul. Tot o idee luată de-a gata. Zamora se îndepărtă ca să-şi dea seama de efectul desenului său. Cineva suna la uşă. Copiii se repeziră. D-na Goodman aprinse lumina electrică. Totul parcă se înviora în cameră.

Era D-l Leurtillois : se scuza că venise pe neanunţate, dar D-na Morel îi acordase toată îngăduinţa... Un zgomot de voci nedesluşit, tumultuos : Paul Denis, D-na Goodman, Berenice vorbeau toţi deodată, şi pictorul nu ştia cum să-i mai intre în voie celui nou-sosit.

Acesta se uita la tabloul de pe şevalet. înălţă capul, murmurînd o frază curtenitoare. Apoi deodată :

— Dar, iartă-mă... aceste roţi nu pot să se învîrtească...

XXX

— Cum ţi s-a părut portretul meu ?

Se aşezaseră în barul de la Paix, din Piaţa Operei. Era atunci localul cel mai liniştit din Paris, mai cu seamă duminică seara pe la ceasurile şase. Pe de-a întregul într-un fel de catifea lucioasă galbenă cu ornamente în relief Ludovic al XVI-lea, o dublă cameră căptuşită, cu multe covoare, cu gingăşia-i de înainte de război, locul

de întîlnire convenit al dragostelor pariziene. Chelnerii ca nişte umbre. Trei sau patru perechi răzleţite îşi vorbeau în şoaptă. Un bătrînel ţinea între ale sale mîinile unei tinere fete. Un aviator singuratic, pe un taburet de bar, uitîndu-se la ceasornicul său.

Berenice nu vruse cu nici un chip să meargă în insula Saint-Louis. Nu, nu în seara asta. Să păstrăm ceva pentru mai tîrziu... Nu mă cunoşti încă, Aurelien. El surise auzindu-şi numele. Cum nu puteau multă vreme să rătăcească sub capota acelei cinci cai-putere, pe ploaia care stăruia, o adusese aici.

— Doamne sfinte! care dintre portretele dumitale ? Fiindcă sînt acolo trei... şi nici unul nu-i prost poate... dar fiindcă le-a suprapus peste aceeaşi hîrtie, nu apare decît un haos de linii.

— Nu eşti drept, dragă prietene... Zamora a urmărit să dea mişcarea ochilor şi a gurii... ca si acele fotografii al căror model a mişcat, mă-nţelegi... E ciudat... mă întreb dacă seamănă...

Aurelien ronţăie nişte *chips* *. Zice foarte serios :

— Zamora a vrut să-ţi smulgă secretul... acela care **te** deosebeşte atît de mult cînd ochii ţi-s deschişi şi cînd îţi sînt închişi... dar, uite, acest secret nu stă în puterea lui..

— In puterea cui stă ?

— Tocmai asta aş vrea să aflu.

Ea nu răspunse şi închise ochii. El o privea :

— Iată... iată... murmură el. Misterul îşi produce efectul, Berenice... Toată lumea de pe pămînt poate să te vadă astfel, afară de dumneata. Afară de dumneata.

[1] Cuvînt englez : cartofi prăjiţi tăiaţi în rotocoale subţiri.

Eşti atunci fără apărare. Destăinuieşti o taină pe **care** o ţii ascunsă. Este secretul-Berenice... Nu, nu redeschide frumoşii ochi negri... stai aşa, dedată misterului... îmi spuneai venind pe drum că nu te cunosc... N-o cunosc pe cealaltă... pe aceea cu ochii deschişi... însă pe aceasta de-acum, pe acea Berenice cu ochii închişi, cît de bine o cunosc ! Şi de multă vreme... Nu surîde... Cealaltă surîde astfel... nu a mea, acea Berenice a mea... fiindcă surîsul său... Nu mă crezi ? Cînd vei veni acasă **la** mine, îţi voi arăta surîsul său.

— Cam vorbeşti aiurea, Aurelien, dar îmi place asta,

făcu ea, şi îşi deschise ochii avînd conştiinţa că-i deschide. Cîtor femei le-ai vorbit astfel ?

El îşi pierdu cumpătul de-a binelea auzind această întrebare atît de simplă, atît de aşteptată totuşi, încît cu nici o femeie de pe lume nu treci pragul intimităţii fără să nu fi auzit, fără să nu fi jurat că...

Aceste vorbe i le adresă ea, văzîndu-i tulburarea, cerîndu-i scuze totodată pentru o asemenea banalitate, în ce-1 privea, nu descoperea în ele nimic banal. Niciodată nu spusese unei femei vorbele pe care i le spunea lui Berenice. Niciodată nu se îndrăgostise de-o femeie cu o asemenea dragoste. O dragoste cum nu e de crezut. Asta era nenorocirea.

— Nu mi se pare atît de îngrozitor că repeţi nişte vorbe care au mai fost folosite, dacă vorbele sînt frumoase, Aurelien...

Ea înmulţea ocaziile de a-i zice Aurelien, ca şi acesta de a-i zice Berenice.

— ...Dar n-aş vrea pînă într-atîta să mă minţi, dumneata, în prea scurtul timp pe care îl avem la îndemînă... Minciuna ocupă un loc înspăimîntător între două fiinţe... După aceea dai numai peste ea...

— De ce te-aş minţi ? exclamă el.

Ea clătină din cap.

— De ce, în adevăr ? De ce ? Aseară abia mi-ai spus... mi-ai spus... în sfîrşit, ştii ce...

Trezindu-i această amintire, ea păru că simte o tulburare adîncă. El îi luă mîna. Ea o trase îndărăt cu binişorul. El repetă, pentru ca ea să afle că înţelesese, **cu** voce şoptită :

— Te iubesc, Berenice...

Ea se învoi dînd din cap şi continuă, cu o mişcare din umerii scuturaţi de fiori :

— Abia mi-ai spus aceste vorbe... care erau pentru mine... Nu puteai să ştii... te-ai dus să-ţi întîlneşti prietena la ,,Lulli’s“...

— Prietena mea ? N-am prietenă !

— Nu minţi ! O, dacă ai să minţi ! Edmond mi-a spus... o cheamă Simone...

— Dar, Berenice ! Edmond e un smintit... Ah, bine, îi întorc un mulţumesc ! Simone e numai o femeie uşoară de la „Lulli’s“ cu care stau de vorbă... o veche camaradă

de bar…

— Nu-ţi reproşez de fel, Aurelien... Chiar dacă ar fi prietena dumitale ? Nu mă cunoşteai... Nu ţi-am cerut nimic... Dumneata nu mi-ai făgăduit nimic...

— Am făgăduit totul !

— St... st... îngăduie-mi să spun... Doar aseară se iviră între noi aceste două vorbe după care luminile înseşi mi se părură crunte... Doream atît de mult să te cred, şi apoi Edmond...

— De ce s-amestecă el ? Nu puteam să mă întorc la mine acasă, să mă culc, iată totul... Aveam nevoie de zgomot, de mulţime, de lumini, de muzică... Unde să mă fi dus la ceasul acela ? Sînt deprins să merg la „Lulli's[11]. îmi era teamă să n-adorm, să nu te pierd adormind... Ne umblă groaznice femei străine prin vise...

Se aşternu o adîncă tăcere între ei, apoi Aurelien zise dintr-afundul tinereţii lui :

— Berenice... în viaţa mea... n-am spus niciodată, niciodată n-am spus unei femei că o iubesc...

Vorbele se cufundară în sufletul ei, puternice, calde, melodioase. Suspină : „E cu putinţă oare ?“ zise ea, şi pe dată le şi crezu. Continuă : „Nici eu nu ştiu nimic despre dumneata... decît că eşti un băietan negricios, spre care... nu se cade să se spună aceste lucruri... spre care m-am simţit atrasă, din prima zi... şi mai ales în acea seară acasă la D-na de Perseval..

El îşi dădea seama că spunea adevărul. îşi aducea aminte de acea înclinare către el pe care ea o simţise, exact înainte de a fi recitat Rose Melrose din Rimbaud... Erau foarte aproape unul de altul, el încercă să-i apuce braţul.

— Stai liniştit, Aurelien... Nu m-atinge cînd îţi mărturisesc slăbiciunea mea... Nu eşti mărinimos... Stai, fii cuminte... Nu vreau să fiu nevoită să mă apăr de dumneata. Oare nu pot să-ţi fiu... camaradă, ca Simone ?

— Nu, răspunse el, în mod cinstit nu.

Ea îşi acoperi ochii cu palmele şi murmură :

— Ce nenorocire !

— Nu m-ai înţeles ? Ţi-am spus că niciodată n-am spus unei femei...

— Ah, repetă-le.

— Te iubesc...

Ea îşi îndepărtă palmele de pe ochi şi îşi prinse tîmplele. Poziţia oblică a ochilor ei prin acest gest se mai exagera, îşi izola prin cele două gingaşe degete împreunate părul bălai de obraz. Parcă ar fi legat un turban. Era, în sfîrşit, Berenice din Cezareea : *Prin Orientul pustiu...*

— Te schimbi, Berenice, ca un peisaj cînd e vînt... nu eşti o femeie... eşti o sumedenie de femei... toate femeile...

— Mi-e teamă să nu te rătăceşti între ele !

— Nu zeflemisi ! Iţi spun că niciodată...

— Niciodată ?

11 credea. îl credea. 11 credea. Spuse totuşi :

— Nu prea e de crezut... Cum ai scos-o la capăt în viaţă ? Fie şi din greşeală... O singură dată...

— Niciodată.

— O, sînt prea plăcute, vorbele astea mă îmbată... rosteşte-le încă o dată...

— Te iubesc...

— Doamne, Doamne sfinte, mă întreb totuşi dacă vorbele astea au un sens tot atît de serios pentru dumneata ca şi pentru mine !

El vru să spună ceva, ea îl opri.

— Poate că nu le vei fi spus... dar nici o femeie n-a însemnat ceva în viaţa dumitale, în toţi aceşti ani ?

El dădu din cap şi zise :

— N-am avut decît o singură, straşnică şi îndelungată legătură intimă...

— Legătură intimă ?

Expresia o scandalizase. El se explică :

— Războiul...

Ea surise, cu surîsul măştii de această dată.

— Acolo, zise... o aceea a dispărut!

— Ce spui ?

— Nimic... un secret al meu ! Da, n-au fost decît copilăria şi războiul, şi apoi cîteva femei, nu o femeie...

— Mă tem şi de aceste cîteva, dragă prietene. Intr-o-zi, dacă m-aş număra printre ele...

O mişcare bruscă a lui Aurelien, şi ea simţi pe mînă gura bărbatului. Supusă, înflăcărată, zvîcnind de tinereţe. Işi lăsă mîna slobodă. în acea clipă fu sigură că el îi aparţinea.

— Războiul... începu ea. Mă cutremur la gîndul că ai fost în dîrdora luptei, un bărbat printre alţii, cu primejdiile, cu anotimpurile, cu ploaia... îmi vei vorbi despre războiul dumitale, nu-i aşa, dacă nu mi l-ai povesti prea mult din sufletul dumitale mi-ar rămîne necunoscut...

— Nu-mi place să vorbesc despre asta... cu orice prilej îmi reapare în amintire... Nu trebuie să-i dau ocazia să se ţină după mine, acestei bătrîne iubite. Mi-e silă... Eu însumi cîteodată... Cînd mă uit la mîinile mele şi cînd mă gîndesc la ceea ce au putut ele săvîrşi... mîinile acestea...

Le arătă ca pe nişte martori tragici. Femeia, cu blîndeţe, le mîngîie. Cu mîinile ei, slabe, cu lustru de mătase... îngrijite... El văzu pe ele veriga de cununie, şi tresări.

— Dar dumneata, Berenice... ?

Ea îi văzuse privirea. Işi trase îndărăt mîinile.

— Despre asta, zise ea, să nu discutăm între noi...

— Totuşi...

— Te rog.

El lăsă capul în jos.

Ea îl privea în această poziţie. Işi dădu seama că se putea să fie nenorocit, şi asta i-1 apropie foarte mult, îl revedea mai adineauri sosind la D-na Goodman şi căzînd, dezarmat, în cursa pusă la cale de către Zamora, sub biciuirea acelei judecăţi a celor din jur, samavolnice, nedrepte. Ah da, cu ce ochi ne văd ceilalţi ? Ce grozăvie... Dar ea luase partea lui Aurelien. Işi dădea seama că era în stare să-1 apere. Nu-1 putea suferi acum pe acel pictor, pe Paul Denis, pe acei oameni de artă, prizonieri ai gusturilor, ai nazurilor lor... Cît de măreţ era pe lingă ei ! Măreţ şi slab... Toată maternitatea dintrînsa se deştepta. Ideea maternităţii însăşi se născu în ea, crescu, luă formă. închise ochii. Luptă împotriva durerii, surise...

— Berenice ! De data asta...

Ea tresări, şi îl văzu, pe jumătate ridicat, lîngă ea.

— La ce te gîndeai ? Repede...

Ea stătu la gînduri, apoi zise :

— Asta e poate secretul meu...

El se îmbufnă. Se purta ca toate femeile, se ascundea, îşi păstra pentru sine oarecare zone de umbră.

De dragul vreunui mister fără temei. Ii fu necaz imediat că se gîn- dise la aşa ceva. Urmărea pe faţa ei lumina galbenă-ceai care venea de la florile de sticlă mată.

Pînă una-alta, ea îi scăpă printre degete ca un ţipar. Minutele treceau, nu afla nimic de la dînsa. Presimţea oare iritarea din sufletul lui ? îşi închipuia că-1 stăpînea mai bine astfel ? Au femeile o plăcere nesăbuită să ţină sub această stăpînire pe-un bărbat... Ar fi vrut să rămînă în ochii lui o apariţie cum nu i-ar fi rămas dacă s-ar fi purtat altfel. însă era miraculos de umană... Trebuie, se gîndi el, s-apuc taurul de coarne :

— Berenice...

— Dragule ?

— Vărul dumitale mi-a spus... De ce ai venit la Paris şi de ce nu stai aici mai mult ?

— Fiindcă...

Ea se înroşi tare şi se întrerupse.

— Era cît p-aci să te mint... Nu te sili să-mi tragi din gură vorbele care, fără îndoială, ne-ar îndepărta unul de altul...

— Pe mine, să mă îndepărteze !

— Da. Adevărul te-ar îndepărta de mine. Şi nu vreau, nu vreau să te pierd... Acum !

Acest „acum“ înteţi bătăile inimii lui Aurelien. îi fu teamă să nu se fi înşelat asupra tonului. Dorea o siguranţă la rece

— Ce vrei să spui prin *Acum ?*

Această întrebare o nelinişti pe Berenice. Sorbi puţin din oranjada sa. îşi trecu degetele peste buze. Obrajii îi tremurau.

— Vreau să spun... vreau să spun... Nu-mi cere să-ţi spun prea mult ! Uite, era cît p-aci să te mint, şi sînt tulburată... N-aş mai vrea să fiu nevoită să te mint, după cum n-aş vrea ca dumneata să mă minţi... Ah, Aurelien ! De-ar fi pe lume cel puţin un lucru măreţ, şi neîntinat, şi adevărat... unul cel puţin ! Vreau să am încredere în dumneata, Aurelien...

Abătea într-altă direcţie discuţia. Dar pe el îl înfri- coşă înfăţişarea pe care ea o căpătase. îşi zise în sinea lui : „Mă trage pe sfoară !“ Nu putea să se hotărască a i-

o îngădui. Şi dacă zgîndărise o dramă, o rană ? Ea se exprima într-aşa fel încît el s-o gîndească. Fără să i-o spună. Oare cine ştie de unde începe minciuna ?

— Trebuie să mă întorc în strada Raynouard...

— Cum ? Aşa de curînd ? Nu cinăm împreună ?

— Verii mei au invitaţi... Nu, nu pot... E de-ajuns pentru astăzi... Nu mă ţin puterile la mai mult... Mi-ai făcut un atît de mare dar... Da, de a-mi spune... Am nevoie să fiu singură ca să mă gîndesc la el... Nu te supăra, dragă prietene ! Nu-mi cere nimic ! Gîndeşte-te, de peacum, că primesc ceea ce îmi dai... Nu s-ar cuveni poate... Dar ce să fac ? Cum să refuz ? De altminteri, poate că mă înşel, Aurelien... Visasem că într-o zi cineva mi-ar sacrifica tot, mi-ar da tot ce are în sufletul său... aşa. nu se ştie pentru ce... fără să-mi ceară nimic... fără nimic... Vezi bine că sunt nebună, că nu era vorba despre aşa ceva !

— Berenice !

— Visurile noastre, visurile noastre ! Vei fi rîzînd de mine, fără îndoială. Această biată provincială îţi zici...

— Berenice !

— Ca prin cărţi, nu-i aşa ? Ei bine, nu ! E vorba tocmai despre ceea ce nu se află niciodată în cărţi... Visasem, te-am văzut prin vis... şi ai spus vorbele pe care nu le aşteptam... vorbele uluitoare...

— Berenice, te iubesc...

Tutuirea îi merse la inimă din plin. Mîna-i ridicată menţinu lunga tăcere. La bar, aviatorul căruia nu-i venise la întilnire persoana aşteptată îşi plătea paharul, avînd, înaintea lui, plictiseala unei seri în singurătate.

— Condu-mă pînă în strada Raynouard...

— Nu se poate !

— Fii cuminte. Mîine îţi voi închina toată ziua. Mă vei lua de-acasă la zece. Vom prînzi împreună...

— Ce să mă fac în noaptea asta ?

Se uită la aviatorul care ieşea. O adiere umedă şi întunecată venea prin îngrăditura din dreptul uşii.

— Te vei gîndi la noi, Aurelien... Du-te la „Lulli's[11] dacă vrei, şi îţi îngădui să-ţi treci vremea cu Simone... Vezi : am încredere.

Abia atunci observă că avea rochia pe care o purtase la prima lor întîlnire. Rochia care i se păruse lui urîtă. Ce

ochi avea el în ziua aceea ?

Drumul de la Operă pînă la Passy, cu obsesia de-a conduce, cu poleiul, cu maşinile, li se păru totodată atît de lung şi atît de scurt. Aurelien se simţea de parcă era copil şi se întorcea de la teatru. O nelinişte adîncă, o teamă de-a nu strica totul. Pe undeva, pe calea Trocadero, era atît de întuneric, se repezi asupra ei. Ea îl respinse.

— Nu, nu, nu vreau ! nu vreau !

îl lovea cu pumnii ei becisnici.

— încetează sau nu te voi mai vedea mîine !

îi fu ruşine de el însuşi, îngăimă ceva, apucă din nou volanul, o porni la drum.

— Mă vei ierta ?

Pe-ntuneric, în tăcere, ea îşi apăsă cu tărie obrazul de umărul bărbatului.

XXXI

Totuşi Berenice îl minţise pe Aurelien. O. într-o chestiune fără însemnătate : nu se afla nimeni la cină în strada Raynouard, într-o duminică seară, servitorii erau liberi. Cele două verişoare luară singure o masă rece. O fi fost la mijloc probabil o dramă. Blanchette avea ochii roşii şi zise : „Edmond nu se întoarce acasă.Era evident că, adine mîhnită, se uita totuşi fără să ridice ochii la Berenice, şi că intra la bănuieli.

Berenice, absorbită de vraja cîntecului ei lăuntric, se prefăcea că adoră să ia de joacă mese intime, cu stîngăcii neaşteptate. Un pahar şi o farfurie fură astfel ciobite. „Unde mi-e capul !“ zise ea în chip nesocotit. „Mă întreb şi eu“, răspunse scurt Blanchette. Şi Berenice, stingherită, observă că ea se şi întreba cu adevărat.

— Am fost ca să îmbrăţişez fetiţele adineauri... Nu dormeau încă... Nu voiau să-mi mai dea drumul să plec...

— Te adoră, e simplu de tot, zise mama cu buzele subţiri şi strînse. Domnişoara îmi spune că dimineaţa Victoire o cere mai întîi pe Nice, apoi gustarea, apoi pe mamă-sa...

— Nu cumva o să fii geloasă pe mine ?

— Geloasă pe tine ? Ah, asta-i bună !

Rîsul silit al lui Blanchette era de neexplicat. Ea l-o fi înţeles desigur şi se tulbură. Şi spuse cel mai prost lucru de spus :

— Ah... despre Victoire, voiai să zici !

— Despre cine credeai oare...

Tăcură amîndouă, fărîmiţară între degete miez de pîine, se îmbiară la porto, la jambon.

— Nici despre Edomnd ! zise tare într-un tîrziu de tot Berenice.

Cealaltă înălţă din umeri : „îndrugăm la prostii..."

Fu rîndul lui Berenice să rîdă în silă. Ce oare putea să fie între Blanchette şi... ? Nu rosti în sinea ei numele. Sufrageria, goală, cu masa pentru nu ştiu cîte persoane, lumînările-i electrice de falsă ceară într-un colţ, cu bogăţia măsuţei de deservit, şi cu amîndouă tacîmurile, cu amîndouă femeile, cu o jumătate de sticlă de Perrier... O încăpere toată în lungime, roşie şi aurie, cu flori fără tulpine în cupe, şi cu scaune lăcuite, chinezeşti, de la Martine. Un mic gong lingă Blanchette, în care nu se va lovi, fiindcă nu se afla nimeni în oficiu.

Berenice crezu de cuviinţă să se scuze :

— Ştii, îmi plac atît de mult copiii, ei o simt...

Blanchette se gîndi că vorbele astea cuprindeau o imputare indirectă la adresa felului ei de-a se purta cu fetele sale. Zise :

— E mai mult decît firesc... după ceea ce ţi s-a întîmplat...

Observă cu satisfacţie că fraza rostită îi strîngea inima verişoarei sale. îi păru rău imediat de această mulţumire.

— lartă-mă... n-ar fi trebuit să spun aşa ceva...

— O, nu-i nimic... ai dreptate... în afecţiunea-mi pentru amîndouă fetiţele intră mult din decepţia mea... In ochii tăi, fetiţele înseamnă ceva simplu de tot, firesc de tot... In ochii mei...

Blanchette vru să se pedepsească pentru ceea ce gîndise, se întoarse deci la ceea ce o chinuia.

— Nu s-ar cuveni să fii tristă... eşti tînără, placi, tu...

— Crezi ?

Spusese vorbele astea prea repede, Berenice. Blan-

chette surise. Era o fantomă în acel surîs. Şovăia între ele amîndouă, nehotărîtă să se aşeze pe buzele uneia sau pe buzele celeilalte. Ce lungă era încăperea, şi goală, şi de bun gust, ce duminică seară ! Străfulgerarea **de-** gînd îi veni pe limbă lui Blanchette :

— Atunci... l-ai văzut astăzi... pe Aurelien ?

Inima lui Berenice bătu să-i spargă pieptul. Era ceva între Aurelien şi Blanchette. Cu foarte mare greutate găsi în gîtlejul său uşurinţa şi detaşarea dorite :

— Aurelien... Nu-mi aduc aminte dacă ţi-oi fi spus azi-dimineaţă. Da... l-am văzut... de unde ştii ?

Nu merita osteneala să se prefacă, nu era nimeni pe-a- colo, cuţitaşele de desert străluceau la capătul mesei. Blanchette se ridică şi porni spre măsuţa de deservit.

— Doreşti nişte pere, Nice ?

O numea cu diminutivul alintător pe care copiii **îl** aleseseră pentru prietena lor mai mare. Nu era geloasă. Era tristă. Se întoarse fără s-aştepte răspunsul :

— Dacă am destupa o sticlă de şampanie ? Ce părere ai ? Această încăpere e sinistră... Putem să ne oferim acest lux, noi amîndouă...

Berenice nu izbuti să se împotrivească. Nici una nici cealaltă n-aveau poftă de acea şampanie, care nu era de-ajuns de rece. Se urcară în bibliotecă luînd cu **ele** paharele lunguieţe cu picior înalt şi sticla. Se purtau astfel ca nişte fetiţe care ies din cuvîntul babacilor. **Se** dedară întrucîtva hazului, cu rîsete nu prea zgomotoase, ca şi cum ar fi putut să atragă luare-aminte a părinţilor adormiţi sau care joacă bridge într-o altă încăpere. Fie-care se Întreba dacă cealaltă era trasă pe sfoară.

— Vrei să mergi la cinema ? întrebă Blanchette.

— O, nu, e vreme urîtă, am ieşit în fiecare seară.

— Fiindcă, să ştii, dacă vrei să mergi la cinema...

— Ţi-ar face plăcere, ţie ?

Mie, nu... ziceam aşa gîndindu-mă la tine... deoa-rece dacă vrei să mergi la cinema...

— Deoarece tu nu ţii cu dinadinsul... Pare-se că e un film cu Harold Lloyd foarte bun...

— Vezi, ai poftă...

— Eu ? de fel... dar dacă tu... Ziceam aşa fiindcă mi s-a spus adineauri...

— Ţi s-a spus... Dacă ţi-a spus Aurelien, el nu se pri-

cepe de fel la cinematograf.

— De ce Aurelien ? Nu, nu mi-a spus Aurelien... dar mi-e totuna...

— însă dacă vrei să mergi la cinema...

Biblioteca era tot atît de neprimitoare cit şi sufrageria. Cu toate cărţile îndreptate spre cele două femei, cu înalta scară de stejar curat aşezată unde o lăsase cineva, după ce căutase o carte, acolo sus, pe lîngă renumitele volume de Maupassant... Vocea lui Blanchette repetă ca un orologiu stricat :

— Insă dacă vrei să mergi la cinema...

Era nemaipomenit efectul pe care îl făceau asupra ei ■două-trei sorbituri de şampanie. Berenice îşi pierdu răbdarea întrucîtva :

— Dar nu, n-am nici o poftă... mai întîi, mă doare capul... Iţi cer iertare, mă duc să mă întind o clipă în camera mea...

Blanchette o urmări cu privirea. Clătină din cap a nedumerire. îşi turnă din nou un pahar plin ochi. Şi zise cu glas tare, singură acum între cărţi : „Dacă vrei să mergi la cinema, poţi să te duci şi de una singură, draga mea, eu nu pot suferi cinematograful !“

Lucrurile se cam încurcau. Şampania sau lacrimile ? Amîndouă, fără îndoială. Aşadar Berenice îl revăzuse pe Aurelien. Se despărţiseră după miezul nopţii, ca să se vadă iarăşi a doua zi. Aşa se petrec lucrurile pe lume. Te desparţi peste noapte, te revezi peste zi. Ce plăcere simţeau împreună ? Deoarece, pe scurt, nu se întîmplase încă nimic între ei... Era oare sigur ? Şi dacă se întîmplase ceva între ei ? Haida de. Nimic încă.

Aşadar Edmond are o amantă. E limpede ca lumina zilei. Şi de data asta e grav, fiindcă a ajuns răutăcios. Diabolic. Ce oare şi-o fi închipuind ? Ştie el ce face. O cunoaşte bine pe nevastă-sa. E nevasta sa. Ea nu poate să schimbe nimic. E nevasta sa. O cunoaşte bine... Diabolic.

O cunoaşte bine.

Ea stinge luminile, afară de una singură, o lămpiţă de bronz. Se aşază pe canapea, cu şampania alături, bea un pic. Se gîndeşte. E tristă, iar şampania n-are nici o putere în această privinţă. Cum o cunoaşte de bine, diavolul de Edmond. Ştie cum să-i ţină piept, s-o domine. I-o

ia înainte totdeauna cînd trebuie să-şi asigure un avantaj. E fără apărare în faţa lui. El îi citeşte în suflet. Cum de l-a descoperit pe Aurelien în sufletul ei ? Nu-şi dă seama de nimic. Dar i l-a descoperit. Acum o torturează. Are avantajul acesta asupra ei. Se gîndeşte : „Sînt tîmpită dacă mă las trrsă pe sfoară“. Dar se lasă trasă pe sfoară. Se lasă trasă pe sfoară.

între dînşii e ca atunci cînd copiii se joacă. Cîştigă primul care zice pisică. El zice pisică totdeauna primul.

Unde o fi în seara asta ? împreună cu acea femeie. Ce femeie o fi, în seara asta ? Suferă fiindcă nu ştie. îşi închipuia, de celelalte dăţi, că suferă fiindcă ştie. De data asta suferă fiindcă nu ştie. El a inventat trucul, să nu-i spună. La urma urmelor... După ce îi spusese totdeauna ceea ce nu-1 întreba, după ce o torturase spunîndu-i totul. De data asta...

Ce oare însemna că nu-i mai spunea nimic ? Asta e... Ce deosebire era între data asta şi celelalte dăţi ? Ce răutate din partea lui :

Ca şi cum o pedepsea din pricina lui Aurelien...

Dar, în sfîrşit, Aurelien... Mai întîi, Edmond o împinsese spre Aurelien... Şi apoi nu se întîmplase nimic între ei, nimic... îşi trecu mîinile peste buze ca spre a le zdrobi

Nimic ? Numeşti asta nimic, fata mea ? Se auzea n-zînd cu un rîs de idioată. O sărutase într-o seară... şi apoi după aceea ? închise ochii. Ah, o tot săruta...

îşi aduse aminte că exista Berenice. Şi plînse. îndelung, îndelung, pe canapea, singură de tot, cu paharul ei de şampanie, şi cu tăcerea din casa unde bătea inima de aur a unui orologiu, tic, tac, tic, tac... De parcă Edmond avea dreptul s-o tortureze din pricina acelei singure sărutări dintr-o seară... şi să întemeieze trădarea ei pe acea infidelitate închipuită, pe acea minciună din gînd... pe acea minciună pe care i-o aruncase în obraz... Ah, cum o cunoştea, monstrul, îi cunoştea scrupulele, boala scrupulelor, simţul cumplit al păcatului...

Ideea păcatului o îndreptă deodată spre Dumnezeu. Se gîndi la Dumnezeu cu groază. Era o femeie pierdută. Sorbi din nou puţină şampanie.

XXXII

în camera sa lui Berenice i se sfîşie inima. Această bucurie era prea puternică, acest bărbat prea cu trecere. Nu era cu putinţă. Oare lucruri de astea se întîmplă ? Oare o asemenea fericire se poate mult timp menţine ? Te desparţi de bărbatul pe care îl iubeşti, chiar dacă n-ar fi decît pentru o singură clipă, şi regăseşti societatea, schimbarea vremii, frigul, inexplicabila varietate a oamenilor, a obiectelor, acea căsnicie jalnică, imagine a ceea ce ajunge o dragoste, pe Blanchette... Era puţintel beată, femeia asta.

Berenice îi dădu seama că o numeşte *femeia asta* pe vară-sa cu atîta violenţă, cu atîta amărăciune, nu fiindcă s-a îmbătat. Este acel spectru la spatele ei. Să fie adevărat ? Se îndoieşte de asta acum. Mai adineauri era sigură : totul în purtarea lui Blanchette, aseară la teatru, acea plecare subită... Aurelien n-o iubise. Ce diferenţă aşadar făcea el ? Avusese atîtea femei în viaţa sa. Fireşte, însă ea nu le cunoştea. Pe cînd pe Blanchette... să se afle faţă în faţă cu Blanchette. Şi Blanchette îl iubea încă. Eu îl învinovăţeam pe Edmond... Nu se cade să învinovăţeşti pe nimeni. E nefericită, Blanchette...

E adevărat de asemenea că Berenice l-a minţit pe Aurelien. O minciună fără însemnătate, însă o minciună. Ce grozăvie acest fără însemnătate ! Dacă ea a minţit, nu putea să mintă, nu minţea şi el ? Nu se cade să dăm crezare mai mult decît să învinovăţim. Să ne lăsăm în voia fericirii, ce tîmpenie... Nu-1 va vedea mîine. Se impune să curme povestea asta cît încă ar putea să-şi mai vină în fire. Nu-1 va vedea mîine. Dar s-au înţeles să vină s-o ia de-aici... ce-i de făcut ? Să telefoneze de dimineaţă. Dacă îi aude glasul, e pierdută. îşi dă seama. Să pună să i se telefoneze... Ce cruzime !... Trebuie să-1 mai vadă, încă o dată... numai ca să-i vorbească, să pună lucrurile la punct... Ar însemna o mare lipsă de curaj să fugă de el, nimic mai mult, fără cele cîteva cuvinte la care el are dreptul. Căci, în sfîrşit, el n-a săvîrşit nici un rău. Ce rău oare o fi comis el ? Nu vrea să-i facă vreun rău.

Va pleca. Trebuie să izbutească să plece. Să izbutească să plece în mod corect, acasă. Orice s-ar

întîmpla se cădea să plece, avea să plece. însă e plecare şi plecare. Să plece cu-adevărat. Să dea foc în urma ei, la tot ceea ce ră- mîne după ea. E mai uşor cînd e vorba despre scrisori vechi, despre suveniruri. în ce-ar consta meritul, dacă ar fi uşor ?

— Nu umblu să am vreun merit, vreau să fiu fericită...

A spus aceste vorbe cu glas tare în singurătatea camerei, şi glasul ei o surprinse. Un glas străin. Nu-şi mai recunoaşte glasul, nu se mai recunoaşte, nu mai recunoaşte drumul croit de gîndurile ei. Imaginea lui Aurelien îi stăpîneşte inima. Faţa sa, umbletul, trupul său. Oriunde îşi întoarce privirile spre umbra din cameră, peste el dă : o împresoară şi o urmăreşte. E de folos să spui că pleci, însă dacă pleci luînd cu tine pe acel din pricina căruia pleci ? Aurelien, Aurelien. Ah, e de neîndurat ! Cum să nu-1 mai vadă, cum să renunţe ?

Se dedulcise la pătrunzătorul şi sumbrul alcool, nu se mai trezea din beţia lui, nu se putea deprinde cu gin- dul să renunţe la ameţeala lui, chiar dacă nu era decît o ameţeală. Se întinsese pe pat. Nu era acolo decît lumina lămpii mici de lîngă pat. Toată umbra era plină de Aurelien. Toată umbra se năpustea asupra ei. Aurelien... Aurelien... Era de vină umbra, trebuia să gonescă umbra ca să-1 gonească pe Aurelien. Stătea la gînduri. Să-1 gonească ? Ah, n-avea cu adevărat nici demnitate, nici curaj. Se ridică, se îndreptă spre comutatorii de alamă. Erau trei. Unul, doi, trei. Rampa plafonului din cornişă, lămpile mici de-aproape de oglindă, cabinetul de toaletă a cărui uşă deschisă împrăştie o albeaţă supărătoare. Se îndreptă spre masa de scris şi mai aprinse lampa ale cărei raze căzură pe mapa cu hîrtie de scris unde se afla o scrisoare pentru Lucien, începută şi întreruptă.

Toată lumina... Nu mai era nici un spectru. Nu mai era decît Aurelien. Berenice zări pe un scaun rochia pe care o scosese şi pe care n-o strînsese, pălăria sa, mănuşile sale pe masă. O dezordine de duminică seara. Femeia din casă nu trecuse pe-acolo. De dimineaţă ori cel puţin de la prînz, scaune nelalocul lor, o cămaşă desfăcută, ciorapi care aveau cîte-un ochi fugit, pantofii de dans maro...

Făcu ordine. Mişcările automate ale ordinii seamănă cu cele ale plecării, ale pregătirii bagajelor. Se apropiase de încăpătorul dulap din perete, pusese mîna pe una dintre valize, gîndind că ar trebui să cumpere ceva parfum înainte de-a pleca, mai avea încă destul, dar fiindcă părăsea Parisul... O fi plicticos să călătorească îmbrăcată cu mantoul cel nou ? Dacă l-ar duce pe braţ ? Doamne sfinte, pentru cele cîteva ceasuri de călătorie ! Cu toate că asta ridica zid de netrecut între ea şi... El îi va scrie. Era sigură că îi va scrie. Dacă ar fi vrut să vină... Nu, unele lucruri sînt cu neputinţă. Ea părăsea Parisul... şi o dată cu Parisul acea ameţeală, acea înflăcărare... Nu era loc în provincie pentru...

Pleca din Paris. La gîndul de a-1 părăsi pe Aurelien nu aflase decît furia de a-şi face rău, de a-şi smulge inima din piept. Dar pleca din Paris, şi simţea între pleoape năvala lacrimilor. Revedea străzile, cheiurile, grădinile acelea... Parisul... Plictisul cumplit al provinciei. Aceiaşi, tot aceiaşi oameni. Zilele întregi, interminabilele ziie. Şi ce-a zis cutare bărbat, şi ce va gîndi cutare femeie. Nevestele medicilor, prietenii lui Lucien, mamă-sa. Revedea Montrouge şi Passy, Ies Batignolles, le Quartier Latin... S-a sfîrşit. Les Tuileries ca un obraz mîngîiat... Puţin cîte puţin, în adîncimea ademenitoare a Parisului renăştea imaginea lui Aurelien, îl întîlnea pe Aurelien prin locurile pe unde fusese singură, pe unde nu-1 văzuse, pe unde nu se aştepta să-1 zărească. Parisul o cuprindea ca un trădător şi se confunda pe nesimţite cu acel de care ea fugea. îşi şterse lacrimile, se uită în oglindă, cu părul în neorînduială, apucă pieptenele şi se pieptănă.

Întrucît dragostea pentru Aurelien era în sufletul ei pură de orice aliaj ? Este oare cu adevărat dragostea violentă, desăvîrşită, de nevindecat, aşa cum o crezuse ? Se învinovăţea că nu-1 iubea numai pe el, că nu iubea în- trînsul numai pe el însuşi. Nu cumva era de vină Parisul, iluziile, luminile sale, viaţa-i schimbătoare, acea forfoteală de necunoscuţi şi de celebrităţi, bărbaţii cu vază şi trecătorii, toaletele, galantarele, concertele, teatrele, şi cartierele pustii pe unde nu întîlneşti decît vîntul ? Nu cumva toate acestea căutau să se agaţe de orice fiinţă omenească, să-şi lege nostalgia lor de-o privire, de-un

glas, de strîngerea vie a unei mîini ? Nu cumva regretul după toate astea o convingea că îl iubea pe Aurelien ? îl iubea oare pe Aurelien ? Se întreba pentru prima dată. Se înspăimîntă gîndindu-se că îşi punea întrebarea asta pentru prima dată.

Totuşi ar fi posibil ca el să n-o iubească aşa cum crezuse, cum avea naivitatea să-1 creadă ; gîndul acesta o tulbura, era de nesuferit, de nesuferit... Nu putea să-şi închipuie viaţa, de mîine, de poimîine, dacă nu mai credea într-asta, dacă se înşelase, dacă el o înşelase... Am trăit într-adevăr pînă acum fără asta, ce s-a schimbat oare ? O recunoscu pe un fals ton liniştit. O recunoscu fiindcă îi era teamă. îi era teamă de ea însăşi, mai ceva decît de Aurelien. Teamă de rana cumplită a unei dezamăgiri. îşi dădea socoteală ce înseamnă adîncimea unei dezamăgiri. îşi dădea socoteală ce înseamnă să iasă dintr-însa. îndeajuns ca să presimtă că era cu putinţă să nu iasă de-acolo.

Se afla într-una în faţa oglinzii şi se pieptăna la nesfîrşit. Or fi fost poate chiar ceasurile unsprezece. Pe-a- Iară bătea vîntul. Aurelien, Aurelien. Vîntul spunea : Aurelien ! Se pieptăna în faţa oglinzii. Cu o mişcare inconştientă şi conştiincioasă. îşi schimba pieptănătura, apoi îşi pierdea răbdarea, desfăcea tot ceea ce potrivise, readucea părul în forma-i obişnuită, şi se pieptăna, se pieptăna. La un moment dat se întîmplă că pieptenele nu se mai agăţă de părul la nesfîrşit descîlcit... Aurelien...

Dacă însă totul nu era decît o iluzie a răgazurilor, a răgazurilor amîndurora, şi a Parisului, a Parisului atît de bine îngrijit, atît de curat, unde nimic nu înhăţa lenevirea celor două suflete ale lor, golul imens al sufletelor lor ? Dacă toate astea nu erau decît o iluzie mai mult în această viaţă care se continuă, care se prelungeşte, unde copilăria s-a prăbuşit, unde tinereţea pe încetul se mistuie în foc, şi nu va lăsa pe mai tîrziu decît urmele amărăciunilor care croiesc zbîrciturile sufletului şi ale obrajilor, zbîrciturile pe care ea le închipuie pe încetul iscîndu-se în adîncul oglinzii ?

— Aurelien...

XXXIII

— Ţi-a plăcut ziua de duminică ?

Rose nu răspunse. Se gîndea la duminica sa.

La amiază intrase la Ritz prin strada Cambon. La bar, Edmond o aştepta. Străbătuseră saloanele, restaurantul. E tare plăcut cînd poţi să cinezi în grădină... In acest anotimp... Edmond se îmbrăcase cu un rafinament extrem. Femeile se uitau la el cel puţin cît se uitau la Rose.

— Ascultă, e Rose Melrose... Cine-i băiatul ăla frumos de lîngă dînsa ?

Ea surîdea. Nu se afla nici o masă pe placul ei. Edmond se aplecă spre ea :

— Dacă nu te temi de vreme rea, mi-am lăsat maşina în Piaţa Vendome... Cunosc un restaurant foarte bun...

Ieşiră prin Piaţa Vendome. Maşina lui Edmond, lungă, înaltă, verde şi căptuşită cu roşu, întuneca pe cine se urca într-însa. Luă dintr-o săritură o viteză uluitoare şi pe nesimţite. Nu-ţi venea să crezi că străbăteai un oraş. Rose se pitulă sub cuvertura de zibelină.

— Dar unde mă duci, Mondinet ? Căluţul tău varsă foc pe nări ! Fără glumă, ei ?

Merseră de-a curmezişul prin Bois de Boulogne. Ea închise ochii.

— Conduci maşina cum dansezi, dihanie a lui Rose a ta ! Şi dansezi cum...

Ii închise gura c-o sărutare. Edmond avea în viaţă eleganţa şi măreţia fiarelor sălbatice. Cînd era la volan, nu ştiai cu cine ai de-a face, cu magnatul taxiurilor sau cu un hoţ de drumul mare. O ducea la Versailles. încă o dată...

Marele hotel de lux dă în parc, e aproape în parc. Regii de astăzi vin şi ei să-şi petreacă wek-end-ul acasă la Regele Soare. Tot confortul, tot luxul şi toată discreţia. Eşti cunoscut fără să fii prea-prea. Şi apoi ce serviciu ! Maşina îşi ieşi din sărite în curte şi dintr-odată Edmond o opri în faţa scării.

— Alaiul meu e gata ?

Domnul de la intrări, portarul, valeţii : „Apartamentul

15 !“ Groom-ul duce cuvertura de blănuri. Domnul şi doamna străbat holul, ascensorul...

— Tu telefonasei, şopti Rose. Şi te prefăceai...

Işi închipuie că el va fi pregătit o surpriză. Li se deschide şirul lung de trei încăperi. La prima aruncătură de ochi ea observă orgia de trandafiri albi şi de trandafiri roz-palid. Ca să spunem aşa, or fi costat vreo... Calculează preţul. O sumă de necrezut. Totul dispare sub trandafiri. Şi în ajun de Crăciun.

Se întoarce, şi cu glasul ei de teatru cel mai frumos :

— Dragă prietene, eşti într-adevăr extravagant !

Şeful chelnerilor care i-a însoţit se înclină :

— Gustarea e pregătită în sufragerie... cum domnul a poruncit... dacă doamna doreşte...

— Mulţumesc, Marcel, voi suna...

Ce temperatură potrivită, egală, şi ce parfum ! Rose a luat nişte flori şi le împrăştie de parcă ar ninge...

„Doamne sfinte, Edmond, eşti de nesuferit ! O avere, pe cînd alţi oameni crapă de foame şi rebegesc de frig ! O avere pe flori !

— Toate rozele pentru Rose a mea...

O ajută să-şi scoată mantoul. Cît e de tînăr, de puternic, de frumos ! Ah, monstrul, şi atît de bogat...

— Îmi place, zice D-na Melrose, aventura noastră... fiindcă e de-un atît de perfect prost gust !

Lui Edmond îi place să fie cu Rose fiindcă e o adevărată femeie, care nu se dă înapoi de la nimic, care apreciază dragostea şi ştie ce-i asta. După Carlotta, n-a dat nicicînd peste o amantă care să se priceapă atît la treaba ei. Dacă miracolul tinereţii sale este acum de-ajuns de evident un miracol, iată încă în ce-1 priveşte un motiv ca să se ataşeze de această femeie care şi-a plimbat mutra peste tot, şi care are termeni de comparaţie în privinţa unui bărbat. Adoră complimentele pe care ea i le face.

— N-am văzut niciodată, zice ea, să aibă cineva o rufărie ca a ta... Iţi vei fi petrecînd viaţa probabil alegîndu-ţi chiloţii, ticălosule...

— Cum vrei să mi-o petrec ?

— De parcă ai avea răgaz, cu toate afacerile şi combinaţiile tale !

Este de asemenea un lucru stabilit între dînşii că el

nu ştie unde îi stă capul de treburi : taxiurile, casele, cauciucurile, Bursa, petrolul, în sfîrşit, multe altele. Rose a observat că lui nu-i displace să fie socotit de ea drept un personaj important, un formidabil *business- man,* ăsta-i cuvîntul. Şi ea i-1 aminteşte din cînd în cînd. însă e sigur că are cei mai frumoşi chiloţi din cele două lumi. Fără să vorbim despre cămăşi, despre ciorapi. Pe lîngă astea, e dichisit ca o fată şi musculos ca un căruţaş.

— Mă întreb la ce oră te-ai sculat, Mondinet... pentru că, în sfîrşit, cu munca depusă pe trupul tău... cu felul de-a te pregăti spre a fi privit cu atenţie din toate părţile... Eşti ca pulpa piciorului de alergător ciclist, dintr-un capăt pînă în celălalt... Dimineaţa nu ţi-o fi ajungînd probabil în acest scop... Ah, îmi faci rău, brută ce eşti !

Nimic de zis, e plăcut, un peşte milionar. Mai ales un tip inteligent ca Mondinet. Cu el merită osteneala să te faci mai tînără decît eşti, aşa cum este îi place lui. Şi ea e de-ajuns de subţire ca să-1 priceapă, ca să vorbească
despre vîrsta sa, ca să se deprecieze, puţin tristă, nu-i aşa ? şi niciodată nu-i dă prilejul să simtă, acelui frumos bărbat, că îl stăpîneşte, că el îi aparţine, fiindcă, dimpotrivă, simulează de fiecare dată a crede că e ultimul, ultimul capriciu în viaţa ei, de neînţeles, şi nu-1 va ţine în frîu, de altminteri, se pricepe prea bine.

— Sălbăticiunea mea, murmură ea, criminalul meu 1 Dar te culci cu mumă-ta, haide ! Nu ştie ce face şi e frumos ca un păcat... Nu te oboseşte să fii aşa de frumos tot timpul ?

Nu pare să-1 obosească.

Amîndoi s-au ghiftuit cu ficat de gîscă şi au nimicit trandafirii. Rose adoră ficatul de gîscă. Se uită, de pe patul larg cu cearşafuri alese, la Edmond, care se mişcă neîntrerupt încoace şi încolo gol-goluţ, din cameră pînă în sala de baie. Apa cîntă. In joacă, se preface că se găteşte, se spală, se piaptănă din nou în faţa ei... „Ce minunat exibiţionist, dragule ! Vino-ncoa, să fii puţin al meu... Picioarele dumneavoastră, domnule, nu-s croite decît ca să fie privite../[1]

El se umflă-n pene. Cu celelalte femei avea totdeauna îndoieli. îndoielile bărbatului care ştie prea bine ce

înseamnă banul pe care îl cîştigi în pat. Cu asta, simte că e bărbatul pe care şi l-ar fi oferit cu plăcere, dacă ar fi fost să-1 plătească. Şi are de-a face cu Rose Melrose, vestita Rose... O va sili să şi ţipe.

— E de necrezut... eşti într-una cu pielea arsă de soarele din august... în acest anotimp al anului ! Cum procedezi ? Pari aranjat la Hermes... Şi părul ăsta mătă-sos pe trup... e aproape indecent... N-am mai văzut domni cu un păr ca ăsta ! Par o furda, o marfă proastă pe lîngă tine...

Ea ştie bine că e minunat de albă, ştie bine că din punct de vedere al calităţii fără cusur nu se află ceva mai fain decît sînii săi, care par mici şi nu sînt aşa, şi nu par că s-ar îndepărta unul de altul decît atît cît să lase cale deschisă bărbatului...

— Cînd mă gîndesc, murmură ea, că ai o soţie tînără de tot, răpitoare... şi că te afli aici, în braţele mele... Ah, mincinosule ! mincinosule ! Cum vrei să te cred ?

— Ştii bine că niciodată n-am tubit-o...

— Ai luat-o de soţie totuşi...

— Îmi place rufăria de preţ, ce vrei, şi nu eram în stare să mi-o cumpăr !

Adoră cinismul : „Canalia mea !° Se gîndeşte o clipă la Blanchette, faţă de care este atît de darnică în vorbe, dar al cărei obraz e cam lunguieţ, ale cărei mîini nu-s prea frumoase...

— Ascultă, bouleţule... soţia ta...

— Ce-i cu soţia mea, Rosette ?

— Mai întîi ţineai ascuns că erai însurat.. nu voiai nici ca scumpa noastră Mary să ştie... din pricina ei... apoi ai schimbat...

— Situaţia s-a schimbat...

— Cum adică ?

El se aşează în pat, cu genunchii îndoiţi, cu braţele împrejurul pulpelor ; umerii conturează o boltă puternică de unde capul, micuţ, cu părul cam rărit, cu ochii adînci, pare că îşi pîndeşte prada. Frumoşii dinţi.

— Asta e, zise el.

Ea îl asculta fără să-1 asculte. într-un cuvînt, urmărea ceea ce spunea în linii generale, căci împrumutase acel ton pe care i-1 cunoştea îndeajuns, pe care îl folosea cînd

se ocupa de psihologie. îi plăcea psihologia, era un mărunt caraghioslîc pe care se cădea să-1 treci cu vederea unui bărbat în toată firea ca dînsul. Pe Rose psihologia o plictisea la culme. Atunci simula acea încordată atenţie pe care o exhibase printr-o sforţare zeloasă cînd juca în Racine, cînd avea de ascultat zeci de versuri pe nerăsuflate, şi trebuia să nu fie dată uitării de către public. în mod vag ea înţelese despre ce era vorba.

Fără a intra în amănunte, în primii ani ai căsătoriei lor, supunerea desăvîrşită a lui Blanchette faţă de Edmond era astfel încît soţul n-avea în nici un chip să se îngrijească de urmările faptelor sale. Blanchette, care se văzuse nevoită să smulgă de la Carlotta această pradă vie, era prea fericită totuşi că soţul său nu se întorcea la acea femeie, marea ei teamă, chiar după ce moş Quesnel o luase în căsătorie. Era o mare asemănare între Quesnel şi fiică-sa : dîndu-şi seama că nu putea s-o păstreze pe Carlotta numai pentru el, bătrînul acceptase altădată împărţeala amantei cu acela care avea s-ajungă ginerele său. Blanchette, printr-o aceeaşi umilinţă, primi drept o fatalitate ca soţu-i să nu fie numai al ei. Războiul, cu acea despărţire silită, stabilise mai răspicat această situaţie, pe care sinceritatea lui Edmond o dăduse şi mai pe faţă : cu inima deschisă, din şiretenie şi din pornire uşuratică, îşi impunea soţiei amantele, fiindcă îi plăcea s-o tortureze şi fiindcă ea nu putea să-i impute ceea ce el nu-i ascundea.

Dar cu trecerea anilor începuse a simţi din partea ei o împotrivire surdă, nelămurită. Se învoia mereu ca Edmond să-şi păstreze libertatea. Continua să sufere de această suferinţă continuă. însă, în acea singurătate prelungită, unde o regăsea cînd voia, Blanchette ajungea o altă fiinţă. O, foarte pe încetul. Se deprindea să aibă gînduri proprii, ale ei. Edmond ghici deodată că era pe cale să-i scape din mînă. înainte de a-şi da seama ea. Era încă îndrăgostită de el. Prea credincioasă ca să-1 înşele. O mică aventură ar fi tulburat mai puţin lucrurile. El se şi gîndise la aşa ceva pentru ea. I-ar fi ajuns ca ea să privească un amant drept o manta de vreme rea, drept un înlocuitor cînd n-ai ceva mai bun. Voia doar să nu-1 părăsească, să nu-1 lase pe drumuri. Umblă să găseşti

iarăşi un asemenea noroc ! Erau la mijloc copiii, negreşit, constituiau o garanţie : el era tatăl, aşadar. însă anii, anii... ei schimbă şi bărbatul, şi femeia...

— Nu m-ai cunoscut, Rosette, cînd aveam douăzeci de ani... Atunci nu mă temeam de nimeni... Da, păstrează-ţi măgulelile. Un bărbat de treizeci de ani, dacă nu se îngrijeşte... Mă supraveghez cu atenţie, negreşit : punching-ball-ul dimineaţa, la sala de arme de două ori pe săptămînă...

— Asta e adevărat, bine procedezi : n-ar trebui să te îngraşi...

— Mersi... numaidecît ! N-am ajuns încă la aşa ceva, dar cu fiecare zi care trece sînt tot mai puţin sigur că voi putea împlini într-una acest rol... să-mi evidenţiez calităţile mereu... Va veni o clipă cînd teama de-a îmbătrîni fără a fi iubită va întrece în sufletul lui Blanchette acea putere pe care o am încă asupra ei...

Cu ochii pe jumătate închişi, cu frumoşii ochi de mioapă, Rose urmărea jocul din buze al amantului său. **Se** plîngea de primele semne ale declinului, ale scăderii forţelor. Şi apoi războiul îl prăpădise, afirma el, pîntecele... Ce bărbat cochet!

— Dacă îţi închipui că sînt de folos frumuseţii tranşeele, săpăturile şi toate celelalte... Două ierni în apă şi în nămol !

— Unii plătesc scump băile de nămol în vederea reumatismelor...

— Ei bine, mie, ele mi-au dat reumatisme... uite, se văd puţin pe glezna mea...

— Noroc de război, suspină ea, fără el ai fi fost infernal !

Cît putea să vorbească despre sine, tipul !

— Blanchette, zise el, are douăzeci şi opt de ani. Dă muguri în sufletu-i cugetul unei alte vîrste... Nu mai e fetişcana pe care o stăpîneam... Ca s-o îndrum să meargă drept, se impune să mă ocup de ea... şi altele am eu în cap, nu-i aşa, doamnă ? Să-mi jertfesc libertatea şi să veghez asupra norocului meu, prea puţin pentru mine... Ţi-am spus, m-am gîndit că o mică aventură...

Astfel o aruncase el în braţele lui Aurelien. 11 cunoştea pe Aurelien. Cu burlacul ăsta n-are urmări grave. Nu

şi-ar da osteneala nici să-i şterpelească soţia Nu-i în firea lui, şi apoi sînt între ei amintirile frontului..

— Nevastă-ta s-a culcat cu Leurtillois ?

De data asta, o interesa.

— Vrei să glumeşti ? S-au cam pipăit... Oh, ştiu eu pînă unde au mers ! Am pus la cale totul în acest scop. Blanchette n-a ştiut, ce vrei ? Ea mă iubeşte tare în- tr-una, i-am intrat sub piele şi apoi e mamă pe lîngă toate ! Fără să mai vorbim despre protestantismul care îşi are partea sa într-astea ..

Rose nu se mai interesă. Femeile astea care nu se culcă, o chestie murdară. Firi fără personalitate, probabil.

Da, dar pe Edmond nu-1 legase la ochi nimeni. El ştia altceva : că nevastă-sa, care nu s-ar culca desigur **cu** Aurelien, nu se mai gîndea decît la dînsul, că era stăpînită de acest bărbat mai mult decît dacă i-ar fi fost amant. 11 iubea. Suferea din pricină că îl iubea. îşi imputa **că** îl iubea. Intr-asta consta primejdia.

— O, zise Rose, fiindcă nu se culcă ! Sînteţi prea complicaţi cei din generaţia ta, frumosul meu îngeraş !

Şi îşi scoase sînii din cearşafuri cu o vădită dorinţă de-a plăcea.

Edmond continua : într-o bună zi Blanchette o să-1 părăsească, pur şi simplu. Poate peste zece ani, însă...

— Voi fi drăguţ, la patruzeci de ani trecuţi... In acel moment, ca să nu-mi pierd tabieturile, ca să am cravate, automobil, va trebui să-mi caut o altă Blanchette, şi la patruzeci de ani voi fi silit să iau o babă...

— Pe cineva de soiul meu, drăguţule, îl întrerupse Rose, cu buricele degetelor peste sfîrcurile sinilor.

— Cînd zic o babă, zic o babă...

Intre timp, nu se cădea să iasă prost chestia cu Aurelien...

Rose se gîndea într-adevăr la cu totul altceva. Dorea să fie dezmierdată, se alinta, se îndesa în Edmond.

— Dă-mi pace, zise el, eşti prea pofticioasă... Atunci mi-a venit gîndul să-1 fixez pe Aurelien pe lîngă drăguţa mea verişoară...

— Drăguţa de Berenice ? E urîtă, dar îmi place.

— Dă-mi pace, îţi repet... Atunci Blanchette a fost atît

de tulburată încît n-a putut să se prefacă în faţa mea... în acea dimineaţă am avut o discuţie aprinsă... ea a mărturisit că e foarte frămîntată... că are un simţă- mînt de vinovăţie îngrozitor... Eu am făcut pe omul de mare demnitate... Nu mai e nimic între noi întrucît aşa stau lucrurile... Sînt împotriva împărţelii !

— Canalie !

— Nu mă vei avea cu sila, sînt stors de puteri... Apoi, în aceste condiţii, am dreptul să am pe cineva, nu-i aşa ? Blanchette mă cunoaşte. Un temperament ca al meu...

— Lăudărosule ! Tu vorbeşti despre temperament...

— Am să-ţi cîrpesc o fleaşcă, dacă nu şezi binişor.

— Atunci nu vorbi despre temperament !

— Am să-ţi dau o veste... dacă binevoieşti s-asculţi ce-ţi spun...

— Ascult...

— Ei bine, dragă, nu mă voi ascunde de fel... în sfîrşit, în măsura în care asta îţi convine... cu Jacques, bine-înţeles...

— Nu te temi că Blanchette...

— Nu, fiindcă e urmarea greşelii sale...

— Ah, exagerezi ! Greşeala ei...

— Am spus greşeala ei. Dacă pe viitor te întreţin...

— Tu să mă întreţii ?

De data asta era serioasă, se uita la el :

— Nu glumeşti de loc ?

— Nu. Crezi că arunc banii în vînt...

— A, asta e, produsele Melrose.

— Nu-i decît un început: vei avea teatrul tău...

Ea sări peste dînsul, muşcîndu-1 uşor în multe locuri, învîrtindu-1 peste perne.

— Destul, mare prefăcută ! îmi striveşti trupul! E de preţ, nu uita... O să mai ai nevoie de el !

Se odihniră puţintel.

— Ascultă, zise el, trebuie să mă gîndesc la viitor... Cu privire la lucrurile mai vădite... la societatea în comandită pentru produse, de pildă... la teatru... trebuie să nu las urme care s-ar putea într-o zi să slujească în vederea unui divorţ...

— Ce-i de făcut ?

— Ei bine, să găsesc dacă e posibil alţi comanditari... pentru ca treaba să aibă o formă comercială de neatacat... nişte prepuşi la nevoie... îţi cer cu toată seriozitatea să te gîndeşti la asta...

— Nişte comanditari ? Dar, drăguţul meu Mondinet, nişte comanditari, de ăştia nu se găsesc decît la pat...

— Lasă prostiile, doamnă, sîntem în felul nostru geloşi !

Ea se lovi peste frunte.

— O idee !

— Ei, dă-i drumul...

— Mary ! Soluţia e genială ! Mary ! Dama lui Perseval în consiliul de administraţie ! Şi-apoi ea îmi datorează aşa ceva, din chestia cu bătrînul... Crezi că va refuza să ne ajute ?

— Mary, niciodată... dacă eu... dacă tu i-o ceri!

— Ah, lasă-te odată de prostii, îngerul meu ! fiindcă şi eu sînt de felul meu geloasă !

Se pregătea să-1 atace. El o apucă de gît. Horcăia sub el :

— Ah... Ah... ţi-am spus doar că aici aveai s-ajungi!

Cînd doctorul Decoeur, uitîndu-se ţintă la nevastă-sa, cu acei ochi trişti pe care îi avea, o întrebă :

— Ţi-a plăcut ziua de duminică ?

...ea nu răspunse, vedea aievea ziua de duminică. De jur împrejur, apartamentul lor dintre parter şi primul etaj, mediocru, sărăcăcios, unde se amestecau uneltele medicului şi neorînduiala unei loji de teatru, într-o lumină slabă, în tăcerea de la ceasurile două din noapte. Vedea aievea ziua de duminică. Auzea bătînd inima lui Jacques. Bietul om. Aşa de drăguţ. Făcea şi el ce putea. El n-o prea stingherea. Va fi stat desigur toată noaptea după geam ascultînd fiecare automobil, fiecare huruitură de automobil. Ce să-i faci ? Ea era aşa cum era. Se întoarse spre el.

— Jicky... zise ea. Ţi-ar plăcea să am teatrul meu ?

XXXIV

Aurelien se sculase la opt ceasuri dimineaţa. Dis-de-dimineaţă. Ce harababură. Lui madame Duvigne nu-i venea să-şi creadă ochilor cînd găsi casa goală, şi pe ■naşa din bucătărie poveţe peste poveţe : trebuia ca gos- aodăria să fie rînduită, şi cît mai repede cu putinţă, şi rici urmă de madame Duvigne în zare începînd de la ceasurile unsprezece, şi totuşi un prînz frugal, de acelea :are se pot servi la orice oră, să se afle în bufet. Ea dădu lin cap, domnul îşi lăsa treburile, avea nevoie de zaharicale, şi după aia nici nu s-atingea de ele.

„Ce vreme frumoasă !“ făcu Berenice. îl obligase s-o iştepte un sfert de ceas în bibliotecă : nebunul ăsta iosea la verii săi înainte de nouă ceasuri ! Ea purta un aior albastru-închis, iar pe cap, peste părul său blond,) tocă de fetru aşezată pe-o sprinceană, cam ca o pălărie de bărbat. Aurelien se gîndi că era miraculos de prost îmbrăcată. Va fi dormit foarte puţin, desigur, avea uşoare cearcăne vineţii pe sub ochi.

— Da... nu-i aşa ? Astă-noapte, zăpada... şi azi-dimineaţă...

Se uitară amîndoi la cer pe fereastră, la soarele albastru-palid de la Paris. Ea zise :

— Era cît p-aci să-mi închipui că e în cinstea noastră... şi apoi mi-am adus aminte... e în cinstea Sfintei Fecioare...

— A Sfintei Fecioare ?

— Ştii doar : zilele alcioniene [XXX]... zilele cînd alcionul atît e de liniştită marea, îşi poate face cuibul în scobitura valurilor... zilele dinainte de Crăciun... fiindcă Dumnezeu nu voia ca mamă-sa să îndure atunci iarna...

El clătină din cap :

— Sînt zilele noastre alcioniene... fiindcă dragostea..

— Taci din gură... aici !

Ea îi pusese degetele peste gură. El le ţinu locului ş le sărută îndelung. Uşa se deschise. Blanchette intră. î surprinsese ?

— Iartă-mă, făcu Berenice, n-o să vin la prînz...

XXX **Alcion — pescăruş albastru.**

— Dar eşti liberă...

îi întinse lui Aurelien mîna. Purta o rochie de cas; de un stil vechi, cu dantele... o frumuseţe... Străbătur, amîndoi cele două saloane, încăperea de la intrare, und Aurelien privi la renumitul Picasso din epoca albastra un saltimbanc lîngă o sferă şi un Arlechin care ajunse se aici la Quesnel.

— îţi place ? întrebă Berenice cu un soi de nelinişte Ar fi dorit ca el să aibă simţul frumosului. El răs punse :

— Da... îndeajuns... mai mult decît cubismul său. O, nu, nu-ţi lua pe tine mantoul de blană... E cald de to să ştii...

Ea preferă totuşi să-şi ia mantoul... în automobil ma ales... erau cu automobilul ? Maşina de cinci-cai-puter aştepta de-a lungul trotuarului. Aurelien nu ştia ce voii S-o ducă la el acasă, negreşit. Dar aşa, deodată, se teme să nu dovedească o grabă de neam prost. Apoi fusese luat pe nepregătite de această primăvară de la Crăciun. Dacă s-ar duce în afară de oraş ? Ar fi semănat cam prea mult cu ceea ce i-ar fi propus lui Mary de Perseval... Lui Berenice i-ar fi plăcut să meargă la Louvre să vadă tablourile de Ingres, cele de Manet... Lunea muzeele sînt închise... Atîta pagubă. îşi croiseră atîtea planuri pentru această dimineaţă, în chip separat, încît acum, laolaltă, nu ştiau cum s-o folosească. Se simţeau descumpăniţi, stingheriţi, rătăciţi la ţărmul fericirii lor. De fapt, lui Aurelien i-ar fi convenit să stea locului, în automobil, de-a lungul trotuarului... să ţină într-a lui acea gingaşă mînă.

Berenice îl sorbea din ochi. Ce trup înalt... cît e de ciudat ! îi descoperea o eleganţă necunoscută, care o tulbura. Se gîndea, bărbaţii de obicei sînt atît de stîngaci... N-ar fi îndrăznit să nu generalizeze... ca să nu-i displacă lui Lucien... ca să nu se gîndească la Lucien...

— Trebuie să luăm o hotărîre... zise Aurelien. Hai acasă la mine...

Nici nu rostise bine aceste vorbe că se şi înroşi. La ce oră o fi ajuns madame Duvigne, totdeauna atît de nedeprinsă s-ajungă la ceasul potrivit ? Şi dacă gospodăria nu-i aranjată... Ea observă roşeaţa din obrazul său, şi o interpretă într-alt chip :

— Nu... îţi dai seama că nu... nu aşa...

Nu spusese ceea ce vrusese să spună şi, la rîndul ei, simţi că o cuprinde ruşinea. îşi veni în fire :

— Haidem oriunde-o fi... în Paris... undeva unde să nu întîlnim pe nimeni... într-o cafenea foarte comună... îmi plac tare cafenelele...

El propuse în Bois de Boulogne, Armenonville. Ar întîlni lume peste lume ! Nu. Bulevardele. Dimineaţa nici o primejdie. . Ambreiajul avea nevoie de ulei. Ei plutiră prin acest Paris vioi, în acel antract de iarnă. Pe ilustrele bulevarde, Aurelien, şovăi... Fiecare cafenea era legată de întîlniri amoroase, de revederi... Ar fi dorit una cu totul nouă, unde să nu dea peste nici o amintire. Nici la Pousset, nici la cafe d’Italie, nici la cafe d’Angle- terre... Ea dorea o cafenea mai de rînd, unde cu adevărat întîlnirile ar fi mai puţin probabile... Eşuară într-o cafenea care dădea într-un pasaj. Intre oglinzile şi uşile de sticlă de-acolo jucau atîtea răsfrângeri încît te-ai fi crezut într-un teatru. Era totuşi o cafenea de felul celor de-odinioară, cu aur peste tot, cu gingaşe coloane brune avînd capiteluri complicate, cu banchete roşii, cu nişte cuiere în stilul Renaşterii. Pe masă erau risipite mape cu litere de argint, volume desperecheate de Bottin-uri. Se afla un vas de preparat filtru după tejgheaua barului de mahon cu ornamente de alamă, şi casieriţa visa între cîrlionţii săi şi pudra de orez. O scară urca la primul cat spre biliardele cu o statuie împănată de făclii în partea de jos a parmaclîcului. Marmurile aveau nişte vine ca mîinile de bătrîni. Pe duşumea, singurul lucru modern : o îngrozitoare compoziţie de toate culorile, în *confetti* ciudate. Cît vedeai cu ochii era gol, cu excepţia unui tînăr dintr-un colţ, care scria scrisori şi le tot rupea în bucăţi. Şi peste oarecare timp, două femei brune grase şi nu tinere se aşezară în cealaltă parte a sălii şi cerură rachiu, după ce îşi arătară nişte fotografii.

Cît de absurd era să te afli acolo ! în acest cadru nepotrivit simţămintelor... Berenice îl pironi :

— Mie, mie îmi place asta... cafeneaua asta... pancar- tele pentru aperitive... sifoanele albastre... tot ceea ce dumneata nu mai vezi... Mă simt bine aici... te ascult mai bine... Un decor ca oricare altul...

— Asta tocmai mă supără, zise el... un decor... nu ne aflăm pe scînduri...

Ar fi vrut ca el să-i împărtăşească plăcerea. Decorul, un decor, o încînta dimpotrivă, şi pe la spate înaltele ferestre, bulevardul, trecătorii, pe margine galeria cu magazinele sale, acel acvariu palid, soarele de decembrie... Aurelien îşi schimonosi puţin faţa auzind exprimarea ei căutată. Simţise de două-trei ori în chip nedesluşit o stinghereală faţă de ea... Avea un oarecare fel de a fi nefiresc, fel care poate nu dovedea decît sfială... poate... Ei îi plăceau lucrurile moderne... vădea un anumit snobism de care erau cuprinse mediile de avangardă... El îşi aminti de plimbările cu Paul Denis. Se întristă tare pe loc. îl bătea gîndul s-aducă oarecare corectări acestei femei. Cu ce drept ? De altminteri, nu el o alesese, ea căzuse pe capul său, nu-şi dădea seama în ce mod, cu tot felul de ciudăţenii neştiute... Ah, -ar fi de-ajuns s-o ia în braţe, s-o strîngă la piept, pentru ca totul să se risipească...

Ea îşi scosese pălăria şi o pusese pe masa de marmură, îşi scutura părul blond, în care lumina artificială punea reflexe verzi peste şuviţele aspre. Chelnerul aşeză cele două pahare de cafea în dreptul lor. Berenice juca în degete zahărul. Nu se atinse de cafeaua sa. El ar fi dorit ca ea s-o bea. Ar fi dorit straşnic ca ea s-o bea. Dar nu i-ar fi spus-o pentru nimic în lume. Nu era sigur c-o iubeşte. Nu mai era sigur de nimic. Dacă o fi fost la mijloc o eroare ? Era prea crud să se gîndească la aşa ceva. O iubea, cum să nu, o iubea. Dar încă nu se deprinsese cu gîndul ăsta. Nu, n-o iubea. îşi îndrugase la verzi şi uscate. Se cuvenea acum să se mîntuie de ele. în ce fel ? Se prinsese parcă în propria capcană. N-o mai recunoştea. O închipuia mai slabă, mai puţin femeie. Se mişca întrucîtva pe banchetă. Stăteau unul lîngă altul. Deodată lovi cu piciorul pulpa lui Berenice sub masă. Amîn- doi se retraseră puţin. în gîndurile lui Aurelien, o adevărată vraişte. Cum adică ? fiindcă îi atinsese pulpa... o tulburare atît de vulgară ! Da. Ce lucru nemaipomenit şi prezenţa ! Ce fel de pulpe o fi avînd ? Nu le văzuse bine niciodată. Fine, mi se pare, tare fine... poate prea-

prea...

Vorbea, vorbea tot timpul pentru ca ea să nu poată bănui ce se frămînta într-însul, decepţia, pornirile secrete, acea înfierbîntare subită. Despre ce vorbea ? Nici nu ştia bine. Se juca de-a v-aţi ascunselea cu ceea ce-i trecea prin minte. Ii era teamă să n-o iubească. Se aflau acolo, în cafenea, în chip absurd. Aveau atît de puţin timp de stat împreună. Presimţi pe neaşteptate că avea s-o piardă. Nu se mai îndoia că o iubeşte, inima îi bătea să-i spargă pieptul, asculta vorbele stupide în propria gură. Despre ce ar fi trebuit oare să vorbească ? Despre altceva, despre altceva. Cum totul este de luat în batjocură... Ea nu-1 cunoştea... Dacă l-ar cunoaşte, l-ar iubi ? Nu se ştie ce trebuie să faci ca să ajungi iubit : să te arăţi cum eşti sau să minţi. Oscilezi între amîndouă. Faci de-amîndouă, de altminteri, cam la voia întîmplă- rii. Te prezinţi cum ai dori să fii, cum crezi că ar trebui să pari, şi apoi îţi zici : ,,Nu sînt eu...“ Te sileşti să te arăţi... cît poţi mai rău... ca să displaci... Cine ştie dacă nu-i asta mijlocul de-a plăcea ? îl stăpînea o nelinişte înspăimîntătoare, timpul nu trecea, şi fugea totuşi. Ce îndruga el ? Se năpustise a vorbi despre copilăria sa... Ea îl întreba din cînd în cînd .. Voia să ştie cum era maică-sa... Spuse că maică-sa fusese foarte frumoasă... Berenice se lăsă în voia închipuirii... Foarte frumoasă... Ah, să fii foarte frumoasă... El nu dădea relief acestor vorbe... Nu putea să-i spună ei că era foarte frumoasă... că maică-sa... maică-sa, ea, era foarte frumoasă... Berenice... era altceva... altceva mai enigmatic... mai puternic...

— Mă întreb, zise ea, cu ce ochi mă vezi...

El îi vorbi despre ea. Minţea. Vorbele din mintea lui ar fi fost de nesuferit. îi vorbea despre ea ca şi cum ar fi vorbit despre ea unei femei oarecare. Cu vorbe foarte umflate, goale. Cînd te gîndeşti că, dacă i-ar fi spus lucrurile crude, cele adevărate, pe care le gîndea despre părul, despre braţele, despre mîinile, despre unghiul bărbiei, despre unele expresii uluitoare ale ei, despre apucăturile care îi erau cam ca nişte ticuri, ar fi izbucnit în plîns probabil. în timp ce minţea, pe cînd îngăima lucruri banale, lucruri care se potrivesc peste tot, se enerva

împotriva lui însuşi, împotriva ei, împotriva neputinţei de-a spune ceea ce este, de-a comunica altuia aplecarea pe care se poate s-o ai către o imperfecţie, către o trăsătură nereuşită, către o bădărănie. Minţea şi nu minţea : transpunea. Transpunea în limbajul ieftin al complimentului violenţa care se zbătea într-însul, brutalitatea plăcerii pe care şi-o oferea de-a o privi, acea forţă critică nemiloasă care şi cuprindea cîte ceva din posesiunea amoroasă. Da, o iubea, iubea această femeie vie, şi nu o statuie, o imagine, iubea această carne în mişcare, acest trup, această faţă capabilă tot aşa de bine de-o schimă ca şi de-un surîs. aceste trăsături croite atît pentru suferinţă cît... Şi-o închipui înfiorată de plăcere cu atîta răutate, cu atîta precizie, încît se opri din vorbit şi tremură.

— Bine, zise ea, iată-te încă o dată dus departe...

— Iartă-mă, bolborosi el, ce oare spuneam ?... Pe neaşteptate un gînd m-a...

Ea prinse a rîde. Nu i se întîmpla una ca asta pentru prima oară :

— Eşti un bărbat ciudat... Vorbeşti, vorbeşti... cineva te urmăreşte... îşi închipuie că preţuieşti ceea ce spui... apoi deodată, nu mai e nimeni ! Te gîndeai la altceva... Pe unii oameni una ca asta îi va fi supărînd desigur...

Işi dădea seama bine că ea spunea adevărul. Se zvîrcolea ca în gură de şarpe. Dar ceea ce născocea se spulbera ca nisipul. Trebuia să spună ceva convingător. Descoperi aparenţa de adevăr în minciună :

— Tocmai, zise el, din pricină că te doresc...

Vocea i se muiase ca să spună asta în chip expresiv. Berenice îşi lăsă puţintel capul pe spate. Se convinsese. Dar minciuna nu mai era o minciună. Aurelien se uita la dînsa şi părea atît de ocupat de ea, atît de profund prins de ea, răpit de un val pe care nu-1 auzise venind, încît tremura din creştet pînă-n tălpi. Ea închisese ochii. îi deschise din nou şi zise :

— Tremuri, dar tremuri !

Tremura.

XXXV

Ea spusese : .,Nu... nu la un restaurant mar?... vreau să iau prînzul cum îl iei dumneata în toate zilele... îmi pare că te-aş cunoaşte mai bine.“ Tocmai de asta o duse la Marinari. în acelaşi timp, de la Marinari acasă la dînsul trecerea era firească, uşoară. De aceea lăsase maşina de cinci-cai-putere la garaj, apoi pe jos se întorseseră în insulă.

Vremea nu era nici atît de frumoasă, nici atît de călduţă ca dimineaţa. Cerul era cenuşiu şi bătea vîntul. Cheiul de la nordul insulei îngheţase. Se şi golise. Neatrăgător la culme. Berenice se uita la arborii care se iveau din parapete şi păreau de pe ţărmul năpustit de apă jalnicii martori ai unei mari nenorociri. Se gîndi la oraşul d’Is. Insula Întreagă înfăţişa ultima limbă de pămînt uscat după potop. îşi strînse şi îşi încheie bine mantoul de blană. De jder. O nebunie a lui Lucien. Ar fi trebuit să-1 dea la refăcut, fusese prost croit.

Cu cîtă curiozitate intră Berenice în acest restaurant care avea oarecum înfăţişare de prăvălie, un apartament de la parter odinioară zugrăvit în alb, în zidurile groase ale clădirii vechi ; mese, casa, o uşă în fund, nimic ieşit din comun, afară de împestriţătura publicului, compus din lume care lucra pe-acolo, din bărbaţi cu şepci şi din englezi artişti, asemenea celor din Oxford, şi din perechi prea bine îmbrăcate faţă de ceilalţi toţi din jur, apoi din celibatari înstăriţi, din nişte funcţionari. Era cald şi bine. Aurelien fusese primit ca un obişnuit al localului ; avea şervetul său de masă acolo, dar fiind luni i se dădea unul curat. O doamnă tocmai pleca de la masa din dreptul ferestrei. Chelneriţa i-o indică lui Aurelien. Se aşezară acolo. „Ei, ce ne oferi astăzi ?“ Dădu ajutor lui Berenice să-şi scoată mîinile din mantou. Nu, mulţumesc, îl ţin pe mine. întoarse ochii spre el : „Pu- ne-mi-1 pe umeri...“ Intimitatea îşi croia drum în viaţa lor.

In timp ce aşteptau gustările, Berenice şi începuse a vorbi despre ea însăşi. Venise pe încetul, cum vine încrederea, pe căi neştiute. Fusese nevoie de toată această dimineaţă petrecută între ei singuri. De ce anume se legaseră ? Berenice vorbea despre ea însăşi, dădea un fel

de răspuns la ceea ce el îi povestise mai adineauri, ceea ce nu fusese decît o momeală, o punere în discuţie :

— Mi-ar face plăcere, Aurelien, să cunoşti casa cea mare... unde mi-am petrecut întreaga copilărie... Nu poţi pe de-a-ntregul să mă cunoşti fără să cunoşti casa cea mare... Eram singură cu tatăl meu şi cu servitorii... şi cu vîntul... O casă mare galbenă şi tristă, înfundată între nişte coline... cu soarele şi cu vîntul...

El îi apucase mîna. îşi dădea silinţa din toate puterile să întrevadă această casă din Provenţa, copilul singuratic, tatăl acela părăsit... Fiindcă mama lui Berenice plecase cîndva pentru ca să nu se mai întoarcă...

— Am luat hotărîrea fermă de-atîtea şi-atîtea ori, continuă ea, să mă reîntorc acolo cu cineva... cu careva...

Ii strînse degetele prizoniere, să i le sfărîme, nu altceva. îl iubea ea oare ? El nu-şi spunea în gînd că avea s-o îmbrăţişeze, nu, ci că avea s-o ia cu dînsul acolo, în casa tatălui său. Şi el avea de spus zeci şi sute de vorbe pe care nu le spusese nimănui. Ar mai fi luat din nou din scrumbie, dar se aducea peştele prăjit. Intrau doi bărbaţi. El zbîrci din nas şi îi tăie vorba lui Berenice :

— Ce plictiseală !

— Ce s-a întîmplat ?

— O... nişte oameni pe care îi cunosc... colo, m-au văzut...

De cealaltă parte a încăperii, unul dintre cei de curînd sosiţi pe cale de-a se aşeza vădea o uimire bucuroasă, ridica mîna în sus, saluta din umeri. Un bărbat scund roşcat, cu favoriţi scurţi, cu gulerul ceva prea înalt, cu cravată-papion, cu veston prea mare, cu revere prea largi. Boem şi avut. Celălalt, destul de gras, mai înalt, se şi aşezase jos, vulgar, cu părul tăiat perie, cu o mustăcioară ţeapănă, cu o mare bărbie ieşită în afară, cu nasul în vînt, saluta în chip ceremonios, rezervat. Berenice, înveselită, cerceta cu de-amănuntul pe Aurălien, felul său de-a întoarce poliţa fără să lase din mînă furculiţa, cu un surîs cam şters, cu dinţii strînşi. El explică :

— Nişte camarazi de regiment... cel scund, Fuchs, scria un ziar în tranşee... L-a continuat şi fiind civil... *La*

Cagna \ ştii...

— Lucien îl cumpără...

Ea se simţi stingherită fiindcă spusese aceste vorbe şi se uită la FuChs care îşi agita într-una sprîncenele spre Aurelien, arăta pe vecinul său cu degetul cel gros, apoi zicea *da* din cap. Aurelien şedea ca pe jăratic.

— Vrea să-ţi vorbească, mi se pare, zise ea.

Şi, într-adevăr, se sculase în picioare, se îndrepta spre ei.

— Bună ziua, Leurtillois, mă ierţi... doamnă... Vei veni la masa noastră de joi seara ? Mă port ca un ţopîrlan...

[1] **Adăpostul militar.**

îşi tot fîţîia umărul dinspre Berenice. Aurelien, în silă, făcu prezentările : „Prietenul meu Fuchs... cu care eram într-al cincizeci şi şaptelea... cu Edmond... Doamna Morel...“

Fuchs făcu trei plecăciuni, îşi lustrui un favorit : „Edmond ? Doamna cunoaşte pe doctoraşul ?“

Era caraghios s-audă zicîndu-i-se astfel verişorului său. Uitase că fusese în război ca medic. Surise.

— E verişorul meu, răspunse ea

O, atunci... Luă această înrudire drept o invitaţie de-a se aşeza jos, şi s-aşeză în faţa lor, scuzîndu-se cu un fel de chelălăială.

— Am descoperit, închipuie-ţi, un răvăcel, dar zău, unul de-acele răvăcele ! Catifeliuuu ! Ai să te lingi pe buze... La Villette... Şi ce pivniţă, Doamne ! Nişte Corton [XXXI] la sticlă. Iţi închipui... Nu acolo ne-am dat întîlnirea de joi... în ce priveşte cea de joi, invitaţiile erau pornite (ce şic !) prea tîrziu ca să se mai îndrepte trupa spre acele sticle înfundate... Tot petreceri şi banchete pe lîngă Sacre-Coeur... Nu-i zic doamnei să fie de-ai noştri... Se petrece între bărbaţi... Pe unii prieteni îi supără... însă o să organizăm ceva la Villette... şi dacă inima vă îmbie... Oh, o să fim corecţi !... îmi cer iertare din nou, mă bag în conversaţia dumneavoastră, mă instalez... Fiindcă pe Leurtillois, doamnă, l-am cunoscut, nu făcea pe mîn- drul !... Pii-sau-hui ! Astea ne împtcau urechile !

XXXI **Vin renumit din Bourgogne.**

îţi aminteşti de tranşeea strimtă de la Bectance ? In fiecare zi ce supă ni se turna acolo... Din zilele acelea ne-am ales nişte cunoscători de bucate faine... Catifeliuuu ! Acel ravac, zău, îţi dau biletul meu... şi nu sînt oale ! oh ! ori alt soi de oale !

Aurelien fierbea de mînie. Eerenice, pe, încetul, îl linişti cu mîna. Nu voia ca el să provoace un scandal. El o pricepu. Schimbară între ei priviri cu înţeles.

Un gînd ciudat îi trecu prin minte lui Aurelien, care îl îmblînzi : amîndoi ajunseseră să fie ca nişte oameni care se cunoşteau foarte bine, care de îndelungată vreme trăiau împreună... Tot ce trebuie ca să suporte un nepoftit.

— Ştii, zicea Fuchs, cine e cu mine ? L-ai recunoscut, ei ? Lemoutard ! Da, doamnă, aşa se numeşte, acest burduhănos ! Lemoutard ! Adjutantul. L-am reîntîlnit intr-un chip straniu... Din pricina lui Gonfalon... îţi aduci aminte... Gonfalon... locotenentul... acel cavaler cu mustaţa în nări ? Da, ei bine, Gonfalon ca totdeauna după fustele femeilor, se afla într-o situaţie gravă... o damicelă care se deda la şantaj... Mi-am amintit de Lemoutard, şi ne-am dus amîndoi după el la Prefectură...

El făcu semn din ochi, se întoarse spre tovarăşul său, care pricepu că se vorbea despre el, şi salută din nou de la locul său. Apoi zise în taină :

— Lemoutard, ca să nu v-ascund nimic, doamnă, lucrează la poliţia de moravuri... Să te strici de rîs, nu altceva ! Cu un nume ca al lui ! De altminteri, e prea blînd, acest burduhănos necioplit, pentru meseria lui ; trebuie să-1 auzi spunînd : „Ce vreţi, eu femeilor nu le pot purta pică... sînt prea bun... le iert orice...“ Porcul !

Se distra, făcea semne din ochi, nenumărate, înspre Berenice :

— Şi credincios pe lîngă toate ! In cursul războiului era nedezlipit de preotul militar. Se spovedea şi se răzspovedea. Dădea buzna în biserici, şi se împărtăşea cît putea mai mult... Dar îi plăceau prea tare femeile ca să reuşească în acea profesiune... Se lăsa amăgit de ele, ce vreţi... Apoi, după armistiţiu, a părăsit Moravurile... şi cînd am ajuns la Prefectură, eu şi Gonfalon, nici urmă de Lemoutard. Pe chestia asta, ne-am dus să ne îmbătăm

măruntaiele la „Gypsie’s[11]. Gonfalon era peste măsură de turtit... Bine, cine mi s-aşază lîngă noi, c-o tîrfă ordinară, ei da, c-o tîrfă ordinară ! Lemoutard, Lemoutard la pensie, vinde acum şampanie... Să-i zic să vină ? Se pîrjoleşte de dor să-ţi strîngă mina... N-o să se simtă rău doamna ? De altminteri, a părăsit Moravurile...

Se şi ridicase în picioare, ajunsese chiar de cealaltă parte.

— Iartă-mă, repede mă descotorosesc eu de ei... murmură Aurelien.

— Nu, zise ea, nu interveni de fel... Mă distrează. Şi apoi am impresia că întîmplarea mă slujeşte. Descopăr lucruri despre dumneata, din gura altora. Nu măslui cărţile, Aurelien ! Nu-mi ascunde oameni de-ăştia...

El ridică din umeri a neputinţă. Cei doi bărbaţi sosiseră la masa lor.

— Ei bine, iată-1 pe Lemoutard ! zise Fuchs. Doamnă, vă prezint pe Lemoutard... Doamna e verişoara drăguţului medic Barbentane...

Ex-adjutantul[1] se înclină, nu ştia unde să-şi aşeze umflatele-i mîini roşii. Să fi avut vreo patruzeci de ani, trupul i se şi deformase de mîncare şi de băutură, era solid şi pocit, avea gîtul scurt, cu urma roşie a gulerului peste ceafa rasă de curind. Fruntea îngustă şi nasul stingherit de polipi. Din pricina asta vorbea cu un glas ciudat, cu opriri după care îşi recăpăta respiraţia, în general în contratimp.

—[redacted] Doamna... ah, doamna e verişoara... ? Ah... Dragul meu locotenent... Atît de fericit că-mi văd locotenentul...

Pîntecele îl împiedica să se îndoaie de-a binele ca să salute.

— Aşază-te, cîine pripăşit! glumi Fuchs, care dădea exemplul. Madeleine ! adu aici tacîmurile noastre !

Aurelien avu o mişcare de cal gata să cabreze. Berenice puse mîna peste degetele sale. El mai-mai să dea cu nasul în farfurie.

Ce ai ca prăjit ? întrebă Fuchs. Ceva peştişori albi ? Ni-i recomanzi ? Hm, hm. Cred că am face mai bine să ne mărginim la ceva stridii verzi şi la un

muşchi... De cel roşu, bineînţeles, Lemoutard ?

Pe Berenice o distra înfăţişarea întărîtată la culme a lui Aurelien. Avea pentru el destulă dragoste ca să cunoască limitele răbdării sale.

— Aşadar, zise ea, domnule Lemoutard, şi dumneata ai fost în război cu vărul meu Barbentane ?... şi cu D-l Leurtillois, bineînţeles ?

El îşi fîţîi burta. Părea un enorm coleopter, te-aşteptai tot timpul să-1 vezi desfăcîndu-şi elitrele. Avea o mutră de om cumsecade, molîu, pe-un trup de ciomăgaş. îşi tot deschidea gura cu puţin timp înainte de-a vorbi, şi falca-i inferioară se proiecta şi mai înainte :

— Cu locotenentul, da, *madame...* şi cu medicul militar... în sfîrşit, cu medicul auxiliar Barbentane... da, *madame...*

— Şi eu, zise Fucbs, dat uitării. Dacă l-aţi fi văzut pe Leurtillois la Eparges [XXXII]!

Aurelien ridică un index, iritat. Nu putea suferi soiul ăsta de măguleli josnice, amintirile de război spre lauda vecinului, cu condiţia de a i-o întoarce.

— Bine, bine, iarăşi modestia ta ! Nu-i un motiv ca...

Noroc însă că Lemoutard îşi vedea în voie de gîndurile lui. Nu-i dădea nici o atenţie lui Fuchs, al cărui debit verbal se înfunda ca o simplă plesnitoare. Lemoutard se clătina pe fundul său, cu gura deschisă, mîngîin- du-şi în răspăr mustaţa, cu ochii rătăciţi într-un fel de visare.

— O să ţin minte toată viaţa... Era la Chemin des Dames[2]... Pe doctor nu-1 cunoşteam, tocmai sosise în batalion... Eram sergent atunci... Conduceam o secţie... Ne aflam puţin la est de Sancy... ţineam linia drumului de fier... avansasem după un bombardament neîntrerupt, mii de draci, după un bombardament neîntrerupt! înaintea noastră, totul era dat de-a rostogolul. Nici urmă de tranşee, adîncături de obuze, rătăcăni în formă de pîlnie... Avansasem cum putusem... pe povîrniş şi puţin pe unde se întindea platoul... şi ne retrăsesem pe aici, pe

---

XXXII **Comună din arondismentul Verdun, unde s-au dat lupte grele in 1914—1915.**

’ Drum pe coastele dintre Aisne şi Allette. Teatrul unor violente lupte in arprilie 1917.

colo… nu mai ştiam unde ne aflam… Vă plictisesc ?

— Nicidecum, făcu Berenice, dimpotrivă…

— Se aflau nemţoi în faţă, la o parte, în urmă… Artileria se năpustea peste grămada de oameni… Se vedea în ceea ce fusese sîrma ghimpată un ins care nu izbutise să-şi tragă picioarele… Nimeni nu se gîndea să se ducă să-1 scape, vă jur… In sfîrşit, o căţea nu şi-ar fi recunoscut căţeii… Acolo unde eram, secţia mea avea încă formă omenească… fiindcă ţineam un loc strimt şi lung unde ne bătusem… şi pe care îl despărţisem printr-un perete de saci de nisip… însă doi Fridolini [XXXIII] care înaintau cînd îngrămădeam sacii fuseseră răniţi… căzuseră cu boturile înainte, cu picioarele pe terenul lor, cu capul pe-al nostru… Ci bagă-te în saci… nişte sandvişuri în, regulă… Nu era chip să-i scăpăm, înţelegeţi : ne era teamă şi celor dintr-o parte şi celor de dincolo… şi apoi să începem din nou tărăboiul pentru doi fîrtaţi… Dar întunericul se lăsa, şi ei nu se hotărau să dea ortul popii… Urlau încă… Or fi avut dureri desigur pe undeva… La vreun picior… In sfîrşit, ce mai încoace încolo ! Se văitau… Prin sectorul unde nu era nici o mişcare:;, fiecare cu degetul arătător pe trăgaci, adăpostiţi de focul duşmanului… Atunci cînd ei prindeau din nou să se vaite, mitralierele, fie ce-o fi, slobozeau cîte-o salvă… Pac, pac, pac, pac, pac… şi ea ricoşa… pac, pac… Nu mai ştiai unde să stai… Ceilalţi răspundeau… Nici nemţoii, nici noi nu ştiam asupra cui trăgeam… O dată cu noaptea era ceva de nesuferit… între timp, iată că soseşte locotenentul… îţi aminteşti, dom’le locotenent ?

Aurelien făcu un gest foarte vag.

— Da, da, dom’le locotenent… împreună cu noul medic… vărul dumitale, doamnă… Nu-1 cunoşteam… sosise, eram pe linia frontului, şi, ştii, de-obicei pe doctori nu-i

---

XXXIII **Maurice Bardeche, cercetînd recent toate versiunile operei lui Proust, constată că romancierul, în caietele-1 manuscrise, a înlocuit, imediat după octombrie 1914, termenul de *german* prin Fritz sau Fridolin. (Vezi M. Bar- ddche : Marcel Proust, Romancier). Aragon adoptă denumirea dată, de Proust.**

prea vedeam adeseori... îmbrăcat încă elegant de tot... era vara... n-apăruse noroiul... Eu, îmi ieşisem din sărite... nu mai puteam... trei nopţi fără să dorm... Atacul de dimineaţă... în tot cursul zilei... pe scurt, mă duc la dom'locotenent... şi îi zic : „Mă cunoşti, dom'le locotenent ! Ştii că nu-i nimeni mai blînd... M-ai văzut făcînd rău vreunei muşte ?..."

— Ah, păţania ceea ! zise Fuchs.

Lemoutard luă o înfăţişare stingherită, îşi umflă umerii, se întoarse spre vecinul său, ca să se scuze :

— Doamna încă n-a auzit-o... Da, i-am povestit-o ieri D-lui Fuchs, da... Fiindcă doctoraşul, el nu mă cunoştea... putea să creadă că sînt un terchea-berchea... îi zic : „Doctorul vine la ţanc, nu pot să fac altminteri, dacă aş putea face altminteri aş face... dar nu-i altceva de făcut..." In sfîrşit, nu mă mai cunoşteam... „Ce se-ntîmplă, ser- gentule", îmi zice locotenentul. Eu îi zic : „Fără să vă comand, veniţi amîndoi, am nevoie de martori la ceea ce voi face... Veţi da mărturie, nu-i aşa ? Ştii că sînt blînd, prea blînd chiar, dom'le locotenent, şi că dacă ei n-ar urmări să masacreze secţia..." Locotenentul îmi zice : ,,Linişteşte-te, sergentule, da, te cunosc, da, eşti foarte blînd..." îţi aminteşti, dom'le locotenent ?

Aurelien îşi amintea după cît se pare. Nu preţuia această amintire.

—. Atunci, îi iau pe toţi în locul strimt şi lung, se făceau mici, n-ar fi trebuit s-apară capul la vedere. Pac, pac, pac, pac, pac... Şi ceilalţi ţipau între sacii lor... Pe unul îl va fi apucat delirul probabil... Eu scot cuţitul, îl deschid, le zic : „Dom'le locotenent, doctore, aştepta- ţi-mă aici, nu-i nimic altceva de făcut... ne vor crîmpoţi, e sigur..." Atunci, cînd am ajuns destul de aproape, cu cîtă lumină era, pentru ca viclenii să mă zărească... Ah, caznă de inimă rea ! Dacă ar fi să trăiesc o sută de ani, tot n-aş uita-o... Cel de mai aproape a înţeles imediat... Se va fi văzut desigur pe mutra mea... înaintam... A început să urle în limba sa... Nu-1 înţelegeam, însă nu era nevoie să înţelegi pentru a-1 înţelege... „Nu mă ucide", zicea el... Şi nişte vorbe de care îmi aduceam aminte, fiindcă avusesem nişte alsacieni pe lîngă mine, o chema pe

maică-sa... Eu, eu sînt blînd ca un mieluşel, dar dacă l-aş fi lăsat să treacă în voie, toţi ar fi trecut pe-aici... Urla... Ce chip avea ! îl văd aievea ca şi cum aş fi acolo... Nu se putea mişca, avea braţele prinse... Atunci cu cuţitul meu... Nu credeam să reuşesc... de amîndouă părţile i-am tăiat... cum numeşti dumneata această arteră...

— Carotida, zise Fuchs.

— N-aveţi idee cît poate să sîngereze pîrdalnica aia... M-a împroşcat peste tot... şi ţipetele... ţipetele... le am în urechi, uite ! Un porc pe care îl tai nu e decît un porc... dar un om, un om ! Mai groaznic a fost pentru al doilea. El nu înţelegea mai întîi, dar cînd sîngele celuilalt l-a stropit peste buze... îl apucase delirul probabil, dar şi-a dat seama ce îl aştepta... Rupea franţuzeşte, ăsta... Urla : „Fie-vă milă, fie-vă milă ! Nu-s vinovat!“ Atunci turbarea m-a prins împotriva a toate, împotriva mea, împotriva lui, împotriva acestei întregi parşivenii, şi m-am aruncat în genunchi, şi îl loveam, îl loveam, aproape că nu mai puteam lovi, mă temeam să-1 las fără să moară... Ei, dom’le locotenent ? Aveam o afurisită de mutră cînd m-am întors de-acolo... un om blînd ca mine...

— Haide, mănîncă stridiile tale, şapte, opt, nouă, zece, unsprezece, mai am drept la una...

Aurelien nu mai scrîşnea din dinţi. Căzuse pe gînduri, întunecat la faţă. Berenice se uita ţintă la cei trei bărbaţi. Ce legătură misterioasă stabilea acest trecut între cele trei fiinţe atît de neasemănătoare ? Insă era oare o legătură cu adevărat între Aurelien Leurtillois şi agentul de la moravuri, Lemoutard ? Acesta punea nişte sos de ceapă deasupra stridiilor străvezii, şi se plîngea de asprimea timpurilor. Vin de Şampania... s-ar părea că este un negoţ bun... dar cît trebuie să vinzi dintr-însul ca să bei puţin vin roşu !

— Ah, zise el, am fost nişte eroi, acum trei ani ! Partea luptătorului... au oarecare drepturi asupra noastră...

Fuchs povesti păţanii de-ale foştilor camarazi, de-ale ordonanţei căpitanului Wattele, bunăoară : Emile, da... ei bine, murise la Saint-Denis, de tuberculoză... Cum de tuberculoză ? întrebă Aurelien. Acel şnapan care corupea fetele peste tot unde ajungeam... Aşa este, tuberculos. Boala lui Pot, şi Mingle, Chapelain, Dupuy, Sequin, Bal-

lante... Acum Aurelien se prinsese la vorbă, pradă acestor fantome... Destinul lor sinistru şi banal ajunsese să-1 mişte, se simţea mai nenorocit şi mai izolat faţă de tot ceea ce li se întîmplase lor demn de compătimire şi neplăcut... Acesta, nevastă-sa... copilaşii săi... Berenice, uimită de tot, urmărea progresele emoţiei de pe obrajii lui Aurelien... De asta îl iubea şi mai tare. îşi dădea seama ce ascundea sfiala lui de cele mai multe ori. Crezu puţin mai mult în dragostea lui, întrucît părea că o uita, pe ea, şi deoarece în convorbirea cu plictisitorii instalaţi la masa lor se lăsase prins astfel în mrejele amintirilor. Privea în adîncimea vieţii sale, a vieţii lui Aurelien.

— Şi caporalul... cum se numea ? Acel tip înalt, atît de curajos... îţi aminteşti, Fuchs, la Vauqois ?

— Care ? Blanchard ? Nu ştiu.

— A sfîrşit rău, zise Lemoutard, l-am întîlnit la Asnidres. S-a băgat în grupul ăla al lui Barbusse... ştii dumneata...

Leurtillois strînse din umeri. Aşa ceva nu-1 interesa.

XXXVI

Ea era acasă la el. Aşa cum plănuise în secret el, ajunsese de la Marinari printr-o alunecare de nesimţit. Erau încă buimăciţi de pălăvrăgeala lui Fuchs şi a însoţitorului său. Sufla briza aceea datorită căreia nu prea era atrăgător cheiul, străzile. Aurelien aştepta o împotrivire, pregătise vorbele, o mînie, o înfruntare. De prisos. Berenice spusese : „Ah, aici e ?“ şi trecuse pe uşă. Nu se temea de întîlniri, nu-1 cunoştea pe prinţul R... Nesfîrşita scară şi acea zbatere a inimii... Deodată, gingaşa provincială, cu pălăria în mînă, scuturîndu-şi capul, cu şuviţele de păr blonde, cu blana de jder pe braţ, cu taiorul prost croit, îi ajunsese straşnic de scumpă, văzînd-o astfel acasă la dînsul. Acasă la dînsul. Fără mofturi. Fără frazele aşteptate. îi era teamă că n-o să-i placă de fel cele două încăperi ale sale, de parcă ar fi fost vorba despre trupul său. Dacă totul n-avea să **fie** în bună regulă... cine mai ştie oare cu madame Duvigne ?

Astea... adică o ciudată senzaţie, un simţămînt fără nume... începuseră de cum se deschisese uşa şi de cum Berenice se strecurase pe intrarea de formă sucită, prin care trecînd atinsese pardesiul de culoare deschisă atîrnat de cuier, lovise pragul încăperii, al ceea ce el numea atenansa, întocmai ca madame Duvigne. Berenice era **la** el acasă. Aurelien se opri la spatele ei, şi îşi dădu silinţa să se uite ca şi dînsa la acest domeniu cunoscut, cu alţi ochi de data asta.

Văzut-aţi cumva o pisică intrînd pentru prima oară într-un apartament ? Observat-aţi cumva acea şovăială, apoi acea bruscă năvală unduioasă, acea alungire a pasului care ia în posesiune mobilele, covoarele, aerul dintre draperii, ca pe-o junglă, ca pe-un întins tufăriş de mărăcini groşi ? Văzut-aţi cumva ochii ei de aur dîn- duşi silinţa să nu pară decît un reflex al luminilor, părul său să se confunde pe dată cu ceea ce îi seamănă, şi totdeauna ceva îi seamănă ? Berenice nu înainta spre centrul încăperii, ajunsese totuşi deja de cealaltă parte, îşi aruncase pălăria, poşeta, mantoul, pe trei scaune, se [redacted]desfăta cu lumina care venea din toate laturile. Era mică, însă la ceasul acela lumina sosea de peste tot locul, pe trei ferestre dînd în cele două braţe ale fluviului Sena şi în prora insulei. Şi încă pe uşa deschisă a camerei. Mai ales cînd atinse cuprinzătoarele tuluri de la fereastra care dădea în ţărmul stîng avu cu totul înfăţişarea unei pisici. Ori mai degrabă a unor feline mai nobile, mai puternice. Aurelien, după mişcarea umărului şi a spatelui, descoperi la această gingaşă femeie o forţă pe care încă n-o bănuise. Trase de cordonul perdelei, deschise fereastra. Se aflară pe balcon : „E frumos[11], murmură ea. Parisul se şi învineţea. Ea se rezemase de Aurelien, firesc de tot, nu se ferea. El o înconjură cu braţele sale de parcă s-ar fi temut să nu-i vină ameţeală. Pe el într-adevăr îl cuprinsese ameţeala... Clipele durară, nule, goale, tăcute, şi Sena era galbenă, tulbure, împovărată de ninsoare şi de mîlurile de prin alte părţi, sub cerul despletit în şuviţe albe, cu albastrul pal, spălăcit al iernii pariziene, printre spărturi. Apăsarea lui Berenice asupra lui, greutatea cerului asupra lor : avusese aceeaşi

teamă odinioară, teama să se mişte, să nu destrame farmecul acestei clipe... odinioară era vorba despre altceva, dar nimic nu seamănă cu moartea ca dragostea. Acest gînd îl cutremură, nepotrivit, bombastic.

Berenice zise : „La ce te gîndeai ? spune... de îndată... fără să chibzuieşti...“

El răspunse : „Aş prefera să mă omor decît să-ţi răspund...[11]

Şi aceste vorbe îl cutremurară, fiindcă întreceau orice măsură, orice socotinţă... Era parcă prada unei fericiri atît de surprinzătoare încît se temea că orice s-ar putea să-i pună capăt. Doamne, era bine de dînsul oare fiindcă o ţinea astfel pe Berenice ? Nu era fericirea simplă a unei prezenţe, aici... Atîtea femei priviseră de-acolo, împreună cu dînsul, spre povîrnişurile Panteonului, spre înălţimile îndepărtate şi apropiate de acest pasaj ca... Dar această fericire... îi era teamă ca Berenice să nu-1 înţeleagă şi totodată teamă ca ea să nu împărtăşească acelaşi simţămînt. Nu avea nimic de spus, îl înspăimîntau vorbele, degradările stării admirabile, inexprimabile, care îl stăpînea. Şuviţele de păr lăsate în voie peste umărul hainei sale, gestul stîngaci de-a înconjura acea talie, şi mîna lui Berenice peste mîinile sale, care se pusese asupra lor spre a le desface fără îndoială, apoi care rămăsese locului, dînd uitării ceea ce urmărea... blîndeţea cerului... o toropeală, o anestezie care puseseră stăpînire asupra amîndurora. El avea în ce priveşte dragostea parcă simţămîntul acela neclintit din vise. îşi imagina nişte explicaţii legendare ale acestei scene : se făcea parcă o statuie de piatră de care o femeie se rezemase cu nepăsare... Spera un gest, o atingere uşoară, din partea ei, şi se temea să nu le facă, se temea de-o îndepărtare. Ea ridică mîna cealaltă şi o duse la păr, cu o mişcare firească şi domoală... El îi văzu ceafa apropiată, prea apropiată, nedesluşită, şi catifeaua blondă, vie... Exagera starea de neclintire a acesteia. Ah, nu e nevoie de atît cît se bănuieşte ca să întorci minţile statuilor !

— Să intrăm înăuntru, zise ea, mi-e cam frig...

El n-o ajunse din urmă de îndată. Nu-şi dădea seama ce naiba de expresie or fi avînd ochii săi. Era buimăcit.

Nu mai am paisprezece ani totuşi, se gîndea el. Se întreba dacă nu cumva o strînsese prea tare lîngă dînsul, fiindcă ea în acelaşi timp şi-o fi dat seama desigur şi-o fi fost atît de departe, atît de departe de tot ceea ce se întîmpla... El se ruşinase oarecum. Totodată surpriza era atît de mare. Se învîrti cu încetul pe călcîie, şi Parisul şi cerul se retraseră, şi se afundă în încăperea unde Berenice se oi distra să descopere cele mai neînsemnate obiecte, o cutie persană, o scrumieră-reclamă furată de la Biarritz, ceea ce era pe atunci prestigiosul sport, pasărea de sticlă albastră de pe cămin, care constituia o amintire de la Ca- ledonian Market, de la Londra... Se gîndi că ea îi şi cotropise casa ca un parfum. încercă să-şi înfăţişeze ceea ce se petrecea într-un fel mai simplu şi mai grosolan. Nu izbutea. Era nevoit să deghizeze lucrurile, să le înfrumuseţeze, cu vorba, cu metafore. Era la mijloc felul său de-a o respecta pe Berenice. S-o respecte ? înălţă din umeri. L-o fi vrînd sau nu, era a lui.

— Acum ? Nu acum. însă asta oare nu era totuna ? Trecu în camera sa. O lăsă o clipă singură într-un chip atît de natural... Din cabinetul de toaletă, auzi un rîs. îşi trecea pieptenele de fier prin părul său jilav. Ea rîse. La ce se uita ea ?

El nu se scuză, intrînd.

— Ce-ţi provoacă oare rîsul ?

Arătă cu degetul, îndeajuns de încurcată, un tablou de pe perete. El se simţi surprins în mod neplăcut. Se temea de comentariile lui Berenice. Are omul în casa lui lucruri care nu sînt poate totdeauna de justificat cu tot dinadinsul. Dar ţine la ele. Această pictură... De altfel, nu e atît de proastă, el o apără.

— Ai privit-o prost... nu e atît de urîtă. O, nu e un Rembrandt... Dar e foarte conştiincioasă, foarte onestă...

— N-am spus că mi se pare urîtă. De cine este ?

— De un om la care ţin mult. De Amberieux... de unchiul Amberieux, cum îi zicem noi, soră-mea şi cu mine, cu toate că nu face parte din familie...

— Ah... se vede îndeajuns de prost... îmi îngădui ?

El n-avea pereche cînd era vorba să desprindă din cui tablourile. îl expuse pe acesta la lumină, sprijinin- du-1 de genunchi, întorcîndu-1 pentru ca verniul să nu joace

sub lumină. Avu simţămîntul neplăcut că face un gest de neguţător de tablouri.

Berenice nu băgase de seamă. Cerceta curioasă tabloul : nu era enigmatic de felul celor cubiste, nu. Era o pictură tradiţională. Cu un meşteşug care nu părea prea îndepărtat de tot ceea ce se vedea la Artiştii francezi, cu mai multă migală poate, cu o grijă de amănunt care venea dintr-un alt ev. O lucrare creată cu sîrguinţă. Neobişnuitul apărea în compoziţie, în mulţimea lucrurilor care intra în această pînză de talie mijlocie. Un peisaj nespus de frumos. înfăţişează o fereastră deschisă, dar nu în felul de a lucra al lui Matisse ori al lui Picasso, mai degrabă al olandezilor. Din încăperea unde va fi stat probabil pictorul nu prea se vedea decît o natură moartă pe pervazul ferestrei, nişte flacoane, nişte forfecuţe, farduri în neorînduială, o cutie de pudră deschisă, tot ceea ce vădea o femeie nevăzută, şi o stofă albastră. Lucrul de căpetenie se afla într-altă parte : era peisajul acela citadin, banal, care se zărea de sus de la al treilea cat poate, într-o lumină de dimineaţă. De-acolo se vedea pe trotuar o fetiţă ducînd o pîine lungă, doi domni întîlnindu-se, un cerşetor orb, un vînzător ambulant de mărunţişuri cocoţat pe-o platformă cu nişte gură-cască împrejurul său, un chioşc de ziare şi vînzătoarea sa ; şi pe mijlocul şoselei, refugiul pe care nişte inşi mergînd la munca lor, lucrători cu sacul de-a umăr, femei fără pălărie, un muzician purtînd sub braţ cutia de vioară, aşteaptă tranvaiul ori autobusul. In dreapta, pavajul era scos şi împrăştiat, dat în lucru, şi se vedea cum reparatorii mînuiau maiul. In stingă, o dramă : o căruţă de cărat materiale tocmai răs- turnase un copil, caii se ridică în două picioare, nimeni încă n-a observat nimic, afară de cei din urmă care aşteaptă tramvaiul, care se întorc şi par că strigă, trag de mînecă pe-un vecin. Nu se ştia de ce, totul avea o lumină de evul-mediu.

— • E unic în felul său ! zise Berenice. Nu pot să spun că îmi place... E cu totul altceva decît pictură...

— E deopotrivă totuşi cu Zamora al dumitale...

—O, Zamora al meu ! Ai spus Amberieux ? Pare ciudat că nu e mai cunoscut... Ce migală !

Aurelien agăţă din nou tabloul.

— Pe omul ăsta îl preţuiesc mult... repetă Aurelien. El şi nevastă-sa sînt aproape singurii mei prieteni, cu toată diferenţa de vîrstă... Mergd pe şaptezeci de ani...

Berenice, de parcă îşi vorbea sie însăşi, numai sie însăşi, zise :

— Aş dori să-1 cunosc...

— Dacă vrei... îţi va arăta din tablourile sale... Nu e prea răsfăţat de vizitatori, să ştii...

Aurelien era fericit, nu putea suferi să vadă făcîndu-se de ocară prin două-trei vorbe pictura unchiaşului. Chiar se bucura mult s-o conducă la bătrînul Blaise. Nu era vorba ca ea să se aştepte la soiul de plăcere pe care i-o făcuse vizita la Picasso, împreună cu Paul Denis. Se răzbuna totuşi pe Paul Denis. -

Berenice se pusese pe scotocit.

Arăta scrumiera „Am una de-astea mai mare ! Albastră şi aurie... Abdullahs... îţi plac Abdullahs ^ele ? S-ar părea că nu s-ar cădea să... că dau o înfăţişare de tîrfă...

Se îndreptă spre ea şi deschise braţele.

— Ah, ascultă, zise ea, nu mă sili să spun lucruri de astea... Am venit aici fără să-ţi cer să juri că o să fii cuminte... oricum... Atunci !

Rîdea şi nu rîdea. Iar el îşi coborîse braţele lungi. Se uita la ea, şi ea se mişca în cîmpul schimbător al privirii sale. Se uita la ea cum fuge şi se întoarce, cum se îndepărta de el, pipăind o stofă, o stupidă statuetă de pe colţul căminului, o prostie, rămasă acolo din nepăsare ; îi venea într-una s-o arunce la gunoi... o Tanagra de bronz negru, închipuiţi-vă... strict folositoare ca greutate de pus deasupra peste hîrtii ca să nu se risipească... Ce-avea oare să creadă, Berenice, date fiind gusturile ei moderne ? N-avea decît s-o dăruiască lui madame Duvigne... Se uita la Berenice pe cînd ea cu viclenie se întorcea, se deda la un joc primejdios, sigură pe ea însăşi, sigură de el...

Atunci întinse el braţul spre perete şi dădu jos masca.

XXXVII

E o pasiune atît de mistuitoare încît nu poate fi descrisă. înghite pe cine se adînceşte în cercetarea ei. Toţi cîţi s-au agăţat de ea i-au căzut pradă... Nu se poate s-o încerci şi să-ţi revii în fire. Tremuri de groază să-i spui pe nume : este setea de absolut. Se va susţine că e o pasiune rară, ba chiar amatorii furibunzi de trufie omenească vor adăuga : din păcate. Trebuie să ne dezbrăcăm de greşeala asta. E mai răspîndită decît gripa şi, dacă o recunoaştem mai degrabă cînd atinge sufletele măreţe, are forme scîrboase care fac prăpăd printre oamenii obiş- nuiţi, printre cei cu minţi înguste, cu firi nevolnice. Deschide uşa, ea intră şi se instalează. N-o interesează locuinţa, simplitatea sa. Ea e lipsa de resemnare. Dacă vrei, fii mulţumit de ceea ce ea a izbutit să impună oamenilor

*** Marcă de ţigări egiptene.**

■să îndeplinească, de ceea ce nemulţumirea asta a reuşit să creeze în domeniul sublimului. Dar înseamnă să nu vezi decît excepţia, floarea monstruoasă, şi chiar atunci priveşti în miezul a ceea ce ea trage după sine prin meleagurile geniului, vei descoperi acolo acele veştejiri lăuntrice, acele urme ruşinoase ale pustiirii care sînt tot ceea ce indică trecerea-i asupra indivizilor mai puţin înzestraţi de ceruri cu daruri deosebite.

Cine are setea de absolut renunţă de la sine la orice fericire. Ce fericire ar ţine piept acestui vîrtej ameţitor, acestei cerinţe mereu reînnoite ? Acea maşinărie critică a simţămintelor, această învîrtejire în spirală *a tergo* a îndoielii, atacă tot ceea ce împacă pe toată lumea cu viaţa, tot ceea ce constituie atmosfera morală a sufletului. Ar trebui date exemple pentru a fi înţeleasă, şi să fie alese tocmai din formele josnice, vulgare ale acestei pasiuni pentru ca prin analogie să ne putem ridica la cunoaşterea nenorocirilor eroice pe care le produce.

Se ştie că tabesul, la oamenii inteligenţi, îşi urmează cursul cu repeziciune spre centrii nervoşi superiori, pe

cînd la omul ordinar sau cu viaţă trîndavă se dezvoltă mai încet, şi preferă să se lege de centrii motori. Acest tabes moral despre care vorbesc, şi el, după indivizi, se specializează : se îndreaptă spre ceea ce se cheamă destoinicia, mania, orgoliul nenorocitului pe care îl copleşeşte. Va stinge vocea cîntăreţului, va arunca din pricina slăbiciunii jocheul în spital, va prăpădi plămînii alergătorului pe jos ori îi va forţa inima. Va mîna pe-o cale stranie gospodina la azilul de nebuni, tot curăţind mereu, datorită îndărătniciei de-a lustrui, de-a mătuia, pe care o va dovedi pe pardoseala de lespezi a bucătăriei sale, nici- cînd desăvîrşită, în timp ce laptele dă în foc, gospodăria se aprinde, copiii se îneacă. Asta va fi, fără să-şi dea seama, şi boala celor care nu iubesc nimic, celor care oricărei frumuseţi, oricărei nebunii opun nu-ul inuman, care se iscă de asemenea din setea de absolut. Totul atîrnă de unde plasezi acest absolut. Se poate să fie în dragoste, în veşmînt ori în putere, şi ai pe Don Juan, pe Biron *, pe Napoleon. Dar şi pe omul cu ochii închişi cu care te în-

[1] **Mareşal francez (1562—1602), în timpul Iul Henrlc al IV-lea.**

crucişezi pe stradă şi care nu vorbeşte cu nimeni. Dar şi pe ciudata hoinară fără masă, fără casă, pe care o zăreşti pe înnoptat, pe băncile de lîngă Observator, orînduind nişte zdrenţe de neimaginat. Ba şi pe simplul adept al unei doctrine, care îşi otrăveşte viaţa cu lipsa de simţăminte. Pe-acela care moare de simţire delicată şi pe-acela care e cu neputinţă de suportat din pricina grosolăniei. Pentru unii ca ăştia nimic nu e de-ajuns de *ceva.*

Setea de absolut... Formele clinice ale acestei metehne sînt nenumărate ori prea numeroase pentru ca să ne treacă prin minte să le enumerăm. Am dori să ne menţinem în această privinţă la descrierea unui caz. Dar fără să pierdem din vedere înrudirea sa cu alte mii şi mii, cu grave neajunsuri după cît se pare atît de felurite, încît s-ar zice că e fără legătură cu deosebitul caz luat în cercetare, fiindcă nu e nici un microscop pentru a examina microbul, şi deci nu izbutim să izolăm acest virus pe care, din lipsă de alt termen mai potrivit, îl numim setea

de absolut...

Totuşi, oricît de felurite ar fi deghizările metehnei, putem să dăm de urma ei după un simptom comun tuturor formelor, chiar de-ar fi cele mai schimbătoare. Acest simptom este o neputinţă totală a fiinţei de-a fi fericită. Cine are setea de absolut poate, ştiind-o ori neştiind-o, să fie ridicat de ea la conducerea popoarelor, în fruntea armatelor ori să fie paralizat în viaţa obişnuită, şi redus la un negativism de mahala ; cine are setea de absolut poate să fie un inocent, un nebun, un ambiţios ori un pedant, însă nu poate să fie fericit. De la ceea ce ar constitui fericirea lui cere într-una tot mai mult. Distruge printr-o furie îndreptată asupra ei însăşi ceea ce ar constitui mulţumirea lui. E lipsit de cea mai neînsemnată înclinare spre fericire. Voi adăuga imediat că se complace în ceea ce îl mistuie. Confundă căderea-i în dizgraţie cu nu ştiu care idee de demnitate, de măreţie, de morală, după conturul lui sufletesc, după educaţia lui, după moravurile mediului înconjurător. Setea de absolut, într-un cuvînt, nu merge fără vîrtejul ameţitor al absolutului. Se întovărăşeşte cu o anumită exaltare, după care o vei recunoaşte de la început, şi care exercitîndu-se într-una la cea mai înaltă tensiune, pe primul plan al distrugerii, înfruntă primejdia de-a prezenta ochilor nepreveniţi setea de absolut drept setea de nefericire. E adevărat că ele coincid, dar setea de nefericire nu e aici decît o consecinţă. Nu e decît setea de-o anumită nefericire. în timp ce absolutul, chiar în lucrurile neînsemnate, îşi păstrează caracterul de absolut.

Medicii sînt în stare să spună despre aproape toate bolile trupului în ce mod încep, şi de unde provine ceea ce le introduce în organism, şi cîte zile anume le purtăm în noi germenele, şi întregul secret al incubaţiei care precede manifestarea lor. Dar în această privinţă ne aflăm încă la alchimia simţămintelor, la nebuniile acelea nerecunoscute, pe care le poartă cu dînsul omul normal. Lentele însămînţări ale caracterului, romancierii de cele mai multe ori le expun fără să le explice întregul proces de dezvoltare, trecînd în revistă copilăria, mediul înconjurător, punînd la contribuţie ereditatea, societatea, sute

şi sute de principii diverse. Trebuie să spunem că sînt arareori convingători ori că n-ajung la aşa ceva decît prin ipoteze norocoase, care n-au mai mare valoare decît au fericirea lor. Putem doar constata că sînt pe lume femei geloase, asasini, avari, timizi. Trebuie să-i surprindem formaţi, cînd gelozia, furia ucigaşă, timiditatea, avariţia ne prezintă portrete diferenţiate, portrete expresive.

De unde i se trăgea setea de absolut, nu ştiu. Berenice avea setea de absolut.

Fără îndoială că Edmond Barbentane presimţise vag aşa ceva cînd spusese despre vară-sa că era iadul acasă la el. Ce ştia despre ea ? Nimic adevărat. Dar se întîmplă că bărbaţii ghicesc gîndurile femeilor, sufletul lor, printr-un instinct animalic, printr-o experienţă de mascul care corespunde într-adevăr acelei ghiciri femeieşti cu care ni se împuiază urechile. Aurelien, mai întîi aţîţat de această expresie surprinzătoare, care se potrivea atît de prost cu femeia pe care din capul locului o descoperise, uitase de ea, după ce se stabilise între Berenice şi el un raport mai important decît părerile unui al treilea. Astfel se apropia el de prăpastie, după ce fusese ispitit de prăpastie, nemaiştiind că şi într-însul era una. Şi romanul lor, romanul lui Aurelien şi al lui Berenice, era stăpînit de acea contradicţie de care prima lor întrevedere fusese însemnată : deosebirea dintre Berenice aşa cum o vedea el şi Berenice aşa cum o vedeau alţii, contrastul între acel copil spontan, vesel, inocent, şi infernul pe care îl purta într-însa, nepotrivirea stridentă dintre Berenice şi umbra ei. Poate că astea explicau cele două feţe, acel întuneric şi acea lumină care prezentau două femei diferite. Acea fetiţă care se distra c-o nimica toată, acea femeie care nu se mulţumea cu nimic.

Căci Berenice avea setea de absolut.

Se afla într-un răstimp de viaţă cînd trebuia cu toate puterile să-şi continue stăruitor căutarea într-o fiinţă de carne. Amarele dezamăgiri din tinereţea sa care n-aveau poate altă obîrşie decît dorinţa aceea irealizabilă de absolut cereau o răzbunare imediată. Dacă Berenice, cea gata oricînd să-şi piardă speranţa, care semăna cu masca, se îndoia de acest Aurelien care venea la timp po-

trivit, cealaltă, fetiţa care n-avea păpuşă, dorea cu orice preţ să dea peste incarnaţia visurilor ei, dovada vie a măreţiei, a nobleţei, a infinitului. Infinitul în finit. îi trebuia într-un cuvînt ceva desăvîrşit. Atracţia pe care o avea faţă de acest bărbat se confunda cu pretenţiile pe care le avea astfel de la lume. Voi fi foarte prost înţeles dacă s-ar deduce din ceea ce s-a spus despre această sete de absolut că se confundă cu scepticismul. Ea foloseşte uneori limbajul scepticismului ca şi al desperării, dar tocmai fiindcă presupune dimpotrivă o credinţă profundă, totală, în frumuseţe, în bunătate, in geniu, bunăoară. Trebuie mult scepticism ca să te mulţumeşti cu ceea ce este. Indrăgostiţii de absolut nu resping ceea ce este decît dintr-o credinţă nebunească în ceea ce nu este poate.

Dacă Berenice era pentru Aurelien laţul în care urma în chip fatal să se prindă, el însuşi era pentru Berenice prăpastia deschisă, şi ea o ştia, şi îi plăcea prea mult prăpastia pentru ca să nu se aplece asupra ei. Cînd, cu văditul accent care nu înşală, îi declarase că niciodată în viaţă nu spusese unei femei *te iubesc,* putea oare să ştie ce spunea ? Putea oare să-şi închipuie ce hrană de pierzanie, ce flacără îi oferea astfel pentru ca să se mistuie întreaga-i viaţă ? Dacă el nu minţise, ea din toate puterile, din toate beznele sale nu voia ca el să fi minţit, nu i se oferea oare, în sfîrşit, absolutul, singura posibilitate de-a atinge absolutul care îi ieşise în cale ? Ii trebuia iubirea lui. îi era ceva mai necesară decît aerul, mai indispensabilă decît viaţa. în fine, în acest bărbat misterios şi simplu, în acest trecător din Paris, urma să se depăşească, s-ajungă dincolo de ea însăşi la acea viaţă care este vieţii ceea ce îi este luminii soarele. îi trebuia iubirea lui. Dragostea lui Aurelien nu era oare justificarea lui Berenice ? Nu i se mai putea cere să renunţe la ea decît cerîndu-i să renunţe la a gîndi, la a respira, la a trăi. Şi chiar e, fără îndoială mai uşor să-ţi omori de bunăvoie viaţa decît dragostea.

Berenice nu se întreba la ce anume o tîra dragostea lui pentru ea. Nu se întreba dacă dragostea asta pe care nu izbutise s-o lase să treacă... şi poate că după vreo vorbă, după vreo reţinere, ar fi venit o clipă cînd ar fi

putut s-o îndepărteze... dacă dragostea asta avea dreptul s-o încurajeze, dreptul s-o primească, să-i consacre acea cumplită viaţă. Căci dragostea, ca şi omul, moare în nenorocire, moare în cazna şi în suspine, şi în adînci frămîntări, şi în convulsii, şi cine i-a hărăzit forţa de-a suferi e mai rău decît un ucigaş.

Nu se întreba la ce anume o tîra dragostea pentru el, fiindcă avea setea de absolut, şi fiindcă dragostea pentru Aurelien avea, pe drept ori pe nedrept, aspectele sumbre şi minunate ale absolutului în ochii ei. Şi fiindcă era absolutul purta în el însuşi hrana sa, şi deci n-avea cu nici un chip să se îngrijească a-1 potoli mai degrabă decît a-1 stinge, a-1 mulţumi mai degrabă decît a-1 potoli. Puţin îi păsa că din dragostea dovedită drept adevărată, recunoscută, se dezlănţui o mare suferinţă. Dragostea nu-şi are oare în ea însăşi ţelul ei ? Piedicile înseşi în dragoste, cele care nu vor putea fi biruite, nu constituie oare măreţia ei ? Berenice era gata-gata să-şi închipuie că dragostea se reduce la nimic, trage să moară, cînd e fericită. Se vede limpede aici ieşind la iveală setea de absolut, şi incompatibilitatea ei cu fericirea. Nici măcar fericire sau nenorocire nu erau obişnuitele măsuri ale acţiunilor lui Berenice. Ea era eu adevărat mai rău decît un ucigaş.

Se afla în destinul lui Aurelien o potrivire ciudată cu aceste înclinări neumane. Ar trebui să repetăm din nou tot ceea ce se ştie despre dînsul pentru a-1 înţelege. Berenice n-avea nevoie de aşa ceva. Fiindcă nu era numai neumană : era şi femeie, iar cînd printre genele-i întredeschise se uita la Aurelien, se temea de plăcerea ei.

Berenice avea două feţe, noaptea şi ziua.

XXXVIII

— M-ai minţit, zise ea. Femeia asta...

El rîdea.

— Femeia asta... Ţi-ai închipuit că eram îndrăgostit de femeia asta ? Berenice, nu te înşelai !

Ea se ridicase în picioare, ca înnebunită, gata să

izbucnească în hohote. El o apucă de încheietura mîinii şi îi produse durere. Ea căzu la locul de unde se ridicase sco- ţînd un scîncet slab, iar cu cealaltă mînă îşi încercui încheietura învineţită.

— Nu te înşeli, Berenice... O iubesc... Soră-mea, o fiinţă ciudată, soră-mea... a ghicit şi ea... şi în acest chip am aflat...

Era atît de uimită încît nu plîngea, şi ducea mîinile la obraji, capul şi-1 răsturnase pe spate, ochii îi închisese.

— Iată, ridică el glasul, şi îndată ea deschise ochii. Iată, ai ajuns să fii dumneata însăţi, Berenice... Nu te-ai văzut niciodată, cu ochii închişi, fireşte... altminteri ai fi dat un ţipăt... văzînd-o pe femeia aceasta... Priveşte-te, Berenice, priveşte-te, eşti dumneata, nu vezi că eşti dumneata ?

Ea dădu din cap cu dispreţ. încă una dintre acele isprăvi de-ale bărbaţilor. El ţinea masca în amîndouă mîinile, i-o punea sub ochi, la vedere.

— Eşti dumneata, uite... uite... dumneata pe care te iubesc...

— De ce minţi, Aurelien ? E faţa alteia. Seamănă una cu alta. Şi apoi? Sînt, sîntem împreună soiul de femeie preferat de dumneata, trebuie să cred...

— Smintită ! strigă el. Se află masca asta peste tot locul, la orice turnător, între *Copilul cu spinul* şi Beethoven mort... E faţa unei femei care s-a înecat... mască luată la Morgă... *Necunoscuta de pe Sena,* cum i se zice... îţi jur...

Pe încetul toate acestea o impresionau pe Berenice. Culorile dispărute îi reveneau în obraji, se rotea în loc, se uita la faţa de ipsos. De necrezut. Se uita la Aurelien. Se dusese iute să-şi umezească părul, să se pieptene... de ce ? *Necunoscuta de pe Sena...* poate... Dacă nu era o femeie pe care o cunoscuse, era o mască, una care îi plăcuse, mai înainte... şi apoi i se păruse că ea, Berenice, semăna cu acest ipsos modelat... Fusese muşcată de-o gelozie nesăbuită. Geloasă pe-o moartă, pe-o înecată, pe care el n-o văzuse niciodată. Berenice apucă, smulse masca din mîinile lui Aurelien. Simţi în degetele sale că

era supusă pieirii. O dorinţă turbată de-a o distruge o stăpînea. La ce bun ? El se putea duce să cumpere alt exemplar. Se uită prelung la acea imagine foarte palidă a ei însăşi pe care nu i-o arătase niciodată vreo oglindă. El povestea :

— A fost la început... pur şi simplu... o faţă misterioasă, am văzut-o într-o prăvălie, şi italianul care face statuete de ipsos în strada Racine, turnătorul, îl ştii, pe cînd o priveam, mi-a istorisit păţania ei... în sfîrşit, nu e o păţanie... nu se ştie nimic despre dînsa... o necunoscută... care s-a aruncat în Sena, o femeie tînără... a închis ochii asupra tainei sale... de ce a făcut aşa ? Foamea, dragostea... Poţi să te gîndeşti la ceea ce vrei... Cine l-a împins pe elevul-chirurg de serviciu acolo alături, la Morgă, să ia mulajul acestei înecate de colo şi nu pe-al alteia... I s-o fi părut desigur foarte frumoasă, acestuia... Nu a socotit cu putinţă s-o lase să plece aşa spre amfiteatrele Facultăţii de medicină, unde tineri cu văluri pe ochi o vor fi disecat ca să înveţe anatomia... A vrut-o..., şi atunci...

Ea zise, mărturisind :

— Sînt îngrozitor de geloasă...

Geloasă ! El tresări. îl iubea, îl iubea aşadar !

— Berenice !

O cuprinsese în braţe. Zgomotul ipsosului care se sfărîmă îl sili să-i dea drumul din strînsoare. Se uitară amîndoi, cu uimire, la bucăţile albe de pe jos, la pulberea de pe covoare, la ţăndările desprinse, şi mai rău decît toate : frînturile de nas, gura... Săvîrşiseră întrucîtva un omor... Ea zise :

— Vei putea găsi alta în strada Racine...

El dădu din cap a dezaprobare.

— O, da ! zise ea. Va trebui cumpărată alta. Ţi-o voi dărui eu... Da, da... Ar fi mai rău altfel... Femeia asta... forţa sa e de-a fi moartă...

O cuprinse fiorii. El îşi aminti că ea spusese *îngrozitor* de geloasă. Ii luă mîinile într-ale sale.

— Dumneata eşti vie, murmură el, forţa dumitale **e** de-a fi vie...

E a îl privi lung. Juca el teatru ? Nu se prea deprinsese să se îndoiască de el.

— Ce vrei să spui, Aurelien ? Forţa mea e de-a fi vie. Toate femeile sînt vii... fără forţă împotriva unei moarte... Şi dacă aş muri deodată... atunci... oricare femeie ar avea asupra mea, în ce te priveşte, acest avantaj, această forţă ?

El aduna cioburile feţei cu ochii închişi. Intrucîtva pe furiş privea la cealaltă, la faţa cu ochii deschişi.

Se gîndi întocmai cum se gîndise ea mai adineauri : joacă teatru ? Dar cu mai vie iritaţie, cu mai puţină desperare. Apucase de lîngă cămin măturică de cenuşă cu o coadă neagră şi cu nişte mătăsuri albastre. Nu se **cădea** să lase totul aşa nemăturat : dacă s-ar călca **peste** cioburi, ar rămîne o pată albă pe covor, ipsosul **s-ar în-**tipări adînc. Se gîndi : „Nu i-a plăcut această fotografie[11]. Zise :

— Nu ţi-a plăcut această fotografie...

Cu o nuanţă de imputare.

Berenice se apără :

— Nu, nu, n-am făcut-o dinadins ! Să nu cumva să crezi c-am făcut-o dinadins ! E o nenorocire... Nu ştiu ce-aş fi dat să nu sfărîm această mască... Nu ştiu ce... Sînt tare mîhnită... O să-mi porţi pică de asta ?

El clătină din cap. Cioburile într-un ziar vechi. Şi totul în coşul de hîrtii. îşi dădu silinţa să glumească :

— îţi voi purta pică în modul acesta...

El se opri locului. Ea avea neguri în ochi.

O, draga mea !

Această vorbă care venise prea repede îi lăsă buimăciţi, în tăcere, ea întinse spre el o palmă deschisă, în semn de rugă fierbinte, şi zise *nu* pe muteşte. De ce naiba spunea *nu ?*

Stătea între ei acea moartă, acea fantomă. Umbra cobora în încăpere. Aurelien simţi răcoarea pe la umeri. Fereastra prost închisă. Ca să schimbe totul, aprinse lumina electrică, trase perdelele. Nimic nu mai era în jur. ;Nu se mai recunoşteau unul pe altul. Ce făceau împreună în acest decor ? O stînjeneală nesfîrşită.

— Voi aprinde focul, zise el, şi îngenunche lîngă cămin.

— Dacă e pentru mine, degeaba te osteneşti... Voi jpleca... O, sînt stupidă... Dacă ţi-e frig... şi după

plecarea imea,..

■— Nu pleca, Berenice, ascultă... Mi-ai făgăduit toată iziua dumitale.,.

— Ştiu... dar e mai bine să... Nu ştiu...

— Ştii ori nu ştii ? Tocmai pentru dumneata şi aprind focul !

Hîrtia ardea sub butuci. Aurelien închise portiţa de fa cămin.

— Crezi că s.e va aprinde ?

Berenice spusese astea cu vocea ei de fetiţă. In adevăr, nu putuse niciodată lăsa pe careva s-aprindă focul fiind ea de faţă. Se .afla pe jos alături de Aurelien. Şi nu-şi spuseră nimic decît lucruri banale, ca focul, miraculoase ca focul. Misterul focului îi apropia. Ieşise fum. Trebui să deschidă iarăşi fereastra, ca să îmbunătăţească tirajul. Apoi s-o închidă. Să mai pună un buştean şi o legăturică de surcele... Se aşezară 1a pămînt, pe nişte perne, cu capul sprijinit de marginea unui scaun, şi flăcările, în sfîrşit, se înălţară, iar ei se uitară la flăcări. în vraja flăcărilor, la care s-ar fi putut uita la nesfîrşit, care stau să moară pentru a se reaprinde, dansează, slăbesc, se albăstresc, se desprind de pe lemn, recad peste el, şi-1 ling ca nişte limbi din ziua de Rusalii *, în vraja flăcărilor, ei se în- tîlniră pe drumurile misterioase ale gîndurilor lor despărţite, la răspîntiile dogoritoare ale acestor drumuri. Capul lui Berenice se înclină peste umărul bărbatului.

— în acea casă mare...

’ în textul france? : <et le *lech.ent â la jagon des langues de la Pen- iecâte* Aragon face aluzie desigur la ceea ce au susţinut părinţii bisericii că sfîntul Duh a fost dat apostolilor în ziua de Rusalii, la cincizeci de zile 4e la Paşte, prin limbi de fpc şi prin yprbg tăioase.

Ea visa. îşi reîncepea visul. Tot felul de vorbe, de ges- turi, de întîmplări dispăreau fără să lase urme în lumina focului. Berenice continua convorbirea întreruptă de so- sirea lui Fuchs şi a lui Lemoutard la Marinari. Tot ceea ce urmase era nul şi neavenit.

Afară de omorul Necunoscutei, despre care nici unul nici altul nu vorbea.

— Aveam opt ani... Tot timpul se auzeau ţipete din

casă... Tatăl meu... Nu-1 iubeam pe tata... Ţipa la mama... Aveam un cîine, trei păpuşi.. Nu mă jucam niciodată cu alţi copii...

Se întrerupse, înţepată parcă de ceva :

— Aurelien ?

-— Berenice ?

— Aurelien, jură că pe mine mă iubeai în ea !

Cu degetul se silea să arate pe acea *ea* fără nume, şi capul şi-1 întoarse spre peretele deposedat, spre pardoseala unde zăceau cîteva cioburi, spre coşul cu hîrtii. Rosti cu toată seriozitatea de pe lume :

— Ţi-o jur.

Nu era o chestiune neînsemnată pentru Berenice. Ea murmură : „Mi-ar plăcea să te cred... Dacă şi dumneata, şi dumneata îmi scapi...“ Apoi se ruşină fiindcă se dăduse pe faţă cu totul astfel şi înnodă iarăşi firul istorisirii sale :

— Cînd mama în acea zi, în capătul grădinii unde se afla o pompă avînd pe un lanţ cupe de scos apă, mă găsi învîrtind nişte noroi... cu apă şi cu un baston... îmi zise : „Nicette...[11] Mama îmi zicea Nicette... Şi era foarte serioasă, ca niciodată... Ştii ce înfăţişare avea maică-mea ? Avea faţa mea, însă alţi ochi, tare, tare albaştri... Vezi, îmi aduc aminte prost, eram încă atît de mică... De opt ani... O fi semănînd desigur cu... cu...

Din bărbie arăta coşul de hîrtii.

— Atunci de ce-oi fi ţinut eu să sfărîm acea mască ? Mă crezi acum ?

îşi dădea seama bine că ţinuse s-o spargă, o izbucnire. Minciuna o cam sugruma. Nu însemna totuşi că minţea de-a binelea. Continuă :

— Nicette, mi-a zis, Nicette... Aşa ceva nu se mai poate prelungi... Vezi bine... Tatăl tău... Auzi în fiecare zi... acele ţipete... Am fost atît de tînără cînd m-am măritat... Nu ştiam... Şi apoi toată viaţa, roată viaţa... toată viaţa astfel : „Ce mă sfătuieşti tu să fac, Nicette ?...“ Nu înţelegeam... îmi ascundeam mîinile murdare... Aurelien, mamă dumitale a fost frumoasă, nu-i aşa ? a fost ea fericită ?

El tresări. Toată drama copilăriei sale îl străbătu, şi povestea mamei sale, şi a bărbatului aceluia căruia îi semăna, fără îndoială...

— Atunci mama mi-a spus că voia sâ plece... de îndată... nu mă putea lua cu dînsa... însă mai tîrziu, avea să fie prea tîrziu... era tinără încă... se afla un bărbat care o iubea, care nu ţipa, care n-avea acei ochi răi ai tatălui meu... Berenice se întoarse spre Aurelien : Acei ochi pe care îi am aici !

Şi făcu gestul sălbatic de a-i străpunge. El prinse furca degetelor răsfirate şi se aplecă să le sărute. Ea închisese ochii ca să samene cu maică-sa.

— Dacă i-aş fi zis : „Să nu pleci“, ar fi rămas locului... sînt sigură c-ar fi rămas locului... Dar nu voiam ca să fie nefericită, mama mea, în casa mare, cu ţipetele de-acolo, şi cu ochii noştri întunecaţi împrejurul ei... I-am zis : „Du-te, mamă, pleacă..Aveam opt ani şi învîrteam nişte noroi lîngă pompa de scos apă... Tatăl meu era cît p-aci să moară... Am rămas amîndoi singuri, cu slugile...

Aurelien se gîndea la maică-sa care nu plecase. La l’rumoasa-i mamă, care părea fericită, care nu-i vorbise niciodată, lui, puştiului ei, care n-o întrebase niciodată... Apoi revedea masca, masca semănînd cu fugara. O idee romanţioasă îi trecea prin minte :

— Şi mama dumitale, Berenice, mama dumitale... a murit ?

La ce dată fusese luată această mască ? S-ar putea cumva s-o afle... Sena acolo, cu secretele sale...

— Ce idee ! făcu Berenice. Mama e încă tînără. Trăieşte. Dar n-am revăzut-o.

— E cu putinţă ?

— Noul... noul său bărbat a luat-o cu dînsul foarte departe... în Africa... au scris la început... Tata nu mi-a arătat niciodată scrisorile.. Apoi anii au trecut...

Viaţa e mai romanţioasă decît închipuirea. Asta ar fi simplificat totul pînă într-atît, de prisos ar fi simplificat totul, încît Necunoscuta de pe Sena era...

— închide ochii ! se rugă el.

Ascultă, şi în acest întuneric la comandă, întrebă :

— Pe cine preferi, Aurelien ? Pe mine... ori pe mama ?

Nu erau cu putinţă două răspunsuri. Insă ea se zbătu într-un chip neaşteptat, ca o pisică sălbatică, şi se rostogoliră pe jos, amîndoi, şi el era stăpînit ca de draci de

obsesia acelor buze abia atinse, în treacăt, şi nebun de furie că ea îi scapă din mînă într-una. Dar îi scăpa din mînă. Ea era în picioare, el încă pe jos. Ea zise :

— Vezi că e mai bine să plec...

— Te-ai supărat ?

— Nu, nu... e din vina mea... însă plec...

— Te rog fierbinte...

— E cu atît mai bine aşa... Nu sînt supărată, te asigur... Dă-mi mantoul... Mulţumesc...

îşi aşeza pălăria în faţa oglinzii. Scotocea prin poşetă. Rujul.

El spunea orice îi venea la gură ca să se scuze. Ca s-o oprească. îşi dădu seama că orice spunea nu era de nici un folos. Păcătoasa pălărie de fetru, urîcioasă, pe care o avea, negreşit... Gura sa iarăşi sîngera de ruj proaspăt. Surise foarte îmbietor.

— Ascultă, mîine dimineaţă sînt ocupată... Da, am promis un ceas de poză la Zamora... Dar după aceea...

— Iarăşi ăla !

— Nu te supăra. Atît doar îi trebuie. Va fi lucrat fără mine. Va verifica, şi asta e totul... ştii, dacă aş avea de-a face cu un adevărat portretist !

— Nu te silesc să-mi spui !

— Nu-i vorba decît despre o acuarelă în ce mă priveşte...

Aurelien înalţă din umeri. Nu-şi dădea seama ce anume îi displăcea mai mult : Zamora ori pictura sa.

— Nu, să nu vii să mă iei... însă dacă vrei, voi fi la ora unu, jos, la Marinari... ca adineauri. Poate mai ai şi alţi prieteni...

Ea rîdea. Nu, nu zi de zi Fuchs, mulţumesc 1 Ei bine, ne-am înţeles, la Marinari.

N-avea s-o lase să plece aşa poate ? Oarecare vorbe se spun. O lăsă să plece aşa. După ce uşa se închise, se întoarse în încăpere, aruncă lemne pe foc şi se duse fără voie să dea cu piciorul în coşul de hîrtii. Fu cuprins de fiori de parcă ar fi atins un sicriu. Avea nevoie de aer. Deschise fereastra : noaptea era întunecată, vîntul bătea. înaintă pe balcon, şi privi la luminile Parisului atît de apropiate şi atît de îndepărtate. Apoi privirile sale, făcînd roată se întoarseră la mormîntul întunecat, din

partea de jos. Sena căra noroaie îngheţate şi înecaţi.

XXXIX

Deodată o încăpere din casa mare se lumină. Desenul de pe-o stofă, un tapet căpătau însemnătate. Femeile de casă se strecurau prin lumina filtrată a camerelor. Se spăla în spălătorie. Sau apăreau în grădina misterioasă brumărelele şi rododendrii. Prin toate acestea o fetiţă îşi povesteşte nişte păţanii. Poartă greutatea unei păţanii pe care n-a înţeles-o pe de-a-ntregul şi pe care şi-o istoriseşte pentru a mia oară : „Eram atît de tînără cînd m-au măritat...“ Umbra bărbatului cu ochi negri, a bărbatului părăsit. El ţipa. Era contrariul a tot ceea ce fetiţa iubea. Era ceea ce trebuie să părăseşti ca să fii fericit. Dar era nefericit.

Aurelien nu va şti nicicînd cum aceste zile s-au scurs, atît de repede, zile atît de lungi. Atît de scurte şi atît de lungi. îşi va amesteca amintirile, izbucnirile din acele răstimpuri, reziduurile ceasurilor. Va terfeli totul, se va pierde în gîndurile lui, din pricina ochilor negri ai copilei. Din pricina feţei deschise sau închise. Din pricirta acelor liniuţe verticale de pe buza inferioară a lui Berenice, acelor dungi înduioşătoare, dureroase, care cutremură buzele bărbatului. Nu va şti nicicînd ceea ce aparţinea unei zile şi ceea ce se cuvine alteia. Sînt totuşi zilele de căpetenie, zilele decisive din viaţa sa. Şi de asta poate. Mai tîrziu, el le va reconstitui cu răbdare, una cîte una, confruntîndu-le, corectîndu-le, împodobindu-le, luminîndu-le. Vor căpăta luciri pe care ele nu le aveau, se vor transfigura. Tot ceea ce era maşinal, ocazional, va căpăta sens, gînd, dorinţă. Nimic nu va fi lăsat la întîmplare. Va fi ca un renumit duo de operă, sonor, ordonat, nesăbuit. Totuşi ce anume ? Vor fi hoinărit pe cheiuri, vor fi făcut o mică plimbare cu maşina pe lingă Meaux, pe lingă Senlis... vor fi petrecut o dimineaţă la Luvru după dorinţa lui Berenice, şi se vor fi certat cu privire la Courbet. Vor fi fost ceasuri cînd el trebuia să se întoarcă pe-acasă, ceasuri de întîlnire, găuri în dantelă, ceasuri goale, cea-

suri fără Berenice.

Ea povestea despre tatăl său. Nu-1 putuse suferi pînă într-atît ? îşi închipuia că avea pe lîngă dînsul cine ştie ce misiune întremătoare. îi era teamă de el. Ţipa atît de tare. Era un bărbat furtunatic. Şi trecuseră uneori oarecare femei prin marea casă. Berenice nu se dusese la şcoală decît foarte tîrziu.

Semnul distinctiv al acestor zile era un fel de stare de uluire, o inconştienţă. Timpul se duce, trece, de parcă am avea eternitatea la cheremul nostru, de parcă valoarea lui ar consta în aceea că îl cheltuim aşa de florile mărului. Totuşi ele au, aceste zile, un vierme în fruct : convingerea nicicînd dată uitării a sfîrşitului lor, obsesia scurtimii lor, cunoaşterea anticipată a acestei despărţiri care are gustul ireparabilului. E nemaipomenit că ele se pripăşesc în toiul iernii, sînt zile de contrast cum nu se află decît în zăpuşeala cea mai cumplită a verii. Cînd e atît de frig la umbră, în munţi, încît uităm că tocmai fugim acolo de sub un soare dogoritor.

De fiecare dată cînd ea pleacă de la el, Aurelien se întreabă ce se întîmplă cu el, şi cum de e cu putinţă să se poarte cu o asemenea naivitate. De fiecare dată se consideră umilit în mîndria-i de bărbat, fiindcă n-a făcut din femeia asta obiectul, jucăria sa. îi scapă printre degete. îl descumpăneşte. La nimic nu-i slujesc exemplele anterioare, atitudinea nestînjenită căpătată, banalităţile care îngăduie să treacă de la vorbă tihnită la violenţă, de la atac simulat la luptă pe faţă. în unele răstimpuri o şi socoteşte în braţele sale, i se pare că e mai mult decît învinsă ; în unele răstimpuri nu se îndoieşte că ea îl iubeşte, şi că totul este dincolo de vorbe, şi mai primejdios decît sărutările. Se întîmplă totuşi, mai tîrziu, că răstimpurile acestea au dispărut, că el n-a îmbrăţişat nici o fantomă, şi că amîndoi se află acolo, la marginea prăpastiei, străini, stîngaci, încurcaţi, cele mai banale vorbe ascund o aşteptare înşelată, o furie, o teamă.

Aurelien nu este dintre bărbaţii care cred în ceea ce este ireal în dragoste. Mintea lui, în timp ce-o aşteaptă pe Berenice ori în timp ce ea povesteşte despre copilăria sa, e plină de gînduri precise, de imagini care se rotesc în jurul unei capcane de vînător. Tot ceea ce spune, tot

ceea ce face, e ca o incantaţie ca să atragă femeia în acea cursă a plăcerii, care e ţinta sa, a sa, a bărbatului. Ea este atît de minunat de fără apărare. Cum se întîmplă că îi scapă din mînă într-una, această pradă cu ochi întunecaţi, această Bârenice fremătătoare, şi care îl iubeşte ; îl iubeşte, el ar jura că e adevărat. De cîte ori n-a simţit că ea era la cheremul său, n-a descoperit în ochii ei sfîrşeala rezistenţei, spaima cedării ? Acest bărbat pe care femeile l-au iubit nu îndrăzneşte, de fiecare dată, nu îndrăzneşte să profite de această sfîrşeală. Ce oare îl opreşte ? Teama de-a nu prăbuşi totul dintr-o dată. Şi totuşi nu. Se pierde în presupuneri. Nu se mai recunoaşte. îşi spune vorbe de ocară. Işi bate joc de el însuşi.

începe să-şi dea seama că îl opreşte ceva care se află într-însa. Ea îl iubeşte, dar nu vrea să fie a lui. Asta ajunge o certitudine. Fără ca ea să fi spus vreo vorbă în această privinţă. De altminteri, ceea ce o femeie spune înseamnă atît de puţin ; despre un asemenea subiect. Vorbele slujesc femeilor ca să-şi ascundă simţămintele, nu ca să şi le exprime. Ea nu vrea să fie a lui. O ştie, fără nici o îndoială. De ce ? O ştie, dar nu ştie de ce. Despre aşa ceva nu-i vorbeşte. îi vorbeşte despre marea casă, despre gîn- găniile care săreau noaptea în camera sa întunecată pe fereastra deschisă, despre un ţăran care îi era Făt-frumos cînd ea avea zece ani, şi despre culesul măslinelor. El aude clar de dindărătul vorbelor o rugăminte smerită fără sfîrşit, ascultă, caută să afle încheierea unui acord între sufletele lor, dar ştie ca şi dînsa că dacă glasul dragostei li s-ar înălţa ar sparge cristalul care ţiuia la unison. De două-trei ori, aproape printr-un mutual consim- ţămînt, s-au sustras destinului lor prin fugă. El nu-şi mai dă seama cum de s-a întîmplat aşa ceva. Cum de-a îngăduit să se întîmple aşa ceva ? Nu-i el stăpînit de ea, de dorinţa precisă de a o avea pe ea ? Dragostea, dragostea... oare e dragoste, acest refuz reînnoit ? Ce teamă, dacă o iubeşte, are el oare de dragostea lui ? Oare e dragoste, dacă trebuie să dispară repede fiindcă va fi luat trup ? Şi după toate celelalte, se află acea obsesie, că Berenice va pleca, şi că îl va părăsi, că va reîncepe o viaţă la care el nu va participa de fel, o

viaţă care va fi viaţa ei, se pare, viaţa ei... Ce ştie el despre această viaţă ? Nimic, de mii şi sute de ori nimic. Un soţ farmacist. Ar fi ridicol, dacă n-ar fi cumplit. Intr-un orăşel de provincie. Şi apoi ce, ce ? Ideea datoriei, religia ? Nu, atunci ? Să nu facă rău acestui domn sau ce va zice lumea ? Totul e prea neînsemnat pentru aceşti ochi negri, această faţă cu trăsături pronunţate, acest păr ca paiul, această expresie de suferinţă adîncă, această sete nespusă, această nebunie... O, dacă într-adevăr n-ar iubi-o, dacă ar fi minţit-o, pe Berenice, ce s-ar fi întîmplat cu ea ? Ştie că ea ţine la dragostea lui ca şi cel care se îneacă la o scîndură derizorie, ştie cu siguranţă că ea ar putea să moară fiindcă nn e iubită...

Cum de-o ştie ? Ea nu i-a spus nimic. Şi dacă el minţise, dacă n-o iubea... O clipă, s-a îmbărbătat, ţine piept dragostei lui, o înfruntă. Apoi ea prinde să ţipe într-însul, e de nesuferit, desperarea îl cotropeşte. Nu merită osteneala să se prefacă. Nu merită osteneala să tăgăduiască, îşi pleacă fruntea sub tumultul furtunii. Se lasă pătruns pînă la oase de ploaie. E tîrît de destin.

Ea vorbeşte despre tatăl său. Despre acel tată străin, care niciodată n-a găsit calea spre sufletul ei. Despre acel tată detestabil, din pricina aceleia care plecase. Despre acel tată înspăimîntător, ca un flagel al casei. Vorbeşte despre tatăl său, de la care a învăţat, de mică tare, ce înseamnă să fii nefericit. Şi pe care l-a urît din pricina asta. Ba poate că l-a iubit tocmai din pricina asta. în felul ei de copilă crescută ca o sălbatică. Fără să fi ştiut de el. Dacă ar fi aflat, ce s-ar fi întîmplat ? S-ar fi mîhnit mai mult. Ar fi ţipat mai mult. Nu era creat ca să fie iubit. Nimeni nu-1 iubea.

O dată rosti numele de Lucien. Cum de-i venise pe buze ? Nu trebuia să spună că n-are importanţă, căci are mare importanţă, dimpotrivă. Insă îi venise pe una dintr-acele căi ascunse pe care nu le nimereşti niciodată după aceea. Numele de Lucien îi venise pe buze, iată un lucru sigur. Mai degrabă decît altceva la care te aştepţi, decît lucrul însuşi. Totuşi Aurelien tresări. Acest nume îl supărase. Ar fi dorit ca ea să nu-1 fi rostit, ar fi dorit să-1 mai rostească, pentru ca să gonească dintre ei acest spectru, această ameninţare. Acest nume îl urmări cînd

ea vorbi despre altceva. Acest nume îl urmări după ce ea conteni să vorbească. Acest nume îl urmări după ce rămase singur. îl obsedă în momentele goale ca şi în toiul convorbirilor, ca şi în adîncul viselor sale. Aurelien se trezi asudat rostindu-1. Se sălta dintr-un vis urît pe jumătate uitat, dar unde zeci de chipuri de oameni pe care îi cunoştea slujiseră pentru scurtă vreme drept suport acestui nume care fugea de pe obraz pe obraz. Lucien...

Aurelien începea şcoala geloziei.

Un gînd îşi croi într-însul drumul său. Tocmai în legătură cu ceea ce şi-a închipuit el despre Berenice, că era asemenea celui care se îneacă, şi că se agăţa de dragostea lui. Poate că nu-1 iubeşte, pe el, pe Aurelien, însă iubeşte dragostea pe care el o are pentru ea. Nu şi-a închipuit mai devreme ceva asemănător, că totul se limpezeşte, că totul se întunecă. O otravă primejdioasă. Mai întîi Aurelien se leagă de toate elementele metaforei : există înecata, scîndura, marea, furtuna... Ce înseamnă oare toate astea ? Pe acest drum, de-a doua mînă, el caută înţelesul ascuns al acestei imagini, caută esenţa unei drame presimţite. Nu ştie cu adevărat nimic despre viaţa lui Berenice. Doar acel fel pe care îl are de a-1 aduce din nou la copilăria ei, în casa mare. Fără îndoială, vorbeşte atît despre trecut, ca să se ferească să vorbească despre prezent. Fără nici o îndoială. Se fereşte să vorbească despre acest Lucien, numit din nebăgare de seamă. Ori ca din nebăgare de seamă. Cine ştie ? Vrea poate să-1 pregătească pe Aurelien în vederea nenorocirii lui. Dar nu-i oare ea cea nefericită ? înecata, scîndura, marea. Ce suferinţă secretă poartă ea în fundul ochilor adumbriţi ? De la Lucien i-o fi venit oare deziluzia, datorită căreia are nevoie astăzi să fie iubită, să fie iubită la nebunie, ca să mai creadă în ceva, în viaţă, în vremea frumoasă ? Haida de, gîndesc cu picioarele ! De fiecare dată cînd a vorbit, în chip indirect, despre acest soţ ori despre farmacie, despre oraş, ce indiferenţă bruscă, dimpotrivă, dăduse în vileag. Acea provincie, cu tot cu Lucien, îşi trage obîrşia mai mult din plictiseală, din monotonie decît din dramă. Dacă ar afla oarecare dramă lîngă Lucien, din partea lui Lucien, ar

trebui atunci ca ea să-1 iubească, înecata, scîndura de salvare, marea. Doar atunci îl impresionează pe el stăruinţa în jurul lor a istorisirilor despre înecuri, se îngrozeşte amintindu-şi de masca sfărîmată, de acel surîs risipit pe jos, ca de-un presentiment.

Dacă totuşi cînd el crede cu-adevărat că ea îl iubeşte, ea nu iubeşte decît dragostea lui ? Atunci totul s-ar explica. Refuzurile. Umbra menţinută împrejurul ei. O punere în scenă cumplită. Să tărăgăneze lucrurile, să temporizeze, ca să-1 lase astfel, prins în pasiunea lui nesatisfăcută. Evident, evident. Mă gîndesc tot mai mult la asta. Ea ţine să păstreze dragostea, se teme să nu se stingă focul pasiunii lui, să n-ajungă la potolire. Ea nu vrea să dea nimic, vrea să ia totul. Să aibă în zare, ca un soare în fundul acelei plictiseli a provinciei, o lumină spre care, în toate mîrşăviile vieţii, să se îndrepte cu mîndrie. Cînd gîndeşte aşa ceva, Aurelien se simte cuprins de-o furie neagră. Ticluieşte răzbunări, stratageme, nemiloase răutăţi. Judecă numai cu sălbăticia, cu claritatea bărbatului care nu se gîndeşte decît să profite de femei. îşi bate joc de propria dragoste. Cine oare a spus că dacă nu s-ar fi vorbit atîta despre dragoste nimeni n-ar fi inventat-o ? Da, dar iată, a trebuit într-adevăr s-o inventeze înainte de-a vorbi atîta despre ea... Şi toate hotărîrile se topesc întocmai ca zăpada la soare cînd Berenice întîrzie puţin, şi cînd soseşte c-o rochie nouă, la fel de păcătoasă ca şi celelalte, şi cu acea voce pătrunzătoare, cam tremurătoare : „Te-am obligat s-aştepţi...“

El ar vrea să-i pună nişte întrebări. Nu îndrăzneşte. I-e frică să nu destrame farmecul. Ah, frumosul Don Juan fără trecere ! Mai întîi rîde de el însuşi, apoi îşi aminteşte cu asprime de ceea ce şi-a dat drumul să-şi închipuie cînd Berenice nu era de faţă. I-e ruşine de el însuşi. Dacă Berenice ar afla... Cum ar putea oare să afle, Berenice ? N-a spus nimănui... Tocmai de asta e cumplit, de nemărturisit. Fericirea noastră, chiar dacă ajungem la o fericire, şi-a pierdut măreţia astfel dinainte. Cine i-ar spune-o, lui Berenice ? Dar Aurelien el însuşi... „Berenice ?“ Ea înalţă spre dînsul întrebarea fără nuanţă a ochilor ei noptatici. El nu i-o va spune. E cu neputinţă.

— Aveam cincisprezece ani, zise ea, aveam cincisprezece ani cînd am înţeles cît de mult tatăl meu îşi iubise soţia... Pe mama... şi cît o fi suferit desigur... cînd am priceput semnificaţia acelei tristeţi adînci care i se citea pe faţă... acelor nelinişti dureroase... a mîinilor sale... cînd am priceput cît de nedrepţi fuseserăm cu dînsul... Mama şi cu mine...

Acum, cînd se repede să taie la palavre despre marea casă, Aurelien n-o ascultă decît c-o singură ureche. Ţin hangul cu muzica lor gîndurilor sale, chiparoşii din grădină, maşina care scoate apă, măslinii. El, el urmăreşte acea temă cu mii de variaţiuni de care e stăpînit pînă la obsesie. Caută explicaţia mai puţin totuşi a lui Berenice decît a lui însuşi. De ce primeşte regulile unui joc pe care nu vrea să-1 joace ? De ce nu se revoltă în cele din urmă ? I-a trecut prin cap gîndul de căpetenie : „Pu- tea-voi trăi fără ea acum ?“ E de negîndit, îngrozitor ! „Berenice..?[1]

Din nou ea a înălţat dubla întrebare întunecată spre el.

— Berenice, n-aş putea să mai trăiesc fără dumneata...

Ea clătină încet din cap. I-a luat mîinile într-ale sale. El caută să se desprindă. Vede o lacrimă în ochii săi. Şi-a pierdut cumpătul. Nu mai ştie ce să spună, ce să facă. O mîngîie el pe ea acum. Asta pentru ca peste două minute să se blesteme, să se ocărască. Sînt naiv, sînt tîmpit 1 M-a tras pe sfoară, ea, m-a tras pe sfoară din nou. îi atribuie gîndurile cele mai ticăloase, simţămintele cele mai vulgare. Se răzbună astfel pe supunerea ei, şi pe puterea pe care Berenice o are asupra lui. Nu ştie că n-atribui nicicînd celor indiferenţi o asemenea ticăloşie, o astfel de micime sufletească. Nu ştie că numai cînd iubeşti, şi fiindcă iubeşti, atribui dragostei tale tot ceea ce ar schimonosi pe oricine, şi care nu izbuteşte decît să te chinuiască pe tine însuţi. Ah, cu cît iubeşti mai mult, cu atît mai mult blestemi şi ocărăşti. Aurelien învaţă lecţia asta cu încetineală.

— Era o pisicuţă cenuşie în marea casă... i se zicea Pitoulet...

XL

E o femeie înaltă, cam cu apucături de bărbat; îşi poartă cu vigoare cei şaizeci de ani trecuţi. Se pare că nu-i de vină dacă părul nicicînd nu i s-a dezgălbenit cu totul. Ea îl trage cu cruzime, îl strînge grămadă în sus, îl prinde cu nişte ace după ce l-a presat, atît de bine încît nu prea pare să aibă mult. Trăsăturile adînci, care r-au îndesat cu vîrsta, nici un vicleşug nu le îndulceşte. Nici tu fard, nici tu pudră, ca s-ascundă dezastrul acestei piei blonde. Toată culoarea se află în ochii albaştri imenşi, sub genele ponosite. D-na Amberieux nu face decît o concesie în obrazul ei : barează gura cu o trăsătură stîngace de ruj, care scoate la iveală o mică parte din buze. Cu tricoul maro care atîrnă de toate părţile, cu **rochia** neagră lungă cum nu se poartă, dar care arată nişte ciorapi cenuşii, cu pantofi de preot, cum zice soţul său, a ce oare seamănă ea cu adevărat ? Două perle micuşoare la urechi.

— Niciodată n-o să-ţi treacă prin gînd, draga mea, că sînt o fostă dansatoare !

Face semn din ochi către Berenice. Este îndoita **ei** mîndrie, că nu poţi să pui la îndoială că nu e o fostă dansatoare, şi să afirmi că e o fostă dansatoare. Dar ce voce răguşită are !

— Hei, hei, nu te făli, tanti Marthe, protestează **Aurelien**. De-atîta timp sperii lumea cu tinereţea dumitale furtunoasă !

Iatacul lui **tanti** Marthe, căruia Amberieux îi **zicea** capernaumul[XXXIV] ei, era ticsit de obiecte maureşti, **aduse** dintr-o călătorie **a** soţilor în Africa de Nord. Cu **multe** «covoare cumpărate de vizavi, din Piaţa Clichy, şi cu per-

---

XXXIV **Cu sensul de : locul unde lucrurile sînt îngrămădite în mare dezordine.**

[1] **Infanterist francez în uniformă turcească.**

dele de lină roşie şi albastră care erau parcă din Delacroix, dacă ne-am lua după stăpînul casei. înăuntru, ca în vizită, pe o mobilă cu aplice de sidef, cu stîlpişori fasonaţi, cu sertare, cu etajere complicate, o delegaţie chineză : obiecte smălţuite, cai de teracotă, un Buda de porţelan, dragoni, lucruri de fildeş. Toate rămase moştenire de la acea soacră pe care tanti Marthe n-o cunoscuse, care n-a vrut să ştie de ea, dar care, moartă, îi trimisese scuzele prin acea măruntă lume asiatică, prin intimii casei dezaprobatori. Tanti Marthe adăugase tuturor acestor lucruri, ca să-şi alcătuiască împărăţia sa, cîteva perne de mătase albastră-deschis cu păsări şi cu flori pictate, pe cămin evantaie cu fluturi, în vase de argint marocane, şi în dreptul ferestrei o maşină de cusut, de-acelea care se pun în mişcare cu piciorul. Iar într-un colţ, o măsuţă de ma- hon pentru obiecte lucrate de mînă. Pe cămin mai erau •cîteva fotografii în rame pictate, un zuav *, Blaise la douăzeci de ani, colorat în galben, un grup urcînd la Expoziţie. Pe perete, un singur tablou, şi nu era de Blaise : o guaşă de Degas, din seria de exerciţii la bară.

— Da, scumpa mea ! continuă tanti Marthe, La mine te uiţi acolo... O schiţă pe care mi-a dăruit-o el... Aşa e. Degas mi-a făcut portretul în tutu la bară... da... şi tabloul a fost preţuit la treizeci de mii la vînzare... Se zice că e pe degeaba, că astăzi s-ar da pe portretul meu o sută de mii de franci cu ochii închişi.

— Pe portretul tău ! făcu Amberieux... Vai de păcatele mele !

— Ce bărbat curtenitor, e o plăcere să-1 auzi, rosti tanti cu vocea-i spartă ; nu-ţi vine să crezi, cînd l-am cunoscut eu nu ştia nici măcar să-ţi mîngîie piciorul pe sub masă ! Ah, bună bucăţică am luat !

Amberieux înălţă din umeri. Era alb tot, cu o mustaţă groasă, lungă şi pleoştită, pîrlită de tutun. Slab şi roş, cu umerii foarte ridicaţi, de-ajuns de gîrbovit, un bărbat înalt zdruncinat de tensiunea arterelor, cu vine ieşite în afară ca nişte sfori la tîmple, c-o reţea de zbîrcituri, cu nasul prea scurt, neserios în lege. Privirea foarte spălăcită în nişte mărăcinişuri de sprîncene. Nu se ştia dacă

astea însemnau slăbiciune ori bunătate.

— Cam de cît timp vă certaţi amîndoi ? întrebă Aurelien. De patruzeci de ani ?

— Ba de mult mai mult, măi omule ! ridică vocea triumfătoare tanti Marthe. Şaptezeci şi cinci... şaptezeci şi cinci şi douăzeci şi cinci... şi douăzeci şi unu...

— Să zicem de patruzeci şi şase şi să nu mai stăruim ! să năpusti pictorul. Dacă tu crezi că asta o interesează pe D-na Morel...

Berenice murmură ceva pesemne drăguţ. Marthe se întoarse spre dînsa.

— Fireşte, nu-mi fac iluzii... N-ai venit aici pentru ca să mă vezi... Ci pentru ca să vezi pictura lui Amberieux... Ce e ? Protestezi ? Drept cine mă iei, drăguţa mea ! Tocmai de asta, dacă ar fi avut atenţia delicată, o dată în patruzeci şi şase de ani, să-mi facă portretul...

— Nu s-ar vinde cu o sută de mii de franci ! întrerupse soţul.

— Mai întîi nu se ştie... Deoarece Degas, între noi fie vorba, dacă nu erau dansatoarele...

— Marthe, eşti stupidă !

— Blaise, ştiu ce spun. Ei bine, duceţi-vă să le vedeţi, alelalte ale lui, nişte... Dacă vă închipuiţi că ţin să vină aici de dragul meu, vă înşelaţi ! Sînt mîndră, eu, de pictorul meu, chiar dacă tablourile sale nu ating preţuri... Şi iată cum se învîrtesc lucrurile : cînd el avea douăzeci de ani, era la picioarele mele... îi dădeam eu de furcă ! Bine, acum, el mă înşală, asta-i o plăcere !

— Marthe

— N-am dreptate, Aurelien dragă ? N-ai să zici că n-am ? Hei, vezi, prietene scump, nu zice nu, mititelul... Doamnă Morel, pe-aici... Nu te însoţesc... Cînd lumea priveşte la pînzele sale, m-apucă nişte crampe...

Cum Aurelien părea dispus s-o urmeze pe Berenice, bătrîna doamnă protestă : „Tinerii ăştia de astăzi ! Aşadar pe mine mă lasă la o parte ? Nu-ţi dau drumul, Aurelien. Aşază-te aici, trebuie să depăn nişte lînă...

Privirea cu părere de rău a lui Aurelien după Berenice ieşind stîrni rîsul lui Amberieux, care trase din cot tînă- rului o împinsătură. Tanti Marthe, singură cu el, strîmbă din nas, înălţă din umeri, se ridică în picioare,

lovi încet cu degetul de mai multe ori obrazul lui Aurelien, îşi luă ochelarii dintr-un toc care se afla pe cămin, şi scotoci într-un sertar de la măsuţa pentru lucrul de mînă, de mahon, de unde scoase nişte scule de lînă de culoarea spanacului.

— Hei, zise ea, n-o să ţi se tragă moartea din asta *c-o* laşi cu Blaise... Dă labele, nepriceputule... Ai o înfăţişare ! Nu eşti prea frumos.

— Te asigur, tanti Marthe...

— Ta, ta, ta... Nu ştii să minţi... Mîinile... Aici, aşază-te pe taburel... Şi ţine de vreo opt zile pasiunea asta mare ?

— Dar, tanti Marthe...

— îndrăzneşti să spui că n-o iubeşti ? Vezi, nu îndrăzneşti... Bunule Dumnezeu al sculului, urmăreşte mişcarea, se agaţă tot timpul... E drăguţă şi dacă îţi place...

— Dumitale îţi place, tanti Marthe ?

— Are ochi nostimi... nu de proastă... E ceva serios ? El zise *da* din cap cu atîta convingere încît mai să-i scape din mîini lîna.

— Cine m-a pricopsit cu-n neîndemînatic ca ăsta ! Ţine mîinile răşchirate... Ceva serios cu adevărat aşadar ?... Prins în laţ ? Prins în laţ de-a binelea ? îmi place cînd cineva e prins în capcană...

— O iubesc, tanti Marthe.

— De îndată cu vorbe umflate... Spune-mi, băiatule, lasă-mă să te privesc... Chiar tu ai spus aşa ceva... îmi aminteşte de-atîtea... Atunci e ceva cu totul serios...

Ea se gîndi puţin, depănă mai strîns lîna. Apoi continuă :

— Totuşi... ultima oară cînd ai venit aici... s-au rărit vizitele tale... în sfîrşit, acum cincisprezece zile, acum trei săptămîni ?...

— Cam atît...

— Nu despre această drăguţă ne-ai ros urechile...

— Nu-mi aduc aminte...

— O, ba da 1 Am ţinere de minte...

— Dar nu era totuşi nimeni de care să...

— Spus-am eu asta ? în fine, e de curînd tare, amîndoi...

— Tanti dragă, o iubesc. Dar nu-i din partea amîn-

durora...

— Nu ?... Păcat. De altfel nu-ţi cer să-mi spui secretele tale. Spuneam asta... Eu, la vîrsta ei, cînd un bărbat-imi plăcea...

El suspină. Asta putea să însemne totul. Că nu era sigur că îi place. Că era vorba despre altceva. Că era măritată.

— In sfîrşit, nu înţelegi niciodată dandanalele altora... un tip ca tine... tînăr, voinic... Asta nu mă priveşte, la urma urmelor... Insă voiam să-ţi vorbesc despre altceva...

— Despre ce oare, tanti dragă ?

— Tocmai despre ultima ta vizită... despre ceea ce ne-ai spus aici, îţi aminteşti... nu, tocmai că nu-ţi aminteşti !

Mişcarea lînei se opri. D-na Amberieux puse ghemul pe genunchi, îşi scoase ochelarii şi privi la Aurelien cu mîinile în aer. Vocea i se schimbă, aproape că se îndulci :

— Dragul meu, e de speriat uneori cît de fără noimă se vorbeşte... fără să se ştie... O, nu-ţi fac nici o imputare ! Nu puteai să...

— Ce-oi fi spus oare despre... ?

— Ascultă... îţi aminteşti... erai plin de subiectul tău în acea zi... Fuseseşi la o serată la nişte oameni... se afla acolo o femeie care a recitat versuri...

— Ah, era în acea zi ? A fost şi Berenice la serata de-atunci...

—■ Berenice ! Cine-ţi vorbeşte despre Berenice ? N-ai spus nimic despre Berenice a ta în acea zi... n-ai zis nici pis... Nu... timp de un ceas ne-ai pisălogit, da, vezi, aşa e cum îţi spun... Nu s-ar cădea să te jignesc... dar ne-ai pisălogit... cu doamna aceea, cu rochia sa, cu ochii săi, cu versurile sale...

— Rose Melrose... da, m-a impresionat... dar, într-un cuvînt, ca şi cum întîlnisem un campion de tenis...

— Nu te apăra, ar putea să-ţi fie mamă...

— Exagerezi...

— De altfel, nu-i vorba despre tine... Insă...

Păru că chibzuieşte şi apucă din nou ghemul. Depăna lîna cu înfrigurare. Cînd mîinile lui Aurelien se eliberară, le apucă într-ale sale.

— Ascultă, dragule... Să-mi promiţi ceva... Dar, sigur,

tanti Marthe, tot ce vrei...

— Să-mi promiţi că niciodată... m-auzi, niciodată... în această casă, în faţa unchiului tău... n-ai să pomeneşti despre D-na Melrose... niciodată .. cu jurămînt...

— Cu jurămînt, tanti, însă...

— Nici un fel de însă.. O, şi apoi nu face mutra asta ■ Am să-ţi explic.

— Nu-ţi cer nimic, dacă...

— E o poveste veche, băieţaşule... O poveste veche. Nătărăul de unchi-tu... O mai iubeşte, imbecilul !

— Unchiu-miu ? Pe doamna Melrose ?

— Da, îţi închipui ! Ne întoarcem îndărăt cu nu ştiu cît... cu douăzeci de ani... Ăştia n-o întineresc pe ea... Blaise avea peste patruzeci şi cinci de ani... Iţi imaginezi.. Pînă atunci, pe el, femeile... eu îi eram îndeajuns, pe scurt... E adevărat că îmbătrînisem...

— Tanti dragă...

— N-ai fost gelos niciodată ? Nu ? încă nu. Ei bine,, gelozia, uite, e ca şi cum te-ai înţepa la deget pînă la sînge cu un ac... dar fără întrerupere... O, asta mi-a trecut!

— îmi pare foarte rău, dragă tanti, dacă aş fi ştiut...

— Iţi repet că mi-a trecut... El însă, netotul... Cînd **ea** joacă teatru pe undeva... zice că se duce la o partidă de şah... Eu fac pe cea... Norocul e că nu i se dau roluri adeseori, acestei tîrfe ! Ce mutră are el a doua zi !

— Dacă aş fi putut bănui într-adevăr...

— Nu te scuza, ai făcut o prostie gogonată, şi iarăşi zic, ai făcut o prostie gogonată, asta e ! Am preferat să-ţi spun... ca să n-o mai repeţi... cred totuşi că fusese îndrăgostit de mine, la douăzeci de ani, Blaise... Dar între timp... El nu bănuia că ştiu... Mă înţelegi, aş fi închis ochii chiar, dacă aia ar fi fost o fată oarecare cumsecade... Dar această otreapă. Era prea tînără pentru el... de altfel... Apoi se vedea limpede... bărbaţii... de la fiecare trăgea cîte ceva şi apoi... Blaise i-a îndreptat şi accentul...

— Şi accentul ?

— A, da, acum cu vocea asta fabricată, cu dicţiunea de maşină de scris ! Şi apoi nici zoaie de bideu, accentul mahalagesc pe care îl avea... Se numea Amelie Rosier...

El îi zicea Melie, prostănacul... De unde Rose Melrose....

— Ei, zău...

— Nu glumesc, nu ţi-am spus încă nimic ? Ah, să nu cumva să-ţi închipui că sînt geloasă acum... Ca să fii geloasă, trebuie să ai pe cine... Se zicea că era inteligentă... Se spunea la fel şi despre mine cînd n-aveam încă varice.

Berenice era foarte decepţionată de pictura lui Amberieux. îşi închipuise că va descoperi un pictor. Era un pictor ca toţi ceilalţi. îndeajuns de academic. Tot ceea ce îi arăta nu erau tablouri, ci doar nişte studii pentru unul, două, trei tablouri. Părţi componente bine desenate, un personaj, nişte obiecte. Apoi aceleaşi altminteri grupate. Evident Amberieux se deda cu totul ostenelii, după zeci de încercări, de-a băga în cadrul restrîns al unei pînze, şapte scene, şi trei decoruri, o alăturare bizară de evenimente fără semnificaţii, de fructe, de mobile, de străzi. Era un pictor de oraşe. însă ciudăţenia începea doar cînd era vorba despre compoziţie. Părţile alcătuitoare aveau lipsa de îndrăzneală, moderaţia şcolii. Intenţiile date la iveală în mod şters reapăreau lămurit în comentariile unchiului Blaise (îl vezi pe bărbatul ăsta ? Iată că i-e teamă, şi ia din nou o înfăţişare serioasă), şi cîte şi cîte, mai mult vorbe de sculptor decît de pictor, pretenţia în desen de-a sugera o mişcare pe isprăvite sau care stă să înceapă.

— Uite, zise el, această scoică... o recunoşti ?

Berenice n-o recunoştea. Se uită la Amberieux cu uimire.

— în tablou... acasă la Aurelien... un studiu pentru o scoică se află pe pervazul ferestrei...

Ea nu-şi amintea că se afla acolo o scoică.

— Ba da, ascultă, lîngă pudrieră... Aurelien nu ţi-a spus ? Şi nu se poate înţelege nimic din tabloul acela, dacă n-ai priceput însemnătatea scoicii...

— Iartă-mă, zise ea, Aurelien...

— Sînt un prost şi jumătate... Aurelien îţi vorbeşte despre altceva, negreşit... Har din pricina acestei scoici i-am dăruit tabloul... A aparţinut mamei sale, înţelegi... Mama lui Aurelien a fost foarte frumoasă...

— Asta mi-a spus...

— Şi avea acea scoică brună şi roz pe masa ei de toaletă... se afla printre farduri... mi s-a părut totdeauna

ciudat... îi plăcea s-asculte vuietul mării în faţa oglinzii sale...

Dacă pictorii ar picta totdeauna cum vorbesc... Berenice se uită la Blaise c-o vie curiozitate. El explica :

— Uite, acest tablou... tabloul lui Aurelien... îi zic : *Fereastra lui Pierrette...* Spre a încurca lucrurile, înţelegi... Dar, pe scurt, Pierrette sau care i-o fi numele, e femeia pe care n-o vezi, dar care se află acolo... şi-am vrut să pictez tocmai acest raport între ea şi lumea unde trăieşte... Interiorul burghez... un oraş foarte populat... întîmplările neprevăzute în cîmpul său vizual şi apoi acea nostalgie a mării, scoica... A fost o femeie cam superficială poate, dar cu goluri... cu uitări neaşteptate... uita de rolul său... visa... apuca scoica...

Tăie scurt ceea ce mai avea de spus şi arătă cîteva studii de nud.

— Pregătesc un tablou mare. Un şantier de construcţii... cu toţi lucrătorii, cu schelele, cu tot calabalîcul... cu cei gură-cască stînd şi privind... Şi cu oamenii pentru care acelaşi lucru e un spectacol, o muncă... Cu acel spaţiu geometric constituind o casă, intimitatea cu alte persoane... îţi place David ? Asta a fost un pictor...

Berenice nu-şi dădea seama de ce anume, dar i se păru că ultimele vorbe erau o improvizaţie pe neaşteptate. Pictorul spunea într-un mod cu totul visător acum : „Nimeni n-a izbutit să picteze pe cineva care *cu adevărat* nu face nimic...“ Rostea c-o emfază nemaipomenită locuţiunea adverbială. Berenice căuta vorbe plăcute. Te afli într-o situaţie tare grea să priveşti la tablourile unui’ pictor de faţă cu el cînd ţi se par fără însemnătate. însă Berenice îşi aminti că Aurelien spusese despre unchiul Blaise : „Este aproape singurul meu prieten...“ Cu toată diferenţa de vîrstă, ea înţelegea vorbele astea... întrevedea, fără să poată să exprime în mod precis, ceea ce îi apropia pe aceşti doi bărbaţi şi nu putea să nege că era cuprinsă, în ciuda voinţei sale, de-o simpatie foarte vie faţă de acest unchiaş gîrbovit, cu faţa pustiită, căruia îi ghicea sutele de manii şi bunătatea sfiicioasă. I se părea că printr-însul ar răzbate mai lesne prin misterul lui Aurelien. Ea amesteca în legăturile lor gîndurile-i intime, pornirea

de nelinişte, şovăiala gîndurilor, nesaţul sufle-

279[1]

îtului său. Cu o mişcare spontană, prinse braţul pictorului pe cînd el spunea nu importă ce : „Iartă-mă...“ murmură ea. El se întrerupse şi o privi. Pufni puţin în mustăţi.

— Vrei să-mi spui ceva ?

Ea zise *da* scuturîndu-şi părul blond.

— Sînt aici parcă idioţit de pictura mea... nu vedeam... Uşi opri retractările : Vrei să-mi vorbeşti despre Aurelien ?

— Da... însă...

El săltă din umerii încărcaţi de ani. Dobitoc ce eşti. Nu-ţi dai seama că cei de aici, de-alături, plesnesc de nevoia de-a vorbi... îi era sufletul scăldat de povestea sa, acestei micuţe... Dacă erau amîndoi îndeajuns de îndrăgostiţi ? El o invită să se aşeze pe-un scăunel. încăperea n-avea comun cu un atelier decît lumina pe care o primea [redacted]de pe acoperiş. Părea mai degrabă o mare odaie de ţinut lucrurile nefolositoare. Berenice avu impresia că pictorul •o instalase pentru ca lumina să cadă asupra ei într-un mod pictural. Ea zise :

— Nu... nu aici... nu acum... Oare n-aş putea să vă revăd... fără... fără ?

El îndreptă privirea spre uşa de la iatacul lui Marthe. Surise. De ce nu ?

— Vreţi mîine ?

îşi dădură întîlnire la Palais-Royal. Era acolo o mare •cafenea cu geamlîcuri unde se juca şah !

XLI

Acest vernisaj la miezul nopţii este un eveniment, şi •o invenţie nemaiauzită. Numai lui Zamora îi trece prin minte să imagineze asemenea lucruri. Aşa ceva nu s-a făcut niciodată. Gîndiţi-vă deci, la miezul nopţii, după teatru, s-arăţi tablouri, sub iluminaţii. Dar tocmai asta e. Pictorii sînt atît de absurzi cu lumina lor. Un tablou se cuvine să poată fi văzut oricum, pe faţă, pe dos, în bătaia vîntului, pe seară, dis-de-dimineaţă... Ar trebui să

se picteze tablouri fosforescente pentru noapte deplină. In sfîrşit, Zamora are răspuns la orice.

El ştie bine ce face şi că oamenii n-au poftă să se culce după teatru, că viaţa nocturnă în Montmartre începe tîrziu, că nu se merge în fiecare seară la Boeuf, şi apoi că un vernisaj este o distracţie gratuită. Intr-un cuvînt, tot ceea ce trebuie ca s-atragă acea clientelă bogată, acea lume care şi-ar bate joc de un folositor vernisaj pentru familiile burgheze. Se zice că şahul Persiei, de curînd sosit în Paris, va fi acolo. Aşa ceva este distins şi întărită opinia publică totodată. Se zice şi că dadaiştii, aceşti tineri smintiţi, sînt furioşi fiindcă acolo va fi *whisky* şi şampanie şi că vor veni cu bricege ca să sfîşie rochiile doamnelor. Asta bagă în oase oarecare groază ; sînt în stare de orice, aceşti zănatici. Dar, în acest caz, scumpule, n-o să dîrdîi de frică în faţa lor poate ?

Aurelien a sosit cu mult prea devreme. Nu mai putea sta locului : Berenice îşi va însoţi verii, la rîndul ei. Cele patru săli ale galeriei Marco-Polo, o rotondă cu două încăperi la stînga dînd una într-alta, şi la dreapta cu un salon de formă pătrată unde au instalat bufetul, sînt încă aproape goale şi mi-ţi par mari, deşi, judecind bine, sînt mici de tot şi te întrebi unde va sta toată lumea, în curînd, fiindcă va veni desigur mulţime de oameni. Comisarul de poliţie a ordonat să fie pe stradă sens unic în vederea seratei, maşinile se vor gara pe străduţa laterală...

E o lumină brutală peste tot; Zamora a schimbat toate lămpile ca ea să-ţi ia vederile. Va fi una dintre primele încercări de iluminare indirectă. Lumea nu-i încă deprinsă cu aşa ceva. La New York se pare... în orice caz, nici o culoare nu se păstrează intactă, toate sînt descompuse, cele roşii dau în portocaliu, cele violete în brun-roşu-în- chis... Zamora le ia în bătaie de joc : Zău, culorile, o superstiţie. Se află acolo, împreună cu *miss* Goodman, prieteni de-ai lor, un tip de felul lui strîmtorat, avînd un nas care respiră prost, o haină ponosită, să-vezi-şi-să- nu-crezi, iar soţia sa foarte Montparnasse : turban de mătase peruzea, o rochie ca de călugăriţă capuţină, un căţeluş de nedescris, galben,

în braţele-i slăbănoage. Aurelien regretă că şi-a îmbrăcat smochingul. Zamora are o haină albă la două rînduri, ca să pară de la Buenos-Aires, zice el. Patronul galeriei, foarte agitat, un brun gras pe care costumul îl strînge, un neguţător portughez care îşi spune numele Marco-Polo ca dumneata şi ca mine, purtînd inele şi o mustaţă subţire foarte aproape de nări, se învîrte peste tot locul şi ţipă fiindcă sandvişurile sînt în întîrziere. Două-trei perechi dau tîrcoale prin săli, vorbind încet, ca şi cum s-ar fi introdus la nişte oameni pe care nu-i cunosc.

De îndată ce Aurelien a prezentat omagiile sale lui *miss* Goodman, în albastru palid, larg decoltată, cu un spate, ce să vă mai spun, trebuie să şe prefacă numaidecît că se uită la pictură, deşi nu e nimic de privit într-însa : se şi cunosc toate astea, aceste tablouri-manifeste pe care le-a expus la Independenţi ; cel mare are aspecte de tăietură histologică şi a fost refuzat din pricina cuvîn- tului care se citeşte în mijloc, aceste invenţii exasperate şi exasperante, amestecate cu mici desene îndeajuns de pretenţioase, cu grosolane trăsături îngroşate, care ar putea fi de mîna oricui. Cel puţin aşa e în sala bufetului şi în hol. Cele două încăperi dînd din una într-alta sînt pline numai de portrete şi de capete de bretone. Seamănă cu nişte schiţe de magazine, cu schiţe fugitive de atelier, cu desen de maestru. Nişte acuarele ori nişte desene scoase în relief prin cerneală şi prin culori. Bretonele au oarecare farmec, ele fac trotuarul pe spetite, au ochii inegali, cam încrucişaţi, iar gurile menite multor exerciţii. Zamora a ciupit de undeva acest fel de-a lucra dantelele, de-a face aluzii la dantele. Astea au originalitate. Nu pentru mult timp. Dar mai au. Auzi vorbă, Zamora rîde din răsputeri cînd i se pomeneşte despre desenele de Rodin ! Intru- cîtva, e adevărat, ca un jucător de Popa-Prostu căruia îi vorbeşti despre un profesionist al ecarteului.

Ceea ce Aurelien căuta, vrînd ca lumea să nu observe, începe să sosească lume, se află în ultima sală unde lumina sparge ochii în sens strict. El l-a zărit de departe, şi îşi impune să n-o pornească într-acolo de-a

dreptul. Scrîş- neşte din dinţi puţin, îşi dă seama că nu-1 va putea suferi : în acelaşi timp are o blestemată curiozitate să vadă ce-a ieşit. O cunoştinţă sumară a şi căpătat după ce a văzut prima schiţă acasă la pictor. Se pare că n-a prea schim- bat-o, n-a prea schimbat-o. Se apropie de portretul lui Berenice...

— Ah, dragul meu Leurtillois ! Dumneata, aici ! Ia spune-mi, sîntem la Charenton ? O, atunci !

Dă de colonelul David, şi de doamna, bineînţeles. Trebuie intr-adevăr să înşire cîteva generalităţi. Cum se poate, colonelul şi soţia sa nu-1 cunosc pe Zamora ? Fără îndoială că D-na de Perseval le-a trimis invitaţie... Instinctiv, Aurelien coboară glasul. Ţipetele perechii îl stîn- jenesc. Ar dori ca *miss* Goodman să n-audă... Se uită pieziş cam îmbufnat şi la Berenice. Ca bretonele... colonelul îi oferă o ţigară. La drept vorbind, nu s-ar cuveni să fumeze. E o căldură prea mare, şi tot soseşte lume. Ce va fi oare în curînd ? E drept : Aurelien nu observase, se întoarse şi vede că galeria se umpluse aproape din- tr-o dată. Poate că Berenice şi sosise... ,,Şi ai văzut catalogul ?“ întreabă D-na David. în privinţa asta, nu-1 va scuti de nici un amănunt. Se află acolo lucruri de-o necuviinţă... Vede limpede că el n-o ascultă decît pe jumătate, dar asta nu-i curmă vorba, e deprinsă, toată lumea e aşa cu dînsa, se gîndeşte la altceva cînd îi vorbeşte. Oftează.

Aurelien se împarte între dorinţa de-a vedea dacă Berenice a sosit şi de-a se duce să vadă acea imagine a lui Berenice. însă fără familia David ; n-ar îndura comentariile lor. Norocul e că cineva îl smulge acelei perechi : anume D-na Schoelzer, soţia lui Jacques ; nu, Jacques încă n-a sosit, va veni... Nu-1 cunoaşteţi pe Valmondois ? Guy, D-l Leurtillois... Aurelien ştia vag că soţia lui Jacques avea o legătură cu un duce. Asta va fi fiind probabil ăla, ducele. Un bărbat de ajuns de gras, nu înalt, cu prea bogate manşete, cu o faţă de zăpăcit, blond... Aurelien, în învălmăşeală, soseşte dinaintea portretului lui Berenice.

Un fel de mînie surdă îl cuprinde. Asta este. Avea în cap gîndul ăsta, Zamora a trebuit să-1 înfăptuiască : două desene care se încalecă, două portrete cum

spusese, ochii deschişi, ochii închişi, gura care rîde, gura care plînge. E de-ajuns de asemănător, îşi îngăduie să fie de-ajuns de asemănător, fără să fie cu totul şi cu totul. Provoacă de asemenea, dacă priveşti cu fixitate, o senzaţie de crampă în fălci. Pierzi din vedere ceea ce este ,1a un desen, ceea ce este la celălalt, nu mai descifrezi aceste două feţe în mod distinct, şi se iscă un monstru, doi monştri, trei monştri, după cum asociezi aceşti ochi şi aceste buze desperecheate, această frunte şi acest nas, aceste spaţii pesiâ măsură de mari, această bărbie care e patologică... Lui Aurelien i se suie sîngele în obraz : la urma urmelor, Berenice nu-i aparţine lui, acestui Zamora, cine îi dă lui dreptul ? Pe neaşteptate l-a izbit privirea, o asemănare profundă. **Ar** avea talent oare, din întîmplare, acest escroc al picturii ? E totuşi Berenice, o nemaivăzută Berenice. Lui Aurelien i-e teamă şi i-e poftă s-asculte ce vor spune oamenii despre ea. Intr-un cuvînt, e gelos.

— Vă uitaţi la portretul D-nei Morel ? zise o voce din-dărătul său. E curios, ehei ? Seamănă cu ea...

El s-a întors la Mary de Perseval; o Mary de mătase roz cu orhidee peste tot, se află acolo cu Paul Denis, cu doctorul Decoeur şi cu o doamnă pe care Aurelien n-o cunoaşte, cu foarte frumoşi ochi scăldaţi în ceaţă.

—■ E D-na Morel ? N-am recunoscut-o... răspunse el cu bruscheţe.

Apoi îşi dă seama c-a săvîrşit o necuviinţă şi sărută mîna lui Mary.

— Fireşte, zise aceasta, o cunoşti pe Yvonne Georges ? Nu ?

Aşadar femeia cu ochi mari e cîntăreaţa care se întoarce din America înconjurată de un fel de legendă confidenţială. E de-ajuns de frumoasă, se gîndeşte el, şi de tragică... exact ceea ce ar vrea să fie aceste desene de Zamora. Şi ceea ce ele nu sînt. Zgomotul de voci se înteţeşte, se simt strînşi din toate părţile ca nişte sardele. Din ce în ce mai puţin se poate privi la tablouri. De altminteri, nu sînt acolo pentru asta. Uite, Paul Denis n-are cravată. S-ar părea că acesta e cuvîntul de ordine

al dadaiştilor astă-seară. Nici o cravată. Scundul gras, de colo, cu ochii ieşiţi în afară. Se văd circulînd o jumătate de duzină, vorbesc tare, şi îi recunoşti după acest semn distinctiv. Nişte tineri nu prea bine îmbrăcaţi. Cu femei de tot felul. S-ar părea că generalul Mangin e de faţă. Dacă am lua un pahar la bufet... Se pierd în îmbulzeala inversă a mulţimii. E un zgomot al naibii, rîsete, voci ascuţite : „Vă distraţi ?“ şopti Zamora, alb tot, cu capul său negru, în tăcere, la urechea lui Mary. Ea a prins braţul lui Aurelien.

— Nu te mai vede nimeni... E pasiunea ?... Bine, fă ,pe discretul! E îngrozitor, cît sînteţi de demodaţi, scumpul meu !

Ii dă drumul ca să se arunce în braţele lui Zoe Agathopoulos, mai slabă decît se cuvine, şi care ar trebui să se îndoaie ca un metru pentru ca să nu supere lumea din jur. E cu o persoană în haină bărbătească, tot ceea ce e mai clasic, cu păr ca de barman, iar fusta strimtă i se lipeşte de picior ca un pantalon. Partea comică o constituie vastul ei piept. Complet afonă... Zoe se strîmbă spre Aurelien. Pare hidoasă în lumina aceea, şi face pe copila. ■Oscilează între prietena sa şi tînărul acela ca şi cum s-ar strădui să şterpelească dulceaţa mamei sale. Cînd mă gîn- desc că am putut cîndva s-o privesc oarecum cu interes, îşi zise, şi se depărtă de ea printr-o săritură de parcă l-ar fi supt ca o gură viitoarea asistenţei.

— N-ai văzut-o pe Rose Melrose ?

Doctorul Decouer îi puse această întrebare foarte încet, cu un soi de asprime în neliniştea care îndurerează. Rose ? Ah, asta... El se gîndeşte din nou la confidenţele lui tanti Marthe, şi se întoarce spre soţul vrednic de milă. Nu, n-a întîlnit-o pe-acolo. Poate că a şi venit în încăperea vecină... cu toată lumea asta... Doctorul îşi ;şterge fruntea. Intr-adevăr e o mare căldură. Astfel fiecare, în această îmbulzeală, îşi poartă cu sine drama, ■ dragostea. îl ia de braţ pe Decoeur. Sub cuvînt că o caută pe Rose, ar putea să dea peste Berenice.

— Ştii, zise soţul, Rose va avea teatrul său... Da. Şi afacerea cu parfumurile începe a se contura... D-na Per-

seval a binevoit...

— Apropo, întrerupse Aurelien, nu l-ai zărit cînd ai intrat pe Barbentane cu soţia sa ?

— De ce mă întrebi asta ?

— Să vezi, pentru că...

Nu vrea să rostească numele D-nei Morel. Termină încurcat :

— In sfîrşit, aşa... pentru nimic...

Se află în sala mare, aceea care alcătuieşte rotonda, unde este uşa dinspre stradă. E o cacofonie de convorbiri. Braţe prin aer trec farfurii cu sandvişuri, pahare stropesc ici-colo rochii. „Ce de mai automobile !“ rosti careva de lîngă dînşii. Sînt incidente la poartă. Stăpînul casei se repede cu inelele sale, cu muşchii trunchiului încordaţi, cu politeţa sa portugheză. Poiret, bărbosul, intră ; s-a îngrăşat, e în *tweed* deschis ca pentru golf, cu o eşarfă de lînă de-un roz viu la gît şi alături de el o fată de-ajuns de trupeşă, cu ochi imenşi, făcuţi dintr-o întreită trăsătură de albastru-negru, cu o pălărie de paie nepotrivită în ajun de Crăciun, şi cu pulpele goale. „Mă întreb ce-o fi făcînd oare Rose“, nu se poate stăpîni să nu zică Decoeur. Apoi îşi dă seama cît de nelalocul lor au fost aceste vorbe. Surîde stins lui Aurelien : „înţelegi ce se petrece, mă port cu ea ca o mamă grijulie şi fricoasă, îmi închipui în- tr-una că i s-o fi întîmplat cine ştie ce, ca şi cum ar fi o copilandră..."

Printre toate acestea, pe-o estradă, în fundul holului, se află un pian căţărat, o tobă umflată, şi se fac numere de varietăţi. Deocamdată, în interesul general, o doamnă tremurînd toată cîntă ceva care nu s-aude. Are un soi de desperare care ar stîrni rîsul ori plînsul, dacă ai fi atent. Ea iese din rochia sa de lame argintiu ca o floare dispreţuită, îşi frînge frumoasele-i braţe dalbe, pieptul i se umflă, şi într-o linişte de scurtă durată a mulţimii, recunoşti cu uluire că e *Cintec trist* de Duparc pe care îl intonează cu întreg Dostoievski în gîtlej.

Decoeur şi Aurelien s-au scăpat de ceilalţi, dar nu de Paul Denis care, aruncat ca o minge din grup în grup, li se întoarce. E foarte excitat. Se dedă la glume. Are o bucurie ghiftuită de sandvişuri. Revarsă în jur drăco- venii, răutăţi care i s-au istorisit de curînd. Le uită de

altminteri, fiindcă amestecă totul, face de unul singur un vacarm cît zece, şi se pierde într-o povestire încurcată, ca de obicei împotriva lui Cocteau, care se află acolo, îl vedeţi ? cu părul său ciufulit, cu privire la nu ştiu care muzician, la o prinţesă, şi la o recepţie care nu va avea loc.

— Te admir, scumpul meu Denis, zice doctorul cu tonul său amar şi ipocrit, îţi admir uşurinţa de-a te mişca prin toate astea... ah, eşti dintre fericiţii acestei lumi ! Ce lipsă de sfială, ce libertate de acţiune !

îngustimea, spre a trece la bufet, e cumplită. E îngrozitor ce năvală poate să dea un asemenea public asupra consumaţiilor gratuite. Femei, bărbaţi. Toţi ăştia parfu - mâţi şi asudaţi. Tipul înalt, elegant, cu părul alb deasupra unei feţe întunecate, pe lîngă care e stăruitor prezent D-l Marco-Polo, se numeşte Wisner, Wisner-ul automobilelor. Şi iată-1 din nou pe Zamora, în costum mai tropical decît oricînd, are darul ubicuităţii, şi l-a atras aici venirea unui bărbat scund cu părul negru, cu faţa iluminată de un vădit geniu, cu o şuviţă căzîndu-i peste ochi şi care pare aşezat pe-un rulment : argint viu. E Picasso, căruia îi vorbeşte un bărbat în frac, foarte gras, cu gîtul vîrît în cravata-i albă, omul Baletelor Ruseşti, Serge de Dia- ghilew. Acolo, Paul Denis îşi pierde siguranţa, nu-1 vor opri, trebuie să ştie ceea ce se vorbeşte, striveşte lumea, se scuză pe lîngă sînii unei gingaşe doamne tinere, dar se îndreaptă spre acel grup care constituie pentru dînsul steaua polară. Scundul gras fără cravată, cu ochii pedon- culaţi, îşi dă silinţa să-i atragă atenţia în mod de-ajuns de usturător. Paul strînge din umeri.

— Uf, zice doctorul, cum dau buzna la bufet. Un pahar va fi bine venit. Un *whisky,* Leurtillois ?

— Nu. O oranjadă. Adu-ţi aminte ce-ai spus despre ficatul meu...

— Ei aş, ei aş, va dura cît vei trăi dumneata, orice ar fi...

Chiar în acea clipă, în timp ce va lua paharul întins, Aurelien o zăreşte pe Diane. De vreo şase luni n-a mai întîlnit-o pe D-na de Nettencourt. E acolo, mai frumoasă decît oricînd. îi surîde cu toată faţa, cu voluptate. Poartă

ca totdeauna cea mai frumoasă rochie de la serată. Lumea nu se uită decît la ea. La treizeci şi cinci de ani, mai plină şi mai coaptă, lasă în umbră femeia care a fost la douăzeci de ani. E în alb cu giuvaeruri roşii, care sîngerează la încheieturile mîinilor sale, la gît, pe piept. Şi un învoit mănunchi de trandafiri în braţe. Fiindcă la fiecare moment cineva îi dăruieşte trandafiri. E considerată drept tot ce e mai preţios şi tot ce e mai impertinent în Paris. Chiar lui Wisner mai adineauri, în îmbulzeală i-a părut rău după ea, după femeia asta care trei ani a fost a sa, de prin 1910. La trecerea ei nu mai e îngrămădeală. S-a îndreptat spre Aurelien ca şi cum ar fi fost singuri pe-o alee din Bois de Boulogne. îşi aminteşte de această alee, aproape de Pre Catelan... El de asemenea, în aceeaşi clipă... Doamne, dacă Berenice ar sosi acum... Ei şi, e liber să-i spună bună-seara prietenei sale *de demult,* D-nei de Nettencourt.

— Bună-seara, Aurelien ! zise ea.

Iar lui Decoeur i-a întins mîna ca să i-o sărute. Doctorul cunoaşte toată lumea.

— Rose nu-i pe-aici, doctore ?

N-ascultă ce îi răspunde el. S-a aplecat asupra paharului din mîna lui Aurelien şi, fără să ceară voie, bea dintr-însul. Ce gît nemaipomenit ! E lucru rar, o femeie' desăvîrşită. Ah, Doamne. Un neîndemînatic. Paharul peste rochia albă, şi trandafirilor li s-a dat lovitura finală. Lumea se îmbulzeşte. Neîndemînaticul e Paul Denis, cai de-obicei. îşi cere iertare. Diane rîde. Paul este în al nouălea cer, ca pe jar s-o cunoască... Aurelien simte lîngă dînsul pe-această femeie care se sprijină în mod de-ajuns de indiscret... Cu cine o fi oare astăseară ? N-o fi venit singură totuşi... Pe neaşteptate, surîsul lui Jacques Schoelzer în spatele ei, sub lornionul acestui băiat înalt blond, cu mustăcioară palidă, îi apare lui Aurelien ca o revelaţie. Ah ! cu el este ? Nostim lucru Parisul...

— Bună ziua, Jacques...

Urmează o conversaţie cam anevoioasă lîngă bufet, însă Paul Denis prinde rădăcini. Fiindcă murdărise rochia, îşi cîştigase un drept evident asupra D-nei de Nettencourt. Diane se distrează :

— Pe unde ţi-i fi uitat cravata, scumpe domn ?

Ea nu-şi dă seama ! El se umflă în pene. Explică. Dada... Diane îşi face o idee foarte relativă despre dadaism. Dar o distrează să-1 bage în buzunar pe acest băietănaş cu te miri ce : „Ţine...“ L-a dăruit o batistuţă de mătase roşie pe care o purta trecută printr-o brăţară. Acum se pregăteşte să-şi înnoade cum va putea o cravată ! Paul îşi iese din fire. Prins între teama de ceea ce vor spune ceilalţi, fiindcă se hotărîse să nu se poarte cravată în acea seară, şi gloriola de-a face paradă cu favoarea acordată de-o femeie frumoasă. în sfîrşit, trece batista încăle- cînd-o pe butonul gulerului... Deodată, în încăpere, nimeni nu mai vede altceva decît această pînză de întărîtat taprii. Poate fi sigur de-o scenă din partea lui Mary. O,, şi apoi îl plictiseşte la culme, femeia asta !

Mai întîi, cum Diane s-a întors spre Jacques Schoelzer, cu tot cu trandafirii săi, asta atrage asupra lui Paul Denis atenţia lui Roussel, croitorul. Spusese că n-o să vină la vernisaj, dar cum are totuşi două desene ale lui pe care le-a împrumutat lui Zamora în vederea expoziţiei... „Le-ai văzut, dragul meu Denis, două desene de... A scris pe ele «Aparţin lui M. Ch... R... Sînt de-o străvezime, nu ţi se pare ? pur şi simplu de-o străvezime../[4]

Adevărul e că a văzut scena cu D-na de Nettencourt şi că se pîrjoleşte de curiozitate : „Fii atent, dragul meu Denis, e o fiinţă frumoasă... dar se zice că privirea ei deoache... acum cîtva timp... în sfîrşit, acum cîtva timp... să fim galanţi... un tînăr ofiţer care îi făcea o curte ne... a murit acasă la ea într-un fel de... Pe scurt, te-am avertizat. ..“

Pînă una-alta, acest bărbat vîrstnic l-a ţinut în loc pe cînd Diane se îndepărta. Dacă n-ar fi să aibă într-una speranţa că o să-i vîndă un manuscris, ce l-ar mai fi dat naibii, şi într-un fel încît... atîta doar îţi spun 1 în loc de asta, bombăneşte ceva şi face tururi şi retururi repezi între un domn purtînd un peplum grec, părul gri strîns într-o panglicuţă, pe care l-a luat drept o doamnă vîrstnică mai întîi şi care nu e decît Raymond Duncan, şi prietenul său, Tristan Tzara, un nostim omuleţ, foarte vesel, cu monoclul său legat c-o panglică neagră şi pe

care cravata roşie a lui Denis îl porneşte pe-un rîs în hohote. „Roşu ! zise el, de ce roşu ?“ Rostogoleşte într-un mod îngrozitor pe R şi rîde cît îl ţin puterile. Rîsul ăsta va fi avînd probabil, pentru dînsul, un înţeles care scapă celorlalţi. Este un rîs cumplit de contagios. însă Paul Denis o şterge în hol, cît p-aci să se izbească de Jean Cocteau, ceea ce constituie pentru el un eveniment foarte neplăcut şi foarte important, şi în tărăboiul dezlănţuit de un jaz în miniatură pe estradă, pune mîna din nou pe Diane de Nettencourt care vorbea cu Aurelien...

— Sînt cavalerul care nu ştie ce să mai facă pentru dumneavoastră, doamnă, cavalerul care stă gata să vă slujească în toate felurile...

Dintr-o dată privirile lui Aurelien cad asupra lui Barbentane, care tocmai intră. Edmond e în frac, împreună cu Rose Melrose în negru într-o bogată capă de hermină. E atît de maiestoasă încît toate privirile se întorc spre dînsa : surîde, înaintează, douăzeci de persoane o înconjură. Edmond cu Rose ? Aurelien nu vede nici pe Blanchette, nici pe Berenice... Ce înseamnă asta ? Cum întoarce deodată capul, surprinde expresia feţei lui De- coeur. E ceva cu desăvîrşire înspăimîntător. Un amestec de adoraţie, de furie şi de teamă. Un fel de convulsie a trăsăturilor. Nu se poate trăi cînd iubeşti astfel... Diane de Nettencourt zise în mod foarte binevoitor : „Să mergem, şi astă-seară Rose va fi cea mai frumoasă !“ De- coeur nu s-a urnit din loc. O aşteaptă. Se va îndrepta spre dînsul. Ştie că va veni la dînsul. Asta e tot ceea ce mai face de dragul lui, dar o face totdeauna. într-aşa fel încît lumea zice : „Vedeţi, e soţul său...‘[l] El aşteaptă. Nu se poate ca ea să nu-1 fi văzut. Mîinile îi tremură.

Nu, astă-seară nu va face gestul consacrat, nu va întoarce spre el acea bărbie ridicată în sus... N-are ochi decît pentru cavalerul său, rîde, se reazemă de dînsul. O, ce bine cunoaşte el acest rîs, acest rîs tocmai, acest rîs. Nu se urneşte din loc. îl lasă pe Aurelien să înainteze.

— Doamnele nu te însoţesc ?

Nici măcar n-a zis bună-seara, Aurelien. Fiecare cu tulburarea, fiecare cu dragostea lui. Edmond înalţă din

umeri. Nu. Dar cum de este cu putinţă ? Berenice... Da, ştiu. însă în ultima clipă... O, ştii, femeile au nervii lor.

Nu este o explicaţie. Aurelien stăruie.

•— Ascultă, zău, zise Rose, am venit să vedem pictura. Nu-i aşa, Edmond ?

E o pretenţie de necrezut, Edmond proferează ceva care nu se aude din pricina jazului. Alţi nou-sosiţi îi silesc s-o ia spre fund. Atunci Rose îşi zăreşte soţul. îi face un slab semn de prietenie.

El a sorbit cu ochii acest slab semn, l-a sorbit cu ochii, acesta e cuvîntul potrivit. Nu s-aştepta la acest gest, dar se cuvine poate s-o înţelegem pe Rose : într-o asemenea mulţime, într-o asemenea înghesuială. Aşa se întîmplă totdeauna. El îşi dă silinţa să nu vadă oamenii dimprejurul ei. îşi dă silinţa s-ajungă lîngă ea. îi va fi fiind prea cald negreşit cu hermina sa. „Nu vrei să-ţi scoţi mantoul ?“ 1-1 va duce el. Aşteaptă să i se spună i a doua oară. N-a auzit. Hermina ? Nu, Jicky, prefer s-o ţin pe mine. El stăruie. Dar ce te-a apucat, dragă ? Edmond, adu-mi ceva să beau !

Edmond este urmat de Aurelien.

In fine, explică-mi ceva mai bine...

— O, ştii, Blanchette, de un timp ! Trebuie într-adevăr să ţi-o spun. Mi-a tras o gură cînd am zis că vom trece s-o luăm pe Rose, şi, mă ştii pe mine, nu-s dispus să mă las dus de nas... atunci au urmat ţipete, lacrimi... nu era de scos în văzul lumii... Berenice n-a vrut s-o lase singură...

— Ea nu ţi-a spus nimic să-mi spui mie ?

— Nu... cred că nu... nu, cu siguranţă nu...

Inima lui Aurelien cît p-aci să-şi oprească bătăile. Nu-i mai este cald. Totul s-a întunecat. Serata, sărbătoarea capătă o înfăţişare sinistră. Ce se cîntă ? îţi sparge urechile. Aurelien începe să surprindă caraghioslîcul oamenilor, al carnavalului care îl înconjură. Nici o vorbă să nu-i spună ! Era totuşi atît de lesne...

— Ascultă, Edmond, nu-i cu putinţă... îţi va fi spus ceva desigur...

— Cînd îţi spun că nu !

Şi Aurelien îşi ascunde insuccesul neaşteptat sub

pretextul unei mondenităţi unice în felul său : „Uite, e de-o grosolănie faţă de Zamora... după chestiunea cu portretul !“

Pe Edmond îl prinde rîsul. Aurelien nu înţelege pentru ce anume. Se îndîrjeşte să repte că e o grosolănie. Deodată, Edmond îi apucă braţul, şi şopteşte : „Priveşte... cine îi acolo...[11]

Aurelien priveşte. In pofida celora care îl preocupau în acel moment, astea fac un ciudat efect şi asupra lui. Auzise spunîndu-se într-adevăr adineauri... dar nu crezuse mai mult decît în venirea şahului Persiei, pe care o anunţaseră... Nu era şahul, şi era mai mare surpriză decît şahul, cu toate că şturlubaticii dimprejur nu păreau că băgaseră de seamă. Acest bărbat avînd sistemul pilos negru punctat cu cenuşiu, umerii înălţaţi, o nostimă ţinută oblică, o piele galbenă, mustaţa tăiată prost, părul împlîntat mai jos pe frunte, bărbia autoritară... în zadar venea în civil, nici o îndoială... Era Mangin. Se afla lîngă o femeie care se distra jucîndu-se cu nişte eşarfe întunecate, o femeie ciudat croită din acelaşi material, din aceeaşi stofă ca şi el. Aurelien recunoscu pe contesa de Noailles. Generalul se străduia să-i facă loc să treacă. Părea obosită. Aurelien o auzi spunînd : „O, jazul ăsta !‘- El se uită la Edmond. Umblau aceleaşi gînduri prin capetele lor. Aici, el... Ce fantezie stranie ! Fuseseră împreună amîndoi în armata Mangin. Nu dăduse norocul peste ei.

Edmond spuse foarte încet : „Cînd tu nu mai erai cu noi... la sfîrşit cu totul... l-am văzut cîndva... pe drumul spre Maubeuge în seara cînd ocuparăm Laon... In maşina sa... Ţipa la tipii din geniu care nu astupau adînciturile îndeajuns de repede... Avea mutra de-acum... ţeapăn ca un par... Nişte oameni înfuriaţi au aruncat cu pietre în maşina sa... El nu mişca...“

Aurelien strînse din umeri. Ciudat loc pentru asemenea amintiri. Mangin... Nimeni nu-1 putea suferi, însă era stimat, zise el. „în fond, Mangin înseamnă mai mult decît oricare altul victoria noastră...“ Edmond zise in silă : „Victoria noastră ! Ah, dragul meu !“

Generalul şi poeta plecaseră.

Aurelien nu mai aştepta pe nimeni. Nu mai avea nici

o noimă să fie acolo. Ea nu va veni. Cît de groaznici erau oamenii ! Diversitatea lor chiar. înfiorătoarea nebunie a acestor tablouri, veselia nesăbuită din capetele care se învîrteau prin încăpere, convenţionalul din această serată idioată, mondenitatea fără miez a acestor paiaţe. „Ah, e fermecător !“ striga o curcuţă cîrlionţată care se străduia s-atragă atenţia lui Zamora, mistuită pe de-antregul de dorinţa de-a plăcea prinţului R., vecinul lui Aurelien din insula Saint-Louis, acela chiar cu care Mary se temea să nu se întîlnească pe scări. Jazul era la bufet, dar lumea nu scăpa atît de ieftin. Jean-Frederic Sicre, bursucelul cu ochii cît cepele, îşi cîntă operele la pian.

Aurelien îşi tăie drum spre ieşire. Pe la uşă, D-l Marco-Polo îl salută, ca şi cum ar fi fost din familie... îşi aşezase la adăpost cei cinci-cai-putere în strada laterală, şi îşi lăsase acolo pardesiul. Era frig, şi cădea acum o zăpadă în două cu ploaie. Şovăi în stradă ; urca-va spre bulevardul Saint-Germain, coborî-va spre chei ? îşi ridică gulerul, şi dădu zor spre Sena, deoarece văzuse nu prea departe licărirea unui bar luminat. Se repezi intrinsul ca un vînt turbat.

Abur umed se întindea pe geamuri. în lumina palidă, cîţiva consumatori stăteau să sfîrşească o belotă, o pereche într-un colţ, cu capetele împreunate. El ceru telefonul.

Sunetul se prelungi colo, la capătul firului. Vor fi dormind negreşit în strada Raynouard. Vru să pună la loc receptorul. Era oare un ceas potrivit ca să telefoneze ? Stătu ascultînd sunetul. Nimeni n-o să vină. Aşteptă totuşi. în sfîrşit se ridică receptorul. O voce... Nu era Berenice. Fu ispitit din nou să pună la loc receptorul. ,.Alo, făcu vocea, cine e ? Ce e ?“ Era Blanchette. El zise : „Blanchette ?“ Ea tocmai se va fi trezit din somn probabil, se înşelă : „Tu eşti, Edmond[1]!...“ Vibra atîta bucurie, atîta speranţă în această voce încît Aurelien n-avu curajul să continue convorbirea... Fără să-şi dea seama bine ceea ce făcea, puse la loc receptorul.

Stătea acolo, în faţa aparatului mut, zicîndu-şi : „Ce-o fi gîndind acum ea ?“ Berenice desigur dormea...

Atunci... L Plăti convorbirea şi o şterse prin ploaie în căutarea aşinii sale.

XLII

Pierduse timpul, tărăgănise prin Montmartre pînă ce iu mai putu sta în picioare. Fantome absurde îi pluteau >rin memorie împreună cu atmosfera înnăbuşitoare de la Lulli’s[11], de la barul prea luminat al lui El Garron, unde läduse peste Simone cu un argentinian, peste nişte negri 3 tabac-bar la răscrucea Pigalle-Fontaine, şi în zori de iuă peste sandvişul cu pui în rotiseria cu fete în pi- ioare, cu vînzătoarea de flori dormind pe masă şi cu eschizătorul portierelor de la Château Caucasien care, 1 glumă, şterpelea din panerul ei cele din urmă violete...

Totuşi cînd se trezise din somn deodată, cu păcătoasa e sudoare, cu cearşafurile mototolite, cu un simţămînt de îngrijorare şi de putere, nu era ceasul decît opt şi jumătate. Ar fi jurat, din pricina tuturor acelor vise, că străbătuse o noapte lungă, o noapte nesfîrşită. Nu putea să telefoneze în strada Raynouard decît după cîteva ceasuri. Deschise persienele, privi dezordinea, ghetele aruncate, obiectele obişnuite încărcate de semnificaţii noi, acea Tanagra pe care Berenice o atinsese, tabloul de unchiul Blaise, scrumiera Abdullah. Şi se repezi sub duş. O, această ploaie caldă şi rece după plac, această primăvară între perdele de cauciuc... ce tihnă după somn ! îşi recăpăta în fine uşurinţa de-a se mişca şi tinereţea trupului, îşi prelungea această plăcere. Ştia bine că la sfîrşit se vor pune pe tapet probleme supărătoare.

O scrisoare strecurată sub uşă. O scrisoare de la Armandine. Un volum... ce-o fi vrînd oare de la dînsul ? îl văzuse nu atît de demult. Scrisoarea începea cu : „Dragul meu Reliot...“, numele pe care i-1 dădea mama lor de copil. Era acolo ceva tulbure. Şi apoi tot soiul de consideraţii în legătură cu grija pe care Armandine o purta fratelui său după ultima lor convorbire, că ea nu putea crede, dar că el era liber de tot, că dacă asta era

fericirea lui, nici ea, nici soţul său, şi nimeni nu se poate, lăuda că ştie unde e răul, unde e binele ? Numai că Aurelien chibzuise el bine ? O femeie măritată... Tot ceea ce aşa ceva implică... Este posibil evident divorţul... Dar răspunderea cumplită... etc. în sfîrşit, Armandine păres s-ajungă la fond :

— îţi voi mărturisi, Frerot[XXXV], că de foarte mult timj mîngîiem, Jacques şi cu mine, un vis, o himeră...

Aurelien înălţă din umeri. Cunoştea el bine aceasti trăsătură de stil a surorei sale, din scrisori, care consti în a îngrămădi substantivele ca să spună un singur lucn cînd era strîmtorată.

— Nu trebuie oare să ne gîndim la viitorul copiilor Să le lăsăm cîndva, mai tîrziu, un loc al lor, un refugi familial, care va menţine legăturile...

Trecu peste mai multe rînduri. Ştia că în proza sorc rală [2] se putea sări cu picioarele împreunate pe deasupr cîte unui paragraf spre a da peste ceea ce ea dorea să spună :

— Lucrul anevoios, Frerot...

Ah, lucrul anevoios urma să se apropie de vreme ce folosea din nou acest gingaş termen de afecţiune :

— ...este să scoţi din toată afacerea banii trebuitori pentru cumpărarea unei proprietăţi. Jacques zice totuşi că s-ar hotărî, chiar şi acum, la reconstrucţia regiunilor devastate, e preferabil să se apeleze la capitaluri, să se dezvolte întreprinderea, să se pună în funcţie uzina din plin...

Pe scurt, ei se gîndiseră, soţii Debrest, la acel Saint-Genest, lăsat moştenire lui Aurelien, de la care lua cîştiul, dar fără să se ocupe în vreun fel, fără să se ducă vreodată la faţa locului. Se afla acolo un pavilion care s-ar fi putut repara şi mări, dat fiind că suferise stricăciuni în timpul războiului, şi că dobîndind protecţia cuiva, reparaţiile... Pe scurt, dacă Saint-Genest ar fi fo6t al lor. soţii Debrest ar fi clădit acolo. Şi ce-ar putea oare să-1 coste pe Aurelien dacă li l-ar ceda lor ? Cumnatul său i-ar plăti aceeaşi sumă ca şi

---

XXXV **Frăţioare.**

* **Cuvîntul francez *sororal, ale,* vine de la latinescul *SOTOT, sorori* înseamnă : relativ la soră, la surori. Moştenire sororală.**

arendaşul, ba chiar, în fine, văzînd şi făcînd, fără angajament, puţintel mai mult... Aurelien ar obţine avantajul să nu fie obligat să se ocupe de arendaş, de proastele recolte, în sfîrşit, de toate împrejurările neprevăzute legate de proprietatea agricolă ; cei din familia Debrest ar avea, fără să verse capital, pămîntul pe care ar fi datori să-1 plătească, de altminteri, în alt mod... N-ar avea decît avantaje de pe urma acestui aranjament : mai ales că, date fiind nepăsarea lui Aurelien, viitorul său nesigur, s-ar putea cine ştie ? să fie atras să contracteze un împrumut cu ipotecă în primul, în al doilea, în al treilea rang, şi într-o bună zi, Saint-Genest, care venea de la mama lor, ar trece în mîini străine...

Apoi Armandine părăsea acest subiect şi vorbea desore cei micuţi cu o abundenţă nemaipomenită. Trezea nteresul unchiului faţă de nepoţii săi. Faţă de vorbele or. Faţă de sufletul lor. în fond, totul se petrecea de oarcă Aurelien, care fusese îndepărtat, poate pe nedrept, le la uzină de către tatăl lor, reintra într-însa astfel, ară să-şi schimbe ceva din viaţă, deoarece Jacques era acolo pentru muncă... Ajungea, într-un cuvînt, un comanditar... ca să zic aşa... familia ieşea mai unită din toate astea...

Aurelien aruncă scrisoarea cu dezgust pe pat. Madame Duvigne tocmai venise. O auzea mişcîndu-se din loc prin bucătărie. Micul dejun... Se uită la pendulă. E încă prea devreme să telefoneze.

Vorbăria fără rost a lui madame Duvigne se întinse asupra dimineţii. Aurelien nu voia mai ales să-şi pună întrebarea : de ce Berenice nu venise... De ce nu telefona ea prima... nu, nu se va întreba. Voia totuşi să-i dea răgazul să facă acest gest, să telefoneze prima. De zeci de ori se răzgîndi pe cînd se îndrepta spre telefon, pe cînd ridica receptorul chiar. Se tortura, însă nu voia ca ea să poată spune... Se jurase s-aştepte pînă la amiază. Nu voia să se mai uite la pendulă. Atunci, ca să măsoare timpul care se scurgea, număra pînă la o mie, pînă la două mii... în mod convenţional astea reprezentau nişte secunde. La douăsprezece fără un sfert nu mai rezistă.

Ocupat. Ocupat. Ocupat. Telefonul este o invenţie a diavolului. Această sonerie e cumplită. Ocupat... ah, de data aceasta răspunde cineva.

Un servitor la capătul firului. O voce şovăitoare. I se repetă numele ei : D-na Morel ? Nu ştiu dacă D-na Morel... dar dacă domnul binevoieşte s-aştepte o clipă... Căpătă o stranie impresie de pierdere a cumpătului, de zăpăceală. Acea voce avea goluri. în sfîrşit, auzi vocea lui Berenice. I

Cît de îngrijorată, de încurcată părea Berenice ! Ea de asemenea ? Ce se petrecea oare ? Răspundea într-un fel foarte evaziv, îşi cerea iertare în ceea ce priveşte vernisajul, nu putuse, cu nici un preţ nu putuse... Vruse să telefoneze azi-dimineaţă, însă... Ii va explica. Aici, se îndepărtă de aparat, şi lui i se păru a desluşi că vorbea cuiva, că spune ceva cam aşa : Nu-i nici un pericol, doctore ?...

— Alo, alo... Berenice...

— Da... imediat... Aurelien... Trebuie să spun cuiva două vorbe...

Tăcerea. Apoi vocea lui Berenice : ,,Iartă-mă... a trebuit să spun două vorbe cuiva...[11]

— Mi s-a părut c-aud... Ce s-a întîmplat ? Nu cumva eşti bolnavă ?

— Nu, o, nu... Nimic grav... în sfîrşit, adică...

— Alo ! Te aud prost... Ai rostit *Doctore ?*

— Da, în sfîrşit... Blanchette, înţelegi... Nu-ţi pot explica asta la telefon...

— Ce-i cu Blanchette...

— Va scăpa teafără... doctorul mi-a spus mai adineauri...

— Doamne, Berenice ! Blanchette ? Vrei să vin ?

— Nu, nu, cu nici un chip nu !

— Atunci cînd vii... ?

— Nu ştiu... E greu... Cu anevoie pot s-o las singură... Mîine...

— Atunci vin eu în strada Raynouard... Nu pot sta locului...

— Te rog, Aurelien, nu veni... Ei bine, sîntem înţeleşi... Voi face tot posibilul să scap... Nu s-ar cădea... dar îţi promit... Mă voi strădui... După-amiază...

— E sigur cel puţin ?

— Da... acasă la dumneata... pe la ceasurile cinci... Iartă-mă, cineva mă cheamă...

Intîi şi întîi, i se învălmăşesc gîndurile în cap dîndu-şi silinţa să-şi închipuie ce anume se petrecea. Blanchette... va scăpa teafără... îşi amintea de acea voce stinsă, la I aparat, în miezul nopţii... însă încetul cu încetul se abate de la calea normală, o imagine înlocuieşte pe alta... Berenice... Cît fusese de rece, de rezervată, mai adineauri ! Şi nu venise ieri seară... Cînd se gîndea la tot timpul ăsta pierdut, poate singurul din viaţa lor : căci nu urma ea să plece ? Dacă o lasă astfel să-i scape din mînă, fără să aibă... fără să aibă... ah, n-o fi pierdut oare ocazia, în mod definitiv n-o fi pierdut-o pe Berenice ? Lucrurile nu se puteau petrece astfel.

Coborî să ia prînzul la Marinari.

Timpul care se scurge de la amiază pînă la ceasurile cinci e lung ca şi o noapte în tren. Trebuia să-1 ocupe, să-l înşele. Aurelien, cu totul conştient, se lăsă în voia unei idei fixe : nu-i va da drumul lui Berenice să plece *aşa cum...* Trebuia să fie a lui. Şi nu în genere, într-o zi sau într-alta. în acea zi chiar. Curînd de tot. Cînd va veni. La ceasurile cinci. Se abătu pînă în bulevardul Saint- Michel, la un florar, şi luă cîteva flori de decembrie, de care fu nemulţumit cînd le desfiră ; erau prea subţiri, în oala de gresie cu dungi unduioase, care nu-i plăcea. Se întoarse la el acasă. Pregătea camera în aşteptarea lui Berenice. Se deda cu totul unor amănunte absurde, schimba nişte obiecte de la locul lor. Apoi se ducea şi se aşeza la geamurile ferestrelor, cu fruntea lipită de sticlă. Se străduia să se gîndească la Berenice altminteri, c-o precizie neobişnuită, cu intensitatea dorinţei. Ochii ei... şi-i închipuia privind la dînsul şi murmura : „Nu închide ochii...“

Se împlinise cinci şi un sfert cînd ea sună. Ce fusese pe capul său în acest ultim sfert de oră ! Aprinse luminile doar la zgomotul soneriei. Lui Aurelien i se păru totul într-atîta neorînduială, se văzu în oglindă atît de zbîrlit, încît şovăi înainte de-a deschide uşa. în sfîrşit, ea era. în costumul din prima zi, a cărui stofă nu-i plăcea, nici culoarea bej. Şi, de cînd veacul, cu pălăria de un

fetru amintind blana cîrtiţei... Din pragul uşii ea zise :

— Numai cît intru şi ies...

— O, nu se poate !

— Nu pot... din pricina lui Blanchette...

El uitase de Blanchette. Despre ce oare era vorba ? O îmbia pe vizitatoare, îi luă de pe cap totuşi pălăria. Ea căzu, aşezată pe taburet, la picioarele lui Aurelien. Acesta observă doar atunci că părea obosită, îngrijorată...

— Ce se petrece, Berenice ?

Ea se uită de parcă şi-ar fi pierdut minţile. Era adevărat, el nu ştia...

— Nu-ţi puteam spune la telefon... Se afla de faţă doctorul... şi apoi tot timpul servitorii intrau.

în sfîrşit, Blanchette încercase să-şi pună capăt zilelor. în timpul nopţii. Cu veronal. La început, dimineaţa nimeni nu-şi dăduse seama. Insă avea de probat ceva., croitoreasa venise... pentru o mică potrivire... Atunci vru seră s-o trezească. Zăriră tuburile goale şi scrisorica pi care o lăsase... Medicul spunea că din fericire luase pre. mult. Aşa se întîmplă adeseori, cu veronalul. Are să-i fi rău tare şi apoi asta va fi totul. A fost îngrozitor c trebuia s-o ţinem trează, s-o împiedicăm s-adoarmă din nou... A vărsat... din fericire.

— Şi toate astea din pricina lui Rose ! sări cu gura Aurelien. Da... ieri seară, Edmond mi-a spus...

Berenice clătină din cap. Rose ! Doamne, nu... însă trebuia ca Edmond să continue s-o creadă... i-o ceruse cu jurămînt ea, Blanchette... putea să se bizuie pe discreţia lui Aurelien, nu-i aşa ?

— Nu din pricina D-nei Melrose ? Dar atunci ? Şi în cele din urmă cînd te gîndeşti că are copii... Tocmai Blanchette cea atît de credincioasă !

La drept vorbind, scandalul pe care Blanchette îl făcuse lui Edmond sub primul pretext ieşit în cale n-avea drept scop decît să ascundă motivele sale de-a nu se duce la vernisajul Zamora. înainte de-a se întoarce Edmond, avusese o explicaţie violentă cu Berenice. Berenice mai tremura şi acum. O pornire turbată de gelozie :

— Geloasă pe tine ? Blanchette ?

Berenice arătă oarecare neastâmpăr. Nu se putea ca Aurelien să nu ştie că Blanchette îl iubea, pe el, pe Aurelien... Aşadar întîlnirile lor repetate...

— Pe mine ? Blanchette ? Dar, în fine, e o nebunie !

Berenice nu luă în seamă întreruperea. Cearta pe care o avusese cu vară-sa fusese cumplită. Blanchette considera vernisajul acesta drept vernisajul portretului lui Berenice, drept triumful lui Berenice. Pentru nimic în lume n-ar fi pus piciorul acolo. Izbucnise în reproşuri nedrepte, cu vorbe nesocotite, plînsese... Berenice era ferm decisă, nu-şi putea închipui că lucrurile aveau să meargă aşa departe, să se ducă împreună cu Edmond la serata aceea fără Blanchette, dar Edmond folosise faţă de nevastă-sa diversiunea, pretextul cu Rose Melrose şi, din acea clipă, totul se schimbase : în med cuviincios 3erenice nu putea să-1 însoţească pe Edmond cu iubita ;a, şi s-o lase pe Blanchette singură acasă. Şi nici nu autea să se explice în faţa vărului său, fără să n-o dea ie gol pe Blanchette, să nu trădeze secretul lui Blan- :hette.

— Dar această poveste este absurdă !

Absurdă ori neabsurdă, ele rămăseseră singure îm- ireună. ceasuri întregi, şi nebunia lui Blanchette, durerea sa, atinseseră proporţii de necrezut. Într-atît incit Berenice se simţise cuprinsă de milă. Ţinta lui Blanchette era s-o despartă de Aurelien. Ea se umilea, inima i se sfîşia, ameninţa. Nu se afla aiureală căreia să nu i se fi lăsat pradă în ceasurile acelea. La un moment dat chiar se aruncă la picioarele lui Berenice, ca să-i ceară să aibă grijă de copiii săi dacă i s-o întîmpla cine ştie ce. Berenice, neînţelegînd la ce se referă, n-avusese la început în faţa acestei scene decît o pornire de dezgust. îşi imputa unele vorbe pe care le putuse rosti. Nu şi le amintea chiar bine de tot... în acel moment Blanchette o rugase fierbinte să-i păstreze secretul dragostei sale pentru Aurelien... să nu dea de bănuit nimic lui Edmond, să-1 menţină în greşeala în care se afla, socotind-o geloasă pe Rose...

— O, zise Berenice, sînt sigură că mă minţea... că nici aceasta n-o lăsa indiferentă... Dar se făcea în

sufletul ei nu ştiu ce combinaţie a două lucruri, privindu-te pe dumneata şi privindu-1 pe Edmond... De altminteri, asta s-a văzut limpede după aceea... A început să-1 aştepte, şi el nu se întorcea acasă... S-a dat un telefon în acea noapte, care a avut asupra ei un efect cumplit... Ea credea că era Edmond, apoi a înţeles că va fi fost desigur o greşeală, a pus la loc receptorul... Atunci a înnebunit de-a binelea... Nu îndrăzneam s-o las singură... nu-i mai purtam pică : era atît de nenorocită. Apoi s-a întins pe pat, am crezut că adormise, am plecat. Şi iată, azi-dimineaţă... veronalul...

Edmond părea plictisit la culme, însă de-ajuns de furios. De cum se liniştise, de cum a aflat că ea n-avea să moară... Dar trebuia să fie supravegheată, să stea cineva lîngă ea, să fie încurajată...

— Nu, nu, nu mai pot sta... sînt datoare să mă întorc lîngă Blanchette... iartă-mă, Aurelien..

Nu putea s-o oprească. Totul lua o întorsătură atî1 de uluitoare. El n-o slăbi, stărui :

— Cînd ne mai vedem iarăşi ?

— Mîine... mîine... îţi voi telefona...

încercă s-o ia în braţe. Ea se feri. Avu simţămîntul că se petrecuse o schimbare în sufletul ei. Cît era de îndepărtată !

— îţi voi telefona... zise din nou în pragul uşii.

XLIII

Era un modest restaurant pe lîngă Hale, într-o stradă cu mare îmbulzeală, îngustă, avînd case dărăpănate, cu ziduri gata să se prăbuşească. Ajungeai la faţa locului printr-o învălmăşală de triciclete, de căruţe de mînă, la acele ornamente de fier zugrăvite cu partea de jos a casei într-un roşu-vişiniu, unde poarta se deschidea, între două postamente de scîndură cu panerele lor de stridii în verdeaţă de brad, şi cu o firidă ovală din care dispăruse Fecioara străveche ; şi dădeai într-o galerie îngustă inaugurată printr-o tejghea, iar

negustorii de fructe, în salopete albastre, beau o drojdie, ca să dai de sala de jos, totdeauna plină la amiază, puţintel ferită de cîr- ciumar printr-un paravan de lemn de-acelea articulate, lustruite cu ceară, care tocmai îşi făcuseră apariţia în industrie.

Rose nu vruse să stea acolo. Se afla înăuntru o mulţime de ziarişti, inşi pe care lumea îi cunoaşte mai mult sau mai puţin. O femeie ca dînsa nu e cruţată de curiozitatea celor din jur. Pe cînd la primul etaj unde ducea o scară în spirală cu o draperie ponosită de pluş ruginiu vîrîtă în fier forjat erai mai puţin la vedere. Se afla, după lavabou, vestiarul, trei mici încăperi de sine stătătoare cu puţine mese şi pe jumătate goale dimineaţa. Cea mai mică, ocupată de un grup pornit pe benchetuială, zgomotos şi pus pe veselie, cea mai mare, de-o pereche cumpătată, de doi domni vîrstnici la celălalt capăt, şi încă de-un fel de namilă, un algerian probabil, răsfăţîndu-şi năravul în chip straniu cu un domn prea spilcuit împrejurul unui morman de Belons *. Rose, după o aruncătură de ochi scrutătoare, alesese masa de lîngă fereastră,

[1] **Varietate de stridii netede şi rotunjite, cu o carne brună foarte savuroasă.**

fără nimeni prin jur. Şi Blaise se aşezase în faţa ei, cu o spaimă de licean.

Cum îi mai bătuse inima cînd ea îl chemase la telefon în dimineaţa aceea ! Trecuse mai mult de-un an de cînd nu-i mai dăduse semn de viaţă astfel. Ţinea să ia prînzul cu dînsul. El inventase un pretext oarecare ca să explice lui Marthe ieşirea subită din casă. Doamne, eîtă tinereţe se mai poate afla într-un suflet îmbătrânit !

— Aşadar ce luăm ?

Rose citea lista de bucate cu un interes palpitant. Nu era un local prost aici. Purta un foarte nostim taior gri şi o pălărie extravagantă, nişte mănuşi lungi se urcau pînă la mîneci, pe care ea nu le dădu jos decît pînă la încheieturile mîinilor. Miracolul de tinereţe al acestor obraji uimitor masaţi cu pudre şi cu creme. Şi acest parfum care includea continuitatea lui Rose în cursul anilor. Ce înfăţişare de lacomă ! Ce preocupare de copil

pentru hrană ! Ochii îşi strîngeau uşor pleoapele încreţindu-li-se conturul în şovăiala alegerii.

— Gustările aici nu sînt proaste... dar ai văzut stridiile de Belon ? Mi se pare că n-am să rezist la ispita căpriorului cu pire de castane...

Patronul se înclina pînă la pămînt, un brunet spătos, cu o îndoitură roşie pe ceafă. îi părea rău, dar nu mai avea căprior. Acum, dacă doamna permite, el recomanda...

— Mi-e poftă de vînat, ce vrei ? o poftă sălbatică...

— Dacă îi place cumva doamnei, am un fazan care nu-i însemnat pe listă...

— Asta e, atunci fazan ! Adu fazan.

— Ascultă, zise Rose, am să te ruinez în dimineaţa asta... înainte de fazan, aş lua cu plăcere ficat de gîscă...

Pateul de ficat era minunat, de-un roz delicat. O frunză de salată alături, atît de fragedă. Pictorul privi la mîna îngrijită care o apuca. El ronţăia nişte ridichi.

— Ah, ce plăcere îmi face, suspină ea, să fiu astfel cu tine... ca .pe vremea de odinioară... părem un menaj de altădată...

El se uită la ea. Nu era ea inaccesibila, cea care înfruntă şi bărbatul, şi pictura ? Rose Melrose, măreaţa Rose. El îşi aducea aminte de ziua cînd ea jucase *Fedra* la Odeon. Acea înţelegere profundă a pasiunii... a pasiunilor. O femeie. Oare celelalte femei erau vreodată femei ca dînsa ? întrupa fericirea, acel ceva care poate să ne umple fără ca noi să-1 posedăm.

— Nu ştiu, Melie, zise el, n-am văzut niciodată pe cineva să mănînce ca tine... Fiecare înghiţitură îmi stîrneşte aceeaşi uimire... Cînd mă gîndesc cum ronţăie parcă în silă toate femeile alea năzuroase !

Ea rîdea îndeajuns de tare, cu acea mişcare a bărbiei ridicate în sus, care scotea în vileag întreg gîtul magnific : „îşi păzesc linia, ce vrei, Bebe ! Eu tocmai nemîncînd m-aş băbi..."

Ea îi dădea, cum îi dădea şi el dînsei, caraghiosul nume de altădată, pe care îl socotea diminutivul lui Amberieux. îi luă mîna :

— Tu, tu vei rămîne mereu tînără şi minunată... Mănîncă bine, haide... Cît e de neted, de întins obrazul tău,

Melie...

— O, negreşit, este într-însul oarecare masaj, unele îngrijiri... dar nu atît cît se crede ! Femeile care vreau să se menţină îşi închipuie... Mie, mie îmi place mult să fiu masată... Dar cîteodată e supărător...

— De asta se angajează masori orbi...

— Ehei, ştii, dacă un orb îmi atinge sînii, n-are nevoie de ochi ! La urma urmelor, a face dragoste are valoare cît toate masajele... Cele mai multe dintre femei îmbătrînesc fiindcă nu fac îndeajuns...

Era în stare s-asculte astea fără gelozie. îi plăcea sănătatea acelui trup, subţirele aflux de sînge în pomeţi care nu venea din pasta roz pe care femeile o întind pe faţă înainte de a se pudra. Rose aluneca pe nesimţite spre ceea ce îi era ţinta, spre ceea ce o îmboldise a-1 chema pe Blaise azi-dimineaţă :

— Da... ca să scap de păţaniile cu masorii mei... fiindcă, înţelegi, am rîs de două-trei ori de marafetul ăla, şi apoi ăsta ajunge plictisitor... S-a întîmplat ca unul să se îndrăgostească de mine... ce ziceam ? Da... atunci am angajat un masor căruia nu-i plac femeile... da, nu ne poate suferi chiar, e de-ajuns de ciudat... un circazian... foarte frumos... mă masează cu picioarele... c-o sălbăticie... mi se urcă pe pîntece... îţi provoacă o durere... şi scrîşneşte din dinţi de dispreţ... literalmente mă calcă în picioare !

Ea izbucneşte în rîs. Se aducea fazanul. Asta schimbă cursul conversaţiei. Blaise alegea vinurile ca nimeni altul. Ar trebui să-i facem această dreptate.

— Ce-ţi spuneam oare, Bebe, cînd fazanul şi-a făcut intrarea ?

— Vorbeai despre circazianul tău...

— Da... despre circazianul meu... înţelegi, m-am hotărît să-1 angajez... fiindcă femeile şic sînt toate ca mine... orbii... în general unii orbi de război în zilele noastre... sînt convenabili, dar nu-i plăcut... Pe cînd mînuitorul dibaci de pumnale care îţi prinde ceafa în degetele de la picioare ! A fost la Londra, la Paris nu e cunoscut... Am să fac un boum [XXXVI] cu...

XXXVI **Cuvînt american : înseamnă şi zarvă, şl prosperitate**

— Un boum ? Vorbeşti păsăreşte, Melie !

— E adevărat că nu ţi-am dat nici o explicaţie ! Dar el nu ştie nimic I Unde mi-or fi oare minţile ?

— La fazan, aş pune pariu.

— Eşti o scumpete ! Ascultă atent...

— îmi deschid urechile în patru !

Rose, deodată foarte excitată, începe să-i explice lui Blaise întreaga combinaţie a produselor Melrose. Totul pentru frumuseţe. Invenţiile doctorului, şi de asemenea tot felul de secrete mărunte : ei îi venise ideea să completeze laboratorul cu un serviciu la domiciliu, cu manichiura lui Rose Melrose, cu pedichiura chinezească a lui Rose Melrose şi fireşte cu masorul circazian. Toate astea nefolosind decît produsele Melrose... Chiar se şi punea chestiunea de-a avea o prăvălie de parfumuri... da... de parfumuri !

— în ce priveşte parfumurile, ce zici tu despre numele pe care l-am ales : *Le Jardin de Saadi ?* Din pricina rozelor, înţelegi... Şi apoi ne gîndim chiar, în sfîrşit Edmond se gîndeşte, fiindcă înţelegi, de Edmond atîrnă totul, că s-ar putea adăuga o secţie de parfumuri ieftine, la cîntar, ştii cum... Fireşte cu un titlu diferit, m-am gîndit la *Marie-Rose,* ca s-o asociez şi pe Mary de Perseval, care primeşte să pună şi ceva bani în afacere, dar care caută puţintel să se distreze ca să uite necazurile, să aibă ocupaţie... îmbătrîneşte, înţelegi...

Blaise nu se dumirea. Ce însemna oare acest rol nou ? Melie în femeie de afaceri acum ! Nu uitase decît atît, să-i spună cine era acest Edmond...

— Ah, sînt nebună... Dar, ştii bine, noul meu prieten, Barbentane cel cu taxiurile... Edmond Barbentane...

Blaise auzise vorbindu-se despre dînsul. Un tînăr prieten al său îl cunoştea...

— Plictiseala, reîncepu Rose, e nevastă-sa... Mă înţelegi, averea este a neveste-si... Şi apoi e geloasă... închipuie-ţi, nu mai departe decît ieri, a simulat că se omoară ! Vai şi amar ! Ar fi fost o situaţia nenorocită pentru noi... Bietul Edmond şi-a făcut atîta sînge rău... O comediantă ! Şi nu prea isteaţă ! veronalul, bagă de seamă, ne-a păcălit de două-trei ori, afurisitul !

---

mare.

Edmond se înspăimîntase atît de tare de păţania asta încît se repezise acasă la Rose în aceeaşi zi c'hiar ca să-i spună să grăbească pregătirile, constituirea societăţii, instalarea... Fiindcă nu se ştia, după aceea, ce-ar putea pune la cale nevastă-sa ! El abia-abia îl convinsese pe tatăl său, senatorul, să primească preşedinţia consiliului de administraţie, fiindcă astfel s-ar explica interesul lui Edmond pentru această afacere. Un atît de cumsecade fiu !

— Şi pe urmă o cravată a Legiunii de onoare, Bebe, nu se găseşte pe toate drumurile !

— La cafea o să mai luăm ceva. Au aici nişte prune în rachiu, nu-ţi spun decît atît...

— Pe lîngă cine trebuie să intervin eu în chestiunea asta ? întrebă Blaise în cel mai serios fel de pe lume după ce Rose şi supsese încetişor două-trei prune.

Deoarece ştia bine că ea nu-1 chemase de florile mărului, căci nu ducea lipsă de oameni care s-o poftească la masă şi că dacă vorbea despre cremele şi despre parfumurile sale atît de îndelungat, aici va fi fost desigur cheia întregului mister.

— Iată, zise Rose, iată... Bebe, am să-ţi cer un mare sacrificiu... Promite-mi...

— Ştii doar...

— Să nu zici nu... Tot mă iubeşti ? Atunci. Mi-ai spus de-ajuns că înţelegi dragostea drept un sacrificiu...

— Te rog, Melie...

Se uită la el cu atenţie. Lui îi era teamă c-o să-i ceară imposibilul, iată totul. Ea surise şi lăsă în jos pleoapele.

— O, nu-i un sacrificiu chiar atît de mare... Aş dori... aş ţine ca tu să pui ceva bani în afacerea mea...

— Ştii bine că nu sînt bogat...

— Nu-i fi... Mai întîi, ajunge să pui în produsele Melrose o nimica toată... doar atît încît să ţi se afle numele acolo... şi apoi cînd vom fonda, în al doilea stadiu, *Le Jordin de Saadi,* atunci vei completa, se vor fi şi deprins cu tine, şi vei aduce grosul din banii economisiţi pentru sporirea capitalului...

— Şi cum vrei tu ?

— Eşti un naiv, uite 1 Nu vei fi decît un om de încredere. Trebuie ca Edmond să poată... cu oameni de care

să fie sigur... şi eu de asemenea... Urmăreşti ce spun ? Atunci, pentru neînsemnatele tale economii la început, va fi mai curînd o bună afacere ! Spune drept, ar putea ea să se afle pe mai frumoase mîini ?

El i le sărută îndelungat. Ea îi mîngîie mustaţa.

— Şi soţul tău ? zise el.

Ea strînse din umeri.

— E un băiat cumsecade, îl ştii, suferă... Cere plata, trebuie să mă duc la Mary de-ajuns de devreme... îmi fac vizitele, înţelegi... Trebuie să fie totul gata pentru a doua zi de Anul Nou. Cu atît mai mult cu cît voi juca *Gioconda* la Geneva... A, va trebui să faci cunoştinţă cu Adrien Arnaud ! Este omul de încredere al lui Edmond... cu el vei avea să lucrezi cînd o fi cazul... Ajută-mă să-mi îmbrac mantoul... Marthe e bine sănătoasă ? Era să uit să te întreb... Ah, vechiul meu prieten, căsnicia e un lucru, dragostea e altceva !

Blaise se ridicase în picioare. Se gîndea de-o clipă la ceva. Şi de la spatele lui Rose, într-aşa fel încît ea nu putu să-i vadă faţa, întrebă : ,,Şi... pe Edmond... pe el... îl iubeşti ?“

Ea nu răspunse imediat, îşi trăgea mănuşile din nou. Apoi se întoarse, cu acel glas convingător, glasul ei din *Fedra,* zise :

— Da... de data asta... îmi pare într-adevăr... de data asta...

Blaise Amberieux îşi ridică de jos fularul, care căzuse în rumeguşul de pe duşumea.

După ce o părăsi pe Rose în strada Belles-Feuilles, Blaise coborî pe jos spre Porte Dauphine. Era o vreme posomorită, ceţoasă, cu un vînt tăios. Blaise nu lua în seamă toate acestea. O ţinea domol pe bulevardul Gouvion-Saint-Cyr, de-a lungul drumului de fier care înconjură oraşul. Era copleşit de Rose. Ceva mai nenorocit decît înainte, dar fericit de-a fi nenorocit. Ciudată adunătură de oase mai sînt şi eu ! se gîndea el. Se tîrăşte încet pe jos ca să nu se urce în metro şi să se întoarcă de-a dreptul în Montmartre. Se simţea îngreuiat de masa luată. Vîntul îl înviora din nou. îşi tîrîi oboseala pînă se lăsă întunericul. îl cuprinse pe la parcul

Monceau, în acel fals decor grec unde o aşteptase odinioară pe Rose ceasuri în şir...

Se afla cineva cu Marthe, în budoar, cînd intră acasă. Cele două femei se sculară în picioare : era Berenice. El se miră :

— Doamna Morel ? Ce vînt prielnic te-aduce ?

Ea înaintă spre dînsul, serioasă :

— Trebuie să-ţi spun... vară-mea Barbentane a vrut să se omoare...

îi veni să zică : „Ştiu". Se stăpîni. Spuse :

— Doamne Dumnezeule !... dar... staţi jos...

Se aşezară jos toţi trei. Marthe se uita la el.

XLIV

— Spusesem să nu mi se tulbure liniştea sub nici un cuvînt... Ce s-a întâmplat ?

Simoneau, în prag, şovăi, aruncă o privire asupra lui Adrien Arnaud înfundat în fotoliul de piele de culoarea tutunului, apoi, dând să-şi întoarcă ţeasta sa chealǎ, frumoasa-i barbă tăiată cu bună-cuviinţă, se scuză pe lîngă patron :

— Dar, domnule, sînt domnii aceia de la Cauciucuri... aşteaptă de foarte mult timp...

Edmond se dădu îndărăt şi lovi cu degetele suprafaţa întinsă a biroului său :

— Ei bine, s-aştepte ! îţi spun că sînt ocupat !

Adrien prinse în treacăt privirea întoarsă îndărăt a lui Simoneau pe cînd ieşea. El cloncăni încetişor :

— îl indignez... Nu e de părere că o conversaţie cu un şiret de teapa mea înseamnă o ocupaţie... faţă cu aceşti domni de la Cauciucuri !

Edmond înălţă din umeri şi dădu uitării cu o mişcare vagă a mîinii şi pe Simoneau, şi pe cei de la Cauciucuri, şi pe ceilalţi.

— în sfîrşit, zise el, primeşti, da sau nu. să-mi faci acest serviciu ?

Adrien îşi pipăi cu mîna mustaţa.

— Negreşit... negreşit... îţi datorez prea mult mai întîi... Dar nu asta e chestiunea...

— Şi... care e chestiunea ?

— Nu ştiu dacă voi fi capabil... dacă sînt în stare într-adevăr... N-am isprăvit dreptul, şi toate astea ridică unele chestiuni de-ajuns de spinoase... donaţiile între vii... nu ştiu... repet vorbe auzite, prinse din întîmplare...

— Legiştii nu sînt făcuţi pentru cîini... Vei consulta...

— O persoană mai mult pusă în curent...

— Ah, asta-i, n-ai decît s-aduci în discuţie chestiunile în chip abstract... în general... fără să faci anumite precizări... Ai putea să dai impresia că vorbeşti în numele tău personal, bunăoară... Eu nici să nu apar...

— Evident... evident...

Soneria telefonului. Edmond ridică receptorul :

— Alo... da... sînt eu însumi... Ah, tu eşti, Berenice... Ei bine ?... Cum se simte ?... Mai bine... eram sigur de asta, ţi-o spuneam că nu va fi grav... însă da, îşi bagă în cap cîte ceva, şi pe urmă... E foarte drăguţ din partea ta că ai telefonat... Doctorul se va întoarce mîine dimineaţă ? îmi voi da silinţa să fiu acolo... Ne-am înţeles... da... Nu, nu voi cina acasă... Atunci deseară... ori mîine dimineaţă... culcă-te devreme, vei fi obosită desigur... Ori mîine dimineaţă, da...

Era cît p-aci să pună la loc receptorul, o idee îi veni :

— Alo, alo !...

Prea tîrziu, pusese la loc receptorul la celălalt capăt. Gestul însemna : atîta pagubă !

— Soţia ta e mai bine ? întrebă Adrien. Ce a avut exact ?

Edmond nu răspunse de îndată. Văzu asupra lui ochii mici negri ai lui Adrien. Acesta îi acorda pe de altă parte o neprecupeţită încredere, introducîndu-1 în secretele produselor Melrose, dar ajungea asta : nu era nevoie să-i pună la îndemînă şi elementele psihologice ale afacerii.

— Oh, nu-i cine ştie ce, una dintre acele poveşti cu femei... pîntecele lor... Trecu repede la altceva : Ce spuneai despre donaţiile între vii ?

— îţi spun că-mi lipsesc cunoştinţele pe acest tărîm... Dar, în sfîrşit, după cît mi se pare, dacă lucrurile vor merge pînă acolo încît îşi va vîrî nasul în treburile tale...

— Cine ? soţia mea ?

— Soţia ta ori avocatul ei... trebuie să prevedem... e

uşor de dovedit... se ştie, de pildă, că eu n-am para chioară... tatăl meu a dat faliment...

— Mai întîi, toate falimentele conţin o disimulare... Cum nu-i vorba despre o sumă prea mare... toată lumea va socoti drept foarte firesc...

— Bine, în ce mă priveşte, poate... Dar tatăl tău ? îmi pare că ai fost imprudent că l-ai atras acolo...

— Ba nu, ba nu. Dimpotrivă, din pricina tatălui meu m-a interesat afacerea pe mine...

— Mie mi-o spui... însă caută de-i convinge pe acei indivizi care-şi vîră nasul peste tot...

— Ce vrei... un senator... cravata legiunii...

— Ştiu... dare tatăl tău...

— Ascultă, suma pe care voi fi pus-o pe faţă în această afacere nu poate să ridice nici o chestiune...

— Nu, bineînţeles...

— Şi dacă o fi cazul, fără să stînjenesc bunul mers al afacerii, voi putea retroceda soţiei acţiunile mele nominative... care va fi deosebirea ? Buna mea credinţă sare în ochi.

— Edmond... oare simţul afacerilor te-ar îmboldi ? Dar ştii bine că nimeni nu se va interesa de ceea ce va fi pe numele tău... De ceea ce va fi pe-al altora... Nu se găsesc trei milioane oriunde...

— Cineva în situaţia mea...

— Uite, fiindcă nu eşti tu, ci eu, Adrien Arnaud, afară de cazul cînd ai garanta pentru mine plata pe lîngă cei care dau banii... şi atunci...

Barbentane săltă din umeri. Parcă avea o bucurie răutăcioasă să ridice obiecţiile, Arnaud. Toate astea se vor aranja foarte bine. Afacerea părea sănătoasă cu desăvîrşire. Mai întîi era acolo D-na de Perseval, al cărei aport nimeni nu l-ar pune în discuţie. Şi de ea el era sigur : prea fericită ca să-i joace un renghi lui Blanchette, dată fiind vechea slăbiciune pe care o avea pentru el. Apoi, la rîndul său, D-na Melrose aducea un vechi îndrăgostit al ei, un tip sigur de tot, care nu putea da de bănuit' că ar fi în legătură cu Edmond.

— Şi tu ai încredere în Rose ? întrebă Adrien tărăgănind vorba.

Aştepta gestul de tăgadă din partea prietenului său din copilărie. 11 cunoştea bine, prevedea că va avea acel uşor rîs înfumurat...

— Nu vorbesc despre acum, continuă el, însă peste zece ani, peste cinci ani... cînd vei fi sătul pînă în gît de dînsa pur şi simplu...

— Peste zece ani, dragul meu, Rose va fi o femeie bătrînă... şi dacă atunci nu voi trece drept un tînăr pentru Blanchette, pentru ea cel puţin...

Se avîntă în nişte analize psihologice amănunţite care îl liniştiră în propriii ochi. Pe scurt, dacă s-ar vedea nevoit într-o zi să divorţeze, nu înţelegea să fie la cheremul generozităţii soţiei sale.

— Pune deoparte, ascunde... zise el, şi pe urmă văzînd şi făcînd !

Nu-şi găsea bricheta. Adrien îi întinse ţigara sa.

— Observă că, dacă Blanchette ar vrea cu dinadinsul să afle de unde vin capitalurile, ar trebui să dea publicităţii cîteva lucruri care... Fiindcă la urma urmei cercetarea minuţioasă a bilanţului societăţii *l'Immobiliere !* Dacă nu găsim soluţia cea mai bună ca să rezolvăm greutăţile în ceea ce priveşte crearea filialelor... ar trebui să dăm înapoi dividende peste dividende... Ceea ce înseamnă că Blanchette, prima, are interes...

Produsele Melrose, parfumurile şi celelalte se întemeiau într-un cuvînt prin acelaşi procedeu ca şi imobiliarele [XXXVII] felurite, acele *Transporturi Provinciale...*

— Oricum, protestă Adrien, parfumurile nu pot fi considerate drept o filială a numitei *l'Immobiliere-Taxis '.* Nu întrevăd ce anume din actul de constituire al societăţii dă dreptul la acest soi de operaţii !

Un slab şuierat îl întrerupse :

— Ai face bine să citeşti din nou actul de constituire, Adrien, ai vedea că este o scurtă frază foarte abilă, foarte vagă, o frază bună la orice...

Pe scurt, Adrien socotea că Edmond greşea că îl punea pe tatăl său în fruntea consiliului, şi că figura şi el acolo : ,,E cusută cu aţă albă, treaba ! Este oare în

---

XXXVII **Societăţile care se ocupă de construcţia, de vînzarea şi de cumpărarea imobilelor.**

consiliu, ca să dovedeşti buna ta credinţă, cineva din partea soţiei tale, da ? Ei bine !ᵘ

Asta era adevărat. Edmond se puse să chibzuiască. îşi asculta interlocutorul cu gîndul într-altă parte. Totul depindea de împrejurările în care într-o zi, dacă asta se va întîmpla, se va despărţi de Blanchette. Dacă vor fi cu totul în bună înţelegere... Ah, ei aş ! se face oare ceva prin bună înţelegere cînd este vorba despre milioane ? Evident o va stoarce de bani într-una pe Blanchette ca să aibă cu ce trăi, Cu ce trăi cîine-cîineşte... Dar unul şi cu unul fac doi... N-ar trebui să îngăduie ca divorţul să se rostească împotriva lui, cu o Blanchette ulcerată în inima ei de mamă şi de soţie, nu ! Bineînţeles, legalmente vorbind, şi-ar asuma el toate vinele... chestiune de eleganţă... dar ar putea să acorde bunăoară divorţul unei Blanchette care ar avea un amant... Toate avantajele. Ea n-ar mai privi lucrurile prea de-aproape.

— Nu ştiu zău, zicea Adrien, dacă ai vîrî în afacere vreunul ca Jacques Schoelzer, care e înrudit totodată cu familia Quesnel şi...

Schoelzer ? Mersi ! Ca să se amestece unde nu-i fierbe oala ! După asta, Edmond se gîndi la amantul nevestei sale. Se tulbură. Bine, bine, şi ăsta ! Dacă se întîmplă să fie un aventurier, un om interesat, versat în afaceri d-astea ! Mi-aş băga singur capul' sănătos su'b evanghelie. In fond, unul ca[1] Leurtillois n-ar fi fost atît de rău... E ciudat, cît e de gelos pe el totuşi !

— Şi ascultă, mi-a venit un gînd... Dacă amantul neveste-mi ar fi în consiliu, ce părere ai ?

Adrien se uită la el cu uimire.

— Amantul neveste-ti ? Ce tot îndrugi ?

Celălalt, cu rîsul uşor înfumurat, zise :

— Amantul... în cele din urmă ea va avea desigur un amant, într-o zi sau într-alta, sper ! Vreau să spun : presupune că ar intra în consiliul produselor Melrose un tip de treabă, nestingheritor, bine ales... şi că întîmplarea ticluieşte bine lucrurile, de astăzi înainte... nu ştiu... peste cinci-şase ani... nevastă-mea şi el... Tu înţelegi de aici... Bag de seamă totul, nu fac tărăboi, ci mă

retrag... îi dau lui Blanchette libertatea... Interesele copiilor mei fiind apărate fireşte... în ce mă priveşte, nu cer nimic... mă mulţumesc doar cu ceea ce... Pricepi ?

Adrien îşi tot pipăia cu mîna mustaţa : un tic al său. La cine s-o fi gîndind el, Edmond ? Un tip de treabă ? Nu despre el se vorbea oare... O, era în adevăr capabil de una ca asta, Barbentane, după istoria cu Carlotta ! Adrien simţi că se înroşeşte. Se gîndea la Blanchette Era ceva nemaipomenit să dispună de el. Mai trebuia ca şi el să fie de acord. O frumoasă avere, neîndoielnic, însă atunci... asta schimba lucrurile...

— Ascultă, făcu Edmond, poţi să fii aici, mîine dimineaţă ? Da ?... Fiindcă aş vrea să-ţi prilejuiesc o întrevedere cu cineva...

Cerea între timp un număr de telofon. Nu era nimeni acolo, nimeni nu răspundea. Edmond reîncepu :

— Ascultă... îl voi căpăta la telefon în curînd... sau chiar îi voi trimite un pneu [1]... Iţi pregătesc întîlnirea cu tipul meu pe mîine dimineaţă... îl cunoşti, de altminteri... ai luat prînzul cu el acasă la noi... Leurtillois... E un tînăr foarte onest... şi apoi, ei ? am fost împreună pe front !

Adrien nu răspunse. Se întrebă dacă el era dezamăgit, într-un fel sau într-altul se va descurca.

Simoneau reapărea în uşă. Avea cu patronul acel fel de-a se purta pe care nu l-ar fi suportat din partea altcuiva şi care data de pe timpul cînd nu era telefonul ca să dai de ştire mai înainte. Edmond încruntă din sprinceană :

— Mai ai ceva, Simoneau ?

— Domnule, acei domni de la Cauciucuri îşi pierd răbdarea... Şi se află acolo D-l Leurtillois care întreabă dacă...

Leurtillois ! Vine la ţanc. Barbentane se întoarse către Adrien :

— Vrei să treci alături, iată tocmai omul despre care vorbeam... Să nu pleci, te voi chema...

— Domnule, acei domni de la Cauciucuri...

— O ! de ajuns, Simoneau ! Să intre D-l Leurtillois şi spune acelor domni... Nu, nu le spune... In sfîrşit, vezi şi

dumneata ce doresc... i-aş obliga s-aştepte prea mult, aşa încît îi rog... într-un cuvînt spune-le ce crezi dumneata !

Simoneau se înclină, dezaprobator.

— Treci în birouaş, nu va dura mult... Astfel nu-ţi voi răpi dimineaţa de mîine ! Uite, dacă vrei o carte ca să-ţi treacă timpul mai uşor... iată ultimul Proust...

Adrien luă volumul gros ca şi cum i s-ar fi trecut cartea de telefoane. Nu părea să fie încîntat de Proust. La frizer ţi se dă *La Vie Parisienne* [2]...

El tocmai ieşea cînd Simoneau îl introduse pe Aurelien. Un Aurelien tras la faţă. La ce casă de mode şi-o fi comandînd hainele ? Purta totdeauna stofe foarte fru-

' Misivă pneumatică (de aci abrevierea pneu) : corespondenţă scrisă pe hîrtle subţire, de dimensiuni hotărite, pe care, în unele oraşe poşta o expediază prin diverse cartiere, cu ajutorul aerului comprimat.

’ Revistă pariziană de frivolităţi de pe vremuri.

moaşe. Ar fi în cîştig dacă ar purta. cravate mai vesele. Va trebui să-i spun lui Berenice... Rîse în sinea lui de gîndul care îi trecuse prin cap... Simţea că e animatorul ■unui joc încurcat... simţea puterea...

— Treceam pe-alături, începu Leurtillois, şi mi-am zis că aş putea să urc...

— Dar ce fericită inspiraţie ! Ia loc... nu acolo, în fotoliu... Vrei o ţigară ?... Nu ştiu de fel unde am putut să-mi pun bricheta... Mă vei crede sau nu, tocmai mă străduisem să te capăt la telefon... şi cînd colo iată-te... parcă am fi la teatru !

Aurelien îşi încrucişă lungile picioare, le descrucişă, apoi le răsîncrucişă în celălalt sens. Se gîndea că lui Barbentane i se citea pe faţă o prea bună dispoziţie pentru ca Blanchette să fie pe moarte. Nu că şi-ar face unele iluzii asupra simţămintelor lui Edmond faţă de nevastă-sa ; dar era un bărbat care avea grija bunei-cuviinţe.

— Blanchette e mai bine, sper ? zise. N-am putut să dau de D-na Morel la telefon, şi servitorii par că nu vreau să spună nimic... E în afară de pericol ?

— O, n-a fost nimic... N-a fost un pericol real... Ştii, femeile, atît de uşor... cu bolile lor...

Zări în ochii lui Aurelien o mirare. Cu ăsta nu merită osteneala să te prefaci. Reîncepu :

— Ah ? Berenice te-a pus în curent ? înţelegi, nu ţinem chiar atît...

— D-na Morel mi-a spus două Ar ei vorbe... foarte pe fugă... Nu-ţi ceream decît ceva noutăţi...

Rîsul uşor al lui Edmond, versiunea sfioasă. Foloseşte tonul familiar, confidenţial, al omului care spune tot ce are pe inimă : „Cu tine, e altceva... după toate prin cîte am trecut împreună !“ Un gest al braţului evoca fără nici o pregătire frontul, tranşeele, obuzele, adăposturile militare, mai ştiu eu ce ! Păstră o tăcere pe care Aurelien n-o rupse.

— Da, continuă Edmond, aşa e... îmi place atît de mult să am pe cineva căruia să-i vorbesc... un bun tovarăş ca să gîndesc cu voce tare... o poveste nu prea veselă, la urma urmelor ! Trăim cot la cot, ne vedem în fiecare zi, nu ştim nimic unul despre altul... într-o bună zi... îţi închipui ce se petrece : îţi ziceai că era fericită, ce oare îi lipsea ? O femeie nu prea comunicativă, îndeajuns de energică... Şi apoi iată... mama copiilor tăi !

Emfaza' ultimelor vorbe fu curmată de gestul circular al mîinii care căuta: scrumiera ca să depună într-însa un muc de ţigară. Edmond zdrobi ţigara sa cu sîrguinţă. Aipoi se rezemă puţin frecîndu-şi palmele una de alta : „Te întrebi în această împrejurare dacă, la urma urmelor, ai făcut într-una tot ceea ce îi datorai ei... şi *tot* nu se ştie unde se isprăveşte... atunci te necăjeşti, ţi se întorc minţile pe dos...

Aurelien se gîndi că Edmond arăta bine la faţă pentru cineva căruia i se întorceau minţile pe dos. Venise acolo cu speranţa să vorbească despre Berenice. Fiindcă de două zile Berenice nu telefona, răspunsese o singură dată din cinci, pe ocolite, vreo douăitrei vorbe, niciodată liberă, totdeauna invocînd drept pretext pe Blanchette. Şi el se gîndise, cu acel egoism al îndrăgostiţilor, că sinuciderea asta nereuşită avea s-o silească pe Berenice să mai stea lungă vreme la Paris, să nu mai plece în vederea Crăciunului... Şi apoi straşnic mai profita de asta ! Se gîndi că îşi pregătise un

motiv pentru vizita sa, şi că nu se folosea de el...

— Voiam de asemenea să te întreb... Dar de ce îmi telefonai ?

— Am să-ţi spun... Mai întîi spune-mi ce anume voiai să-mi ceri... Avem prieteni ori nu-i avem...

— O simplă informaţie...

Aurelien scoase o scrisoare din buzunar. I-o întinse lui Edmond :

— Uite, citeşte... E de la Armandine... O cunoşti puţintel pe sora-mea, ştii ce raporturi sînt între noi... A trecut pe la mine pe-acasă acum... cîte ? opt zile... nici o vorbă despre ceea ce îmi scrie... şi după aceea... judecă şi tu... Mi se pare ciudat, fără să-mi pot explica... Bagă de seamă, nu sînt un om de afaceri, mă cunoşti, nu mă pricep o iotă în d-alde astea... Atunci m-am gîndit să te întreb... deoarece am o vagă impresie... Dar să te las să citeşti...

Edmond îşi goni ochii peste scrisoare prefădîndu-se că îl interesează... Era nostim să fie luat drept un om de afaceri de către Aurelien ! Dar, la urma urmei, fiecare cu legenda sa... trebuie să ne dăm silinţa să n-o dezminţim... Se uita la Aurelien fără să ridice ochii. Ce-or fi găsind oare femeile la dînsul ? Acele puternice trăsături cam încremenite de om mărginit... Uite, această scrisoare... Ce să zic, aceleaşi istorii de familie... Lucrurile par limpezi... O şireată căreia i se văd cit de colo intenţiile, această Armandine... Cu înfăţişarea caraghioasă pe care o avea !

Rîse în silă.

— Ei bine ? întrebă' Leurtillois.

— Ei bine, ei bine... scrisoarea seamănă cu sora ta... umblă cu mofturi ceremonioase ca să tragă unele foloase... dar peste tot se vede lucrătura cumnatului tău ! Acest prostănac de Debrest... Am avut un contract cu el, ştii, pentru ţesăturile cauciucarte... O, să nu uit... acei domni de la Cauciucuri m-aşteaptă... Pagubă-n ciuperci ! Să nu mai poată flecări omul cu prietenii săi...

— Dacă te stingheresc...

— Dacă mă stinghereşti ? Eşti nebun... Ingăduie-mi deci să văd despre ce este vorba cu proprietatea... Dacă Debrest vrea să ţi-o cumpere, probabil că va fi fiind

chiar o proprietate...

Se întrerupse. Asta e deci ! Nu se gîndise la aşa ceva mai înainte, dar totul se potrivea foarte bine. Genial !

— Spune-mi aşadar... Ai vrea să vinzi această proprietate ? .

— Eu ? Nu. Niciodată nu mi-a trecut prin minte...

— Dar, la urma urmelor... fusese vorba între voi...

— Niciodată. Lucrurile sînt stabilite de la moartea mamei mele. Eu primesc arenda. Am nişte arendaşi cumsecade. Nici o complicaţie.

— Şi asta nu-ţi părea suspect ? Nu vreau să spun că sora ta... nu ! Dar Debrest nu-i din cel mai bun soi... Nu observi nimic ?

— Ţi-am spus că mi s-a părut în chip vag...

— în chip vag ? ei ? în chip vag ! Dar vreau să te despoaie, e simplu ! să te despoaie ! Le vei ceda pămîntul, iar ei, ce ţi-ar ceda oare ? Nimic. îţi vor plăti arenda... nimic mai mult... Nu-ţi propun o parte din veniturile uzinei... nu, un venit, asta-i tot... iar tu, tu le-ai da oapi- talul tău... înţelegi, vor pune[1] să se clădească, va fi avutul copiilor, casa lor... Nu vei putea niciodată s-o iei înapoi... Ei nu vor fi plătit nici un gologan. Şi dacă mori primul, nu-i obligatoriu să plătească drepturi de moştenire, posesiunea înseamnă[1] titlu de proprietate... în uzină ai exact acţiunile lăsate prin testament de papa şi de mamă... Ah, familiile ! familiile ! Ai răspuns ?

— Nu. voiam să ştiu mai întîi... Crezi că vor să mă tragă pe sfoară ?

— Dacă o cred ! Mă mai întreabă !

Aurelien nu era prea mirat. Dar pretextul vizitei sale căpăta cam prea multă importanţă, ar fi vrut să întreD? dacă Berenice... „Iţi mulţumesc, zise el, nu eram prea sigur... Dar să vorbim despre altceva... D-na Morel va mai sta oare cîteva zile aici, dată fiind boala lui Blanchette ?“

Nu-i convenea lui Edmond să vorbească despre altceva. El dădu răspunsul de îndată : „Berenice îşi prelungeşte cu atît mai mult şederea în Paris cu cit vărul meu a sosit mai adineauri în capitală. Da, soţul său... Dar acea proprietate la ţară... cum îi zici tu ? Saint-Ge-

nest... cam cîţi bani valorează ?“

Lui Aurelien nu-i mai era gîndul la Saint-Genest după ceea ce tocmai aflase. Morel la Paris... tăcerea lui Berenice... plecarea sa precipitată... i se păreau ciudate... Trebuia s-o revadă, numaidecît, să-i vorbească.

— Te întreb cît valorează Saint-Genest ?

Asta atîrna dacă se lua de bună preţuirea notarială în vederea fiscului ori dacă se calcula valoarea după arendă. Evident astăzi ar fi valorat între...

— Dar e minunat, dragul meu ! nu mai putu de bucurie Edmond, minunat ! Evident este o latură a afacerii, după cîte scrie Armandine, care trebuie luată în seamă, deoarece ai nişte acţiuni de-ale uzinei lor... Ea îţi pomeneşte despre unele nevoi ale afacerii Debrest... dacă le trebuie capitaluri suplimentare... Asta poate constitui un motiv pentru tine să te îndupleci să-i ajuţi... Dar, în sfîrşit, n-au decît să nu-şi cumpere o proprietate în acelaşi timp ! Sau într-adevăr... Şi apoi nu ? Nu trebuie niciodată să te vîri în afaceri cu rudele apropiate, te trag pe sfoară totdeauna...

El suspină, părînd să zică : „Ştiu cîte ceva despre asta...“

— Ascultă... E adevărat că într-o zi sau într-alta o să ai unele greutăţi cu arendaşul tău... se poate să aibă un an prost, să fie o criză agricolă... ţăranii... Te interesează numai cîştiul, nu-i aşa ? Iar Armandine, cei ai lui Debrest într-un cuvînt, ce vreau, o proprietate ori cealaltă ? şi râ nu se micşoreze veniturile afacerii lor spre a cumpărt'.. Bine... Am să-ţi fac o propunere...

Aurelien asculta îndeajuns de distrat. Fusese impresionat de sosirea neaşteptată a farmacistului la Paris. Berenice, evident, nu se putuse întoarce acasă în vederea Crăciunului, atunci soţul său...

— Pricepi ? Pun în afacerea Debrest... iată, să zicem, îndoitul de cît valorează Saint-Genest... Atunci ei, ei nu mai pot să spună... Tu, tu le dai de ştire că ţi-am oferit pe moşioară un preţ neaşteptat, pe care ei nu l-ar fi plătit niciodată... Şi suma pe care ţi-o dau ţie, o plasezi într-una dintre afacerile mele, care îţi va aduce un venit

altul decît arenda. înţelegi, e beneficiul meu, în toată povestea... O afacere a mea, hei ? nu poţi să ai mai bună garanţie... Vreau să zic, o afacere de care mă interesez eu... celor ai lui Debrest le-ai închis pliscul cu asta... Eu tocmai căutam o mică proprietate... Ajung cumpărător al lui Saint-Genest... şi ţi-1 plătesc bine, ceea ce vrei şi tu... Eşti mai departe stăpînul capitalului tău... fructificîn- du-1 la mine... Pricepi deosebirea? Cît despre nepoţii tăi, despre cumnatul tău şi despre Armandine... ei bine, ei de asemenea ies în cîştig fiindcă uzina lor are nevoie de bani h..

Nu, Aurelien nu pricepea bine de ce Edmond vorbea despre toate acestea cu o asemenea însufleţire. Ciudată idee să complice lucrurile... oare n-ar avea mai mare folos plăsînd propriii bani în această afacere, el, Edmond, în loc să-i pună la Debrest, să-i scoată pentru a-i da lui Aurelien, et *caetera ?*

[1] Termenul *cavalerie* din original *(besoin de cavalerie)* evocă *La cavalerie de Salnt-Georges,* bani englezeşti (monedele purtau pe ele imaginea sfîntului Gheorghe călare).

— Scapi din vedere că mi-e poftă să am o moşioară...

Asta, asta era adevărat. Dar totuşi...

— Totuşi, ce ? Dacă-mi face mie plăcere să-ţi forţez mîna pentru ca să ai sfîrşituri de lună mai uşoare ? Avem prieteni ori nu-i avem, nu-i adevărat ?

— Ascultă, nu voiam, nu te întrebam...

— Ştiu, Dumnezeule atotdrept ! Dar tu primeşti... Asta mă distrează... Nu face pe idiotul... înţelege că pentru mine e totuşi o foarte mică afacere... printre destule altele...

— Am oarecare mustrare de cuget... Ziceai că D-l Morel e în Paris ?

— Da, Lucien a sosit... De-altminteri, toate astea se leagă...

— Ce oare ?

— Ei bine, afacerea în discuţie ! E vorba despre produsele de frumuseţe, despre parfumuri etc. Produsele Melrose...

— Ah, înţeleg !

— Nu înţelegi absolut nimic. Eu, eu am înainte de

toate simţul realităţii. Rose, evident, Rose. E o etichetă, reclama. Esenţialul, este o afacere sănătoasă asupra căreia ochiul meu veghează, nu atît de dragul lui Rose, Cît pentru tatăl meu...

— Pentru tatăl tău ?

— El este în fruntea consiliului de administraţie... Aşa încît cunosc ţesătura întregii trebi, pricepi... Mă mulţumesc doar ca prietenii mei să profite de lansarea, de publicitatea care se va organiza... Cît despre Lucien. soţul lui Berenice, vărul meu, ei bine, ştii că e farmacist ? îţi dai seama cît e de preţios un farmacist... cu o adresă în provincie... îl interesez în afacere... adică îl pun în legătură... sînt sigur că le va conveni... sînt mulţumit să aranjez puţin chestiunile materiale ale lui Berenice... pentru ca ea să trăiască mai bine...

Observă că Aurelien clipea din ochi. Adăugă :

— Intrucît nu-i croită pentru o viaţă mediocră, drăguţa mea verişoară... Intre noi fie vorba, ea te place, Berenice... Bine, bine, e treaba voastră... Nu socoteşti că ar fi elegant ca interesele voastre să fie legate, ca tu să pui hîrtirăria-monedă pe care o ai tocmai în această afacere care îi va îngădui să-şi cumpere rochii, să vină din cînd în cînd la Paris ?

Aurelien nu se lăsa dus de nas cu totul. Acest tertip de Moş Crăciun, şi acest fel cam grosolan de-a recurge la Berenice... Totuşi ce interes ar fi avut Edmond ? Nu mai înţelegea nimic... N-avea dreptul să-1 dezsfătuiască să pună bani în afacerea Debrest... Asta s-ar putea să dea o temeinică mînă de ajutor. Chiar dacă doriseră să-1 tragă pe sfoară, Armandine şi Jacques... Cît despre celelalte... Oricum ar fi, Edmond era un vechi camarad... 11 vedea aievea în faţă, dîndu-şi silinţa să nu-şi strice vesta de whipcord în noroiul din Champagne... Morel ăsta venea pe neaşteptate... O fi sosit intr-adevăr din pricina produselor Melrose ?

— Fiindcă eşti aici, zise Edmond, aşteaptă să te pun în legătură cu persoana care se ocupă de produsele Melrose... Şi după aceea vei vedea ce-ai de făcut... A mea, nu-i afacerea mea la drept vorbind... mă priveşte doar uzina Debrest şi proprietatea ta... 11 cunoşti dealtminteri, e băiatul care a stat lîngă tine la masă la noi

acasă... un tip tînăr, care s-a angajat în afaceri cu îndrăzneală... Ne distram împreună la jocul de bile, înainte de război, de Serianne... Asta îmi aţîţă pofta să-i dau o mînă de- ajutor...

Sunase. Faţa sentimentală a D-rei. Suzanne, dactilografa, apăru la intrare.

— Ah... Domnişoară, fii amabilă să spui D-lui Arnaud că-1 aştept în biroul meu...

Şi după ce ea ieşise :

— Ai să vezi, e un tînăr foarte bine, foarte hotărît în afaceri... Este mintea limpede, îndrumătorul acţiunii... Şi împreună cu Rose în chip de Bebe Cadum [XXXVIII] !

— M-ai chemat ? zise Adrien Arnaud.

Aurelien se întoarse şi se uită la cel nou sosit. Avea nişte ciudate mustăţi scurte şi nişte ochi mijiţi care nu-i prea plăceau. Dar dacă ar trebui să judecăm oamenii după astea... Cu ce oare, de pildă, putea să semene acel Lucien Morel ? Gîndul la Berenice îi străpunse sufletul.

XLV

Zilele se scurseseră fără să se poată spune cum şi ce fel. Acel Crăciun îndepărtat cum sînt unele oraşe, acel Crăciun care pusese stăpînire pe sufletul lui Aurelien nu prin tradiţia creştină, ci prin ameninţarea de despărţire pe care o conţinea, acel Crăciun nu avea să fie revărsatul de zori, sfîşietor poate, la care visase, revărsatul de ziuă cînd paznicii castelelor medievale, complicii, erau şi confidenţii amantului care pleca. Crăciunul sosise ca o zi oarecare.

Două-trei vorbe de la Berenice : „Află că nu mai sînt singură.cîteva cuvinte a căror îngrozitoare prudenţă îl îndureră mai mult decît răceala tonului ; îl rugase totodată să nu telefoneze în strada Raynouard : „...mai mult ca să cruţi pe vară-mea decît din orice alte motive...“ Această frîntură de frază îl dusese mai aproape de lacrimi decît orice altceva din viaţa sa. Berenice îl asigura că avea să telefoneze ea ori avea să-i fixeze lui Aurelien prin scrisoare o întîlnire înainte de-a pleca. Cîtă generozitate !

XXXVIII **Reclamă din ziarele epocii a unui anumit săpun francez, prezentînd capul unui copilaş durduliu.**

Se mistuia de durere. Totul nu fusese deci decît iluzie ? ori prefăcătorie, cruntă comedie ? Ea nu-1 descurajase totuşi prin nimic, arătase cînd el îşi manifestase dragostea o pasiune, o poftă nesăţioasă care nu vădeau aşadar nimic altceva decît vanitatea de-a fi iubită ? Cu neputinţă. Un element oarecare va fi scăpînd judecăţii lui desigur. Aurelien nu putea considera drept adevărată această rea-credinţă, această ipocrizie. Prin.tr-un fenomen asemănător mirajului care se produce în cel mai părăsit dintre nisipuri, niciodată Berenice nu-i fusese atît de vizibilă ca în această absenţă. Se trezea noaptea, cre- zînd-o intrată în camera sa. Ziua namiaza mare lumina n-o atingea decît pe ea pe stofele posomorâte ale mobilelor. El avea în ochi un fel de răsfrîngere de sidef care se punea pe toate cele din jur. Oare la Berenice sau la Crăciun se gîndise el ca la un oraş îndepărtat ? Ce- zareea... *Je demeurai longtemps...*

Timpul în unele zile din viaţa noastră nu mai este o urzeală, nu mai este modalitatea inconştientă' a vieţii noastre. Mai întîi începe să ne apară, să ni se străvadă în suflet drept un filigran, drept o urmă profundă, drept o obsesie în curînd. Nu mai fuge cînd ajunge sensibil. Omul care îşi dă silinţa să-şi abată gîndul de la o durere o află din nou în obsesia timpului, desprinsă de obiectul său primitiv, şi timpul e dureros, timpul însuşi. Nu mai trece. Nu ne-am gîndi nici să-1 ocupăm, orice ocupaţie pare derizorie. O deznădejde te-apucă la ideea acestei întinderi înaintea ta : nu viaţa, de neimaginat, ci timpul, timpul imediat, cele două ceasuri care trebuie să vină, bunăoară. Această durere seamănă mai mult cu cea a durerilor cumplite de dinţi, care nu se poate crede că încetează cu te miri ce. La asta am ajuns, să mă învîrt, să mă zvîrcolesc, să nu ştiu ce să fac, cum să mă folosesc de-un trup, de-un delir, de-o memorie fără cruţare, cărora constat zadarnic că le sînt pradă.

Aurelien nu putea să accepte nişte explicaţii foarte simple, foarte «banale, pe care un fel de martor sarcastic i le dădea : „Nu te iubeşte... se simţea măgulită, îi plăcea să fie iubită... Are un soţ, o viaţă... Pentru ce naiba le-ar părăsi ? O mic-burgheză care şi-a

acordat nişte vacanţe, şi vacanţele s-au terminat... onestă, ce să mai vorbim : nu l-a înşelat, pe soţul său !...“ Reducea la tăcere această voce sceptică, înţelepciunea aceasta foarte dureroasă. Inventa gogoşi cornorate, explicaţii himerice, pe care le ştia mincinoase şi pe care le urmărea cu rîvnă ca să-şi omoare timpul, timpul neîndurător. Apoi le curma scurt cu o furie nemaipomenită. Se mişca prin încăperile mici din locuinţa sa cum se învîrte un urs în cuşcă. Fiindcă nu mai ieşea din casă. Aştepta acea improbabilă chemare la telefon. Nu, n-o aştepta. însă la ce bun să iasă pe-afară ? Unde să se ducă ? De ce să se lase pradă unor speranţe deşarte, atras de-o activitate derizorie ? Trebuie să nu vadă pe nimeni. Mai ales trebuie să nu vadă pe nimeni. Era de prisos şi madame Duvigne. „Să nu vii mîine“, îi spusese. Se uitase la dînsul înmărmurită. A treia zi nu-1 lăsase inima să-i spună... aşa încît ea venea din nou în fiecare dimineaţă. Ce pedeapsă îşi aplica prin acest du-te vino, prin acest zgomot neîntrerupt de vorbe, ce uşurare cînd ea pleca !

Trebuia numaidecît s-o suporte însă... Dacă, pe neprevăzute, Berenice ar fi venit la el, dacă uşa s-ar fi deschis... Trebuia ca totul să fie curat, pregătit, în cinstea ei. în cinstea celei care n-avea să vină. Era sigur c-avea nevoie de madame Duvigne? în chip bolnăvicios, întreaga zi curăţa cele două încăperi, bucătăria, sala de baie. Cînd te pui pe-aşa ceva, cînd începi să priveşti cu ochii celui fără ocupaţie fiecare centimetru pătrat de pardoseală şi de pereţi, mobilele, stofele, totul are nevoie de-o curăţire foarte atentă, care se tot îngustează, ca şi cîmpul atenţiei, şi pui în această muncă grija, bănuiala pe care le ai în unele zile faţă de propriul trup. Poţi să freci la nesfîrşit, la nesfîrşit să dai lustru, să ungi, să făţuieşti duşumeaua, lambriurile^ cu dichisurile unsuroase gospodăreşti. Asta atinge nebunia, nu mai poţi să ai încredere în curăţenie, afli pînă la exces că oricare curăţenie e relativă, că se împarte la nesfîrşit cîmpul acestor îngrijiri de bolnavi, şi te-apucă desperarea deodată să constaţi că în această pasiune a frecatului, a lustruitului, nu se atacă decît o infimă parte a obiectului îndoielnic, a covorului bătut ca

un animal bolnav, şi că rămîne un inepuizabil domeniu al murdăriei sau, mai rău, al absenţei de curăţenie. Căci ajungi să preferi murdăria de nediscutat curăţeniei relative, acea murdărie care măcar dă fără multe sforţări un simţămînt de victorie, cu o pînză muiată, ori c-o ră'zuitoare, ori...

Totuşi, în dimineaţa de Crăciun, deoarece ştia că în acea dimineaţă, care e sfîntă în familii, excelenta soţie, D-na Morel, va sta în mod sigur cu soţul său, iar D-l Morel nu se va îndepărta pas de lîngă dînsa, şi ea nu-i va telefona lui, lui Aurelien, se desprinse brusc de casă şi de acele manii ale curăţeniei. Ieşi, fără s-aştepte pe madame Duvigne, bucuros să scape de flecăreala sa. Nu se bărbierise şi îşi luase încă o dată cămaşa cea murdară. Cu o satisfacţie cruntă.

Era un timp posomorit şi rece, dar uscat. Unul dintre acele criviţe ! îl zgîlţîiau fiori de frig ca pe cineva care n-a părăsit de trei zile atmosfera lipsită de umezeală a încălzirii centrale. Simţea frigul urcîndu-i-se de la glezne la genunchi. îşi petrecu o parte din pardesiu peste cealaltă, îi ridică gulerul, îşi înfundă mîinile în buzunare şi porni pe ţărmul Senei în josul apei, uitîndu-se ca la nişte sicrie la prăvăliile închise ale buchiniştilor. Pe caldarîm potcoavele unui cal alb sunau cu ironie, în bălăbăneala zgomotoasă a unei trăsuri de dus marfă, albastră cu dungi negre, printre care se citea *Printemps* [XXXIX] [XL] ca o sfidare. Nişte taxiuri o ştergeau, grăbite. Oraşul părea gol, curăţat de praf. La extremitatea Cetăţii[2] totuşi, pe pod şi pe maluri, era o mulţime întunecată, aplecată, privind fluviul, un vacarm. Ce se petrecea ?

El s-apropie, fu prins în această îmbulzeală, în această înghiontire şi dus pînă la parapet : în partea de jos, gloata de oameni alerga, se agita, şi se aflau oameni goi, unii cu o bonetă de cauciuc pe cap, trupuri ciudat expuse frigului, în rînd, cu o grămadă de îngrijitori, de prieteni, iar în partea de sus spectatorii, femeile, smintiţii... în chip brusc, aceste fiinţe albe, ca nişte mari peşti, ca nişte foci foarte palide, se aruncară în fluviu, şi

---

XXXIX[1] ***Primăvara,*** **numele unui vechi magazin parizian.**
XL **Insula Cetăţii a fost leagănul Parisului.**

lumea ţipa, se frămînta, părea gata-gata să-i urmeze spre malul drept. Aurelien îi vedea îndepărtîndu-se rapid, luptînd, se părea, mai mult împotriva frigului decît împotriva lor înşişi ; erau poate o sută, lucrurile se petreceau ca şi cum Loţi ar fi ştiut ceea ce făceau. Pe pod cinematografia filma. Cîţiva fotografi îi aşteptau, în faţă, pe malul îngheţat. Fluviul îi înfăşură într-o gheaţă verzuie, trupurile lor de atleţi mlădioşi apăreau sub fiorul apelor, ca nişte exemplare de măcelărie, se înţelegea sforţarea primilor după gîfîiala celor rămaşi în urmă, şi înainte de-a se fi surprins sensul acestei competiţii, spiritul de competiţie se clarificase în fluviu. înotătorii se şi clasau, ceata rapidă în frunte, cîţiva următori între care dădeau iureş două sau trei speranţe, apoi masa, făcînd mijlocia între cei buni şi cei răi, iar la urma tuturor cei lăsaţi la distanţă, care se aruncaseră o dată cu ceilalţi, datorită unei iluzii nemaipomenite, fără să-şi cunoască forţele, cărora nu le era numai frig, le era ruşine.

Lui Aurelien îi păru rău o clipă oă nu se afla de partea cealaltă. în vederea sosirii. De unde era nu-i vedea bine pe cei mai buni, pe cei mai interesanţi, nu putea compara înoturile, stilurile. Aurelien îşi aminti deodată de Riquet, de acel tînăr întîlnit la piscina Oberkampf. O fi poate printre cei de-aici, încercîndu-şi mai puţin norocul decît satisfăcîndu-şi plăcerea energiei dezlănţuite, de fel decepţionat de-a nu se afla printre „campi“, cum îi numea el, şi jucîndu-şi obscura partidă în istoria sportului. Erau cei mai mulţi inşi ca şi dînsul, acei care încercau aici să cîştige Cupa de Crăciun, cum prin sate la serbare se urcă pe stîlpul înalt în al cărui vîrf se aflâ un premiu chiar şi acei care se ştiu incapabili s-ajungă pînă sus. Cînd o să-i vadă lumea, la schimbarea programului, în Pathe-Journal, n-au să lipsească oameni care să se înfioreze şi să zică : „Ei bine, au curaj, ăştia !
••

O aclamaţie zgomotoasă salută momentul de sosire al învingătorului. In grupul inşilor care galopau spre malul drept, numele său circula. Se dezlănţui un vuiet de comentarii. înotătorii mai puţin norocoşi se trudeau

mai departe, mîhniţi, în Sena fără ca grosul mulţimii să se intereseze de dînşii. Aurelien şovăi cîteva clipe neştiind ce să facă, apoi se întoarse într-un călcîi şi plecă, o luă pe străzile înguste care formează pe malul stîng reţeaua plină de amintiri ale secolelor, pe unde mai duce o viaţă păcătoasă un popor medieval de meşteşugari şi de fete uşuratice. Aurelien avea sentimentul că fuge de timpul prezent fugind de Sena şi de înotătorii săi, de acea viaţă, biciuită peste obraji de frig, de acei spectatori nesăţioşi, de sportivii entuziaşti. Se gîndea la Riquet. Căuta de sîrg să-şi aducă aminte de aspectul acelui «rund tip spătos, de vulgaritatea, de energia sa poten- ;ială animalică. Nu-şi mai desprindea gîndul de Riquet, lin oarecare motive misterioase. Cînd Armandine, cu eriozitatea sa foarte comică, spusese : „Domnul Riquet re dreptate.Aurelien strânsese din umeri. Toţi alde liquet de pe lume aveau dreptate împotriva lui, bine- nţeles. Se gîndea la propria forţă pierdută, nefolosită, .a energia pe oare o desfăşura frecînd şi lustruind apar- amentul ca pe-un pantof. Ridică din umeri. Se uită la urnele tristei străduţe în care se înfunda, ocolind cîteva :răzi perpendiculare pe cele paralele cheiurilor, şi pe Iacă văzu că ea se chema strada Christine. Cît de singur ■a ! Nu se mai gîndea la Berenice. Nu se mai gîndea . Berenice.

Se întorcea la Riquet. La simbolicul domn Riquet. Cu drăguţa sa prietenă. Cu munca sa din uzină. Cu setea-i de a-şi da toată osteneala, cu excesul său de energie. Cu ce şi-o fi petrecînd duminicile ? Cu ce-o fi semănînd mansarda unde locuia ? Aurelien nu se interesa pînă-n-tr-atît de Riquet cît de ceea ce îl despărţea de dînsul. Ar fi putut fi cineva ca el. Ar fi putut fi ca dînsul mai înainte în apa rece ca gheaţa, străduindu-se cu toată violenţa muşchilor, cu îndemînarea trupului, s-ajungă în ce-1 priveşte la o împlinire al cărei sens e greu de prins. Ce însemna asta ? Un sentiment al datoriei ? O nevoie de-a se justifica ? O sete de demnitate ? Cu siguranţă ceva care îi lipsea în mod neplăcut lui Aurelien în clipa aceea.

Se îndreptă spre Luxembourg ca să uite de Riquet, să lase dimineaţa să se scurgă în voie. Privi la nişte copii palizi jucîndu-se printre picioarele bonelor şi ale

mamelor, merse cu pas tărăgănat de-a lungul bazinului pe care îl goliseră, privi cu atenţie la ruinele de piatră, îşi veni în fire din nou încetul cu încetul, trecînd prin boulevard Saint-Michel părăsit de studenţi, pe lîngă cafenelele cu geamuri de sticlă solid lucrată ca a garafelor. îşi mişcă în încălţări degetele de la picioare.

Madame Duvigne era tot acolo.

— Domnul se întoarce acasă ? Ah, ce păcat... N-ai trecut cinci minute de cînd doamna a venit... Părea cî regretă atît de mult... A lăsat un pachet... A spus că ar< să telefoneze...

Berenice, Berenice venise acasă la el!

Gesturile uneori o iau înaintea gîndurilor. Aureliei îşi surprinse mîna dusă în grabă la obraji, pipăind c dosul barba nerasă. Astfel încît primul gînd formulat î capul său fu : „N-ar fi trebuit să ies de-acasă aşa“. îne inte de-a gîndi : „N-ar fi trebuit să ies“. Barba îi era de- binelea amestecată în gîndurile-i încurcate, în regretel în speranţele sale renăscute. Ce importanţă putea s aibă că Berenice nu-1 găsise acasă ? Da, da, era vir lui, că nu se bărbierise, că n-o aşteptase, că-şi pierdui încrederea în ea, că o nedreptăţise prin stupidele-i teme: Niciodată n-avea să mai îngăduie să treacă o zi fără se radă, cu gîndul la ea, avea să se bărbierească de dr gul ei, din respect faţă de ea. Venise ! Trecu în sala de baie, agăţă cureaua de tras briciul şi începu să-şi ascută unealta.

— Domnul nu se uită la pachetul său ? îi strigă de departe madame Duvigne.

Era adevărat, pachetul ! Uitase de pachet, tulburat că Berenice... pachetul de la Berenice ! Dădu drumul curelei, puse briciul deschis pe suportul de sticlă şi sări de-a curmezişul prin cameră, spre „atenansă[1]' ; madame Duvigne, gata să plece, însă reţinută de curiozitate, plasase la vedere pachetul, un pachet cubic, mare cît o cutie de biscuiţi, ba chiar puţin mai mare, înfăşurat într-un carton vălurit, legat cu un şnuruleţ negru. Nici o adresă pe pachet, nimic... ba da, în colţ, adăugate în ultima clipă de stiloul albastru delicat cu inel de aur pe care îl văzuse în poşeta lui Berenice, două cuvinte : *Lui Aurelien.* Cu scrisul mare şovăitor şi cam copilăresc, cu înflorituri ciudate la majuscule, pe care se deprinsese a-

1 cunoaşte de pe răutăcioasa scrisoare de care nu se mai despărţea.

Zări privirea lui madame Duvigne şi se opri. „E adevărat, zise el, uitasem de pachet..." Luă pachetul şi îl duse în camera sa. Madame Duvigne, tot pe tonul ţipător întrebă cu dezamăgire : „Domnul nu mai are nevoie de mine ? Nimic deosebit pentru mîine dimineaţă ? — Nu, nu, Sici o nevoie, nimic deosebit, nimic... La revedere, ma- ame Duvigne."

Pachetul îi ardea mîinile. Se stăpîni să nu-1 deschidă jînă cînd n-auzi izbindu-se uşa de la bucătărie. Va fi :iind furioasă, desigur, maica Duvigne ! Ah, şi apoi la îaiba ! Dezlegă şnuruleţul, desfăcu ambalajul bine înţe- >enit cu ziare mototolite, deschise cutia, în sfîrşit, dintre ceste învelişuri precaute, care purtau inscripţia *Fragil,* coase dinlăuntru un obiect înfăşurat într-o hîrtie de îătase, ceva tare... Ah, ghicea. Degetele sale recunoş- ? au această suprafaţă : Berenice, pentru Crăciunul său, adusese o *Necunoscută de pe Sena.* Atîta era şi nu era ecît atîta. Desfăcu din hîrtii mulajul, împărţit între iduioşarea cam simplă şi o deziluzie. La ce s-o fi aş- iptînd oare ? Berenice spusese... Era geloasă totuşi pe :est obraz anonim. 1-1 adusese înapoi.

La prima aruncătură de ochi el nu înţelese. Ţinea masca primită ca pe ceva cunoscut, fără s-o pună vertical, nu importă cum. Apoi avu sentimentul ciudat că Necunoscuta mişcase, vreau să spun că avu de la Necunoscuta un fel de instantaneu mişcat, era şi nu era mulajul pe care îl cunoştea atît de bine. Avu sentimentul vag a ceea ce ăsta însemna. întoarse masca, ţinută cu amîndouă mîinile. O privi cu atenţie.

Nu. nu era Necunoscuta. Se străduise, în mod vădit se străduise a-şi aminti de pieptănătura ei, de decupajul măştii, dar avea alte trăsături, altă gură mai cu seamă... Berenice, era Berenice ! Nu se putea îndoi despre asta, deşi această imagine mortuară, această imagine de ipsos îi apăru ca o Berenice trecută prin misterele unei metamorfoze. Atît de asemănătoare şi atît de neasemănătoare. Vedea acum cît de diferită era ea de Necunoscuta, de ce la început nu băgase de seamă rudenia dintre aceste două figuri, de ce trebuise ca alţii

să-i deschidă ochii ca s-o bage de seamă. în acea clipă cunoştea prea bine Necunoscuta, şi nu îndeajuns pe Berenice. Ceilalţi n-aveaui de la cele două figuri decît o senzaţie trecătoare, îndestulătoare pentru ca să se înşele asupra lor, prea superfi cială ca să bage de seamă nişte deosebiri profunde ca abisurile sufletului. Nimeni nu-1 putea înşela pe Aurelien

Inima îi bătea puternic. îşi aminti de scena cînc masca Necunoscutei căzuse jos, se sfărîmase. Revedea cî aievea în faţă ipsosul pe covor. Cumpănea fragilitate! darului primit în mîinile sale. îi fu teamă să nu-1 scapi în emoţia care îi provocase tremurul. Puse pe pat figuri lui Berenice. Avu o impresie ciudată. O pusese cam la în tîmplare. O reluă şi, cu binişorul, ca un criminal, o dus pînă la pernă, pînă la locul unde se ridica partea bom bată din pernă, pînă la mătasea întunecată. Şi în picioan tăcut, nemişcat, se uită îndelung la Berenice.

Berenice cu ochii închişi.

Se supusese de dragul lui acestui joc tragic. Fuses acasă la modelator, se întinsese cu ochii închişi... Avuses ipsos pe ochi, pe gură, pe nări, pe locul unde înceţ creşterea părului, pe urechi... ipsosul peste tot ca paloarţ morţii. Sub ipsosul umed care lua matriţa trăsăturii sale, respirase mai departe, cu un răsuflet stăpînit, gîndea la el, consimţea să încerce pentru el acel neplăcut sentiment pe care i-1 va fi dat desigur această lucrare funebră... încredinţa acestei oglinzi găunoase şi reci forma pieritoare a propriei figuri. încredinţa acest mesaj, această mărturisire ipsosului care îi usca buzele ; buzele-i închegaseră în forme precise, la atingerea ipsosului, mărturisirea încă neexprimată, sărutarea pe care n-o putuse da cu buzele vii, matriţa acestei sărutări. Aurelien privea cu tulburare la schima dureroasă a acestor buze cu zeci şi zeci de făldurele gingaşe, acest modelaj de petală, expresie a desperării. Aceste buze care ţipau dorinţa ultragiată şi batjocorită, setea nepotolită. O, cît de mai frumoasă era decît Necunoscuta, cît de mai cumplit, cît de mai cumplit necunoscută era Berenice, vie şi moartă, absentă şi prezentă, în fine adevărată !

Cu o teamă superstiţioasă, Aurelien întinse mîna, se opri, apoi atinse masca, uşor, uşor, cu buricul

degetelor... Vorbe îi veneau, vorbe drăgăstoase, care îi scăpau dintre dinţii întredeschişi, de pe limba mişcătoare ca o fantomă, vorbe pe care le auzea înainte de-a le gîndi, nişte şoapte... Pe tărîmul morţilor s-o fi vorbind poate astfel. Şi nicăieri prin alte părţi. Vorbe asemănătoare acelor sucuri pe care vîntul le culege din dragostea arborilor, din acele seminţe pe care le duce la mii şi mii de kilometri spre alţi arbori nefecundaţi. Aurelien nu se mai recunoştea. Inima îi bătea să-i iasă din piept. Era prada unei trombe de ameţeală cum nu mai încercase niciodată. Mîna-i, în întregimea sa, mîngîie insensibilitatea măştii. O trase îndărăt brusc, înspăimîntat, şi privi la urmele albe ale ipsosului de pe degete. Era însufleţit de sentimente contradictorii. îi era frică să se gîndească la ceva cît de puţin definit. Să tragă o concluzie ori alta din acest dar trimis, din această imagine. Totuşi, ca o maree, o siguranţă îi creştea în suflet. Se năpustea asupră-i ca şi cum ar fi venit din pîntece, atingea torsul, articulaţia braţelor, se întindea peste mădularele sale, se urca la gît, l-ar fi îmboldit să ţipe, i se tăie răsuflarea totodată, roşi cu violenţă, nu mai fu decît siguranţă întrupată, contradic- ţiile dispărură şi genunchii i se moleşiră pe marginea jatului. Pe cînd se apleca spre Berenice, citi în ochii săi norţi că Berenice îl iubea.

XLVI

Aurelien nu mai îndrăznea să iasă din casă. Nu putea să-şi ierte că scăpase în mod atît de stupid vizita lui Berenide, pe Berenice. Se uita la telefon, la uşă, era ca un cîine prepelicar. Toată viaţa, într-adevăr, i se întrerup- sese. Era un antract extraordinar al gîndirii, al emoţiei chiar, al durerii. Aştepta, nu făcea nimic altceva decît s-aştepte ; şi nu însemna prea mult ca din toată fiinţa-i s-aştepte.

Nu prinzi, nici nu cină. Nici timpul nu-i păru lung. Aurelien se simţea cutreierat de frînturi de fraze, de scurte fulgerări de gînduri vagi. Nimic nu prindea contur, nimic nu se isprăvea. Parcă îşi oprea respiraţia, ca un înotător care şi-o cruţă în vederea unui drum lung pe sub apă. I se părea că nimic pe lume nu era afară de

această siguranţă : Berenice îl iubea. 11 stăpînea o toropeală bizară, şi nu bucuria pe care ar fi bănuit-o. Ca şi cum, prin această siguranţă, ar fi ajuns la posesiunea lumii, la descoperirea ultimă, dincolo de care nu era decît nimicul. Astfel va fi gîndit desigur Alexandru cînd îşi adăpă calul în Oceanul Indian, căci nu ştia şi că ar mai fi întinderi de pămînt dincolo de această apă de legendă. Că Berenice îl iubeşte, a o şti, a nu se îndoi de asta, nu-i deschidea poarta visurilor, nu-1 îndemna de fel pe Aurelien să-şi imagineze urmarea acestei aventuri. Dragostea lui Berenice nu era o aventură, ci o realitate. Aurelien, de cum cîştigase această siguranţă, era mai departe decît oricînd de aş închipui dezvoltările dragostei împărtăşite. Nu şi-o mai închipuia pe Berenice în braţele sale, nu-şi mai închipuia lupta pentru Berenice, dragostea lui Berenice, în sensul plin şi limitat pe care toţi oamenii, Aurelien primul, îl dau cuvîntului dragoste.

îi fu foame pe la ceasurile zece seara. O foame de băiat tînăr, se gîndi el. Cîrceii din stomac îi dădeau! conştiinţa trîndăviei în care se lăfăia, a nesfîrşitei zile istovite în nimic. în acelaşi timp cînd se isca dezamăgirea că Berenice nu se reîntorsese, că nu telefonase, se gîndea că speranţa îi era absurdă : nu scăpase ea dintre ai săi deja cu anevoie în acea dimineaţă ca să vină k dînsul acasă ? Nici vorbă că pînă a doua zi să fi putu avea ocazia... Nu era prea sigur că nu invoca pretexte ca să iasă după de-ale mîncării. îi era foame cu adevărat. Prea tîrzie vreme pentru restaurante... ar putea să aibă vreun sandviş... Se gîndi că era noaptea şi se înfioră. Se uită afară : ploua.

Cînd intră în acea cafenea violent iluminată de lîngă Châtelet, pălăria lui moale şiroia, impermiabilul părea negru. Aici se putea obţine o supă gratinată, nişte cîrnaţi. Fumase ca un paşă cît fusese ziulica de mare. Berea neagră i se păru minunată, ciudat armonizată cu decorul gîndurilor lui.

Unde să fie oare Berenice ? Ce făcea cu acel soţ căzut din cer ? Nu era în ochii lui Aurelien o fiinţă vie, ci un soi de fantomă, o incarnaţie a fatalităţii care desparte amanţii. Se întrebă cu multă seriozitate dacă era, dacă putea fi gelos pe soţ. Nu, nu era gelos. Nu

suferea fiindcă o ştia cu el, nu-şi imagina intimitatea lor. Deocamdată cel puţin. Se cutremură la gîndul că lucrurile s-ar putea să se schimbe. Era ferm hotărît să n-ajungă nenorocit. Berenice îl iubea. Berenice îl iubea. Tărăgăna masa cu o bucată de brînză, cu un fruct. Ploaia se potolise. Nu mai era atît de frig. Plecă pe jos spre Halele unde începea negoţul, se îndreptă spre bulevarde, ticsite de măruntele prăvălii de la Anul Nou, cu lămpile lor cu acetilenă, se uită la jucăriile mecanice în cutii de sardele, la suporturile de ciorapi de-o complicaţie surprinzătoare, şi se trezi la *Pathephone* în colţ pe rue des Italiens, aproape gol la acea oră, unde ascultă, cum asculta odinioară cu niştş colegi de liceu, pe Şaliapin în opera *Boris Godunov* şi *Enchantement de Vendredi Saint* sub bagheta lui Nikisch, iar la întîmplare *La Demoiselle elue, L'Apprenti sorcier, La Foire de Sarochinsk, Le Coq d'Or, Tristan...*

Cumpără jetoane şi de trei ori la rînd puse acelaşi disc. Nici o altă muzică nu-i convenea mai bine decît *Tristan.* începutul actului al treilea...

Nu putea scăpa de atracţia localurilor din Montmartre. Sosi acolo prea devreme pentru „Lulli's‘;, se duse să ia loc n cafenelele din place Blanche. Aici dădu peste Fuchs ?are, scoţînd exclamaţii, se aşeză lîngă el la masă, îi bătu :apul cu de-ale lui un ceas întreg. Dumnezeu ştie despre ?e-a vorbit ! Aurelien nu dădea atenţie. Acest omuleţ şiret părea c-ar avea totdeauna tone de secrete să-ţi încredinţeze, de-acele care frămîntau o lume necunoscută, un Paris-cu moţ foarte special, de editori, de femei uşoare, de *bookmakers* \ de pictori, de funcţionari coloniali. Toate acestea amestecate cu afacerile din *La Cagna* care erau uluitoare ca totdeauna. Oare într-adevăr n-avea nimic de făcut Fuchs care, de fiecare dată cînd îl întîlneai, se ţinea scai de tine ? Aurelien scăpă de dînsul pe la douăsprezece şi jumătate din noapte.

In zadar se culcase în revărsatul zorilor, se trezi pe la ceasurile opt. Reîncepea aşteptarea abia întreruptă prin somn. Grija de-a fi curat, dichisit, fără nici un cusur, nevoia de frecat şi de lustruit nu-1 abătură pe lungă vreme de la starea de agitaţie, de excitare in-

tensă, Nu mai era ca în ajun, amorţit, toropit : nervozitatea pusese stăpînire pe dînsul, îl repezea dintr-o încăpere într-alta. Apuca o carte şi n-o citea, începea să compună o scrisoare către Armandine şi la capătul a două- trei rînduri o rupea în bucăţi. Nu voia să mai fumeze, prea fumase în ajun, nu-şi albise dinţii aşa cum ar fi’ dorit... Fumă totuşi, neisprăvind nici o ţigară, lăsînd mucuri pe marginea mobilelor. Madame Duvigne puse vîrf neas- tîmpărului nerăbdării lui. Prin singura-i prezenţă numai. Şi prin flecărelile ei. Se afla o crimă în ziarul de dimineaţă. Domnul n-a citit ? Nu, domnul n-a citit. Nu dorea decît să aibă ce mînca în casă, nu tot soiul de marafeturi, ci lucruri care nu cereau multă bătaie de cap, gata pregătite... nu, nu ficat de gîscă... nu totdeauna ! Pe madame Duvigne o apucase pofta să-i gătească. Ah, asta nu ! Bine, bine, cum va dori domnul. In sfîrşit, plecă.

Dar numai ca să se întoarcă. încărcată cu provizii Cutii, jambon, pîine. S-ar fi crezut că era vorba să se străbată Oceanul pe-o plută. Se afla chiar şi o coşcogea cutie de biscuiţi. Aurelien şedea ca pe ghimpi. Acurr putea să-şi ia tălpăşiţa... Ea îşi luă tălpăşiţa.

Aşteptarea ajungea de neîndurat. Cele ale gurii rămaseră grămadă pe masa din bucătărie. Nu se atinse d(nimic. Pofta lui de mîncare se smintise de tot. Dir

[1] **Păstrătorul registrelor la cursele de cai.** carnea cea rece de dimineaţă... Cineva sună deodată. Se repezi.

Era factorul cu imprimate. Cu un calendar. Şi cu surîsul de la sfîrşitul anului. Mai fusese o dată, dar nu era nimeni acolo. După factor, iată portarul. I se păruse că aude o deschizătură de' uşă de pe scară. Domnul Leurtillois n-auzise acest zgomot uşor ? Voiam să văd dacă zgomotul nu venea din apartamentul domnului Leurtillois. Nu, nu venea de la domnul Leurtillois.

în sfîrşit, Aurelien înghiţi o tranşă de jambon şi ceva dintr-un coltuc de pîine. Apoi avu impresia că e foarte murdar, se spălă pe dinţi, pe mîini, fără s-alunge această idee absurdă, se dezbrăcă şi se vîrî sub duş. Se gîndi la ceea ce-ar fi zis Armandine : „După masă, aşa

ceva !“ cu teama de acea congestie ereditară în stirpea lor. Nu rîse. Se mîhni. Se gîndi cu uşurare că, lichidînd proprietatea Saint-Genest, rupea cu tot ceea ce îl lega într-ade- văr de-ai săi. Da, de mii de ori mai bine să-mi plasez banii la Edmond decît în afacerea familiei ! S-a isprăvit, s-a isprăvit!

N-o mai aştepta pe Berenice. După fiecare minut care se scurgea era tot mai puţin vrednică de crezare venirea ei sau chemarea la telefon. Privea, privea masca, această faţă de moarte a dragostei. Era în stare să privească la nesfîrşit această mască, să urmărească lumina care juca peste ea. Dădu la o parte perdelele lăsînd fereastra larg deschisă, pentru ca toată lumina cu putinţă să curgă peste ipsos. N-o mai aştepta pe Berenice. îşi zicea în sinea lui că n-o mai aştepta. Era gata să plîngă. Auzea acum un du-te-vino pe coridor, afară din apartament. Venea instalatorul să repare ţeava plesnită. Dacă Berenice ar sosi pe neaşteptate, pasul ei s-ar pierde în magma acestor zgomote diverse, lampa de sudat fu izbită, sacul de unelte aruncat jos, mersul lucrătorului... Ea n-are să vină : atunci ! Cineva tuşi după uşă. Apoi se făcu o lungă tăcere. Lumina începea să descrească. Cerul alb de peste Paris căpăta reflexe strălucitoare negre. Ipsosul agăţat de perete domina această aşteptare de prisos. Aurelien avea impresia c-aşteaptă de secole. Va fi îmbătrînit tare, desi- gur. Schimba lucrurile de la locul lor. Răsturnă scrumiera Abdullah cu nişte scrum, cu multe capete de ţigară, cu chibrituri înnegrite. Era ocupat s-adune toate aceste mîrşăvenii şi-1 bătea gîndul că s-ar cuveni să perie covorul, cînd cineva sună la uşă.

Nu, cu neputinţă. Nu era ea. Ascunse cît putu mai bine mîrşăveniile, se uită la mîini. Ar fi trebuit să le spele. Un nou sunet. Ea îşi pierdea răbdarea. Asta întrece măsura. Fiindcă nu era ea... Deschise, şi Baise Amberieux intră.

XLVII

— Femeile cu care te culci nu sînt primejdioase. Cu

grea încurcătură sînt acele cu care nu te culci...

Asupra acestui aforism al pictorului tăcerea căzu apăsătoare. Cei doi bărbaţi erau acolo, pe lîngă foc, în umbra lăsată în jos, încovoiaţi, cu ochii în răsfrîngerile flăcării. Vorbeau de-un ceas poate. Li se părea că anul pe sfîrşite sporea descurajarea căreia şi unul şi celălalt îi erau victime. Blaise încercase într-adevăr la început să facă pe grozavul, să folosească mijloace piezişe, să pretindă că se urcase numai aşa, din întîmplare, fără să aibă ceva de spus, ca să-şi omoare timpul. Apoi fusese obligat să renunţe la pretenţia asta, să mărturisească. Aurelien, care mirosea cam ce s-ascundea sub această vizită, nu se aştepta chiar la aşa ceva : fiindcă nu-şi închipuia că Berenice l-ar fi revăzut pe pictor şi fără dînsul. Pentru ce, cum ? Aşa încît totuşi el venea din partea ei. O văzuse şi o revăzuse. în zilele înseşi cînd ea nu putea fi întîlnită din pricina lui Blanchette... ori pretindea că din pricina lui Blanchette... Ţinuse să-1 vadă pe Blaise. Ii dăduse întîlnire. Ii vorbise îndelung timp. Ii spusese lui ceea ce îi ascundea lui Aurelien. Se întorsese la el. îl luase drept confident. Pe Blaise. Pe unchiul Blaise. în timp ce Aurelien îşi pierdea timpul aşteptînd...

— Ascultă, băiatule... N-aş vrea să iei în nume de rău... N-am, drăcie, obiceiul să m-amestec în treburile altora ! Oare vreodată în ce te priveşte ?... Nu. Atunci. Ea a vrut. Nu ştiam că era vorba despre lucruri serioase. Nici în ce-o priveşte, nici în ce te priveşte. Cînd mi-am dat seama unde bătea vorba ei, i-am zis, mie, mie mi-e de-a scăparea... Ah, se poate !

Nu ştia cum să-şi înceapă istorisirea cît mai dibaci. Se înfierbînta. îşi muşca uşor şi des mustaţa. Din explicaţiile sale încurcate reieşea că Bărănice nu... nu, mai degrabă că Berenice dăduse unchiului sarcina să spună lui Aurelien că nu-1 iubea.

— Repede-o mai iei !... Nu e aşa nicidecum... Trebuie să-ţi repet... Dacă nu ţii seama de cum s-a întîmplat, îţi vei face o idee falsă...

De ce să nu spunem lucrurilor pe nume ?

— E foarte elegant din parte-ţi, unchiule, să te străduieşti să-mi transmiţi prin vorbe binevoitoare ceva

neplăcut, să amortizezi lovitura cea **cruntă... dar la ce bun ?** Te-am ascultat cu atenţie... Nu mi-ai spus nimic altceva... Amănuntele nu schimbă întru nimic...

— Dar pe lîngă asta ! Dar pe lîngă asta ! Mai întîi, n-o cred cînd spune că nu te iubeşte...

— O spune. Oare nu-i de-ajuns ?

— Eşti năuc, fătule, eşti năuc... O spune, însă ce dovedeşte oare asta ? O spune ca să ţi-o repet, deoarece nu se poate hotărî să ţi-o spună ea însăşi... Dacă nu te iubea, ce o împiedica să nu ţi-o spună ?

— Dumneata n-o crezi ? Şi mi-ai spus-o mai adineauri ?

— Dragul meu, dragul meu... de-ajuns cu mutra asta caraghioasă ! Gîscanule, o să prinzi pică pe mine ! Bine îmi spunea Marthe...

— Ah ? Tanti îţi spunea 1

— Nu te supăra ! Eram amărît, înţelegi... Nu se dau asemenea însărcinări. Dar m-a pus să jur, Berenice... Pe lîngă toate, îmi ziceam în sinea mea că, dacă nu te puneam în curent, fiind soţul său aici, puteai să faci niscaiva prostii...

— Ce te-a pus să juri ?

— Ştii prea bine... ţi-am spus... Iţi face plăcere să te chinuiesc să le reasculţi ?

— Nu mă iubeşte, aşa-i ? Te-a pus să juri c-ai să-mi spui asta ? Celelalte, zeamă lungă. Pentru celelalte n-ai mai avut de jurat... Dar n-ai crezut-o... n-ai crezut-o, unchiule Blaise ! şi te-ai înfiinţat aici ca să mi-o spui. Şi una şi cealaltă. Nici eu n-o cred. Nu. Mă iubeşte. îţi spun că mă iubeşte. Sînt eu oare nebun sau ea mă iubeşte ?

Se ridică în picioare, merse puţin, luă un butuc, îl aruncă în foc şi se reaşeză, ca la un spectacol, privind la flăcările care se familiarizau cu noua pradă. Tăcerea se prelungi puţin, apoi Blaise :

— Ascultă... Vrei să-ţi spun... Impresia pe care povestea asta mi-o face... ei bine...

îşi muşca uşor şi des mustaţa.

— Ei bine ?

— Iată.... Prima dată cînd ne-am văzut... la cafenea...

ea lupta... căuta o apărare... îi era teamă de ea însăşi... îşi imagina o viclenie în serviciul căreia voia să mă pună... Pricepi ?

— Nu prea bine...

— Ba da... urmăreşte-mă cu atenţie... Era atît de sigură că te iubeşte încît trebuia numaidecît să spună cuiva că nu te iubeşte... Nu ţie... întrucît se temea să nu te îndurereze...

— Se temea ! Şi te trimite pe dumneata !

— Nu m-a trimis, de data aceea... Avea nevoie să vorbească numaidecît cu cineva... afară de tine... Acasă la ea, cu vară-sa... imposibil ! Atunci... Doar a doua oară, după sinuciderea D-nei Barbentane...

— Dar prima oară ţi-a spus că nu mă iubeşte ?

— Evident... evident... Numai că vezi, cum să-ţi spun ? N-am crezut în spusele ei...

— Pe cînd acum crezi ?

— Ba nu, ba nu ! îmi dau toată osteneala să-ţi repet că nu cred !

îşi pierdea şirul gîndurilor. Aurelien nu-1 ajuta. Capul îi era înfierbîntat, picioarele reci. îşi repezea năuc degetele prin păr, îşi mînca unghiile.

încetul cu încetul, conturul celor două întrevederi ieşea la iveală. Prima dată, la cafenea, Berenice vorbea foarte cumpănit, cu toată frica pe care o avea, frica firească a tuturor femeilor în faţa adevăratei dragoste. Zicea de fapt că nu iubea ; că nu credea că-1 iubeşte pe Aurelien, dar totul în atitudine îi dezminţea spusele. Afară de asta, de ce oare se temea ? Lucrul de căpetenie era că se temea să nu cedeze, că n-o să se poată sustrage acestui destin, pe care în sufletul ei ceva îl chema, ceva peste care nu era stăpînă. Nu că-şi făcea despre dăruirea de sine o idee nesăbuită. Dacă n-ar fi avut pentru Aurelien decît o simplă pornire, o dorinţă fizică... poate... de ce nu ? Dar avea ceva prea serios. Iată ce era. Ar fi trebuit curmată desfăşurarea acestei dragoste. Nu putea într-acelaşi timp nici să se hotărască să-1 îndurereze pe Aurelien, nici să se hotărască să se lase pradă unei pasiuni căreia îi şr simţea arsura. într-acelaşi timp, era beată de fericirea de-a fi iubită. O cutreiera o căldură de care nu se putea lipsi. Ţinea cu dinadinsul la

această dragoste. Credea într-însa. Credea într-însa cu desperare. Se şi înspăimînta la gîndul că s-ar putea să moară acest amor pentru Aurelien. Bunăoară, din lipsă de hrană. Credea într-însul, dar credea şi că putea fi în puterea ei, a ei, să-1 descurajeze, chiar să-1 distrugă. Şi la asta într-adevăr nu se gîndea fără spaimă, fără groază. Ceva atît de neobişnuit, atît de preţios, atît de măreţ. Cum să refuzi sorţii un dar pe care ţi-1 face o dată, şi nu ţi-1 va mai oferi niciodată poate ? O chinuia înspăi- mîntător gîndul să nu-şi piardă această dragoste pe care afirma că n-o împărtăşea. în sfîrşit, se dusese la Blaise fiindcă Aurelien îi spusese că unchiul era poate cel mai bun prieten al său. Ii vorbea întrucîtva ca să descopere un alt Aurelien, necunoscut de dînsa. Ca să dea ocol acestei primejdii, acestei lumini.

— Mă înţelegi, scumpule, schimba cîntecul !

Nu cerea unchiului să spuie ceva lui Aurelien. Din contra, îi ceruse să păstreze secretă această întrevedere. Poate nu stăruia atît de mult asupra faptului că n-avea să fie niciodată a lui decît fiindcă medita să se dea cu totul lui Aurelien. Cine mai ştie cu femeile...

— Dar atunci, strigă el, a doua oară ?

Amberieux îl domoli cu mîna pe tînărul din faţa lui. Flăcările se potoliră puţintel. Cu vătraiul pictorul bătrîn adună rămăşiţele de cărbuni aprinşi sub butucii sfărîmicioşi.

— A doua oară era zdruncinată de acea ispravă a lui Blanchette... Mi se pare că tu nu-ţi dai seama bine de impresia pe care această ispravă a făcut-o asupra ei... Nu, nu mă întrerupe la fiecare vorbă, mucosule ! Vezi, nu prea ştiu ce se poate crede, pe cine să cred în toată dandanaua asta, şi ce-ai putut urzi tu... Ah, fără mofturi ! am zis urzi, şi nu lua o mutră de pe ceea lume ! Oare ştiu eu dacă Blanchette asta n-a fost iubita ta ? Şi apoi nu te întreb. Felul tău de bărbat cu purtări delicate faţă de femei este exasperant... Dă-mi bună pace ! Dacă vrei să afli cum stau lucrurile, nu trece prin ciur şi prin sită vorbele mele ! Am zis urzi...

Aurelien strînse din umeri.

— Intr-un cuvînt, dama a vrut să-şi pună capăt zilelor

din cauza frumosului tău bot totuşi... Despre celelalte, mă doare în spate ! Şi asta a zăpăcit-o pe drăguţa de ea, iată... Cum ele avuseseră o convorbire exact înainte... Ea intră la gînduri, ce vrei... se simte răspunzătoare... îşi impută că s-a purtat prost... A promis verişoarei, la patul ei de moarte, să nu te mai revadă, şi alte baliverne...

— Asta-i ! A venit aici ieri dimineaţă !

— Ce vrei să-ţi spun ! Nu era în program... Afirmase că nu va încerca să te vadă... că, din păcate, D-l Morel căzuse într-astea ca un cîine într-un joc de popice... fără asta ea ar fi şi plecat... ar fi întins depărtarea între voi doi...

— Depărtarea ! Sînt drumuri de fier ! Aş fi alergat după ea !

— Ei, zău, ea te roagă fierbinte să nu întreprinzi nimic... Nu poate crede că i-ai face una ca asta... Şi aşa ceva am jurat c-am să-ţi spun... Aşa încît îţi spun...

— Dar n-a plecat... şi ieri a venit aici... A fost un făcut să ies din casă exact... Ah, Doamne, bunule !

— Lasă-1 pe bunul Dumnezeu unde se află... A venit, evident... Poate că n-avea prea mare încredere în talentul meu de comisionar...

— A venit... şi apoi nu numai c-a venit ! A adus asta ! Asta ! înţelegi, asta ! Nu un buchet de violete cumpărat pe drum, nu, asta ! O mască, pe care a comandat-o... nu de dragul soţului său poate ? S-a dus zilele acestea la modelator... şi-a lăsat singură verişoara... care putea să înghită din nou la veronal între timp... ca să se ducă la modelator... Crezi că pentru soţul său care urma să se întoarcă la Paris a comandat să i se lucreze un asemenea portret... ? 11 cunoşti pe soţul său ? Nu. Nici eu. E farmacist în Sud. Crezi oare că va pune masca mortuară a soţiei în salonul său ? Haida de, haida de !

Unchiul Blaise se uita la acest mare nătăfleţ cu afecţiune. Dacă toată frămîntarea asta s-ar putea aranja fără ca el să sufere prea mult, drăguţul... Ci, bineînţeles, pe Aurelien lucrurile aveau să-1 supere tare... El, Blaise, primise, în fine, să facă pe statul tampon numai fiindcă

nu voia ca Aurelien să sufere prea rău. Se gîndea la mama acestui flăcău. Cît de nenorocită fusese fără să pară astfel ! Şi el de asemenea, dragul de Blaise, la naiba, din pricina ei... îi spusese şi lui, într-o seară : „Dragul meu Blaise. scrîşneşte din dinţi... ascultă-mă... şi ţine minte bine ce-ţi spun : nu te iubesc...“ însă ea, spunea adevărat. Nu-1 iubea. Iubea pe un altul. Pe un altul care semăna bucăţică ruptă cu Aurelien... Se întîmplase înainte de Rose, înainte de Melie... El, el avusese norocul să sufere altă dată.

— Oare pretinde că-şi iubeşte soţul ? vociferă deodată tînărul.

Cel vîrstnic clătină din cap. Nu, îl iubea, nu voia să-şi destrame viaţa, sufletul, mai ştiu eu ? însă de-aici pînă la a pretinde că-1 iubea ! Nu, nu. Aurelien răsuflă din adînc.

— Aşa încît ea nu mai vrea să mă vadă... şi nu din pricina lui ? Din pricina lui Blanchette ? De necrezut !

— într-un cuvînt, din pricina lui Blanchette, şi de asemenea din pricina soţului, ba mult mai mult din pricina ei însăşi...

Aurelien rîse în silă.

— Ah, da... i-e frică de-o surpriză ! îşi ia dinainte toate măsurile necesare... Nu mă iubeşte... Ce oare îi dă atîta siguranţă că nu mă iubeşte ?...

— Eu ţi-o spun că te iubeşte...

— Ba da... ba nu ! De ce-ar minţi ? Şi apoi eu n-o cred ! Mă iubeşte, mă iubeşte ! Ea, cu mîna ei, mi-a adus această mască... Am citit în ochii măştii...

Plîngea domol.

— Aşa încît, unchiule, îmi interzice să-i scriu, să-i telefonez, să mă duc s-o văd ? Şi ea ştie c-o iubesc, şi nu vrea nici chiar să n-o mai iubesc...

— De nimic pe lume nu i-e frică atît cît de aşa ceva... că n-o s-o mai iubeşti...

— Atunci, atunci ! Ce vrea să se întîmple cu mine ? Insă deoarece a venit ! Uite, sînt prea prost... I-a spus lui madame Duvigne că va mai veni...

— Ei bine, poate că va mai veni...

— Poate ? Cum vrei să îndur această nesiguranţă ?

Blaise privea cu dragoste, stăpînit de curiozitate, la acest Aurelien incoerent, cu vocea brusc ridicată, la acest Aurelien cu părul zbîrlit, atît de diferit de acel pe care îl cunoştea. Mare lucru şi dragostea ! El repetă :

— Dragul meu, n-am ce sfat să-ţi dau… dar ascul- tă-mă… femeile cu care te culci nu sînt primejdioase… cu grea încurcătură sînt acele cu care nu te culci…

XLVIII

S-aştepţi e cumplit. Să n-aştepţi e mai rău. Aurelien nu mai ştia dacă se cădea s-o aştepte pe Berenice sau să-şi piardă orice speranţă. Cu neputinţă să considere însărcinarea dată unchiului Blaise drept nulă şi neavenită, cu neputinţă totuşi să nu-i treacă prin gînd că vizita lui Berenice, masca, îl contraziceau în chip grav. Oricum ar sta lucrurile, ce să facă ? Aurelien se înnăbuşea. Nu mai suporta singurătatea, nu putea nici să viseze, nici să vadă oameni. Indiferenţi… care vorbeau despre altceva… oameni căzuţi din lună… sau dimpotrivă… Nimic nu se potrivea mai puţin cu Aurelien decît destăinuirea, acest extrem remediu al dragostei nefericite. Cui să se destăi- nuiască, de-altminteri ? Prietenii săi… avea el prieteni ? Nu putea să-1 socotească pe Edmond drept un prieten, mai ales în aceste condiţii… nici pe Charles Honfrey, nici pe Jacques Schoelzer… Se simţi atît de singur încît se gîndi o clipă la fostul patron, la D-ra Bergette. îi veni în gînd chiar să-1 caute pe Fuchs, atît şi nimic mai mult… Mai erau şi femeile… Diane sau Mary… de ce nu ? Telefonul constituia o prea mare ispită. Diane nu era acasă. Acum cînd e cu Jacques… N-o chemă pe Mary, nu era de-ajuns de sigur de discreţia ei, în fond ea îl prefera pe Edmond, în chip clar…

Dacă ar fi fost primăvara, s-ar fi dus la ţară, oriunde, să umble, să se caţere, să rătăcească. Dar era frig, şi noroi, şi întuneric. Cum să-ţi omori timpul, cum să-ţi petreci acele zile de nesuferit care urmau să vină, care

întîrziau să vină ? Lucrul sigur era că nu mai putea îndura cele două încăperi, tristeţea de acasă de la dînsul, cărţile de necitit, focul îndobitocitor, monotonia decorului, antractul zilnic al lui madame Duvigne, nici mai cu seamă, mai presus de orice, masca albă, mortuară, acea evocare funebră a dragostei... Se temea totuşi să iasă din casă : dacă prin imposibil... ? Fie ce-o fi, orice, dar să ia sfîrşit ! Pentru prima dată în viaţă, încerca Aurelien, cu ascuţimea de simţire pe care n-o ai, în general, decît cu puţin înainte de trezire, în ultima fază a somnului. încerca Aurelien golul desăvîrşit al vieţii sale. Crezuse, mai mult sau mai puţin, pînă atunci, că făcea şi el ceva, că înşela de-ajuns de bine moartea, trîndav din punctul de vedere al imbecililor, i se părea lui, dar în sfîrşit... Vedea oameni, îi plăcea să-i asculte, să critice lumea asta fără judecată, să se amestece în agitaţia ei de suprafaţă, să-i ghicească dramele profunde, să-i împărtăşească plăcerile... Avea unele aventuri care erau oarecum descoperiri... Din cînd în cînd călătorea, sorbea de peste tot din libertatea sa o adiere, un extaz din acel răstimp inconştient şi apăsător care urmase războiului... celuilalt război, surd, pacea... Acest diletantism cît de gol, cît de inutil i se părea lui astăzi ! Nu dorea nimic. Nici chiar soarele, căldura. Ce oare se întîmplase ? *Un seul etre vous manque et tont est depeuple**... Această amintire lamartiniană, legată pentru el de Charles Honfrey, îi veni în minte ca o mînie. Ajunsese el la asta cu adevărat ? Putea oricînd să se poftească singur la masă la familia Honfrey... Se gîndi la tînăra D-nă Honfrey, la conversaţia asupra cursului Bursei... Charles l-ar întreba o dată mai mult de ce nu cumpăra nişte *Mexican Eagle* [XLI] [XLII] sau ştiu eu ce ? De fapt, singurul tip pe care l-ar fi suportat era tot doctorul Decoeur. Un nefericit ca şi dînsul, Jicky, în fond. Apoi gîndul la acea tînguială la care s-ar fi dedat amîndoi laolaltă, ah nu, nu şi iarăşi nu ! Se gîndi la Decoeur cu un brusc dezgust, o nedreptate năprasnică. Această dragoste molîie, cleioasă... Să admiţi totul... să

XLI **O fiinţă lipsă şi totul este gol (vers din Lamartine).**

XLII**(Acţiuni ale societăţii petrolifere)** ***Vulturul Mexican*** **(engl.).**

suferi ! Se agita în faţa acestei ape întunecate. 11 prinse fiorii. Ajunsese el la asta, cu adevărat ?

La repezeală se hotărî să se îmbrace, de parcă ar fi fost obligat să se ducă la o serată. Se convinse că era prost ras şi îşi învioră obrajii. în oglinda cu trei feţe îşi văzu ochii. Ce însemna oare înfăţişarea asta de pe lumea cealaltă ? Slabe firicele roşii în conjunctivă, pleoapele violete, tîmplele asudate. Se pudră, ceea ce nu făcea niciodată.

După ce-şi isprăvi toaleta, sub harnaşamentul de lux, se privi din nou. Haide, trebuie să simulez că... Să simulez, ce ? Izbuti de-ajuns de bine să se ferească a-şi aminti de această femeie (îşi spunea în gînd această femeie)... numai să nu vadă masca. Desprinse masca şi o băgă în dulap. Un răstimp stătu locului cu masca în mîini.

O puse după cravate, în batiste... Odată închisă uşa dulapului, Aurelien ridică ochii spre peretele gol. Nu săvîrşise oare o trădare ? Absurd, absurd. Să nu sufere, mai întîi, să nu sufere.

Luă masa la „Maxim’s“. în prima încăpere, în timp ce în fund orchestra cîntă, lumea dansa. împrejurul său mesele erau ticsite, vecinii mîncau în grup. La bar femeile, cele cunoscute în local. De ce venise el aici ? Pentru că îi plăcea storul de modă veche, plisat şi festonat, care semăna cu lenjeria de dedesubt, decoraţia modern-style cu frunza de castan altoit drept laitmotiv. Pentru că avea poftă de zgomot, de convenţionalul acestor covoare şi al acestor lumini, de graba chelnerilor-şefi ; pentru că avea dorinţa vie să-şi spună că aparţinea societăţii acesteia cel puţin, acestei realităţi care funcţionează de-a lungul înfrîngerilor şi de-a lungul victoriilor, din care face parte, laolaltă, teatrul, Jockey-Clubul, poliţia, finanţele, şi care constituie viaţa Parisului. Avea nevoie să fie răpit de acest fluviu. Şi-apoi erau femei gătite, femei scumpe ca preţ, care aveau să-1 privească, întrebîndu-se dacă plătea sau dacă era plătit, femei, fără vază, cu pieliţa obrazului subţire, cu umerii falnici, cu mîini frumoase îngrijite... Cine ştie ? Venise cam prea devreme. îşi lua cafeaua, cu un rachiu, cînd Diane intră, împreună cu

Jacques Schoelzer, şi cu doi domni încărunţiţi, foarte bine îmbrăcaţi.

— Oh, Aurelien !

Diane îi dădea mîna să i-o sărute.

— Dar, ascultă, zise tare Schoelzer, cinezi ca şi prostituatele ! La cafenea, la ora asta! Mută rachiul tău la masa noastră...

Se scuză. îl aştepta cineva, de asta cinase atît de timpuriu...

— Ah, făcu Diane, mereu acelaşi! Şi *aia* are ochi frumoşi, pariez !

Intrarea acestor inşi îi dăduse răvaş de drum. Deodată, nu putuse îndura gîndul să stea împreună cu cei nou- sosiţi. Diane, atît de frumoasă, lui îi părea stupidă. Despre Jacques, nu poate fi vorba în această privinţă.

Se îndreptă spre cinema. Un mic cinema de bulevard, unde orchestra de trei instrumente aştepta momentul să-şi plaseze bucata cu clopoţei la intrarea vasului în portul Shangai... O poveste de dragoste, fireşte. O înaltă femeie brună cu văluri alunecoase, cu genunchii încrucişaţi la tot minutul, iar un bărbat tînăr îşi învîrtea privirile în dreapta şi în stînga... Apoi o comedie, un vodevil de-a- celea tragice ca şi măruntele apartamente de carton unde ele se petrec, bătrînele mătuşi cu moşteniri, şi amantele trecătoare ascunse în dulap... Orchestra ajunsese de-o veselie încît nu mai respecta notele ca să dea gata mai repede bucata. Ce să facă ? Pe trotuar, nu era ceasurile zece, Aurelien şovăi : să intre ? Avea o înfăţişare plăcută în smoching. Se repezi într-un cinema, de cealaltă parte a bulevardelor.

Aici era un cinema ceva mai luxos. Nu se afla multă lume. Lampa electrică a plasatoarei lumină calea celui nou-venit. Era întuneric de te loveai de cei aşezaţi pe scaune. Lui Aurelien nu-i plăcea să ia loc prea aproape. Povestea americană începută pe ecran cerea oarecare timp pînă să se descîlcească în mintea lui. Femeile se asemănau, nu izbutea să le deosebească. Al cui soţ e bondocul ăla ? De ce se ucisese acea fetiţă ? Subtitlurile roşii nu explicau nimic, nici mai mult decît muzica prea puternică. Al naibii de sentimentală. Tînăra pereche se

întîlnea într-un parc urban, între zgîrîie-nori, un parc bine îngrijit, cu şomeri şi cu îndrăgostiţi la tot pasul, cu prundiş, cu flori...

Cineva sosi, îl obligă pe Aurelien să se ridice. O femeie foarte parfumată. Se aşeză lîngă dînsul. Şi pe dată el înţelese despre ce era vorba.

Cînd ieşi din cinema, foarte nemulţumit de sine, desperarea îl apucă. Un vag sentiment de vinovăţie se amesteca laolaltă cu toate celelalte. Totul prea stupid, despuiat de sens. Nu putea să sufere dobitocul dintr-însul. Atît de inutil de distrat... Se învîrti prin foburgul Mont- martre, împins din toate părţile de femei uşuratice, vînzătorii strigau nume de ziare. Nu ploua. însemna deja mult. Şi cafenelele jucau în mari vîlvătăi lucioase albe. Nu putea să şovăie. Intră în această lumină de alcool şi, cu înghiţituri de păhăruţe la tejghea, se îmbătă ca niciodată. Cît de tare era dezgustat de sine, cît de tare era dezgustat !

XLIX

Ziua namiaza mare, şi fără de mulţimea vernisajului, galeria era schimbată cu totul : era abia de crezut că fusese aceeaşi expoziţie. Aurelien îşi luase pălăria din cap, avînd şi clonţul umbrelei sub braţ; în pardesiul turnat pe trup, cum se lucra pe-atunci, se simţea cu totul nelalocul său în tăcerea unde şuşuia o pereche de trecători intrată din întîmplare, şi unde se auzea, de la masa din încăperea spaţioasă, scrîşnind condeiul doamnei cu părul alb care supraveghea magazinul. Tablourile năstruşnice, parcă se deprinseră cu ele, păreau tablouri ca şi celelalte, cam prea numeroase pentru suprafaţa murală, cu lipsă de aer, iată totul. în încăperea din stînga, deja luminată, lumina artificială descompunea culorile, împovăra cu o impalpabilă ceruză hîrtia lăsată albă a acuarelelor, marginile desenelor care încercau cu dinadins efracţia geniului, de sîrg imitîndu-i ticurile, maniile, toate afectările...

Aici se afla ceea ce Aurelien căuta. Cu oarecare

strîn- gere de inimă, cu o nemulţumire adîncă, s-apropie de acel desen nedesluşit, de acel îndoit joc de feţe, ale căror trăsături îi părură altă dată foarte greoaie, neelegante. Era oare chiar atît de asemănător ? Băgă de seamă că pantofii săi uzi lăsau urme pe mocheta cenuşie. Venea aici cam ca un hoţ. De ce se temea, la drept vorbind ? Se întoarse, aruncă o căutătură îndărăt. Nimeni nu dădea atenţie acestui Aurelien buimac. Se uită deci, putea deci să se uite în voie la Berenice de două ori fixată de către Zamora. Fixată, ca un fluture cu un bold. Cît de dezamăgitoare era fiecare imagine a ei !... Nu gîndea aceasta numai despre cele două schiţe suprapuse, ci şi despre acea mască adevărată, de acasă de la dînsul, de pe perete. Adevărată şi totodată falsă ca şi asta. Lucrul curios era că Zamora părea să-şi fi făcut propria critică îngăduindu-le să coexiste, acestor două desene, care se negau unul pe altul. O mărturisire de neputinţă. însă care nu-1 angaja decît pe pictor. Insezisabila Berenice...

Aurelien se mustra pentru atenţia sa. „Mai întîi, bombăni el, este prost desenat...[11] Se pierdea din nou în încălecarea de linii, asemănarea se topea. Deodată ea apăru din nou, ai fi crezut că portretul respira. Pentru prima dată, Aurelien citi acolo în ochii deschişi expresia însăşi a desperării. Cum, ce se întîmpla ? O invenţie a lui Zamora, dorinţa de-a reda tragicul sau adevărul ? Acest pictor desluşise în ochii lui Berenice ceea ce el, Aurelien, nu văzuse ? Auzi rîsete din odaia de-alături. Nişte tineri. Nişte elevi de la Bele-Arte intraseră şi făceau haz. Se depărtă de Berenice şi simulă că se uită la altceva. De fapt, în seara vernisajului nu văzuse nimic. Nu că l-ar interesa, mulţimile...

Ca un magnet, de departe, portretul îl atrăgea din nou. Pierduse din nou înţelesul trăsăturilor sale încălecate. Se apropie ca să-şi vîre în ochi bine dualitatea feţelor. Acolo, privind astfel, surprindea deodată ceea ce aparţinea ochilor închişi, ceea ce... Secretul era prea simplu, ca şi în acele jocuri naive cu buburuze de oţel de sub o sticlă pe care trebuie să le bagi în nişte găuri pe o imagine, operaţia pare tare

grea, iar apoi cînd ai îndemînarea...

„Uite la ăla, priveşte chiondorîş !“ exclama la spatele său o voce clară de copil. Aurelien privi la tipul acesta cu cravată cenuşie cu dungi subţiri albastre, cu botişorul său de copilandru de la strană[x], cu cartonul verde pe braţ, şi ţinînd între degetul mare şi index pipa cu care se va fi comandat desigur portretul său, căci nici vorbă ca un ţingău ca el să fumeze din pipă ! Erau patru de-aceeaşi teapă, şi unul dintre dînşii zise, arătînd spre Berenice, cu un glas mai inegal decît dungile cravatelor, cu un glas care tocmai se schimba : „El crede că desenează ca Ingres, şi e o căzătură ca Luc-Olivier Merson ! “

Aurelien strînse din umeri. Le-ar fi dat cîteva la dos acestor blestemaţi de broscoi. îşi potrivi pardesiul trăgînd gulerul, urcă geoarsa de umbrelă spre cotul său îndoit, şi plecă din încăpere. în sala cea spaţioasă şovăi o clipă, pe urmă apropiindu-se de doamna cu părul lins, îmbrăcată ca Burne Jones[2], nici brună, nici blondă, nici tînără, nici bătrînă, cu nasul cîrn, drept orice semn distinctiv, care înălţă spre dînsul din registrul ei o faţă gălbejită, şi buze foarte închise la culoare, Aurelien întrebă : „Ier- taţi-mă, doamnă... as dori să ştiu ce preţ are numărul
57.. .“

Nasul cîrn se înfiorase, se ridică de pe registru, doamna schiţă surîsul către client, cum se dă salutul morţilor. îşi aminti, fără îndoială, că-şi pierdea lesne acele de păr, căci duse la ceafă o mînă scormonitoare. Apoi se înălţă pe jumătate şi rosti solemn : „Numărul 57... numărul
57.. . aşteptaţi... Trebuie să-1 întreb pe directorul galeriei... Domnule Maroo-Polo ! Domnule Marco-Polo 1[u]

D-l Marco-Polo ieşi de după o uşiţă ascunsă sub o perdea de falsă tapiserie cu motive de vînătoare. Era un om gras, parfumat, avînd o cută sub talie, o cărare în ceea ce îi mai rămînea din păr, o faţă aiurită, unde mus-taţa rasă desena un mic avion sub nas. De-obicei, vindea gravuri din secolul al XVIII-lea, stampe în culori de

[1] ***Enfant de choeur,*** **copilul care urmează pe preoţi, ducînd din obiectele cultului. La greco-catolicl, *menestrant.***

* **Pictor englez prerafaelit (1833—1898).** felul celor englezeşti, desene moderne de soiul femei goale cu şerpi. Expoziţia Zamora îl cam scosese din felul său de-a fi, dar i se cerea atît de arareori să spună preţurile !

— 57... 57... Este ? Probabil *Les Ovaires â la place du coeur* [XLIII] [XLIV] *?* Toată lumea vrea să cumpere tabloul ăsta! Nu ? Ah, cît sînt de zăpăcit ! Nu, nu... E *Le Portrait de Mme M*'[2]*.* Da... *Le portrait de Mme M...* Nu ştiu dacă e de vînzare... Oare acel domn care urma să vină din nou ? Doamna Belly-Fontaine !

Doamna sări în sus din registrele sale :

— Ce doriţi, domnule ?

— Doamnă Belly-Fontaine, oare acel domn care urma să treacă pentru portretul D-nei M... s-a întors ?

— Care domn ? zise D-na Belly-Fontaine, scurt. N u ştiu ce vreţi să spuneţi.

îşi strînse a dispreţ buzele de culoarea strugurelui negru.

— Vedeţi dumneavoastră, scumpe domn, suspină D-l Marco-Polo, nu sîntem ajutaţi... Ce pot să ştiu eu acum ? Dacă acel domn o fi venit şi eu nu eram aici... Nu l-a cumpărat în mod ferm... Nu, dar...

— Dar care-i preţul portretului ?

— Trebuie să mă uit în registrul meu... Permiteţi ?

D-l Marco-Polo se dădu la tot soiul de marafeturi înainte de-a descifra în zisul registru, un lung carnet negru, preţul însemnat în litere şi în cifre, mai ceva decît într-o casă de bani, şi care în limbaj clar valora... să vedem, dacă nu mă înşel... Şi D-l Marco-Polo preţui pardesiul, umbrela, căptuşeala de mătase a pălăriei din mînă ale lui Aurelien... exact la cinci mii de franci... la cinci mii... iată !

Era un preţ din cale-afară de sărat. Şi pentru Zamora, şi pentru Aurelien. Se gîndise că portretul făcea aproximativ o mie cinci sute. Nu, de fapt, nu se gîndise la nimic. Păcat... Apoi deodată îşi dădu seama că se înroşeşte. Ce făcea el acolo ? Se tîrguia pentru

---

XLIIIi ***Ovarele în locul Inimii.***

XLIV ***Portretul D-nei M.***

Berenice ! îi fu ruşine. Zise :

— E ultimul preţ ?

D-l Marco-Polo întări că era ultimul preţ, dacă desenul nu s-o fi şi vîndut, dacă... în sfîrşit, ce cumperi în zilele noastre cu cinci mii de franci ? Şi un Zamora ! Se opri brusc, împietrit de uimire. Clientul îşi scosese din buzunar carnetul de cecuri şi un stilou.

— 11 scriu pe numele de Marco-Polo ?

Perfect. Desenul va fi dus acasă la domnul imediat după închiderea expoziţiei, peste cincisprezece zile, nu, peste şaptesprezece zile...

— Trag o linie peste el în catalog ?

Dacă domnul vrea... n-are importanţă... adresa domnului...

D-l Marco-Polo nu-şi venea în fire. Se frămînta, cu cecul între inelele de pe degete. După ce clientul ieşi, strigă : „Doamnă Belly-Fontaine ! Doamnă Belly-Fontaine !"

Şi doamna Belly-Fontaine se smulse din registrul său ca dintr-un somn de dimineaţă.

— Doamnă Belly-Fontaine, să puneţi de îndată o etichetă *vindut* la numărul 57... De îndată... la 57... *Vindut...* Dă mai multă seriozitate '

L

„Iţi scriu, suna epistolia, deoarece nu mai pot îndura tăcerea asta..."

Aurelien o găsise în poşta sosită seara. Pentru a doua oară vedea scrisul lui Berenice. Sub o faţă nouă. Dezordonat, părînd mare, dar ţinînd mult să nu iasă din rînd, cu spaţii între rîndurile nepotrivite cu înălţimea literelor. Nimic din scrisul obişnuit, uniform, al femeilor, care toate păstrează din şcoală şi din copilărie nu ştiu ce pompă, ce semn al educaţiei prime, nimic conform ideii pe care lumea şi-o face despre scrisul unei femei din zilele noastre. Un scris în chip ciudat nemanichiurat. Avînd zvîcniri de aer printr-însul şi parcă nişte bătăi de inimă. Acest scris necunoscut dansa în faţa ochilor lui Aurelien ; îl citi mai întîi fără să-1 înţeleagă, prea

mişcat. îi trebuia să reflecteze, să se convingă că Berenice chiar vorbea astfel, cu cerneala aceea albastră, pe hîrtia colorată în verdele ca apa. Berenice... care ? Cea cu ochii deschişi, cea cu ochii închişi ? Berenice de totdeauna.

„...Am crezut mai întîi că a nu te vedea ar însemna ca şi cum aş adormi şi cînd dormi bine eşti fericită. Dar iată, dorm prost. Asta seamănă mai degrabă a insomnie. Nimic nu-mi abate gîndurile de la dumneata, nimic nu izbuteşte să mă încînte ca să te uit. Am intrat în tăcerea asta şi ea mă înnăbuşă. Să nu te-aud, înseamnă să n-aud nimic. N-aş fi crezut vreodată cu putinţă aşa ceva. Jurasem să nu te mai revăd, dar cînd această mască mi s-a adus, n-am putut face altceva decît s-o aduc eu însămi. Se sfărîma şi n-aveam cui s-o încredinţez. în sfîrşit, din o mie de motive... Mă gîndeam c-am s-o dau portăresei. Portăreasa era plecată, ştii, micul anunţ... M-am urcat. Nu erai acasă. Menajera dumitale mi-a spus că tocmai ieşiseşi. Astfel mi-am ţinut vorba totuşi. Nu-mi mai vin în fire de-atunci. Nu s-ar cădea nici să-ţi scriu. îmi spun că voi rupe în bucăţi scrisoarea asta, că n-o voi trimite. Asta îmi dă tristul curaj să plîng în faţa dumitale, Aurelien, Aurelien, toate acestea sînt mai presus de puterile mele !

Am din timp în timp o ameţeală de neîndurat. Cînd mă gîndesc la cumplita însărcinare încredinţată unchiului Blaise. Imbold al primului moment : aveam încă înflăcărarea, elanul nebuneştei mele promisiuni. Blanchette este atît de îngrozitor de nefericită ! Mă convinsesem că n-aveam către dumneata decît un impuls căruia era de- ajuns să mă împotrivesc. Aveam şi o frenezie să mă sacrific. Am putut spune în deplină bună credinţă D-lui Amberieux că nu te iubesc. El m-a crezut, sînt sigură. Nu ţi-a spus-o ? Acum mi-e teamă. Mi-e teamă că şi dumneata ai crezut-o. Mi-e teamă că ai să suferi, teamă că am să te pierd. O nu, nu e cu putinţă, dragostea mea, dragostea mea !

îmi face bine să scriu *dragostea mea.* Da, am minţit, da> te iubesc. Nu voi rupe în bucăţi această scrisoare, fiindcă scrie într-însa că te iubesc. Sau voi păstra-o la mine sau ţi-o voi trimite. Care este binele, care este răul

? Blanchette trebuie să trăiască, are copiii. Vărul meu crede că e geloasă pe el, dar cînd a vrut s-o ia de la capăt, abia îşi regăsi puterile, eu care ştiam, datorită convorbirii pe care am avut-o amîndouă în noaptea aceea, mi-am dat seama că sînt o ucigaşă, şi m-am luptat cu ea, a trebuit s-o stăpînesc, să-i smulg din mîini tuburile de comprimate. Blanchette zicea : «Lasă-mă să mor, lasă-mă să mor !►> Dar i-am stors promisiunea că nu va începe din nou. însă, vorba ceea : dau, numai cu condiţia să primesc în schimb. în acea clipă tîrgul îmi părea firesc, posibil.

Am fost laşă în faţa morţii sale. Am fost laşă în faţa vieţii noastre. Poate c-o să-ţi fie silă de mine, dragostea mea. Poate că te-am pierdut cu totul, şi că mă dispreţu-ieşti, şi că minciuna asta, întoarcerea asupra unei minciuni, toate acestea nu vor izbuti decît să te dezguste, să te îndepărteze de mine. Nici acest gînd nu pot să-1 îndur. Ceea ce înseamnă pentru mine dragostea dumitale, dragostea noastră, chiar dacă ar urma să nu ne mai vedem vreodată, dacă n-o să-mi mai apuci din nou mîna într-a dumitale, aşa ceva nimeni n-ar putea să-şi imagineze. Niciodată n-am întîlnit în toată viaţa mea, niciodată nu voi mai întîlni ceva la care să pot ţine atît. Cînd te-am văzut pentru prima oară, eram desperată. Mă prefăceam că rîd, că mă interesez de mii de lucruri, că trăiesc. Eram de pe atunci o moartă. Viaţa îmi era fără scop, fără rost de-a fi. Nu mai credeam în nimic. O plictiseală îmi mistuia sufletul, siguranţa de-a fi singură pentru totdeauna. Stăruiam pur şi simplu în viaţa de fiecare zi într-o rutină, în îndatoriri căpătate. Trăiam pentru că mă născusem. Asta e. Tot ceea ce sperasem de copil, de fetiţă, puţin cîte puţin se schimonosise, îşi pierduse culorile. Nu era nici o posibilitate ca viaţa să se schimbe. De unde să fi aşteptat această schimbare ? Ar fi trebuit măcar să cred în măruntele variaţii ale unei vieţi de femeie. în ce constă mulţumirea lor ? Să ai rochii frumoase, să nu mai locuieşti în provincie sau în mai ce ? N-aveam încredere într-astea ca şi în oricare altele. îmi închipuisem că iubesc. Apoi, după ce mi-am cunoscut greşeala, luasem ho- tărîrea fermă pentru toată viaţa să mă prefac a iubi. Să fericesc pe-un altul

cel puţin, dacă în ce mă priveşte nu era cu putinţă. Căci dragostea, aceea la care visasem, nu se afla decît în cărţi. O straşnică invenţie. Nu eram capabilă s-o nutresc.

Dacă vreodată voi fi atît de nesăbuită încît să-ţi trimit această scrisoare, să ştii că ţi-o voi trimite fiindcă am încrederea că ai s-o dai pe foc, că ai s-o distrugi imediat. Că sînt în stare să-ţi scriu toate astea, e pur şi simplu o nebunie. Nici n-am îndrăznit pînă acum în chip limpede să le gîndesc, să mi le mărturisesc. Numai Blanchette, în- ţelege-mă, Aurelien, Blanchette a trezit pur şi simplu o conştiinţă pe care o îndepărtam, pe care la un moment dat o pierdusem. Lui Blanchette i-am jurat, ea mi-a smuls acest cumplit angajament, dar nu despre dînsa era vorba totuşi. Nici despre viaţa ei. Nici despre copiii săi. Deşi cînd mă gîndesc la micuţii de ei, inima mi se sfîşie. Copiii, iată cea mai mare nebunie a mea. Ei n-au cerut să trăiască aici, pe pămînt, şi noi...<;

(Mai încolo se întindea un întreg paragraf şters şi cu răbdare înnegrit. Aurelien nu fu în stare să desluşească cuvintele din care ieşeau la iveală ici şi colo nişte *l* sau nişte *f,* zulufii unui secret.)

„...Prefer să nu vorbesc despre astea. Dar e la mijloc Lucien. Dumneata nu-1 cunoşti. Nu ştii ce-a însemnat el în ce mă priveşte. Libertatea mai întîi, şi apoi înflăcărarea tinereţii, exaltarea de-a exista, de-a fi cineva prin mine însămi. El primul mi-a vorbit ca unei fiinţe umane, mi-a dat despre lume o altă viziune decît acea tristă perspectivă pe care o aveam de la tatăl meu. Se află de asemenea între Lucien şi mine această umbră, tatăl meu, nefericirea tatălui meu. Nu ştiu ce-ai reţinut din lunga istorisire asupra copilăriei mele, asupra casei, asupra mamei mele plecate. E atît de greu să fii drept. De cînd te iubesc... cum scriu asta ! e nemaipomenit, am scris *de cînd te iubesc* ca lucrul cel mai firesc din lume, de parcă aş fi spus de cînd mi-a ieşit măseaua de minte... de cînd te iubesc,- Aurelien, am început să mă îndoiesc de unele lucruri. întreaga-mi tinereţe, întreagă am dat-o acestui tată violent, taciturn şi nenorocit, care mi-a otrăvit viaţa. îmi aminteam că spusesem mamei *pleacă de-aici!* cu toată poezia sentimentală a unei fetiţe puse

pe visare, îndrăgeam dragostea, dădeam dreptate oricînd dragostei împotriva oricui, împotriva tatălui meu mai întîi, acestui tată ide nesuferit. însă nu iubisem, nu ştiam ce însemna să suferi. Mai tîrziu, acum, m-am schimbat. Am înţeles. Acea fire posomorită a tatălui meu care, pînă la moarte, niciodată n-a cedat, acea furtună dezlănţuită intr-insul şl care nicicînd nu s-a potolit, asta era dragostea, cu- adevărat dragostea. Mama mea plecase în numele dragostei, dar iubea oare ? Nu ştiu nimic. Ştiu că tata o iubea, în mod definitiv. Am înţeles asta după ce nu te-am mai văzut, Aurelien, Aurelien, scumpul meu.

Avem dreptul oare să facem cuiva una ca asta ? Am dreptul oare să-ţi fac dumitale aşa ceva ? însă mă iubeşti dumneata astfel... cine ar putea-o spune ? Lucien, el mă iubeşte în felul său. Nu ştie, nu poate să ştie întrucît acest fel se deosebeşte de-un altul, de-un alt amor, amorul. Dacă totuşi aş pleca, dacă l-aş părăsi, în numele dragostei, ştiu că nimic, nimic n-ar şterge amintirea mea din viaţa-i. Viaţa lui ar fi sfîrşită. Eu sînt tinereţea lui, clipa care a decis de totul în ceea ce-1 priveşte. Cumplit s-a schimbat după aceea. în chip dramatic. Nu se mai poate petrece în viaţa sa a doua oară ceea ce a fost atunci. Şi-a istovit deodată, cu mine, capacitatea de fericire. Dacă plecam... oh, nu-1 cunoşti, Aurelien, nu poţi să mă înţelegi. Aşadar mă gîndesc la acest tată pe care îl uram din toate puterile mele copilăreşti, la nedreptatea aceea neştiutoare pe care am săvîrşit-o împotriva lui, şi nu vreau ca Lucien vreodată să fie ca el, ca el să-mi datoreze la rîndul său acea suferinţă de fiecare zi, acea tristeţe care nu se sfîrşeşte. Măcar tatăl meu mă... Nu mă iubea. Se purta ca şi cum nu mă iubea. îi eram o amintire îngrozitoare de la soţia plecată cu un altul. Dar, în sfîrşit, m-avea ca să mă urască, şi asta înseamnă tot a iubi, a trăi. Nu pot să mi-1 închipui pe Lucien singur. Bietul meu Lucien... N-am vreun copil să-i las.

Fi-voi deci mai tare împotriva dumitale decît împotriva lui ? Aurelien... îmi capăt această energie împotriva noastră înşine, fiindcă îmi pari cu atît mai puternic, mai frumos, mai plin de farmec decît el. Eşti iubit, dumneata. Chiar dacă nu doreşti această

dragoste. Şi-apoi eu de asemenea te iubesc. Vei fi iubit. Nu vei fi singur.

Gîndul ăsta e mai rău decît celelalte. Nu voi trimite această scrisoare. Prea te iubesc. Trebuia s-o mărturisesc. Nu te puteam lăsa cu acea minciună... Te iubesc, te iubesc, Aurelien, te voi iubi totdeauna ! Adio, amorul meu, adio, nu-ţi da silinţa să mă vezi. Nu te voi uita niciodată. Mă voi gîndi la dumneata tot timpul, printre oameni, pe străzi. Nu te voi iubi decît pe dumneata. Adio. Cel puţin vom avea în dragostea noastră acea mîngîiere că nimic niciodată n-o va înjosi. Aurelien, pentru prima şi ultima oară, te strîng în braţe, la pieptul meu, dragul meu, dragul meu. amorul meu ! “

LI

Ce-aştepta oare Aurelien de la un asemenea demers ? In buimăceala în care îl aruncase scrisoarea de la Berenice, se decisese ferm, de zeci şi sute de ori, să se abţină de la orice, de zeci şi sute de ori renunţase la hotărîrea sa. Trebuise într-adevăr să cedeze, la urma urmelor, nerăbdării, iritării, nevoii de-a o revedea pe Berenice. Se afla deci acolo, în strada Raynouard, în pragul apartamentului, în faţa servitorului cu mănuşi de bumbac alb care îi deschisese. Aurelien întrebase de Edmond. Domnul nu era acasă, doamna nici ea... şi D-na Morel ? D-na Morel ieşise cu doamna, dar dacă domnul Leurtillois vrea să-1 vadă pe D-l Morel... Nu, nu... Bătea în retragere cînd uşa din fund se deschise spre anticameră, şi un bărbat, mai degrabă scund şi gras, parcă foarte strîns într-un veston gri, de-ajuns de deschis pentru anotimp, îşi făcu apariţia, întinzînd mîna stîngă :

— Domnul Leurtillois ! Intraţi vă rog... Încîntat de-a vă cunoaşte... am auzit atîta vorbindu-se despre dumneavoastră... sînt soţul D-nei Morel!

Această intrare avusese ceva grotesc şi strident totidată. Aurelien nu se dumeri cum să iasă din încurcătură, ncepuse a bolborosi un *n-aş vrea să...* de care se ru- ;ină, înroşindu-se, dar se simţi tot atît de

caraghios ca i interlocutorul său, nu se împotrivi deci şi-1 urmă spre alon. Cum Morel se dădu în lături spre a-1 lăsa să treacă >e uşă, Aurelien băgă de seamă doar un amănunt fizic 1 acestui personaj la care abia se uitase : soţul lui Be- enice avea mineca dreaptă a vestonului său fleaşcă i goală.

— Dar luaţi loc, domnule Leurtillois... vă rog...

— Venisem să-1 văd pe Edmond, în trecere, exact un minut... pentru afaceri...

— Da, ştiu, ştiu, sînt la curent... Vărul meu nu-i acasă... însă într-adevăr sînt foarte mulţumit de întîmplarea care...

N-avea decît să ia loc, şi în timp ce se schimbau vorbe de curtenie, Aurelien se uita la Lucien Morel cu o nelinişte din miezul surprizei. *Am auzit atîta vorbindu-se despre dumneavoastră...* oare asta se spune totdeauna... dar îşi imagina cu îngrijorare conversaţiile în cursul cărora se va fi pomenit desigur numele său în prezenţa soţului. Unde începe, unde sfîrşeşte minciuna ?...

Lucien Morel să fi avut vreo douăzeci şi şase de ani, dar cu fruntea de pe-acum dezgolită, cu părul castaniu-închis, rar, aruncat îndărăt, cu trupul scund, dacă n-ar fi fost efectul cam copilăresc al feţei cu buza de jos dăbă-lăzată, cu ochi mari ieşiţi în afară, cu nasul încovoiat ca un arc, i s-ar fi dat lesne treizeci. Nu era urît, avea doar o expresie înşelătoare de bunătate, iar pieliţa obrazului de-ajuns de unsuroasă, lucioasă la nări şi la tîmple, sprin- cenele brune şi foarte dese. Obrajii săi mai păstrau dintr-o pudră cam prea albă care va fi constituit desigur preocuparea lui Morel. Un bărbat de ajuns de îngrijit. In ce priveşte hainele în orice caz. Insă cît era de ciudat că niciodată Berenice nu scosese o vorbă despre acel braţ amputat.

— Mai staţi cîtva timp în Paris, scumpe domn ?

Lui Aurelien i-e teamă ca fraza asta mondenă să nu-1 fi dat de gol. Ce idee regretabilă a avut să vină în strada Raynouard...

— Plecăm imediat după Anul Nou, şi tocmai Berenice spunea că era foarte întristată de-a nu vă fi revăzut

— Am fost foarte ocupat în ultimele zile... Dar mi

bizuiam...

— Nu vă scuzaţi ! E lesne de înţeles. Lui Berenice î părea rău numai... fiindcă, pe scurt, dumneavoastră aj fost atît de amabil faţă de ea în cursul şederii sale... ş avea atîta nevoie să-şi mai schimbe gîndurile...

Era de netolerat. Mai ales că nu se putea stăpîni s nu privească la mîneca moale, goală... In genere, Aurelie nu prea ştia ce să spună oamenilor. Ii cam lipsea dan conversaţiei. Ce i-ar fi putut spune lui Lucien Morel ? Celălalt părea ciudat de la largul său. Naivitate sau ipocrizie.

— Sînt foarte bucuros, zicea el, că luăm cu noi fetiţele... Berenice adoră copiii...

— Luaţi cu dumneavoastră fetiţele ? zise Aurelien pentru ca să zică şi el ceva.

— Da, Edmond şi Blanchette se duc la sportul de iarnă... aşa încît ne încredinţează micuţele... Mă bucur de bucuria lui Berenice... Ar fi vrut atît de mult să aibă copii...

Suspină şi-şi trecu mîna peste frunte. Apoi se uită ţintă la Leurtillois cu acea expresie de adîncă bunătate, care era atît de stingheritoare :

— Mă întreb uneori dacă nu s-ar cuveni să adoptăm un copil... Berenice, cum e acum, nu e fericită. Nu, nu e fericită ! Suspină din nou : Vă întrebaţi de ee vă spun astea ? Vă gîndiţi... Ce vreţi, mi s-a vorbit atîta despre dumneavoastră... îmi închipui oarecum că vă cunosc, domnule Leurtillois, în mod real... Dar vorbesc despre treburile mele şi nu vă dau veşti despre vară-mea ! Blanchette şi-a venit în fire deplin, deplin...

— Ah ! Mi-am şi închipuit... de vreme ce a ieşit din casă...

— O, iese de cîteva zile... Se află într-o stare bună, dar cam nesigură în ce priveşte mersul... nu prea are echilibru stabil... în sfîrşit, să nu mai vorbim despre asta... Evident, este într-una tristă, într-una tristă... are să-i facă bine muntele, aerul liber, zăpada... Să-i spun că aţi venit după noutăţi ?

I — Dar... fireşte...

— îi voi spune... ori mai degrabă Berenice îi va spune... E încă atît de emotivă ! Femeile ştiu mai bine...

Berenice va fi tare mulţumită c-aţi venit... Ştiţi, Berenice nu se cunoaşte pe sine... îmi închipuiam chiar că n-o prea iubea pe Blanchette... Şi pe urmă în acele împrejurări...

Cumplita discreţie pe care acest bărbat o punea în vorbele sale vădea într-un cuvînt neînţelegerea. Morel iu ştia despre Aurelien decît ceea ce se referea la Blan- ?hette. Făţărnicia lui Berenice izbea viu, ca o lumină, ;ufletul lui Aurelien. îşi închipuia pe tînăra femeie în viaţa de fiecare zi, în acea casă prea luxoasă, cu acel soţ sosit într-un moment prost, nebunia lui Blanchette, ironia lui Edmond, şi groaznicul joc de-a ascunselea de fiecare clipă.

— îmi pare rău, rosti el cu oarecare greutate, de-a nu-1 fi găsit pe Edmond la cuibul său... E de negăsit de la o vreme...

— Da, da, de negăsit! Abia l-am văzut în împrejurările astea. Şi mi-a vorbit despre produsele Melrose... am aflat că şi dumneavoastră sînteţi băgat acolo...

— S-ar putea...

— E o legătură mai mult între noi, scumpe domn, deoarece vă anunţ că am acceptat ! Da, am acceptat 1

îşi ridică în chip comic indexul.

— Iată-ne în aceeaşi barcă, domnule Leurtillois ! Va fi o afacere excelentă... şi apoi cu vărul meu ! Aţi fost pe front cu el, mi se pare ?

Trebui să-i răspundă că da, şi farmacistul se repezi într-o diatribă împotriva războiului. Cîteva formule pe care Aurelien le şi auzise undeva. îl întrerupse politicos : „Iată nişte lucruri pe care unul ca dumneavoastră poate să le spună...“

Morel se opri zăpăcit. Apoi, privindu-şi mîneca, exclamă bucuros :

— Unul ca mine ? O, ştiţi, e o rană de război, dacă vreţi... De fapt, aproape un accident... Berenice nu v-a povestit ? Ei, bine, un obuz la Paris, din Bertha[x], pe cînd treceam pur şi simplu, mă duceam să cumpăr ziarele la chioşc, prin dreptul Gării de Est... Aşa încît sînt totuşi mutilat... dar, la urma urmei, nu prea glorios ! Apoi deodată cu interes : „Dar spuneţi-mi... Berenice... Ea nu

v-al spus nimic despre braţul meu ? Nu ? Aş fi pariat 1 E ciudată, soţia mea ! N-o spune niciodată nimănui, de aceea cînd oamenii mă observă, li se citeşte pe faţă uimirea, surpriza !“

Aurelien se uita la el c-o mirare speriată. Se mira singur de scîrba pe care i-o stîrnea farmacistul. Bărbaţ: de-ăştia sînt cu sutele, şi nici nu-i bagi de seamă, au ne-

[1] **Dichi-Bertha, marele tun german, spaima soldaţilor în războiul dir 1916—1918.**

veste şi copii, te aşezi lîngă dînşii în autobuz... Insă legătura între el şi Berenice, iată ceea ce transfera asupra ccestui animal tînăr şi cu tignafes, cu pielea lucioasă, cu dinţii nu prea curaţi şi îngrijiţi, cu răsuflarea, cu grăsimea sa, o prezenţă respingătoare în ochii lui Aurelien. Ăsta avea picioare, un pîntece, secreţii, mînca, se încălzea, ăsta va fi rîzînd lesne desigur. Şi apoi privirile lui Leurtillois se mai opriră asupra mînecii fără să isprăvească un gînd care l-ar dezgusta dacă l-ar avea... Celălalt stăruia : Berenice va regreta... verii mei deasemenea, negreşit, vedeţi, Berenice ar fi ţinut atîta... Şi nu uitaţi dacă veniţi pe la noi... casa nu e spaţioasă, dar se găseşte oricînd un pat pentru prieteni... Da, da... consideraţi-vă drept invitat...

Pe scară, Aurelien fu apucat de-un rîs nervos.

LII

— Lucrez zece, unsprezece piloni pe zi... nu-i o muncă obişnuită... Şi mai spun unii că nu se lucrează ! De fiecare dată să deplasezi materialul... capra... şi toate... Fireşte, o echipă vine din urmă, pentru betonat... Insă merge deja ! Lucrez Saint-Etienne-Grenoble...

, Chelnerii ridicau farfuriile de supă. Lumina daurie cădea peste mesele la care oamenii şi aveau buna dispoziţie pe care o dă aperitivul, primul vin, un Beaujolais, şi citi- •ea meniului. Banchetul ocupa fundul restaurantului, un 'el de terasă de unde se vedea Parisul, acoperişurile, noap- ;ea, dar nu se zărea nimic

de după perdelele verzi cu mia ne. Partea publicului cu clientela obişnuită şi sala :u mesele mici erau pe jumătate goale, însă venea de-acolo :gomotul comenzilor şi felurile de mîncare le străbăteau ca -ajungă pînă la comesenii ziarului *La Cagna.* Se afla în und măsuţa cu resturile din mîncărurile servite şi un pian ără coadă. Cîţi să fi fost ? Douăzeci şi cinci, treizeci ? ’uchs, de pe-acum aprins la faţă între favoriţii săi roşco- ani, cu gulerul atingîndu-i bărbia, se ridică în picioare, ise către vecinul său, antreprenorul de lucrări publice, un ărbat corpolent cu un bumb de carne pe obraz şi cu jrîncene din cale-afară de stufoase, negre : „înfulecă, Chapelain, vei trăncăni mai tîrziu... Chelner, Jurangon \ fir-ai tu să fii, Juranţon !“ Unul dintre acele zgomote de furculiţe şi de porţelan...

„Nu-1 cunoşteam pe cîrciumarul ăsta“, zise lunganul bine dispus brun din capătul mesei lungi, cu părul zbîrlit, dar cu o cărare înlăuntru. îşi roti ochii strălucitori, asimetrici, obrajii înflăcăraţi, mustăcioara, către vecinul din stînga :

— Iartă-mă, zise celălalt cu o voce mieroasă în contrast cu cheresteaua-i de atlet bălan, aplecîndu-şi pieptănătura inelată, ochii ieşiţi în afară şi atingînd puţin în treacăt părul daurit care întindea un evantai peste buza sa, iartă-mă... n-am auzit bine numele dumitale... nu te-am cunoscut la regiment...

— Dupuy, Stephane Dupuy, zise celălalt. N-am fost în regiment cu dumneata... Făceam parte din artileria divizionară, dar îl cunoşteam pe Fuchs din ţivilie...

Cu o mişcare obişnuită, ridicînd dintr-o sprânceană, îşi aruncă părul capului care se revărsa peste tîmple. Celălalt îl cîntări din ochi : solid, artileristul, un tip dintr-acei cărora le place încăierarea, bătaia, cu buzele groase prost închise peste dinţii albi şi cu acel perpetuu rîs uşor acompaniat de-o mişcare din umeri. El răspunse :

— Nici eu... nici eu nu sînt un pifan decît printr-o întîmplare fericită... Am fost dragon, m-au vărsat în anul şaisprezece... Marsolleau, locotenent Marsolleau... batalionul al doilea... la început în compania Millot...

înţelegi acolo cine conduce... căpitanul Millot... apoi ofiţer de informaţii pe lîngă comandantul Pierreguise... Ah, era altceva ! Fiindcă Millot între noi... Păcat, zău, că n-a putut veni şi comandantul astăseară...

Conversaţiile făceau o gălăgie în draci. Se rîdea tare îşi puneau întrebări unul altuia d.e departe. Paharele îr faţa convivilor, cîte cinci de cap, zăngăneau. îşi făceai semne de la un capăt la celălalt al mesei, se ridica’ toasturi individuale, oarecum alandala.

Un bărbat înalt slab, gesticulînd, cu şervetul înfipt î: guler, cu mustaţa după moda galilor, se înnăbuşi deodat

[1] **Vin de Juranţon.**

alături de Chapelain. îl bătură cu palma peste spate, i se dădu să bea :

— Ei, observă Marsolleau, care îl descoperea, Blanchard e aici ? Nostimă idee...

— Cine e ? întrebă Dupuy.

— O, un subofiţer ! Şi nimic deosebit...

îşi perie mustaţa şi schimbă vorba.

— Nu, reîncepu Dupuy, nu-1 cunoşteam pe cîrciumarul ăsta, aici, pe scări, în miezul acestui Sacre-Coeur. Curvăreţul de Fuchs îşi vîră botul peste tot !

— Era astfel şi pe front, se smiorcăi Marsolleau, se pare că merge pe roate gazeta, fiţuica sa... Sîntem totuşi mîndri că a luat fiinţă printre noi !

— O, vezi, e un om de afaceri : nu prea se ştie cum se vinde *La Cagna,* dar se vinde... Sumedenie de abonaţi prin colonii... printre administratorii care se plictisesc la serviciile plătite cinci franci pe oră... cum de i-a înhăţat de guler, nu ştiu, dar îşi bate joc de ei, nu-i adevărat ? Principalul e că se vinde !

— Crezi ? strigă peste masă Cusse de Ballante, tipul rotofei care aducea a cîrciumar. Atunci de ce nu plăteşte nici un ban desenatorilor, Fuchsinetul ? îmi datorează cît păr în cap !

La celălalt capăt, Lemoutard, fostul inspector de la Moravuri, deja cu ochii beţi, ţinea cu orice preţ să spună o glumă, şi cum avea beţia cu înclinări spre tristeţe şi

spre amintiri, începea pe aria *Sous Ies ponts de Paris* [XLV] :

— *La podul Minaucourt...*

Fu redus la tăcere. Un om pipernicit cu înfăţişare vicleană, oacheş, nostim de chel, rumen, îl chemase la jrdine cu un formidabil accent din Sud. Lemoutard bolborosi : „Căpitane...“ şi se aşeză din nou.

„Cine-i ăsta ?“ îl întrebă doctorul pe Aurelien. Soţul ui Rose Melrose se afla şi el acolo datorită împrejurării ă era colaborator la *La Cagna.* Fuchs îi primise nişte nsemnări despre ciudăţeniile medicale din cursul istoriei, n felul celora publicate de doctorul Cabanes, fiindcă stea îţi îngăduie să povesteşti tot soiul de mîrşăvenii, şi pentru abonaţii săi din Gabon sau din Madagascar... Aurelien se uită la cel căruia i se zisese „căpitane", şi surise. Cum să i-1 descrie doctorului pe Bompard ? Numai pe el dintre toţi cei de-acolo îi plăcea întrucîtva să-1 vadă. Nu dorea să vină, apoi nu ştia cum să iasă din încurcătură, şi Fuchs stăruise, ce crampon ! Dacă nu s-ar fi jurat pe toţi sfinţii şi preasfinţii că Edmond promisese a fi printre dînşii... Iar pe urmă, nici un Edmond — cît păr în palmă ! Fuchs susţinea că tot avea el să vină, cel puţin la cafea ! Aurelien, în acea zăpăceală în care se afla, în viitoarea în care intrase în ultimele zile, îşi dădea seama de absurdul acestui chiolhan cu foştii camarazi de regiment şi cu o seamă de prieteni ai lui Fuchs. Cînd te gîndeşti că Fuchs îşi petrecea viaţa punînd la cale marafeturi de soiul ăsta ! Oare avea el o viaţă particulară, Fuchs ? Va fi ciupit desigur vreun procent la sută de la restauratori. Apoi publicitatea pentru *La Cagna...*

Aurelien se agăţase de doctor, fiindcă era într-acest om ceva de înecat, de rătăcit pe mare. O asemănare între ei. Amîndoi îşi îngăduiau să vorbească despre orice, ştiau că celălalt avea în mintea lui un gînd despre care n-ar sufla o vorbă.

— Căpitanul Bompard... zise Aurelien. Pentru mine, mai întîi, e tot locotenentul Bompard. Nu i s-a trîntit al treilea galon decît *in extremis,* în ’18, eram şi plecat în

---

XLV **Cîntec francez foarte la modă în preajma anului 1910 : Pe sub po- trile din Paris.**

Orient. A. T. T., negreşit, e un rezervist. Ceea ce înseamnă că e retrogradat acum. Şi turbă de mînie ! îl revăd mereu, beat tun, în pivniţă la un fel de castel, în Soissonnais nu mai era castelul, însă era pivniţa... Fritzii au ocupat castelul, dar nu l-au găsit pe locotenentul Bompard.. Cînd ne-am întors la contra-atac, dis-de-dimineaţă, < fost văzut ieşind din pămjnt c-o puşcă-*mitralieră, ş mi ţi i-a curăţat pe toţi înainte de-a sosi ai noştri. Apo a căzut ca un butuc. Eu îl credeam rănit; mă streco pînă la dînsul, mă aplec : Locotenente 1 locotenente Sforăia ca un om fericit...

Se uită la ceasul de la încheietura mîinii. Nu, Edmon n-o să vină. L-ar fi întrebat într-adevăr pe doctor, s temea să nu fie indiscret, să nu facă o gafă. Oare ce-o : ştiind precis despre nevastă-sa, doctorul ? Dacă .ştia, ei un domn uimitor.

— D-na Melrose joacă în momentul de faţă, Doc ?

— Nu... dar ce mi-a spus, Leurtillois ? Ai ajuns să participi cu o sumă la afacerea noastră ?

Hotărît, toată lumea considera treaba ca şi făcută. Aurelien nu zise nu, fiindcă se gîndi la Lucien Morel, cel cu mîneca goală. Aduse vorba din nou despre acel ins din faţă, al cărui spate încovoiat, ale cărui braţe de maimuţă, mîini păroase îi aminteau de alte timpuri :

— Uită-te la el, Bompard... dragul meu... cu şervetul înfipt în vestă, cu ochii mici înconjuraţi d'e foarte multe zbîrcituri, cu înfăţişarea naivă... pare că nu ştie... nu ştie ce. . dar nu ştie... şi cînd colo ştie foarte bine, e un şiret !

— Ce profesiune are în civilie ?

— O, astăzi ! Spunea că trecuse prin toate meseriile... îi vezi, sub şervet, vesta ? Da... o vestă cu dungi, neagră şi galbenă... N-a lepădat-o în tot timpul războiului, de sub bluza militară... A îmbrăcat-o din nou în seara asta pentru noi... Pretinde probabil că o poartă în fiecare zi... Fiindcă zice : „Vesta pe care o purtam cînd eram fecior în casă la Nisa...[11] O fi fost fecior în casă ? Nu e sigur. Asta scandaliza lumea, asta îi supăra pe ofiţeri la popotă. 11 suportau întrucît avea un curaj de speriat. Se fălea de-a-ndoaselea. înainte de război, vindea ulei, şi măcar de-ar fi fost bun, cum zicea, însă

era ulei prost... Locuia în Marsilia... Oamenii ţineau la el, şi era un păcătos şi jumătate totuşi... Obţinea tot ce voia de la ordonanţa lui dîndu-i picioare în dos, iar după asta se îmbătau împreună....

Vorbele de acest soi înecau gîndurile lui Aurelien în mirosul de prăjeală ; şi lui Aurelien îi era teamă de gîndurile lui. Se ferea de Berenice, de tot ceea ce îl ţinuse treaz noaptea trecută, înnăbuşea acele plînsete pe care nu era stăpîn şi pe care le simţea urcîndu-i-se în suflet în fiecare clipă de destindere.

— în sănătatea dumitale, dom'le locotenent! îi ură cu glas tare din faţă un băiat înalt bine croit, de-ajuns de vulgar, cu părul de culoarea paiului, care îi şedea bine, cu ochii visători şi cu bărbia prea puternică stricînd armonia feţei. Aurelien ridică paharul său de Jurancon alb : în sănătatea dumitale, sergentule !

Doctorul îl întrebă :

— Cine-i ăsta ?

— Becmeil... unul dintre puţinii subofiţeri de-aici din seara asta, pe lîngă Lemoutard, Blanchard şi Fuchs el însuşi... un Parigot[XLVI]... mai mult descurcăreţ decît altceva... Avea talentul să se pună la adăpost în faţa primejdiei... Dar o voce frumoasă... îl invita cine avea musafiri... Pun rămăşag că în curînd va cînta din *Le Roi d'Ys*[2] *!*

Vecinul din stînga al lui Aurelien se amestecă în vorbă :

— ...ori la Serenade *â Manon*[3]*,* Leurtillois, în orice caz una sau alta ! Se cade să le fie recunoscător, viersurilor sale, l-au scos dintr-o mare încurcătură : mereu la cancelarie, toată lumea umbla să-1 apuce... Cu neputinţă să fie trimis în vreo secţie...

Doctorul, pe deasupra lui Aurelien, se uita la cel care vorbea : ochi de pisică, o falcă de măgar, foarte tînăr, dar cu păcătoasa de grăsime a tinereţii sedentare, care nu era menită la aşa ceva, cu părul din cap ras. Doctorul îşi aduse aminte că băgase de seamă umbletul său, deprindere urîtă datorită unui cusur : un picior de lemn pesemne. Aurelien făcu prezentările : „Doctorul

---

XLVI **Familiar :** ***parizian***

Decoeur... Husson Charras...[XLVII] Doctorul cunoştea pe verii acestuia, de la banca Husson. Asta dădu loc la o discuţie, de la care Aurelien izbuti să se sustragă.

Lumea ajunsese la friptură. Cel de-al treilea vin apăru în toiul strigătelor. Zău, trebuie s-o spunem, afurisitul ăsta de Fuchs ştie ce înseamnă un chiolhan ! Ce chiolhan !

— Domnilor...

Se auzi sst, sst... Preşedintele mesei ridicase glasul, dînd din mîini. Sst, căpitanul vrea să spună ceva...

— Domnilor...

Tuşi uşor, cu un amestec de simplitate şi de îngîmfare. Căpitanul Millot era ceea ce se cheamă un bărbat frumos, în Toulouse unde a fost fotograf înainte de război. O talie înaltă, dar cam năpădită de grăsime acum şi cu chelie, sub o şuviţă neagră adusă de la spate pe frunte. Ah, nu mai avea acea eleganţă pe care i-o îngăduia solda şi uniforma ! Ce mai de gabardină, ce mai de whipcord fusese în stare el să irosească ! Printr-o mişcare obişnuită, îşi trecu degetul între nas şi peria de dinţi roşcată care îi acoperea buza. Ajunsese molîu de tot, acest Don Juan din o mie nouă sute cincisprezece, şi palid îndeajuns. El zise :

— Domnilor ! Nu voi bea în sănătatea regimentului, ci în sănătatea celui de-al doilea batalion, pe care am avut onoarea să-1 comand, provizoriu poate dar, în sfîrşit, să-1 comand ! Ne aflăm aici atîţia care, aproape toţi, am trecut prin acest batalion căruia i se zicea *batalionul,* pur şi simplu, un batalion al celor căliţi, cum n-a mai fost! Regretăm că D-l de Pierreguise, comandantul, n-a putut să ni se alăture în seara asta... dar, la drept vorbind, eu unul nu regret, fiindcă asta îmi dă mie dreptul să vă vorbesc, şi să vă spun...

Discursul, pretenţios, se deşira în aluatul moale al obrajilor săi care vor fi plăcut femeilor desigur. Se aflau într-însul flori pentru toată lumea, amintiri despre cei morţi, despre cei absenţi, i se dădeau cele cuvenite lui Fuchs drept organizator al banchetului, Franţa era

---

XLVII**Operă de Lalo.**

***Din opera *Manon* de Massener.**

amestecată înlăuntru, o frază cu dibăcie ticluită cu privire la promisiunile făcute luptătorilor şi nicidecum împlinite. Cei de faţă înălţară din umeri, îşi spuneau unul altuia cîteva vorbe, de felul : „Ah, cît despre asta... are dreptate... Sîntem din P.C.D.F. !“ Georges Husson-Charras, nelalar- gul său, cu gaida stingă sub masă, se mişcă pentru ca să-şi ferească proteza de vecinul său. Becmeil suspină : „Ah, păcatele mele !“ Şi Marsolleau, dindărătul mîinilor sale butucănoase, cu degetele groase şi roşii, pe care le răşchira ca să pară distinse, aplecîndu-se spre Stephane Dupuy, murmură, vesel, şuierînd puţintel printre dinţii săi albi : „Bietul căpitan ! Uitaţi-vă la el... O nulitate... Pentru oameni ca dînsul, războiul e un noroc, un chilipir. I-a prelungit tinereţea... Trebuia să-1 fi văzut cu femeile uşuratice ! Un haz nespus ! Apoi se credea irezistibil... Din pricina asta am avut atîtea necazuri cu dînsul... Dacă n-ar fi fost maiorul de Pierreguise care nu putea să-1 înghită...“

Mîinile grăsune isprăviră povestea ; şi Marsolleau se înfundă în amintirea puiculiţei pe care i-o suflase căpi-tanului în Alsacia, cum o chema oare ?

„E tot fotograf în Toulouse ?“ întrebă Stephane Dupuy căruia discursul nesfîrşit îi stîrnise căscatul. Marsolleau răspunse cu o expresie de şcolar vorbind în clasă : „Nicidecum... Domnul gustase din viaţa dusă pe picior mare, îţi închipui că s-ar fi putut mulţumi cu acel Toulouse ! Avea nevoie de capitală... Ţinînd seama şi că nevastă-sa îl părăsise ! ce noroc ! S-a stabilit în Paris ori nu chiar de-a dreptul, în Vaugirard [XLVIII]... De ocazie : o prăvălie gata instalată ! Fotografiază pe cei ieşiţi de la prima cuminecătură, nunţile, negustorii. Apoi nu mai are stomacul prea solid. Cinci ani de popotă, ce să mai vorbim ! Trebuie să mai înghită fiole, chiţibuşuri şi marafeturi. Priviţi-1 : buhăit la faţă, ochii cu pleoapele lăsate în jos... Numai cei de prin partea locului din Vaugirard, la cafenea, îi mai spun Căpitanul... Dacă l-ai fi văzut în Sarre, cînd comanda batalionul! Nu-i mai ajungeai cu strămurarea la nas...“

XLVIII **Periferia Parisului.**

Ţipete prelungite izbucniră. Se saluta peroraţia căpitanului. Lemoutard, foarte beat, voia să vorbească şi el. Bompard îl reaşeză la loc cu un : „Tacă-ţi gura, Bâbe“, care dezlănţui o ilaritate generală. Antreprenorul de lucrări publice se ştergea la ochi de atîta rîs.

Bompard şopti către Hureaux : „De ce n-a venit oare şi Comandantul? Ar fi ticluit mai cu miez discursul !“ Capul galben al locotenentului Hureaux se agită, ochii i se rostogoliră după sticlele ochelarilor. Vorbi piţigăiat : „Noi nu mai sîntem destul de distinşi ca să luăm o masă cu D-l DE Pierreguise...

— E bine încălzit aici, spuse Husson-Charras. Nu s-ar crede omul că e la Saint-Sylvestre. Maşina ta e la poartă ? Nu ? Speram că ai putea să mă iei cu tine, din pricina piciorului meu... Păcat. Fuchs va aduce un taxi... Cine să fie oare şeful ăla de lîngă Marsolleau ? 11 cunoşti ?

Aurelien îşi îndreptă privirea spre capătul mesei. Ăla, ăla e Stephane Dupuy. A fost oarecum prin artilerie. Colaborează la *La Cagna.* Un sceptic cu idei sociale, care spune lucruri îngrozitoare pe seama femeilor şi care nu-şi ia în căsătorie ţiitoarea care lucrează bluze, ba căreia îi cere înapoi bruma de gologani pe care i-a îm- prumutat-o. Tatăl său e preşedinte de tribunal şi el stă într-o garsonieră la părinţii săi... la parter... e surd de-o ureche : împuşcăturile, înţelegi...

— Mi ţi-a făcut un tărăboi drăcesc înainte de-a se aşeza la masă, zise Husson-Charras, cu privire la socialism, la Rusia, mai ştiu eu cu privire la ce ? Socoteşte că de marile magazine nu mai e nevoie, şi că firmele luminoase îi fac rău la ochi ! Cam ţicnit, nu ţi se pare ?

Doctorul se înverşuna să vorbească în acelaşi timp cu Aurelien. Era, după cît se părea, cu totul absorbit de peripeţiile legate de produsele Melrose, şi se prefăcea a-1 trata pe Leurtillois drept acţionar. Oare Barbentane îl ţinuse în curent cu proiectul parfumurilor vîndute la cîntar ? împreună cu D-na de Perseval... magazinul se va numi Mary-Rose, din pricina lui Mary şi a lui Rose, înţelegi... Rose va avea teatrul său. Rose n-avea locul care se datora talentului, geniului ei. Cînd va avea

propriul teatru, ca Rejane, ca ilustra Sarah...

Se servea salata.

„Şi nevastă-ta e bine sănătoasă ?“ îl întrebă Aurelien pe Husson-Charras. Acesta luase în căsătorie pe vară-sa. Ce oare ar fi putut face altceva acum ? Ea îi producea impresia unei infirmiere. Dar nu mai putea ca odinioară, după acele E.O.R. la Bleau, şi prin cantonamente, să alunge femeia, cu acel zel de braconier care se legase de numele său pe-atunci. Ce prepelicar descoperise el drept ordonanţă 1 Aurelien îşi amintea de soldatul Miraud, un ţăran, care nu-şi avea perechea în a face patul locotenentului... Asculta frazele moarte şi triste ale vecinului de masă, care vorbea despre gospodăria, despre nevastă-sa, despre ocupaţia care i se găsise la banca Husson. îl plasase, hei, pe dînsul şi piciorul său de lemn. Va fi urînd-o desigur pe nevastă-sa. El se îngrăşase. Odinioară dorise s-ajungă avocat, un an la facultatea de drept înainte de serviciu... apoi războiul. îşi mişca într-una proteza sub masă, nu izbutea să se aşeze cum trebuie. Asta îi aducea aminte într-una lui Aurelien de Lucien Morel. întrebă :

— Dar cînd te-ai ales cu rana ta ? Cu... în sfîrşit...

— Cu laba mea ? răspunse celălalt. Asta a fost norocul meu ! La sfîrşit de tot, închipuie-ţi ! Octombrie ’18. Pe drumul spre Maubeuge, cum o rupeam la fugă de la Malmaison. Să fi împlinit trei ani de front şi în ce mod ! fără nimic... pentru ca... Şi tu ştii că nu eram dintre nătărăii care se reped peste tot unde-i bucluc şi-ncurcătură... Trebuie să spunem ceea ce este, îmi era fridă, eram sigur că-mi rămîneau ciolanele acolo, îmi verificam mădularele, braţele, picioarele... Cînd inamicul vărsa focul mai grozav, mă năpădeau sudorile peste tot... Mă urmărea gîndul în- tr-una că asta se observa... De cum treceam parapetul, mergea. Greutatea mare e să te caţări pe el. în sfîrşit, nu ştiu, voi ceilalţi, voi păreţi să nu vă prea... însă eu, Doamne fereşte ! Cînd am simţit că m-atinseseră, am început din nou să controlez : capul, braţele, picioarele... Erau acolo încă la locul lor amîndouă, dar într-unul, e straniu, simţeam un fel de răceală...

Nu se putuseră stăpîni, nu putuseră aştepta desertul

: Becmeil, în picioare, cu untdelemn pe buze şi pe bărbie, mai ca paiul decît totdeauna, cu mîna pe inimă, cîntă la cererea generală :

Si Rosenn bientât n'arrive Je vais, helas ! helas ! maurir...[XLIX]

— Aveai tu dreptate ! zise Housson-Charras. O să ne dea şi *La Serenade* imediat după asta, vei vedea...

— Nu, zise Aurelien, n-avem decît să-1 punem în mişcare pe Ballante, căci nu se va opri cu una, cu două.

— Cine-i ăsta, Ballante ?

— Cusse de Ballante... pictorul... grasul de colo... oh, e ceea ce se cheamă un om de viaţă ! Cînd nu vorbeşte despre pictură...

Doctorul Decoeur înălţă capul :

— E ciudat, Leurtillois : cunoşti toată lumea de-aici... N-aş fi crezut niciodată aşa ceva despre dumneata... Te socoteam drept un singuratic şi apoi, în fond, cultivi relaţii neaşteptate, asta e totul!

Aurelien îl privi şi surise. Tocmai îşi dăduse seama de singurătatea sa. Nu se putu stăpîni să nu se întoarcă : se întoarse cu spatele spre uşa restaurantului pe unde, poate, Edmond avea să intre, Edmond pe care nu voia să pară că-1 urmăreşte cu stăruinţă, Edmond care îi va vorbi despre Berenice. Ca din senin, îi treziră interesul toate amănuntele absurde ale decorului : ornamente de aramă cu luminări electrice la abajururi drăguţe cu încreţituri roz, un tablou reprezentînd marea furioasă, for- mînd pereche cu o mare calmă cu stînci roşii, şi măsuţa cu rămăşiţele deservite de lîngă masă, încărcată de atîtea sticle încît nu-ţi venea să-ţi crezi ochilor, găleţi cu butelii de şampanie, tacîmuri de schimb. Un înveliş de pluş cu fionguri peste pian, cu un vas mare de soiul *Manufac- ture de S&vres* din care se revărsau flori şi frunze artificiale. Barocul din lipsa de proporţie a obiectelor, măsuţele de colo de unde oameni de altă categorie se uitau la banchet cu ochi sfioşi de

---

XLIX ***Dacă Rose nu vine-ndată***
Vai şi-amar ! vai ! am să mor...

[1] **Comună din arondismentul Verdun, unde s-au dat lupte violente in 1914—1917.**

seminţie africană căzută în toiul unei chermese flamande. Veselia zgomotoasă. Exclamaţiile de bravo punctau cîntecele, rîsetele, ţipetele. O poftă vădită le venea celor mai mulţi să se ridice de la locul lor şi să danseze. Lemoutard beat criţă îşi agită furculiţa, în aşteptarea numărului următor. Dar în timp ce se servea crema la gheaţă, nu Ballante se ridică în picioare, după Becmeil, ci Bompard, locotenentul Bompard, cu vesta lui dungată galben şi negru. Aurelien zise în sinea lui : Aha, asta o să fie ceva, acum... Ca la Eparges

Bompard se ridicase şi-şi agita braţele. îşi scosese haina; în cămaşă, cu faimoasa jiletcă, era exact ca o maimuţă. Aurelien îi recunoştea înfăţişarea de pe front, dar casca lăsată pe spate lipsea, altminteri... Mergea ca şi atunci, tot cu bărbia îndreptată înainte, îndoindu-şi umerii arcuiţi. Pe atunci doar cu zece minute înainte de un atac îl vedea astfel, în tunica-i de pînză groasă murdară, în picioare pe parapet ca să-şi uimească trupa, privind liniştit la nemţăloi cu binoclu. în clipa de faţă, îşi provoca partenerii: „Marsolleau ! Ohe, Marsolleau 1 Leneşule, vino aici să faci pe toreadorul 1“ Şi întorcîndu-se spre altcineva : „Hureaux, dragul meu Hureaux, vrem de la tine puţină muzică !“ Se rîdea. Asta amintea de o sumedenie de lucruri. Hureaux se lăsă rugat puţin, îl tîrîră la pian. Bombănea, mîrîia într-una, acest bărbat tînăr, cu lornietele sale cu sticle scobite pe dinăuntru în partea de sus, cu mustaţa căreia îi lipsea părul din loc în loc, şi cu umeri tocmai cît trebuie ca să nu fie remarcat, în timp ce se aşeza la pian, al cărui praf îl privi schimonosindu-se la faţă, Bompard şi Marsolleau se înfruntau. în ceea ce-1 priveşte pe Marsolleau, treaba mergea de la sine, îi ajungea un şervet de masă în loc de manta, şi cu asta era gata să facă tot felul de drăcii, înălţîndu-se pe vîrfurile picioarelor. De cum se ridica în picioare, fostul dragon părea înspăimîntător de tot, cu înfăţişarea sa de negru blond, cu pistruii de pe frunte, cu părul creţ vîlvoi şi cu statura de Apolo, cu talia plină şi cu braţele gata să irumpă prin mîneci. Da, femeile nu-1 uitau pe ăsta. Preşedintele mesei îşi întoarse faţa de la el, cam enervat; frumuseţea vulgară a fostului său subordonat nu-i era pe plac lui, căpitanului Millot, îi aducea aminte

de atîtea pozne.

— Priveşte la Bompard ! exclamă Husson-Charras. N-a trecut lungă vreme ca să găsească tot ceea ce îi trebuia !

într-adevăr, Bompard apucase frunzele artificiale de care era burduşit vasul cel mare cu desene albastre care orna măsuţa de deservit. Le legase împrejurul frunţii în formă de coarne imense şi se deda la sărituri în dreapta şi în stînga, cu o sălbăticie caraghioasă, pe cînd la pian locotenentul Hureaux improviza în stilul muzicii spaniole. Lemoutard, în picioare, bă tea din palme şi striga : *„Tor o ! Toro !“* [L] spre marea bucurie a celorlalţi. Chelnerii care aduceau şampania se opriseră ca să privească spectacolul, şi în restaurant clienţii se ridicau de la locurile lor, ca să vadă mai bine.

Fuchs se repezise pe dată, şi cu gesturi de clovn juca rolul de arbitru între taurul Bompard şi torero-ul Marsolleau. Asta, asta nu făcea parte din vechiul ceremonial al celui de-al doilea batalion cînd se alunga taurul în- tr-un adăpost minuscul, în poziţie de luptă ori într-o popotă improvizată, in stare de repaos. Inovaţia plăcea, de aceea prinseră a o dezvolta, iar Becmeil şi Ballante în bună înţelegere mimară pe îngrijitorii celor în luptă. Un îngrijitor de taur îi masează coarnele, îi curăţă de praf coada, în sfîrşit, se dedă la tot felul de invenţii ; tocmai ceea ce îi trebuia lui Ballante, care nu putea suferi să nu fie el însuşi centrul atenţiei. Fuchs se prefăcea că aruncă petarde, îi conducea pe cei doi luptători unul după altul ţinîndu-i de mînă, ca pe-o mireasă pe care-o prezinţi publicului, şi mima ca odinioară Rigadin, la cinema, scenariul luptei care avea să vină. Se trase îndărăt trimiţînd bezele. Hureaux începea *Carmen:* „Toreador bagă de sea-a-a-amă...“ Ansamblul intona cuvintele corului.

Doctorul Decoeur dădea din oap în semn de dezaprobare. Se uita la Leurtillois cu mirare ; părea mişcat, atîta mai lipsea ! „Pari mişcat, dragul meu...[LI LII] Aurelien

---

L **Taurul ! Taurul !**

LI **Titlu al elevilor-ofiţeri care au grad între adjutant-şef şi sublo**
LII**cotenent.**

se întoarse.

— Da, e cam dobitocesc... dar dobitocia asta, vezi dumneata, Doc, este oricum războiul, războiul nostru...

Marsolleau făcea mişcări cu şervetul ca pasele magnetizatorului, şi craniul lui Bompard strălucea în frunzetul tăbărît asupră-i, se întorcea, ameninţa că se repede asupra publicului, oprindu-se în faţa unei bariere fictive, de-a lungul căreia alerga în trap. *„Tor o ! Tor o !“* Aurelien continuă :

— Ultima oară cînd am văzut aşa ceva, Doc, Bompard făcea pe taurul... ca totdeauna, dar toreadorul era gingaşul Vanderpyle, un aspirant \ un tinerel din Lille, atît de blond încît părea o fată. La Eparges. Aspirantul a fost ucis într-un atac dat pe neaşteptate a doua zi... O, ştiu, e o scenă de foarte prost gust!

Toată lumea urla de bucurie : Bompard era foarte caraghios şi-1 tot punea pe fugă, să-i iasă sufletul, pe Marsolleau, care avea aproape cincisprezece ani mai puţin decît el. Pianul îi scanda aria, tot mai puternic. Lemoutard, într-un colţ, îndărătul mesei, dansa un danţ spaniol, plesnind din degete, folosindu-se de şervetul său ca de un şal. Nimeni nu părea să-1 observe.

— Caraghioasă treabă, războiul vostru, murmură doctorul, n-avem idee despre aşa ceva, noi învîrtiţii rămaşi în spatele frontului...

Desfăşurarea luptei se termină prin ucidere; Bompard se rostogolea pe pămînt şi torero-ul fu aclamat, buzele mimau sărutări. La masă, chelnerii turnau din nou şampanie. Pianistul care obosise dădu pe gît o cupă şi se plînse : „Ah nu, asta, Fuchs ! Nu-i de laudă, şampania ! E dulce ca zahărul !“ Fuchs protestă : unora le place aspră, altora... nu ştii pe cine s-asculţi. De altminteri, cît despre el, şampania, de-ar curge şi pe gîrlă... Am comandat fiindcă ne aflăm în ajun de Anul Nou, altminteri...

— E adevărat, zise tare căpitanul Millot, mîrîie totdeauna stimabilul Hureaux ! Ce caracter !

— Dar, dom’le căpitan... şampania...

— Ce mai căpitan ! Cere şampanie, să i se dea !

Se adunaseră cîte patru sau cinci, Hureaux se

zbătea, îl forţară să dea pe gît şampanie cu sticla. Curse din ea peste tot, dulce ca zahărul, dezgustător. Nu numai Lemoutard se înveselise la culme. Becmeil de asemenea : voia să cînte, dar Ballante, care pîndea să-i vină rîndul, se zori să intre în scenă.

— Haida-hai, cîrîi Stephane Dupuy, iată că Ballante face pe factorul

Era numărul său. De cum i se urca beţia în nas, îi venea să facă pe factorul. Se plimba cu tolba, saluta politicos trecătorii, se urca pe scări, intra la o doamnă drăguţă care tocmai îi deschidea uşa în pielea goală, la un preot care... Şi la portar, şi pe bicicletă peste cîmp... Nu se înţelegea tot ceea ce voia el să reprezinte, dar era de bonton să rîzi. Alerga de-a curmezişul restaurantului, clienţii de la mesele mai mici se interesau de pantomina sa, se întorcea la locul de unde plecase, *et cetera...* în cele din urmă, acoperi frumoasa voce, niţeluş prinsă de băutură, care cînta : „Manon, iată soarele !...“

Se produsese oarecare învălmăşeală în cursul banchetului, oamenii se strîngeau în grupuri mici, îşi strigau cîte ceva unul altuia. Se aducea cafeaua, lichiorurile, se fumau ţigări. Masa era îndeajuns de murdară, lucruri răsturnate, scrum prin resturile de îngheţată topită, fărîme de biscuiţi rupţi între degetele nervoase ale căpitanului... Acum Ballante, excitat la culme, cînta vestita sa arie *La Tonkinoise,* şi toată lumea, Dupuy, Hureaux, Husson, Blanchard, Marsolleau, reîncepeau în cor refrenul : *Mori Annana, mort Annana, mon Annamite...*

Doctorul îi zise lui Aurelien : „In fond, războiul vostru... a fost un război de ofiţeri, de gradaţi... Nici un soldat aici...“

Aurelien dădu din umeri :

— Dumneata nu pricepi nimic din astea, dragul meu. Sînt nişte asociaţii de foşti luptători... Asta e o întrunire de camarazi... Am fost gradaţi, din întîmplare, se poate : nu ne mai schimbăm... Cu toate crîmpeiele noastre de galon de pe mîneci era cît p-aci să fim sfîrtecaţi de gloanţe, înţelegi dumneata... ne reîntîlnim...

— Ei bine, ce-i, Leurtillois ? îi strigă Husson-Charras de pe scaunul său, cu piciorul întins. Tu nu cînţi cu noi ?

Doctorul se uită la Aurelien. Aurelien cînta. Decoeur îşi muşcă niţeluş buzele. Nu fiindcă i-ar fi venit să rîdă. Abisul din oameni. Cît de departe sînt de imaginea pe care o ai despre dînşii sau de aceea pe care şi-au făcut-o despre sine. Acest înalt tînăr, distins, hoinar şi leneş, care se întîlnea prin Montmartre ori acasă la Mary de Perseval ori la familia Barbentane... totdeauna foarte bine îmbrăcat, de-ajuns de tăcut, ajunsese să cînte acolo, şi pentru prima dată, cu obrajii cam asudaţi, părea că nu se supraveghează; doctorul îşi dădu seama că Leurtillois era în elementul său veritabil. Se gîndi c-o amărăciune profundă că nu numai în ce-1 privea pe Aurelien făcuse acest soi de descoperire ; la fel ar fi putut spune despre Rose, despre faimoasa Rose, care recita din Rimbaud. Ah, la, la. Simţi că cineva îl prinse de braţ. Era Stephane Dupuy, roşu de tot, cu părul din ce în ce mai în ochi, îşi muşca încet colţurile mustăţii, şi din dreapta şi din stînga, cu o nervozitate de jucător de fotbal.

— Ascultă, doctore, Fuchs mi-a pomenit o vorbă despre afacerea... E o idee originală, produsele Melrose... Afacerea va avea un succes nemaipomenit... Fuchs ar dori ca eu să iau un interviu...

A, da ? Niciodată cel din urmă, acest Fuchs, cînd miroase de departe pleaşca. Decoeur cunoaşte vicleşugul. Directorul de la *La Cagna* va trece pe la Barbentane. Era în regulă. Fixaseră deja data întîlnirii. Dupuy se entuziasmase de proiectul lui Rose, şi se purta servil cu soţul. Va fi fiind desigur un tip foarte puternic, acest Decouer. Stephane îşi dădu osteneala să se pună în valoare în mod exagerat, vorbi despre cartea pe care o scria, un roman : subiectul, dezamăgirea unui combatant căruia viaţa i se pare deşartă, goală, după acel alcool nemaipomenit, deprinderea de-a ucide, războiul, în sfîrşit. Această lume mediocră, fără aer...

— Dumneata ai ucis mulţi cu mîna dumitale ? întrebă doctorul cu tonul său spelb, monden.

Celălalt rîse tare, cuprins de-un sentiment de sfială, strînse din umeri, îşi aruncă părul pe spate :

— Oh, ştii, am fost artilerist... Dar, în fine, am cunoscut multă lume, de asta...

Arătă spre cei care benchetuiau : formau grupe, unii în jurul căpitanului Millot, alţii cu Fuchs şi cu Lemoutard, care alcătuiau jocuri cu beţe de chibrituri, Becmeil singur-singurel cînta *Le Reve passe* [LIII] : „Priviţi-i, husarii, dragonii, cei din gardă…"

— Evident, zise Decouer, dumneata ştii ce vrei să spui. Eu în timpul războiului n-am făcut decît să spăl putina…

Avea o cută provocatoare a buzei spunînd acestea. Dupuy era neplăcut impresionat, dar răspunsul îi impunea oarecare respect. Pentru o nimica toată, ar fi dovedit că el, în fond, ca artilerist… Dezvoltă subiectul cărţii sale, cealaltă latură, latura revoluţionară, revolta eroului, dezgustul său în acest Paris al comerţului, al politicii, al combinaţiilor… Şi apoi poezia, fireşte, refugiul la ţară, izolarea, un sfîrşit fără iluzii… „Mă înţelegi, nu pot să-1 pun să plece pe Boule, aşa se cheamă eroul meu, în Tahiti cum pleacă toată lumea… Le Harrar… In sfîrşit, va pleca pe coasta bretonă, într-o regiune fără turişti, cu insule, cu vînătoare, cu pescari… Totul se termină cum începe *Pan* de Knut Hamsun… îţi place Hamsun ?"

Fireşte, doctorului îi place Hamsun. Ce oare nu-i place doctorului ? Hureaux îi întrerupse.

— Nu vi se pare că lipsesc femeile ?

Nu s-ar fi crezut vreodată că asta putea să-1 frămînte pe acest şubred bilios, cu vocea prea ascuţită, indecentă, pe care o avea, surprinzătoare la acest funcţionar de talie mijlocie, cu faţa mijlocie, cu picioarele mijlocii. Era contabil într-un renumit magazin de instrumente muzicale, spuse Husson-Charras, amestecîndu-se în conversaţia dintre doctor şi Dupuy, cam părăsit cum se afla, cu piciorul său. Oare de asta o fi cîntînd la pian sau dimpotrivă ?

— Ah, făcut doctorul, legea asta a cauzalităţii !

în sfîrşit, asta îi trezeşte păreri asupra artei şi nu se însoară ca să se ducă la concert, precum zicea.

— îţi aminteşti, Leurtillois, spuse Husson, agăţîndu-se de Aurelien, îţi aminteşti de Hureaux la Mort-Homme

---

LIII **Visul trece.**

?

— Cînd i s-a împuşcat sticla de poţiune pentru tusa '! Glumiră. Ce maniac, acest Hureaux ! Pînă şi în tranşee, mania lui de-a face ordine era aproape scandaloasă. Pe cincizeci de centimetri pătraţi, se organiza în mod raţional : paharul de metal, gamela, cuţitul.

— Fularul, Husson, nu uita fularul! Tot ce era mai important dintre precauţiile sale împotriva morţii, cu po- ţiunea... Ce mutră a făcut cînd sticla a fost spartă de-un glonte...

— N-a fost un glonte, a fost o schijă !

Se certară asupra acestui amănunt de istorie :

— Cînd te gîndeşti că tocmai el cere curve în seara asta !

— Pe legea mea, făcu doctorul, îţi mărturisesc... în fine, Leurtillois şi cu mine, ştim noi de ce-am venit singuri... Dar ceilalţi ? Ce-au făcut cu soţiile lor ? Şi chiar în ultima zi din an !

— O ! zise Dupuy, cei mai mulţi după aceea fac revelionul în familie ! De fapt, nu toţi sînt nemulţumiţi în acest răstimp de libertate !

— Da ? Curios...

Doctorul arătă spre Marsolleau :

— Asta nu e însurat ?

— Nu, răspunse Husson, are o prietenă... care îi plăteşte cravatele. Iar Bompard şi-a lăsat doamna la Marsilia, e în trecere. Iţi aminteşti, Leurtillois, de fotografiile D-nei Bompard ? Le arăta tot timpul : părul lins, o cruce de aur atîrnată de gît, nişte ochi mici, o legitimă cumsecade... Asta nu-1 oprea ca în cantonament să nu-şi facă de cap cu toate prostituatele de hotel... Iţi aduci aminte ? I-o fi făcînd desigur o viaţă nemaipomenită, gospodinei sale, ăsta !

Şi Becmeil are trei copilaşi, fraţii ucişi, mamă-sa, povară pe cap, nevasta îl ocărăşte de dimineaţă pînă în seară, broscoii nici nu sînt sănătoşi ! Trebuie să-1 înţelegem, aici îşi reaminteşte de tinereţe. Reprezentant al unui magazin de galanterie, numai el ştie ce înseamnă să-şi frece tălpile de rogojini, să tragă de cordonul soneriei, să stea cu pălăria în mînă, cu atîtea guri de hrănit! Şi Blanchard vinde pneuri pe la intrarea Maillot : cinci

fete, o soţie care şi-a luat tălpăşiţa... Doctorul îşi înălţă capul în tăcere şi se întoarse spre Stephane :

— Da, scumpul meu, dumneata ai dreptate, lumea e prost alcătuită, şi e păcat că nu ţine tot timpul războiul !

Husson bombăni şi-şi pipăi coapsa. Aurelien se uită la Decoeur nedumerit. însă Dupuy, de îndată în curent cu totul :

— Da... or fi fost poate vremuri frumoase pe-atunci...

LIII

Această mică petrecere se terminase foarte prost. Cum începuse scandalul, nimeni n-ar fi putut să spună exact. Este adevărat că se băuseră şi răsbăuseră la păhărele, că se încercase armaniacul după drojdia de Bourgogne, şi un şnaps de te trăsnea, care readusese în discuţie tot felul de anecdote alsaciene de după armistiţiu, asupra cărora nu toţi erau de-acord. Poate într-adevăr că Lemoutard, îndeajuns de beat, îl provocase pe Blanchard, pe care nu-1 avea la inimă. Dar ce spusese Blanchard c-o clipă înainte ? Acest măscărici înalt, brun şi slab, cu mustăţile pleoştite, cu pielea tăbăcită şi cu mişcări de moară de vînt, stătuse liniştit tot timpul mesei, dar, în sfîrşit, i se cunoşteau părerile şi a fost o proastă inspiraţie din partea lui Fuchs că-1 invitase. S-ar fi putut să-1 întărite pe Lemoutard cu vreo vorbă oarecare. Striga că n-are de primit lecţii de patriotism de la nimeni şi se ştie bine că are o cruce de război grozavă, dar asta nu e un motiv ca să spună anumite lucruri. In încăierarea de nedescris care se produse, de îndată ce unul a început să dea în celălalt, era cu neputinţă ca cineva să-şi mai recapete stăpînirea de sine : şi asta scoase din sărite oamenii de felul lui Marsolleau, care nu nutreau o dragoste deosebită pentru fostul inspector, văzînd cum îl loveau pe Lemoutard în starea în care se afla. Fapt e că Marsolleau nu prea putea să se lege de namila de Blanchard, căci disproporţia era prea mare, şi se găsi în faţa lui Becmeil care n-ar fi visat, sobru cum era, să se

ia la bătaie cu fostul său locotenent, dar care în acel moment îşi ieşise din fire.

încercară unii să-i despartă : se auziră strigăte : vai de mine, cum e posibil, cu atît mai mult cu cît Marsolleau avea o superioritate zdrobitoare, boxa, şi cînd sîngele curse în voie din nasul adversarului său, lumea se revoltă. Hereaux piuia. Aurelien îl prinse pe Marsolleau de braţe, şi îl trase îndărăt. Celălalt protesta, însă asta îi dădu răgaz căpitanului Millot, urmat de Bompard, de şefi, să intervină. Căpitanul simulă că nu cunoaşte începutul încăierării : îl înfieră pe Marsolleau pe care nu-1 putea suferi pentru nimic în lume, şi care ar fi trebuit să-şi amintească de gradul său înainte de a lovi un sergent, rosti din nou formula sacră : „Uniţi ca pe front“, şi înecă totul într-un discurs.

Se vedeau pahare sparte, băutură vărsată pe faţa de masă, murdărie pe podea, farfurii slinoase peste tot. „Ce mascaradă !“ spuse Hureaux. Şi Dupuy, palavragiu şi grosolan, făcînd pe cel care n-a avut timp să intervină, întreba : ce s-a întîmplat ? arătîndu-şi bicepsii. Aşa s-o fi purtînd totdeauna, desigur, artileristul.

Intr-un cuvînt, o debandadă ! Husson-Charras îi cerea lui Fuchs să-i aducă un taxi. Oamenii se îmbrăcau la vestiar. Doctorul îi spuse lui Aurelien : „Faci revelionul undeva ?“ Leurtillois dădu din cap că nu. Vor continua chiar seara împreună. Husson-Charras ar fi vrut ca Aurelien să ia o birjă împreună cu el, dar ploaia se oprise şi avea nevoie să meargă puţin pe jos, ca să mai elimine din otrăvurile ultimelor fumuri de ţigară. Se întîmplă că Aurelien şi Decoeur coborîră scările de la Sacre-Coeur cu Hureaux şi cu Bompard.

Bompard îl luase familiar de braţ pe Aurelien : „încîntat că te văd, *pitchoun...* în timpul mesei, nu se putea vorbi... Cum se combină în ce te priveşte, afurisita asta de viaţă ? Căsătorit ? Nu ? Ai dreptate. Nu te însura. Să nu te însori niciodată...[11]

Deasupra lor, biserica albă, la picioare oraşul într-o brumă de lumini. Frigul îi sili să-şi încheie pardesiurile. să ridice gulerele. Hureaux bombănea ca totdeauna.

— Marsolleau, bineînţeles, Marsolleau... Totdeauna e gata să se ia la harţă pentru cîte-un fleac, ăsta... Un şar-

latan chipos... Cînd era ajutor de comandant, îşi petrecea timpul spionînd pe unul, spionînd pe altul...

— Lasă, lasă, zise Bompard. Sigur, dacă comandantul ar fi fost acolo, nu s-ar fi întîmplat nimic... Millot n-are autoritate...

— Te sfătuiesc să-1 aperi pe acest Marsolleau, tu, Bompard... Ştiţi bine că am fost pe lîngă comandant înainte de Marsolleau, şi după aceea colonelul m-a luat cu el. îmi aprecia dibăcia, spiritul de ordine. Atunci am aflat o grămadă de lucruri... Cine crezi c-a pus beţe-n roate vreme de doi ani ca să ţi se dea galonul, Bompard, hei ?

Celălalt tresări brusc, se opri cu mîna pe balustradă, erau la jumătatea scărilor. îl bătu pe umăr pe Hureaux : „Nu vrei să spui cumva ?... Marsolleau ? Nu !“

Merseră în tăcere. Se auzea de jos, prin noapte, muzică şi claxoane de maşini. Doctorul spuse ceva despre Mont- martre, despre anul pe sfîrşite. Aurelien se gîndea la Berenice.

— Tu crezi asta, Leurtillois ? explodă ca din senin Bompard. Marsolleau... să-şi descarce pîntecele de scîme tocmai în cizmele mele ! Tipul ăsta avea nevoie tot timpul de-un ban ici, de-un ban colo... Nu dădea înapoi niciodată, de altfel... Se străduia să facă pe fantele seducător pe banii noştri, şi după aceea... înfumuratul !

— Dacă ţi-aş arăta fişele mele... scrişni Hureaux. Am o fişă Marsolleau... îţi aminteşti, la Eparges...

— Ce vorbeşti, fiule ! Oamenii lui voiau să-i tragă o bătaie zdravănă pentru că se pusese la adăpost în timpul atacului... Eu l-am scăpat de bucluc ! Şi cînd te gîndeşti că mojicul ăsta...

— Ei bine, suspină doctorul, nu ne închipuiam că asemenea lucruri se întîmplau pe linia de atac, noi ăştilalţi, învîrtiţii... Vorbele astea împrăştiară o răceală. Dar Hu- reaux luase vînt. Furios, cu ură şi cu dorinţă de răzbunare, îngrămădite în suflet, unele.lucruri îi ardeau limba :

— Da... Uniţi ca pe front... L-aţi auzit şi adineauri pe imbecilul ăsta de Millot. Era cu Marsolleau prieten la cataramă, apoi ăstălalt i-a suflat o damicelă, şi acum

orice e bun contra lui Marsolleau. Şi chiar dacă nu era rivalitate personală... Oare n-ar fi trebuit să capăt panglica roşie [1] de zeci şi zeci de ori pînă acum ? Ştii cine mi-a smuls-o de la butonieră ? Preotul divizionar, fireşte, ploşniţa aia ! Colonelul mă aprecia, dar după ce iezuiţii îşi spuneau părerea... Am nişte poveşti drăguţe despre el, despre taica Beliard ! Ah, de-ar veni ziua cînd să-mi pot publica fişele !

Coborau grăbiţi pe strada Lepic. Era lume pe stradă ; un aer de sărbătoare, cu tot frigul, toate localurile luminate. Piaţa Blanche ; în vîlvătaia faimoaselor cafenele se opriră. Bompard murmură : „De la acest Marsolleau, asta e prea de tot! Şi eu mă jucam de-a taurul cu el!“ Intrară la Wepler.

Mînia cumplită a lui Hureaux îl distra pe doctor. îi punea întrebări perfide, îl încuraja. Bompard era mirat la culme de duşmanul pe care îl descoperise. Aşadar de asta îi venise al treilea galon aşa de tîrziu, încît n-a putut fi titularizat. Fusese retrogradat. Rumega în gînd jignirea asta de aproape trei ani. Vînduse totdeauna marfă proastă. Era dureros că viaţa nu-i dăduse ceea ce i se cuvenea. Ar fi vrut să fie căpitan de-a binelea. Aurelien se amesteca fără tragere de inimă în conversaţie. Era de altfel cufundat şi într-un sentiment de nedreptate. I-ar fi plăcut să se poată lega de iezuiţi, de francmasoni. Dar nu putea. Ea îl iubea. Dar asta nu-1 mulţumea cîtuşi de puţin. îl iubea, şi avea să-1 părăsească. N-o să fie niciodată a lui.

* **Semnul gradului de comandor al Legiunii de onoare.**

— Ce învîrteşte ca civil, întrebă Decouer, acest Blanchard ? Negustor de pneuri ?

— Oh, ştii, rînji Hureaux, negustor, negustor ! Mai degrabă revînzător... Undeva de-a lungul căii ferate de centură... Un nevoiaş... Cu o familie în spinare, cu nevas- tă-sa plecată... Un biet încornorat, ce să mai vorbim !

— Ca noi toţi, spuse doctorul.

Bompard chicoti. Hureaux îşi muşcă buzele şi protestă :

— Vorbeşte în numele dumitale... vorbeşte în numele dumitale... Ţine seama că e dreptul lui să creadă ce vrea... Drepturile Omului... Dar nu-i un motiv să vină printre noi şi să neliniştească sufletele... Nenorocirea e că de-alde Marsolleau s-amestecă în poveşti de-as- tea ! Eu sînt tot atît de pacifist ca oricare altul, dar asta nu m-a împiedicat să... Numai că mi se pare respingător să faci un drapel din pacifism...

Despre ce oare vorbeam ? Doctorul părea că se dumerise. Aurelien era foarte departe de conversaţie ; vedea o figură îndurerată, cu ochii închişi, o figură posomorită şi sidefie, un păr zbîrlit, blond, o lumină oarbă, o gură... Ah, tot timpul vedea schimbîndu-se desenul acestei guri !

Oare chiar aşa era gura lui Berenice ? Desenul buzelor se modelează după dorinţa noastră : Aurelien confunda toate buzele pe care le cunoscuse în amintirea lui despre Berenice, Berenice nu mai era doar acea dragoste de astăzi, ea era dragostea lui, dragostea pe care o avusese pentru celelalte femei, obsesia femeilor pe care o purtase cu sine în adînca noapte a războiului, visurile de adolescent, neliniştea lui de bărbat. Apoi, deodată, revedea conturul obrajilor, pomeţii lui Berenice, şi ochii cu încetineală se deschideau, ochii întunecaţi, ochii piezişi ai amintirii.

— Gluma s-o lăsăm la o parte, zise Bompard, dragul meu Hureaux... îmi juri tu că Marsolleau... ?

— Ah, atunci, se văietă contabilul, vei fi fiind probabil greu de cap, nu ? Ce doză de prostie 1 Dacă ţi-aş povesti, dar tu erai acolo... ah, nu, e adevărat : fuseseşi rănit cu cîteva zile înainte... Cînd am ajuns pe canalul din Ailette, în satul ăla... i-am uitat numele... în fine, treaba a fost dusă la bun sfîrşit : Migle a cucerit poziţia... ştii, ţăranul acela, cu obrajii rumeni, un băieţandru înalt cîrlionţat, cu mustaţă... Da, l-ai cunoscut... Era sublocotenent, se pregătea să fie institutor... Cu nişte oameni din compania a cincea... Era chiar după plecarea lui Rouques, evacuat, nu mai rămăsese nimeni'acolo ca să-1 apere pe Migle... comandantul era la regiment, colonelul tocmai ne părăsise. Totul s-a pregătit într-ascuns de Millot şi de

Marsolleau... Millot comanda batalionul... In sfîrşit, Marsolleau a scos din asta o Cruce de război şi n-a fost văzut pe linia frontului. Migle a rămas cu buzele umflate... Vai de el... Fără noroc, bietul băiat. Abia se logodise acasă la el, în Charentes, cu o studentă E.N.S... La unsprezece noiembrie dimineaţa... imaginaţi-vă, la unsprezece noiembrie o mie nouă sute optsprezece ! Un obuz francez colac peste pupăză. Tocmai înainte de-a se sfîrşi totul... se goleau chesoanele... unul dintre aceşti afurisiţi de arti- lerişti... îndesat în pămînt, Migle, dus pe copcă, aşa ceva ! N-a mai rămas nimic din el... I-am luat eu calabalîcul, i-am citit scrisorile... în unsprezece, pe la ora nouă şi jumătate, în Lorena... Ah, ah ! Uniţi ca pe front ! Asta chiar că-i bună !

Hureaux băuse şi el prea mult. Doctorul zări în ochii lui Aurelien o expresie de nerăbdare. Bompard îşi rumega în gînd descoperirea. Farfurioarele se îngrămădeau în faţa lui. Era trist la beţie.

— Mă întreb, murmură el, de ce n-a venit comandan- tul... Este doar la Paris. La minister...

— Cina în familie, spuse Aurelien.

— Crezi ce vrei şi bea apă rece ! rîse în silă Hureaux înghiţind rachiul dintr-odată. Eu cinez în familie ?... Dar dragul de maior ? Cinează şi el în familie ? Barbentane ? Ăştia nu ne mai cunosc, asta este... Sîntem nişte ţipi prea mărunţi... nu de-ajuns de eleganţi !

Prin fundul sălii, lumea venea în restaurantul cu mese rezervate pentru supeul de revelion. Decoeur se aplecă spre Leurtillois : „Hai să încheiem anul în altă parte...“ Ceilalţi nu observară că plătea. îi lăsară să plece fără să-şi dea seama. Hureaux repetă : „Dacă mi-aş putea publica fişele !“ Era un miros de *welchs* şi de bere, o căldură de bucătărie în care preluda o orchestră argentiniană. Aure- lien se lăsă dus în piaţă şi, în dreptul localului „Moulin Rouge“, cu ghirlanda-i luminoasă de la firmă, respiră adine.

„Ce-i de făcut ?t: întrebă el. Şi Decoeur, care toată seara observase cu coada ochiului neurastenia lui Leurtillois, spuse părinteşte : ,,Ce-ai avea de spus despre «Lul- li-s», dragul meu ? Iaca aşa, ca să reintrăm

în viaţa civilă... dacă aşa ceva te ispiteşte !... Bun e Dumnezeu !“

Spuse aceste vorbe fiindcă, dacă nu l-ar fi înşfăcat pe Aurelien de braţ, acel elegant Bugatti zvăpăiat, cu două fete îngrămădite într-un tînăr, l-ar fi nimicit la cotitură... Se auzeau de la el nişte detunături ca de petardă, în noapte.

LIV

Din nou barul strimt, înnegrit de fum, cu lumini roşiatice ; din nou mahonul şi arama, înaltele taburete, sticlele, *shaker-ele,* paiele, micile tablouri nepotrivite şi ridicole aliniate pe pereţii cu steguleţele de la Yale şi de la Har- vard ; din nou muzica se auzea din *dancing-ul* în stil maur, şi vacarmul vocilor, şi rîsetele, şi isteria oamenilor beţi şi gravi, ale americanilor şi ale fetelor, ale doamnelor cu rochie de seară însoţite de bărbaţi negricioşi, printre obişnuitele barului, Suzy, Georgette, Yvonne... Din nou acest decor de insomnie şi de alcool, şi te copleşeşte durata nopţii împovărate de toate ideile pe care le alungi, de toate gîndurile pierdute, de dansul celor care au teamă c-au să doarmă, teamă că n-au să doarmă... Barmanii în alb agitau băuturile între lumea plictisită şi surîsul lor profesional. Corpolentul Lulli îşi plimba burta veneţiană de-a lungul grupurilor, bătea din palme şi striga : „Oile ! Oile 1“ Era şi o femeie bătrînă foarte grasă, în roz, cu părul vopsit, de culoarea iodului, cu braţele goale şi cu un guler mare de mătase care se revărsa ca şi sinii ei, pînă aproape de tejgheaua lîngă care stătea şi vorbea cu D-na Lulli, de la casă, cu o volubilitate nesecată, agitîndu-şi poşeta de perle şi cărnurile tremurătoare.

— Fără îndoială, dacă nu m-ai fi tras de braţ, spuse Leurtillois, la ceasul ăsta...

— Crezi că aş fi lăsat s-o şteargă astfel un asemenea comanditar ?

In simplicitatea ei această glumă îl tulbură pe Aurelien. Veşnic acelaşi cîntec, povestea cu comandita.

Chestiunea asta îl urmărea în chip straniu. Vru să se explice o dată pentru totdeauna :

— Ascultă, Doc, zise el...

Celălalt îl întrerupse :

— Ştiu, ştiu... L-am văzut pe domnul Morel astăzi chiar. Un om plăcut. L-o fi stingherind că-i lipseşte braţul ca să-şi prepare poţiunile... Inteligent... In sfîrşit, pentru un farmacist. Ne va fi foarte util. Este înduioşător : ceea ce face nu este pentru el însuşi. Pare foarte dezinteresat. Totul e pentru D-na Morel. Ce n-ar face pentru ea... E drăguţ să vezi aşa ceva. în zilele noastre. Foarte rare asemenea sentimente. Menajurile bune ? Am şi uitat ce-s alea. Un soţ care se gîndeşte la nevastă-sa. Trebuie să te duci în provincie ca să mai vezi aşa ceva...

Mereu acea voce fără rezonanţă, amară. Nu spunea o vorbă, doctorul ăsta, în care să nu se profileze Rose, umbra lui Rose şi, dramă sau comedie, viaţa lor ; Aurelien uneori se întreba... Pentru moment îl stăpînea o îngrijorare :

— Ai văzut-o şi pe D-na Morel ?

— O, nu. Ea ieşise. Ultimele cumpărături. Amîndoi părăsesc Parisul mîine seară. O femeie are totdeauna nevoie să mai scotocească prin prăvălii înainte de-a pleca să se înmormînteze în provincie...

— Mîine seară ?

— Da... după ce vor fi sărbătorit Anul Nou... în familie.

Aurelien se agăţase mult timp de speranţa că Edmond va veni la banchet, oricînd, în timpul banchetului, ori- cînd, după, la cafea, la lichior... Anume... Pe Edmond putea să-1 întrebe. Acum însă îi venise o idee nebunească. O avusese la drept vorbind de îndată ce Decoeur îi propusese localul Lulli’s. Sau pe Edmond complice sau pe însăşi Berenice... Era aşa de firesc ca Aurelien să fie aici în noaptea asta. Unde ar fi putut oare să fie ? Ei aveau să vină. La miezul nopţii... desigur. Aveau să vină. Ea va fi acolo de la o clipă la alta, în sala cea mare, unde el îi ţinuse mîna în mîna sa. Ea va fi umblat cu viclenii : nu dorea să-i arate lui Lucien unde îşi petrecuse seara aceea atît de plăcută...

Montmartre, în sfîrşit. Cunoştea Mont- martre farmacistul ? Cu Edmond sau fără Edmond. Era probabil cu Rose, acesta ! Doctorul vorbea despre Rose, despre nemaipomenitele gingăşii sufleteşti pe care le avea ea, Rose... despre drepturile pe care le au în viaţă fiinţele superioare... nu le putem aprecia ca pe celelalte, după aceleaşi norme... Norme era un cuvînt care îi plăcea doctorului.

— Te-ar supăra dacă am arunca o privire în dancing, doctore ?

— Nu, nu, dimpotrivă...

Acea atmosferă, s-o tai cu cuţitul. Mulţimea de oameni soseşte, uşile bălăbănindu-se la intrare, zelul servitorilor în livrea ai restaurantului, vînzătoarele de flori, şi sala mare în lumina sa albăstruie, pentru un vals, reflexe strălucitoare aninate de pielea femeilor, de paietele rochiilor, bărbaţii în negru, plastroanele, feţele de masă în culoarea reflectorului... Lumina se schimbă după discul turnant de colo jos... iată-1 acuma mov... Pe careul parchetului, între mesele şi sticlele de şampanie, mulţimea dansatorilor tropăie şi alunecă, moleşită, cu ochi galeşi... O alhambră fără fîntîni, cu atîtea almee [LIV] încît totul e cam greţos. Ca prăjiturile cu cremă... Aurelien se uită la ceas. Luminile turnante, discul îndrăcit, aruncă o jerbă de culori pestriţe peste sală, peste balcoane, peste dansatori, după cum orchestra atacă înnebunită finalul. Un zgomot infernal de farfurii şi de rîsete în liniştea restabilită, şi bătaia din palme a perechilor aplaudînd orchestra. Orchestra, docilă, reîncepe valsul, şi totul este albastru, albastru, albastru...

Ochii lui Aurelien scrutează adîncimile luminilor şi ale umbrelor. îndoitura unui braţ îi opreşte, ocolesc un umăr de femeie care ascundea o faţă ; acel du-te-vino al chelnerilor îl sileşte pe Aurelien să se mişte ca să vadă... Expresia unui bărbat cu nasul turtit dă la iveală de lîngă un stîlp multicolor dorinţele pe care muzica le-ascunde. Rîsetele de dulce excitare produc, în acel colţ unde faţa de masă de hîrtie arde, un clinchet de monedă de argint. Nu... nimeni. Ceasul de la încheietura mîinii.

LIV[1] **Imnul naţional american.**

Acele se apropie de miezul nopţii. Vor veni, vor veni cu siguranţă. Ca o enormă muscă neagră, voluminosul Lulli, cu elitrele răscrăcărate, răzbeşte prin mulţime, unde trecerea se închide în urma lui din balansul dansatorilor, şi strigă orchestrei ceva ce nu s-aude. Tocmai soseşte un grup de bărbaţi în frac şi de femei în rochii lungi, luminoase, calme, maiestoase, extraordinar de îngrijite. Chelnerii năvălesc. Nişte clienţi sînt înghesuiţi în fund ca să aşeze o masă. Muzicanţii în picioare cîntă *Starsprangled banner '*... Domnii salută trecînd printre dansatorii surprinşi, dintr-o dată nemişcaţi. „Este ambasada Statelor Unite !“ murmură o femeie de moravuri uşoare roşcată şi palidă în slaba lumină de lîngă doctor şi de lîngă Leurtillois. Acele ceasornicului merg către miezul nopţii. Mîncăruri fumegînde ies din bucătării. Dansul a reînceput, şi valsul razelor colorate. Acele ceasornicului... Aurelien nu pierde din ochi încheietura mîinii. Sîngele i se urcă în obraz. Ea are să vină. Cum să nu vină ? Refuză să creadă că... Ce spune Decoeur ? Dracu ştie ce mai îndrugă ! Priveliştea se tulbură, întunericul e brăzdat de lumini, lumea aplaudă : iată marea atracţie a cafenelei „Lulli's[LV], imitată după Muzeul Grevin, ninsoarea de lumină, fulgii palizi parcă plouă în falsul patio [2] cu petale care dispar ajungînd pe pămînt, căzute din centrul bolţilor, poezia de la miezul nopţii fără două minute din strada Pigalle, în aplauzele comesenilor, în valsul lui Irving Berlin... Femeia corpolentă de la bar, cu guleraşul roz, a venit lîngă ei să privească : „Este enormă*[LVI], spune doctorul, gîndindu-se desigur la glandele acestei arătări, Şi adăugă : „Un Picasso ultima manieră...“ Aurelien murmură ceva. Poate în clipa asta, afară, pe strada umedă, Berenice coboară din taxi... O lovitură în ţambal, bubuiturile bateriei, strigăte. Noaptea. In noapte, Aurelien zăreşte palida lucire a cifrelor ceasornicului său, miezul nopţii... Se stîrneşte un fel de bucurie a întunericului care învăluie fiinţele rătăcite, despărţite de nu se mai văd ; o înghesuială

LV**spaniol.**

LVI **Curte interioară sub cer deschis a unei case spaniole ori în stil**

căutîndu-se unii pe alţii, ţipete, rîsete, vocea veneţiană a grăsanului Lulli în englezeşte : *„Happy new year ! Happy new year !“*[LVII]

Şi deodată Aurelien simte două braţe în juru-i, două braţe goale, în jurul umerilor, nişte degete îi caută faţa nedibace. în vacarmul bateriei care acoperă umbra şi în strigătele care amîndurora le dă senzaţia pustiului, singurătatea iubirii, el s-a întors, se apleacă, o apucă de umeri, şi pentru prima oară pe lume o strînge în braţe, îi atinge faţa, îi găseşte gura înflăcărată, zvîcnind intens, o sărută, o muşcă, şi-a pierdut capul, nu se mai gîndeşte la lumina din nou aprinsă, la soţul poate pe-acolo, lîngă ea ; Berenice, Berenice, nu mai este decît numele ei, şi ceva mai mult decît ea cu care începe noul an, noul secol, Berenice...

Lumina ţîşneşte ca o trompetă, şi taina acestei nebunii sare în ochii tuturor, lumea se desparte, femeile îşi trec mîinile peste buze, maşinal îşi ating părul.

Aurelien, în braţele sale cu părere de rău destinse, o recunoaşte pe Simone. Dar Berenice atunci ? Nu fusese Berenice...

LV

„încă o sticlă !“ Găleata de şampanie zboară pe deasupra capetelor. Distincţia deosebită a chelnerului scoate în evidenţă vulgaritatea feţelor, prăbuşirea corpurilor pe banchete. Ora trei dimineaţa. Au trecut pe la „El Gar- ron“, unde era o asemenea înghesuială încît nu se putea merge mai departe de bar, apoi de acolo pe la „Castelul Caucazian[11], unde dansul cuţitelor îl supără întrucîtva pe Aurelien. în sfîrşit, ajunseseră din întîmplare în acest nou local, gen franţuzesc, cu oameni care scandau arii de Maurice Yvain, şi agitau nişte păpuşi cumpărate de la o fată înaltă, în albastru şi blondă ; acum căsca într-un colţ şi îşi scotea pe furiş un pantof de argint care o strîn- gea. Şampania se scurgea

LVII **La multl ani (la Anul Nou) (engl.).**

ca zerul, doctorul se lăsa în

voia plăcerii, iar Simone, drăgăstoasă şi maternă, se ameţea pe încetul : „Eşti mîhnit, dragul meu, văd bine că eşti mîhnit... Ia şi bea o cupă... Nu vrei să plecăm acasă ?“ Nu voia să plece încă... „Ce-i cu această şampanie proastă, slabă şi dulceagă, îi ziceţi ăsteia Ayala ? Ce şireţi sînteţi...“ Patronul soseşte în fugă, se scuză ; mai întîi, toată şampania era caldă ; trebuie să vi se spună de o sută de ori s-o puneţi la gheaţă... domnii au să ne scuze... Găleata de argint dansă un vals pe deasupra capetelor : „Ai să te ruinezi...“ şopti încet doctorul. Aurelien făcu un gest vag.

— Mie, cînd îmi umblă gărgăunii prin cap... făcu Simone.

Nu se mai află niciodată ce se întîmpla cînd îi umblau ei gărgăunii prin cap. Acum mîngîia ceafa lui Aurelien, şi strîngea între degete faţa de masă : „îmi place lenjeria, murmură ea, îmi place lenjeria, trebuie să mărturisesc, îmi place lenjeria...[LVIII LIX]

Cum fusese cules oare acest tip mic şi slab, avînd gulerul prea jos şi un gît care nu se mai termina, unde se suia şi se cobora un măr al lui Adam disproporţionat faţă de cap, cu braţe slabe ? Era o cunoştinţă a lui Decoeur. Fusese cu ei şi la „Castelul Caucazian" ? Răsărise ca din pămînt pe scaun. Smochingul i-o fi fiind desigur prea mic, tînărul trăgea pe pulpe pantalonii, îşi încrucişa, apoi îşi desfăcea gaibele... „Trebuie să te îmbeţi mai tare decît eşti, tinere !“ spuse Aurelien, şi îi turnă să bea. Smochingul se sminti şi mai rău pe manechin, glota făcu pe ludio- nul \ faţa îndobitocită se prăbuşi în şampanie. Se credea obligat să-i vorbească lui Simone, iar Simone se întreba pentru ce. Aştepta cu

---

LVIII **Le ludion (lat. *ludio* = măscărici, histrion) este figurina care, sus**

LIX**pendată intr-o sferă goală, se coboară într-un vas cu apă şi iarăşi se înalţă, după cum apeşi sau nu pe membrana elastică închlzînd acest vas.**

[1] **Sol de prăjiturele.**

răbdare ca Leurtillois, adică Roger al ei, să binevoiască să meargă la culcare. 11 va duce acasă la dînsa şi el va adormi buştean, atîta tot, însă dimineaţa... Simone avea chef să facă dragoste, să-i intre cu totul în piele. O doamnă din local în verde fistic venise şi ea la masa lor ca să mărească societatea ; cine o invitase ?
Decoeur, tînărul cu glota, se invitase singură ? Perora şi cerea *bretzels* *.

Decorul acestei lăptarii era puţin dulceag : galben canar cu greci de culoare roz, iar femeile lor cu hainele larg deschise la piept, stil Fi-Fi...

Glota acelui tînăr ajungea o obsesie, gîtul prea gros al acestui individ sfrijit avea ceva obscen. Aurelien se aplecă peste bancheta vînătă şi strigă la doctor, cu degetul îndreptat către aceste cartilagii de girafă : „înţelegi ce vreau să spun, Doc ? — Nu chiar precis...[14] Trebuie prea mult timp ca să-i explice. Dacă i-ar sfărîma dinţii fan- telui întreţinut ? Enervant cu ticul său de a-şi prinde cu degetele pantalonii de dungă, pentru ca să-i ridice şi să-i coboare din nou. Ca glota...

„Ai văzut cine a intrat ?“ chelălăi doamna fistic către Decoeur. Acestuia i se păru că văzuse. Dar ce-1 interesa pe el cine intrase ? Un grup de bărbaţi urîţi, nu tineri, şi femeile în jur imediat ca nişte adevărate muşte. Culmea tîmpeniei erau micile abajururi portocalii de la lămpile meselor. Ca fundal, se cînta o java. Pianul, acordeonul, flautistul. „Spune aşadar, Doc...‘- Nu-şi mai amintea ce voia să-i spună doctorul... Decoeur îi răspundea doamnei fistic : „Ia te uită, e adevărat..." Ce era adevărat ? E stupid cum se vorbeşte... Voia să spună... Păreau că se înţeleg, felcerul şi doamna fistic. Ea zise : „Voline...[41] Asta o fi fost desigur numele tipului cu mustaţă neagră, căruia toată lumea îi făcea plecăciuni. „Dacă i-aş sfărîma dinţii ?“ se gîndi cu glas tare Leurtillois. Ceilalţi îi astupară gura, Simone întoarse capul de la el în altă parte. Părea să fie în curent cu ce se petrece, Simone, ca şi ceilalţi...

„Să-i sfărîme dinţii lui Voline ! Nu ştie ce spune !“ Doamna fistic se înfioră din această pricină, tremura. Se pudră din nou : „Am cunoscut pe unul, i-a suflat lui o

fetişcană, nimeni nu l-a mai văzut după asta...[44]

Doctorul Decoeur se aplecă peste masă şi explică tînărului, nu lui Aurelien : „Dumneata îl cunoşti ? Pe Voline ! Nu ?... E cineva... E tare şi mare, are trecere... Cel mai mare negustor de droguri în China via Siberia, în cutii de cremă de ghete neagră... Are un grajd cu cai de curse...“

O doamnă în veston, cu părul tăiat ca un băiat, prea strînsă în talia cam revărsată, dar avînd ochi frumoşi şi un nostim nas în vînt, străbătea încăperea, pe-aproape de muzicanţi. In onoarea ei, Voline se ridică în sus, ca o piatră de pe-un mormînt. Ea rîdea şi părea intimidată totodată. Se aşeză picior peste picior. Fusta strimtă i se ridică dintr-o dată spre coapse. Aurelien îşi privi vecinul din faţă ; îşi smuci de cîteva ori partea de jos a pantalonilor. Doamna fistic explica în continuare : „Este Manon Greuze... o s-o auziţi... cîntă bine... — O lesbiană ?“ zise doctorul... Cealaltă ridică din umeri. Nu intra în asemenea amănunte. Acordeonistul cînta un solo în cinstea lui Voline. Erau nişte femei la spatele lui, ca şanjor'ii[1] la spatele crupierului la cazino.

„încă o sticlă !“ strigă Aurelien. Simone suspină : în ce hal o s-ajungă în curînd. I-ar fi plăcut ca el să-i fi oferit flori. Spuse din ochi florăresei *nu.* Ii era teamă de-o dezamăgire. Tipul cu glota vorbea despre literatură.

— Ai citit premiul Goncourt ? Să se dea premiul Goncourt unui negru ! Mie aşa ceva nu-mi place, *Batouala* ăsta... E o greşeală... Ordinar, şi apoi n-are nici o noimă, drept ce trecem noi în faţa străinătăţii ? Dacă nu mai putem să ne creăm romanele noi-înşine...

— Şi ce anume ai fi premiat dumneata ? întrebă Decoeur.

— Ei bine... *L’Epithalame,* de exemplu ! La doi ani după Proust, un negru !

Tînărul pomeni şi despre Robert de Montesquiou, care murise de curînd. „Ce i-aş mai sfărîma dinţii[11], murmură Aurelien.

Doamna în veston se ridicase în picioare. Pianul preludia. Ea cîntă. Cu o voce vulgară, răguşită, profundă, îşi ţinea gîtul c-o mînă, deasupra unui guler tare, c-o

mînă lungă, neaşteptat de frumoasă. Era ceva de neautentică Damia, nişte romanţe cu despărţiri, într-o cameră f [1] **Termen de club cu ruletă, adoptat în toate ţările unde se menţin iceste jocuri de noroc ; traducerea exactă : schimbătorii — transformă mediat, la cerere, fisele de aluminiu, de argint etc. cîştigate de jucători n monedele pe care acestea le reprezintă.** din port, cu un amant care a rîs plecînd... Dintr-odată Leurtillois se simţi viu emoţionat, pînă la lacrimi. Simone îi trecu degetele peste obraz, înspăimîntată că le retrage umede. El goli o cupă pe nerăsuflate. Oamenii aplaudau. Pe cînd cîntăreaţa stătea să înceapă al doilea cîntec, un ins mai degrabă scund, gros, c-o barbă pe cale să încărunţească şi care nu părea la largul său acolo, intră în sală urmat de femeia de la vestiar care îi scotea pardesiul. Era în haină, cu un fular de mătase albă, cu Legiunea de onoare... Cîntăreaţa se întoarse spre dînsul, el o salută. De la masa lui Voline, cineva se ridică în picioare ca să-1 cheme : „Domnule senator !“ Domnul cam pîntecos se roti pe loc şi se repezi. Strînse mîinile lui Voline. Părea de-o amabilitate slugarnică. „Este prietenul lui Manon Greuze, spuse confidenţial doamna fistic către doctor. Un senator, om cu vază...“

Manon Greuze îşi intona cîntecul său tînguios. Ceva dintr-ale apaşilor acum, despre furtul unei prostituate din buzunarul clientului, despre un dans la sunetul cimpoiului şi despre un bucheţel de flori de două parale... Senatorul aplauda, şi ridica paharul către Voline. Celălalt, cu obrazul alb, întrerupt de părul negru, surise şi nu bău. Doctorul rîdea : „Spune aşadar... spune aşadar..?- Se simţea stingherit că nu poate să-i zică lui Leurtillois Aurelien, din pricină că era Roger pentru Simone... „Spune aşadar, Leurtillois..?[1] Pe acesta îl durea în cot de ce spunea doctorul. Tocmai îşi amintise de ceva care mergea anapoda ; de ceva care plutea în aer şi căruia îi pierduse sensul de mai bine de două ore... „Nu-1 recunoşti... oaspetele lui Voline... prietenul lui Manon Greuze ? Haide... dragul meu, uită-te mai bine... senatorul, e un senator...

— Şi ce, zise Aurelien, dacă ar fi papa de la Roma...

— Eşti criţă, dar recunoaşte-1, dragul meu... Senatorul... senatorul Barbentane, bagă de seamă... tatăl lui Edmond ! Preşedintele tău din consiliul de administraţie...

Numele lui Barbentane îl atinse pe Leurtillois în miezul rănii. Scoase un geamăt, se îndreptă din şale, privi. Manon Greuze tocmai se aşezase lîngă cel nou venit, în aplauzele clienţilor şi ale fetelor. Nici o îndoială. Mutre asta. Era chiar taica Barbentane, Onorabilul Barbentane La ora patru dimineaţa, pe strada Frochot! Phi, zău Şi cînd zic phi, zău... Aurelien îşi duse mina la inimă şi făcu un gest larg de salut cu braţul către tip peste mese, peste chelneri, şi peste consumatori. Senatorul era întors spre ei. Clipi din ochi, îşi scotoci memoria, îl recunoscu pe Decoeur. Se frămîntă în loc pe scaun. Manon Greuze îi pipăi cu mîna coapsele, el o respinse încet, răspunse la ceea ce îi spunea Voline, apoi nu se mai stăpîni. îl văzură clătinîndu-se ca o coşcogea sfîrlează, apoi luîn- du-şi vînt, îndreptîndu-se din umeri, făcînd un pas îndărăt, scuzîndu-se faţă de Voline, lovind încet şi repetat cu mîna pe furiş obrazul cîntăreţei şi desprinzîndu-se de grup. Barba i se etală. Un surîs îi miji între buze. Se porni spre doctor şi spre prietenii acestuia. Făcea pe miratul, pe miratul fericit şi încîntat, pe amabilul, îşi pregătea de la trei metri tonul pe cît de vesel pe-atît de confidenţial al primei fraze :

„Doctore... Domnule Leurtillois... Doamnelor..." Oare avea el de gînd să le ureze un an bun ? „Luaţi loc, domnule senator..." Aurelien îl invită să se aşeze. Luă un scaun, surise doamnei Fistic, salută de două sau de trei ori spre Simone căreia nu-1 prezenta. Senatorul n-o cunoştea pe această femeiuşcă. îi privea pe ascuns sînii. „Domnul de Malemort... senatorul Bar...“ Senatorul îi tăie vorba doctorului. Nu se aştepta să fie prezentat acestui tînăr cu gît monstruos, şi cu nume nepotrivit. „Vă rog, domnilor, nu m-aţi văzut astă-noapte ! Mă înţelegeţi ? nevăzut astă-noapte. Nu sînt aici. Sînt la Luxembourg !“ Era burduşit de rîsete mărunte, iar accentul său meridional răsuna atît de tare încît va fi vibrat probabil prin cupele de şampanie. Nu refuză una. Spuma îi curgea peste barbă. îşi ciupi un pic vecina, pe

care va fi cunoscut-o desigur tot venind aici de dragul lui Manon Greuze.

— Da, domnilor, s-a înţeles, de acord... Nu m-am mişcat de la Senat astă-noapte... O noapte istorică o dată şi jumătate ! Pentru a patra oară din o mie opt sute şaptezeci bugetul Republicii va fi votat la timp fără douăsprezecimile provizorii[LX]! Aşa!... în sfîrşit, datorită acestui subterfugiu juridic care permite să se lungească anul cu cîteva ore... La unsprezece cincizeci, uşierul a oprit pendula în sala de şedinţe, şi i-am lăsat pe la orele trei şi jumătate pe colegii mei care trăiesc tot în anul trecut, expediind ultimele articole... Dar ar fi de mirare să termine pe la orele şase, şase şi jumătate. Va să zică m-am eschivat... mă urmăriţi... A patra oară din şaptezeci ! E preferabil din pricina D-nei Barbentane să nu-i spuneţi fiului meu... Sîntem între oameni de onoare ! însă scuzaţi-mă, sînt aşteptat...

Se întoarse în graba mare la masa lui Voline.

— Iată, dragul meu, spuse Decoeur. Aproape o reuniune a produselor Melrose... Nu lipsea decît ciungul ! Ah, nu, să nu mai comandaţi altă sticlă !

— Şi dacă am chef, sări Aurelien, răutăcios. A patra oară din şaptezeci ! Chelner !

— Ar trebui să mergi să te culci, Roger, suspină Simone.

El o privi. Era acolo, cu ea, aştepta ca el s-o dorească doar... El rîse. E cam simplă, viaţa. Senatorul, şampania şi Simone... Bun. O să se ducă să se culce cu ea. îi puse pe umerii goi o mînă de stăpîn. „Chelner !“ Ah, dar nu înainte de a nu-i fi sfărîmat dinţii acestei paiaţe, şi îl prinse pe D-l de Malemort de cravată. Paharele căzură, se auzi un zgomot de sticle sparte, o înghesuială, doctorul între dînşii, tînărul se bîlbîia, lumea se întorcea... Aurelien aruncă o hîrtie de o mie de franci pe masă... Tînărul spunea : „Şi-a pierdut cumpătul !“ iar Simone : „Restul de bani, ascultă, Roger, restul de bani...“ îl luă ea, şi lăsă bacşişul.

— Locuiesc, ştii, pe străduţa aceea de lîngă Moulin

LX **Douăsprezecimea provizorie : fracţiunea bugetului de care guvernul poate să dispună cu autorizaţia provizorie a Camerelor.**

Rouge... Haide... am gaz, o să fie cald...

Fără să-şi dea seama cum, se pomeni într-o birjă cu un cal. 11 zdruncina. Nu mai era nici doctorul, nici tipul cu glota, nici fisticul, numai Simone, dulce, lipicioasă, îl săruta, avea o gură moale, umedă... II supărară uşori luminile din Piaţa Blanche... Aşa, aşa, sprijină-te de mine şi pe scăriţa neagră, ajunseră în cameră. Se vedea acolo un singur lucru, patul. Şi cîteva fotografii în harababura roză de lîngă fereastră ; nişte perdele cu franjuri.

Aurelien simţi că i se trăgeau pantofii. Privea fără să înţeleagă nimic la un bebe gol întins pe o pernuţă într-o ramă de scoici. După un paravan avînd pe el flori desenate, bideul şi o mică bucătărie, un reşou verde... Totul era ca un vis urît. Ce căuta senatorul acolo ? Şi acea homosexuală...

— Bravul meu Roger, n-ai să mă crezi... dar sînt amorezată de tine, de luni de zile... niciodată nu voiai să vii...

Femeia asta în genunchi în faţa lui... şi sub şalele sale patul care se încovoaie, acest semiîntuneric... Să vedem, ce înseamnă asta ? Fusese războiul, Hureaux, Bompard, Salonic... Tot ceea ce s-a visat, nu s-a întrupat... anii fug... Cine e fata asta, de colo ? îi strică pieptănătura cu un gest de brută. Ea îl privi cu surprindere şi cu un ţipăt. Incurcîndu-se în hainele pe jumătate desfăcute ide ea, o aruncă pe pat : „Roger, gemu ea, Roger...“ Ala cine o mai fi fost ? O să-i sfărîme dinţii. Se afla o oglindă în faţa patului. Văzu deodată spectacolul, dezordinea, grosolănia dragostei lor. Astfel se aşternu el pe treabă cu furie.

LVI

Vor fi fost desigur ceasurile zece trecute cînd Aureien, sosind acasă, observă maşina lui Edmond pe chei, le voia să însemne asta ? Venea să-i ureze un an bun şi ericit ? Leurtillois se simţea foarte prost dispus şi avea o enzaţie de uscăciune în tot corpul. Urcă scara cîte patru repte deodată.

Pe’palier un spectacol curios îl aştepta. Se auzeau ţi-

ete. şi Barbentane. într-un minunat pardesiu sport din- •-o stofă cu puncte gri-închis şi gri-deschis, cu pălăria Idecată într-o parte, stătea exact ca inspectorul de poliţie re caută să violeze un domiciliu, cu piciorul înfipt în ag ca să împiedice să nu i se trîntească uşa în nas. Ma- ime Duvigne, căreia nu i se observa decît mîna şi ceva n coafură, răspundea foarte acru pe o uşă întredeschisă.

— Ei bine, ce înseamnă asta ? Introdu-1 pe D-l Bar- jntane, madame Duvigne !

I îl împinse de umeri. Madame Duvigne bătea în retra- re, foarte agitată, cu buzele strînse, dar arăta spre stă- pînul ei întors acasă : „Iaca, domnul nu voia să mă creadă, D-l Leurtillois nu era acasă doar ! “

Abia în cameră Aurelien observă că vizitatorul său era de-ajuns de roşu, şi părea perplex. însă mai întîi :

— Madame Duvigne, fă-mi te rog un ceai, foarte tare, cu lămîie...

— Ceai dimineaţa ! Domnul nu se gîndeşte, avem cafea...

— Ţi-am spus ceai... Ce mai vrei ? Lasă-ne, zău...

Cînd fură singuri, Edmond izbucni :

— Unde e Berenice ?

— Berenice ?

— Nu face pe prostul. Este aici... i

Prea era caraghios. Dar Edmond părea că nu glu- meşte. îl luase de umeri pe Aurelien.

— Eşti nebun ? Parcă ai fi un soţ gelos...

Celălalt făcu un pas îndărăt :

— în sfîrsit, n-o să spui că nu ştii unde este ?

— Pe cuvîntul meu... Şi de ce vii s-o cauţi aici ?

— Unde vrei s-o caut ? Scuteşte-mă de vorbele di prisos. Atîta vreme cît lucrurile se desfăşurau în anul mite limite... dar, în sfîrşit, sari peste cal ! **I**

— Nu te înţeleg absolut de fel ! **I**

Mai schimbară cîteva replici, apoi lui Aurelien îi treci prin gînd că într-adevăr Berenice dispăruse, că i se îrfl tîmplase poate ceva... **B**

— Explică-te, spuse el, Berenice... Ce i s-a întîmpM lui Berenice ? **H**

— Asta-i culmea ! Tu mă întrebi pe mine ? **H**
— Răspunde, ce s-a întîmplat ? **I**
— Nu te ştiam şi cu talent de actor... **H**
Edmond se aşeză, îşi dădu pălăria pe ceafă ; avea dfl ce în ce mai mult aspectul unui poliţai. **H**
— Berenice ne-a părăsit ieri seară, cu puţin înairH de miezul nopţii, după cîteva cuvinte îndeajuns de tfl pe care i le-a spus soţul său... Am crezut că o vom regB acasă... Eram la „Boeuf“... Dar acasă nimeni... A trc<H toată noaptea... Dimineaţa, nici urmă de Berenice. Atu^B am venit.

^B
Socotea parcă totul ceva firesc. Dar neliniştea lui Aurelien nu era simulată. Ironia lui Edmond îl scoase din fire.
— La urma urmei, nu sînt amantul doamnei Morel!
— Nu ? Cu atît mai rău...
Tonul de persiflare era ucigător.
— Dacă n-ai fi la mine-n casă...
--- Oh, atunci, eşti grotesc !
Puţin mai lipsea ca să tabere unul asupra celuilalt. Dar dacă Edmond era roşu, Aurelien era palid. Nu se putea stăpîni să nu se gîndească la Sena, cea din partea de jos, la înecaţii scoşi de acolo, la necunoscuta şi la moaita cu degetul tăiat de deunăzi.
— In sfîrşit, spuse el, Berenice n-are obiceiul să se poarte astfel. Nu e soiul de femeie care să acţioneze sub înrîurirea unui impuls morbid...
— *Soiul* este drăguţ. Experienţa ta asupra femeilor oe categorii...
— îmi vine să te cîrpesc...
Uşa bucătăriei se deschidea. Madame Duvigne adu- *ea ceaiul. îl aşeză pe masă. Cu două ceşti. „Domnul va ăsa puţin timp ceaiul să se opărească../[1]
Ea avea înfăţişarea cuiva care vrea să spună ceva Aurelien, nerăbdător, o expedie : „Lasă-ne !“ Apoi către lerbentane : „Vrei ceai ?“
— Nu, mulţumesc... dimineaţa nu... sînt de părerea erberului tău...

Ceaiul nu era încă îndeajuns de tare ; Aurelien se opri î-1 toarne peste felia de lămîie. Barbentane continua :

— Aşadar n-ai văzut-o pe Berenice de ieri seară de i unsprezece şi jumătate ?

Un interogatoriu. Trebuia să se supună fără a cîrti.

-- Nu. Eram la ,,Lulli’s“ cu o mulţime de oameni. M-am ibătat cumplit. N-am dormit acasă... cu tînăra Simone, ică vrei să ştii... N-am de ce să fiu mîndru... Eşti mul- mit ?

Spusese toate astea dintr-o dată, cu furie. Felul cum idea tîrcoale cu tot dichisul ceainicului şi cum se juca ■ vîrful linguriţei cu lămîia, dovedea, fără îndoială, că într-adevăr va fi fost *schlass*[1] în noaptea aceea. Edmond dădu din cap in semn de dispreţ.

— Ciudat ! Aş fi jurat... Atunci, ce-o fi putut face femeiuşcă oare ? Pe lîngă toate, îl am pe capul meu pe acest imbecil de Lucien. îmi scînceşte, mi se smiorcăie. Nu găseşte altceva de făcut. Varsă lacrimi...

— Şi ce-ai vrea să facă altceva ?

— Să vină să-ţi crape capul !

— *Merci,* dar de vreme ce...

— Oh, ea poate că nu-i aici, dar e acelaşi lucru...

— Ţi-am spus că nu sînt amantul doamnei Morel, ai înţeles ? O dată pentru totdeauna, ei drăcie !

Scrîşnise din dinţi, era Dunăre de mînios.

— Şi, la urma urmei, trebuie să dau peste ea acum... A putut să i se întîmple o nenorocire... Mai ştii ?

— Vrei să dau o raită pe la Morgă poate ?

— Eşti absurd. Pe tine te doare-n cot. De vreme ce nu-i aici. Te doare-n cot... pe tine... Dar pe mine...

— Credeam că nu eşti amantul doamnei Morel...

— Eu, eu o iubesc, imbecilule, o iubesc, înţelegi ?

Edmond rîdea în silă. Asta mai lipsea. înaltele sentimente. Paul şi Virginia. Romeo şi Julieta. Pînă una-alta, pe unde o fi ajuns în noaptea asta ?

— Domnul m-a chemat ?

Madame Duvigne reapărea în pragul uşii. Se va fi temînd probabil de-o bătaie între cei doi bărbaţi. Asculta la uşă, fără îndoială. „Lasă-ne, madame

Duvigne, pentru numele lui Dumnezeu...“ Ea bătu în retragere încă o dată, bombănind.

în cele din urmă, Edmond se pregătea să plece : „îm vei da de ştire imediat cînd vei afla ceva, prin telefon ?‘

Expresia îngrijorată a lui Aurelien stîrni rîsul lu Barbentane.

— Da... da... s-a făcut... şi respectele mele lui Simone nu uita... profundele mele respecte...

Leurtillois dădea pe gît a treia ceaşcă de ceai. Lu bucata de lămîie între dinţi şi aprecie aciditatea ei. Ol asta pentru că voi fi fost *schlass...* Mai bine să facă u duş.

*** în germană = foarte obosit. Popular : beat turtă.**

Ajunsese deja la mijlocul camerei, cînd o văzu, în faţa lui, pe Berenice, în picioare.

LVII

Era în rochie de seară, rochia lotus pe care o avusese la Mary, umerii, braţele goale ivindu-se din albeaţa cutreierată parcă de fiori, mănuşi lungi negre care atîrnau ; tîra pe jos mantoul de jder pe care îl dezbrăcase chiar acum. Peste trăsăturile ei juca o expresie de oboseală, un fel de spaimă, în lumina crudă a dimineţii ; avea părul blond în dezordine. Se uita la Aurelien. El tăcea. N-aveau nimic să-şi spună. Totul fusese spus. Totul era îngrozitor de limpede. Se gîndea că ea întruchipa imaginea însăşi a nenorocirii. Buza îi tremura mai tare decît altă dată, fibrilele dintr-însa păreau mai vizibile fără ruj. Berenice se gîndea : „Voi fi arătînd îngrozitor, desigur[41]. Bărbatul suspină. Un sentiment de decădere.

— Ai auzit ? întrebă el.

— Fiecare vorbă...

Asta nu prea uşura situaţia. Voia să-i explice că Simone aia nu însemna absolut nimic... Ea era stăpînită de ură împotriva vărului său... Amîndoi spuseră ceea ce nu trebuia. El : „îţi jur că nu te iubesc decît pe dumneata...[11] iar ea : „Ar fi putut să se abţină de a-1 trata drept imbecil în faţa dumitale pe Lucien !“

Din vorbe ca astea se înţeleg confuz o mulţime de lucruri generale, dacă ai o înclinare către psihologie. De exemplu, cît de cu neputinţă este să se înţeleagă într-o conversaţie două fiinţe. Astfel fiecare îşi dădu silinţa, de bunăvoie, să urmărească gîndul celuilalt ca să îndrepte soarta. Şi Berenice spunind : „Dumneata m-ai minţit...[11] se auzi răspunzînd : „Ah, la el te gîndeşti !“

Alături, madame Duvigne cotrobăia într-o doară prin cameră. Aurelien avu un moment de nerăbdare şi făcu un pas spre uşă ; menajera ridica dichisul ceaiului.

— Lasă asta, madame Duvigne, lasă-ne...

Ea puse la loc tava, deja încărcată, cu o mutră de protest şi explică, privind ceştile :

— Am încercat să-i spun domnului, dar domnul nu ni-a îngăduit să vorbesc...

— Bine, madame Duvigne, bine...

— Biata tînără doamnă... dormea colo pe fotoliu... nu puteam s-o las afară...

O urmărea ieşind. Cînd se întoarse în cameră, Berenice se aşezase la piciorul patului. Avea blana de jder pe umeri. Întorcea capul.

— Ai dormit acolo, în fotoliu... pe palier ?

Ea făcu semn că da. Ii era greu să vorbească. Se forţă, cu vocea schimbată, artificială :

— Am sosit, o fi fost miezul nopţii... Nu erai aici. Am vrut s-aştept... Timpul trecea, am adormit... Menajera a dat peste mine acolo...

El observă că rochia era mototolită... Îşi aminti de miezul nopţii, de ,,Lulli’s,“ de braţele în jurul său... Murmură :

— Aşadar ai venit într-adevăr...

Asta provocă o tăcere în adîncul căreia amîndoi măsurau nenorocirea, ireparabilul, acel lucru atroce, neînţelegerea definitivă. Era în ochii lui Berenice toată acea noapte lungă, aşteptarea, groaza, slăbiciunea, într-un cu- vînt. Nu-şi dădură seama că un moment în acea noapte gîndurile lor se întîlniră, cum se întîlniseră la miezul nopţii.

Ştia că ea nu i-ar ierta această trădare, acest pas greşit de la sfîrşitul anului... Simone... şi, într-adevăr, prea era stupid ! „Am să-ţi explic...“ Ea îşi ascunse faţa

în mîini. Plîngea :

— Plîngi ? Berenice... Berenice...

— Nu, nu m-atinge, lasă-mă, lasă-mă...

O lăsă. îi venea să se omoare pentru ceea ce făcuse Nu putea s-o spună. O făcuse. Era acolo, viu. Şi ea venise ca să-1 întîlnească :

— Ai venit ca să mă întîlneşti, şi eu... şi eu...

— Şi dumneata !

Ce mai avea el de spus ? Nu era totul.perfect de clar Ca piaza-rea. Se revoltă :

— Dar ştii bine că te iubesc... că nu te iubesc dec: pe dumneata... că eşti viaţa mea...

In sfîrşit, toate bietele vorbe umflate. Ea le azvîrle ca pe nişte pietre de pardosit. Cu straşnice buf-uri ! I porni să se mişte în lung şi în lat. îşi băgă mîinile î buzunare. Dădu din umeri. Suspină. Se opri lîngă perdelele de la fereastră. Le mîngîie prosteşte. îşi observă mîna mîngîindu-le, o băgă din nou în buzunar cu pripire. Apoi repezindu-se spre femeia care plîngea încet, spre femeia, avu în gînd FEMEIA, şi strigă aproape : „Ah, vorbeşte... vorbeşte ! hai odată ! Nu pot să îndur tăcerea dumitale... înjură-mă... scuipă-mă în obraz... Tot ce vrei, dar nu sta aşa, acolo... plîngînd... înnăbuşit... vorbeşte !“ încă o dată ea clătină din cap, şi se uită la el. La acel care atît de bine, cu atîta îndemînare distrusese totul. Şi una şi alta. Dragostea. Viaţa. Nu-1 văzusd niciodată astfel, exasperat. Peste doar trei sau patru minute, el va înjura-o, ea... ea va purta toată vina. Nu mai era palid. Barba îi crescuse peste noapte, albastră. Avea pe obraz nişte pete vinete pe care şi le făcuse, apăsîndu-şi degetele, cu mişcări inconştiente, de care i-ar fi fost ruşine în faţa unei oglinzi.

— Doamne, spuse ea, ce-ai făcut din noi !

— Dar, ascultă, asta poate să se repare, da, ştiu, îţi cer iertare, totul mă copleşeşte, în realitate n-am...

Citi în ochii lui Berenice observaţia sarcastică : e vinovat, dar nu e atît de vinovat ca ceilalţi... ca toţi ceilalţi... El o înţelese de parcă ea ar fi formulat-o, şi se opri, şi reîncepu cu enervare profundă şi deznădăjduită în voce : „Sînt idiot... sînt vinovat... sînt vinovat ! Insă cu

toate acestea... Nu putem să reîncepem... Vorbeşte odată, vorbeşte odată, tăcerea dumitale mă înnebuneşte !“ Ea făcu un efort foarte lăudabil de-a se învinge, de-a învinge fatalitatea care o covîrşea. încercă să explice :

— Bietul meu prieten... totdeauna am fost aşa... un obiect pătat sau ciobit, ştirbit pe la margini... cel mai frumos din lume... n-am ochi să-1 mai văd... Trebuie să-1 arunc... Nu-1 mai suport...

El recunoscu acea mişcare de fiinţă friguroasă pe care ea o avea adeseori. Nu putea să primească judecata asta fără drept de apel. Nu putea.

— Vrei să desfaci vraja dragostei noastre ?

Ea se-nfăşură mai bine în blana sa, amîndouă mîinile îi treceau rînd pe rînd una peste alta, parcă netezindu-se. Reflectă asupra cuvîntului dragoste. Se pierdu. Tăcerea era la fel de greu de rupt ca şi pînă atunci.

— Berenice, astă-noapte... dacă admiţi sau nu... ai făcut un lucru grav : ţi-ai părăsit soţul pentru mine...

Ea îl privi şi încercă să rîdă. Era crud.

— Şi nu te-am găsit... iată totul !

Fu izbit dintr-o dată de-un adevăr : nu mai era nimic în ea din fetiţa pe care o cunoscuse, pe care o iubea atît de mult. O femeie nenorocită, obosită, cu ochii înconjuraţi de cearcăne, roşii... O vedea cu o cruzime care se îndrepta mai întîi împotriva lui însuşi... Nu ştia cum să-i vorbească acestei femei... acestei necunoscute... necunoscuta... în sfîrşit, vina era neînsemnată, nu merita pedeapsă ! Se culcase cu Simone... în regulă... ei şi ! Scîncetele astea ale lui Berenice ! De neîndurat ! Avu reacţia bărbatului, a tuturor bărbaţilor : cred toţi cam la fel, că în braţele lor e o încîntare. în contactul cu ei, în forţa lor. Pe neaşteptate, o luă pe Berenice în braţe. Ea nu se zbătu. O strîngea la piept, mîinile lui o cutreierară ca pe-un lucru al său, îi dădu capul pe spate, îi căută buzele, o săruta... Săruta o moartă... ea îl lăsa s-o sărute cu o pasivitate îngrozitoare, mult mai rea decît împotrivirea, decît lupta... El se încăpăţînă, prelungi acea îmbrăţişare a vidului, refuza să se dea bătut... Ea spuse doar atît : „Mă strîngi prea tare, mă doare...“ şi lui îi fu ruşine, îi dădu drumul din braţe.

Tăcerea reîncepu. învolburarea ameţelii. De astă dată, Berenice o rupse, înnăbuşindu-se în acea tăcere,

cu răutate agravată de Aurelien. „Una după alta... Abia ai părăsit-o... ai în nări încă parfumul ei...“

El bîigui ceva. Era cu putinţă ? O fi o invenţie, desigur, parfumul ăsta... Apoi îl cuprinse un fel de bucurie naivă : era geloasă ! îi spuse : „Eşti geloasă ?“ Aoleu, asta nici atîta n-ar fi trebuit s-o spună. De altminteri, ce trebuia să spună ? Era preferabil să vorbească, să vorbească din belşug, s-o înece pe Berenice sub fraze, să pună stăpî- nire pe ea, s-o covîrşească ? O durere de cap cumplită pe lîngă asta. Ştia că punea în joc toată viaţa cu cărţi proaste. Ar fi avut chef să le-arunce, să ceară altele...

— Şi ce-ai de gînd să faci acum ?

O provoca prin fraza aceasta. Ea nu răspunse. El continuă :

— Să te reîntorci, să te reîntorci cuminte... să ceri iertare poate... în orice caz, să te încrezi în tactul, în delicateţea soţului dumitale...

— Nu vorbi, te rog, nici despre soţul meu, nici despre delicateţe...

Spusese astea scurt şi aspru. El se aruncă la genunchii ei :

— Berenice... sînt o brută... dar te iubesc... iar dumneata mă iubeai, sau erai pe cale să mă iubeşti, sau eram pe cale s-o cred... ai venit aici astă-noapte... astă-noapte... ce să cred ? Nu pot să-mi imaginez că prostia asta, greşeala asta... numeşte-o cum vrei...

— Nu vreau, dragul meu... nu vreau... vorbele n-au nici un rost aici... un nume sau altul... Crezi oare că e mai puţin înspăimîntător pentru mine decît pentru dumneata ? Te-am aşteptat astă-noapte în fotoliu... ceasuri... ceasuri... am avut timp să gîndesc... Înspăimîntător, dar aşa e... şi nu altfel ! Şi nu pentru că bineînţeles, la urma urmei, mă voi reîntoarce, şi cîteva ceasuri, cîteva zile poate, vor fi acolo groaznice... explicaţii sau mai rău : nici o explicaţie... acea generozitate a tăcerii care e mai rea decît orice... acel fel de a merge în vîrful degetelor prin viaţă... ca şi cum ai fi în camera unui bolnav pe care nu vrei să-1 trezeşti...

Făcu un gest de desperare, de neputinţă, apoi îşi veni în fire, din nou :

— Nu... dar pentru că va urma viaţa, Aurelien, toată îndelunga viaţă, toate zilele vieţii... ah, nu pot să mă gîndesc la asta !

Tăcu şi îşi muşcă buzele, atît de puternic încît fu ciudat că nu sîngerară de fel.

„Atunci, spuse el, atunci...“ cu încăpăţînarea masculină de-a trage totdeauna concluzii optimiste din desperare, de-a face proba prin absurd, de-a considera impasul drept convingător pentru greşeala de itinerar. Se afla acolo ca un dulău, gata-gata s-o mîngîie, şi ruşinat. Ea îl privi şi desluşi acea neînţelegere totală, acea neînţelegere de la natură între ei, şi asta îi făcu rău, mai mult decît tot restul. îi strigă :

— După cum văd, nu pricepi ce îţi spun : toată viaţa, toată viaţa !

Desigur n-o înţelegea.

*

Dacă priveşti un om pînă a nu vedea într-însul decît ceea ce îl deosebeşte de alţii, ceea ce îi este propriu, e tulburător amănuntul de-a recunoaşte, cu atît mai multă putere cu cît îl şi dădeai uitării, că esenţialul într-însul e ceea ce seamănă cu ceilalţi. Este mai important pentru ideile înseşi care îl stăpînesc pe Aurelien să fie croit pe acelaşi calapod comun. Aurelien nu putea să-şi desprindă gîndul de la această certitudine că Berenice venise la el acasă noaptea. Gîndul acesta îl stăpînea. Cînd o femeie vine la un bărbat singur, noaptea, se ştie ce înseamnă asta. I-ar fi părut stupid acest lucru, dacă s-ar fi gîndit mai bine. Dar aşa, fără să se gîndească, era limpede. Oricine în locul lui ar fi dedus aceleaşi lucruri. Ea nu venise fără să-şi imagineze... Grosolănia acestei idei nu-i stînjenea justeţea. Era ca o aprobare dată. Din clipa cînd o femeie s-a gîndit la un bărbat într-un anumit fel, acest bărbat are asupra ei un drept pe care nici un bărbat nu-1 va contesta. Restul o simplă neînţelegere. Oare asta avea importanţă ? Era acolo, acasă la el, n-avea decît să împingă zăvorul de la uşă.

El avu deodată, în mod brutal, sentimentul purtării grosolane. Ce spuneau ei ? Cuvintele se încrucişau, într-o bătălie în care vorbele aveau mai puţină importanţă decît gîndurile ascunse. îşi imagina gesturile care aveau să urmeze, rezistenţa lui Berenice, rochia sfîşiată, rochia lotus... Venise la el acasă noaptea... Era la mijloc şi ceea ce părăsise de dragul lui, acel curaj, acel fel de-a se arunca în foc... Edmond se înşelase oare în privinţa asta ? Nu mai mult decît soţul său, decît ciungul... Renunţase la viaţa ei. De aceea el nu putea să creadă în înfrîngerea sa. Ea nu făcuse toate astea ca să se lase dejucată de-o întîmplare. Simţea un orgoliu imens în legătură cu tot ceea ce ea făcuse pentru dînsul. însuşirea specifică a bărbatului este orgoliul. Semăna şi mai mult cu ceilalţi prin, acest orgoliu decît prin braţele, prin picioarele sale, prin dorinţa sa ; părăsise pe Lucien, părăsise o viaţă organizată, casa de-acolo, tabieturile sale. Se desfăta încîntat de curajul lui Berenice. Ea nu se gîndise la lume, la oameni. Da, mai mult, se gîndise la toate. Se năpusti asupră-i o potopitoare revărsare de recunoştinţă. Spuse :

— Nu, Berenice, n-ai să te întorci acasă... nu, n-ai să te întorci la acel bărbat... n-ai să recunoşti că ai fost în-frîntă... nu va trebui să ceri iertare... sau să suporţi acea generozitate cumplită... de ce ai îndura-o ? Ştii că te iubesc, şi dumneata mă iubeşti, şi dumneata mă iubeşti ! îndrăzneşte să spui că nu mă iubeşti...

Ea tăcu. El triumfă.

— Aici, ascultă ! Trebuie să priveşti viaţa în faţă.

Cît de bine arăta Aurelien spunînd acestea ! Veni cu preciziuni : „Vei divorţa... vei fi soţia mea...“

Berenice începu să rîdă. Asta-i culmea ! Cu cine cre-dea el că are de-a face ? Domnii ăştia, cînd încep să-ţi vorbească despre căsătorie, cred că au spus totul ! Ea nu era nici o biată fată tînără înspăimîntată, nici Simone poate... Ştia ce înseamnă asta, căsnicia... Cum izbuteşte un bărbat să întoarcă dintr-o dată lucrurile pe latura lor caraghioasă ! Se opri din rîs. Nu era nimic nostim în toate astea. Măsurase de curînd o lume, un abis. Şi această lume, acest abis, era lumea pe care Aurelien o purta în sufletul lui... Un om nu e singur. Şi el gîndeşte

ceea ce gîndeşte acea lume, ideile lui sînt ideile celorlalţi, ale tuturor celorlalţi din jur, ale familiei, ale amicilor, ale indiferenţilor, ale lui madame Duvigne... Se oprise din rîs, fiindcă Aurelien gîndise, şi fiindcă Aurelien... da, îl iubea pe Aurelien. Lacrimile reîncepură. Ea smîrcîi din nas. Ce înfăţişare va fi avînd, Doamne ! Căută din ochi oglinda.

El .era foarte aproape de ea. îi luă mîinile într-ale sale. O întrebă : „Nu vrei să fii soţia mea ?“ Nu era nici o răutate în întrebarea asta. îi oferea ceea ce avea. Ea încercă să-şi imagineze situaţia : D-na Aurelien Leurtillois... Oamenii ar spune că era lesne de înţeles, un bărbat încîntător de tot, şi celălalt, farmacist într-un orăşel de provincie... La ce se reduce totul ! O tulburase pînă la exaltare povestea asta de dragoste. Astăzi, în camera asta, se gîndi, chiar în această garsonieră, se afla acolo în rochie de seară, în plină lumină, cu zdrahonul ăsta înalt care venea de la o femeiuşcă uşuratică, dar care totuşi avea să desfacă patul, cearşafurile, să-i atingă sînii... iar apoi şi-ar cere iertare, şi-ar înnoda iarăşi cravata, pentru că ar avea de luat dejunul la Marinari sau în altă parte. In sfîrşit, ar fi D-na Aurelien Leurtillois. îi fu scîrbă la gîndul ăsta. Pe lîngă acestea, Aurelien vorbea pe nepregătite, despre ce-i trecea prin cap. Promitea tot ceea ce se poate promite. Să meargă să trăiască la ţară. Sau chiar în America. Dacă prefera în Tahiti. Era vrednic de milă. Intr-adevăr, din el îşi făcuse ea un Dumnezeu ? Şi altă dată se înşelase cu privire la Lucien. Un sentiment de groază îi strîngea inima. Lucien... Ah, această robie ! Orice se petrecea, trebuia să ţină seamă de Lucien, nu putea să nesocotească ceea ce ar surveni din partea lui Lucien. El nu s-ar mai culca. N-ar mai mînca. Era aşa şi pe dincolo în situaţia cutare. Un şantaj abject. Dar nu putea să suporte acest gînd. Cum ar arăta după trei-patru zile, iar trista sa mînecă goală...

Chiar în zadar Aurelien cheltuia comori de elocvenţă. Ochii lui Berenice se închideau încet. De mai multe ori deschise larg pleoapele, cu o tresărire. „Dragul meu, spuse ea, să mă ierţi, m-a toropit somnul... sînt moartă de oboseală...

O aşeză pe pat, încurcat. O ridicase în braţele sale,

plină de încredere. Totul se schimbase. Ii vîrî încet o pernă sub cap. Ea şi dormea. întinse peste ea un pled mare. Nu mai îndrăznea s-o privească. Era din nou o copilă.

De data aceasta cînd avea nevoie de ea, madame Duvigne se cărase, supărată pesemne. Şi lăsînd un bilet pe masa din bucătărie. Avea să se întoarcă a doua zi la ora obişnuită. Se afla unt în dulap. Spălase vasele, însă nu dereticase. Şi în loc de semnătură scrisese : *La mulţi ani, domnule.* Nici atîta nu-i îngăduise să-i spună.

Atîta pagubă, Aurelien avea să se descurce singur. Ieşi să caute de-ale mîncării, o masă rece. Nu era comod în zilele de sărbătoare pe insulă. Fu nevoit să treacă pe malul sting, unde e o mezelărie bună. Era o vreme urîtă, cu zăpadă apătoasă, cu ger care pişcă de vîrful urechii. Sena mergea mereu pe-acelaşi drum, făcea aceleaşi ocoluri complicate. Cînd se întoarse, cu braţele încărcate de pachete, n-avea pereche în ce priveşte acele prînzuleţe improvizate, şi astăzi avea o foame al dracului, se temu că o trezise pe Berenice, din pricina unei cutii de roll- mops [LXI] căzută jos.

înaintă pînă la uşa camerei şi se uită la pat cu înduioşare.

Nu era nimeni pe pat, nici în cameră, pe nicăieri. însă Berenice nu lăsase un bileţel ca madame Duvigne.

LVIII

Mîhnirea adîncă stăpînea strada Raynouard. Blanchette umbla ca o lupoaică de colo-colo, din cameră în cameră, şi Lucien o urmărea cu o privire rătăcită, cu faţa sa bucălată marcată de roşeaţă într-o parte, ca şi cum era pe cale să aibă o pneumonie. Edmond apăruse de mai multe ori. Se simţea pe nedrept amestecat în

LXI **Filă de scrumbie pregătit cu vin alb, învîrtit în jurul unui castravecior.**

toate astea, şi apoi era sătul de Berenice şi de Lucien. Ea venise pentru cincisprezece zile şi apoi vorba cheamă vorba... Trebuia ca tocmai în ziua cînd ei urmau să plece... în fine. El voia să se ducă la sporturile de iarnă. Necazul acum erau copiii, pe care trebuia să-i trimită cu soţii Morel... Oh, apoi Domnişoara i-ar supraveghea la Paris. Pe lîngă toate astea nu ştiu ce făcuse mica Marie-Victoire, dar maică-sa îi dăduse o palmă. Plînsete, ţipete. Era sătul pînă-n gît. Pentru a treia oară îi telefonă lui Aurelien. Mereu nimic? Puse mîna pe aparat: „Blanchette !“ O chemă cu un gest. îi dădu în mînă receptorul. Aurelien spunea că nu, nimic... Acum el se mira : „într-adevăr nu s-o fi întors ? Cît e ceasul ? Nu pricep nimic ce-o fi....“

Da, lui Blanchette îi părea ciudat, Aurelien. De ce oare se gîndea că ea trebuia să se fi întors ?

Te prindea mila să te uiţi la Lucien. îl bătuse la cap că dacă ea se întorcea, el n-avea să-i pomenească de nimic... de nimic... Edmond izbucni :

— Asta e sistemul tău, şi vezi ce rezultate dă ! Să nu pomeneşti de nimic... Să laşi lucrurile în voia sorţii... Să faci pe struţul !

— Ce-ar fi trebuit oare să fac ? întrebă, cu o voce jalnică, farmacistul.

Edmond dădu din umeri. Ah, Lucien ăsta ! Pînă una-alta, îi avea pe capul său. Şi el urma să se ducă să ia ceaiul cu Rose...

In sfîrşit, un comisionar aduse un bileţel pentru Lucien. Edmond se repezi. De unde venea ? Cine i-1 dăduse ca să-1 educă ? Cineva de la o cafenea, o doamnă... Nu, ea plecase... Să i se dea cinci franci 1

Berenice îi spunea lui Lucien să plece. Să se întoarcă la el acasă, unde îl chema munca. Ea era sănătoasă. N-avea de ce să fie îngrijorat. Era singură. Nu va face prostii. Avea nevoie să fie singură. Mai tîrziu, va vedea, va scrie, va anunţa din timp cînd se va întoarce. Dar numai cu condiţia s-o lase în pace acum. Se va întoarce în strada Raynouard după plecarea lui. Să nu încerce să-i joace renghiul să stea locului, s-o aştepte. Ar supăra-o foarte tare. Dorea să fie singură. După aceea ar putea

să se întoarcă, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Nu voia să-1 nenorocească, şi dacă l-ar revedea acum, nu garanta că nu s-ar produce ireparabilul...

— Dumnezeule, Dumnezeule ! gemea Lucien, cu ce i-am greşit ?

Asuda cu broboane mari. Petele de pe obraji îi dădeau o înfăţişare de paiaţă. Edmond ştiu de îndată ce anume trebuia să gîndească despre acest bileţel ; bineînţeles, avea dreptate, biata de ea. Să plece, Lucien, atît îi rămînea de făcut.

— Crezi că trebuie să plec ?

— Ascultă. Sau te-ai săturat de ea, şi atunci nu face pe paiaţa : şterge-o ! sau accepţi ceea ce vrea, şi atunci fă ce-ţi spune, şterge-o ! Orice-ar fi, şterge-o !

Afară de asta, nu trebuia să-i treacă prin minte verişoarei că avea să se intereseze multă vreme de povestea sa. Avea să plece la Megeve, avea să plece la Megeve.

Blanchette, ea ar fi preferat ca Lucien să stea locului. Poţi să ştii vreodată ?

— Spune-le astea altora mai creduli ! Eu plec.

Aşteptînd cu nelinişte momentul propice, îi lăsă în bibliotecă. învîrtindu-se în jurul telefonului. Amîndoi tare l-ar fi chemat pe Aurelien. Dar nu în faţa celuilalt. Deodată sună telefonul. Blanchette ridică receptorul. Era Aurelien. Se uită la Lucien şi nu răspunse la al său „Cine e ?“ : „Tu eşti, Blanchette... Nu s-a întors încă ? Dar, în fine, ce înseamnă asta ?...“ Blanchette îl lăsa să vorbească, îl lăsa să sufere, şi el. Se bucura de această amărăciune. în orice caz, nu erau împreună. Nu-i spuse că se primise un bileţel de la Berenice.

Nu spunea nimic din ceea ce ar fi dat-o de gol faţă de Lucien că vorbea cu Leurtillois. Cît o iubea totuşi ! Nu-şi dădea osteneală acum să se prefacă. Nu-i era milă de fel de Blanchette. Dar de ce oare se mira atît de tare că ea nu *sosise ?* Cuvîntul *sosise* era ciudat. Pricepu deodată. El o văzuse, ea îl părăsise şi credea că se întorsese în strada Raynouard. Blanchette întrebă : „Ţi-a spus ea că vine direct aici ?“ El răspunse : „Nu“, fără să chibzuiască. Se dăduse de gol. însă şi ea faţă de Lucien, în picioare, care înainta ca să apuce aparatul. Ea puse receptorul în furca telefonului.

— Era D-l Leurtillois ? De prisos să mă minţi, Blanchette... Era el. îl voi chema îndată. Trebuie să aflu. La urma urmelor, am dreptul să aflu... Sînteţi împreună, amîndoi, vă agitaţi între mine şi ei...

— Şi ei ?

îşi dădu seama de ceea ce spusese. Că mărturisise. Că recunoscuse. îşi muşcă buzele. Gemu. Ei. Să se ocupe de Berenice şi de un altul, de ei. De el depindea să nu se ocupe de ei. Nu se afla nici un „ei“. Ce oare era aproape să-şi imagineze ? Ar fi întrebat-o chiar pe Blanchette : Leurtillois era îndrăgostit de Berenice, nu-i aşa ? Dar îşi amintea de criza prin care trecuse, nu putea să-i facă acest rău, ea se va fi gîndit de-ajuns, desigur, la asta. Sinuciderea ei nereuşită căpăta un sens acum... Voi fi avut, se vede, orbul găinilor !

N-avea gingăşii binevoitoare faţă de el. Se uită la dînsul şi îi spuse cu ură în glas :

— Da... se iubesc... şi mai departe ? N-o ştiai ? Ce erai în stare dumneata să faci ? Ce se poate face în asemenea situaţii ? Se iubesc.

— Cu ce te-am jignit, Blanchette ?

— Dumneata ? Oh, e prea nostim ! Dumneata ! Dar cu nimic, dumneata ! Nu văd de ce-ar trebui să te mint. Nu mai eşti copil. Ai vîrsta cuvenită ca să suferi. Te supără ? Intr-adevăr te supără ?

Ea va fi dorit desigur un tovarăş de suferinţă. Telefonul sună. Tot Aurelien. Chema el. Ghicise că Blanchette nu-i spusese totul... De ce i-ar fi spus totul ? Ce anume, totul, de altfel. Ah, scotea maximum din secretul ei fără importanţă. Se răzbuna, între aceşti doi oameni cu inima sfîşiată. De astă dată nu mai putuse să-1 împiedice pe Lucien s-apuce receptorul. Se dădu îndărăt cîţiva paşi. Vedea cum vorbea celuilalt. îi vedea buzele tremurînd, mîna nervoasă, mîneca goală, bătaia din picioare, acea îngrămădire de sînge care îl îmboldea să facă o mişcare din gît parcă spre a-1 degaja din strînsoarea gulerului... „Da... Este Lucien Morel... Domnul... Nu, soţia mea nu s-a întors acasă... Am primit un bileţel de la ea...“ Strigătul de la celălalt capăt al firului produse un sunet amplificat în placa de metal. Ceva se stinse în obrajii farmacistului : „...Ba nu... foarte firesc... înţeleg... Ea îmi spune... Plec chiar acum... Te

asigur... Te cred, domnule... Ea îmi spune.

Blanchette urmărea această conversaţie de necrezut. 11 ura pe Lucien. Pe-acest bărbat fără caracter. Vorbea cu amantul soţiei sale, în felul ăsta, fără să ridice glasul, parcă lua parte la neliniştea acestuia, pe cuvîntul meu ! Ah, dacă ar fi fost ea ! S-ar fi cuvenit desigur să-1 ucidă, să-1 ucidă pe Aurelien... Brusc, această idee puse stăpînire pe ea, se uită la bărbatul care telefona cu suspiciune. Şi dacă acest calm era minciună ? şiretenie ? Trebuia să plece cum Berenice îi cerea. Dumnezeule, nu se gîndise la asta !

După ce el puse receptorul în furca telefonului, ea spuse :

— Vrei să te ajut să-ţi pregăteşti valiza ?

— Valiza mea ?

— Dar ce aştepţi... te hotărîseşi să pleci.

— Eu mă... Spuneai că dimpotrivă...

— Unde ţi-e capul ? De vreme ce Berenice ţi-o cere ! Vezi bine că s-a terminat între ei... că asta mai ţine doar din cauza dumitale... datorită stîngăciei dumitale... cuvintele dumitale nepotrivite... ca ieri seară... Dacă nu te purtai aşa, ea ar fi plecat, nu l-ar fi revăzut...

— Crezi ?

Lucien nu ştia ce să facă, ce să creadă. Avea o expresie răutăcioasă, Blanchette. Buzele strînse. Acele trăsături de hotărîre pe care le moştenea de la tatăl său. Lucien abia îl cunoscuse pe Quesnel-tatăl, dar, în fine, îşi amintea de el...

— Atunci... pregătim valiza aia ?

El cedă.

Lucien nu plecase în acea seară de Anul Nou. Nu putuse să se hotărască. O tărăgănă două zile în strada Raynouard, iar Berenice telefonă de trei ori în cursul celor două zile. Unde se afla oare ? Refuza să spună. Consimţi să-i vorbească lui Lucien pentru ca prin stăruinţe să-1 îndemne să plece. Şi acestea în cele din urmă îl convinseră.

Cele două zile, pline de proasta dispoziţie a lui Edmond, de neliniştea lui Blanchette, îl plictisiseră la

nesfîrşit pe Aurelien. Sentimentul de vinovăţie faţă de Berenice, falsitatea situaţiei sale în legătură cu soţii Barbentane îi învălmăşeau gîndurile într-o dezordine nouă, unde nu mai ştia ce-i cu el. Vidul, aşteptarea. Şi ceva care nu era desperarea, ci lipsa de speranţă, de orice speranţă. Nu dorea nimic. Era însă de nesuportat să nu ştie unde se afla Berenice, ce făcea. Se plimba în prima zi cu ideea nesăbuită că hazardul avea să-1 împingă s-o întîlnească oriunde-o fi. într-a doua zi nu îndrăzni să se mai îndepărteze de lîngă telefon. Edmond îl lua la trei păzeşte pe Aurelien fiindcă îi tot zgîria auzul cu întrebările sale mereu aceleaşi. împreună cu astea îi stătea în coaste taică-su, obsedat de zvonurile de culise, excitat de căderea posibilă de la guvern a lui Briand, iar Poincare îi promisese... în cazul acesta, era preferabil să nu constituie societatea Melrose imediat, de teamă ca asta să nu dea de vorbit gurilor rele... La asta, Edmond sări ca ars. Cum ? Că taică-su era un spăimos, nu era pentru el un lucru neştiut. Dar acum cînd putea să-i facă un serviciu să dea îndărăt! Numai din pricina acelei iluzii deşarte periodice a portofoliului ministerial, ah, nu, asta nu ! Mi ţi-1 ocărî de mama focului pe senator, s-auzi şi să nu crezi. Apoi, în prezenţa sa, îl chemă la telefon pe Adrien şi îi ordonă în mod expres să dea mare zor să constituie societatea. Ce aştepta, ticălosul ? Nu, nu va asculta explicaţiile, scuzele. Destul amînase ! Puse receptorul în furca telefonului.

Senatorul privea cu mirare la furia fiului său. „In fine, zise el, nu te înţeleg, Edmond... Mi se pare că toată cariera mea... Tatăl tău ministru, oricum... sau măcar subsecretar de stat !“

Era comic. Edmond se văzu în oglindă, roşu, zbîrlit, umblase cu mîinile mereu prin părul său dat cu pomadă. De asta îi erau degetele unsuroase. Şi pe lîngă toate, Berenice, Lucian şi ceilalţi ! Mormăia înfuriat. Fără a mai vorbi despre Blanchette din ce în ce mai ciudată.

Totul se calmă spre seară o dată cu plecarea lui Lucien.

A doua zi, Berenice veni să-şi ia lucrurile. Avea o

rochiţă cumpărată de la Galerii[LXII] şi o înfăţişare de-ajuns de proastă. Pe unde te-ai oploşit, fata mea ? o întrebă vărul său. Ea fu evazivă. La nişte prieteni. Prieteni ? Ea nu răspunse. Oh, apoi e de-ajuns de mare ca să se conducă singură ! întrevederea cu Blanchette fusese mai degrabă acră. Fără să-şi fi spus nimic deosebit. Berenice ceru scuze în locul lui Lucien, din pricina fetiţelor, regretînd că nu le putea lua cu dînsa... Blanchette tremura. Ţinea să-i dea putinţa celeilalte să priceapă că în sufletul ei precumpănea un singur sentiment. Unul singur. Că nu era nevoie să-1 definească într-alt mod. Un fel de dispreţ amar. Berenice îşi dăduse cuvîntul şi nu şi-1 ţinuse, nu-i aşa ? Numai asta era important. Era vorba desigur despre domnul Leurtillois. Nimeni nu vorbea despre domnul Leurtillois. Ah, apropo, a telefonat de mai multe ori. O tăcere. Şi ai de gînd să te întorci la Lucien... curînd ? Nu ştiu. Vom vedea. Mai tîrziu. Plecaţi la Megeve ?

Edmond izbucni. Asta da, plecăm la Megeve. Şi repede. Ne ajunge acest Paris, lumea, familia ! Zăpada, schiurile... Dacă guvernul cade, nu vreau să fiu aici. Ca să-1 văd, încă o dată, pe domnul taică-meu că se zbate în mod grotesc, că-1 trec năduşelile de atîta speranţă prin anticamerele candidaţilor la preşedinţia consiliului. Aerul curat, natura ! La munte uiţi de necazurile mărunte.

— Mă întreb ce înseamnă asta, aceşti amici, la care... Ai vreo idee ?

Berenice plecînd cu bagajul, Blanchette se deda la presupuneri.

— Eu ? spuse Edmond. Nici cea mai mică idee. Afară numai dacă... cine ştie ?

— Crezi ?

Pusese o asemenea grabă în acest *Crezi ?* încît roşi. Edmond rîse.

— Şi tu... tu crezi ?

— Dar ce anume ? Nu înţeleg !

— Haida de, *scumpa mea,* ştii tu bine ce vreau să spun...

Era urîcios. Se surprinseră amîndoi uitîndu-se la

LXII **Magazinul Galeries Lafayette.**

telefon. Aparatul era pe masă, ca un zeu modern, negru şi ameninţător. Edmond împinse agresivitatea pînă la a o dezmierda.

— Spune-mi...

Vocea lui Blanchette mişcă în sus ochii lui Barbentane. O întrebă din priviri.

— Spune-mi... La Megeve... Oare ne vom întîlni cu D-na Melrose ?

Pentru prima oară ea îi vorbea atît de direct despre asta. Edmond era un sportiv. Avea reflexe bune :

— Nu de data asta, *scumpa mea...* Ea are un angajament.

îşi punea în mişcare umerii ca şi cum haina ar fi fost prea strimtă pentru cît de lat în spate era el. Pe omul ăsta nu-1 surprindeai niciodată nepregătit. Se slujea de orice ca să obţină unele avantaje asupra adversarilor săi... Blanchette de fiecare dată învinsă. Edmond adăugă cu oarecare nepăsare :

— Vrei cumva să-1 invit pe Aurelien cu noi ? Nu e prost la slalom...

— De ce-mi spui asta ? Adineauri ziceai...

— O, glumeam ! Din moment ce nu-ţi face nici o plăcere ! Şi apoi, de altfel, ar avea o mutră de înmormîn- tare, după povestea asta cu Nicette...

Ea nu răspunse. Se aşezase şi tăia maşinal o carte pe care i-o recomandase doamna Cruppi, *Contegril,* ultimul premiu *Femina — Vie Heureuse.*

LIX

De cînd soţii Barbentane plecaseră la Megeve, Aurelien nu mai avea pe nimeni de cine să s-alipească, pe nimeni care să poată să-i dea la vreun moment prielnic veşti despre Berenice. Unde se afla ea ? Rămăsese la Paris ? în unele clipe Leurtillois ar fi preferat totuşi ca ea să se fi întors în R..., cu soţul său. Tortura iscată de această **tăcere,** misterul în jurul lui Berenice, acea dispariţie **totală,** crezuse la început că nu se putea să dureze, că H-avea să dureze. Trei-jpatru zile îi pusese

răbdarea la grea încercare. Insuportabilul ajungea durere. E contrariul suferinţelor fizice. Ah, dacă ar fi putut să se îndoiască de el însuşi, nu se mai îndoia de dragostea lui pentru Berenice ! Nu te îndoieşti de-o rană vie. Ceva din cale-afară de cumplit, culme a răbdării însemna această comportare... Aurelien credea că se va linişti, că va ajunge să îndure totul mai uşor dîndu-şi osteneala să înţeleagă, înţelegînd totul. Atunci scormonea tenebrele recente ale acestor cîtorva săptămîni nemaipomenite, a ceea ce şi numea fericirea lui, ca şi cum... La ce se reducea asta totuşi ? La a-şi tortura memoria, la a-şi sfîşia inima. Leurtillois reconstituia minut cu minut acea perioadă care se şi încheiase, acea aventură de scurtimea căreia se tot surprindea uimit. începu pelerinajul. La locurile pe unde fuseseră împreună. în cafeneaua de pe bulevard, unde într-o dimineaţă îi ţinuse mîna într-a sa, mai mult decît oriunde într-altă parte, simţi absenţa lui Berenice. îşi făcu în acest loc un popas obişnuit cît era ziulica de mare. Insă peste noapte cum s-ar mai fi întors la „Lulli’s‘; ? Nu că se temea s-o vadă pe Simone : oricum, nu i se părea nimerit, de dragul lui Berenice să se întoarcă la aceasta. Nu ducea lipsă de localuri pe unde să-şi tîrască insomniile. Totuşi se întorcea acasă după miezul nopţii acum. Ce stranie prejudecată, ce rit ciudat cărora părea că se supune ar fi explicat această abatere de la tabieturile sale ? Viaţa îi era dezechilibrată, şi căpăta într-adevăr sensul unei pedepse pe care şi-o impunea. Suferea să stea acasă, să n-o pornească pe străzi, să nu mai aibă nici muzica, nici femeile, nici lichiorurile, nici luminile, tot acest paradis artificial fără de care îi era greu s-adoarmă. S-ar fi crezut că e un opioman căruia i s-a tăiat prea brusc drogul. Avea din această pricină ticuri, gesturi nervoase. Umbla prin casă ca un urs în cuşcă. Madame Duvigne nu-1 mai recunoştea. Răstimpurile zilei îi erau agitate, răsturnate cu susu-n jos, i se întîm- pla să se trîntească pe pat pe la prînz, pe la unu, răpus de somn, îmbrăcat cum era ; apoi reapărea noaptea, luminile, amintirile, şi imposibilitatea de-a închide ochii.

Avură loc două evenimente în cursul săptămînii.

Primul, îi fu adus un pachet într-o dimineaţă. Portretul lui Berenice de Zamora, trimis de către galerie ia închiderea expoziţiei. Madame Duvigne era de faţă, şi să-i tot fi auzit întrebările, strigătele, comentariile ! Aurelien ar fi omorît-o.

Cînd portretul fu agăţat în cameră, cu masca de ipsos vizavi, Aurelien să înnebunească, nici mai mult, nici mai puţin. Ce afurisită glumă ! Această jucăuşă schimono- situră a desenelor suprapuse : Aurelien, căruia nu-i prea plăcea arta modernă, începu să n-o poată suferi. Că fu chinuit de acest Zamora, nu dovedea nimic. Totul se petrecea ca şi cum „arta modernă[11], un personaj viclean, se folosise împotriva-i de mijloace necinstite. Să atribuie lui Berenice această duplicitate a expresiei, şi asta în acel moment chiar, însemna să aibă succesul dinainte asigurat împotriva lui. Zamora se folosea de atîtea lucruri care nu constituiau pictura sa. Aurelien nu avea concepţia filozofică de-a gîndi că aşa se întîmplă totdeauna cît priveşte operele de artă., în sfîrşit, acest portret confuz agăţat de perete, abaterea de la obişnuinţe din cursul celor aproape două zile, adăugă celor mai secrete, celor mai dureroase gînduri ale lui Aurelien ne- orînduiala unor consideraţii străine durerii şi secretului. Apoi, puţin cîte puţin, portretul îşi pierdu puterea, şi masca, în faţa lui, o recăpăta pe-a sa, însuşirea, specificul ei de obsesie.

Al doilea eveniment a fost biletul primit de la Adrien Arnaud, care îi cerea lui Leurtillois să treacă pe la biroul său din strada Pillet-Will.

Trecu pe acolo. Cu o mare emoţie că o să afle ceva, că o să capete vreun indiciu. Dar nimeni nu-i vorbi despre Berenice. Totuşi tocmai despre ea era vorba după părerea lui. Considerase mereu acea ciudată afacere a trocului privind proprietatea de la Saint-Genest în schimbul titlurilor Melrose ca legată de Berenice. De ce, nu mai ştia decît în mod confuz. Adrien Arnaud îi vorbi despre afacere ca despre ceva încheiat. Domnul Barbentane o considera astfel. De altminteri oferta lui era de soiul celor nesperate. Cînd vorbea, Arnaud părea totdeauna că plescăie din limbă, moralmente. Pentru că. în

ceea ce priveşte demnitatea, seriozitatea, nimeni nu-1 întrecea în afaceri pe Adrien Arnaud.

Cum s-ar fi putut sustrage Aurelien de la asta ? N-avea de reparat oare o nedreptate faţă de Berenice ? Nu îi sacrifica el oare securitatea sa burgheză ? Saint-Genest era o jertfă oferită Celui de sus pentru a-i cîştiga bunăvoinţa şi a-i potoli mînia. Ar fi fost ceva mîrşav să şovăie. Şi apoi, imediat cel puţin, era o afacere bună. Totul se amesteca în capul lui Aurelien, afacerea, jertfa, Berenice şi Saint-Genest. Se petrecea la fel ca şi cu portretul de Zamora. Elemente străine consideraţiilor financiare revărsau asupra întregii istorii o lumină ameţitoare. Comitea o prostie. S-ar fi dispreţuit dacă n-ar fi comis-o. Se învinovăţea de asemenea de puţină lăcomie. Oare nu-1 păcălea pe Edmond ? Pe legea mea, nu se dusese el să-1 caute. Acceptă.

Adrien îl rugă să treacă din nou a doua zi, actele aveau să fie gata. D-l Barbentane lăsase împuterniciri semnate în alb. în ce priveşte garanţia, nu trebuia decît semnătura D-nei Melrose. Ah, da, aia ! Aurelien uitase de ea.

A doua zi, cînd se întoarse în strada Pillet-Will, faimoasa Rose era acolo într-un taior de mătase neagră, foarte elegant, cu garoafe albe, cu un buchet la rever, iar picioarele ei... Nu se vedeau decît picioarele, cum era ea aşezată, puse unul peste altul, cu rochiile astea scurte, care se ridică de cum te mişti. Nişte picioare splendide. Aurelien întoarse privirile într-altă parte.

— Nu vă credeam în Paris, dragă doamnă... spuse el ca să umple golul din jur. Nu se mai vede doctorul...

Rose rîse, arătîndu-şi toţi dinţii frumoşi.

— Decoeur are de lucru pînă peste cap, dragul meu, cu parfumurile, cu laboratorul, cu publicitatea, cu instalarea localului... Ne instalăm în casă proprie, pe aleea Champs-Elysees, imaginează-ţi... în sfîrşit...

Arnaud îi întrerupse. O semnătură aici, alta colea. Explica mecanismul operaţiei. Aurelien încerca să urmărească. Era în unele privinţe greu de cap. Pierdea firul. Aproape că nu dormise în ultimele trei nopţi. Puse cîteva întrebări. De formă. Trebuia să pară că se interesează. în mod invincibil privirile îi alunecau spre lungile

picioare care păreau de mătase, atît de tinere, de pline de viaţă. Picioare care parcă simţeau cînd cineva le privea. Doamne, ce goliciune, picioarele femeilor ! Chiar cu ciorapii pe ele. Sugativa usca semnăturile.

„Eşti cu maşina dumitale ?“ spuse Rose. Era cu maşina sa. „Fii drăguţ şi lasă-mă acasă la Hellestern. Sînt de nesuferit. Mă aduc pentru a treia oară, şi n-am nici un fel de pantofi pentru piesa lui Cocteau... Cum, nu ştii 1 Voi juca ceva din Cocteau... da, cum să nu...“

Se făcuse. Saint-Genest nu mai aparţinea familiei Leurtillois. Armandine ce-avea să-şi mai îmbăloreze gura ! Oh, şi după aceea...

După ce se urcară în cei cinci-cai-putere : „Nu te stingheresc, aşa cum stau, la viteze ?“ zise Rose. Ii simţi piciorul lîngă al său, cînd trecu într-a treia. Avu impresia că se sprijinea de mîna lui... Ce brută era ! Să fie tulburat de Rose, acum. Ea mai spuse : „In fond, domnule Leurtillois, am impresia că noi amîndoi... sîntem cam părăsiţi, în timpul de faţă... Parisul e atît de pustiu !“

Nu s-ar fi crezut, după numărul maşinilor. Mormăi el ceva. Rose adăugă : „Să cinăm împreună...[11]

Aurelien opri maşina în Piaţa Vendome. Simţea o ciudată ameţeală, îl lua cu cald la cap şi cu frig la picioare. Dormise prost, nu-i aşa... ,,Scuză-mă, zise el, nu mă simt bine...“

O privi intrînd la cizmar. Ce umblet !

Se strigau titlurile jurnalelor ce seară. Cumpără *l'Intran.* Guvernul era la pămînt. După un an de exerciţiu al puterii. Un an zi de zi. Altădată Leygues [LXIII] căzuse în nas. Acum Briand... Pentru ce, de altfel nu prea era limpede pentru cine nu era în curent. Un an... un mare guvern... De data asta, ar fi un guvern de figuri reprezentative... Preşedintele făcuse apel la Poincare.

începu a se învîrti totul cu Aurelien. Vederea i se întunecă. Nu cumva căderea cabinetului îi dădea această impresie ? Frigurile. Doamne, iarăşi un acces ! îndură chinurile de pe lume ca să conducă daradaica sa pînă în insula Saint-Louis. Sînt fel de fel de forme de-a fi eroic. A.casă, găsi un bilet de la unchiul Blaise, cerîndu-i să facă un popas la el acasă în Clichy. Nu era în stare.

LXIII **Georges Leygues (1857—1933), om politic francez.**

Se aruncă în pat îmbrăcat cum era şi se înfăşură în pled. Febra îl scutura cîineşte.

LX

Pentru prima dată un fost preşedinte de republică ajungea din nou preşedinte de consiliu. Stephane Dupuy, cu nodul său de cravată fluture, cu mustaţa pe care o trăgea o dată din dreapta, o dată din stînga, cu părul băţos şi cu pantaloni fantezi, aştepta de o oră la Decoeur întoarcerea lui Rose, căreia tocmai voia să-i ceară un interviu. „Poincare, spunea el, de ce nu Deschanel ? De vreme ce au pornit pe-această cale !“ Dacă ar fi ştiut cît de puţin îi păsa doctorului de astea !

— Un amestec caraghios... Maginot şi Barthou, şi apoi Sarraut la Colonii... Fuchs pregăteşte un număr asupra picturii...

— Ce legătură ?

— Cum ? Dar de vreme ce Sarraut e la Colonii ! Fuchs vrea nişte ăbonamente... Ministrul e un amator de artă... ah, panglicar, bietul Fuchs !

îşi lovea cu palma coapsele :

— Cu chestiunea asta, despre preşedintele vostru... senatorul, ce crezi ? Iată-1 la Marina comercială ! Foarte indicat pentru un medic ! Asta va stimula vînzarea par- fumurilor Melrose !

— Ah, iat-o !

Rose sosea, obosită, răpitoare. O cută pe lîngă gură totuşi. Va fi rămas desigur cu Mary de Perseval, ca să-i ridice moralul. Fuseseră amîndouă într-un oarecare bar. O gură de *whisky* nu face rău în situaţia lui Mary.

„Ce are ?“ întrebă doctorul, care slăbise groaznic, într-adevăr. Dar se îndrepta între timp. Sporturile de iarnă îi făceau bine, spunea el.

— Am să-ţi explic... Mă ierţi, Stephane ! îmi trag pe mine cămaşa !

Nu era din păcate decît un fel de-a vorbi. în realitate, pe toată lumea o lăsa rece tot ceea ce se întîmpla cu Mary. Pe Mary, prima. Ea o dusese pe Rose să ia un

whisky, însă acasă la Leurtillois, nu la vreun bar. Nimic de-ascuns, într-adevăr. Leurtillois, bolnav, o chemase pe Mary lîngă el, ea îl îngrijea. Ca să-1 distreze, născocise să-i aducă pe Rose, şi nişte fursecuri. Ce obraz desfigurat avea Leurtillois. De dragul unei biete neghioabe. Te întrebi pentru ce oare unele femei sînt iubite. Nimic de ascuns, dar lui Rose îi plăcea să mintă. în camera sa, cu rochia scoasă, îşi privea sînii. îmbrăcă un capot cu desene imprimate, creaţie a lui Babani, şi azvîrli cît colo pantofiorii. Luă papucii roşii. Capotul ăsta părea într-una că se deschide.

— Aşadar interviul ?

Stephane se uita la faimoasa Rose ca un licean care a căpătat adresa unei femei uşoare. „Vrei să-ţi vorbesc despre parfumuri ? sau despre masorul meu circazian ? sau despre piesa de Cocteau ? nu te bizui pe mine privitor la zvonurile despre Gabriele ! Nu l-am mai văzut de... de... un interval de timp care nu mă întinereşte !“ Surîdea, adusese nişte flori şi le aranja în vase.

— Ah, nu ? vrei să afli dacă parfumurile sînt mulţumite de noul guvern ? Ascultă, compune-ţi articolul dumitale, şi apoi ai să mi-1 arăţi. Dacă o fi bun, îl voi semna... îţi convine aşa ? Vei adăuga acest text scurt deasupra articolului, sub titlu : *Rose Melrose, neuitata Gioconda, n-a vrut să păstreze numai pentru ea secretul tinereţii ei* etc. Asta e meseria dumitale. la urma urmei ! Nimeni n-a întrebat de mine astăzi ?

Vorbele astea se adresau doctorului. El făcu o schimă. Da, cineva. Cine oare ? Pictorul tău... Ea începu să rîdă : „Nu eşti gelos pe Bebe, cumva ?“ Nu, nu era gelos pe Amberieux, pe acest bătrîn cumsecade. Dar, în sfîrşit.

— Atunci am aşteptat degeaba ?

Dupuy îşi muşcă mustaţa cu acel tic al său care te scoate din răbdări.

— In fine... da şi nu... m-ai văzut, dragul meu ! Şi apoi, dumneata eşti ziarist... atunci ! Uite, duceţi-vă acum să cinaţi împreună, cît despre mine am o grămaoă de lucruri de făcut, înainte de spectacol... n-am să mănînc... Oh, ascultă, nu ! nu face mutra asta anapoda i Du-te şi înfulecă împreună cu Stephane, şi lasă-mă jumătatea asta de oră... îţi închipui c-aş intra în scenă,

în acel decor albastru, cu înfăţişarea pe care o am ! Te voi vedea la teatru...

în mica piaţă, în faţa teatrului Montmartre, era frig, dar un frig uscat, şi lumina era slabă. Cînd cei doi bărbaţi ajunseră, dădură acolo peste nişte grupuri, peste un du-te-vino ; nişte tineri strigau, învîrtind în mînă bastoane. Imediat, doctorul se nelinişti. Cabala ! Ah, să nu fie împotriva lui Rose ! Stephane înşfăcase pe unul dintre manifestanţi. Erau amicii lui Paul Denis care nu puteau să-1 înghită pe Cocteau. Se ştia că ei aveau de gînd să huiduiască, li se refuzase intrarea în sală. Atunci făceau gălăgie pe-afară. Paul Denis, care era cu unul grăsun mic de statură, se desprinse de lîngă acesta cînd îl zări pe Decoeur. Se repezi spre el.

— Doctore ! E absurd ! Noi ne-am plătit locurile ! Ne ţin afară ! Spuneţi-i D-nei Melrose...

Doctorul ridică din umeri. Ştiau bine că li se cunoşteau intenţiile. „E de neînchipuit ! strigă foarte tare Paul Denis. O ruşine ! Dau pe uşă afară poeţii !“ Apoi mai încet : „Să ştii, nimeni n-o va huidui pe D-na Melrose... poţi să-i spui... — Ta, ta, ta, dragul meu Denis... Asta nu e treaba mea... N-o voi vedea pe Rose înainte de antract... — Ascultă, doctore, aranjează-mi asta, te rog... Dacă nu mi-o aranjezi, va trebui s-aştept la ieşire ca să zdrobesc nasul lui Cocteau... — Oh, oh, ce îndrăzneală ! — Sînt obligat... nu că asta m-ar amuza... ceilalţi n-ar înţelege că n-o fac... nimeni... nici chiar Fre- deric... — Nu că m-ar deranja pe mine, zise doctorul, dar aranjează treaba cu Mary... Ea poate mai mult decît mine...“ Numele de Mary posomorise faţa tînărului. „Cum, nu ştii ? Mary şi cu mine... s-a sfîrşit !“ Ca şi cum s-ar fi mirat că doctorul nu ştia că se formase un nou guvern. „Tocmai de asta... sînt dator neapărat... „Aruncă o privire fugară asupra lui Stephane. Celălalt nu înţelese de ce : „Stephane Dupuy... se numi el... ne-am întîlnit la *La Cagna...“* Paul salută rece şi îl trase pe doctor la o parte.

— Trebuie să-ţi explic... Dumneata poţi să-mi faci un mare serviciu... Mi se întîmplă o poveste de necrezut... Sînt îndrăgostit...

— Felicitările mele !

— Mulţumesc, nu glumi. îndrăgostit cu adevărat. E minunat. Am lăsat baltă totul : bătrîna, studiile, Institutul de Oceanografie, familia... O s-o ştergem împreună... *Anywhere out of the world...*[LXIV] Numai că... sînt şi ceilalţi...

— Cum ceilalţi ? de vreme ce-ai lăsat în părăsire totul !

— Las în părăsire totul... las în părăsire totul... în sfîrşit, nu poezia, prietenii mei... gruparea... astea sînt ca o dragoste... n-ai dreptul să le iei peste picior ! Atunci, iată... ei, ei nu înţeleg... ei nu cred că e serios... şi dumneata îi cunoşti, nu ? Sînt tiranici. Gata oricînd să se îndoiască de tine, dacă le trece prin gînd c-o iei la sănătoasă. Piesa asta, de Cocteau... Un scandal ! D-na Melrose degeaba... Ştii cine plăteşte, cred. Bine. Atunci ! în sfîrşit, se hotărîse ca toţi să vină aici mîine seară ca să întrerupă piesa, chiar dacă ar înfrunta primejdia să-i închidă la poliţie, să-i doboare cu un glonţ ! între timp, m-am îndrăgostit. Mîine plec. O dramă. La cafenea, la ora şapte. Menestrel mi-a făcut una dintre acele scene ! Să nu te mai văd în ochi în viaţa mea. încep o luptă împotriva ta. Voi spune una, voi spune alta. Nu că m-aş teme de ceea ce ar putea să spună. însă, pe scurt, nu vreau să mă cert cu ei... Cu toţi prietenii mei... Cu cel mai bun camarad al meu : Jean-Frederic Sicre, muzicianul... îi dă dreptate lui Menestrel... Ei au să-l urmeze, să ştii ! Nu-ţi poţi închipui cîtă autoritate are Menestrel asupra celorlalţi ! Atunci mi-am zis : Ei bine, în seara asta... fie ce-o fi... risc totul, pentru tot... mîine, plec... dar măcar, în seara asta... şi cînd colo uite, nu ne lasă să intrăm !

Maşinile soseau în piaţă. Nişte oameni coborau dintr-un taxi. Un grup îi înghesuia un pic în trecere. Paul Denis, cu extraordinara-i mobilitate a feţei, avu deodată o expresie atît de stranie încît doctorul se întoarse.

— Ah, doctore ! Cu dumneata e acest tînăr ? Haideţi, Rose ne-aşteaptă în loja sa !

Era Mary de Perseval în blana sa de şinşila. Paul Denis îşi pierduse toată îndrăzneala. „Mary...“ murmură

LXIV **Oriunde în afară de lume (engl.).**

el. „Ce e ? întrebă ea. Eşti un tînăr mitocan, şi n-am nimic să-ţi spun ! “ îl trăgea după ea pe Decoeur. Menestrel, un tip înalt, înfofolit într-un fular, cu un baston pe care-1 ţinea de la mijloc ca şi cum era pe cale să omoare pe toată lumea, înconjurat de trei dintre prietenii săi, cît se poate de nepotriviţi ca talie şi ca înfăţişare, se repezi între Mary şi Paul, fără să-i pese de ceea ce acesta făcea, de acei oameni cărora putea să le vorbească.

„Ce, spuse el pe-un ton de indignare, ce, paştem vîntul noi aici ? Cocteau se va fi prăpădind de rîs cu siguranţă ! îţi baţi joc de noi. Desigur. îţi baţi joc de noi !“ La spatele lui se afla grăsunul mărunt de adineauri care umbla repede. Era Frederic, *alter-ego-ul* lui Paul, cu ochii aceia care păreau mereu că îl preced. Paul ridică braţele către cer. Soneria teatrului peste toate astea, şi o falsă lumină, şi sumedenie de oameni pe care îi cunoşteam, ziarişti, tot-ce-are-mai-cu-moţ Parisul. Se auzeau strigăte din faţa porţii. Nu se înţelegea bine ce. Iar Menestrel reîncepu să strige. Braţele lui agitau bastonul într-o mişcare de du-te-vino. Fularul zbura în toate părţile. Ceilalţi strigau cu el. Denis cu ei.

„Ce zic ?“ o întrebă croitorul Charles Roussel pe D-na Goodman pe care tocmai o salutase. Nu ştia. *Trăiască Baudelaire !* cred. De ce *Trăiască Baudelaire ?* Ah, îmi ceri prea mult !

— Mă întreb, zise croitorul, ce caută Baudelaire în această adunătură îngrozitoare ! Ce mai, un tineret de...

Deodată se auzi un strigăt. Oamenii începură să alerge. Se produse o învălmăşeală. Grupul lui Menestrel se trăgea îndărăt în faţa unei îmbrînceli. Poliţia ! Cine-o chemase ? Nimeni, nu importă cine. Apăru controlorul în frac la intrarea teatrului. Denis trecu iute ca o trombă, şi era cît p-aci să se arunce în Roussel. Acesta, de-ajuns de speriat, îl opri cu braţul. „Dar, tinere... ah, tu eşti ?“ Primise un pumn zdravăn şi îi curgea sînge din nas. Croitorul îl luă cu el repede în cafeneaua mică din faţă.

Afară, ceilalţi se burduşeau în lege. Roussel se uita la măruntul Denis cu un fel de admiraţie. Acesta gîfîia,

cu gulerul smuls, cu sînge pe cravată : „Un tineret de... N-ai vrea să-mi scrii o mică notă pentru biblioteca mea despre această seară ciudată ? Am manuscrisul piesei, pe care l-am cumpărat de la Cocteau... Aş pune să se lege la un loc nota dumitale cu... Asta ar fi de-un interes de...“

Paul Denis se aranja. Ceru un rachiu. Brusc, îi veni o idee, şi se întoarse spre interlocutorul său :

— Domnule Roussel... zise el.

— Ce-i, prietene ?

— Domnule Roussel, sînt într-un moment ciudat din viaţa mea... nu te-am căutat... dar iată-te... atunci...

— Atunci ?

— Poţi să faci ceva foarte important pentru mine. Iată : domnule Roussel, sînt îndrăgostit...

Croitorul manifestă un interes brusc.

— Nu crezi că am face mai bine să stăm jos ? Aici, uite... spune-mi povestea dumitale...

Afară, agenţii poliţiei treceau, ducînd cu ei doi manifestanţi. Unul dintre ei era grăsunul cel mic cu ochii săi bulbucaţi, muzicianul Jean-Frederic Sicre, prietenul lui Paul.

LXI

— Dar este colosal ! spuse Diane.

Blana de culoare deschisă îi venea minunat. Cu mantoul deşfăcut peste rochia neagră foarte simplă, cu violete de Parma la centură şi c-o nostimă tocă pe-o sprinceană. Schoelzer era foarte mîndru de D-na de Nettencourt. Să viziteze institutul Melrose nu-1 pasiona, dar, în sfîrşit, dacă îi plăcea lui Diane.

D-ra Agathopoulos primea vizitatorii : Mary o plasase acolo, drept un fel de supraintendentă. Zoe nu cedase tatălui său să se întoarcă în Grecia ; tăindu-i-se brusc subsidiile, trebuia într-adevăr să muncească, şi vă întreb ce anume ? Părea un catalog de produse ale institutului : albastrul pleoapelor, vopseaua sprîncenelor, pudra ocru, stacojiul unghiilor. Astea nu-i schimbau nasul care sărea în ochi, nici toate încheieturile. însă, pe scurt, în rochia roz de infirmieră, cu un voal aplicat pe frunte... totul strîns tare pe ea ! cu

uniforma vînză- toarelor din saloane, părea curată, luxoasă, numai atît i se cerea.

Era unul dintre acele apartamente cu de două ori înălţimea naturală, cum sînt în Champs-Elysees, unde băncile dau faliment foarte repede de cînd oamenii care le locuiau au schimbat lambriurile. De pe scara monumentală, înconjurată de ascensoare în căptuşeli de lemn lucrat, se intra într-o rotondă cu graţioase reliefuri ornamentale, în stuc, cenuşii, cu o mochetă mov şi cu jilţuri verzi, totul de Paul Iribe, care încrustase deasupra tocurilor de uşă nişte Juan Gris-uri, cumpărate la vînzarea Kahnweiler. (Picasso-urile ajungeau oricum la preţuri prea exagerate !) De-acolo se circula în trei direcţii spre trei saloane care aveau balcoane avansînd în aleea plantată şi care erau dublate de camere ale căror pereţi se suprimaseră, de-a lungul unui culoar, unde se aflau birourile, contabilitatea etc. La capăt, pe-o scăriţă interioară, se urca la ceea ce Zoe numea *Clinica,* adică apartamentul de deasupra, în care erau ripolinate, numai nichel şi pictură, încăperile institutului propriu-zis, destinate masajului, gimnasticii, saloanele de coafură, de machiaj şi ceata manichiuristelor, aburul, vibromasajul, mai tiu eu ce ? De cealaltă parte, jos, se văd camerele de ma- lipulare, de vînzare şi de expediţie a mărfurilor... Colo, ireşte, nu s-au făcut cheltuielile cuvenite saloanelor, ra aşa cum se aflase, cu hîrtii vărgate, cu picturi cafenii, i aici, dimpotrivă, se puseseră paravane galbene lustru- te. se construiseră tejghele cu despărţituri înalte de-un tat de om. Erau acolo femei de altă teapă, în bluze ce- tuşii, cu buzele fără ruj, cu ace la revere, cu un creion lupă ureche, şi comisionari lîngă pachete, elegante car- oane îngrămădite, pe care se vedea semnătura lui Rose nărită de zece ori.

,,însă eu prefer, spuse Diane, salonul mic!“ Cel din mijloc. Totul în aur. Mobile chinezeşti, negre, şi trei Fou- ita, unul între ferestre, unul deasupra şemineului Lu- lovic la XV-lea, al treilea pe-un şevalet, de care era agă- at cu nepăsare parcă un antic brocart spaniol.

Parfumurile erau înşirate în două vitrine de bijutier n salonul roşu şi alb, cu un tablou mare de D-na Marval, îteva femei sub nişte meri. Tablourile de Mărie Lauren-

in de la etajul al treilea, pe de-a-ntregul capitonat roz i albastru, erau preferinţele lui Zoe. Ea n-ascundea iceastă preferinţă.

— Oare D-na Melrose va trece astăzi ? întrebă Diane.

— Oh, ştii, zise D-ra Agathopoulos, foarte rar o vedem... nsă dacă doreşti, doctorul e sus, în biroul său... şi între louă consultaţii...

— Nu, mulţumesc, domnişoară. Sîntem grăbiţi...

Un zgomot de rîsete, cîţiva oameni în rotondă. O vîn-ătoare înaintă, şi Zoe îşi aruncă ochii. Tocmai era Rose, u un domn care se scutura, era încă o vreme afurisită.

— Oh, ia te uită ! strigă Diane. Domnul Leurtillois ! Ii se spusese că ai fi bolnav. Scuză-mă, draga mea Rose, iriozitatea .. e delicios acasă la dumneata... îl cunoşti pe choelzer ?

Toată lumea se cunoştea. Rose părea tristă cu toate setele ei. Diane observă de îndată şi se uită la Aurelien. cesta nici nu-şi dădea osteneala să-şi ascundă proasta spoziţie. Diane păstrase o anumită înclinare către dînsul. cunoştea bine. Pe cînd ieşeau, erau atît de grăbiţi ! îi use celui care o însoţea : „Crezi că trăiesc împreună ?•• Schoelzer nu-1 interesa de loc. El spuse : „Vărul meu Barbentane nu e la Paris...“ Iar Diane : „Ştii... începe să s« vadă vîrsta lui Rose...“

Aurelien se aşezase în camerele cu pînzele de Foujita Rose suise la doctor, şi apoi voia să stabilească o întîlnire cu circazianul pentru o cîntăreaţă braziliană pe care c văzuse la minister... Ea spunea la minister, pentru că nt se poate spune la subsecretariat... Fusese o serată la Ma- rina comercială. Rose recitase *L'Invitation au voyage*[LXV] Ocazional. Aurelien nu putea suferi decoraţia aceea pre- tenţioasă. Dar, în fine, trebuia asta, pare-se. Nu-i plăcea de loc Foujita, însă modelul, mereu aceeaşi femeie, îi plăcea. De cînd avusese accesul de paludism, îl mîhnea cumplit golul vieţii sale. E ciudat : nu observa că nu ajuta la nimic, apoi la un moment dat ăsta ajunge de nesuportat.,. Dacă n-ar fi fost Rose...

Ea reapăru cu ultimul *Vogue* pe care îl găsise sus. „Nt ţi-e foame ? Mie mi-e o foame de lup ! E aproape ora unu să ştii ! Carne ! De altfel ai nevoie de carne, dragul meu.. trebuie să-ţi recapeţi sănătatea..?[1] 11

LXV ***Invitaţie la călătorie* de Baudelaire.**

mîngîie pe obraz

Era adevărat că pe neaşteptate i se vedea vîrsta... nu ar însemna să spunem prea mult... însă că nu era tînărâ de tot se remarca. Se vedea oarecare oboseală pe figuri D-nei Melrose. Cuta din preajma gurii nu se mai dădei dusă. Fardul, cremele, parcă îi ascund pielea, şi nu se mai întrepătrund cu viaţa aceea din jur care pulsa încă pe obrajii ei acum cincisprezece zile. Se va fi obosit desigui cu piesa de Cocteau, un rol istovitor. Avea şi ceva ciudatj această înflăcărare bruscă pe care o afişa pentru Aure lien Leurtillois. S-ar fi crezut că umbla după dînsul : cee< ce nu prea era în firea sa.

— îmi spusesei... Aveai să-mi spui ceva ?

Aurelien o iscodea stăruitor în barul din strada Wa shington unde se instalaseră în faţa spaghetelor *al suge* cu o butelie de chianti în ambalajul ei de papură, iar des supra lor cîteva fotografii de actori în rama oglinzii. Ros suspină, îşi închise ochii scurtîndu-şi vederea de mioaf la maximum, şi depuse furculiţa împrejurul căreia îr făşurase cu trudă nişte macaroane :

— E curios, dragul meu... mă întreb ce mi se întîmplă... Bănuiesc că e o slăbiciune trecătoare... dar, în sfîrşit...

— Dar ce-i, draga mea ?

— Mai întrebi ? Ascultă, nu sînt nici atît de slută, nici atît de bătrînă încă... Gîndeşte-te că se împlinesc cincisprezece zile... cincisprezece zile în cap. după socoteala cea mai sumară, şi nici măcar atîtica ! nici măcar atîtica, aşa de-un gust! Nu, oare crezi că asta mi s-a mai întîmplat vreodată, vreo singurică dată înainte de dumneata ? Nu... să taci ! Am poftă să vorbesc. începe chiar să mă intereseze. Dacă n-aş cunoaşte-o pe Diane... şi pe Mary... aş crede că nu eşti... în fine, că nu eşti normal...

El înălţă din umeri. Care va să zică Mary îi povestise lui Rose... Toate femeile sînt la fel. Vru să pară galant şi zise :

— Dar îţi jur că nu depinde decît de dumneata...

— Haida de, nu face pe prostul ! Nu eşti un licean, şi nu sînt o prietenă a mamei dumitale ! N-am obiceiul să violez băieţaşii, nu încă ! Inima dumitale e într-altă parte, inima dumitale e într-altă parte, asta-i tot. Dar, în sfîrşit, pentru prima oară dau peste aşa ceva : în fond, mi se pare că e foarte bine aşa... numai că mă descumpăneşte... şi mă întreb de asemenea...

Rose rămase pe gînduri. Se aduceau şniţelele. Lăsă n pace chelnerul, un brunet frumuşel, să-şi vadă de treaba lui. Mîinile acestuia prost îngrijite răsturnau sosul >arcă ar fi săvîrşit o taină.

Rose reîncepu: „Spune-mi, Aurelien... fără ifose, acum... rezi oare că mă mai poate iubi cineva ? Nu rîde... Sînt oate moale, fără vlagă, dar în unele-zile... “

El se uită la ea cu uimire. Cunoştea cel puţin trei băr- aţi îndrăgostiţi de Rose. Doctorul, Edmond, unchiul laise. I-o spuse. Ea clătină din umeri. Nu-i ardea ei de >tea. Şi apoi, bineînţeles, nişte tineri care o văzuseră la atru. Are vreo importanţă aşa ceva ? Nu. Vreunul care [redacted]ar cunoaşte-o. Care ar vedea-o undeva, fără să ştie cine, Işi cum. „Altădată, zise ea, cînd mă uitam la un bărbat, şi scoteam din minţi, ar fi lăsat totul baltă...“

Aurelien luă din nou puţin piure de cartofi.

— Cum s-ar zice, murmură el, mă port ca un bădăran...

— Nu face pe prostul... Lasă politeţea... Uite, într-o zi, la Florenţa...

El n-asculta anecdotele decît cu gîndul într-altă parte. Ştia bine că avea altceva să-i spună. îi şi spuse. îi mărturisi : „Ei bine, da, ce mai... îmi place să vorbesc despre mine însămi. Ştii că Bebe... în fine, vreau să spun că Blaise... l-am întîlnit ieri... Nu se cădea să-ţi povestesc asta ! M-a pus să jur... să-i dau cuvîntul că...“

Aurelien strîmbă din nas. Ce ţintea unchiul aici ? Rîse : „Ca şi cînd ai avea cuvînt !“

Ea nu se supără, şi îi apucă mîna :

— E ciudat totuşi că dumneata îmi placi aşa... în fond, nu eşti nici foarte frumos, nici foarte inteligent...

— Ce i-ai jurat unchiului Blaise ?

— Să nu-ţi spun... Ah, apoi la dracu ! La el s-a dus să stea D-na Morel, cînd a fugit de la Edmond...

Aurelien nu mai glumea. „Cum ? La unchiul ? De ca nu m-a anunţat ? Şi ea mai e acolo ?“ I

Nu mai era acolo. Plecase. Şi întîi de toate, unchiul promisese să nu spună nimic. Şi apoi îi lăsase oricum **J** scrisoare lui Leurtillois. Spunîndu-i să treacă prin PiaţJ Clichy. **I**

— Nu ştiam pentru ce... m-am îmbolnăvit... ştii binel

Fără îndoială. Pînă una-alta, drăguţa de Berenice **9** ademenise cu vorbe viclene pe Amberieux. Unchiul avusesl ochii în lacrimi vorbindu-i lui despre asta. Nu era depar® de a-1 considera pe Aurelien drept un domn vrednic **<B** dispreţ. Ce putuse ea să-i spună ? Cu siguranţă că nu **B** întorsese la soţul său... **I**

— Chelner, plata ! — Scuză-mă, Rose... Mă înţeleB cred ? **B**

îl înţelegea. Ceru cu toate astea o cafea. Şi un păhărB de rachiu. Aurelien plecase. Ea visa. Atîtea lucruri deB dată îi veneau în gînd, se ridicau şi-i stăteau nod în **^B** în minte. Acest armagnac nu prea era bun. Ce porcărB lumea asta ! Ca la teatru : lumini, iluzii, scena... şi apB vezi actorii după aia în loja lor, a la lă ! Va trebui să **jo^H**

cu atenţie. Nu se va lăsa înghiţită ca alţii. Avea încă **oa^B** care timp înaintea ei. Să închei viaţa într-un mod strălucit.

Mon enfant, ma soeur,
Stinge a la douceur...[LXVI]

A, scîrnă ! Strivi ţigara pe care o aprinsese.

Pe banchetă, în faţă, se afla un tînăr foarte elegant, blond cu pistrui şi cu nasul cîrn. Se uita cu ochii ţintă lung la ea, cu un fel de-a privi care ei îi era bine cunoscut, îl privi şi ea, cu ochii-i de mioapă, cu impertinenţa lor. El roşi şi păli subit. Ea îşi aminti atunci cum se uita la Hippolyte cînd juca *Fedra :* şi îi surise.

LXII

— O lume întreagă se duce... o epocă de...

D-l Roussel era foarte emoţionat. La vîrsta lui. Lumea sa, la urma urmei. Epoca sa. îşi amintea ce rochii lucrase pentru *La Femme nue.* Apoi Bataille era vecinul său. Un vecin de... dar, în sfîrşit. Lucea deja un fel de soare şi erau culori deschise peste cîmpii, un început de iarbă pală peste catifelele brăzdate bej, albe, brune şi roz ; primele flori albe în pomii fructiferi. Peisajul se întindea pînă la poalele colinelor apropiate, încununate de tufişuri şi tăiate de cariere, cu o strimtă cale ferată pe nisip. Apoi drumul, cîmpurile, şi tufişurile ascundeau Sena. Toate se desfăşurau orizontal pe distanţă de kilometri. De cealaltă parte a văii, contururile şi culorile se ştergeau, se întrezăreau nişte platouri, ţinutul continua pînă departe.

Faimoasa limuzină staţiona în drumul care cobora spre Moulin, cu şoferul în bleumarin şi cu cascheta turtită, parcă aşteptînd ieşirea- de la Operă. Croitorul şi Paul Denis străbăteau străduţa din partea de jos a cîmpurilor. iproape de proprietatea unde se aflau toate aceste flori. ,îmi amintesc, zise Roussel, acolo... este Epte,

---

LXVI ***Soră-mea, copilă,***
Să te-mbie **dorul...**
N. B. Primele versuri din *L'Invitation au Voyage (Invitaţie la că- ătorie)* de Charles Baudelaire.

nu-i aşa ? \m venit pe aici, sînt... Oh, anii... ca să-1 văd pe Octave Mirbeau. Era un bărbat de...“ Cu vîrful umbrelei lui strînse sul, care servea drept baston, repezi o pietricică. Paul Denis urmări cu privirea pietricica şi se uită la picioarele vizitatorului său : cu ghetre spălăcite peste pantofii negri.

— Cine ţi-a dat ideea să vii aici, dragă Denis ?

— Ştii, domnule, aici... sau în altă parte ! Aveam un prieten american, un tînăr scriitor, care se retrăsese aici cu nevasta, ca să scrie o teză asupra lui Diderot... Atunci mi-am spus... Trebuia repede să procedez, să găsesc un colţ... Am dat peste dînşii pe neaşteptate; ei s-au gîndit îndată la Moulin... Archibald m-a prezentat patronilor... această pereche tînără pe care aţi văzut-o... s-a aranjat.

— Se poate mînca ?

— Ei aş ! în fine... nu asta ne interesa. Doream îndeosebi un colţ lipsit de complicaţii. Numai Archie şi Molly ştiu că sîntem aici. Şi, află, americanii... îi vezi cînd vrei... o dată pe săptămînă... E marea singurătate.

— Fericit ?

— Da, pot să spun : foarte fericit...

Tăcu. Nu l-ai fi recunoscut, fără veston, cu un pulover gri, fără guler, deja bronzat de soarele de martie. Se calmase. Privirea-i o lua razna în timp ce îi vorbeai. Se gîndea la altceva. Avea uşurinţa în mers a oamenilor care umblă mult, care urcă dealurile, şi uită cît e ceasul prin păduri.

„S-ar cuveni să te tunzi, dragul meu!“, observă croitorul şi Paul dădu din cap aprobator : „Mîine mă voi duce la Vernon...“ Probabil că spunea asta în fiecare zi după aceea... Oricum, îi datora multă recunoştinţă lui Roussel : o mie de franci pe lună, n-o găseşti pe toate drumurile. Şi apoi, nitam-nisam, aşa. Pur şi simplu pentru că el îi spusese : „Sînt îndrăgostit, vrem să ne ascundem undeva la ţară“. In realitate, fusese foarte drăguţ, acest om bătrîn, cu toate caraghioslîcurile lui, cu toate nazurile de-a... Oamenii se distrau pe socoteala lui : cîţi ai' fi făcut la fel ? In schimbul unei corespondenţe literare pentru biblioteca sa. Zece sau cincisprezece pagini pe lună. Nu, zău, foarte drăguţ din partea lui.

Evident că ardea de nerăbdare. Curiozitatea îl învinsese, şi trebuise să vină să vadă de aproape cum trăia tî-

nărul său protejat. Şi de asemenea probabil, femeia misterioasă despre care celălalt nu-i vorbea decît în metafore. Cînd maşina sosise la Moulin, Charles Roussel zărise o rochie deschisă sub copaci, pe cineva care se făcuse nevăzut... şi de îndată Paul Denis apăruse, înaintase, în timp ce croitorul vorbea cu tînărul în *knickerbockers* călare pe-o motocicletă, proprietarul pensiunii, se pare.. Nu înaltă, blondă, fugara. Desigur nu o frumuseţe.

Întrerupînd el însuşi ceea ce spunea despre moartea lui Henry Bataille, care totuşi îl emoţionase, întrebă : „Şi prietenii dumneavoastră ? Menestrel şi tovarăşii ?“ Paul avu un gest evaziv. în acest peisaj, aproape de primăvară, cu Sena colo jos, unde avea în curînd să se poată face baie, ultimele băltoace ale iernii în noroiul rural, mugurii, o mulţime din lucrurile care îi păruseră necesare, indispensabile vieţii sale, pierduseră importanţă în ochii tînărului. In ajun, merseseră patruzeci de kilometri, dus şi întors... Roussel observă că Denis vorbea tot timpul la plural.

— Pe scurt... n-au căutat să vă vadă ? Ştiu unde sînteţi ?

Paul explică : unul singur dintre ei îi avea adresa. Dacă voia să-i scrie, trebuia să-i înmîneze scrisorile. Nu, n-ar da în vileag nimica. Jurase. Desigur, Menestrel era furios. Dar se respecta dragostea în grup. Dragostea era singurul pretext care putea să scuze...

— O cunoştea pe doamna... în sfîrşit, pe gingaşa dumitale prietenă, Menestrel ?

— Oh, nu. De altfel, nu e nevoie să m-aprobe.

— E un tiran...

Denis cam scrîşni din dinţi. Nu-i plăcea să se spună că Menestrel era un tiran. Sau un dictator. Dictator era cuvîntul care le venea pe limbă oamenilor în general. Cînd oamenii vorbeau despre dictatură apropo de Menestrel, în general însemna că erau într-o situaţie proastă, grea. Menestrel avea totdeauna dreptate. Paul vorbi despre altceva. Povesti despre Moulin.

— Da... o pereche tînără... El, cu plămînii nu prea viguroşi... S-au instalat aici, unchiul lui era din Vernon... Garajul e la intrare, uitaţi-vă... Ea e foarte drăguţă... Acea mică blondă într-o rochie în carouri care a fugit cînd aţi

venit... pentru că nu era aranjată...

A ! Nu era deci persoana în discuţie !

— Este întrucîtva o aşezare de operetă. Genul rustic, cam cu orice preţ, gravurile englezeşti în interior, faianţa peste tot locul. Şi pe urmă, înţelegeţi : n-au pretenţie în ce priveşte morala. Drept clientelă, nişte pictori. Destul Montparnasse. Uneori, pentru *week-end,* două femei iau camera mare de jos. Nişte homosexuale. Eu, întrucît mă priveşte ’...

— Frecventaţi oamenii care vin în treacăt pe aici ?

— Vrînd-nevrînd... în fine, a-i frecventa... nu e cuvîntul potrivit. Mîncăm împreună. Discutăm. Şi apoi e fonograful. Uneori seara dansăm. Acum cîteva nopţi, cînd a fost furtuna aceea mare... nu mai funcţiona electricitatea... femeilor le era teamă... am aprins luminări, toţi au coborît, trebuie să vă spun că se află o pianină... un hîrb... de care de-obicei prefer să nu m-ating... dar în seara aceea... şi pînă la ora două dimineaţa...

Charles Roussel îşi pregătise propunerea de mult timp.

— Nu vreţi să vă duc să luaţi masa la Vernon ? Este un restaurant excelent...

Paul Denis era încurcat de tot. Nu îndrăznea să refuze.

— Nu sînt singur, murmură el.

— Ştiu bine, ştiu bine, însă dacă doamna ar binevoi... O, e o chestiune de... Un om bătrîn ca mine...

Nu se cădea să refuze. Roussel venise să-1 vadă şi, la urma urmei, el îl întreţinea pe Denis. O proastă impresie totuşi : ca şi cum brusc deschidea o largă uşă spre fericirea lui. Acest bătrîn care îşi bagă nasul unde niţ-i fierbe oala totuşi. Unul de-acei ahtiaţi să privească pe gaura cheii, într-adevăr. Ardea de dorinţa s-o cunoască. Trebuia s-o convingă : „Mă înţelegi, nu-1 pot refuza pe D-l Roussel... îi datorăm asta...“ Şi Paul auzea dinainte răspunsul,! ironia din glas. Ah, ce belea.

Ei bine, nicidecum. Mersese ca pe roate. Poate că după cinci săptămîni de stat la ţară ai o poftă de mondenitate Sau o amuza să-1 vadă pe Roussel. Sau să dejuneze cevî mai' bine decît la Moulin. Numai dacă i-ar veni în gînd acestui Roussel, să comande vin alb nedulce din Cham- pagne : „Mă iubeşti, zici ?“ Ea scutură din

cap : „Nu ştii să mint...“ Iar el : „Oh, află, Henry Bataille a murit ! — Ce mă interesează pe mine asta ?“ Da, ce-o interesa asta Dar se spunea că fără să ştie ceva, departe tare... în provincie, la aceeaşi oră, în acelaşi moment, Berthe Bady... ştii : Bady... soţia sa primă... ei bine... Cobora scara. Ini- ma-i în piept s-a frînt. A murit. Nu ţi se pare ceva extraordinar, Dulceaţa-Mea ?

— Nu, zise Berenice, mi se pare foarte natural.

LXIII

Se lăsa în voia sorţii. Nu mai rezista la ceea ce i se întîmpla, în această învălmăşeală de evenimente şi de gînduri. Totul începuse ca un furtişag. I se părea mai întîi lui Berenice că totul n-avea să aibă durată. Era, în primul moment, o tărăgăneală care se prelungea. Cunoaşteţi acest sentiment : s-ar cădea să fiţi altundeva, acasă, de pildă, dar nu neapărat, e vorba despre ceva ca bunăoară o masă la care eşti aşteptat, nu te duci acolo cu o conştiinţă crescîndă a vinovăţiei. încă cinci minute, încă clouâ minute, încă un minut. Nu te duci. Asta înseamnă timpul furat. Un timp care nu este ca celelalte. Prăpădit de asemenea, risipit. O deprindere profundă a datoriei împlinite se îmbină cu un simţ ciudat al economiei, al unei economii de neînţeles a minutelor. Ca şi cum n-ai trăi cînd faci altceva decît crede lumea că faci, că eşti obligat să faci. Cu atît mai rău, nu va merge. Nu că ţii îndeosebi să înduri o viaţă păcătoasă aici, că preferi să stai aici. Te afli aici. Asta e tot. Cu o beţie nedisciplinată. Berenice se vedea aievea în amintire, cînd era copil, cînd[1] făcea prăjituri de nisip, cărînd nisipul în căldarea sa albastră dintr-o grămadă care se afla de cealaltă parte a aleii, cum îşi juca sieşi festa de a-1 pierde pe drum, nisipul, aproape tot, dintr-o perversitate de neexplicat. Trebuia să reînceapă drumul : în adevăr, ai casei presupuneau că se juca pregătind prăjituri din nisip, însă fără să se gîn- dească la asta ea se juca de-a mersul la cărat nisipul. Toate astea îi veneau din nou în minte,

aducătoare de vagi analogii, prost stabilite, cu viaţa aceea pe care o începuse în anul 1922.

Deja toată regiunea avea o înfăţişare de primăvară. Aceasta nu vine la ţară, în acele hotare normande, precum vine în R..., unde este violenţa însăşi. Nici ca în Provence, unde adeseori lipseşte, intrîndu-se dintr-o dată în vară. Nici ca la Paris, care se luminează într-o bună zi, urmînd acea convenţie teatrală care aprinde în vîlvori de lumină toată rampa cînd un actor intră cu un capăt de luminare. Nu. Primăvara cotropea adîncurile pămîntului, umiditatea cîmpiilor. Era ca un abur care se ridică. Avea încetineala şi greutatea apei călduţe. Nu era încă primăvară, dar se şi simţea neliniştea ei. Ce ciudăţenie ! Berenice descoperea în sufletu-i nostalgia singurătăţii. Apropierile primăverii o despărţeau de Paul mai mult decît orice altceva.

Căci Paul era amestecat în toate acestea. O altă ciudăţenie. Acest băiat tînăr cu gura ciudată, cu părul castaniu pe care aerul începea să-1 decoloreze, cu trupul slab şi cu nervozitatea lui de copil, Paul... Un necunoscut intrat în viaţa ei din întîmplare şi care rămăsese acolo. Care căpătase o importanţă disproporţionată. Drept aşa, da : disproporţionată.

Ei îi plăcea dimineaţa, cînd el se tărăgăia cu toaleta lui, coborînd nespălat pe faţă ca să mănînce tartinele unse cu unt şi muiate în cafea cu lapte ori cînd se arunca pe burtă pe patul său în mijlocul foilor de hîrtie, scriind lucruri fără cap şi fără coadă, care vor căpăta sens mai tîrziu... îi plăcea dimineaţa să-1 lase, pe Paul, şi să profite de acea lenevie ori de acea visare care îi dădeau răgaz ca să se plimbe singură pe cîmpii, acum cînd era posibil, cu pantofi buni, fără galoşi, cu un mic mantou maron aproape impermeabil, şi, de altminteri, nu ploua neapărat : între nori se deschideau luminişuri largi, cu-atîta soare încît să înnebuneşti, să te prindă toropeala şi moliciunea, nu alta.

Era acolo Paul, dar era acolo şi altceva despre care nimeni nu vorbea. Era de-ajuns să cobori pe-acolo, pe după perdeaua de arbori, să treci povîrnişul înverzit, unde pămîntul avea o consistenţă cleioasă şi culori schim-

bătoare, dădeai peste cărarea de frunze moarte, negre de cu toamnă, pe unde era uşor să mergi cu toate că ramurile mari spinoase se repezeau din cînd în cînd asupră-ţi din tufişurile joase şi te loveau în faţă ori ia picioare : acolo se putea sui ori coborî, după cum erau zilele, însă totdeauna era acolo acea prezenţă blîndă şi zgomotoasă, acea mîngîiere şi acea ostilitate, apa galbenă şi albă, uneori verde, din senin învolburată la nişte rădăcini uscate, apa lungă, apa plină de gînduri, apa la care poţi privi la nesfîrşit, care îţi vorbeşte, care te leagănă, care îţi cîntă.

Era acolo Paul, dar era acolo şi Sena.

Aceeaşi Senă. E caraghios să-ţi imaginezi, aceeaşi Senă... O să vină o zi, în curînd, cînd o să fie puţin mai cald, cînd Paul va dori să se scalde în Sena. De pe-acum pomenea deseori despre asta. îşi adusese chiar costumul de baie cu el, şi în unele zile îl scotea din valiză, se uita la acest maiou ca la o rochie de bal. Ce copilandru ! Nu se putea să-i porţi pică fiindcă era cum era. Cu laturi surprinzătoare. O gentileţe... Cînd se aşeza la pian, era minunat... cu condiţia să nu s-apuce să cînte muzică de prietenul său drag, Jean-Frederic Sicre... pentru că atunci... Numai dacă Paul n-ar fi fost atît de distrat uneori... Cînd n-ar fi trebuit...

Sena, ea nu era distrată. Ce perseverenţă de încăpăţînat cu care n-o scoţi la capăt au apele curgătoare ! Să curgă aşa, în aceeaşi direcţie, fără să uite vreodată, să se înşele... După ce urcai povîrnişul rîpos, apăreau colţuri de verdeaţă, nişte învălmăşeli care puţin cîte puţin îşi căpătaseră în ochii lui Berenice însuşirile proprii, ca nişte prieteni, ca nişte oameni pe care, în sfîrşit, îi cunoşti... Arborii o salutau cînd trecea cu felul lor propriu, individual, distinct... Era acolo un fel de plajă unde se resfira puţină spumă peste pietre, apoi cîmpul întins cobora drept asupra fluviului, o deviere a malului, o salcie... Se ajungea astfel pe nesimţite la confluenţa Eptului cu Sena, de unde trebuia să te întorci îndărăt în amonte pe rîuleţ, ca să treci, dacă voiai să continui mai în sus, spre ecluze, după acea proprietate părăsită, cu o casă de lemn cu obloane închise, cu o grădină invadată de umbra şi de tristeţea ierburilor, un loc de fapt divers, cu vocea

ecluzajului[LXVII], mai încolo puhoiul de spumă de la gura fluviului, balconaşele de fier care se întindeau peste apă spre pavilionul din partea cealaltă, mic de tot, îndepărtat de tot, pe malul stîng, pe unde trece şoseaua, şi maşinile sale în amîndouă sensurile, cu al său du-te-vino misterios.

Aceeaşi Senă. Şlepurile sale alunecă pe apă ca prin farmec. Cu surprinzătoare mulţime de oameni la bord. Oameni care par că trec prin viaţă, aşa, în picioare, de nestrămutat, duşi de apă. Şi ramuri uscate luate cu anasîna în apele învolburate. Uneori întocmai ca nişte epave. Aceeaşi Senă. Hipnotizantă. Venea de la Paris şi se ducea la mare. Neîntrerupt. Niciodată altfel. Venea de la Paris. Şi se tot ducea, se tot ducea. La mare.

Aici Berenice era într-adevăr singură. Nemaipomenit lucru cît de gol e peisajul rural. Cu un ţăran în depărtare, din cînd în cînd, cu silueta-i încovoiată care pare de-a pururi că smulge rimele din brazdele ţarinei, se simţea mai bine încă spaţiul, pustiul, minunatul pustiu. Nimeni n-avea cutezanţa să meargă de-a lungul Senei. De ce-ar fi mers? Şi cine? Oamenii sînt cu scaun la cap. N-are nici o noimă să mergi de-a lungul Senei. După aceea, vezi, trebuie să te întorci. O bună bucată de timp s-a şi scurs. Şi Paul lenevea, drăguţul de el. Ii trebuia aproape un ceas ca să-şi tragă şosetele... Berenice era liberă. 11 iubea tare pe Paul, fără îndoială. Insă nu se poate să fie mereu împreună. El, el ar fi vrut. Afară de-atunci cînd distracţia punea stăpînire pe dînsul. De fapt, ar fi vrut să fie împreună doar cînd avea chef el. Spusa asta nu era în întregime justă, dar, în fine, în mare... Berenice era bucuroasă că nu cedase în ceea ce priveşte camerele. Ea ţinuse ca să ia două la Moulin. Paul nu voia. O cameră, un pat larg. Avea motive excelente, preţul mai întîi, şi-a- poi pe cine umblau să înşele cu asta, amîndoi ? Ştia lumea despre ce era vorba, şi nu soţii Vanhout care i-ar fi văzut i-ar fi criticat, sub pretextul că nu erau căsătoriţi. Foarte amabili, soţii Vanhout, patronii... o perechiuţâ tare nostimă, şi discretă de tot. Oricum, Berenice nu cedase : era tot căsătorită cu Lucien, n-avea drept să comită aşa ceva şi prefera chiar să se ducă ea să-1 întîlnească pe Paul în

LXVII **Ecluzarea unei nave : trecerea prin ecluze.**

camera sa, seara, după ce bona se şi culcase, luînd unele precauţii ca să n-o vadă cineva intrînd. Astfel avea avantajul că putea să plece, dacă o dorea. Deşi nu-i displăcea să doarmă cu Paul : era un foarte bun tovarăş de pat, şi nu era urît cînd dormea. Totuşi dacă ar fi avut o singură cameră... era mult mai bine aşa.

Se afla o bancă aproape de ecluză. O veche bancă mucedă, însă lemnul nu e rece ca piatra. Berenice se aşeză acolo şi se uită la manevrarea stăvilarelor. Un remorcher mergea în aval să caute o şalupă, fără îndoială. Are s-o tragă împotriva curentului, aşa cum tragi o fată pe care o apuci de păr. Are să-i impună să facă acest drum care nu-i firesc. Are s-o tragă de-a sila undeva. La locul ei, poate. Au să treacă, mai ştii, prin dreptul insulei Saint- Louis.

Va trebui să meargă cel mai tîrziu a doua zi pînă la Vernon. La poştă. Acolo primea scrisorile de la Lucien, şi punea la cutie pe-ale sale. Astfel, nici o surpriză posibilă. N-avea încredere în Lucien. Cu ifosele lui de-a înţelege totul. Cu sentimentalitatea aceea. Parcă de Lucien îi ardea acum. însă trebuia să scrie regulat, o dată pe săptămînă. Pur şi simplu ca să evite plictiselile, şantajul îngrijorării. Unele fiinţe te tiranizează numai pentru că există. Te îndepărtezi de ele cu sute de kilometri, n-ajungi la nici un rezultat. Bineînţeles, nu-i scrisese ceea ce se întîmpla cu Paul. Pentru el, din moment ce Aurelien nu era acolo... La ce bun să-i dea mură-n gură, să-1 ajute să se chinuiască ? Era şi aşa destul de nenorocit fără să ştie despre existenţa băiatului... Pe lîngă că Lucien ar fi fost în stare să-1 accepte. Ar fi fost cam prea de tot : Berenice nu i-ar fi iertat-o poate niciodată. La ce bun să ridice între dînşii ireparabilul ? Sau chiar el ar fi adus în discuţie : „Eşti sigură că-1 iubeşti ? Te iubeşte într-adevăr ? O fi capabil să fericească o femeie ?“ Un astfel de soţ e mai rău decît o mamă.

Colo jos în Sena este o insulă. Sînt insule în tot lungul Senei. Această insulă, unde nu merge nimeni niciodată, nu serveşte la nimic. E lungă şi îngustă, cu cîţiva arbori. De pe ea se vede fluviul de cealaltă parte pe unde umblă vapoarele? Pe aici decorul e foarte intim. Berenice se întreabă dacă ar putea să înoate pînă acolo, cînd se va scălda. Paul e bun înotător. Cu greu şi-1 imaginează în

apă. E cam neliniştită în privinţa lui. în timp ce îl vede aievea în faţă pe Aurelien înotînd. Acesta i-a vorbit despre înot îndelung. E chiar unul dintre singurele lucruri despre care vorbeşte bine. Nu-i de felul său foarte elocvent. îl vede aievea în Sena. înoată. Cit de bine înoată ! Pe el, să meargă pînă la insulă, nu l-ar stingheri. Va fi fiind noroi desigur pe malul insulei. De aici, cînd ar ieşi din apă, l-ar vedea înfundîndu-şi picioarele în clisă. Acel trup mare, neîndemînatic. S-a aşezat pe bancă, pentru ca să-1 vadă mai bine, acolo, pe insulă. E un bărbat al insulelor. Nimic surprinzător.

Remorcherul trecuse proba bazinului şi pleca semeţ, de cealaltă parte a arborilor, cu un ţipăt răguşit. Era negru, cu o bandă maro şi cu una albă pe coş.

Ah, Dumnezeule, o fi tîrziu, desigur. Dejunul ! Şi Paul se va îmbufna iarăşi fiindcă l-am neglijat !

LXIV

— însă, fără îndoială... dacă nu m-am culcat cu Leurtillois, e numai pentru că el n-a vrut-o !'

Edmond se supără. Cît era de frumos cînd se supăra ! Rose rîse, cu rîsul ei de teatru. Asta se petrecea în birouaşul de lîngă saloane, la institut. Mai întîi se întorsese cu o culoare superbă, acest afurisit de Barbentane. O ceramică perfectă. Arsă, netedă şi lucioasă. Cu dinţii săi albi. O splendoare, în costumul gri-roz, care ar fi părut cam femeiesc pe altul. Rose, într-un furou negru, cu o capă, cu mănuşi lungi negre, cu pantofi negri şi cu un excentric jabou verde lucrat dintr-o ţesătură apre- tată, spuse pe tonul pe care îl foloseşti cînd vorbeşti cu copiii :

— N-ai să fii cumva gelos şi n-ai să-ţi spargi trompeţica ?

— Destul cu gluma, draga mea. De ce n-aş fi gelos ? Mă întorc, pentru ca să te-aud spunînd... Plăcută reîntoarcere !

— Preferi să-ţi ascund lucrurile ? Te întorci şi în acest moment îţi spun ce s-a întîmplat cînd nu erai aici. Cînd vrei tu să-ţi spun ? Domnul pleacă pentru trei săptămîni, la sporturile de iarnă, cum zice el... apoi stă acolo o lună,

nu se întoarce acasă, vizitează Coasta de Azur, aşteaptă Carnavalul, petrece Carnavalul... toate astea cu soţia lui... şi apoi îşi permite să fie gelos !

— Ştii bine că soţia mea n-are nici o însemnătate...

— Aşa se spune totdeauna... însă eu nu m-am culcat cu Leurtillois, în timp ce tu, dacă nu te-ai culcat cu soţia ta... la urma urmelor... te-ai culcat într-altă parte cu alta !

Edmond începu explicaţiile : că trebuia neapărat s-o distreze pe Blanchette. Că nu dorea să divorţeze, cel puţin încă nu...

— Ah, nu ! i-o tăie Rose, fără prostii, dragul meu ! Iar dacă divorţezi... nu voi putea să te mai păstrez ! De soţia ta să te ocupi, asta mai merge !

El catadicsi să rîdă. Rîdea mînzeşte din pricina lui Aurelien. De ce Aurelien ? Mereu Aurelien ! Cu soţia sa, cu amanta sa... Ah nu, exagera, acel Aurelien !

— Te sfătuiesc să protestezi, spuse Rose. Am văzut poza ta în *Town and Country... A pageant on the french Riviera*[LXVIII]*...* da, cu ducele de Connaught, cu D-l şi D-na Barbentane, iar de cealaltă parte frumoasa D-nă Quesnel... Şi asta, înţelegi, soţia ta, merge : dar soacră-ta, nu ! Nu sînt liniştită din pricina lui Carlotta...

— Nostim, remarcă Edmond. Blanchette mi-a spus : „Cu D-na Melrose, cît vei dori... Dar Carlotta, mă supără !“

Rose susură :

— Ei bine, sper ! Va să zică am binecuvîntarea nevestei ? Lui Blanchette i se pare că sînt de-ajuns de bătrînă pentru tine !

— Proastă !

îi sărută mîna.

— în ce te credea lumea că erai îmbrăcată ?

— în nimic deosebit. Costume copiate de Masaccio. Carlotta are un prieten artist... Atunci, din pricina lui Berenice, n-a vrut, frumosul Aurelien ? Mă întreb unde poate fi ea... El poartă doliul ?

Rose schimbă vorba. Tot ce este aici îi plăcea domnului comanditar ? Saloanele, decoraţia, florile, dactilografele, masorul, coafezele...

— Cît am lucrat de repede ! O goană înverşunată, nu-

LXVIII ***Oraş şi ţară...*** **Privelişti de pe Riviera franceză (englj.**

ţi imaginezi... Dacă am fi întîrziat pînă după sfîrşitul lui ianuarie, începea sezonul de afluenţă maximă. Vine lume de pe lume !

— Şi asta nu-ţi ajungea, doamnă, ca să-ţi ocupi timpul ?

— Ah, la naiba ! Eu, îngerul meu, sînt fidelă celor prezenţi : viaţa e scurtă, şi mie îmi place viaţa. Ce faci acuma ?

El răspunse printr-o asemenea obscenitate încît Rose, chiar ea, roşi. Dar roşeaţa asta se topi în fardul de pe faţă :

— Dacă vrei, suspină ea, cu toate că nu e ceea ce prefer... dar altă dată... Astăzi voiam să te rog să ne trambalezi pe amîndoi, pe mine şi pe Amberieux, ai maşina ?

— Na-ţi-o bună ! Pe doamna şi pe pictorul său ! Dacă îţi închipui că pentru asta m-am întors ! ,Am provizii de cheltuit... nu mi-e mie de hoinăreală !

— Idiot, idiot ce eşti ! Nu m-ai anunţat din timp... I-am promis lui Bebe...

— Ei bine, îl vei amina pe acest preaiubit, asta-i tot.

— Imposibil. Avem întîlnire. Doream de mult timp... Bebe i-a dat întîlnire din partea mea lui Claude Monet...

— Lui Claude Monet ? Te crezi cumva un nufăr alb ? LXIX

— Termină cu prostiile tale. Amberieux este un vechi prieten al lui Monet, îmi tot promisese... nu-1 amîi pe Monet... şi locuieşte la ţară...

— Regret. Blanchette se foloseşte de maşină. Cealaltă e la garaj, în reparaţie. Ce idee bizară şi cam ridicolă !

— Bine. Ii voi cere lui Leurtillois ! Ne vom înghesui în cea de cinci-cai-putere, asta-i tot !

— Ascultă, îmi vei face plăcerea...

— îţi voi face plăcerea mîine... cînd mă vei...

Se exprimă printr-un gest de grosolănie cazonă. Ridică receptorul de pe furca telefonului în timp ce Edmond

---

LXIX **Joc de cuvinte : *Tu te prends pour un nymphea ?* Claude Monet, cel mai prestigios, cel mai reprezentativ dintre corifeii impresionismului francez, are mai multe tablouri Întitulate *Les Nymph&as.***

[1] **Specie de pin din America de Nord, de culoare roşie-brună, folosită în tîmplărie.**

tuna şi fulgera.

„Alo ? Tu eşti ? Coboară. E aici Barbentane, vrea să-ţi dea bună ziua !“ Şi pentru celălalt : „Bărbăţelul meu !“ Edmond bombăni că nu se sinchisea de încornorat.

— Oh, spuse ea, ordinară vorbă ! Dacă o să-ţi aducă nenoroc ?

LXV

— De necrezut ! E aproape cald...

In camera sumar mobilată, a cărei fereastră se deschidea în plin acoperiş de vechi ţigle, cafenii, soarele dimineţii intra cu tinere viespi timpurii.

Apa albastră de săpun în găleata negolită, neorînduiala veşmintelor aruncate în grabă, valiza deschisă, cu cravatele scoase în vederea unei alegeri, toate astea la care Berenice, aşezată pe patul desfăcut, se uita cu ochi bănuitori, parcă valsau în jurul lui Paul care se îmbrăca.

— Ai face mai bine să te bărbiereşti, zise ea.

— Crezi ?

Se opri deodată în faţa oglinzii de pe dulapul de *pitchpin* L îşi trecu mîna peste obraji şi începu din nou :

— Vanhout spune că, dacă un soţ se bărbiereşte dimineaţa, ceva scîrţîie în căsnicie...

— Vanhout spune asta ? El nu se bărbiereşte decît din două în două zile... N-ai să fii niciodată gata şi nici cînd vor sosi amicii tăi.

— Crezi ? Ce tupeu ! Nu i-am invitat.

— Nu, nu i-ai invitat... Pe scurt, ai face mai bine să fii în stare să-i primeşti...

Urmă o tăcere.

— Nu-1 autorizasem pe Frederic să dea adresa mea...

— Nu-1 autorizasei tu, dar avea adresa ta, aşa încît...

— Era necesar chiar ca cineva s-o aibă, nu-i aşa ? Ca să urmărească atent scrisorile... şi apoi, dacă s-ar fi întîmplat ceva...

— Ah da, dacă s-ar fi întîmplat ceva... De altminteri, e fără importanţă. însă nu te mira că vin peste noi : trebuia

să se întîmple aşa.

— Eşti supărată, Dulceaţa-Mea ?

Ea clipi. Nu putea suferi să-i zică Dulceaţa-Mea. Nu, nu era supărată. Va dispărea înainte de masa de prînz, asta e tot.

— Intr-adevăr, nu vrei să-i vezi ? să-1 vezi pe Menestrel ?

— De ce l-aş vedea ?

îi repetase doar îndeajuns că nu ţinea ca ea să-1 cunoască. Nu voia să rişte... De fapt, ce nu voia să rişte ? Menestrel în faţa ei, ea în faţa lui Menestrel ? Ea surise fără să spună nimic. Ştia bine că el se temea de judecata acestui prieten tiranic. Dar, în sfîrşit, s-a terminat pustiul, izolarea.

— Cîţi or să fie ?

— Cincisprezece. Telegrama spune cincisprezece sau şaisprezece. Eu am spus soţilor Vanhout cincisprezece. Pentru că după... şi apoi, dacă este pentru cincisprezece, e şi pentru şaisprezece...

Era acolo pe masă, telegrama. Berenice o luă şi o citi. Paul începuse să se radă. începea totdeauna cu bărbia. Cu o maşină de ras mecanică. Pe curînd o să se întoarcă la dreapta şi la stînga, în căutarea unui crîmpei de jurnal de care să şteargă săpunul.

— Şi cînd te gîndeşti că am putut trăi fără tine !

Acest soi de declaraţie căzînd din nori o irita totdeauna pe Berenice. Ce să facă ? Paul era cum era :

— O aveai pe Mary...

— Oh ! Aia...

— Ce ? Era foarte drăguţă cu tine.

— Da... dar n-o iubeam, ştii bine.

— Ai crezut că o iubeşti timp de cincisprezece zile... mi-ai spus-o tu însuţi... şi apoi a fost Parisul, studiile tale... Eşti sigur că nu regreţi Institutul Oceanografie, axo- lotelele [LXX] ?

— Ca să fiu sigur de asta, uite, îţi dau certificatul meu ! Oh !

Se tăiase, făcea tot felul de schime cu gura lui ciudată. Ea nu se putu stăpîni să nu rîdă.

— Ce este ? îţi stîrnesc rîsul ? M-am tăiat...

LXX **Larve de salamandre originare din Mexic.**

Ea se uita la picătura de sînge de lîngă buză. Spuse : „Ai un sînge frumos !“ şi el se întoarse, măgulit. Dacă n-ar fi avut pe faţă săpunul, ar fi sărutat-o cu dragă inimă.

— Ai crede că nu le regret de fel, axolotelele ! Şi Asniăres, şi mama, şi puştii mei de fraţi, micul apartament care miroase a hîrtie de Armenia pentru a înnăbuşi mirosul de varză !

— Da, dar era cafeneaua din Piaţa Pigalle, Menestrel şi ceilalţi... Nu-i supărare că-i revezi, nu ?

Nu răspunse imediat. Apoi, pe-un ton nepăsător :

— Oh, ştii ! Evident, mă amuză să văd unde au ajuns... în cinci săptămîni vor fi născocit ceva... după cinci săptămîni nu se cade să mai vorbească despre poeme automatice... Pare-se că li s-a alăturat un seminarist răspopit... Frederic a scris un tango pentru ocarine...

Uite, va fi primit desigur o scrisoare despre care nu pomeneşte. Mă iubeşte, se gîndea Berenice, sînt deacord. Dar în felul lui. Ar rămîne înmărmurit pe loc dacă i-aş spune ce gîndesc despre el. Ar fi capabil de-o nebunie, iac-aşa, chipurile, ca să-mi dovedească într-adevăr că mă iubeşte. Ce-ar dovedi asta ? Pentru oamenii ăştia dragostea e ceva impresionant. Totuşi mă iubeşte.

— înţelegi, zicea Paul, ce pot să fac aici ? îmi telegrafiază. Mă pun în faţa faptului împlinit. Nu pot să-i opresc să vină acum... E felul de-a proceda al lui Menestrel ! Să forţeze mîna.

Cu siguranţă că Menestrel conta pentru Paul mai mult decît lumea întreagă la un loc. însă trebuia să facă pe independentul. Berenice n-avea nici o poftă să vadă prietenii lui Paul. în această debarcare a grupului întreg, ea n-avea să figureze, să fie obiectul curiozităţii acestor cincisprezece sau şaisprezece perechi de ochi, mulţumesc. Ştia că şi lui Menestrel îi lipsea Paul. Nu ţinea să fie privită drept îngrozitoarea persoană care îl împiedica să se ducă să-şi ia lichiorul de mandarine curacao în Piaţa Pigalle şi să scrie mici poeme acasă la Menestrel. Cînd te gîndeşti că ea plecase aşa. într-un mod nesocotit, cu băiatul acesta, slăbănog, căruia bronzarea feţei îi ascundea prost pieliţa albă de mai înainte. în unele momente se întreba dacă era chiar adevărat. Era atît de plictisită, istovită complet, cînd îl întîlnise din întîmplare, în ziua aceea de ianuarie, în timp

ce rătăcea pe chei, înspre strada Bonaparte. Se uita la Sena, mereu la Sena... se gîndea la Necunoscuta, la Morgă... Nu voia să se întoarcă la Lucien, să facă pe pocăita... Celălalt. Ah, inutil să se martirizeze gîndindu-se din nou la celălalt ! Mai întîi fusese plictisită să întîlnească pe cineva... De opt zile de cînd se culca la soţii Amberieux, se săturase pînă-n gît de morala pe care i-o făcea bătrînul Blaise... Sena... în cele din urmă trebuia să vorbească neapărat cuiva... Se asculta vorbind, se mira, nu se mai recunoştea... Paul Denis îi apucase mîinile... Nu, nu, nu trebuie să te omori... eşti nebună ? Spusese ea că voia să se omoare ? Nu-şi mai amintea. în orice caz aşa începuse totul...

El era frumos, bine ras, mulţumit de sine : „Uite cît de bine sînt bărbierit“, zise el repezindu-se la ea.

— Paul, vai de mine !

— Oh, Dulceaţa-Mea, o să dureze ! O să ne despărţim ! O după-amiază întreagă, gîndeşte-te ! Prima oară... E groaznic !

— Ba nu, vei vedea... timpul va trece repede... va fi seminaristul, Menestrel, năzdrăvănii despre Cocteau... în sfîrşit, o să vină seara fără să te gîndeşti la mine !

El făcu nu din cap. O privea cu ochi strălucitori. Nu părea trist de fel. întinse braţele spre ea.

— Oh, zise ea, nu tot timpul !

El se posomori la faţă. Dar supărarea îi trecu repede :
— Ascultă, Nicette, de vreme ce-o să ne despărţim... să ieşim împreună... vrei... să dăm o raită... pe la soţii Murphy...

Ea surise. El avea nevoie de aceşti Murphy drept pretext... De ce nu, la urma urmei ? După părerea lui, sosirea lor aici fusese întrucîtva ca o fugă în Harrar [LXXI]... Soţii Murphy nu erau neplăcuţi, de altminteri, el cu capul său mare şi cu ifose de jucător de base-ball...

— Aşteaptă-mă jos... trebuie să trec în camera mea...
Trebuia să coboare de la etaj, să se îndrepte spre culoarul întunecat unde era o treaptă. Camera lui Berenice avea perdelele mici cu carouri roşii şi albe cam peste tot şi mobilă stil normand. Valizele de porc sălbatic aminteau

---

LXXI **Oraş în Etiopia, unde s-a refugiat Rlmbaud din Franţa, neştiut de nimeni.** ,

de ceea ce era trecător în acest decor. Berenice îşi parfumă batista. Se privi în oglinda coafezei. Avea nevoie de pudră. Paul i-o lua de pe obraz într-una.

E ciudat cît de puţin seamănă o cameră ca asta cînd toate sînt la locul lor, în plină zi, cu aceeaşi cameră iluminată, în neorînduiala nopţii, şi într-aceea a dragostei. Fiindcă şi asta se numeşte dragoste. îşi amintea de primele zile. Mai întîi căutase o diversiune, voia şi ea să tulbure, să vatăme ceva, să distrugă... să pună între dînsa şi celălalt... Şi cedase acelei rugăminţi umile a băiatului pentru că el credea atît de puternic deodată că era îndrăgostit... Era poate... în prima seară cînd se întîlniseră la Mary nu-i trecuse prin gînd să-i facă şi curte sau măcar s-o privească... Le plăcea să vorbească împreună despre muzică... Paul n-o văzuse pînă în ziua aceea lîngă parapetul de pe cheiul Malaquais... n-o văzuse în adevăratul sens al cuvîntului... De ce trebuie neapărat ca îndrăgostirea fulgerătoare, dacă este îndrăgostire fulgerătoare [LXXII] [LXXIII], să fie la prima căutătură ? Se poate ivi şi cu întîrziere. Uneori îşi dădea cu gîndul că el, în acea zi, se va fi plictisit de tot, negreşit, de viaţa sa, de D-na de Perseval, de Asnieres, de axolotelele lui, şi chiar de Menestrel. Se luase la harţă cu toată cafeneaua de la Pigalle apropo de Victor Hugo... Trecuse asupra ei posibilităţile lui de entuziasm... Ea nu se hotăra să coboare... N-avea cine ştie ce poftă să-i vadă pe Archibald şi pe Molly, nici pe ei. îşi privi camera, ceea ce însemna camera sa...

în prima zi ea îl lăsase să facă ce vrusese. Fiindcă venise pentru asta. Părea atît de fericit. Era ca nebun. Se obosea sforţîndu-se pînă la absurd. N-o lăsa să doarmă. Nu-şi închipuia că puterile sale aveau şi ele limitele lor. Se mira brusc de-o slăbiciune foarte naturală. Plîngea din

---

LXXII **Expresia coup *de* foudre n-are echivalent în româneşte. Cînd Ara- gon se întreabă „dacă este îndrăgostire fulgerătoare" ne amintim imediat că Stendhal credea că există această îndrăgostită subită : „Coup de foudre?**

LXXIII **faudrait changer ce mot ridicule, cependant Ia chose existe". (îndrăgostire fulgerătoare ? Ar trebui să punem în locul acestei epresli caraghioase o alta, însă acest soi de îndrăgostire există).**

pricina asta ca un copil. Trebuia să-i aline supărarea, cu binişorul. Deodată, adormea. Cădea într-o groapă. Iar ea rămînea singură lîngă el. Cu adevărat singură.

De-atunci preferase ca totul să se întîmple în camera lui. Pentru că putea să-1 lase dormind şi să se întoarcă la dînsa.

— Ce faci ? De-un ceas te aştept jos, cu drăguţa Van-hout care mă sîcîie, a pus gabja pe mine şi nu mă slăbeşte din vorbă, îmi povesteşte copilăria ei nefericită, imaginează-ţi !

— Mă gîndeam la tine, zise ea, cu cea mai mare sinceritate.

El se topi de plăcere.

Era într-adevăr o vreme foarte frumoasă. Te-ai fi crezut în mai cel puţin. Liliacul înflorise în capătul grădinii. Şi o dulce mireasmă îmbătătoare pe drumul înfundat între margini înverzite, pe care Berenice nu putea izbuti să plaseze vreun nume de floare. Paul murmură : „îţi aminteşti... de noaptea cu furtună ?“ Ea se înfioră. Ah, da, noaptea aceea. Mireasma o aducea vîntul, exact înainte de-a începe ploaia. O fi aducînd-o desigur de prin partea locului. Paul se înduioşa : „Noaptea cu furtună...“ îşi strecurase braţul în jurul taliei lui Berenice. Mergeau unul lîngă altul. Ea sări ca să-şi potrivească pasul. Paul nu era niciodată în pas cu ea. Da... n-avea să uite atît de repede noaptea aceea... furtuna...

Se suiseră în camere după cină. Era o atmosferă înnăbuşitoare. Apoi începuse v furtuna. Uşile se trînteau închizîndu-se de la sine. Vîntul. Un vacarm. Nişte fulgere cum ea nu mai văzuse vreodată. Zgomotul năprasnic scutura casa. O ploaie dezmăţată. Siguranţele topite. Vocile prin întuneric. Jos, acel imbecil zdrăngănea la pian. Oare toate astea avuseseră vreo înrîurire ? Poate... însă ceea ce simţise în braţele lui nu semăna cu nimic din ceea ce putuse cunoaşte vreodată... O frenezie... Nu ştia că aşa ceva zăcea într-însa... această posibilitate... Acest copil de Paul, pe care îl suporta de săptămîni, fără ca de altminteri să-1 bage în seamă, acest copil îi dăduse atîta plăcere... Nu-i venea să creadă aşa ceva. Nici nu credea de altfel. O fi fost desigur din pricina furtunii. Se gîn- dise : Cine ştie ? Voi avea un copil acum... Ştia bine că era cu

neputinţă.

Lui îi plăcea să-i vorbească despre acea noapte de furtună. Ea fusese atît de surprinsă de ceea ce i se întîmpla încît i-o spusese. Cît de mîndru era el auzindu-i vorbele ! Nu scăpa nici un prilej ca să pomenească despre acea noapte, ca să facă vreo aluzie. Berenice atinsese exaltarea, trebuie să recunosc, pînă la a-i murmura : *Te iubesc...* Ce mai putea face ? îi scăpase vorba din gură. Degeaba şi-o luase îndărăt, după ce-o spusese ; era limpede că Paul n-o credea. Acel *te iubesc* îi intrase în suflet lui Paul. Nu era atît de crudă încît să i-1 retragă de tot. Dar avea acum împotriva vieţii un resentiment mai mult : dacă un asemenea resentiment se putea să existe... şi de ce totul nu s-ar fi întîmplat oare cu un altul... ca ea să fi putut avea încredere într-însul...

Paul nu pomenea niciodată despre Aurelien.

Treceau prin faţa acestei frumoase grădini. Ce lux, aceste flori ! Grădinarii le schimbau noaptea pentru ca nicicînd patronul să nu vadă vreuna ofilită. Ele erau albastre în zori. în ajun, răzoarele erau portocalii. Paul se prefăcea că socoteşte asta drept excentricitate. Dar nu-i ura pe excentrici. De fapt, îi insuflau respect. Drumul înfundat între margini înverzite străbătea proprietatea : ea continua de cealaltă parte, pe unde şerpuia un pîrîiaş, cu un podeţ de lemn ca un arc de cerc.

— Am isprăvit de citit *Wuthering Heights*[LXXIV]*,* zise Berenice. Mă întreb cum s-ar putea traduce acest titlu în franţuzeşte... S-ar fi cuvenit să-i aduc înapoi lui Mur- phy cartea, dar am uitat-o...

— Bine, şi eu ? N-am citit-o.

— După cum nici n-ai s-o citeşti.

— De ce n-o s-o citesc ? Spui că-i minunată. E o poveste de dragoste ?

— Da, e o poveste de dragoste.

Soţii Murphy locuiau în capul satului. în casa D-nei Fraise, băcăniţa. O casă de ţară, cu ziduri înalte, fără grădină : o curte cu găini, cu bălegar. La primul etaj pe o scară dădeai în două camere mari care comunicau între ele, nişte hambare înalte, transformate în ateliere, pe care le locuise nişte pictori şi unde o somieră cu picioare

---

LXXIV ***La răscruce de vînturi* de Emlly Bronte.**

însoţea , o mobilă-strictul necesar; despărţită de-un perete subţire, o bucătărie, cu un lung burlan negru îndoit care străbătea aerul spre a ieşi prin acoperiş, toate acestea îndestulau fericirea lui Archibald Murphy, şi a lui Molly, soţia sa, o micuţă nostimă, cu nasul ascuţit, nu frumoasă, dar avînd pe dracul în vine.

Archie îl detesta din toată inima pe Menestrel. N-avea ochi să vadă „grupul“. Făcea o excepţie pentru Paul Denis, care îl distra, deoarece vedea în el Francezul-tip, care nu mai seamănă în zilele noastre cu Comandantul Rogimbot din filme, avînd mustăţi, barba ascuţită, redingota pe talie şi cărţile lui de vizită la orice vorbă în nasul aproapelui. Molly gătea ceva neobişnuit despre care dădea asigurări că este un iepure de casă. Se afla o sticlă de rachiu pe masă şi o muşama, fiindcă sîntem în Franţa, şi pentru că e semn de bun gust să n-ai o lampă suspendată ca toată lumea.

Molly o reţinu pe Berenice să ia masa. Se gîndise să se ducă spre La Roche-Guyon, dar acceptă invitaţia. Paul se bosumflă : „Atunci va trebui să mă întorc singur-singurel ? tot pe acel drum...- Era drăguţ, oricum. La revedere, scumpule.

— Am uitat să-ţi aduc *Wuthering Heights...* N-ai nimic să-mi dai să citesc, Archie ?

Caracteristica lui Archibald Murphy era plăcerea de-a se afla fără haină, şi de-a avea cămaşa scoasă afară din pantaloni. îşi încrucişă braţele puternice, rezultat al educaţiei fizice de la Universitatea din Yale, şi îşi apucă bărbia în mîini ca să reflecteze : „Aşteaptă... Ai citit *Moby Dick ?* Întîmplător Berenice n-o citise.

„La masă !“ strigă Molly cu accentul ei mai franţuzesc decît cel care se suge o dată cu laptele mamei. „La masă, cavaleri şi domnişoare ! Rabbit [LXXV] [LXXVI]-ul vă salută şi ridichile v-aşteaptă !“• Ea valsă cu platoul.

— *Darling ! Your pipe ! You will smoke later* [2].

Dezordinea de aici era complet diferită de cea de la Paul Denis. Molly avea marea destoinicie de-a aduna lucruri răzleţe, fel de fel. Peste tot pe unde trecea, obiectele se împerecheau în chip monstruos, timbrele poştale în păhăruţele de ou, furculiţele în cărţi şi celelalte aidoma

---

LXXV[1] **Iepurele (engl.)«**

LXXVI **Scumpule ! Pipa dumitale ! Vei fuma mai tîrziu (engl.).**

cu precedentele. Se întoarse spre Berenice şi prin- tr-un gest brusc, neaşteptat, o pişcă de braţ : *„Seat- doicn !* [LXXVII] E o reţetă a D-nei Fraise. Rabbit-ul Fraise... Aperitiv, nu-i aşa ?“

Se auzeau ţipete de jos.

— Nu daţi atenţie ! D-na Fraise se ceartă... Aşa se spune ?

Se aşezaseră toţi trei în jurul măsuţei rotunde cu picior cam prea mică, şi Mrs. Murphy presăra podeaua în jurul lor du lucruri necesare mesei, piperul, muşta- rul, untul, farfuriile puse teanc, ca să nu se mai scoale de la masă.

— Nu-1 cunoşti pe Menestrel, Berenice ? întrebă Archie cu vocea sa de bas.

Rostea Berenice ca în limba lui, şi era nostim să-1 auzi. începu să vorbească despre Menestrel. Portretul său nu semăna cu cel făcut de Paul. Un personaj ceremonios, pedant, insuportabil. îşi exploata prietenii. Era gelos pe ei. Un mic rege cu o curte, şi cu intrigi ţesute de toţi oamenii aceia între ei, care mai de care să fie bine -văzut de potentat. Era ciudat ca un acelaşi om să poată da naştere la imagini atît de diferite. Era şi neplăcut. Archibald vorbea încet, cu pauze, coborîndu-şi bărbia Avea un caraghios păr creţ castaniu şi o mică cicatrice, sub ochiul stîng. Umplea cu vin roşu paharele de dimensiuni supraomeneşti.

.,Sînt aici, gîndea Berenice. Sînt aici, şi ascult vorbindu-se despre Menestrel. Molly îmi face semne cu piciorul pe sub masă. Şi D-na Fraise scoate urlete ascuţite jos. Iar florile din grădină care erau portocalii sînt albastre în dimineaţa asta. Cum am ajuns aici ? Ce înseamnă toate astea ? Paul crede că mă iubeşte, şi aleargă să vadă pe un seminarist care a părăsit calea popiei. Lucien îmi scrie foarte înţelept la *Post-restant* şi suspină vînzînd caşete de aspirină. Eu, eu nu mă gîndesc la nimic altceva decît la Aurelien. Pentru ce să mă amăgesc ? La nimic altceva decît la Aurelien. Totuşi s-a terminat între Aurelien şi mine. S-a terminat fără să fi început. Pentru că ar fi trebuit ca totul să fie atît de nobil, atît de măreţ, atît de perfect pentru a fi pur şi simplu, pentru a fi... Aş fi

---

LXXVII Ia loc ! (engl.).

putut... şi n-aş fi putut... nu, n-aş fi putut... nu cu Aurelien... Paul, Paul este altceva... Asta n-are importanţă...“

Archibald Murphy tăcuse. Mînca conştiincios. Ca unul care nu mai joacă base-ball, dar care are încă energie în braţe. Molly profita de distracţia lui Berenice pentru a o îndopa cu iepure. Iepurele Fraise era unic în felul său. Fără gust, gătit cu arpagic. Archie turna vin roşu. Deodată spuse :

— Iartă-mă, Berenice... De ce nu-1 iubeşti pe Paul ? întrebarea provocă o tăcere neplăcută. Berenice asculta în sufletul ei ecoul acestei întrebări, care era o afirmaţie neaşteptată. întoarse ochii spre Archie.

— Se vede deci ? zise ea.

El nu răspunse. Ea reîncepu : „El n-o crede, ştii...* Archie se aplecă pînă la pămînt ca să apuce salata. Lăp-tuci. O învîrti în toate părţile cu o expresie solemnă. Apoi :

— N-ar trebui să-1 necăjeşti. E un băiat foarte drăguţ...

Berenice nu se miră. Această conversaţie continua foarte bine gîndurile ei. Eu sînt aici, jucătorul de base-ball amestecă lăptucile, Molly îşi mănîncă unghiile, noi vorbim despre Paul Denis, un poet tînăr, plin de viitor, amantul meu... Ea tresări. Nu se gîndise niciodată că avea un amant.

— N-ar trebui să-1 necăjeşti... repeta Archie. Paul e superior tuturor celora din Piaţa Pigalle. El încă nu-şi dă seama ce reprezintă. Ia totul foarte în serios ! Cu-atît mai mult cu cît nu pare. Crede că e ceva serios între voi... Dacă îl părăseşti, va fi pentru el o lovitură teribilă...

Molly strîngea masa şi servea. Ca să încropească desertul trebui să se dea peste cap, dulceţurile erau sub sipet, merele se rostogoleau cam peste tot. Berenice se aplecă să culeagă unul de jos.

— Ce propui să fac ? spuse ea privind în pămînt. Asta nu va putea dura mereu... Nu i-am promis nimic...

— Ştii foarte bine, doamnă, că nu asta e chestiunea...

Rostise c-o emfază americană acest *doamnă,* însoţind vorba cu o înclinare a întregului corp. Avea un fel al său de-a curăţa merele, în spirală, fără să piardă vreo fă- rîmă

de coajă, toată într-o singură fîşie. împerechea fructul cu brînza. O gorgonzola [LXXVIII] foarte albastră. îşi goli paharul.

— Paul, zise Berenice, are prietenii săi… Nu e croit el să trăiască la ţară. Trebuie să citească revistele, toate revistele ; să se indigneze de versurile care nu-i plac, de oamenii care n-au nasul ca al său, să inventeze mode, cărţi necunoscute, eroi absurzi. Ii place pianul, cravatele, cinematograful. Este foarte sensibil la linguşire, crede cu uşurinţă că place femeilor. Uită de ce-a plîns fiindcă se interesează de orice. Ar putea chiar să se pasioneze de politică. Eu nu voi fi fost decît un episod…

— Nu crede asta !

Acum Molly se agita ca să prepare cafeaua. Tot ceea ce întreprindea părea un număr de music-hall. învîrti rîşniţa ca şi cum ar fi un cal pursînge. Ceremonia filtrului avu aspecte de serviciu divin. La urma urmelor, în ceea ce priveşte cafeaua, era o spălătură.

— Pune mult zahăr, ordonă Molly. Cafeaua e proastă !

Adăugă două bucăţele în ceaşca lui Berenice. Avea să fie sirop cald.

— Vedeţi, zise Berenice, mă şi părăseşte ca să se ducă să-1 vadă pe Menestrel… Important în viaţa lui nu sînt femeile, e grupul…

Archibald spuse : „Grupul !“ şi înjură foarte grosolan cu vorbe shakespeariene. Rîse el însuşi de înjurăturile sale. Şi i le explică lui Berenice, pe un ton foarte doctoral, şi cu o revărsată cută de grăsime care forma un colier la bărbia sa, atît de tare şi-o apăsa peste mărul lui Adam. Pomeni despre teatrul elisabetan. Berenice nu citise *The spanish tragedy.* Traduse cu o înfăţişare de părinte, şi vocea îi mergea pînă în călcîie :

— Tragedia spaniolă…

Accentul lui diseca încet cuvintele : *Spani-o-lă…* pronunţînd lung vocala mută : *leu* I se explicase la Yale că în franţuzeşte nu este accent tonic şi că silabele se rostesc pe-un singur plan egal : ta-ta-ta-ta…

LXXVIII **Brînză Italiană din Gorgonzola (Lombardia).**

[1] **Intraductibil : este vorba despre vocala mută de la sfîrşltul cu- vîntului franţuzesc *espagnole.***

Berenice nu observă că se întorsese la Paul, şi nu el la ea :

— Totuşi dacă nu-1 iubesc... îl iubesc mult, fireşte... însă, pe scurt, nu cum ar vrea el...

— Cum crede el...

— Cum crede el. Exist şi eu, Archie. Am o inimă.

— Şi e cineva în această inimă ?

Ea nu răspunse. Molly se lăsase să alunece pe pămînt şi apucase de undeva un obiect şi greu şi uşor care făcuse *bang* căzînd. Era un banjo, şi acum acompania încet această conversaţie de care ea era ciudat de străină.

— Şi dacă ar fi cineva în inima mea ?

Spusese aceste vorbe pălind, Berenice. Archie murmură cum murmură tunetele : „Bietul Paul !...“ Banjoul cinta *Old Kentucky...* Ochii lui Archie se umeziră. Din pricina muzicii, după cît se pare. Poate şi dintr-a rachiului. Trăgea la măsea destul de zdravăn.

— Dacă este cineva în inima dumitale... Berenice, de ce ai cedat lui Paul, şi nu acelui cineva al dumitale ? De ce ?

Abia îl cunoscuse pe Archibald Murphy. 11 văzuse de cinci sau de şase ori, zece minute, o oră... Cît în total ? Cum de îşi aroga el dreptul să-i pună întrebări ? Nu se întreba în sinea ei. De ce îi cedase lui Paul şi nu acelui...

— Ştii, spuse ea cu intenţie de sfidare, este mult mai uşor să te culci cu un bărbat pe care nu-1 iubeşti cu adevărat decît cu un bărbat pe care-1 iubeşti...

Murphy o privi, şi dădu din cap în semn de dezaprobare. Rosti mai mult pentru el însuşi decît pentru Berenice : „Sînteţi un popor ciudat, voi francezii. De asta ne vine nouă atît de greu să-1 înţelegem pe Jean Racine... Femeile lui... Ne atrag, şi ne înspăimîntă... ca dumneata..."

Aici banjoul se opri, şi Molly, care nu putea fi bănuită că asculta într-adevăr, strigă :

•— Archie ! *You silly old dog !* [LXXIX]

Şi zbură ceva, pesemne un papuc. însă muzica imediat reîncepu, sentimentală, cu toată melancolia dulce şi visătoare a nurilor din Sud. Ceea ce cîntă îi va fi mers la

LXXIX **Cîine bătrîn şi prost (engl.).**

inimă desigur lui Murphy, căci, de cum se ferise de papucul aruncat spre el, începuse să bată măsura din cap şi cîntă rotindu-şi ochii... Berenice rămînea singură, putea să-şi continue gîndurile, să se piardă în ele cu muzica... în sfîrşit, se sculă : „îţi mulţumesc, Archie, că mi-ai spus ce mi-ai spus... E o dovadă de prietenie. O să mă gîndesc ,1a ceea ce mi-ai spus. Să mă scuzi, Molly, mi-e poftă să mă duc la plimbare, să iau aer, să reflectez puţin...“

O însoţiră pînă jos, sub pretextul de-a o apăra de D-na Fraise. Din portalul pe care Archibald îl deschise pentru ea, îi strigă : „Să n-o porneşti prea repede la Moulin ! Menestrel are să te mănînce de vie !“ Şi avu un rîs prostesc în bărbia sa aplecată pe piept. Ea îi surise. El îşi dădu seama că îi ieşea cămaşa din pantaloni cam prea mult la brîu : de data aceasta, era din cale-afară.

O să mă duc la Vernon, se gîndi Berenice. O fi poate vreo scrisoare de la Lucien. N-am decît să trec peste drumul de jos. Nu se vede de la Moulin. Vor fi fiind toţi desigur în grădină acum, să joace acele nevinovate jocuri de societate al căror secret îl deţin. Se strecură printre zidurile fără ferestre ale satului. Era vreme frumoasă. Ca să uiţi de toate celelalte lucruri. O apucă pe drumul înfundat între margini înverzite, pe acolo unde el se îndrepta spre Epte, şi urcă din nou înspre Moulin. Razele soarelui se agăţau de noile ramuri verzi. Era deja praf. O şaretă trecu pe-alături. Ţăranul, un bărbat tînăr, o privi cu stăruinţă. Mai încolo, o fetiţă îi dădu bună ziua. Se roteau prin aer fluturi galbeni.

Cînd ajunse în faţa frumoasei grădini care tăia drumul, se opri şi privi la stînga podul, apa, arborii subţiri, frăgezimea mugurilor, plantele acvatice. Apoi se întoarse înspre casa unde locuia acel nobil bătrîn pe care îl văzuse adeseori de departe, şi despre care vorbea tot ţinutul. Acela care nu putea să vadă florile veştejite. Se uită la florile albastre. La rădăcina lor, pămîntul de curînd scormonit. Flori albastre peste tot. Aleea îngustă spre casă. Gazonul verde-deschis. Şi alte flori albastre. Se sprijini de poarta cu zăbrele şi prinse a visa. Dacă s-ar putea, în suflet, cînd florile sînt gata să se ofilească, să le smulgem îndată, şi să punem în loc altele? să schimbăm, culoarea inimii în timpul nopţii... să ne oprim pe

totdeauna în acea clipă a înfloririi desăvîrşite... să uităm... nici chiar să uităm... să n-avem nevoie să uităm...

Lumina era atît de frumoasă peste flori... Oare ce erau aceste flori ? Se spune că nu există adevărate flori albastre. Totuşi... Cine ştie, dacă el le vedea albastre, nobilul bătrîn, acolo înăuntru ? Umbla vorba că ochii săi erau bolnavi. S-ar putea să orbească. Teribil cînd te gîndeşti. Un om a cărui viaţă întreagă s-a aciuat în ochi. Avea optzeci de ani trecuţi. Dacă orbea... Puteai să ţi-1 imaginezi cerînd încă să se smulgă florile înainte de-a se fi veştejit, acele flori pe care orice-ar fi n-avea să le mai vadă. Florile albastre au să facă loc la cele roz. Apoi au să fie de cele albe. De fiecare dată, din senin, era ca şi cum se repicta grădina. La ce grad de nostalgie trebuie să se fi ajuns ca să se dea porunca asta ? Cîţiva grădinari treceau, prin fund, în grădină. Păreau îngrijoraţi şi fără chef de treabă. Parcă inspectau florile. Dacă din întîmplare se uitase una dintre acele margarete portocalii care erau acolo ieri ? în vreun colţ oarecare... Oare mai ştii ce poţi să laşi în voia întîmplării undeva în inima ta ? Ce scrisori zac uitate prin sertarele noastre ?

Berenice îşi sprijinea obrazul de poarta cu zăbrele. Casa, după tufişurile de flori, era calmă şi parcă goală. Poate lumea dormea. Obloanele sale verzi, acoperişul roşu... Avea întrucîtva înfăţişarea unei case coloniale. Reflexul florilor albastre tîrîndu-se peste prundişul aleilor. Poate nu era nimeni pe-acolo decît umbra grădinarilor, cu paşi de taină... Şi Berenice. Şi visurile lui Berenice. Nimic nu mai ţinea în frîu acum aceste visuri. Nimeni. Nici Paul, nici Archie, nici surîsul complice al soţilor Vanhout, nici banjoul lui Molly. Berenice visa. Dăduse uitării motivele supărării. Stăpînită de un cîntec necîntat vreodată. Printre florile albastre, prin prundişul bogat, în faţa casei la fel cu toate casele din vis. Şi în acest vis se făcea că vedea un bărbat, un bărbat înalt, lent şi nehotărît, cu o blîndă mişcare rotind din umeri, cu părul negru... un bărbat care îi răpea inima, un bărbat care vorbea puţin, care surîdea frumos... Aurelien... dragostea mea... Aurelien...

— Berenice !

Tresări. Cine-o strigase ? Din dosul porţii cu zăbrele.

Era cu neputinţă. El era acolo, în picioare, cu capul gol, surîdea, întorcea spre ea ochii săi umezi... Un bărbat înalt, lent şi nehotărît... Aurelien... Ea trecu mîna peste fruntea lui.

— Berenice !

Ii repetase numele. Nu era un vis. Aurelien se afla acolo, în grădina lui Claude Monet, şi o privea, şi avea lacrimi în ochi. Florile erau albastre, indiscutabil. Soarele juca pe pielea sa închisă la culoare. Berenice simţi că inima îi bate puternic. Ii era teamă. Trebuia să fugă. Mîinile nu i se desprindeau de pe zăbrele. Deodată îl văzu că se îndrepta spre poartă.

Atunci plecă alergînd pe drumul înfundat între margini înverzite.

LXVI

El alerga în urma ei. Oare inima îi bătea prea tare sau ea resimţea vanitatea fugii sau dintr-o dată avea conştiinţa absurdului, a inepţiei reacţiei sale ? Se întoarse gîfîind şi se rezemă de marginea povîrnită a drumului.

Aurelien înainta spre ea, îi vedea pieptul zvîcnind, o sudoare fină la tîmple, obrazul înviorat, capul dat pe spate cu părul blond care cădea tot într-o parte ! De sub pleoapele ostenite, cu cearcăne împrejur, privirile se strecurau mai tulburătoare, şi acea gură fremătătoare, în care dinţii strînşi erau felini, atît de albi... El se opri. Era în faţa ei foarte aproape, o domina. N-o văzuse niciodată astfel, în acele veşminte de ţară, o fustă strimtă bej şi un pulover galben. Ascultau amîndoi fiecare respiraţia celuilalt. Nu scoteau o vorbă.

Ea, cu acel simţ feminin al apărării, trase folosul primului cuvînt : „Aşadar, spuse ea, m-ai urmărit, mă spionezi..."

El protestă : „Iţi jur..."

Şi ea : „Nu jura..."

— Dar e la mijloc întîmplarea, Berenice...

— întîmplarea ! îngăduie-mi să rid...

O dată ce surpriza trecuse, ea conducea jocul. Inversase poziţiile. Dacă ar fi alergat trei paşi mai mult, ar fi prins-o în braţe. El se avîntă în explicaţii :

— E nemaipomenit... o mărturisesc... de necrezut, însă e la mijloc întîmplarea... o minunată întîmplare... nu ştiam, n-aveam nici cea mai vagă bănuială... O condusesem pe Rose şi pe unchiul Blaise, aici, în cei-cinci-cai-putere la Claude Monet... Rose voia să-1 vadă măcar o dată... să-1 fi văzut, în sfîrşit... Unchiul i-o promisese de multă vreme... Rose auzise atîta vorbindu-se despre Monet de către Charlotte Lyses... Spune că e cea mai mare comediană pe care o avem... Au intrat în casă. N-am vrut să fiu indiscret... Nu prea fac decît pe şoferul în această poveste... Hoinăream prin grădină cînd...

La urma urmelor, de ce-ar fi minţit ? Dar ea nu voia să piardă puterea pe care o avea asupra lui. îi tăie vorba :

— S-admitem... dar ce înseamnă oare această intimitate subită cu D-na Melrose ? Presupun că despre ea este vorba ?

Işi muşcă buzele. Asta mirosea parcă a gelozie.

— O, de-altminteri ! reîncepu ea, D-na Melrose sau Simone !

Cu asta nu era mai abilă. Şi Aurelien chiar o simţi, şi zise :

— Berenice... Berenice... de ce fugi de mine ? Mă mai iubeşti...

Ea îl privi. Avea pe faţă o asemenea expresie de teamă, încît el o lua drept altceva :

— N-o să te ating, Berenice... spune-mi doar că mă mai iubeşti...

Nu de el îi era iteamă, ci de ea însăşi. Era ca un animal hăituit. Se zbătea în propriile şiretlicuri. Ştia prea bine că îl iubea. Pentru moment asta domina totul, era [redacted] urul pericol pe lume... acela pe care îl iubeşti, este adarul, singurul de temut, bărbatul. Berenice nu-şi mai •ţinea, nu mai era decît o femeie, decît instinctul insebil al femeii...

— De ce-ai venit ? Te-am chemat eu ? Nu poţi să mă în pace ?

— îţi jur, Berenice...

— E tot ce ştii, să spui... Oare nu vezi, oare nu înţelegi ceva schimbat, ceva sfărîmat, între noi...

— E imposibil... Toate acestea din pricina unei seri, pricina unei nopţi, a nenorocirii dintr-o noapte, din ina acelei fete, din cauza beţiei, am fost atît de neno-t... poţi să fii atît de neomenoasă ?

— Nu... nu din pricina acelei fete... dacă n-ar fi între decît acea noapte...

— Oh, atunci, mă mai iubeşti ! Mă ierţi !

Da dădu din cap a dezaprobare. Fu rîndul lui să-i fie

— Dar ce atunci ? Ce oare ne-ar putea despărţi unul ltul ? Nu-mi închipui...

— Nu acea noapte, spuse ea, ci toată viaţa... toate zilele ate nopţile acestui nou an... zilele mele, nopţile mele...

- Ce vrei să spui ? Asta n-are sens, Berenice !

- Zilele mele, nopţile mele... Da, ţi-am iertat acea iciune, acea trădare... Dar în ce mă priveşte... dacă . ierta, asta n-ar schimba nimic în ce mă priveşte... El vru să-i prindă încheietura mîinii, s-o tragă spre el, simţind nedesluşit în aceste ocolişuri viclene că se afla acolo mai mult decît orice realitate uneltirea întunecată a femeii, meandrele unei temeri primordiale. în acel moment se produse un zgomot mare, oarecare praf...

— Păzea ! strigă ea.

El se repezi în lături. Era o motocicletă, cu un tînăr pur tind caschetă, după moda englezească de pe poze, care agita voios mîna spre Berenice strigînd ceva în trecere. Ea avu o înfăţişare foarte plictisită, cu un zîmbet silit.

— Cineva pe care îl cunoşti ? întrebă Leurtillois.

— Da, e neplăcut... ce va fi gîndit văzîndu-ne astfel... singuri... părînd că ne certăm...

El fu uimit. Asta presupunea o viaţă de relaţii a lui Berenice în Giverny, nişte oameni pe care ea îi vizita... Nu-şi închipuise că avea viaţa ei, şi-o imagina sing^M aici, unde o întîlnise din nou. Nu putea să ştie că nuM decît Vanhouit, acest motociclist... Acest motociclist ric^H o lume de întrebări...

— Vezi bine, spuse ea, că această conversaţie e

Un nou şiretlic. Ea era cît p-aci să-şi ia cu sine sec^| tul. Aurelien nu era în stare să se împotrivească. **îr^H** după primul moment de descumpănire, îşi reaminti brutalitate de ultimele cuvinte pe care ea le spus^B înainte de-a trece motocicleta : H

— Ce spuneai... că asta n-ar schimba nimic în ce H priveşte... oare ce e de schimbat în ce te priveşt^B

Ea mişcă din gene : „Nu mai ştiu ce spuneam.H

Astfel, împinsă în poziţiile sale de apărare, căuta amîne discuţia. N-avea nici un plan. Nu ştia ce voia săi spună. Nu ştia dacă voia să mintă. Acum el îşi căpăta dil nou superioritatea : ■

— Unde locuieşti ? O să-ţi faci bagajele. O să <te **iaB** cu mine undeva unde nimeni nu te cunoaşte, nu te cunosl nici chiar motocicliştii... undeva unde vei fi liberă s-alegi.1 unde vom hotărî asupra vieţii noastre... I

— Nu, n-o să mă iei cu dumneata. **I**

Spusese astea cu un asemenea ton de siguranţă, încîj el îşi pierdu cumpătul de-a binelea : „De ce ? murmura el. Cine m-ar împiedica ? Cine ?“ Ea şovăi să răspundă. Era cît p-aci să zică : „Amantul meu...“ Dar provocarea îil muri pe buze. îi era şi ruşine. Totuşi constituia asta o crimă ? Ce, avea un amant, şi ce dacă avea ? Spuse : „în ce mă priveşte", pur şi simplu. Tăcură. Muştele bîzîiră. Se auzi ţipătul de la un şlep printre arbori. Amîndoi se gîndiră la Sena. La acea fatalitate de-a lungul întîlnirii lor.

— Minţi, reîncepu Aurelien, mă minţi... de ce mă minţi, Berenice ?

Ea se înfioră. îi năpădise în minte imaginea apei, a înecaţilor. Zi de zi, Paul îi întreba pe soţii Vanhout : „Şi credeţi că apa e încă prea rece ca să mă scald ?“ atît încît întrebarea supăra. Ei îi apăru aievea înaintea ochilor aureola luminoasă difuză care se formează împrejurul celui care se scaldă. închise ochii şi zise : „Aurelien... nu sînt singură aici..."

!nu-i înţelesese spusa din. prima clipă. Ce însemna

Ea clătina din cap. Clătina din cap mai tot timpul. Lucien ? Nu Lucien ? Tăcerea ţinu cît ai rupe o stofă, illois se uită la prundişul de pe drum. Refuza să se ască în chip desluşit la ceea ce ea totuşi îi spusese auri. Vorbele

ei zvîcneau domol în aerul greoi al iverii ca o zbatere a tîmplelor. Cerul nu mai era tru, fără să se fi putut preciza cînd anume încetase i fi, se impregnase de-un abur leşios de furtună, ■le cotea încotro se duce Sena... Se vedea, printr-un liş al golfului, cîmpul, colinele, păduricile îndepăr- Pe Aurelien îl bătu gîndul să întrebe : „Cine e ?“ □area i se opri în gît. Nu credea încă de-ajuns în mţa acelui personaj, în existenţa nenorocirii lui, ca străduiască într-adevăr să-i dea trăsăturile unui t. Se pomeni întrebînd : „Şi... dumneata îl iubeşti ?“ iunci Berenice ridică ochii către cerul spălăcit. Peste se împînzea o jilăveală de sudoare insuportabilă. >h, cerea prea mult de la dînsa. Nu putea să răspundă : *Iu* la această întrebare a lui Aurelien. Ce ar fi îndrituit cest *nu ?* N-avea dreptul să răspundă *nu* lui Aurelien, n mod precis, cînd Paul se încredea încă într-însa. Se)rindea pe negîndite într-un joc de sinceritate, din care iu vedea latura neloială. Şi mai întîi faţă de ea însăşi. >e temea şi de dispreţul lui Aurelien, dacă mărturisea că iu-1 iubea pe cel cu care plecase... Cum era mai uşor lecît *nu,* zise : „Da...“, întorcînd capul.

în acel moment se auzi strigîndu-se : „Aurelien ! Aure-ien!“ şi nişte siluete se mişcară în grădina lui Claude Mo-Let. O rochie de culoare deschisă, un bărbat... Rose şi îlaise se întorceau.

— Prietenii dumitale te cheamă... Nu pot să-i văd... \ dio, Aurelien !

Se uită la ea cum fuge. îşi încovoia umerii, se prefăcea :ă nu merge iute... în trecere smulgea cîte-un fir de iarbă... Irumul înfundat între margini înverzite cotea... Iubea, pusese că iubea... Cine e ? Aurelien ar fi vrut să strige : .Cine e ?“ îl înmărmurise pe loc acea mărturisire de necrezut. Minţea, halda de ! Nu. Nu minţea.

— Ei bine, scumpul meu, zise Rose, ce oare te-d schimbat în statuie de sare ? Te-ai întâlnit cu cineva ? se păruse c-am zărit...

— E o eroare, făcu el. Sînt la dispoziţia dumneavoas Ne întoarcem la Paris ?

LXVII

Cînd Adrien Arnaud privea înapoi, nu putea negal anumită amărăciune. Nu că nu-şi cîştigă îndeajuns pîinl cea de toate zilele, nu că n-are temeinică speranţă I viitor. împlinise douăzeci şi opt de ani, mergea pe douJ zeci şi nouă, ceea ce nu înseamnă că e prea bătrîn ; Bal bentane fusese un ajutor de seamă în drumul său, I scăpase de sărăcie, îndată după război, după falimentJ părintesc ; şi Adrien progresa încet, dar sigur alături d el, procurîndu-şi plăceri modeste, locuind la nişte veri car îi dădeau posibilitatea să facă economie, neplătind camera' iar Isabelle, soţia gazdei sale, era, la urma urmei, < metresă plăcută, îngrijită, pe care ar putea întotdeaun; s-o părăsească uşor, fără scandal, în ziua cînd Adriei s-ar duce să locuiască într-altă parte. Moştenea de li tatăl său, de la care n-avea nici pielea galbenă, nici sta tura măruntă, un puternic spirit de economie. Ştia si se mulţumească totdeauna cu ce-avea, punea deoparti chiar, şi cumpăra nişte *Royal Dutch* şi nişte *Mexicai Eagle* [LXXX] a căror cotă în urcare o privea cu satisfacţie. Toat< acestea nu înlăturau amărăciunea.

Timpul trece, şi nu va fi fost decît asta, nu va fi avu decît astea... Cu sentimentul că merita mai mult. Ori cum, cînd îşi juca partida de bile, la Serianne, şi cîn< era încă moştenitorul acelor *Nouvelles Galeries,* şi cînc precumpănea în grupul *Pro Patria* pe care îl fondase, ş în rîndurile tineretului din oraş, Adrien Arnaud păre< că-şi ia zborul într-un fel de nimb de aur ; în ce scop încotro, nimeni n-ar fi putut s-o spună... Desigur ni pentru această carieră de om de încredere al lui Barben

LXXX **Acţiuni ale unor societăţi petrolifere.**

[1] **Crucea de război, decoraţie conferită soldaţilor care s-au distins pe cîmpul de luptă.**

-fiul, camaradul său, în fond mult mai puţin strălu- ecît el, deşi mai studios, care va ajunge, fără îndoială, redea, un bun succesor al doctorului şi nimic mai t. Cum se întorseseră lucrurile ! Trebuia să-i dea drep- lui Edmond : ştiuse să se descurce în viaţă. Şi nu se de dragii lui colegi. Ce-ar fi făcut Adrien fără el ? lu toate acestea nu era drept. Cu războiul pe care îl se. Un război nu ca oricare. Cruce [LXXXI] ca a sa nu se ăra pe degete. Ca luptător în atacuri periculoase, vorbă despre vreunul mai bun decît el. Parcă era acut, care îl urmărea într-adins, Adrien se aflase peste înde se îngroşa treaba, la Mort-Homme, la Vauquois, parges, l'a Verdun.

ir fi vrut să rămînă în armată, dar ca să-şi vadă dru- închis de către cei care trecuseră prin Saint-Cyr, nu. Producerea în treburile vieţii civile fusese al naibii frea. Dacă n-ar fi fost acolo Edmond... Şi chiar cu :u Edmond. Se supusese la orice, nu-i aşa ? La fante- lui Edmond. Cînd te gîndeşti că lucrase la taxiuri...

iod perfect. Acum, negreşit, totul era mai normal, şi avea încrederea patronului. A patronului ! Nimic de ă tipul acela căruia îi dăduse puncte înainte la jocul ile ajunsese patronul ! Ce este viaţa... In prima peri- : se simţise de ajuns de umilit... Acum, nu se mai simţea. Se deprinsese. Apoi era bine îmbrăcat. Isabelle îi ţinea în bună stare lenjeria. O viaţă modestă se înjgheba. Dacă i s-ar fi spus aşa ceva, în Champagne...

Adrien nu era un aventurier. Avea ambiţie, însă nu era un aventurier. Nu s-ar fi aruncat niciodată într-o afacere în care să pună în joc mult-puţinul său. Ii ajungea că avea în spinare falimentul tatălui său. Apoi, de la tată-su moştenea acel spirit practic, care îl îndemna pe Edmond să rostească expresia prinsă de la Mary de Perseval : „Andrien e totdeauna *matter of fact* [2]“. Asta nu însemna nimic : cînd îl vedeai de-aproape pe Edmond, te mîhneai tare. Fiindcă, pe scurt, creadă cine-o vrea că era din speţa om de-afaceri ; în acest domeniu nu ştia nimic, Barbentane. Dar nimic. Dacă n-ar fi avut oameni în j^M

LXXXI **Realist, practic (engl.).**

Acel dandysm imbecil pe care-1 afişa. Acea filozofie valoare. Toate astea ca să ascundă o nulitate crasă. Pi^B cîte puţin, Adrien îşi dădea seama că devine indisp^B săbii. îi adusese cîteva servicii, patronului. Acesta ^B recunoştea, de altfel. Sau credea că i-o recunoaşte. T^l buia să-1 vezi, în strada Pillet-Will, în biroul său, peB rînd... îţi inspira milă, dezgust. H

Negreşit, n-ajunsese prin darul afacerilor, Barb^B tane. Desigur. Plăcea femeilor. în această privinţă, AdriH avea de asemenea părerile sale. Pentru că, în definitH fuseseră împreună îndeajuns de multe ori la Panier-FleuH la Serianne. Aşa încît ştia pe degete cine mi-ţi era, în matB rie de femei, patronul ! Foarte obişnuit. Adrien visa ■ acea epocă trecută, la Mărie Reboul, la gingaşa cîrlioiB ţaţă de la Panier... Revedea cîteva dintre acele şedinţB Nu. Nici un motiv, pe această latură ca şi pe-aceea a afB cerilor, pentru ca Edmond să fie cu mult mai bine cotB decît dînsul. Chestiune de noroc, asta-i totul. Şi norocJ trebuie să-1 ajuţi cîte puţin... I

Oare nu plăcea el, Adrien ? Doar îşi dădea seama bin® N-o avea decît pe Isabelle. Era lucru curios că avea suci ces la un anumit nivel social, dincolo de care nu treceai Avea plafonul său, iată. Plăcea îndeosebi vînzătoarelol de prăvălie, dactilografelor. Sînt inexplicabile aceste lu-l cruri, dar[1] ce-i de făcut ? Asta e. Trebuie s-o recunoască într-adevăr. De exemplu, faţă de drăguţa aceea, secreJ tara din strada Pillet-Will, înţelegea bine că n-ar fi avut de făcut decît un gest. Nu-1 făcea, nu din pricina lui Isabelle, nu că fetişcana i-ar fi displăcut, nu, dar lucrul ăsta îi convenea. Văd de la distanţă dedesubturile jocului : sînt prea cunoscute. Totuşi el îi surîdea. Ea începea să bată repede la maşină, foarte încurcată. Jalnic. Ah. se săturase de categoria asta. Mai ales că, în căutarea unei revanşe, în zilele cînd simţea prea mult nedreptatea, de douăzeci de ori, de treizeci de ori ceda apelului mut al fetelor de acest soi, din dorinţa de a-şi dovedi că era irezistibil... Cu satisfacţii de-astea ieftine te afunzi, te definitivezi într-o situaţie, într-o situaţie de care eşti nemulţumit. Ajungi aşa cum te construieşti tu singur, cu femeile, ca şi cu viaţa. Uitaţi-vă la Edmond : Carlotta.

[redacted] soţia, şi remarcaţi că nu e încîntătoare nevastă-sa... otta era cu mult, cu mult mai bine croită, dar, în it, ştia el ce voia, fîrtatele... o posedase... şi pe dea- •a atîtea şi-atîtea femei, uşoare, femeile măritate... Ce văzuse Adrien defilînd ! Edmond avea mania afuri- să i le înşiruie. Oh, fără să-i permită vreun ames- ci numai ca să-1 umilească, probabil. Un vechi obicei a Panier-Fleuri... Actuala, actriţa, aceea, nu era întru 1 după[1] gustul lui Adrien. Mi ţi-ar fi răsturnat-o totuşi, iceastă Rose, şi la urma urmei, ea va fi fiind desigur

• de cucerit... Dacă i-ar fi făcut ceva complimente mai jerate... însă, în adevăr, înfrunta o primejdie mare, ică Edmond n-ar fi admis aşa ceva, negreşit... şi ;ru poama asta deşălată care începea să îmbătrînească... a un umblet ales, nimic de zis. Oricum an sta lucru- îl înţelegea pe Edmond. Ea va fi avînd şi multe iscu- ?, desigur. Nu va fi fiind ca lemnul la pat. Se vedea

Toate aceste gînduri îl rodeau la inimă pe Adrien. 'u atît mai vîrtos cu cît, zi de zi, cunoştea mai bine afa- erile patronului. Vedea foarte limpede cum le-ar fi admi- istrat singur-singurel. Era obligat să dea ascultare ce- uilalt care făcea pe fanfaronul, pe filfizonul, pe cel cople- it de treburi, pe tipul covârşit de responsabilităţi. Un caraghioslîc. De la crearea Parfumurilor Melrose, cu tot Iceea ce comporta asta, începuse să se zărească, sub atitudinea fudulă, îndrăzneaţă a lui Barbentane, o nelinişte surdă pe care patronul putea s-o ascundă celorlalţi, dar nu lui. Partida de bile va fi fost prost angajată. Oh, îşi cunoştea el patronul, dacă era vorba să-1 cunoască, îl cunoştea bine de tot !

îi ştia el buba. Acest machiavelism burghez al lui Edmond nu putea să se explice în zeci de feluri. Adrien nu se interesa de asta mai întîi decît pentru că prevedea în necazurile patronului o secretă răzbunare. Dar de asemenea în curînd îşi dădu seama că asta putea să aibă oarecare urmări proaste în ce privea liniştea lui. Evident, îl secunda cît putea mai bine pe vechiul său prieten din copilărie. Interesele lor erau legate. Dacă Edmond s-ar prăbuşi, ce-ar ajunge el, Adrien ? Erau mai multe feluri

totuşi de-a înfăţişa lucrurile. Trebuie să fii stupid ca să joci totul pe-o carte. Vă repet că, deşi embiţ^B Adrien nu era un aventurier. Atunci, fără să-şi dea seai^M începu să reflecteze la ce s-ar întîmpla dacă situaţia Barbentane s-ar prăbuşi într-o bună zi. N-ar fi plăcM de loc. Pentru nimeni. Dar, în sfîrşit, de vreme ce «**H** posibil, de prisos să facă pe struţul. Să priveşti lucrurW în faţă. Iată că ajunsese un subiect obişnuit de meditaţH Mai întîi, Adrien se întreba cum să scape cu obraz cuiH din încurcătură într-o asemenea eventualitate. Apoi, puţH cîte puţin, cum să procedeze ca să întoarcă lucrurile **H** avantajul său, să se aşeze de partea celui mai tare, a intB reselor sale, să scoată un bine dintr-un rău. **B**

Se conturau, pe scurt, două primejdii pentru Edmoncl acţiunea grupului Palmede în consorţiu, de care patromB părea că nu se sinchisea de fel, şi poate că greşea... I apoi ceva părea să-1 preocupe : soţia sa... faptul că averel familiei aparţinea soţiei sale... şi că într-o zi sau într-alta.l

Toată taina Parfumurilor Melrose, şi acea combinaţi ciudată cu Aurelien Luertillois, luminaseră în această pri vinţă mintea lui Adrien Arnaud. îi îndrumaseră gîndu rile. întreţinea raporturi bune, nu cu Palmede, ci ci ginerele lui Palmede, un tip foarte şiret, bine lansat îr lumea politică. Fusese mai mult sau mai puţin silit de împrejurări ! în afacerea, pompelor de benzină, fusese obligat să-1 vadă, să discute cu el. într-o zi sau într-alta, discuţia asta ar putea să folosească. Şi după aceea, ginerele juca un joc cam diferit de cel al socrului său, nu era cu totul şi cu totul inaccesibil unor propuneri tranzacţionale... Mai întîi, Barbentane nu putea să negocieze direct cu el : de aceea era foarte firesc ca Adrien să mijlocească...

Insă ceva îi dădea de gîndit îndeosebi : anume afacerile lui Edmond şi ale soţiei sale. Dacă D-na Barbentane şi-ar da seama într-o zi sau într-alta... Degeaba îşi iubea ea soţul, la urma urmei era vorba despre averea sa, despre banii fiicelor sale. Adrien în sufletu-i socotea destul de mîrşavă partida jucată de către Edmond. Era cu totul de partea lui Blanchette, nu din simpatie în mod precis, dar pentru că era de partea familiei, de partea copiilor, de partea căminului. Şi apoi, asta îl înălţa în propriii ochi

cînd simţea că totul îl ducea în direcţia aceea. Putea după pofta inimii să-1 condamne pe Edmond pe acest plan. Avea de partea lui onestitatea, curăţenia. Se complăcea într-acestea întrucîtva.

Oare asta îi dădu ghes să se intereseze mai mult decît se cuvine de afacerile lui Edmond ? Parfumurile Melrose erau un pretext comod. în privinţa acelei *l'Immobili&re* era destul de în curent, dar îi scăpau unele lucruri. Datoră mult secretarei, D-rei Mărie, care îi îngădui compulsarea dosarelor din strada Pillet-Will, în decursul ceasurilor nesfîrsite cînd era obligat s-aştepte patronul care venea sau nu venea. Trebuie în definitiv să-ţi omori timpul. Toţi îl considerau îndeajuns drept mîna dreaptă a patronului pentru ca asta să fie firesc de tot.

Ceea ce descoperi în complexitatea, în talmeş-balmeşul afacerilor lui Edmond, îl pasionă de-ajuns de repede. Neregulile erau numeroase. Era vorba îndeosebi despre a păcăli fiscul. Oh, asta nu era ceva specific străzii Pillet-Will ! Asta se face peste tot. In sfîrşit, în acest întins domeniu se trăgeau nişte chiuluri destul de caraghioase. Adrien, punîndu-se la curent, se gîndea să se informeze mai mult dintr-o curiozitate gratuită decît din altceva. Descoperi de altfel nişte argumente, nişte mijloace de atac într-o afacere atunci legată de taxiuri, împotriva grupului Palmede. Nimeni nu se gîndise la ele, şi se putea să-i folosească lui Edmond într-o bună zi... sau lui Adrien însuşi, cînd ar discuta cu ginerele în privinţa pompelor... Cu cît se afunda mai mult în toate acestea, cu atît mai mult avea respect faţă de acea maşinărie enormă a societăţii ; şi cu atît mai puţin îl avea faţă de toţi amatorii, faţă de neserioşii de rea-credinţă de teapa lui Edmond, care se amestecă în toate astea, fără să înţeleagă nimic din ele ; treaba continuă să meargă pe alături de ei, şi ei cred ori simulează a crede că diriguiesc. Jalnic ! Nişte para- ziţi. Intr-adevăr, dintr-un moment într-altul, dacă D-na Barbentane ar Vrea să divorţeze, ce s-ar alege de acest fals om cu vază, de acest personaj parizian, care începea să treacă drept un şef de mare industrie ? In ochii cui de altfel !

— Domnişoară Mărie, dă-mi dosarul acela... Ştii, afacerea terenurilor dintr-al XVIII-lea arondisment... o învelitoare roz, mi se pare...

Ea îl privea, secretara, el fu nevoit să repete. Nu era urîtă, fetiţa asta. în timp ce era aplecată să caute învelitoarea roz, nu putu să se stăpînească să nu-i mîngîie gîtul. Ea se înfioră. Nu se îndepărtă. Căuta învelitoarea roz. El îşi închise binişor degetele pe ceafa slăbuţă pe care se răsuceau în bucle subţiri şuviţe blonde. Degetele sale de stăpînitor.

în ziua aceea era într-adevăr vina lui Barbentane. Adrien avea absolută nevoie să-1 vadă, să-i ceară o semnătură, şi celălalt nu sosea. Aşa încît, în biroul de director, Arnaud se aşeză comod într-un fotoliu, citind, citind. Scotea note. „Nu ştiu, murmură D-ra Mărie, dacă ar fi trebuit...“ La ce se referea ? La măruntele gesturi nerespectoase de adineauri sau la dosarele pe care le scosese dintr-o mobilă fără ca el să le fi cerut ? Fata asta era inteligentă. Vedea bine ceea ce voia el şi îi împlinea dorinţele înainte de-a şi le exprima. El îi surise :

— Nici o grijă, domnişoară Mărie, iau asupra mea răspunderea...

Ea ieşi din birou cam încurcată.

Cum Edmond o dată mai mult nu venise la întîlnire, Adrien se hotărî să se ducă să-1 plictisească la el acasă. Avea nevoie să ia aer, să umble. Trecu pe bulevarde, pe la Concorde, pe Cours la Reine... Oricum, Barbentane nu va fi acasă desigur... Atunci, de ce să se ducă la dînsul ? Adrien nu-şi punea întrebarea asta. îi trecea prin cap un gînd nedesluşit în care se amesteca imaginea lui Blanchette Barbentane. Era ciudat : niciodată nu-i venise în minte să se uite la soţia lui Edmond. Nu putea să-şi închipuie destul de clar cum anume arăta ea, faţa ei. Nici drăguţă. Nici urîtă. Cam greoaie. Se gătea prost poate. Cu cineva alături de ea care ar putea să-i spună... Totuşi Edmond o fi poate acolo. Acest Paris primăvăratic avea un farmec nemaipomenit. Dacă n-ar umbla într-însul toate maşinile astea. Grădinile de la Trocadero erau pline de copii şi la ora cinci. De-a lungul cheiului Adrien nu se grăbea. Cu cît ar ajunge mai târziu, cu atît ar avea mai mulţi sorţi de izbîndă... îi plăcea cartierul acesta de

oameni într-adevăr bogaţi. Urcă pe scara metroului la Passy.

Cu toate că, dacă ar fi avut mulţi bani, nu i-ar fi plăcut să locuiască acolo. Ar fi căutat ceva mai aristocratic decît strada Raynouard. Pe malul stîng. Ridică nasul şi smîrcîi un pic punînd ochii cu jind într-un fel critic pe marele imobil unde locuiau soţii Barbentane. Temniţele astea de lux... Apoi strada e strimtă... E de-ajuns un camion ca s-o astupe, ca de pildă acela care vine...

Deodată începu s-alerge, înainte de-a se fi gîndit ce făcea. Oamenii strigară. Luase în braţe acel mic pachet de lenjerie şi de dantelă, sărea în lături înaintea monstrului, piciorul îi alunecă, primi lovitura... Simţi cerul clătinîndu-se şi un zgomot monstruos de frîne strînse, un miros de praf şi de păcură...

L-au ridicat. Nu, copilul n-avea nimic. Micuţa Marie-Victorie plîngea, guvernanta îşi agita braţele negre, şoferul amărît dădea explicaţii agentului... Vai ! O durere îngrozitoare în picior... o slăbiciune... Adrien căzu din nou. Nu putea să meargă. Omul în bluză care îl susţinea îl întrebă. El strînse buzele, apoi surise : „Nu-i nimic, zise el, cred că mi-am rupt piciorul..."

Se uita la guvernanta şi la copiii lui Edmond. Salvase fiica patronului. Avu încă o slăbiciune. „Nu poate să stea în picioare[11], rosti o voce de bărbat. Iar alta : „Trebuie să-1 ducem la farmacist..." După aceea, o femeie ţipă, se cuvenea să fie guvernanta : „însă e D-l Arnaud ! Un prieten al domnului !“ Ea stătea în genunchi lîngă dînsul, el deschise ochii.

— Nu-i nimic, zise, o să se aranjeze curînd...

— Aţi salvat-o pe micuţa...

Asta da, o salvase pe micuţa. îl stăpînea un fel de beţie. îi plăceau copiii. Şi apoi... Era încă prea slab ca să tragă concluzii din acest fapt nou, extraordinar, hotărîtor...

— Nu, piui guvernanta, nu la spital, Doamne fereşte ! E un prieten al domnului ! Urcaţi-1 la noi ! Doamna nu m-ar ierta ! A salvat-o pe micuţa ! Ajutaţi-mă, domnule...

Cineva îl luase pe Adrien de subsuori, un altul vrînd să-1 apuce de picioare atinse piciorul bolnav. El dădu un ţipăt.

Cu mii de precauţii, trei oameni, pe care îi vedea ca prin ceaţă, îl duseră în casă, acolo, drept în faţă. Ca să-1 bage în ascensor fu o întreagă poveste. Guvernanta striga : ,,Eu urc pe jos, să pregătesc patul, să telefonez doctorului !“

Durerea din picior era groaznică.

Intîmplarea, miraculoasa întîmplare...

LXVIII

Nu trebuia ca soţii Vanhout să înţeleagă ceea ce se petrecea. Paul Denis respiră adînc, îşi şterse fruntea cu batista. Alergase, degeaba alergase. 11 supăra cămaşa de mătase artificială, butonul de la guler sărise. înghiţi lacrimile pe care îi venea să le verse. Zăgăzui pofta de-a plînge. N-o să plîngă. Să nu plîngi e de-o uşurinţă neaşteptată. Oricum să iei masa cu toată lumea... Nu putea să zăbovească în camera cu perdeluţe în carouri roşii. Ar fi vrut să stea acolo, în faţa dulapului deschis, cu flaconul gol lăsat pe masa de toaletă, cu nişte hîrtii pe jos, cu patul încă desfăcut. Să se închidă acolo cu mîhnirea lui. Ce-ar fi gîndit ceilalţi ? Coborî. Gingaşa D-nă Vanhout îi întinse scrisorile primite : „Nu v-aţi luat corespondenţa, domnule Denis...“ Părea că-1 priveşte cu milă. Ah, nu, bine ziceţi. Avea două scrisori, o revistă, un ziar. „Mă iertaţi, doamnă, nu voi prinzi astăzi... Nu vă anunţ prea tîrziu ? — Nu, nu, n-are nici o importanţă, domnule Denis !...“

Ce aprilie .timpuriu şi blînd ! In dimineaţa asta Paul putuse pentru prima dată să se scalde în Sena. încă nu era cald, ca'ld, însă ce plăcere, apa, ierburile, şi chiar mîlul de la mal unde îşi înfigea picioarele goale ! Soarele era arzător de pe-acum, şi Paul avea extremitatea de jos a gîtului aurită spre piept, unde cămaşa se întredeschidea. Ar fi vrut s-o ia cu dînsul pe Berenice la cîmpul închis de garduri, de lîngă fluviu, unde s-ar putea în linişte face băi de soare. I-ar fi şterpelit cartea englezească, în timp ce ar fi început să citească manuscrisul acelor *Pro- menades noires,* pe care tocmai îl isprăvise, şi din care Berenice nu

cunoştea decît fragmente. Drept reacţie, aler-

[redacted] în plin soare pe drum, coborînd spre Mou- . Iar acolo găsise camera goală şi scrisorica : „Plec, 1, dragul meu. Nu voiam să te mîhnesc. E o greşeală, im nof împreună. Să prelungim greşeala ar însemna omit o mare vină... Nu plînge prea mult, gîndeşte-te tceva : ai viaţa ta, ai ceea ce scrii (adu-ţi aminte că-mi e mult ceea ce scrii), prietenii tăi... Nu sta singur... te şi îi reîntîlneşte. Nu ţii la mine atîta cît crezi. iestrel va fi născocit ceva interesant, sînt nou-veniţi ’iaţa Pigalle... Să nu-ţi dai osteneala să mă vezi. Nu-i [redacted] mai bine să ne despărţim aşa deodată, fără ţipete, scene, în chip cuviincios ? Hotărîrea mea e de ne- nutat. Am plecat pentru totdeauna, înţelege-mă, zău. petrecut împreună aproape trei luni de zile, sfîrşi- iernii, sosirea primăverii. Iată acum, primăvara s-a rs. Ne despărţim. Mă voi gîndi totdeauna cu mare ere la aceste trei luni de zile. Să nu le stricăm farme- nu-i aşa ? Nu face schime din nostima ta guriţă. La - îă vieţii mele. Iţi mulţumesc mult că mi-ai dat-o ta[1] în tot acest timp, că m-ai ajutat cu adevărat în- n moment greu. A trecut acum. M-am înzdrăvenit ec. Te îmbrăţişez cu dragoste,

Berenice. “

le le spusese soţilor Vanhout la plecare ? E de presupus că ei cunoşteau pricina plecării sale ? Cum îşi explicau că Paul nu fusese acolo cînd ea îşi lua tălpăşiţa ? că n-o întovărăşise pînă la Vernon ? Să înduri, vai, mila oamenilor !. Trebuia să se poarte ca şi cum totul era natural, plănuit. Să facă pe insul în curent... Ce tren luase ea ? Cel de douăsprezece şi treizeci poate. Trecuse de douăsprezece şi un sfert. Ce ghinion ! Dacă[1] s-ar fi întors cu zece minute mai devreme, cu bicicleta, avea timpul s-o mai găsească. Dar acum... Dacă ar fi sărit în maşina lui Vanhout, cu motocicleta se merge repede... însă ea putuse lua pe cel de unsprezece şi patruzeci şi şapte... Nu putea să întrebe, apoi ea îi scria să nu-şi dea osteneala s-o revadă... „E o greşeală, să fim noi împreună.“ Se mai

gîn- dea la Leurtillois. Se dusese să-1 întîlnească pe Leurtillois. Ei bine, ce-i ? Dacă era pe placul ei ! Ducă-se cu Leurtillois al ei ! Repeta acest nume care îi făcea rău. Cu nepu-

tinţă totuşi. Oare mă înşel astfel ? Ea îl iubea, uite^H iubea pe el, pe dragul ei Paul... „Te îmbrăţişez cu goste...“ Işi muşcă buzele. îi venea mai-mai să plîr^H Aici, în birouaşul cu gravuri englezeşti, cu oale de sta^M şi cu un rastel pentru pipe, cu mobilele acoperite M chintz [1] roz şi verde. D-na Vanhout părea că şterge praf obiectele, şi se uita la dînsul fără să ridice oclH El îşi dădu seama că nu-şi citea corespondenţa, şi că avM în mînă, deschisă, scrisoarea de la Berenice. Rupse B plic şi scoase conţinutul. H

Era o scrisoare de la editorul său care cerea aceB *Promenades noires;* spunea că un desen de Picasso B ajuta vînzarea, mai ales dacă în ce priveşte tirajul B lux, s-ar putea avea mai multe... Trecea peste pragul uşB

— Ştii, domnule Denis ! strigă Vanhout, stînd pe viB lîngă motocicletă, sub şopronul care slujea drept gara] am pus să se acordeze pianul! Domnişoarele sosesc astă] după-amiază... Ele cred negreşit că ai să cînţi pentru ncl deseară ! **I**

Domnişoarele erau homosexualele. Era sîmbătă. Paul mormăi nişte vorbe. De cele mai multe ori... Se îndepărta prin cîmpia semănată cu trifoi. Voia să dea impresia ca urma să ia prînzul la familia Murphy. I

Ce-avea oare de făcut acum ? Să stea în Giverny ? sa se resemneze ? Să cînte din pian la urechile unor femei care se drăgostesc una cu alta, să joace şah cu Vanhout, să-i scrie lui Picasso ca să-i ceară desenul făgăduit, lui Roussel unele consideraţii asupra revistelor de curînd apărute... Ah, scîrnă !

O porneşte pe drumul înfundat între margini înverzite. Simţea că i se urcă lacrimile spre ochi. Se uita la pămînt, la făgaşurile încrucişate, la iarba de pe taluzuri, la fluturii bruni şi albaştri... La cotitură, stingheri din- tr-ale lor pe nişte îndrăgostiţi : pe-o fată de prin acele meleaguri care ţinea pironit locului lîngă o barieră verde pe-un voinic înalt cu vestă neagră şi cu mustaţă roşcată. Bărbatul se

uită la Paul cu o expresie de complicitate. Paul întoarse capul. Cum avea oare să-şi folosească timpul... viaţa ? Ajungea în dreptul grădinii lui Monet

' **Pinză de bumbac imprimată pentru mobile.**

[redacted] îl mîhni adine. Medită îndelung şi în mod vag asu- bătrîneţii şi asupra gloriei. Era de-ajuns de bun Mo- impresionismul... Ceea ce înfăţişase odinioară... la un nit moment... Toate întîmplările care se povesteau ţinut pe seama tinereţii acestor oameni... nişte anar- poate... dar într-un cuvînt era ceva de capul lor...

îl se încheie cu o mică proprietate, cu flori. S-ar im- e să mă duc la EOrangerie, în Paris, să văd faimoasa ă *Les Nympheas...* Se zice că e foarte nebunească şi... Dacă va trebui să-1 opereze de cataractă pe Monet, ncercare grea pentru el... Avea un nepot care lucra ? uri, o namilă de om pe care Paul îl întîlnise la fami- lurphy...

Jnde plecase ea ? La Paris ? N-aivea să stea la Paris, soţii Barbentane ? la familia Amberieux ? Ei asta-i. fîndi deodată la Aurelien. îl văzu pe Aurelien aievea aţă. Avu o strîngere de inimă. Dar nu, dar nu : totul fîrşise între ei. îşi dădea seama bine că Berenice nu a de la dînsul ca să dea peste Aurelien. Nu. Se întor- acasă la soţul său. Era evidenţa însăşi. O încercare [redacted]evoltă, o fugă... O paranteză în viaţă... Trei luni de .. Nici măcar trei luni... Şi întoarcerea în căminul eonii. Rîse în silă. O mic- burgheză ca şi celelalte. Haide, trebuia să se mai gîndească la asta; Să-i sfîrîie lui îiele după dînsa ? Nici aşa ! Ce voia ea altceva ? Viaţa ra prea posomorită, îi trebuise o aventură. Acum o nă n-ar fi nelalocul său. N-o să fie el at'ît de nătăfleţ. MII nu, zău. De altminteri, ea spunea bine : avea prietenii săi, pe Menestrel, avea de scris... A fost drăguţ din partea ei c-a stăruit într-acest fel... „Adu-ţi aminte că-mi place mult ceea ce scrii...“ Avea o delicateţe naturală în firea ei, Berenice. Oh, Dulceaţa-Mea, Dulceaţa-Mea !

Visarea lui căpăta o formă de-o precizie cumplită, fizică. Ajungea la malul fluviului Sena, acolo unde se scăldase adineauri. Se uita la insula din faţă, dar nu insula o vedea. îl apuca teama de noaptea care urma să

vină. Berenice avea dreptate poate : să nu stea în Giverny, să ajungă la Paris, în Piaţa Pigalle, la lichiorul de mandarine, la prietenii săi... Te poţi refugia în cinematograf cînd te simţi rău cu-adevărat, noaptea sînt. lumini peste lumini. Pe la miezul nopţii, pe la unu, la „Lulli’s[11], o să-1 mtîlnească pe Leurtillois, o să se poată convinge cel pi^H că Leurtillois era singur şi trist... Cine ştie ? Va bea^H pahar cu Leurtillois...

Apa nu era prea curată acolo unde se scăldase Ducea cu dînsa aşchioare de lemn, surceluţe. Se vec^B vărsîndu-se acolo, de-o culoare mai verde, apa din Ep^B rece, şovăind parcă să se piardă în curgerea celei m^B De după copaci, dintr-o înfundătură a malului, din dr^B tul căsuţelor unde se dezbrăcase, Paul se îndrepta H susul apei spre acel afluent, agale, nehotărît. în PaB sau nu în Paris ? Lăsă în urmă cărarea care ducea ■ pod, la ieşirea din sat, pe unde se mergea la ecluze, B unde îi plăcea lui Berenice să meargă. Berenice... făcuB calea întoarsă la Lucien al său — era oare, Doamne, <■ putinţă ? îşi aminti în chip brutal de nişte vorbe n care nu le putuse auzi fără să nu se înfioare. Niş« vorbe din gura lui Berenice. într-o noapte. într-aceB stare de cedare deplină în care ea îi era ca umbra însăşi caldă şi moale. Se strînsese lîngă dînsul, el nu se desprin sese cu totul de plăcerea care îl cotropise, şi ea murmu rase cu înflăcărare : „Nu poţi să ştii ce minunat e ui bărbat cu amîndouă braţele sale !“ Vorbe cumplite care venindu-i din nou în minte acum, îi încreţeau carnea pt trup iarăşi. Se întorsese la Lucien al său !

Paşii îl duceau pe Paul spre casele mute ziua namiaza mare. Arşiţa soarelui îl ameţea de cap. Apăruseră deja muşte burduhoase şi se auzea că un cal azvîrlea din picioarele de dinapoi în grajd. Paul apucă în chip foarte firesc pe drumul care venea de la Murphy. îşi aminti că nu deschise decît una dintre cele două scrisori, şi că îşi ţinea corespondenţa în mînă. A doua scrisoare era nota de plată de la dentist, cinci sute şaizeci şi cinci de franci, iar ziarul conţinea un articol despre Deschanel, care tocmai murise, sub titlul : *Un ilustru calomniat.* Paul înlătură banderola de pe *La Cagna,* îşi aruncă ochii la clişeele, la fotografiile de război, la amintirile cu pri-

[1] **Imaginea aceasta, a dragostei supreme, este constitutivă gîndirii lui Aragon. Iată că o reia, în 1971, în prefaţa consacrată reeditării romanului său *Blancfte ou* l'oublt, referindu-se la moartea soţiei sale, Elsa Triolet, în următoarea mărturisire cuprinzătoare a sfîşietoarei dureri : *ete son ombre. A ces pieds attach£e".* (I-am fost umbra. Legată prin dragoste de fiinţa sa.)** vire la regina Ranavalo \ la un articol despre cîntecele de la *Chat Noir.*

Intr-una dintre rubrici era un articol de Fuchs împotriva lui Menestrel : un articol de-o rea-credinţă şi de-o răutate de necrezut. Paul scrîşni din dinţi şi urlă. Cîte nerozii scîrnave îndrăzneşte să-şi permită acest Fuchs... Menestrel era mai presus de aşa ceva, bineînţel°s, dar totuşi ! Culmea era că se aflau în articol nişte vorbe curtenitoare la adresa lui Paul Denis. Era la mijloc una dintre acele viclenii ale lor, ale ziariştilor, de-a învrăjbi pentru a stăpîni, de-a vîrî bănuiala între prieteni. Ce oare avea să creadă Menestrel despre asta ? Paul învîrtea prin minte termenii unei scrisori către Fuchs : *Domnule...* merita oare să-i zică „domnule[LXXXII] [LXXXIII] ? *Lichea* ar fi stilul cel mai potrivit. *Domnule şi dragă lichea...* esta spune tot. Ziceam deci : *Domnule şi dragă lichea, ce oare te îndreptăţeşte să afirmi că am talent...* nu, e slab... *Mă întreb in. treacăt cine îşi permite, în închisorile unde dumneata iţi comanzi articolele cu reducere de preţ, să-mi decearnă brevete* de... în sfîrşit, ceva de acest fel... şi apoi : *între Menestrel şi mine nu-şi află loc ritul dumitale scîrnav...* Cam aşa o s-o mitocosesc scriind-o. Constituiau marele succes al lui Paul Denis, scrisorile de soiul ăsta. Produceau totdeauna catastrofe, burduşeală. Zicea el că-i plăceau la nebunie- chestii de-astea. în realitate, nu le putea suferi. însă trebuia să-şi întreţină faima. De data asta, gîndul de-a se lua la bătaie nu-1 supăra. L-ar abate de la alte ale sale. Şi apoi soiul de fost combatant din *La Cagna* îi întorcea maţele pe dos, dar n-avea ce face ! Acestui pezevenghi de Fuchs ce i se spusese la *Deux Magots ?* Emisese nişte cecuri fără acoperire, imitase

---

LXXXII **Ranavalo-Manyaka a III-a, regină a Madagascarului (1862—1917), se**
LXXXIII**urcă pe tron în 1883, fiind detronată în 1896.**

nişte semnături... Una dintre victimele sale îl scosese din încurcătură, unul pe care escrocii îl distrau totdeauna, se pare... Fireşte, inşi de ăştia îşi permit totdeauna să-1 atace pe Menestrel ! Cînd te gîn- deşti ! Ce oare îi povestise Berenice despre Fuchs într-o zi ? Că Berenice îl cunoscu pe Fuchs, era la mijloc una dintre acele sminteli cum nu se află decît în Paris.

Unde oare găsi-voi cei cinci sute şaizeci şi cinci de franci ? Dacă i-aş trimite lui Roussel nota dentistului ? La urma urmei, o va achita probabil. Eu, eu îi voi da în dar un mic desen de Kisling, am de-astea sumedenie... nu că desenul l-ar interesa... dar nu-i atît de stînjenitor...

— Ho, ho... oh ?... Se poate să mă urc ?

Pe scăriţa întunecoasă a D-nei Fraise, ghetele butucănoase ale lui Archie coborîră iute pînă la jumătatea etajului, şi Murphy aplecîndu-se strigă : „Paul !" cu acea rotunjire ianchee a silabei, datorită căreia Paul Denis, francez, se îndoia totdeauna că despre dînsul ar fi fost vorba.

— *Do come up, Buddy !* [1] Urcă-te odată, Paul !

Molly era pe sofa, cu un şervet legat peste cap, fumînd din pipă, cu burta între perne, cu un păhăruţ şi cu o cafea între cărţi alături ; citea cu sîrguinţă măruntele anunţuri din *l'Intransigeant.* Rămăşiţele prînzului zăceau pe mescioara rotundă şi pe jos. Aerul duhnea a fum şi a miros de peşte prăjit.

— Ai luat masa... Did you really ? [2]... fiindcă e uşor... Stai jos...

— Mulţumesc... am prînzit...

— Atunci coffee ? Şi n-o să refuzi rachiul ? *I know you !* [3]

Cu degetul cel mic ameninţător, cu un ha-ha-ha din fundul gîtlejului, cu gesturile largi ale femeii de lume, cu capul ridicat avînd o expresie de complicitate, cu ochii pe jumătate închişi... Molly era la apogeul stilului său de amfitrioană... Evident, aşa ceva nu se refuză...

Archibald Murphy, aşezat turceşte, cu file de hîrtie cîte patru sau cîte cinci în teanc, şi cu cărţi vechi deasupra, vorbea despre Diderot. Descoperea înrudiri între *Jacques le Fataliste* şi *Les Promenades noires.* Se

uita la Paul pe deasupra ochelarilor imaginari : „Este o singură deosebire... această deosebire... că *Jacques Fatalistul* nu este o lucrare de tinereţe... şi cînd vreau să vă compar, pe Diderot cu dumneata, sînt obligat să-mi imaginez... să-mi

[1] Vino sus, Buddy ! (engl.).
[8] Cu-adevărat ? (engl.).
[8] Te cunosc ' (engl.).

imaginez un Diderot de douăzeci şi doi de ani... ori un Paul Denis de patruzeci şi cinci... Cum oare vei părea la patruzeci şi cinci de ani, mă întreb ? Cu burtă... şi deja cu părul gri... cînd vei fi un bărbat în toată puterea cuvîntului... *I mean... no longer a boy...*[1]

— Nu voi avea niciodată patruzeci şi cinci de ani, zise Paul.

Molly reîncălzise cafeaua. îşi desfăcu şervetul care îi strîngea capul, dar părul nu i se uscase încă, şi avea o înfăţişare de-ajuns de jalnică de cîine plouat. îşi dădea osteneala de a-1 înfoia fără prea temeinic rezultat. Ea întrebă :

— Ce mai face înalta şi puternica Berenice ?

Paul nu răspunse. în faţa ciobului său de oglindă, Molly îşi desena sprîncenele. Fu uimită de tăcerea din jur şi se întoarse. Archie era foarte ocupat cu strîngerea foilor sale şi le aşeza în teancuri regulate. Nu observase că Paul se schimbase la faţă. Dar Molly se repezi :

— *But, don't you see he is crying* ?[LXXXIV] [LXXXV] Paul, Paul, scumpul meu... Ce este ? *You brute* [LXXXVI], cu Diderot al dumitale ! Paul, bea cafeaua cît e caldă... Nu, nu, nu răspunde nimic... *Have an other drink !* [LXXXVII] Cu mine... *Take it easy* [LXXXVIII] [LXXXIX]*...* Oh, Archie ! Nu vezi niciodată nimic ! Diderot ! *I ask you ®...*

Era în picioare, cu totul descumpănit. Murphy întrebă : „A plecat ?“ şi Paul zise da din cap. Atunci urmă o adîncă tăcere. Molly lovi încet şi de mai multe ori cu

---

LXXXIV **Vreau să spun... cînd n-o să mai fii un flăcău (engl.).**
LXXXV**Dar nu vezi că plînge ? (engl.).**
LXXXVI**Bruta (engl.).**
LXXXVII **Mai bea un pahar ! (engl.).**
LXXXVIII**' Ia-o încet (engl.).**
LXXXIX**Te întreb (engl.).**

mîna pernele, îi puse una sub cap lui Paul, îl sărută pe frunte. Ea mirosea a alcool. Şopti : *Poor child!*[XC] şi îi apucă mîinile. De afară se auzeau pocnetele care însoţesc falsele explozii ale unui motor. Un cîine lătră.

— Acum, făcu Molly, spune-ne tot ce ştii în legătură cu subiectul acesta...

LXIX

Taina lui Paul şi a lui Berenice nu durase multă A-reme. Ea fusese ca o grămadă de paie care se aprinde •din toate părţile : cearcă de spune cine a pus focul ! Era pe-acolo Charles Roussel : nimic periculos ca discreţia •croitorului, ca mutrele lui viclene. Se înfrînase doar să nu rostească numele doamnei, dar spunea că Paul Denis era la Giverny cu o persoană... cu o doamnă de societate... măritată... şi aşa mai departe.... se afla totuşi ceva la în- demînă ca să se aţîţe curiozitatea d-nei Goodman care prînzise la el cu Zamora, ca să discute despre efectul acelei *La Proxenete hermaphrodite* cîndva încadrate de Legrain şi aşezate ca o jaluzea, pe ţîţîni, în perete în sala de baie, aşa fel încît D-na Roussel putea s-o dea la o parte şi să n-o vadă cînd se spăla. Şi Zamora îl în-trebase pe Menestrel cine era persoana care fusese la Giverny, dar acesta n-o văzuse. Insă Jean-Frederic Sicre, muzicianul, şi confidentul lui Paul Denis, dăduse a înţelege că Zamora o cunoştea, şi că n-ar putea spune mai mult, de-ai fi tăiat bucăţele dintr-însul. Ce expresie de mister căpătau ochii săi mari ieşiţi din orbite cînd spunea astea ! Cine avusese îndrăzneala să-i vorbească - despre astea lui Mary de Perseval ? Diane de Netten-court, mi se pare, şi pe ce drum ajunsese oare ele pînă la dînsa ? Sigur e că Mary îi împărtăşise cele aflate lui Rose, şi că D-na Melrose dăduse frîu liber imaginaţiei... Giverny, drumul înfundat între margini înverzite, acea siluetă şi minciuna lui Leurtillois, nu era nevoie de prea iscusită viclenie... Cum să nu-i fi povestit ea despre toate lui Edmond şi lui Decoeur ? La institut, doctorul le încredinţase lui Zoe Agathopoulos, care se zorise a com-pleta informaţiile de la buna sa prietenă Mary. Blan- -

XC’ **Bietul copil ! (engl.).**

chette, pusă la curent de către Edmond, izbucnise într-un rîs amar. Biata Berenice ! Prea frumos într-adevăr. Ea îi istorisise numaidecît lui Adrien, căruia urma să i se ischimbe ghipsul a doua zi. O păcătoasă fractură totuşi, numai dacă nu s-ar alege cu vreo scurtare ! Doamne Dumnezeule, cînd îşi amintea de întoarcerea din seara aceea ! Ge emoţie avusese... drăguţa ei de Mărie-Victoire... Guvernanta avusese dreptate : Cum s-ar fi putut să lase să fie dus la spital salvatorul lui Mărie-Victoire ? Era des tul loc în casă şi, transportîndu-1, s-ar fi putut să-1 nenorocească. De altminteri, Adrien nu era oare cel mai vechi prieten al lui Edmond ? O fractură dublă, o arteră străpunsă de-o frîntură, mai ştiu eu ce !

Pe lîngă că i se datora această atenţie, Adrien nu deranja de fel. Adică n-ar fi prea deranjat. Dacă n-ar fi fost acolo verişoara aceea... O înaltă femeie brună, molîie cu ochii vagi, rătăciţi, care s-ar fi instalat lesne la căpătâiul D-lui Arnaud, dacă ar fi lăsat-o în voia ei, dacă nu i-ar fi explicat, oh, cu multă delicateţe ! că nu poţi veni aşa nitam-nisam, în orice moment, la nişte oameni pe care nu-i cunoşti. Şi că, evident, la spital este o tăbliţă arătînd vizitele de la cutare la cutare oră, aşa încît e mai simplu ; şi trebuie s-avem tact. Va fi fiind desigur ceva între ea şi vărul său, nu se poate să nu fie. Dinspre partea ei, mai cu seamă : fiindcă dînsul părea mai degrabă plictisit peste măsură...

Era nostim să-i auzi vorbind împreună, pe Edmond şi pe Adrien. Toată lumea venea să-şi ia cafeaua în camera prietenului, cînd Edmond era acolo. Aveau amintiri comune : copilăria, orăşelul meridional unde crescuseră, partidele de bile pe zidurile de apărare şi poznele lor de înainte de-a împlini douăzeci de ani. Blanchette îi asculta cu uimire : descoperea un Edmond diferit de soţul său, un băietănaş pe care îi părea rău că nu-1 cunoscuse, atît de simpatic, şi, de voie, de nevoie, în ochii ei Adrien coincidea întrucîtva cu Edmond de-atunci. Un erou, de altminteri, Adrien... Edmond, i-o spusese : în război se purtase minunat. Nici o mirare, judecind după curajul pe care îl avusese de-a se arunca sub camion ca să salveze copiliţa !

Intre acestea, Blanchette se gîndea din nou la

Aurelien. Cu amărăciune, dar şi cu satisfacţie : cu satisfacţia de-a şti că-şi pierduse prestigiul în ochii celor din jur, datorită aventurii lui Berenice. Şi că Berenice fusese a altuia, a acelui puştan... Sentimentul care s-aciuase în sufletul lui Blanchette n-ai fi putut să-1 denumeşti gelozie, era contrariul geloziei. O pace deplină cobora peste ea. Pe neaşteptate, n-o mai stingherea chiar în nici un fel să ştie că, plecînd de la dînsa, Edmond se ducea s-o întîl- nească pe Melrose. In nici un fel. Se simţea cu sufletul împăcat, cu sufletul împăcat. De asta mulţumea Domnului, pe care nu-1 rugase de prisos.

Micuţele, e lucru foarte simplu, îl îndrăgiseră pe D-l Arnaud. Cea mai mărişoară îndeosebi, care, iubind-o atîta pe sora mezină, era copleşită de recunoştinţă faţă de salvatorul acesteia. Adrien arăta atîta răbdare cu cele mici, încît nu-ţi venea să crezi ! Tatăl lor nu le deprinsese cu aşa ceva. în genere Adrien Arnaud dovedea o fire constantă[1] cu totul surprinzătoare. Or, într-asemenea îm-prejurări cineva îşi dă arama pe faţă : gîndiţi-vă bine, odihnă forţată, cînd eşti atît de activ, un tînăr care n-are treizeci de ani, şi toate măruntele necazuri ale stării de nemişcare, nu stăruiesc. Fără să mai vorbesc despre piciorul său. îţi inspiră o groază, aparatele acelea de ex-tensiune : dar era nevoie ca fragmentele să se consoli-deze, fără să se încalece unul peste altul. Ţinînd seamă că avea o fractură simplă, nu suferi prea mult într-un aparat. Dar cu o rană, pansamentul... Blanchette pentru nimic în lume n-ar fi lăsat pe altcineva să se ocupe de asta. Fusese infirmieră în timpul războiului, nu-i aşa ?

Viaţa lui Blanchette era transformată. Casa nu mai era goală, copiii nu mai erau ca nişte muşte, ceasurile în aşteptarea lui Edmond o mucenicie. Şi mai cu seamă părea că umbra păcatului se îndepărtase de deasupra ei. Nu se gîndea decît foarte arareori la Aurelien, într-un fel liniştit de tot. Evident, întorsătura lucrurilor contribuia mult la asta, contribuia mult acea despuiere de farmec poetic a lui Leurtillois datorită boroboaţei lui cu Berenice. Dar se impunea a se recunoaşte că prezenţa D-lui Arnaud contribuia şi mai mult. Parcă ea ar fi fugărit obsesia. Adrien o proteja pe Blanchette ; numai şi numai prezenţa lui acolo o calma. Cînd presimţea că în sufletu-i stătea să

renască vechiul frămînt chinuitor, o şi pornea să-1 viziteze pe musafirul imobil. Lui, i se lumina faţa pe loc. Părea totdeauna bucuros s-o vadă. Parcă n-o aştepta decît pe ea. Şi era un povestitor foarte interesant. Văzuse şi păţise multe, fără să pară după chip, cutreierase de-ajuns prin meleaguri diferite. într-una respectuos cu dînsa, nici vorbă despre vreo glumă, despre vreo vorbă nelalocul ei. însă nişte ochi elocvenţi care o urmăreau pînă în pragul uşii pe nevasta lui Edmond, cînd pleca de îa el, cînd îl părăsea.

Printre toate acestea, ministrul venise să-1 viziteze pe Adrien. Senatorul Barbentane era un om cumsecade : îşi adora nepoatele, pe care n-avea niciodată răgazul să le vadă. Păţania asta cu accidentul îl zăpăcise de tot. Pe lîngă că Arnaud... ai răbdare o clipă... ba da, negreşit... E unul dintre băieţii lui Serianne, îmi amintesc... fiul acelor *Nouvelles Galeries!* Tată-său a fost adversarul meu politic, şi chiar mi-a jucat o festă neplăcută cu privire la înlocuirea tramvaielor cu autobuze... se petrecea prin 1913... ori prin 1912... nu mai ştiu... în sfîrşit, înainte de război. Aida de, toate astea s-au întîmplat tare de mult! A scrintit-o, mi se pare, faliment... Feciorul nu e răspunzător, la urma urmei. Şi apoi lui îi datorăm viaţa copilei noastre Marie-Victoire ! întrevederea se petrecuse în deplină solemnitate. Ministrul parcă prindea cu un ac o Cruce de război de pieptul lui Adrien : „Tinere, familia dumitale s-a luptat odinioară cu a mea. însă toate acestea s-au uitat... între oameni de treabă... Sîntem cu toţii francezi... După ce te vei restabili, treci să mă vezi la minister. Dacă o să pot face ceva în interesul dumitale... îmi promiţi ?“

Adrien era de felul său într-adevăr cam simţitor la ridicol. Accentul meridional al senatorului îl mişcă mai puţin decît un altul : era la fel cu al lui, însă mai apăsat doar, fiindcă Adrien după război se străduise să-1 lepede, scăpase de el. Dar mai ceva decît de ridicol era mişcat de faptul că un subsecretar de stat se deranjase ca să vină să-1 viziteze. Dacă i se zicea ministru ca să sune mai bine, în ochii lui Adrien Arnaud subsecretar de stat părea totodată mai misterios şi mai real. Zăcea în sufle- tu-i, de totdeauna, un respect profund de tot ceea ce este oficial, de putere, de stat, de guvern. Binecuvînta accidentul care

îi atrăsese aceste curioase vacanţe, aceste îndelungi ceasuri de visare, această aventură căreia îi presimţea finalul, consecinţele.

Isabelle îl deranja : reprezenta întrucîtva viaţa-i trecută care se crampona, mediocritatea sa. De ce ţinea oare să-1 urmărească stăruitor aici ? Cînd compara camera unde se afla cu odaia pe care o avea la verii săi ! Ţinînd seama că ardea de nerăbdare ca să fie singură cu dînsul, iui îi era teamă să nu-i surprindă cineva, cînd s-ar deschide o uşă, servitorii, D-na Barbentane... Nu se cade să te dedai la de toate în casa omului. Isabelle asta, prea pupăcioasă ! Nu e chip să-i bagi în cap aşa ceva.

Deci era preferabil să ia din timp toate măsurile necesare. Dacă D-na Barbentane ar băga de seamă ceva... Adrien îi făcu nişte mărturisiri. Niciodată n-ar fi cutezat... şi apoi din pricina vărului său... discreţia o avea în firea sa... dar, în sfîrşit, mă înţelegeţi, doamnă... să nu vă faceţi o părere proastă /despre mine, aş fi desperat... însă Isabelle nu-şi dă seama. încît e cu totul din vina ei. Şi apoi Adrien avea încredere în Blanchette. O încredere desăvîrşită, iraţională.

— Dumneata nu mă cunoşti, zise ea.

îşi ridică spre ea ochii elocvenţi. Oh, ba da, o cunoştea, mai bine decît credea dînsa. Legăturile lor se stabiliseră într-un fel atît de puţin convenţional.

— Bine, făcu ea, vorbeşte-mi despre vara dumitale... O iubeşti ?

Ar fi fost foarte urît din partea lui să răspundă că n-o iubea. Desigur, avea pentru Isabelle o adîncă afecţiune, dar cam iritată. Dura de-un cîrd de vreme. Adrien nu era omul legăturilor amoroase de scurtă durată. Dar fidelitatea se istoveşte cînd n-are drept temei dragostea, adevărata dragoste. Se impunea să spună că asta se înjghebase întrucîtva din joaca fatalităţii. Locuia laolaltă. Văru-su era adeseori absent. Lucra în serviciul unui mare magazin de grîne, import, şi era dator să se ducă la Marsilia, la Saint-Nazaire... Atunci, într-o casă goală, un bărbat şi o femeie, tineri...

— Iartă-mă, zise Blanchette, am nişte ordine de dat...

LXX

— Oh... oh... Ca o intrare, e o intrare !

Lumea se îmbulzea pe terasa cu farurile turnante. Valeţii însoţindu-şi stăpînii, în livrelele lor aurii, formau un şirag, ceilalţi se strecurau pe malul dimpotrivă al bazinului, cei nou-sosiţi se dădeau jos pe nisipul mov.

I peisajul cu întinsu-i codru deschis spre o pajişte erită de-un covor cu fire de aur, imens şi cu arbori ăviţi, cu fiecare frunză îmbrăcată în foiţe subţiri de il gălbiu, părea o irealitate în care frumuseţea ume- goi, ţinuta de toată nostimada a bărbaţilor împo- naţi cu deghizările cele mai contrastante, o ameţeau juns de uşor pe Blanchette, pe care Edmond o tîrîse i sine acolo din motive proprii. Nu se prea ocupa de o lăsa pe mîinile unui englez pe care tocmai i-1 entase, de teapa oxfordienilor, gras şi roşcat, între i vîrste, îndeajuns de gol, c-o lance, c-o pavăză şi c-o i zale de fir auriu. Cum se numea ? Un om peste jră de bogat în tot cazul.

>e trei luni nu se vorbea decît despre această serată aris ; cine ar fi consimţit să lipsească de la serbarea lui de Valmondois ? Casa lui, casa desfătărilor de la *, cum zicea el, era de-ajuns de apropiată de aceea a loty de la Louveciennes. O mascase pe de-a-ntregul anouri aurite şi dăduse ordin să se zugrăvească sfin- le la scară cu pulbere de aramă. Interiorul era şi mai istic. Tămbălăul atinsese culmea pe la miezul nopţii, le mai bijuterii erau acolo ! Şi proprietatea întreagă mpresurată de imagini, de siluete, de fantome tulbu- ire, poliţişti peste tot locul, iar inşii care voiau să se să-şi bea şampania prin boschetele daurite se trezeau, ca, din senin, interogaţi de personaje ţîşnind din bordeiele de paie de prin tufişuri. Trebuie să precizăm că populaţia, stîrnită de petrecere, se masase la intrarea parcului şi dădea tîrcoale de jur împrejur, străduindu-se să vadă cîte ceva prin împletitura gardurilor de nuiele. Umbla vorba că tot acest lux provocase indignarea lumii de peste gard ; se temeau de tulburări, cei de la Prefectură. Nişte femei cu părul zbîrlit

insultaseră pe cîţiva invitaţi în trecerea lor spre parc. Astea adăugau seratei un soi de nelinişte, nu fără farmec.

Cînd cele douăsprezece femei puternice îmbrăcate în Walkyrii urcaseră cu greu scara de onoare cîntînd : *Heio-toho-Heia-ha!* după toate regulile, un doge se repezi la Blanchette cu largi mişcări de mîneci. Era Cusse

[1] **în franţuzeşte *sa folie,* însemnînd, la propriu, *nebunia sa.***

de Ballante, căruia vîntul îi zburătăcea mantaua în t^^H părţile. „Scumpă doamnă, dar ce sînteţi ? Danae, pari^M N-aţi fi putut găsi un costum'ceva mai decoltat? Aşt^M tam prilejul ca să-mi desfăt privirile !“ Se uită la îns^H torul ciudat al D-nei Barbentane. Celălalt se prezen^H „Hugh Walter Trevelyan...“ Numele acesta îi spunea c^H lui Cusse : „Nu eşti cumva Trevelyan->ul, din întîmplai^H — Da, întocmai. — Oh, şi eu îmi închipuiam că totul să fie fals şi pretenţios, aici, astă-seară ! Nu vi se p^H ceva negustoresc din cale-afară pentru un Valmondo^B această idee de -bal împodobit cu aur ?“ H

Ii părăsi cum se şi ivise. Ar fi ţinut să facă pe faH torul, cum făcea de-obicei, dar sarcina asta nu se potrivB cu decorul şi cu mantaua sa veneţiană. Totul era scăldH în sunetul instrumentelor de jaz care se vedeau pe fere^ trele deschise. Se dansa în salonul de la parter. Pe fl etajele luminate perechi-perechi rîdeau în balcoane. UB spectacol. „Rochia dumitale este încîntătoare, zise TreB velyan. Singura care n-aduce a mascaradă..?[1] I

Blanchette surise la această exagerare. îşi trecu mînJ printre marii ţechini de carton revărsaţi ca o ploaie îmi prejurul ei şi se asigură că bijuteriile sale de teatru, coliel rul, brăţările, diadema, toate erau la locul lor. Toata acele pietre preţioase colorate vădeau gustul lui Chanel.1 Rochia era tot de la Chanel. înainte de-a pleca, se dusese! să se arate lui Adrien. Uimirea lui o bucurase. Foarte] sincer vorbind, Adrien îi spusese că era frumoasă. Era obişnuit cu amfitrioana sa, dar această arătare a bogăţiei, această Danae acoperită de aur şi de pietre preţioase îi mersese la inimă. Blanchette fusese foarte mişcată de exclamaţiile lui Adrien. în fond, ar fi rămas lîngă el cu dragă inimă, mai degrabă decît să fi venit să lîncezească pe-aici. O dată ce văzuse toată priveliştea dintr-o aruncă-

tură de ochi... Dar trebuia s-aştepte bunăvoinţa lui Edmond.

Trevelyan în trecere apucase nişte cupe de pe tava unui valet. Se aşezară la o fereastră, mai la o parte. îşi vorbeau englezeşte. Englezul se mirase de măiestria ei de-a vorbi limba lui :

„însă dumneata eşti americană !“ Ea rîse uşor : „Credeam că mă dezbărasem de accentul meu... Am trăit în rica...“ Deodată[1], nu mai auzi ceea ce spunea el. Prin tul lor trecea o pereche ; Diane de Nettencourt, în a-Vînătoriţa, cu stele prin păr, ţinînd doi mari ogari, îrbatul, unul dintre puţinii în fracuri negre, cu o ă de aur pe faţă şi cu o perucă daurită. El o salută lanchette. Ea îi întinse o mînă indiferentă.

Dumneata, Aurelien...“ şopti ea. Iată deci pentru ce fia ea acolo. Era fatal să se reîntîlnească la un ent dat unul în faţa celuilalt. Ii păru ciudat să-1 dă mascat, fără faţă. El zise :

- Mă înţelegi, nu puteam s-o las pe D-na de Netten- t să vină singură aici... Ea mi-a cerut... Jacques era ' să-şi facă intrarea cu soţia sa...

>e ce oare se scuza ? îşi aminti că era vară ou nice. O văzuse pe D-na Schoelzer în capul scării parcă ind lumea, cu o lipsă de ruşine unică în felul său, itr-adevăr Aurelien n-avea nevoie să apară drept vanul amantei lui Jacques Schoelzer, cînd soţia sa xpunea în felul acesta legătura cu Valmondois. Ea „Ţi-ai reînceput viaţa mondenă, scumpul meu, n-ai 'ost văzut pe nicăieri anul ăsta...“

ml se înclină în semn de plecare : „Dumneata ai fost multă vreme absentă..

Se uită la el pe cînd se depărtă împreună cu Diane alături de cîinii săi. ,,Cine-i tînărul ăsta frumos ?“ întrebă Trevelyan. Ea dădu un răspuns lipsit de însemnătate. El se străduia să întreţină conversaţia.

— Nu-ţi închipui cît de schimbat îmi pare acum Parisul... Te asigur că nu recunosc Franţa... Am stat îndelung timp în afară de Franţa... da... înţelegeţi, în perioada războiului, am fost în Africa... Nu pot să sufăr războaiele. Am stat în Africa... Pe-acolo totul e atît de simplu... poţi să ai un *boy...* ori altceva dacă preferi... Ador locuitorii din colonii... Sînt mînă largă de tot..; Trag la măsea din

gros şi nu-ţi bat capul cu întrebări... Mă întorc din Kenya... Nu recunosc Franţa... într-adevăr, ce drum a străbătut de înainte de război !

Ea zise, ca să spună ceva, că va fi fost desigur foarte tînăr înainte de război. El rîse cu poftă, măgulit. „Am patruzeci şi opt de ani ! patruzeci şi opt ! N-ai fi crezut ? Picioarele nu prea ostenite pentru vîrsta mea ?“ De fapt era nemaipomenit pentru patruzeci şi opt de ani. dădeai treizeci şi cinci împliniţi.

— Ce oare, zise ea, o fi schimbat într-atît Fran Noi nu ne dăm seama, noi...

— Da, voi luaţi parte la ceea ce se petrece, aşadar înţelegeţi. Dar, în fine, nu-mi stă bine mie să fac mora dar ţara asta a ajuns atît de dezmăţată 1 Nu mai el plăcere să ai vicii... I

— Atît de dezmăţată ?

— Bine... Lucrurile alea de la Bois de Boulogne... I celelalte... Nu te poţi duce la cinematograf fără să i fii în primejdie... Eşti în casă la nişte oameni foar bine, îţi propun să isprăveşti sindrofia nu pot să spv unde... şi aţi inventat o expresie de pomină, ace „partuze“ L.. In Kenya, nici pomeneală despre aşa cevaJ

— îţi cer iertare, făcu Blanchette, să spun o vorb soţului meu !

Simulă că-1 urmează pe Edmond care trecea, agăţa de-un domn -bătrîn pe care ea nu-1 recunoscu. Se urc« pe scară, ajunse în partea casei cu vuietul jazz-ului ş străbătu saloanele unde se dansa, printre împestriţăturc costumelor, prin căldura potopitoare, printr-o atmosferă la care nu se aştepta, care împingea lucrurile dincolo de limitele trasate de vorbele lui Trevelyan.

— Sînt aici, Blanchette, zise cineva de la spatele ei. îşi dădea seama că îl căuta. Mărturisea că îşi dădea seama. Işi scosese masca cu o bizară pieptănătură de aramă sub care pielea îi părea mai întunecată. Se aşezară în două mici fotolii joase, în mijlocul zgomotului şi al năvalnicului du-te-vino. Se aflau într-o încăpere înaltă, deschisă în toate părţile, dînd în grădină, în saloane, un soi de dunetă centrală, cu ferestre rotunde formate din vitralii şi cu o statuie de Coysevox[2] într-o firidă. Reîncepu să spună că se afla acolo pentru că Diane îl rugase să vină, şi pentru că ea avea o situaţie grea... Blanchette ironiză că o atît de

frumoasă persoană are situaţia grea de-a nu găsi un alt cavaler decît pe acest Aurelien cu figura posomorită : „Zice lumea că va fi dat peste dumneata desigur o adîncă mîhnire de-ai dispărut astfel...“ El

[1] Partide de desfrinare laolaltă a cîtorva perechi.
[!] Sculptor francez (1640—172C).

iu ţinu seamă de această frază. Nu îi erau de nici un folos prefăcătoriile lui Blanchette. Ştia bine ce-aştepta de la iînsa. Cu adevărat ? Dar nu ştia nimic mai mult decît oată lumea...

— Şi ce oare ştie toată lumea ?

— Oh, nu face pe naivul. Se vorbeşte îndeajuns despre asta. E adevărat, uitam că nu vezi pe nimeni... Mary îmi spunea...

— De ce spui astea ? D-na de Perseval e una dintre puţinele persoane pe care le-am văzut astă-iarnă...

— Adevărat ? Vă alinaţi tristeţea împreună ?

Se uita la Blanchette, la acea Blanchette costumată, agresivă. Totul trecuse pe acest plan monden. Senti-mentele pe care le nutreau în sufletele lor erau înfăşurate în papiote de foiţe subţiri metalice daurite ca şi copacii din grădină. îşi aminti deodată că femeia asta încercase să se sinucidă, nu e atît de multă vreme de-a- tunci. N-o revăzuse după aceea. îi luă mîna într-a sa : „Blanchette... oare nu putem să fim buni prieteni ?“

Ea îşi trase îndărăt mîna cu asprime : „Nu, aşa ceva, dragule, niciodată ! “

Lucru ciudat. Era oare din pricina perucii absurde, a locului ? Nu mai avea, uitîndu-se la dînsul, acea tulburare pe care recunoştea că o simţise despărţindu-se de Tre-velyan. Putea să se uite la Aurelien fără să tremure. Ce se petrecuse în sufletul ei ? Nu mai avea decît o anumită ură împotriva lui, o anumită răutate. Cu un minut înainte, nu-şi dăduse seama de nimic. Asta îi producea o impresie stranie. O regreta poate. Şi ea se gîndi că nu era atît de multă vreme de cînd dorise să moară...

„Cît e de în felul balurilor celor-patru-arte, acest foburg Saint-Germain“ le strigă în trecere Cusse de Ballante care dansa farandola cu Walkiriile.

Aurelien înălţă din umeri : „N-ai ceva noutăţi, nici o noutate...?“ Nu rostea numele nimănui. Ea îl provocă :

„Noutăţi despre cine ?“ El se sforţă să răspundă : „Despre Berenice...“ Şi acolo, în acea lumea stupidă şi falsă, le strînse inima amîndurora, din motive diferite, acest nume iubit, acest nume urît.

— Noutăţi recente... nu. Ai aflat că a fost pe undeva pe lîngă Vernon ?

Aflase. Da. O întîlnise, din întîmplare. Blanchette s miră : o întîlnise ? Nu-şi închipuise că l-ar mai fi im presionat. Ciudat că gîndul la Berenice o tulbura într-un cînd prezenţa în carne şi în oase a lui Aurelien îi şi er; indiferentă. El povestea în ce mod se dusese la Givernj cu nişte prieteni, ca să-1 viziteze pe Claude Monet; m îndrăznea să spună cu D-na Melrose, din delicateţe... Ave< neapărată, cumplită nevoie să povestească oricui o fi despre vizita asta. Parcă era un lucru făcut, sorţii au căzut asupra lui Blanchette. Ea asculta. Nu era pe de-a-ntregul vindecată. Cînd fusese acasă la Monet, el nu se aştepta la acea întîlnire. însă Blanchette, întărîtată cum era, aştepta să-i vorbească despre întîlnirea aceea la sfîrşi- tul istorisirii pe care o depăna foarte încet. El înşira grădina... florile albastre, acel înalt bătrîn cu ochii în ceaţă, apoi deodată la poarta cu zăbrele...

Duhul demonic al lui Berenice era lîngă ei. Vorbea despre ea cum nu mai vorbise niciodată. Nimănui. Nici chiar sieşi. Ea era acolo, în drăguţa sa rochie bej, cu ochii negri, cu părul zbîrlit. Adierea de aur a serbării trecea peste dînşii fără să-i distragă. Erau pe drumul înfundat între marginile înverzite, lîngă podeţul de peste apele adormite într-una, unde nuferii albi nu mai împărtăşeau nimănui frumuseţea lor de-odinioară. Lucruri pe care nu le observase atunci îi veneau în minte lui Aurelien acum, un desen de rămurele pe jos, o barieră verde, şi acel fel al lui Berenice de-a ridica din umeri, de a-şi arcui ceafa, cînd îl vedea venind spre dînsa... Ce înfiorată de-un lung freamăt era gura sa, acea gură pe care el nu i-o prinsese într-un sărut !

Urla în toată fiinţa lui Blanchette, acel duh al mîniei. Invîrtea, sucea într-însa ceva asemănător unui verset din Biblie. O ura pe Berenice, pe această muieruşcă ipocrită. Avea oare să-i împărtăşească lui Aurelien că Edmond primise de dimineaţă chiar o scrisoare de la Lucien,

nemaiîncăpîndu-şi în piele de bucurie, care anunţa întoarcerea soţiei sale în R. ? Ah, nu-i pretenţios, ăla ! Iar ea, cu un bărbat ca dînsul, juca din cîştig ! Asculta la ce spunea Aurelien. Egoist, de neînduplecat, acest Aurelien. Oamenii n-ascultă decît de propria inimă. Lua hotărîrea fermă de-acum încolo să n-asculte decît de-a sa. Pe neaşeptate, în chip confuz, îi trecu prin minte că Leurtillois u ştia cine era amantul lui Berenice. Cum, Doamne, de ra cu putinţă ?

— Dar, zise ea, Mary nu ţi-a spus, zău, nimic ' Dumîeata nu ştii că e Paul Denis ? Ah, iartă-mă, dacă te ntristez... negreşit, e acest' băietănaş, un oarecare... în [ond, se cuvine să preferi aşa ceva...

Se uita la el cum suferea. De ce ar fi avut el preferinţe n acest domeniu ? Paul Denis... Dădea un nume, o înfăţişare acelui necunoscut... El urma să purceadă a-şi închipui lucrurile pe care cu atîta îndîrjire îşi interzisese a şi le închipui...

Blanchette văzu deodată iscîndu-se Edmond înaintea lor. îşi pusese ochii pe amîndoi. Ea surise. Pentru prima dată surprindea acea privire fără să se simtă vinovată.

LXXI

Edmond nu cerea altceva de la viaţă decît să nu se plictisească. Era mai totdeauna pe cale de-a se plictisi. Ţinea şi nu ţinea la bani. Se temea să nu piardă o dată cu ei acea minunată posibilitate de-a se lăfăi în bogăţie, şi totodată se întreba la ce naiba îi folosea. Se afla o asemenea contradicţie în cumplitul joc pe care îl juca fără să-i pese de urmări în jurul lui Blanchette. Blanchette, liniştea, încrederea lui. îi plăcea să aţîţe pasiunea, dar şi s-o dejoace înainte de-a o fi aprins ! îşi găsea plăcerea în de-astea. Plăcerea de a-şi înşela soţia nu era niciodată întreagă cît timp nu i-o aducea la cunoştinţă ; nici fără victoria de fiecare dată asupra ei de-a o vedea că se supune înfrîngerii, că o ia de bună. însă şi asta era ceva neînsemnat în visurile sale, partea infimă dintr-o excitaţie necesară, de care prinsese gust, ca de cocaină : pînă întratît încît pierduse pofta de-a se ţinea de crai- lîcuri, de-a

umbla s-ademenească femeile, ceea ce constituia lucrul de căpetenie în primii ani ai căsătoriei lor. Din momentul ce avea, afară de Blanchette, o femeie iscusită într-ale dragostei, nu mai exercita asupră-i nici o atracţie ca odinioară acel zbor neastîmpărat din floare-n floare, acea risipire de prisos. începea din nou să se plic tisească. Nu se poate spune că se săturase de Rose Mei rose. Dimpotrivă, era mulţumit de ea, ca de un obiect ds lux care de fiecare dată cînd te foloseşti de el îţi stîrneşte un îndreptăţit orgoliu. Era cu-adevărat perfectă. Şi perfectă tocmai fiindcă nu era tînără de tot. După cum un costum purtat sau o valiză care a călătorit oarecum îţi sînt mai pe plac, îţi procură o voluptate mai sigură decît un costum scos atunci de la croitor, decît o valiză luată din prăvălie. Oamenii care au un vestiar prevăzut cu de toate din belşug se uită peste umăr totdeauna la cei din jur îmbrăcaţi cu haine prea noi. în- ţelege-mă-veţi dacă spun că Rose, prin însăşi perfecţia sa, îl apropiase mai mult de Blanchette decît oricare alta dintre amantele sale ? De una singură, Rose, oricît de mîndră ar fi ea, şi oricît de impunător ar fi asupra lui prestigiul teatrului, al acelui fel de viaţă prin care ea îi scăpa printre degete mereu cîte puţin, de una singură, Rose l-ar fi plictisit. Şi apoi îl surmena întrucîtva. Nu se supărase că ea pusese oarecare răgazuri în relaţiile lor, sub pretextul că pleca la Megeve. îşi căpătase astfel timpul necesar de-a ţine seama de Blanchette, de-a o urmări atent ca pe-o muscă în pînza sa, de-a-şi inventa noi taine al căror centru era ea, toate amestecate cu noi primejdii în ce-1 priveşte. îl preocupa. în realitate, era vorba despre un soi de dragoste, de soiul de care el încă era capabil, de acea cruzime pe care o avea faţă de dînsa. îşi îngăduia, drept ceva neobişnuit şi deosebit de plăcut, să fie gelos -pe ea, să întreţină şi să întărească gelozia aceasta paradoxală. îi păstra chiar o anumită recunoştinţă în ceea ce priveşte firea ei sperioasă, bănuitoare, acea rezervă hughenotă care o deosebea de atîtea femei. Fără ea, Rose ar fi fost într-adevăr interesantă în ochii lui ? Blanchette împrăştia peste toate pofta păcatului, a acelui păcat a cărui conştiinţă ea o avea atît de vie, şi care era deliciul lui Edmond, tocmai fiindcă el, necrezînd în nimic, nu putea

să descopere in sine ciudata savoare exotică. Nu numai banii lui Blanchette constituiau în ochii lui Edmond cheia de boltă a acelei lumi superioare, a acelei împărăţii a spiritului, de unde îi socotea excluşi pe cei săraci : Blanchette ea însăşi, asupra căreia el îşi exercita [redacted] ritul de fineţe, era izvorul plăcerilor pe care nicicînd le-ar procura cineva ca Rose. Ar fi fost în stare, ea, 1 ajute să înţeleagă pe Dumnezeu, religia... călătoria de nă fusese pentru el prilej de multe desfătări unice în ni lor : în realitate, fără s-o mărturisească, îi convenise rte bine încercarea de sinucidere a lui Blanchette, e dăduse din nou temei şi savoare deosebită legăturilor itre ei. Edmond se prefăcea, după acest incident cum- t, că-şi respecta soţia, că cruţa etapele unei convales- iţe sentimentale. O persecuta astfel în mod plăcut cu iltă delicateţe în purtare. Ce artă folosise ca să rea- :ă în conştiinţa lui Blanchette imaginea lui Aurelien. ă să-i rostească vreodată numele ! Şi cu ce rafinament, aplecase asupra acestui suflet tulburat ca asupra unui nanechin, şi ce hrană delicată gătea el la dispoziţia icelor peşti ai misterului ! Pîndea o slăbiciune, o sfîr- eală. Nu le provoca. Avea timp s-aştepte. Orice vorbă)e care i-o spunea avea nevinovăţia unei vorbe cu dublu sens, şi era atît de bucuros cînd nevastă-sa băga de seamă asta cu oarecare înftîrziere. îşi doza progresia aluziilor. Nu dădea zor. O atrăgea pe biata de ea într-o pădure întunecată, care apărea la început drept o vegetaţie verde fragedă, liniştitoare... Nu dădea zor. îşi prelungise chiar acele vacanţe. Nici o clipă nu se plictisise în decursul lor. Nici chiar în ce priveşte acea întîlnire cu Garlotta pe Coastă, care adăugase la tema majoră a perversităţii sale foarte dulcea melancolie a unui regret, eleganţa unei amintiri... Nu. Cu atît mai vîrtos cu cît se odihnea cu adevărat de-a nu mai avea, de cîteva săp- tămîni, decît plăceri de-ale spiritului.

întorcîndu-se la Paris, pe lîngă distracţia reîntîlnirii cu Rose, a revederii de la institutul Melrose, şi a petrecerilor lăturalnice, într-ascuns pregătise cu răbdare această întîlnire a lui Blanchette cu Aurelien. Totul se punea la

cale de minune, pînă la eliminarea lui Berenice, care îşi jucase rolul şi doar ar fi stingherit partida. Edmond îl revăzuse pe Aurelien, însă evitase să grăbească întîlnirea fatală, şi pe care o aştepta. întrupa în firea lui ceva divin : acel fel de-a dispune de soarta altuia. De multă vreme, fixase balul de la ducele de Valmondois cu termen prevăzut. Ce decor s-aleagă, mai artificial, şi mai propriu să izbească imaginaţia decît acela al petrecerii de la V< mondois, împodobit în culorile Aurului ? Lui Edmond plăcea să vadă într-asta un simbol în care se contop Blanchette şi bogăţia, cutezanţa de-a risca împreună < ea propria avere etc. Ar afla urmarea desfăşurării fără de sfîrşit în care se complăcuse în această împreji rare săptămîni de-a rîndul, în acea travestire aleasă c el pentru D-na Barbentane. Născocise că ea avea să f: gureze pe Danae şi avusese toate grijile de pe lume î ce priveşte această rochie, pe care dorise ca ea s- comande la Chanel, şi în vederea căreia vorbise îndelun ei însuşi cu vestita croitoreasă, ale cărei probe le urmă rise cu o surprinzătoare ardoare. O cunoştea de minuni pe Blanchette. Ştia ca nimeni altcineva ceea ce îi şedeî bine şi ceea ce îi şedea rău. Se bucura de puterea pe care o deţinea de-a interveni, fără ca să ştie nici Blan-| chette, nici croitoreasa, pentru ca rochia aflată în lucru, printr-un amănunt oarecare, să prefacă pe nevastă-sa într-o fiinţă fără farmec ori aproape într-o frumuseţe. Se cam înverşuna în această privinţă, copleşind de indicaţii pe maestra care încerca, strecurînd îndoiala în sufletul lui Blanchette care se întreba de unde şi de ce oare acest interes pînă la orice lucru de nimic ; şi simula, în proprii ochi, să şovăie încă a se dumeri dacă prin rochia aceasta avea să zădărnicească în chip definitiv sorţii de izbîndă ai lui Blanchette pe lîngă Aurelien sau, dimpotrivă, avea să-i favorizeze... Blanchette ajunsese nervoasă, ea care, ca de-obicei, ar fi preferat cu dinadinsul să se lase în seama casei Chanel, şi pentru care acest bal elegant la Louveciennes nu prea însemna decît o plictiseală mondenă, o serată de care s-ar fi lipsit cu dragă inimă.

Totuşi ce recompensate îi fură necazurile, şi într-un fel cu totul neaşteptat, în seara aceea, cînd intrase ca să se arate ochilor lui Adrien Arnaud, astfel cum o rugase el

fierbinte s-apară. Cu siguranţă, se ştia momentan superioară faţă de cum era de obicei, şi desluşea tocmai de unde se putea să fi purces acea străduinţă a lui Edmond de-a o prezenta în asemenea condiţii. Nu cunoştea această latură a fiinţei lui, acest snobism monden. Să fi fost deodată atît de măgulit că se văzuseră invitaţi şi primiţi I Valmondois ? Dorea oare ca nevastă-sa, Blanchette, I figureze în *Vogue,* să i se citeze toaletele ? Astea erau ft de puţin în firea lui Edmond... Dar cînd Adrien o timise cu acea uimire atît de puţin prefăcută, atît de lontană... Uitase de Edmond, de temerile pe care le utrise, de-o uneltire diabolică în dosul acestui interes ibit pentru rochiile sale. Se simţise colorîndu-se în roz- al sub fardul de pe obraz. Nu mai avea poftă să se ducă i Valmondois. Cu dragă inimă ar fi stat la căpătîiul lui .drien ; în frumoasa-i rochie, cu ţechinii săi de aur, cu ietrele-i preţioase multicolore.

Nimeni nu va şti vreodată că în acest moment cînd Janchette reprezintă pe o Danae, este totodată pentru oţul său, şi pentru acest Adrien ros de ambiţii, dar care ;-agaţă de dorinţele lui, aceeaşi imagine dintr-un vîrtej le-ameţeală. Că în acest minut, în adevăr, ea are tot ceea ce o femeie poate dori să aibă din partea acestor doi [bărbaţi : o admiraţie dezinteresată. Nu va dura, fără îndoială. Insă în acest minut este iubită de dragul ei însăşi. Iată punctul culminant al vieţii sale de femeie. Nu-şi dă seama de nimic. Nimeni nu-şi dă seama de nimic... E nemaipomenit că a trebuit această rochie pentru aşa ceva ; această rochie care, dînd amînduror acestor bărbaţi lacomi imaginea materială a bogăţiei de care se îmbată, face, în ochii lor, din aceea care o purta o femeie tulburătoare, o femeie într-un cuvînt, pentru prima şi poate pentru ultima dată.

Cînd Edmond a învăluit-o în mantoul ei, îi veni un moment pofta să-i spună neveste-si : „Să rămînem acasă... ne lăsăm păgubaşi de serată !t; O cam înfioră felul cum îşi încolăcise braţele împrejurul grumazului ei. Se temea de el în acea seară. Ce s-ascundea oare sub această mască de atenţii prevenitoare ? Dar Barbentane

ştia prea bine că era mai mare plăcerea să te sustragi de la posedarea unei femei, cînd ţi-e poftă de ea, decît s-o posedezi cînd e pur şi simplu la cheremul tău. Pentru nimic în lume n-ar fi scăpat din mînă acea serată. Pregătise tot. N-o convinsese el însuşi .pe Diane de Nettencourt că într-adevăr convenienţele impuneau ca la petrecerea de la amantul D-nei Schoelzer să-şi facă intrarea la braţul unui bărbat care trecuse în ochii lumii drept prietenul ei ? Şi i-1 sugerase pe Aurelien mai degrabă decît peWisn bunăoară...

Am uitat să povestesc anume cum era costumat E mond Barbentane. Purta o haină veneţiană, cu o tuni scurtă de-ajuns de indecentă ; căci nu era mîndru de< de gambele sale. Totul daurit, bineînţeles : dar part nostimă a situaţiei era că îşi bronzase obrajii şi mîini pînă-ntr-atît încît părea un negru, şi îşi pusese o peruc încîrlionţată. Era Othello, unul căruia nimeni, afară c dînsul, nu putea să-i perceapă latura nostimă, picant

Aşa stăteau lucrurile cînd se pomeni surprinzîndu-i p Blanchette şi pe Aurelien în toiul balului, sub nişa li Coysevox Timp de-o clipă i se părură atît de ocupai de ei înşişi încît nu-1 zăriră de fel. De unde se afla *e.* din viitoarea dansului, din zbenguiala şi din rîsetele fe meilor, dintre ţipetele şi din tărăboiul jazului nu pute; s-audă ce anume spunea nevastă-sa şi Leurtillois. Ar fi dorit să eternizeze acest moment, pentru ca nici o nuanţa a sentimentelor să nu i se piardă. Nişte sentimente cu de-săvîrşire shakespeareene. însă Blanchette ridică ochii.

Atunci se produse lucrul neaşteptat, uimitor : în loc să se îngălbenească la faţă, surise. Asta zădărnicea toate planurile, toate calculele lui Edmond. Se uita la dînsul în chip calm şi surîdea. Poate că depăşise scopul zugră-vindu-se astfel în culori atît de izbitoare şi în negrul care stîrnea surîsul lui Blanchette ? Nu, nu. înţelegea că un factor psihologic de care nu ţinuse seama se introdusese în problemă. Atunci într-adevăr inima sa prinse a bate puternic.

Totuşi faţa lui Aurelien, absent, şi cu totul pradă unei învălmăşeli a gîndurilor îl linişti. Acea perucă de aşchii pe care o purta se mişcase uşor de la locul său, ca peruca magistraţilor englezi, adeseori aşezată de-a curmezişul şi

arătînd sub demnitatea oficială omul natural. Aurelien n-avea înfăţişarea unui bărbat triumfător, nici pe aceea a unui bărbat norocos. Stînd strîmb şi judecind drept, Edmond extrase dintr-asta, dimpotrivă, un nou motiv de nelinişte. Proiectase între timp să înainteze spre îndrăgostiţii presupuşi, cam teatral, şi să joace o scenă căreia

[1] **Sculptor francez (1640—1720).**

prevăzuse replicile, pe-un ton hazliu, cu note discor- nte, stridente... In faţa surisului apărut pe buzele lui anchette, se abţinu. De departe, pîndi perechea, o văzu limbindu-şi înfăţişarea. Şovăia asupra căruia, asupra i Blanchette ori asupra lui Aurelien, să-şi pironească înţia. Observă că Aurelien plutea prin această serată o epavă, ca un om descumpănit. Blanchette, după cît părea, se dezinteresa de el. Era la mijloc vreun pic de ? lenie ? Edmond puse la bătaie toată dibăcia lui ca să ferească de nevastă-sa. Nu voia s-o înfrunte atît de rînd după acel surîs şi, în fine, i se părea că Blanchette ia să ajungă la dînsul. O cunoştea el. Prevedea că se sărase de bal şi că avea să-i ceară să se întoarcă pe dată asă. Se furişa, o invita pe Diane de Nettencourt să dan- *'.e* tocmai în clipa cînd Blanchette ajungea în apropiere dînsul. In loc s-o chinuiască într-alt mod, barem îi impunea această nesfîrşită noapte, aşteptarea, pofta somnului şi o lehamite să ţipi cît te ţine gura, de ceea ce o ştia capabilă. Se răzbună fără să-şi dea seama bine de ce. Totul dură pînă la ceasurile patru de dimineaţă. O văzu, nemaiavînd încotro, dansînd cu Trevelyan, stînd de vorbă cu Cussy de Ballante, cu Jacques Schoelzer. Ce s-o mai fi plictisind, dacă stătea de vorbă cu unul ca dînsul. Ii fu milă de dînsa şi se duse îndată s-o elibereze.

— Scumpa mea, n-ai să-mi refuzi un dans ?

Ea ridică spre el nişte ochi rugători : „O, Edmond, te rog... abia mă mai pot ţine pe picioare !“ Dar el se îndărătnicea : „O dată, într-adevăr, dragă..“ cu expresia de alintare a soţului îndrăgostit. Schoelzer observă şi făcu un pas înapoi cu o falsă discreţie. Ea puse mîna dreaptă pe umărul lui Edmond şi se lăsă răpită. Noua orchestră intona un blues. Cînd te gîndeşti că în alte vremuri ar fi dat tot ce-avea pe lume pentru un asemenea dans, şi

acum trebuia stăruinţa, galanteria lui Edmond ! însă pentru moment simţea în dans ceva îndoielnic, ceva de temut. Trecînd prin cadrul unei uşi, o strînse la pieptul său. Ea înălţă ochii spre faţa lui şi se înspăimîntă de-a binelea. Acest negru de teatru semăna cu Edmond... Se aplecă asupra ei şi îi suflă la ureche : „Vrei să mergi acasă, într-adevăr ?...‘- într-aşa fel, încît se temu să răspundă : „Sînt atît de obosită...[11]

O luă cu el. In noaptea transformată de faruri fl unde arborii de aur şi nisipul păreau dintr-un vis ur« adunarea zgomotoasă a invitaţilor începea să se desfacB şi servitorii alergau să deschidă portierele maşinilor **sl** site la chemare printr-un strigăt. Numele lor se repeţi pînă foarte departe : Barbentane... Barbentane... ca ul ecou al judecăţii de apoi. Faimoasa Wisner se aşeză **îl** faţa scării. Ei se afundară la repezeală. Edmond recol mandă şoferului să dea viteză la ieşirea din parc : sl spunea că nişte indivizi săriseră mai adineauri pe scara unei maşini şi-i sfîşiaseră rochia D-nei Rio, bogătaşa pe-l ruviană.

în trecere, văzură obrajii scofîlciţi ai unui public care nu izbutise a se hotărî să se ducă la culcare atîta timp cît o viitoare de flăcări se înălţa de la acea petrecere cu decorul său daurit. însă atinseră nestingheriţi drumul cel întunecat, luînd-o spre Nanterre.

„Este cu-adevărat oare atîta sărăcie împrejurul nostru ?“ murmură Blanchette. Spunea astea îndeosebi ca să rupă tăcerea încordată pe care Edmond o păstra în jurul ei, ca să îndepărteze anumite gînduri cărora le simţea greutatea.

— Nu ştiu, răspunse el, dumneata eşti delicioasă în seara asta...

îşi trecu braţul împrejurul ei. Ea tremura din creştet pînă în tălpi. îi era şi somn, să-i plîngi de milă. De ce îi spunea *dumneata* în noaptea asta, el care o tutuia mereu ? Părea că uită de obrazul înnegrit pe care îl apropia de ea. Ridicolul acestui fard, extrema precizie a mişcărilor, toată această schimbare o dezgusta pe Blanchette : „Te rog...“

Dovedi cam prea multă rîvnă de a-i da ascultare pentru ca ea să nu înţeleagă că nu era la mijloc decît partidă remiză. Iar cînd ajunseră în strada Raynouard, şi

cînd Edmond în sala de baie care despărţea cele două camere ale lor o întîlni, pe muteşte, şi-o atrase în braţele sale, o cuprinse o adevărată panică. De-atîta vreme nu mai pretinsese nimic de la ea. Se sili să se apere întrucîtva.

— Nu sînt oare soţul tău ? zise el.

■ Slaba lumină de mai înainte de zori apărea la ferestre, I în toaleta neîngrijită de dimineaţă acest bărbat zu- lăvit avea ceva caraghios şi groaznic. Pe un scaun, rochia le Danae lîncezind cu ţechinii săi părea a unei moarte. Robinetul de apă caldă curgea domol în cada băii de mar**ii** ură neagră. Ce se petrecea oare în mintea lui ? Edmond **I** dorea pe nevastă-sa cu un soi de sălbăticie. Şi asta nu le schimbă de fel cînd palida licărire a aurorei căzînd ieste obrajii lui Blanchette i-o arătă desfigurată, aproape irită. Dimpotrivă.

LXXII

' De peste patru luni Aurelien plutea în voia vînturilor. Nava insulei Saint-Louis părea luată brusc de un curent al duratei, fără scop, fără motiv vizibil, împotmolindu-se în toate bancurile de nisip ca să plece iar în volburi de pomină. Intre absenţa fizică şi acea prezenţă imaginară, confundîndu-se una cu alta, care dintre ele îi era mai penibilă lui Aurelien ? N-ar fi putut-o spune mai bine decît un înecat care n-are de ales între apă şi alge. Cine n-a fost niciodată prada unei obsesii nu-1 va înţelege pe Aurelien, nu va înţelege boala lui Aurelien. Nici Aurelien însuşi n-o putea înţelege, o îndura. Ii părea o pedeapsă impusă pentru o greşeală de neînţeles, care n-a lăsat urme. Se chinuia să tragă învăţăminte morale de-acolo de unde nu erau de tras. Ţinea cu orice preţ ca partida să se joace pe plan moral, ca să-şi poată spune : s-a procedat bine. Avea să-i aducă asta atunci, credea el, o potolire. Berenice odată dispărută, deschidea tot procesul vieţii sale. De unde i se trăgea această pasivitate, această lipsă de îndrăzneală, dacă nu dintr-un sentiment obscur că tot

ceea ce îi oferea lui Berenice nu era vrednic de ea ? Cu orice preţ, chiar dacă ar fi să-1 copleşească, se impunea să se risipească efectul acesta dăunător al nedreptăţii pe care Aurelien îl simţea în sufletul lui. Işi dădea osteneala să nu sufere. Era convins că avea să fie uşor. E uşor să te gîndeşti la altceva, e uşor să refuzi

durerea. După cum e uşor să nu iubeşti. Astfel judeca ■ pentru ca să dea peste suferinţa de neîndurat la sfîrşit® raţionamentului său. ■

îşi acceptase de la prima lovitură înfrîngerea, I tocmai de aceea nu se dumirea el însuşi. îşi dădea seama cu siguranţă că pe Berenice o pierduse pe totdeauna. Si întîmplă c-o femeie ca şi c-o patrie, cînd o pierzi tl cuprinde stupoarea. Bărbatul care a măsurat această gel nune a sorţii se poate să moară, dar dacă supravieţuieşte! nu mai e acelaşi. Vei vedea pe unii în prada celor mal ciudate rătăciri, pe alţii trîntiţi la pămînt de furtună **ca** un fir de grîu care nu se mai ridică. Şi unii şi ceilalţfl aşteaptă un improbabil soare. De unde îi venise lui] Aurelien această căldură necesară, această iradiaţie ? Nu credea în Dumnezeu, era izolat de oameni. Nu se susţinea decît pe această fragilă plută, un apartament, rente mărunte, lenevia. Dacă ar fi trebuit să lupte împotriva vieţii, poate că ar fi regăsit drumul lui Berenice sau, negăsindu-1, uitarea lui Berenice. însă în viaţa asta fără obstacole se afla în luptă cu o umbră, şi cu nimic decît cu o umbră. Un tablou, o mască de ipsos, erau oglinzile permanente ale acestei deşertăciuni. Nu degeaba Dumnezeul evreilor interzicea oamenilor chipurile cioplite. Reproducerea trăsăturilor unei fiinţe în carne şi în oase este o operaţie a magiei. Cel puţin pentru cine nu ţine în mînă firul conducător. Aurelien era victima unei îndoite fascinaţii.

O patrie pierdută... învinsul în seara înfrîngerii sale se întreabă la ce bun de-acum încolo orice strădanie. Pentru cine, pentru ce avea să lucreze el, ce sens avea să aibă acel sacrificiu al forţei sale, se teme să nu fie decît o jucărie în mîinile învingătorului, să nu vadă că i se ia prin surprindere energia ca şi ţarina sa, se simte înjosit în rînd cu vitele de povară. însă Aurelien... el nu muncise

niciodată, nimic nu i se mai ceruse drept soldă a neizbînzii, în urmă şi înainte n-avea decît pustiul său. Căuta-va oare el oboseala prisoselnică, năduşeala jocurilor, somnul bun pe care îl dau sporturile ? Se afunda din ce în ce în conştiinţa unei laşităţi. Vidul vieţii lui îi apărea la fiecare minut monstruos. Ce, trebuia oare să se deosebească de ceilalţi oameni printr-un noroc la fel Ele mizer, la fel de mediocru, şi să-1 accepte ? îşi amintea qe Berenice în sincopă, cu rana secretă pe care-o ascunsese. Dragostea acoperise pentru cîteva săptămîni, pentru cîteva săptămîni doar, acea ruşine care înălţa capul în gîndurile lui. Dorise tare să vadă într-însa o stare de graţie, de disponibilitate pentru dragostea care se cuvenea să vină, care venise. Iar astăzi, în dezolarea lui, se învinovăţea parcă de-o profanare fiindcă îi dăduse ghes să fie folosită drept o atît de păcătoasă scuză a ceea ce e de neiertat. Oare nu nemernicia lui în faţa vieţii îl făcuse nevrednic de dragoste ? Nu e nimic desigur că Berenice căpătase ori nu căpătase conştiinţa acestei nedemnităţi. Nu din pricina lui Simone plecase ea, nu din pricina acesteia îşi pierduse ea orice speranţă în ceea ce-1 priveşte. Afară de faptele neînsemnate, de cuvintele rostite, era la mijloc o judecată mai serioasă. Aurelien trecuse în faţa unui tribunal invizibil. Fusese condamnat, fusese învins. Cum de nu se înţelege că chiar dacă, printr-o minune, ar putea s-o recucerească pe Berenice, s-o potolească, să pună mîna din nou pe ea, să împrospăteze dragostea lor, n-ar mai fi acum decît o cîrpeală, o înnăditură ? Berenice îi spusese că nu putea suporta un obiect crăpat, plesnit, ciobit, că acesta ajungea pentru ea de nesuferit, ca un reproş fără sfîrşit. Ah, se poate cîrpi dragostea ? Dragostea lor, amîndoi o aşezaseră prea sus, amîndoi prea mîndri erau de această dragoste spre a consimţi ca ea să supravieţuiască din concesii, din uitări, cu rabaturi. E ca un desen lucrat pe nerăsuflate, trăsătura de condei e pură, apoi deodată, dacă peniţa împroaşcă, dacă mîna tremură, nu e altceva de făcut decît să-1 rupi în bucăţi ; corectat n-ar mai fi acelaşi, n-ar mai fi nimic. Gîndind astea, Aurelien auzea din adîncul său o voce nedesluşită care spunea că s-ar putea să se mulţumească şi cu sfărîmăturile acestea vii ; el, poate...

dar ea, dar Berenice. Citise îndeajuns în ochii săi acel vîrtej al absolutului. Niciodată, presupunînd că ar avea încă, el, acea slăbiciune, acea omenie faţă de acestea, Berenice n-ar primi să datoreze unei scăderi de exigenţă ruşinoasa lor fericire ; n-avea în sufletu-i, ea, nici o înclinare către concesie. Din cînd în cînd, Aurelien se revolta, dorea să fie fericit, o dorea pe Berenice, nu admitea ca ea să-i fie refuzată, dădea uitării că fusesl învins ca să întocmească planuri nesăbuite, iniţiative da cutezanţă. Apoi sentimentul înfrîngeriii îl răpunea. îi părea atunci că toată înţelepciunea consta în a se îndu-1 pleca, în a rumega în gînd şi în a-şi da silinţa s-accepte această înfrângere, să i se adapteze. Să-şi constrângă viaţa şi gîndurile să âncapă în cuprinsul acestei realităţi. Să nu uite de acest imperativ nici o clipă. Să-şi cumpănească ambiţiile, activitatea, umilirea. Să-şi refacă viaţa ţinînd seama de această umilire însăşi. Cine ştie ? Cunoscîndu-şi limitele, s-ar putea să-şi refacă în proprii ochi o demnitate, şi să-şi reconstruiască o viaţă suportabilă. S-alunge mai întîi icoana lui Berenice...

Uşor de zis, greu de făcut; şi masca, şi tabloul timp de două zile date jos, îşi reluară locul pe perete. Se întîmpla ca şi cu un popor care a vrut să-şi izgonească eroii ; renasc la tot minutul, şi din statui se prefac în spectre.

Aurelien şovăia de la o hotărîre la alta, se afunda din prăpastie în prăpastie. îl bătuse gîndul să se apuce de te-miri-ce, de orice, să se repeadă la o meserie. Visările lui îl îmbiau să le prefere pe cele mai lirice, în aerul liber, sfărîmător de pietre, camionar, îl bătuse gîndul chiar să lucreze pămîntul. Toate acestea nu erau, la urma urmei, decît fantezie. îşi încasa veniturile, se ducea la restaurant, la cinematograf. Aştepta neştiut de nimeni să-şi adoarmă durerea. N-avea înaintea ochilor nici răsturnare a sorţii, nici perspectivă. Totul îl readucea la Berenice. Pînă şi lecturile cele mai îndepărtate. Se pasionă bunăoară timp de cîteva zile să înfulece pagini din Balzac : în *Pescuitoanea in apă tulbure* îl impresionă mult imaginea halucinantă a celor în demi-soldă *, şi lui Aurelien îi trecu prin minte că ar fi el însuşi în demi-solda dragostei. Acea descompunere cumplită a

soldatului napoleonian îi părea o prefiguraţie a destinului său. Totul i-ar fi fost de folios ca să se recunoască, să se descurajeze. Dar nimic nu era în această privinţă atît de puternic cît Berenice. Această femeiuşcă neînsemnată,

[1] **Ofiţeri al Imperiului scoşi din posturile lor şi rămaşi cu o soldă modică.**

fu părul de-un blond fără farmec, cu obrazul scofîlcit, Iu ochii speriaţi şi negri. O vedea aievea în faţă mereu le drumul spre Giverny, ultima ei imagine. Cu acea fustă pej căreia, pe-o latură, îi lipsea o capsă, cu bluză albă Bvînd mîneci scurte cu două reveruri la jumătatea braţelor ; şi cum plecase simulînd că nu se grăbeşte, [smulgînd de pe taluz fire de iarbă, cu ceafa înclinată, cu umerii înălţaţi. Momentul acela însemna într-adevăr înfrîngerea sa, acceptarea înfrîngerii. Ca să îndure aşa **ceva** trecuse el prin primejdiile războiului, pe **la Vau-** quois, pe la Verdun, pe la Salonic... Moartea nu binevoise să-1 ia, era hărăzit la ceva cu mult mai rău decît o explozie de obuz.

Era hărăzit dispreţului de sine.

Derivativele după care umblase nu schimbau de fel situaţia. Nici lectura, nici alcoolul, nici solitudinea. Cînd Diane îi ceruse s-o însoţească la Valmondois, rînjise. Dorinţa ei avea ceva absurd. Apoi îşi zise că astfel şi-ar omorî timpul. Avea să se îmbete cu tot ceea ce e caraghios în cele mondenităţi. Cu cine se va întîlni oare la Louveciennes ? Şi să se deghizeze. In realitate, fiindcă se deghiza se hotărîse s-o însoţească pe Diane. O poznă de pe altă lume. Nişte inşi care au trecut de anii creşterii, şi ale căror glande sînt în funcţie de mult, aşa, din senin, într-o noapte, se îmbracă în orice le trece prin cap, şi pun oarecare aur pe deasupra, vă-ntreb dacă are vreun chichirez ! Trebuia să participi numai ca să te amărăşti. Cînd te dispreţuieşti din plin, îţi regăseşti măreţia în culmea nemerniciei. Balul de la Valmondois îi dădea prilejul lui Aurelien să se simtă mai presus de ceilalţi, prin conştiinţa pe care o avea despre inconştienţa lor. Cine ar fi în stare să se sustragă acestei satisfacţii, mai ales dacă e un om afundat într-un abis de îndoială şi de ruşine ? S-ar fi putut duce la bordel cuprins de acelaşi sentiment. Se şi gîndea la asta, de-altminteri. îşi comandă

o perucă de aşchiuţe de aramă după indicaţiile lui Diane, care avea o veche deprindere a cotilioanelor de înainte de război, şi oarecare înclinare către decorare.

îi fusese scris lui Aurelien să nu poată fugi de Berenice. De ea dăduse în Blanchette, şi din acea clipă ce importa decorul, zgomotul, petrecerea, oamenii ! De vreme ce nu nutrea nici o speranţă, ce căuta el, întrel bînd-o pe D-na Barbentane ? N-ar fi putut răspunde, şl cu siguranţă nu ceea ce află. Căci izbutise de-atunci de la Giverny să îndepărteze în mod constant din mintea lui umbra umbrei, necunoscutul, în existenţa căruia ajungea aproape să nu creadă. La urma urmelor, Berenice poate că inventase acest personaj imaginar pentru ca să creeze între ei ireparabilul, prăpastia. Minţise. Se asigura că Berenice minţise. Oricum ar sta lucrurile, acea fiinţă fără înfăţişare, acel amant abstract, n-adăuga nici o imagine jignitoare la fuga lui Berenice, nimic care nu s-ar limita la soţul zărit o dată, la Lucien ciuntul. N-avea nici vîrstă, nici înfăţişare. Fără şovăire Aurelien îl tăgăduia.

Deodată, în ritmul unui rag-time, acel spectru prinsese trup. Alţii îl văzuseră, nu era ca mai înainte un joc de buze tremurătoare al lui Berenice. Avea un nume, un aspect. Aurelien îl recunoştea, şi îl vedea iscîndu-se din memoria sa. Paul Denis. Acest băiat palid, slăbănog... Aurelien îl revedea la Mary, în acea seară cînd Rose recita din Rimbaud, cu mîinile crispate pe paharul său, cu obrajii îngălbeniţi de ură... O revedea pe Berenice lîngă Paul la pian... îşi amintea de gelozia lui în ziua cînd[1] Berenice şi Paul fuseseră împreună la Picasso... Această istorie ce rădăcini îndepărtate avea, cum izbucnea duplicitatea lui Berenice... Suferea cumplit la gîndul că acest fîrţigău de tînăr îi apăruse acum în preajma luminoasă a lui Berenice, pe urmele lui Berenice. Ar fi dat orice să fie oricare altul, însă nu Paul Denis. Oricare i s-ar fi părut preferabil. Zamora, Decoeur, bătrînul Blaise, îi umbla prin minte oricare altă înfăţişare omenească şi i se părea încă mai puţin de netolerat decît acest fluşturatic, mai lesne de înghiţit. Ar fi admis să şi-o închipuie pe Berenice prada oricărei brute, vreunui geambaş de vite, unei huidume înalte cu faţa roşie-sfeclă, unui om simplu de prin provincia sa, vreunuia întîlnit în tren, unui amant

de ocazie. Dar Paul Denis...

Paul Denis punea mîndria lui Aurelien la proba cea mai grea pe care o îndurase vreodată. Universul căpătase o altă culoare. Acum dansatorii, Blanchette, Ed- [redacted] nd, inşii de la petrecere erau umbrele, iar la spatele stor umbre apărea o viziune mult mai puternică rit falsa lor realitate. Berenice, legată pe veci de acest îngar care o ţinea în braţe, de acest ştrengar al cărui . bocciu şi ciudat, neastîmpărat la culme, se ivea din 1 înaintea ochilor lui Aurelien cu neînduratul contur lucrurilor pe care i se părea că nu le văzuse nici- ită... Blanchette nu se afla acolo. Nişte indivizi se indeau la vorbă, el le răspundea cu vorbe parcă de alt tărîm, care îi silea să se uite ţintă la dînsul cu lire. încheie acea noapte bînd cu Hugh Walter Tre- yan, care îi povestea păţanii din Kenya, şi cîteva îcdote relativ la cei din urmă ani ai lui Oscar Wilde. ce mai tărăgăna lucrurile în zori de ziuă cu îmblîn- jrul acela de fiare sălbatice anglo-saxon, căruia lu- ia în creştere îi scotea la iveală pe pieptul cu părul)ilat uşoare pişcături de insecte sau semne de răni vocate de foarfecele de unghii ? Se gîndea s-o aştepte pe Diane de lungă vreme dispărută cu Jacques Schoel- zer. Nu dorea cu dinadinsul asta. Işi zicea că era o chestiune de galanterie. Nişte inşi dormeau pe covorul Aubusson din salonul roz, luminările de ceară fumegau în fofezele lor, sub lustrele electrice de cristal. Servito- rimea trecea printre scaune, adunînd pahare, farfurii. De afară se auzea şuieratul unui tren, cocoşii, goana celor din urmă automobile. Valmondois, ca stăpîn al casei care de nimic nu se mira, s-apropie de Trevelyan, şi cu o intimitate stranie îl prinse de bărbie.

— încă puţină şampanie, dragă Hugh ?

Aurelien auzise desigur vorbindu-se despre tinereţea ducelui, însă îi ieşise din cap cele aflate. Se zicea că vînase elefantul pe undeva ; cei patruzeci şi opt de ani ai lui Trevelyan erau mai evidenţi la ivirea zorilor, iar incertitudinea braţelor sale goale dădea acestei scene un aspect dezgustător cu totul caracteristic.

Aurelien se retrase pe nevăzute. Ajunse la maşina sa din dosul parcului. Se făcuse ziuă de-a binelea. Hîrtia

aurită de pe copaci strălucea în mod neplăcut. Ieşeai din acea lume ca dintr-o cofetărie. Nişte camioane pe şosea alunecau spre Paris. Se auzi şuieratul unei uzine, şi tropăitul de oameni în haine de lucru de undeva mai de departe. Totul îşi relua funcţia, graba, nostalgia sa dl plină zi. Aurelien, picînd de oboseală, la volan, amestel un întreg roi de imagini de-ale amintirii cu prăfăria < pe drum. Era cît p-aci să zdrobească pe-o femeie, venea greu să n-adoarmă.

LXXIII I

Parisul se umpluse din nou de marinari americani. îil frumoasele seri de la sfîrşitul lunii mai, cînd te suri prinde blîndeţea şi intensitatea nopţii începute tîrziul uniformele albe răspîndeau o înfiorare zglobie şi veselă! Aceşti tineri înalţi păreau că debarcaseră prin toate co-l turile oraşului, grupurile lor se desfăceau, se întilneaul ca o şcoală în vacanţă. Păreau că se cunosc toţi între ei şi se încrucişau cu rîsete zănatice. Vizitau Parisul, o faimoasă jucărie. Se vedeau şi singuratici, beţi de cele mai multe ori. Cafenelele nu mai încăpeau de dînşii în Montparnasse şi în Montmartre, unde, drept culme, era o chermesă, cu scrîncioburile înalte cu motor, cu atractivii căluşei, cu tragerile la ţintă. Păşeau pe macadamul parizian ca pe puntea minunat curăţată cu nisip şi cu apă a unei mari nave, într-un pas elastic, pe tăcute, legănîndu-şi coapsele. Cîntau peste noapte, şi ţipau cît îi lua gura pe străzile întunecate. Cîţi or fi fost ? Nu chiar atît de mulţi. Destui pentru ca parizienii să nu se mai simtă cu totul acasă la dînşii.

— Nu erai aici, cînd au venit în ’18 ? Adevărat, erai la Salonic... N-aveai ce le face, aşa erau ei !

Mîna lui Cusse de Ballante arăta lui Aurelien o ceată întreagă de marinari în alb care lua cu asalt un leagăn de căişori în plină mişcare.

— îţi aminteşti ? Parcă îi văd şi-acum lîngă Château-Thierry... Ieşeam dintr-un bled [XCI], nu e nevoie să-ţi spun

---

XCI **Cuvînt arab — sat izolat, mai sărac.**

mai mult... Mai e vorbă, schimbam trupa, tătucă, pe nesimţite... ne retrăgeam în vîrful picioarelor... îndată după asta se aude un tărăboi al naibii... Se fluiera, se cîntă,

[redacted] urla, parcă se bătea în nişte hodorogite de piane, urau... Şi apoi mutrele lor ! Noi le strigam : Mutre raghioase ! Ah, haida de ! Ei nu ştiau nici cu spatele spre ce era vorba. Făceau haz. Ne strigau : *Trăiască anţa!* N-a ţinut mult. Ciudată mişcare de trupă ! -am mai îndurat ! Nici nu erau intraţi bine în front şi veneau din nou în maşini, alţii, ce harababură...

Intîrziaseră la ohermesă. Ballante cu unul dintre acele itume simple gri-bej-deschis cum numai el izbutea să scopere, în care parcă într-una aştepta s-audă pir ! [redacted]! de la cusături. Şi purtînd canotiera pe-o ureche, trecerile, chiolhanurile de la iarmaroace îl aveau -obicei drept muşteriu. Era acolo în centrul său de ic. Ceruse să se ia parte la luptele romane şi făcu unul singur pe aplaudatorul şi pe uneltitorul în micul unui public pe care de îndată îl cucerise. Cum se trase cu tragerea la ţintă ! La inele, cîştigase o -afă, iar la cuţite, două păpuşi Billeken. De unde sprinsese acele flori de hîrtie pe care le purta împre- [redacted]ul gîtului cu trofeele sale pe braţe ? Convorbirile lui deocheate cu fetele uşoare ajunseseră de pomină. Era prietenul de petrecere care îi trebuia lui Aurelien în acea seară. în stare să-i dea brînci fără vorbă multă în labirint sau la tîrgul cu obiecte de ocazie. Evident, lui Ballante îi plăcea teatrul cîinilor, hai cu nunta, şi dezertorul pe care îl împuşcă.

Se opriră de oboseală sau ca din întîmplare într-o cîrciumioară lîngă Anvers, pe terasă, o terasă nu prea luminată, cu mese de tablă, cu lume de pe lume, şi cu un fonograf care cînta înăuntru nişte arii cam vechi. Berea curgea, să vezi şi să nu-ţi vină a crede. Pe mesele abia şterse în grabă se revărsau halbele următoare. Treceau în valsul lor peste capetele consumatorilor şi chelnerii n-aveau mutre de oameni care se distrează. Puneau platoul pe masă. Cît e de plată ? O vie ciondăneală. Trei cincizeci... Scaunele sînt mişcate, oamenii se înlocuiesc. Ballante îşi aşezase păpuşile, garafa şi florile în faţa lui Aurelien. Lega prieteşug cu nişte dame din partea locului,

de la masa vecină. Era o fiinţă ne- astîmpărată. Aurelien se lăsă tîrît de acest puhoi maşinal. Deodată auzi nişte crîmpeie de fraze din spusele veci-
nilor. Patru bărbaţi prea bine îmbrăcaţi ca să fie one.^B şi cam la fel în ce priveşte anatomia. In mijlocul IM o înaltă femeie nemişcată, mută, surîzătoare, cu o meB pălărie albă. H

„Să stea acasă dacă nu le place aici !£> horeai unH dintre ei. Iar un altul : „Nişte scîrboşi ! E Franţa aiH nu Chicago !“ Vorbele se înecară în zgomotul halbelB răsturnate. Aurelien prindea să se gîndească din nou taină la grădina lui Monet, la acea lumină dintr-B după-amiază întinsă peste flori... „Mai întîi, ţipă namiB de om care îşi sprijinea laba sa dolofană şi împovăraţi de inele pe umărul femeii, ne scot din sărite cu tîmpeniilB lor, ăştia ai lui Sam ! Senegalezii sînt negri ori nu sînl negri ? Atunci ! S-au luptat de dragul nostru, senei galezii !“ I

Acestea zise, iată, Cusse de Ballante îşi agită bral ţele ! Apoi îşi face palmele pîlnie la gură, cheamă... (J întreagă ceată de prieteni... Aşadar mare noroc ! Cu cîfl sînt mai mulţi, cu atît se petrece mai bine ! Asta nu erai în totul şi părerea lui Aurelien. Ei bine, nu, dragule, continuă cu ei, dacă asta te distrează... Ballante nu voia să se despartă de un prieten cu gînduri negre. Inşii s-apropiară de masa lor, Ballante în picioare făcea pre-zentările. Cinci ori şase persoane, două femei... Te voi lămuri mai tîrziu, îi şopti la ureche lui Aurelien pictorul... Unul dintre domni povesteşte că ieri seară în - tr-un local de şampanie unde se afla el, nişte americani... nu nişte marinari... oameni foarte eleganţi... au intervenit şi au scos afară pe un negru care consuma... Asta se lega într-un mod ciudat de conversaţia din vecini... Au avut loc incidente de stradă cu marinarii... „La Martinica... Martinica... Martinica !...“ fredona cu apropo Cusse de Ballante. în ce-1 priveşte, negrii, însemna oameni dezbrăcaţi în pielea goală, *cel mult un pantalonaş scurt de tot...* însemna să vorbească peltic, bunu alb nu faci reu negru, şi coliba de bambus, de bambus... Se îngrămădiră totuşi pe lîngă prietenii lui Ballante şi o luară în jos spre Pigalle.

„Dumneata locuieşti în casa Prinţului R ***, nu-i aşa ?“

zise una dintre femei, o liană lungă cu mîini frumoase, într-o rochie roşie-flacără, care îşi luase la braţ [redacted] bţul. „Noi vă sîntem vecini, domnule Leurtillois, adică [redacted] u chiar de-a binelea... pe cheiul d’Anjou... Vă văd [redacted] deseori..." Ah, cît era de ciudat, se minuna Leurtillois [redacted] e această coincidenţă. Ce-ar fi putut face altceva, de [redacted] ltminteri ? Se întreba tocmai unde îi zărise... ai cîte-jdată în ochi o figură cunoscută... cu greu fixezi un loc, j identitate...

La poarta de la Cirque d’Hiver dădură peste o îmbrînceală în lege, poliţişti, un du-te-vino, nişte lumini orbitoare... Doamnele se repeziră. Ce se petrece ? Se turna un film. în *sunlights*[XCII] actori sulemeniţi aşteptau cu răbdare, nişte oameni agitaţi împărţeau ordine, se dădea la o parte lumea în vederea sosirii unui taxi...

Vecina de pe cheiul d’Anjou îi şopti lui Aurelien : „Uită-te la cel de colo, cît e de frumos !“ Se referea Ia un splendid negru în haină de flanelă gri, din primul rînd de gură-cască. Ea adăugă : „Şi apoi, ce muzicanţi !“ Leurtillois o înţelese greşit. „E un muzicant ?“ Ea nu răspunse. Se chema D-na Floresse. Era încîntătoare. Parisul nu mai încape de femei frumoase care ne sînt necunoscute. Soţul zicea : „Domnule Leurtillois, trebuie să ne faceţi o vizită..." Dar bineînţeles, bineînţeles. Cusse de Ballante împărţise doamnelor păpuşile. Garafa o în- vîrtea în mînă. Dacă am merge s-o bem la Ernest ? Ernest era unul dintre acei domni. Are o garsonieră mai mare dragul, Ernest. Şi cum e vizitată de inşi din drojdia societăţii ca o gourbi[2], n-ai de ce să te simţi stînjenit, poţi să tropăi din picioare, să rîgîi orice cîntec, să spargi blidele... Ernest rîdea, un roşcovan scund, cu părul roş, mergînd pe patruzeci de ani. Aurelien îşi exprimă regretele lui. Nu-i elegant 1 Ne laşi în voia sorţii ? Ballante protesta. Ţine-mi barem florile ! îi puse ghirlanda de hîrtie după gît. Doamnele rîseră uşor. Aurelien salută şi plecă.

O porni singur-singurel prin Piaţa Pigalle. Păstrase colacul de hîrtie de toate culorile pe umerii săi. Rîdea

---

XCII **Proiectoare puternice folosite în studiourile cinematografice.**

*** Cuvînt arab algerian — locuinţă sărăcăcioasă şi murdară.**

mînzeşte în linişte în sinea lui. Mergea ca în dodii tot înainte. Asta nu-1 abatea de pe crugul ceasurilor obişnuite al vieţii sale, al vieţii sale. Dacă ar fi fost cinev normal, un tip ca oamenii, ar fi rămas cu Ballante i cu ceilalţi. I-ar fi ciupit puţină curte D-nei Floresse. (femeie care locuia în vecinătatea sa, gîndiţi-vă, zău. adevărată pleaşcă peste dînsul. S-ar fi culcat desigur ci ea într-o bună zi. N-avea sînii chiar îndeajuns deînvolţi după placul său, dar, în sfîrşit, părea să fie totuşi... St străduia să-şi imagineze bucile D-nei Floresse...

„Ai putea să bagi mai bine de seamă !“ ţipă o voce turbată de mînie. Oh, nu dorea decît să-şi ceară iertare. 11 îmbrîncise pe-acel trecător peste marginea trotuarului, din cauza' înghesuielii celorlalţi, o maşină străbătea piaţa, pe acolo unde lumea se uita la dinamometru, un marinar american lovea cu ciocanul, cu mînecile albe sumese pe nişte braţe arse de soare... Deodată cel care strigase şi Aurelien se uitară unul la altul. Rămaseră amîndoi oarecum încremeniţi de uimire, iar Aurelien smulse de după gît florile lui Ballante şi le aruncă jos.

— Mi-ai căzut în palmă la timp... zise Paul Denis. Te căutam...

LXXIV

— Nu, zise Blanchette, nu cred... Ştii, cînd ne-am căsătorit, i-am acordat prin contract o sumă... în fine, o sumă destul de importantă... Stai prost? îmi dai voie să te aranjez ? O pernă ?

Pentru prima dată în acea seară Adrien, cu aparatul său de mers, putuse veni să ia cina în sufragerie cu Blanchette. Ca de-obicei, Edmond lipsea. Adrien, în această încăpere elegantă, fusese cuprins de-un sentiment ciudat : să fie singur cu Blanchette, nu în intimitate, dar, după cum vedeţi, în mod oficial, sub ochii slujitorilor, servit de acel fecior cu mănuşi albe, cu Blanchette în faţă, cu serviciul de argint de Puyforca, şi cu atîtea şi atîtea rafinamente naturale ca vinul care îl

îmbie să plescăie din limbă în chip discret, oferit totuşi într-o garafă... Şi Blanchette se îmbrăcase în onoarea lui : o rochie foarte simplă, neagră, negrul i se potrivea atît de [redacted] ne, închisă pînă sus în faţă cu un guler strîngîndu-i tul, şi cu spatele gol sub acest guler negru ; avea un [redacted] ate superb. Adrien se deprinsese cu aceste trăsături [redacted] m pronunţate şi fără gingăşie ale obrajilor lui Blan- [redacted] ette. I se părea chiar c-aveau un farmec. Se gîndea : [redacted] ică şi-ar înfoia ceva mai mult părul... îi voi spune [redacted] ta... îşi pusese perlele.

Trecuseră în bibliotecă după cină. Cu fereastra [redacted] schisă dînd în terasă, cu ilustrul Picasso albastru în nbră, cu luminile slabe, încăperea era împînzită de-o atmosferă potolită şi odihnitoare, în care palpita nedesluşit Parisul. Erau singuri, amîndoi, iar vastul şi populatul oraş de-afară dădea acestei singurătăţi ceva demn de respect şi cam tulburător...

— La urma urmei, zise Adrien, dus pe gînduri, scuturînd încetişor scrumul ţigării sale în scrumiera albastră, Edmond e liber şi independent... la urma urmei...

Blanchette suspină. Se va fi gîndind negreşit la altceva. Ea murmură :

— Ca să zic aşa...

Va fi revăzut desigur în dosul acestor cuvinte sumbre surîsul nesincer al D-nei Melrose. Cruzimea soţului său. Seară de seară, ca şi în aceea de-acum, să ia cina singură. Copiii nu veneau să-şi sărute tatăl, în această cameră încîntătoare unde Adrien intrase de curînd. Ea repetă :

— Ca să zic aşa...

Va fi regretând amarnic fireşte acea independenţă a lui Edmond pe care ea însăşi i-o crease. Ca şi cum ar fi ghicit gîndul lui Adrien, zise :

— Părîndu-i-se că face mai bine... omul îşi amărăşte singur viaţa...

Lui i se zbătură lungile gene, i se închiseră ochii pe jumătate. O supraveghea mai bine astfel : „Crezi că altminteri s-ar fi schimbat ceva ?“ Ea nu întrebă care altminteri, nici anume ce s-ar fi schimbat... Conversaţia se lipseşte de sintaxă.

— Mă tem, răspunse ea, că totul a fost de la început

pînă la sfîrşit o neînţelegere tragică...

— Copiii nu vi se datorează unei neînţelegeri...

— Ah, da... Sînt[1] copiii la mijloc... dacă n-ar fi copiiil Cînd mă gindesc că fără dumneata, draga mea Măriei Victoire... I

Mîna lui Adrien păru să spună *Să vorbim* desprl *altceva, dacă binevoieşti,* şi scutură puţin scrum pe jos] Simulă că s-apleacă.

— Lasă, zise ea cu blîndeţe. Nu-i nimic... E o seară delicioasă...

— Delicioasă...

Ea îl privi. Ce gene avea ! Aproape ca o femeie. îşi cam pierduse din culoare trăind fără să iasă pe-afară, fără să se mişte. Nu-i mai regăsea acel aspect de soldăţel cu obrajii în culori ţipătoare care îi displăcuse odinioară la Adrien. El îşi atinse cu delicateţe mustaţa. Ea se întrebă în gînd ce înfăţişare ar fi avut Edmond purtînd' mustaţă... Asta îi readuse în minte venitul cu care îl înzestrase pe Edmond, şi explică :

— Am bugetul meu în ce priveşte gospodăria, copiii, rochiile... dar averea, la drept vorbind, averea, Edmond o administrează... mai întîi la *l'Immobiliere,* la Consor- tium ,

— Ştiu...

— Oh, noi nu trăim cu adevărat pe piciorul averii noastre... trebuie numaidecît să ne gîndim la viitor... la copii...

Asta va fi fost desigur repetarea celor spuse de Edmond. Şi apoi se vădea în acea cumpătare, de-ajuns de relativă, a felului de viaţă, ceva care urma să măgulească pe hughenota dintr-însa. Adrien se gîndi la dosarul despre care îl informase D-ra Mărie. Nu se simţea la largul său.

— La urma urmelor... îţi cer iertare... Aş dori o per- niţă...

— Oh, dar trebuia să spui !

Ea se grăbi. Pe cînd el se ridică, strecură perniţa verde la spatele său, şi obrazul ei atinse în treacăt mustaţa bărbatului. Simţi că el îşi reţinea cu încordare respiraţia şi nu se prea grăbi să se tragă îndărăt. El se uită la ceafa ei arcuită, şi la linia spatelui care chema

foarte stăruitor mîna. Nu era nimerit încă să se întîmple de data asta. Trebuia numaidecît să înceapă a vorbi. ■)espre orice. Despre ceva foarte îndepărtat de acel spate, ■le acea tulburare :
■ — Nu-1 înţeleg pe Edmond.... a ajuns de nesăturat...
I — De nesăturat ? Ce vrei să spui, Adrien ? Ştii, nu-mi ■cere niciodată nimic... Doar anul trecut Packardul...
I Pomeneşte despre o nimica toată, zise în sinea lui lArnaud. Acest *doar anul trecut* indica scara crochiului. I Se lăsă pe spate puţin. îşi atinse cu mîna ghipsul.
' — Te doare ?
— Pe mine ? O, nu... mă gîndeam că...
La ce se gîndea în realitate ? Presimţi că ea se întreba. Avea, fără voia lui, în voce, o tulburare care se ghicea. O tulburare pe care n-o putea analiza ; vîrtejul de ameţeală al unei femei după o lungă castitate... ori acela al averii... al gîndului ahtiat de avere... Cîte puţin din toate, fără îndoială. Bineînţeles, el îşi dădea silinţa să-şi ascundă tulburarea. Şi, în acelaşi timp, avea nedesluşitul sentiment, fără părere de rău, că îngăduia să se întrezărească, să se simtă această tulburare... Blanchette, ea exagera calmul :
— E ciudat, Adrien, nu eşti ca de obicei în seara asta...
Era oare o întrebare imprudentă ? I se zbătură din nou genele, stărui să-şi adune de departe din sine vocea, şi nişte vorbe de-o banalitate voită :
— Poate fiindcă e aşa de frumos în seara asta... aşa de frumos încît...
Se oprise. Ea întrebă, cam aspru, c-o asprime nu prea convingătoare :
— Aşa de frumos încît ce ?
— ...aşa de frumos, încît te-ai încrede în Dumnezeu... Vorbele erau de foarte prost gust, fără nici o noimă, foarte ciudate în toiul acestei convorbiri despre averea menajului Barbentane. Asta o impresionă violent pe Blanchette :
— Dumneata nu eşti credincios ?
— Ba da... negreşit... am fost... crescut... dar cîteodată se îndoieşte omul... şi apoi în unele nopţi...
Ea suferise atît din pricina necredinţei zeflemitoare a

lui Edmond. Zise cu seriozitate : „Dumneata eşti catolic ?“ El făcu da din cap. încă o nepotrivire între dînşii. însă de alt soi. Blanchette întrevedea lungi convorbiri, seB rioase, atingînd colţuri din fiinţa ei pe care nu lfl destăinuise nimănui. Nici lui Edmond, bineînţeles. Aveai® catolicii un mister : dragostea lor de biserici, de vitralii] de orge, de Fecioara... mai cu seamă cultul Fecioare] Maria o stînjenea pe Blanchette... la o adică ar fi primiţi aflarea adevărată a trupului şi a sîngelui lui Hristos înl sfînta grijanie... îi fu frică de această genune şi sel întoarse la Edmond : „Dumneata de la ce vîrstă îl cunoşti pe Barbentane ?“ Zicea pe Barbentane, şi nu pe Edmond, spre a pune mai mare distanţă între ea şi Adrien. El o înţelese altminteri :

— O, nu mai ştiu, de copil...

— E totuşi ciudat că n-a crezut niciodată în ceva... niciodată...

— Tatăl său, ştii... D-na Barbentane a suferit foarte mult...

Ea strînse din buze cînd se pomeni despre soacră-sa. Pentru prima dată în viaţă se învoia să se gîndească la Esther ca la o fiinţă omenească. La urma urmelor, aceeaşi aventură se reproduce dintr-o generaţie într-alta, e deajuns de neplăcut de constatat. Dar avea oare siguranţa că între Edmond' şi Blanchette neînţelegerea era de ordin strict religios ? în orice caz, să creadă că astfel stăteau lucrurile, soluţia asta aranja totul... în timpul acela, ce spunea Adrien ? Vorbea[1] despre Serianne, despre partidele de bile, despre grupuil *Pro Patria* pe care îl fundase, ca să-1 ajute pe vărul acelor Schoelzer care lucra în negoţul de şocolată... Da, Blanchette îi întîlnise pe alde Barrel... Pe Jacqueline care avusese păţania aceea...

— în fond, Adrien, dumneata cunoşti foarte bine afacerile lui Edmond... Rămîne între noi, spune-mi... ai toată încrederea să-mi spui... ce cotă-parte precis are el în Parfumurile Melrose ?

— Doamne sfinte, mă pui într-o situaţie grea de tot... ţi-am repetat, Blanchette, că aş prefera să nu vorbesc despre aşa ceva...

— Eşti caraghios... Ce importanţă are ? Crezi cumva

că sînt cu adevărat geloasă ? Iar cît priveşte banii, la urma urmei, nu se poate vorbi decît despre ceea ce [redacted]parţine lui Edmond... El e stăpînul... ţi-am spus că i-am Hecunoscut juridiceşte o sumă importantă...

[redacted] — Ascultă, să vorbim despre altceva, astea mi-s tare Hieplăcute...

[redacted] — Nu te înţeleg, e cu desăvîrşire caraghios... îţi vei [redacted]i făcînd despre mine o idee tare meschină...

[redacted] — Blanchette !

[redacted] — Şi apoi ce vrei să-mi închipui în faţa sfielii du-[redacted]mit'ale ? Mă sileşti să cred că...

I — Te rog...

I — Dumneata, te asigur, cu felul dumitale de a-1 apăra Ipe Barbentane, pe care nimeni nu-1 atacă, de altminteri, îmi vîri în cap nişte bănuieli...

— Te asigur... Oare nu înţelegi că situaţia mea faţă de Edmond e îndoit de delicată ?

— îndoit ?

El nu răspunse. Ea simţea inima bătîndu-i tare. Sentimentele i se amestecau în suflet. Că Edmond ar fi uneltit ceva împotriva ei, vreo murdărie bănească, era din ce în ce mai sigură, după fiecare convorbire, cu toate că Adrien, cu nobila sinceritate, cu loialitatea lui, refuza să spună ceva. Şi, în timp ce se dezagrega încrederea pe care o avusese în tatăl copiilor săi, un alt sentiment s-aprindea într-însa pînă la exaltare. Ea poate că nu era prea loială. Vocea-i, alterată, o uimi cînd întrebă :

— Nu eşti prea obosit cumva ?

— Nu, răspunse el. Ascultă...

Zgomotul nostalgic în noaptea care se lăsase venea de la metroul care tăia de-a curmezişul Sena. Era deci simţitor la poezie, acest Adrien, care părea un ofiţer în haine civile. Ea îşi aminti de ceea ce Edmond îi spusese despre Arnaud cel din timpul războiului. Un erou.

— Cînd te gîndeşti, suspină ea, că aş fi putut să te cunosc altădată... primul...

— Blanchette !

Aproape ţipase. Uită de piciorul său. Se avîntă spre dînsa.

— O, nu te mişca ! Te-a durut ? Adrien... Adrien... ţi-ai ieşit din minţi...

îşi aruncase braţele împrejurul său, să-1 împiedice sH nu cadă. 11 strîngea lîngă ea în mod inconştient. Şl mîinile lui, mîinele-i calde, alergau de-a lungul acelui spate gol, alunecau în răscroiala rochiei... Mustaţa... mii rosul de ţigară... Niciodată n-o îmbrăţişase cineva astfel... îşi puse în cele din urmă obrazul pe umărul bărbatului şi gemu... Adrien... La urma urmei, cineva ol iubea... |

— Dragă, zise ea, bietul dumitale picior...

Şi îl ajută să se îndrepte spre fotoliul său. El era ca un copil mare, şoptea vorbe simple de dragoste, cerea iertare, făcea promisiuni. Cînd ea se ridică, perlele mîngîiară obrajii lui Adrien.

LXXV

— Mai întîi, ce e dragostea ?

— Nu e nici o nelămurire. Iubeşti ori nu iubeşti...

— Totuşi, dacă te înşeli... dacă nu era dragoste.

Vorbe de-astea, vorbe de bărbaţi beţi. Nu se îmbătaseră decît de vorbele lor, de noaptea caldă, de ceasurile înaintate, de acea duşmănie care s-abătuse peste dînşii ca un vînt turbat.

— Dacă ai iubi-o pe Berenice, zise Paul Denis, nu ţi-ai mai pune asemenea întrebări.

Se uita ţintă în ochii celuilalt, provocator şi palid, cu un fel de răutate deliberată, care nu se mai stăpînea, care lua cîmpii. în realitate, nu putea să-1 urască pe Leurtillois. Aceeaşi femeie le făcuse acelaşi rău. Ar fi putut să-i sară în cap de îndată, însă din moment ce vorbiseră... Cafeneaua cea mică din Piaţa Saint-Georges, cu oglinzi de toate părţile, barele de aramă, cîteva încăperi strimte ca nişte compartimente dintr-un tren anapoda, o puzderie de lumini... aproape goală... şi un băiat căsca de zor, citind un ziar de seară...

— Tu crezi, făcu Aurelien, tu crezi, puştiule, că n-o iubesc ?

Pusese această întrebare domol, nesigur de el însuşi, inaugurînd această tutuială ursuză, fiindcă, la urma

[redacted] elor, era un puşti, interlocutorul său, un băietănaş, te emotiv şi slab, cu o mutră de pe alt tărîm, pe luminile o scoteau în evidenţă, dar un puşti... Paul Bvoltă :

— Iţi interzic dumitale să-mi zici *puşti !*

Aurelien ridică din umeri. Cînd te gîndeşti că l-ar fi lt lesne reduce la tăcere din primul moment, pe t broscoi. Era ciudat să-1 consideri ca fiind amantul Berenice. Ciudat şi revoltător. Ca şi gestul liceenilor care îi surprinzi că fumează pe-ascuns. Putuse să-1 'ere pe ăsta una ca ea. Să-1 prefere... în fine. îşi ută lui însuşi : nu se discută faptele.

,Poate că trebuie să te cred, *puştiule...*" Apăsă pe vorba rzisă, dar Paul Denis părea că şi uitase de interzi- [redacted]a sa : „...poate că n-o iubesc... că nu e asta dra- ;ea... însă atunci oare ce-o fi ? Crezi că-mi făceam ii ?“

După vorbele astea urmă o tăcere, apoi Aurelien : „P se pare frumoasă, ţie ?“

Capul băietănaşului se întoarse cu furie. Avea ceea ce Berenice numea un botişor nostim. Ai fi crezut că stătea să plîngă.

— Mie nu, încheie Aurelien.

Denis izbi cu pumnul în marmură. Pumnul zvîrli în sus linguriţele. Chelnerul înălţă ochii de pe ziarul său, înţelese că era la mijloc o greşeală. Paul scoase nişte sunete ascuţite :

— Dumneata n-o iubeşti, dumneata n-ai iubit-o niciodată...

— Poate că tu ai dreptate... Asta ar simplifica totul... închise ochii. Suferea. Revedea faţa de ipsos de pe perete, de acasă, şi femeia în carne şi în oase, cu lumina peste obraji, cu capul lăsat pe spate. Afurisita de greutate pe care o avea de a şi-o reprezenta în întregime, nu trupul, nu amănuntele trupului, dar pe ea, în sfîrşit, pe stradă la oarecare distanţă. Nu izbutea s-o vadă aievea din nou decît la Giverny, îndepărtîndu-se, cu acea mişcare din umeri... Paul Denis vorbea, vorbea... De aproape două ceasuri se aflau împreună.

— ... şi apoi înseamnă oare acelaşi lucru ? Ea n-a fost a dumitale, a dumitale... Se lovea cu pumnii în piept :
...a dumitale... Să îndrăzneşti a susţine că se poM

compara ! Ah, da, dragostea fără posesiune, dragos® care-ţi umblă prin minte şi atîtea alte baliverne ! NM dar priveşte-te în oglindă, un tip ca dumneata, oareH posibil ? Eu am avut-o, a fost a mea, înţelege-mă, şi dul aceea n-o mai am ! Asta înseamnă ceva... Cînd mă trB zesc din somn şi sînt singur... Cînd mă gîndesc că ■ într-altă parte... oriunde ar fi... Dar dumitale, drăcB dracului, ce-ţi pasă ? **I**

11 asculta vorbind, pe acest băieţoi. în fond, respecţi acea durere. Poate că ăsta n-ar fi rezistat la o beţie **dl** pomină. Dar Paul Denis suferea, asta era sigur. Aureliei murmură : **I**

— Nu te enerva... Nu s-a spus ultimul cuvînt... I

Se uitară unul la altul ca doi boxeri între două run-| duri. O idee dăngăni în mintea lui Leurtillois.

— Totuşi, zise el, te-a părăsit... '

Vorbe de grobian. O lovitură sub centură. Paul îşi lăsă capul în piept şi încasă. începe reprezentaţia. „Era la mijloc soţul...“

Uite, e adevărat ! La ăsta nu mă mai gîndeam. Dădea peste ei amîndoi atît spre surprinderea lui Paul care vorbise, cît şi spre a lui Aurelien. Soţul !

— Va fi fiind drăguţ în izmene, desigur, zise Aurelien. Rîseră mînzeşte, şi Paul, păcătos, scîrbos, făcu o mişcare de pinguin din cotul stîng. Simţeau amîndoi nevoia acestei luări în batjocură. Le umblau gîndurile prin cap. îşi vor fi închipuit amîndoi negreşit intimitatea perechii, Berenice cu ciungul său... ar fi putut să coboare foarte jos pe calea asta, s-ajungă la cîte ceva foarte necuviincios...

Paul Denis dădea în vileag nişte vorbe ale lui Berenice, cu perversitatea viciosului, vorbe pe care ea le spunea cînd se lăsa pradă voluptăţii. Părea că îi plăcea s-o dea de gol. Poate că şi urmărea să-1 jignească pe bărbatul din faţa sa, prin acest indirect ecou al unei intimităţi pentru el dureroase. Depăşi chiar măsura. Se produse între ei o mare stînjenire...

„Totuşi, începu din nou Aurelien, dacă îl iubea, la urma urmei ?“ Boul. El nu credea nici măcar o iotă. Spunea astea ca să-1 chinuiască pe Paul. Paul se

[redacted] bună: „Ca să spui aşa ceva, trebuie să fii cumplit de [redacted] os...“ Da, Aurelien era gelos. Atît de gelos încît vedea u [redacted] înaintea ochilor. Iată că totul i se revărsase în minte [redacted] (dată, ca un val. Berenice lîngă acest puşti. Ah, tîrfa,

— Sîntem aici împreună, observa celălalt, vorbim îndoi despre ea... e monstruos... pur şi simplu nstruos !

Lui Leurtillois îi plăcea s-asculte vorbele astea, după n îţi place să desprinzi coaja de pe-o rană. îşi dădea ma că după fiecare vorbă, după fiecare gînd, după :are privire, avea să fie ceva mai greu de îndurat ceea urma, urmarea fatală la ieşirea din cafenea, cînd va atra în singurătatea, în întunericul zilelor viitoare, iră numai dacă deodată nu va înceta totul, dacă nu se hotărî să nu se mai gîndească la nimic. Dacă se ăra să nu se mai gîndească la nimic ? Nu stătea în Hu>;erea lui Denis să-i uşureze aşa ceva. El zicea :

— Dumneata nu înţelegi oare ? Nici o altă femeie n-a însemnat ceva în ochii mei în viaţă... nici una... cînd mă gîndesc la celelalte, îmi vine să rîd... îmi trăgeam numărul cu altele... şi apoi gata... Le dispreţuiam... Mutrele lor, felul de-a se purta... Mai ales să nu te laşi îmbiat de conversaţia lor... Au totdeauna motivele lor să ne cedeze... pentru altceva... care li-e de folos... Să nu ne lăsăm traşi pe sfoară...

— Şi apoi, de data asta, ai păţit-o, te-ai prins în laţ, nu ?

— Iţi spun că asta n-are a face. O iubesc. Mă înţelegi ?

Ciudat lucru. Dragostea. Nici unul nici celălalt nu ştiau ce însemna asta. Aurelien încercă să se gîndească : Eu, eu n-o iubesc. Nu izbuti s-ajungă nicidecum la aşa ceva. Nu va ieşi din laţ nici cu ajutorul afuriseniei.

— Tu o iubeşti, eu o iubesc, noi o iubim... Soţul o iubeşte şi el, în felul său... însă ea, ce gîndeşte oare ea ? Spune... ce va fi gîndind oare ? Aş fi jurat că mă iubea. S-a culcat cu tine...

— Aş fi jurat că mă iubea...

— ...şi a luat-o la sănătoasa.

— îţi face plăcere să mă jigneşti ?

— Poate.

— Ei bine, nu-ţi permit să crezi că eşti în stare H aşa ceva ! Ea m-a jignit, mă înţelegi ? M-a jignit, B dumneata

vii să-mi scormoneşti...

— Prostule ! Nu mă scormonesc decît pe mine însumB

Prezenţa lui Berenice între ei ajunsese să fie de ni suportat. Işi întoarseră faţa unul de la altul. Afară, erB cornuri de automobil, sunau. Va fi fost negreşit ceasB ieşirii de la teatre. Paul Denis, cu privirile în vag, ul mărea un vis melancolic. Gura sa ciudată tremura, şi I zise, drept înaintea sa, de fel la adresa lui Leurtillois :

— O să-mi crăp capul. I

Aurelien fu mişcat prosteşte. Acest puşti! Ah ml această femeie nu făcea două parale. I

— Tacă-ţi gura, puştiule, ai înnebunit ? Se omoara omul de dragul cuiva care merită... Asta, care trece da la unul la altul...

— Mai întîi, ţi-am interzis să mă numeşti *puştiule...* şi apoi de ce-ţi răceşti gura de-a surda ? de la unul la altul ? Ce mă interesează pe cine a avut în viaţa ei înainte de mine, dacă o fi avut pe cineva...

— De data asta, n-am vrut să te jignesc, Paul, crede-mă : îţi jur...

— Jură pînă ţi-o ajunge gura la urechi ! îmi stîrneşti rîsul în cele din urmă, cu ideile dumitale... Aşadar dumneata eşti un tip de ăia, adică, femeile se uzează trecînd din mînă în mînă, după capul dumitale. Şi în ce te priveşte, nu e la fel ?

— Nu-i acelaşi lucru, ştii bine.

— Nu ştiu absolut nimic. Ah, uite, în faţa moralei dumitale de bărbat îmi vine greaţă !

— Nu eşti în toate minţile, dumneata.

Leurtillois spusese astea foarte tăios. Iată că izbise în ceva care nu-i plăcea prea mult. într-o lume. în toate ideile acelor oameni care se cred deştepţi, în acea anarhie, în acel spirit de avangardă. Ca şi cum bărbaţii şi femeile ar fi acelaşi lucru. Paul Denis şopti: „Poate că într-adevăr nu-s în toate minţile..." şi de îndată Aurelien profită de împrejurare :

— Ne închipuim că iubim... am dori mult să iubim... avem nevoie să iubim, dragul meu, pur şi simplu. Cu

rinţa asta dăm peste o femeie ori peste alta... mai alena oare ? îţi spun că mie nici nu mi-a părut frumoasă.

iubeam totuşi. Tu de-asemenea. Importantul, nu **e** neia. E dragostea.

Spunea toate acestea ca să se convingă. Se asculta rbind. Nu ştia că gîndea toate astea. Ele se inventau gura sa. Se întreba ce-avea să spună, ce-avea să gîn-ască după aceea... Paul schiţa nişte vagi tăgăduiri, irelien îi tăie vorba :

— îmi zămisleam prototipul unei femei... o purtam în flet... Şi apoi am întîlnit-o pe Berenice... Trebuia să potrivească imaginii create... Cu orice preţ... apoi i-am pus, am silit-o să corespundă imaginii plăsmuite... N-o susţin că umblam după o femeie obligatoriu nouă... dragul căreia niciodată vreun bărbat, nu ! Dar ce ştii despre ea, hei ? Crezi că tu eşti prima sa experienţă ? plictisesc de moarte oamenii în provincie, într-un orăşel...

— Taci odată !

— Oh, e mai uşor să-ţi astupi urechile cu degetele ! N-a trecut mult timp totuşi... de la mine pînă la tine... şi ai vrea să te ucizi de dragul ei ? Mişelie !

— Nu, dumneata n-ai iubit-o niciodată. înţeleg, în-ţeleg.

— Fiindcă o văd aşa cum este ? Nu te lăsa înşelat în această privinţă : lucrurile variază, vezi mai bine ori mai rău după cum sînt nopţile, şi apoi... se întîmplă poate pe dos cînd iubeşti... în fine, imaginea pe care o aveai despre ea, înainte de ea, era oare aşa, ce zici ? Fii sincer. Nu, nu-i aşa ? Dragostea ! Cer iertare dacă am un punct de vedere de bărbat... te dezgustă... dar nu pot să am altul... Era aproape o fetişcană faţă de mine, Berenice... uite ce proşti putem fi !

Rîse cu un rîs fals. Celălalt înălţă capul şi îl privi. Aurelien avea o faţă foarte diferită de aceea pe care Paul i-o atribuia. Era asudat peste tot. Se va fi bărbierit mai pe deasupra desigur. Nicicînd Paul nu observase **că** avea umerii obrajilor ieşiţi în afară şi o lungă distanţă între pomeţi şi falcă... Aproape o fetişcană... era oare **atît** de prostesc s-o considere pe Berenice drept o fetişcană ?
Şi pofta aceea de fetişcane pe care o au bărbaţii dint®
anumită lume... H

— Care va să zică, întrebă Paul, dacă ar fi fosB o fetişcană, cum spui dumneata, ai fi iubit-o cu-adevăraB nu aşa în glumă ? Şi fiindcă totuşi s-ar fi culcat I mine, n-ar

mai fi fost bună decît de-aruncat la cîini ? ■

Voia să spună prea multe lucruri deodată, toate astl s-amestecau. Aurelien îl înţelese totuşi, din întîmplaiw înţelese tonul de mînie din această neorînduială <1 gînduri. I

— Mai întîi, cine îţi vorbeşte despre fetişcană ? (Ui® că el vorbise.) Dragostea nu înseamnă plăcerile patului

— Nu. Insă ceea ce numeşti dumneata plăcerile pa tului, ele nu pîngăresc dragostea. Eu nu sînt ca dumneate un spirit pur, domnule.

Aurelien ridică din umeri. Băietănaşul nu-1 jignee Celălalt continua :

— Oh, ştiu bine. Dumneata şi cei de-o seamă cu dum neata, mai îngăduiţi femeilor adultere dreptul de-a iubi numai în cazul cînd n-au fost decît o singură dată. Uni soţ, ăsta nu înseamnă nimic. E încă aproape virgină, o femeie măritată. Se cade să respecţi o femeie care îşi înşală soţul cu un singur amant. în oarecare zbucium, bineînţeles... şi o îndelungă viaţă de amintiri, după aceea... Ah, vezi !

Cînd te gîndeşti că aşa ceva i se părea atît de revoltător lui Paul Denis ! Aurelien nu se gîndise la asta niciodată, dar, într-adevăr, astfel, în fond, gîndea el despre căsătorie, despre adulter... Nişte idei nu prea noi. nu prea originale, dar e vorba oare despre a fi original ? O femeie se putea compromite în ochii lui, pentru că s-a- runcase la pieptul unui băieţandru, la pieptul unui Paul Denis oarecare. Perfect. Dacă Berenice s-ar fi întors de-a dreptul la Lucien, fără să treacă prin Giverny, ar fi păstrat despre ea o altă amintire, pură, o amintire obsedantă care nu l-ar fi părăsit poate niciodată în viaţă. Ea ar fi putut atunci să fie, ar fi putut să rămînă dragostea lui. Dar o Berenice pătată... Totuşi acest intelectual tînăr, gălbior la faţă, ce diferenţă putea el face ? în alte timpuri p femeie care avea un amant era pierdută. Astăzi făcu- t-am oare progresul de-a nu-i îngădui doi ? Despre ce

Irbea deci tînărul Paul Denis ? Aurelien nu-1 asculta, gîndea la mamă-sa. Nu fusese decît un bărbat în viaţa îmei sale. Decît un bărbat afară de soţul său. Aşa cre- a, însă ce ştia el în această privinţă ? De altminteri, judeca pe femei după mamă-sa. Avea concepţiile lui jpra vieţii, asupra dragostei. în sfîrşit... ale lui. Destui p le vor fi împărtăşind desigur pe-ale lui. Dar cine re are concepţii de unul singur ? Sute de persoane idesc în acelaşi timp : e soare. Pur şi simplu e soare. „Dacă ne-am mai duce într-altă parte ? zise el. îmbă- nim pe aceste banchete../[1] Isprăvise pachetul de ţigări. Regăsiră noaptea călduţă şi prezentă. Una de-acelea ; Parisului cînd n-ai poftă să te duci să te culci, cînd de străzile au povara unui secret, cînd vocile trecă-ilor sînt ca momelile de-atîtea şi atîtea aventuri, şi care femeie pare a fi surprinsă, de ceea ce umbra nu >uteşte să ascundă. Strada Notre-Dame-de-Lorette, ada Fon taine... Se vedea strălucind în fund, în sus, >ulin Rouge. O farmacie de noapte, la răspîntie, le dădu ghes să vorbească din nou despre soţul lui Berenice. Trecură mai departe de un cabaret de noapte, de nişte femei cu flori, de cîţiva bărbaţi eleganţi. Piaţa Blanche era vîlvătăi de toate părţile, şi, în pofida orei întîrziate, era peste tot lume pe terase. Pe bulevarde iarmarocul stins se întindea ca o îmbulzeală de fantome. Lîngă Moulin, într-un soi de răsfrîngere de flăcări, la intrarea în *dan- cing* se afla un buchet alb de marinari americani.

— Nu ştiu de ce, zise Aurelien, dar indivizii ăştia **mă** enervează. Şi nu numai pe mine.

— Am excelenţi prieteni americani, afirmă Paul.

— Are vreo legătură ?

Şi ce legătură, într-adevăr ? De altminteri, de cum po-meni despre negri, Aurelien observă că Denis luă partea negrilor. Cu violenţă chiar. Discuţia ridica tot felul de chestiuni, jazul, rasele inferioare. Leurtillois, în ce-1 pri-vea, socotea că unii negri erau în stare să se dezvolte, se referea la cel care primise premiul Goncourt... dar, în sfîrşit, de aici la... în realitate, nu era nici pentru negri, nici pentru americani.

— Şi Berenice, puştiule, ce crezi tu că gîndea despre

acest subiect ? > - ■

Pusese această întrebare cu vocea sa ironică. De camdată, îl surprindea îndeosebi că se afla acolo pie zîndu-şi vremea cu Paul Denis. Din motivul, şi nu d citul, că băieţandrul se culcase cu Berenice. Fără de cai n-ar fi avut subiect de conversaţie.

La debit, unde Aurelien vru să intre să-şi cumper ţigări Lucky Strike, tejgheaua era înghesuită de marinai în alb şi în albastru, de carnaţie bălaie şi roşcovană rîn jindu-se, toţi de-ajuns de beţi, cu un zgomot nazal d fonograf, în electricitatea arzătoare, şi de cîteva feme uşoare agăţate de aceşti umeri de uriaşi. Lui Aureliei îi trecu prin gînd în mod vag Simone. Va fi avînd pro babil o săptămînă rodnică. Nişte francezi în grup, dintr un şeptel local, se uitau la spectacolul de pe banchete ci. degetele groase băgate la tăietura mînecii de la subsuori } aveau cămăşi luxoase colorate. Doamna de la casă, o frumoasă brunetă nu-şi vedea capul de treburi. Se scuza dînd înapoi moneda de cincizeci de franci. Avea un din- ţişor de aur într-o parte.

Se auzi de-afară un zgomot mare de voci, nişte ţipete. Acestea avură rolul unei maşini pneumatice, localul se goli, oamenii se ridicară, Paul fu împins afară ; într-această împestriţătură de inşi, Aurelien înţelese prost ceea ce se petrecea, stînjenit să-şi primească mărunţişul. Un marinar beat tun ducea cu braţele întinse o măsuţă de marmură cu picior spre terasă. Nişte femei urlară. Se văzu un negru înalt, slab, într-un costum de flanelă cenuşie, cu braţele îndoite spre a se apăra de masa care lovea... Fusese atins la obraz, şi sîngele se împrăştia, măsuţa se tot ridica. Urmă o înghesuială formidabilă, ceilalţi marinari în jurul agresorului, cîţiva negri cam luaţi prin surprindere din toate părţile, şi cei din mulţime pur- tînd cămăşi verzi şi roz, rotindu-şi umerii, cu o furie zgomotoasă, mi ţi-i împingeau pe marinarii în albastru, de care se sprijineau nişte mîini enorme, zmeurii în lumina lămpilor cu arc.

Aurelien se trezi afară. Piaţa Blanche părea înhăţată de un vîrtej de aer cu presiune : din toate părţile oameni mulţi se strecurau ca un ciclon de granule de nisip spre debit. în urma lor se refăceau pungi de gol, ciudate şi macadamul, pe care două-trei taxiuri hoinare păreau ză-

[redacted] te. Pe trotuarul din faţă, la colţul străzilor care se ’ drept în oraş, o coloană compactă de femei ţipau să ştie de ce. Şi un vuiet, de jur împrejur, alunecînd itre barăcile de bîlci stinse. Peste tot se împînzea o ină de crimă.

docile americane dominau vacarmul, un cerc de unitie albe se încheiase peste cel beat tun, măsuţa cu picăzuse în braţele echipajului, totul părea o încăie-

! de rugbi. Ceilalţi, din instinct, făceau roată împrejuacelora care îl stăpîneau pe furiosul urlînd : *„Bloody ier ! Bloody nigger!“* [XCIII] Şi piaţa era zguduită de re- a neagră, de indignarea femeilor uşuratice şi de-a taţilor lor, de frica şi de furia negrilor ; puţin în urma rătorilor neaşteptaţi ai cauzei lor se vedea că unii şuteau un cuţit.

— Ca totdeauna, zise tînărul de lîngă Aurelien, nici in poliţist !

Mulţimea se încheia împrejurul marinarilor, se îmnngea, se îndesa într-înşii cu o mînie mută. Ei îşi dă- tleau silinţa să-i sustragă vinovatul. în faţă la Moulin Rouge, victima îşi arăta obrajii însîngeraţi altor bărbaţi, mai întunecaţi la faţă decît dînsul. Văzîndu-1 sîngerînd, iţi dădeai seama că era un negru foarte palid. Cineva oprise un taxi, şi patru-cinci marinari îl urcară într-în- sul pe camaradul lor, inconştient, care repeta : *„Bloody nigger !“* Mulţimea bloca în acea clipă roţile vehiculului. Şoferul făcea gesturi largi. Imposibil să se urnească din loc. Se scoteau strigăte : La moarte ! Bărbatul acela se înfricoşă, se dădu în vorbă cu adversarii, nu voia să tî- rîie după dînsul marinarii, cu mulţimea la spatele său.

Din taxi, un marinar în picioare voia să cuvînteze oamenilor. Injuriile năvăliră. Obiecte zburară. îşi adăposti fruntea cu braţul. înfăţişarea candidă a uniformelor de tole[2] adăuga ciudăţenia sa acestei atmosfere de noapte a Sfîntului Bartolomeu. Pe neaşteptate, de pe celălalt trotuar care formează unghiul străzilor Blanche şi Fontaine, se văzu desprinzîndu-se cu toată iuţeala unul dintre acei voinici care se tîrăsc prin partea locului, de-o înălţime a trupului mai presus de măsura omenească, avînd capul înfundat între umeri, îndesat, pt tînd un

---

XCIII **Negru sîngeros ! Negru sîngeros ! (engl.).**

*** Doc.**

[1] **Nu-i aşa că nu e mort ? (engl.).**

veston bej... Mergea atît de repede încît lum îl văzu pe dată sosind la scara taxiului.

Nu ajunsese totuşi atît de repede încît acei spectato sute şi sute, să nu fi avut timpul să se tulbure pînă rărunchi, siguri cum erau că vor asista la o crim înainte de-a fi văzut braţul ridicîndu-se, arma străli cind. Nimeni nu cutezase s-o pornească din loc, să se ame< tece în treabă, să înlăture lovitura. Spaima dintr-un v: fără de vocea care să strige.

Nimeni ? Ba da. Un băieţandru ogîrjit, un copil ală turi de acei Titani îmbrăcaţi în doc şi de acel asasin îi veston deschis la culoare. îl văzuseră plecînd de pe teras; debitului, înaintea lui Cyrano, şi înainte de-a se fi în ţeles ceea ce se petrecea, se şi afla alături de taxi, într< bărbatul înarmat şi marinar. Cînd braţul s-abătu pe neaşteptate, se produse un ţipăt cumplit, apoi o tăcere. |

Şi nimeni nu opri pe omul care lovise, cînd se strecură pe la spatele mulţimii, prin umbră, spre strada Lepic, în noapte. Ci în mijlocul mateloţilor albi, Aurelien văzu căzînd, ca o biată zdreanţă, trupul încovoiat al lui Paul Denis.

îngenunchease, Dumnezeu ştie cum, aproape de taxi, capul băiatului sprijinit de dînsul gemea : „Nu-i nimic... lasă... nu-i nimic...“, cu mîinile pline de sînge, şi cineva îşi dădea silinţa să scoată cravata lui Paul, iar un marinar zicea : *„He is’nt dead, is’nt he ?“* pe gît o rană îngrozitoare, sîngele, sîngele, trupul acela se muia sprijinit de el, cînd, în sfîrşit, poliţiştii sosiră.

„E din vina ta !“ ţipă o femeie desperată, îmbrăcată în albastru-deschis cu mănuşi negre pînă la coate, şi-1 scuipă în obraz pe şoferul taxiului.

LXXVI

Totul fu îngrozitor. Bietul Denis fusese transportat cu taxiul la Beaujon. în acea veche clădire care semăna mai mult cu o închisoare decît cu un spital. Aurelien,

Ilre sosise cu taxiul, fusese trambalat între biroul de limire, internul de gardă, cercetările poliţiei, telefonul ; Lştiindu-se prea bine ce era mai grabnic de făcut. Se ho- Irîse s-o cheme pe Mary, care nu înţelegea la telefon, Iezită brusc din somn : da, ştia adresa părinţilor, urma a le telefoneze ea, aveau telefon acasă... Internul era n prieten al acelui prieten al lui Aurelien, fratele scrii- irului, acel student care îşi tăiase mustaţa ca să placă nei femei ; îl instală pe Leurtillois în sala de gardă, o îcăpere mică scundă, afumată, pe dreapta în curte, cu ^produceri libidinoase în culoarea sucului de tutun. Se îtoarse după o clipă, injectă băiatului ser, dar, dar. Apoi rimul sosi Menestrel, împreună cu soţia sa : Mary îl inunţase. Era o tînără frumoasă, subţirică şi blondă,)-na Menestrel, părea tulburată, punea o grămadă de ntrebări, oare cum s-a întîmplat ? Ce idee a avut el să >e amestece în povestea asta ? Menestrel se mişca în hang şi-n lat, strîngîndu-şi cu amîndouă mîinile bastonul. Zise că de prisos veniseră. N-o să se aranjeze nimic. Internul cunoştea literatună, şi sosirea lui Menestrel schimbase în ce-1 privea aspectul lucrurilor. între timp, o infirmieră îl căută.

Aurelien era stăpînit de gîndul că Paul spusese : „O să-mi crăp capul“ cu puţin înainte de dramă. Se strădui să povestească asta. D-na Menestrel strigă : „Aşadar e o sinucidere![11] iar soţul său: „Haide, haide... asemenea vorbe nu se rostesc atît de uşor...“ Apoi Mary venise după noutăţi... Sala de gardă era pe cale să se prefacă într-un salon... îţi era mai mare mila de Mary. Aşa cum arăta, peste noapte, avea o sută de ani. îşi pusese în cap prima pălăriuţă care îi căzuse la îndemînă. Spunea: „Bietul imbecil... bietul imbecil..."

Internul coborîse cu o înfăţişare gravă şi tristă. Rănitul... Nu-i nimeni din familie ? în sfîrşit, Paul Denis murise. Prea mult sînge pierduse pe drum, şi apoi... urmară precizările anatomice. în chiar momentul acela mama intră. O femeie de vreo cincizeci de ani, fără sînge pe sub piele, cu păr cenuşiu, slabă, într-un taior întunecat. Cerea iertare. Asnieres nu-i colo peste drum. Doamna oare mi-a telefonat ? Se adresa D-nei Menestrel.

Nu... Mary înaintă. îi prinse mîinile într-ale sale. Deodată, în urma ei apăruse un domn înalt cu mustăţi blonde M oală, de-o vîrstă care nu se putea determina, într-H lung impermeabil, cu o brasardă de doliu pe braţ, cu lărie neagră în mînă, cu obrajii acoperiţi de pete roşcaH „Fratele meu... îl prezentă D-na Denis întregii adunăH fratele meu, D-l Jean-Pierre Bedaride...ᵘ ■

O la la, o nevinovată scenă. Ea nu înţelegea, marrB Această mic-burgheză din Asnieres, văduvă de funcţion^ aruncată de soartă printre toţi cei de faţă, sigură că călosul de fiu-său mai săvîrşise vreo nerozie, gata să B plîngă, să-1 dojenească. Deodată, nu mai avea pe cine I dojenească. Asta întrecea afurisitele feste păcătoase **al** copilului. Era o istorie de-acelea cum publică ziarele, I bătaie pe stradă. Fusese rănit ? Nimeni nu cuteza săi spună adevărul. Ea şi izbucnea, adresîndu-se D-lui Jearl Pierre Bedaride, fratele său : „Cred că tot acel MenestrJ e de vină !“ Asta înteţi stînjeneala celor de faţă. Menestrc trecea evident în ochii ei drept duhul rău de pe lîng fecioru-su. Din senin, Mary prinse a plînge în hohote în această nedesluşire, internul şi Aurelien izbutiră să-spună unchiului cu jumătate de glas că bietul Paul murise D-l Bedaride, prins de-un tremur, ridică pălăria ca să-ş: acopere faţa : „Jeanette!“ suspină el, şi soră-sa, uitîndu-sd la dînsul, înţelese. Avea gura fiului său, nostima, ciudatal gură. îl duse pe unchiul sus lîngă cadavru. Era preferabil poate ca mama să nu-1 vadă... sau nu de îndată... Vru să se ducă sus.

Aurelien, Mary, soţii Menestrel rămaseră singuri. Menestrel zise : „Am face mai bine să plecăm. Sîntem de prisos.“ îl înnebunise stupida acuzaţie a mamei. Nevastă-sa stărui să mai stea ca să afle amănunte de la intern. Plîngea încetişor. Dacă ar fi putut să-i spună lui Frederic... I-ar fi plăcut să-şi revadă prietenul, negreşit... Menestrel zise că era bine şi astfel, să-1 revadă n-ar sluji la nimic... Mary se prăbuşise pe un scaun. Aurelien, cu fruntea lipită de geam, se uita în întuneric.

Unchiul se întoarse cu internul. îşi însuşise de pe acum tonul anchetatorului. Ţinea să limpezească lucrurile. Ah, domnul a fost cu Paul ? De pe-acum bănuiala familială cădea asupra lui Leurtillois. Acesta

răspunse vag. La ce bun să alimenteze exasperarea gata să se dezlănţuie ? [redacted].oarcerea mamei nu aranjă nimic. Ar fi vrut să-şi ia ^fcilul, să nu-1 lase în acest îngrozitor spital, atît de [redacted]st, atît de trist. Să-1 ia acasă, cu flori, cu luminări ; [redacted]ietenii au să vină să dea mortului salutarea de pe urmă, H lacrimile de mîngîiere, care se varsă între cei patru [redacted]reţi, să curgă în casa omului. 1-1 refuza. Poliţia nu per- [redacted]itea. Trebuia să aştepte pînă a doua zi, formalităţile, [redacted]ra la mijloc un omor. Cum omor ? Adică nu e un ac- [redacted]dent ? Cu o expresie tragică, se întorcea, cerceta feţele [redacted]elor prezenţi : cine era ucigaşul ?

[redacted] D-na Menestrel, tremurînd din creştet pînă-n tălpi, [redacted]ar cu ochii scînteietori, cu un fel de avînt, îi apucă mîi-[redacted]ile şi încercă să-i explice : „Fiul dumitale este un Irou, doamnă... A vrut să-i apere pe negri.Să-i apere pe negri ? D-na Denis să înnebunească, nu alta.

[îi dădură pe uşă afară în chip blînd, dar cu hotărîre. IPe trotuar, micul grup se împrăştie în mod jalnic, cu o tulburare a sentimentelor. Mama se întoarse ca să se uite la pereţii spitalului, la imensa boltă strimtă şi înaltă a intrării, la ferestrele după gratiile cărora, undeva, se afla trupul copilului său lăsat de izbelişte... Vocea ei frîntă de suspine se înălţa prin întuneric, în timp ce bărbatul cu impermeabil o lua cu sine spre un taxi roşu care se oprise la un semn, coborînd din foburg ; îi văzură îndreptîndu-se pe aleea Friedland. Menestrel ridică din umeri : „Cînd mă gîndesc la ce spunea Denis despre familia sa !“ Soseau la staţie. Aurelien avea s-o însoţească pe Mary, soţii Menestrel urcară spre Montmartre.

— Crezi, îl întrebă D-na Menestrel pe soţul său, că Frederic va afla adresa acestei femei... ? Ar trebui s-o prevenim.

Menestrel dădu din umeri.

A doua zi, Leurtillois trebui să se ducă să depună la comisariat. Povestea era simplă. Totul se petrecu în chip foarte corect. însă ziarele de seară luau la depănat afacerea. Doar cîteva rînduri în gazetele de dimineaţă. Puseseră în scenă incidentul din Piaţa Blanche, îşi procuraseră fotografia lui Paul Denis, se pomenea despre grupul Menestrel. Oh, astea vor cădea de la sine. *Le Petit*

Parisien din ziua viitoare le gătea cu un sos oarecare, şi apoi c tărăgănă şi seara, în partea de jos a paginii în *l'Intran.*
După acestea, ajunse o poveste veche. Se vorbise dofl despre nişte incidente între marinarii americani şi negiB din Montmartre, dar fără să se insiste prea mult. DiB pricina ambasadei. I

Inmormîntarea. Aurelien nu va uita cu una, cu doul de acea înmormîntare. Se văzuse obligat să ia parte 11 ea. Asnieres... căldura... isteria femeilor cu văluri în! conjurînd-o pe mamă... domnii ăia din familie... şi vrei patruzeci de persoane, cei din jurul familiei Denis... în-l lăuntrul lui, Aurelien se simţea ca şi gol. O senzaţie ca-l raghioasă. Acea turmă zgomotoasă, guralivă şi plîngăreaţăj îl căută în zadar pe Menestrel, toţi cei din grup se abţinuseră, din principiu, chiar Frederic, erau împotriva înmormîntărilor. Nu greşeau. După lopata de ţărînă aruncată peste coşciug, cînd Aurelien salută pe cei din familia Denis şi consorţii, aliniaţi la poarta cimitirului, D-l Bedaride făcu o jumătate d'e pas spre el şi se frînse ca o bucată de lemn uscat, mustăţile lui şoptiră : „îţi mulţumesc că ai venit, domnule Leurtillois... Biata mea soră va fi mişcată de onoarea pe care..."

în urma lui Aurelien se afla o pereche de americani pe care nimeni nu-i cunoştea, bărbatul fără pălărie, c-o dolofană faţă tristă, şi-un ciot de femeie cu nasul ascuţit ; ei merseră în cortegiu, stînjeniţi, fără să strîngă mîinile. Soţii Murphy erau cuprinşi în chip bizar şi de mîhnirea care îi copleşea şi de mirarea pe care le-o stîrneau moravurile macabre ale micii-burghezii franceze.

Edmond se dusese îndată după veşti la Mary. Biata de ea, Paul în zadar rupsese legătura cu ea... Era într-o stare de nervi îngrozitoare, da, îngrozitoare. Scăpa din mînă orice apuca. Spărsese o minunată cupă de opalină, la care ţinea ca la ochii din cap. „îi voi spune lui Rose să vină să te vadă... — Ah, asta, nu ! Mi-e dragă desigur Rose, dar... în unele împrejurări... Rose are o inimă bună, însă este enervantă. Fireşte, dumneata... Teatrul prea puţin mă interesează, în clipa de faţă !"

Cît era de nedreaptă ! Rose are atîta tact. Vorbiră despre Rose, dar nu despre Rose era vorba. Edmond pen-

tru nimic în lume n-ar fi rostit numele verişoarei sale. Mary îşi ieşi din fire : „Ea l-a omorît, Edmond, ea l-a omorît !‘- D-na de Perseval o ura pe Berenice. Ah, era
[redacted] rba într-adevăr despre negri ! Vorbise cu Leurtillois.
[redacted] îi spusese : aproape cea din urmă vorbă a lui Paul
[redacted] sese *Am să mă omor.* Care va să zică ! O sinucidere,
[redacted] n pricina acestei femei. Era vorba într-adevăr despre
[redacted] lozie ! Ea l-a omorît, şi gata.

Barbentane vru să-şi aibă conştiinţa împăcată şi se ise să-i smulgă, cu orice mijloace, lui Aurelien ceva irturisiri. Cu oarecare greutate dădu de el : telefonul j nu răspundea ori nu era liber, nu era liber, îl va fi DS din priză pesemne. Cînd dădu peste el la sculatul 1 pat, a treia zi, îl găsi pe celălalt într-o toană foarte oastă, şi nu se alese cu nimic din vorba lui. A fost un accident, un reflex al acestui puşti, absurd... Nu, nimic de spus D-nei Morel din partea-i. Nimic. Se gîndea în sinea lui : ar fi în stare să se bucure că Paul se omorîse de dragul ei. De data asta, iată absolutul în dragoste ! Ce mişelie !

Fusese o delegaţie a prietenilor mortului, în insula Saint-Louis, Jean-Frederic Sicre, Menestrel, alţi doi. Ţineau să-şi facă o părere despre întîmplarea morţii. Să pună oprelişte zvonurilor... Frederic părea adine mişcat, ochii săi bulbucaţi îi dădeau înfăţişarea unui peşte hăituit... Aveau de gînd să ancheteze şi la Giverny, la Moulin şi acasă la soţii Murphy. Se vor duce s-o interogheze pe D-na de Perseval. Aurelien le descoperi oarecare nevinovăţie în această purtare de detectiv, care ar fi putut fi socotită drept mîrşavă. Stătură acolo peste două ceasuri, într-o fumăraie afurisită, cu mucuri de ţigări peste tot locul. Apoi veni rîndul lui Fuchs la Leurtillois. Voia să-1 descoase. Fudhs avea un oarecare manuscris inedit de Paul Denis, căruia nu i-ar sta rău în viitorul număr din *La Cagna,* dar trebuia un cartuş, un text scurt care să prezinte, după titlu, celălalt text : tu care erai dintre prietenii săi... Asta e prea de tot. Abia îl cunoscusem. însă, ia urma urmei, istoriei ăsteia cu negrii, care i-o fi oare dedesubtul ? Aurelien îl dădu pe uşă afară.

Avusese nesocotinţa, Fuchs, să spună cîteva vorbe despre toate acestea lui Stephane Dupuy care colabora în mod neregulat la un cunoscut săptămîinal teatral şi

literar, şi care era mai totdeauna cam fără lăscaie în pungă. Directorul acestui săptămînal fusese îneîntat să-i ia de sub nas lui Fuchs chilipirul, şi publicase unul lînH altul un articol de Rene Maran asupra chestiunii negrii® şi notele de Dupuy, amestec de tot soiul de considera® asupra grupului din Piaţa Pigalle, asupra lui Menestr® asupra pesimismului şi dadaismului, asupra originii mu® cheneze a acestora, asupra aperitivelor pe care le ltB mortul : alcool de portocale tare, şi era mîndru să ara® că ăsta rodea marmura meselor. Fără să punem la soc® tealā psihanaliza, pe Freud, pe Charcot. Negrii, altă forml a complexului lui Oedip ! I

Avusese loc o adunare de urgenţă acasă la Menestrel Toţi prietenii lui Paul şi îndeosebi Frederic erau revoltaţi] Ce spurcăciune de om ! Iar Dupuy, un adevărat gunoi 1..I Se propunea să fie snopit în bătaie. N-ar folosi la nimici Lucrul ar putea să aibă urmări foarte neplăcute. Şi apoiJ cînd lupţi în favoarea unor idei, n-ai dreptul să te laşi' mînjit. Menestrel pregătise, cu de-amănuntul, un răspuns pe care avea să-1 adreseze către directorul ziarului. îl citi. Foarte bine. Minunat. Dar nu era de-ajuns. Paul Denis se cuvenea să fi murit pentru ceva. Sinucidere, întîmplare, toate astea, e foarte frumos. Dar a fost mai cu seamă un act spontan, esenţialul aici era. *Actul spontan* era ultimul cal de bătaie al grupului. în cele din urmă, se decise că nu trebuia să se lase oamenii, oricine, să exploateze această moarte. A fost o moarte a lor : ei aveau dreptul să-i dea un sens. Trebuia să se compună un manifest. Se vor aduna trei-patru şi vor redacta un manifest.

în acea seară, unul se purtase tare bizar. Anume Zamora. Fusese neserios într-un mod dezgustător. Curmînd conversaţia ca să istorisească o anecdotă, ca să vorbească despre picioarele unei dansatoare. într-un cuvînt, nu se pusese de fel, dar de fel la acelaşi diapazon cu ceilalţi. Şi doamna Goodman nu scosese un cuvînt, dar ieşise din mutismul său spre sfîrşitul serii ca să vorbească despre Rose Melrose şi despre Charles Roussel. Apropo de ăsta ! Croitorul venise ca să-1 vadă pe Menestrel : se declara cumpărător de tot ceea ce se putea avea din mîna lui Paul Denis, la cei din grup. Manuscrise, poeme,

scrisori... chiar şi note muzicale în copie... Cineva se ridică împotriva iniţiativei, însă un altul atrase atenţia că în amintirea lui Paul era preferabil ca totul să se strîngă laolaltă. [redacted]oussel urma să doneze prin testament colecţiile sale Braşului Paris. în privinţa asta, Zamora izbucni într-un [redacted]îs nebun cu totul nelalocul său.
I Menestrel îi răspunse el însuşi, în mod brutal, şi cum mictorul era de-ajuns de răutăcios, conversaţia căpătă **o** întorsătură veninoasă. îşi aruncară în obraz o grămadă Le acuzaţii pornite din vechi duşmănii, lucruri pe care le crezuseră uitate sau nici măcar băgate de seamă. Anul 'trecut la Baletele Ruseşti... Ei bine, ce, Menestrel **n-avea** nimic de adăugat, el... Despărţirea fu mai degrabă rece.

Rezultă de-aici că în numărul viitor al săptămînalu- lui, răspunsul lui Menestrel apăru lucrat cu literă corp şapte, cu tăieturi, într-un colţ oarecare, pe cînd în prima pagină se desfăşura cu fală un interviu cu Zamora, ilustrat cu fotografia sa, cu tablouri de el, cu un desen care pretindea să-1 reprezinte pe Paul Denis, şi cu un instan-taneu luat cu Zeiss-ul D-lui Goodman anul trecut, unde se vedea Paul Denis la Touquet, Zamora şi o tînără spaniolă, acasă la Mary de Perseval. Articolul era scris pe-un ton mai mult decît ironic, îşi bătea joc pe faţă de „actul spontan[11]. Zamora declara că, în ceea ce priveşte psi-hanaliza, o cunoştea cu mult înainte de Freud, şi depăna o poveste cu un foxterier. însemna o ruptură cu Menes-trel şi cu prietenii săi, între care Zamora se amestecase, zicea el, fiindcă uneori putreziciunea e tonică, mai ales dacă faci o baie bună după aceea. „în general, îmi schimb prietenii cum îmi schimb ciorapii, fiindcă e mai curat", declara el.

Apoi ajungea la moartea lui Paul Denis, denunţa pla-nul viclean, înşelătoria pe care bunii săi amici voiau **să** le pună la cale. în realitate, nu era vorba de fel despre apărarea negrilor, nici despre întreg acel romantism fals, vechi ca şi locomotivele. Paul Denis se sinucisese de dragul unei femei, toată lumea o ştia, dar n-o spunea, fiindcă socotea asta demodat. Şi, cu siguranţă, se demo-dase ca şi plăcerea de-a colecţiona cărţi poştale ilustrate, de-a umbla pe la tîrgurile cu obiecte de ocazie, et *caetera,* care îi stăpînea pe acei falşi oameni moderni, pe

acei esteţi întîrziaţi ai simbolismului. Ci Denis era victimă, un slab de înger care acceptase cu resemnare atmosfera din Piaţa Pigalle. N-avem nevoie de aşa ceva, nici de arta care răsfrînge această onicofagie [XCIV] adopta® prin bună înţelegere. Nimerit prilej ca să se isprăveas« odată cu toată avangarda care îl umbrea pe Zamora, **şl** în acelaşi timp, cu Picasso, care îi era drag ca sarea **îl** ochi. Şi Cocteau amestecat în toate astea pentru ca nil meni să nu mai priceapă nimic. I

Apoi interviul întreba : „Şi femeia aceea misterioasă?..! Dacă asta nu constituie o indiscreţie !“ Zamora făcea **pa** bărbatul delicat, însă explica în treacăt că el o cunoştea foarte bine, că era o persoană destul de ciudată, căreia! îi lucrase portretul, şi care trăise cu defunctul în Gi-| verny. Declaraţia îi dădea posibilitatea. s-arunce o tiflă în nas lui Monet, în trecere. Se vedea într-adevăr că tinerii aceia erau încă scoşi din minţi de nuferii albi, şi de toată acea pictură de la Bernheim !

După Zamora, „toată lumea ştia“ că de foarte multă vreme Bernheim însuşi (care lucra o pictură nu mai proastă decît altul sub numele de Georges Villiers) fabrica toate tablourile pe care le vindea în magazinul său, semnîndu-le Monet, Degas, Seurat, Matisse, K. X. Roussel... după dispoziţia zilei. Personal, Zamora nu vedea într-asta nici un neajuns, şi foarte des punea să se lu**creze** propriile tablouri de către doamna Goodman, dacă Bernheim voia să facă tablouri de Zamora... De altminteri, pentru a ieşi din toate astea, trebuia o artă nouă **ca a** lui Zamora, unde totul să fie nou, nichelat, elec- tro-chimic, cu frumoşi copii ca de pe cutiile de făină **Nestle,** şi nici o umbră de cubism, de impresionism, de fovism mai cu seamă !

Manifestul lui Menestrel apăru în vremea aceasta, dar prea tîrziu ca să se ţină socoteală de acest articol nesăbuit : să-ţi smulgi părul din cap, nu altceva.

Frederic Sicre turba. Să se slujească în acest mod de Paul! „Şi mai rău decît orice, aţi observat, acea încer**care de** ademenire în ce-1 priveşte pe Bernheim ! Licheaua speră să trezească faţă de pictura sa interesul

---

XCIV **Deprinderea de a-şi mînca unghiile.**

negustorului de tablouri celui mai greu de cucerit !“

D-l Jean-Pierre Bedaride sosi în insula Saint-Louis **cu** un întreg material : cotidianele, săptămînalele, mani-

!

;tul... lîngă un însoţitor pe care părea că-1 venerează, bărbat de vreo patruzeci de ani, purtînd pantaloni dungi, un veston gri-roşcat şi o canotieră. Un bărbat ;, cu obrajii scofîlciţi, cu părul deja pornit a încărunţi, înfăţişarea unui actor de pe malul sting, cu inele şi cu întreg joc de mişcări din mîini. 11 chema Arnald de ister, pur şi simplu. Romancierul de Pfister. Un faimos iholog. Cazul cerea un psiholog.

— înţelegeţi de ce l-am adus pe Arnald de Pfister, e D-l Bedaride, scoţîndu-şi impermeabilul. Trebuie **să** îpezim de-a binelea totul. Am cea mai mare încredere în autorul cărţii *Bestia cu o sută de feţe...* (Un salut uşor. D-l de Pfister făcu apoi cîteva semne de modestie cu inelele sale.) Să nu spui nu, dragă prietene, ştii că am încredere în dumneata !

Nefericitul Aurelien era acolo între aceste două fantoşe, în apartamentul său cotropit, cu hîrtiile aruncate vraişte pe masă. Şi D-l de Pfister îşi aruncă îndărăt din nou părul său îndeajuns de lung, netezindu-1 cu amîndouă mîinile. Romancierul nu-1 putea suferi pe Menestrel **şi** pe amicii săi, încît afacerea Denis constituia în ce-1 privea un noroc fără seamăn, cu diversitatea de păreri asupra acestui subiect. 11 atacă în mod foarte muşcător pe stăpînul casei, care nu putea decît să fie unul dintre acei avangardişti caraghioşi, ca toţi amicii mortului. Asta dădu loc la neînţelegeri nesfîrşite, iar cînd Aurelien, nu fără osteneală, îi deschisese ochii, psihologul nostru **în** fond păru foarte plictisit, dar schimbă tonul. Aurelien fu obligat să îndure un discurs asupra inconştientului, asupra conştientului, asupra subconştientului. Şi asupra pansexualismului, domnule, asupra pansexualismului ! Ce nevoie avem noi de astea în Franţa ? Sînt bune pentru anglo-saxonii constipaţi sau pentru germano-scandinavii îngheţaţi ! D-l Bedaride dădea din cap în semn de dezaprobare. El socotea că se

cam devia de la subiect. **Ar** fi vrut să afle de ce Paulot, dacă era îndrăgostit de o doamnă de societate, se jertfise, se zicea, de dragul negrilor, în realitate ca să salveze de la moarte pe un **Sammy!** Oamenii îi tot spun nefericitei mame...

Arnald de Pfister îi curmă vorba. Era de părere ca să se nimicească toate exemplarele... nu vreau să zic toate cărţile acestor tineri fără vlagă. Uitaţi-vă ce spune ZamorB care nu-i mai breaz decît dînşii, dar, în fine, îi cunoaştB **şi e** un om de duh. Gimnastică, unu. doi, unu, doi ! **Şi** aş adăuga, duşuri ! Pe neaşteptate, rămase încremenii locului, cu ochii în gol, cu gura deschisă, cu o expresie **dl** fineţe, cu o gamă întreagă de emoţii pe obraji, imaginai ţi-vi-1 pe Platon intrînd în lumea ideilor. „Ăsta,, zisa **el,** ăsta !“ Arăta cu degetul portretul lui Berenice.

Ah, acum acest domn Leurtillois nu mai putea încerca' **să** afirme sus şi tare că era în dezacord, şi să pretindă că n-avea de-a face nicidecum cu aceşti degeneraţi ! „Vezi, dragul meu Bedaride, caracterul nevropatic al acestui desen ? stilul hipnoză, materializare, droguri, casă de nebuni ?“

Lui Aurelien stătea să-i sară muştarul şi era cît p-aci **în** mod gentil să-i dea pe uşă afară, cînd psihologul avu **o** revelaţie. Dar doamna misterioasă ! Negreşit ! Zamora **îi** lucrase portretul ! Atunci... Şi acasă la martorul omorului... Căci, în sfîrşit, e totuşi un omor...

— E minunat ! suspină d-l Bedaride. Sherlock Holmes **în** carne şi în oase !

Tevatura asta era neplăcută. Berenice nu trebuia să **fie** amestecată în ciorba lor. Dacă Aurelien i-ar fi evacuat brusc pe aceşti nepoftiţi după această remarcă, i-ar **fi** pus pe drumul cel bun. Astfel fu nevoit să îndure peste **un** ceas această mascaradă, debandada ideilor acestui om, mania sa de psiholog, pizmele, caraghiozlîcurile lui.

In aceeaşi seară, consultă un Chaix, îşi făcu bagajele, şi dîndu-i-se asigurări că paşaportul nu-i era expirat, urma să plece în Tirol unde, dată fiind căderea coroanei, putea să-şi permită toate excentricităţile. Mai **întîi** să nu mai vadă această bandă de ţicniţi, să nu mai audă vorbindu-se despre nimic ; şi apoi să ducă un trai **ceva**

mai îmbelşugat, pentru a se reface, a uita. Se află **mai** sus de Innsbruck, drumuri pe creastă de munte pe unde poţi umbla ceasuri peste ceasuri cu nimeni decît cu **soarele** şi cu vîntul... cu nimeni decît cu soarele şi cu vîntul... cu nimeni decît cu soarele şi cu vîntul... în trenul **care** îl ducea, îşi repeta aceste vorbe ca un disc zgîriat : cu nimeni decît cu soarele... însă îi era cunoscută bine ţeastă formulă, Doamne Dumnezeule ! Ce-i amintea ire ? Imposibil să descopere ceva în creierul său... cu meni decît cu soarele şi cu vîntul...

■ LXX VII

I — Priveşte deci puţin ; pentru această biată Berenice, ■> nimica toată, pentru ea se bat negrii !

I Edmond înălţă din umeri, Rose exagera binişor. în ■ine, ar fi preferat ca ea să mai lase în pace vechiul său pîntec : în ultimul timp ajungea pisăloagă cu teatrul său. INu era atît de uşor de aranjat. Trebuia teatrul mai întîi, [apoi suma de bani, apoi s-aducă venituri mai mici sau mai mari şi o garanţie financiară, persoana care să-şi 'asume răspunderea...

— în orice caz, nu de dragul meu s-ar omorî cineva ! zise ea cu părere de rău. Nici n-are să fie omorît... Soţia ta e sănătoasă ?

El se înveseli.

— Fiindcă, zise Rose, te bănuiesc, să ştii, că mă înşeli cu ea. O, să nu spui nu ! Eşti un pervers. Dă-mi combinezonul.

Ea îşi pregătea valiza. încă o dată. Abia se întorsese din Dax, locul de cură anuală cu Jicky, angajat al stabilimentului. îl lăsase acolo. Era sezonul mort pentru institutul Melrose. Trei săptămîni la Dax : sacrificiul adus lui Decoeur ajungea aşadar. După cîteva zile de Paris, reîntîlnindu-se cu Edmond, ea pleca din nou. îl lua cu dînsa în Suedia. Pentru prima dată Edmond avea să călătorească în acest fel într-un turneu. Rose urma să joace în *Gioconda* la Stockholm. „E de d'Annunzio, zise el, nu pot să-1 înghit ! — Oh, eşti gelos, te ador ! Dar nu uita de

teatrul meu... — Adrien se va ocupa de el în timpul călătoriei noastre. — S-a îndreptat de-a binelea, piciorul său ? — O, are nevoie încă de un baston, dar, în fine... — Ai o mare obligaţie faţă de el, nu numai fiindcă a salvat fetiţa, drăguţa de ea ! Dar, gîndeşte-te, ce văicăreli aveau să-ţi audă urechile din partea soţiei tale, dacă fetiţa ar fi fost zdrobită ! Aoleu, ce plictiseală Prefer să nu mă mai gîndesc la asta...“

Legătura lor se schimbase, poate ca să contrabalansez despărţirea pe timpul iernii; devenise mai statornici mai intimă. Edmond se desprindea cu totul de Blanchette care acum era foarte calmă, nu mai punea întrebări Se plictisea cu ea. Luna august era splendidă în Suedia Rose dădu acolo peste un băiat de-o frumuseţe doborî- toare, cam moale, care se îndrăgosti de ea. Pe deasupra! poseda toate fabricile de chibrituri din ţară. Ii propunea să cumpere pentru ea *La Comedie des Champs-Elyseesl* Acest teatru era în stima lumii din Stockholm, din pri-^ cina Baletelor Suedeze de Jean Borlin. S-ar putea face o combinaţie cu Rolf de Mare, care ar folosi la Operă sala cea mare. „Ascultă, draga mea, zise Edmond, dacă îţî place, vezi, culcă-te cu el, nu mă sinchisesc ; însă dacă primeşti bani de la el, s-a isprăvit între noi. Anume ce hram aş purta eu în toate astea ?“ Ea îl sărută : „Tare ciudat mai eşti! îmi placi. Şi apoi, nu înşeli un bărbat care are atît de frumoase bagaje/[1] Ce frumuseţe de bagaje avea, Barbentane ! Dar, în fine, îi telegrafie lui Adrien Arnaud să facă tot ceea ce era necesar pentru *Le Gymnase,* dacă Bernstein[1] nu-1 lua. Tot răul spre bine. *Le-Gymnase* e mai bun decît *La Comedie des Champs-Elysees.*

De altminteri, drăguţul negustor de chibrituri nu era lucru mare la pat. Şi apoi Norvegia... O actriţă, Rose Melrose, ea să nu cunoască Norvegia ! 11 are pe Ibsen, îţi dai seama. Deci o porniră spre fiord. Adrien scria că treburile nu mergeau foarte bine la Consorţium cu grupul Palmede : opoziţie sistematică în afacerea vînzărif de benzină în Paris. Ei aş, Adrien n-avea decît să pună stăruinţă în această direcţie. Consorţium-ul îl interesa pe Edmond numai întrucît îi garanta libertatea de mişcări. Dacă i-o

limita, ducă-se dracului ! Nu era dintre mîr- şavi. Pînă una-alta, nu-i pomeneşte despre *Le Gymnase,* Adrien. Dacă nu poate dobîndi *Le Gymnase,* e preferabil să nu trateze cu dispreţ suveran *La Comedie des Champs-*

> Dramaturg foarte gustat în epocă, specialist într-o tehnică teatrală cu efecte neprevăzute, zguduitoare, dar ieftin melodramatice.

’.lysees. „Insă deoarece Ivar nu-i lucru mare la pat, draga îea ? — Nu-i lucru mare, nu-i lucru mare : nu sînt tît de interesată cît îţi închipui !“ O scrisoare scurtă de 3 Mary le ajunse la Narwick : amesteca chestiuni ca >arfumul la cîntar cu tristeţea ei pricinuită de moartea lui ’aul. Vorbea puţin cam mult despre acel tînăr muzician, imic al defunctului, Jean-Frederic Machinchouette. S-o :i culcat cu el desigur. Insă doctorul îi scria soţiei sale nişte scrisori să-ţi sfîşie inima, nu alta. Rose dorea să ke întoarcă. Ar avea conştiinţa împăcată în ce priveşte rteatrul *Le Gymnase,* şi datora cîteva zile lui Jicky al său. Porcul de Edmond, ce bagaje totuşi. „Ascultă, n-are liinişte omul cu tine, nu te gîndeşti decît la teatrul tău... — Şi la soţul meu. Am grija lui. Şi apoi ce-ţi pasă ţie de mine, am cariera mea. — Şi institutul Melrose ? Nu înseamnă nimic poate ? S-ar cădea să se ocupe de dînsul, Jicky. — Nu-ţi spun că nu înseamnă nimic, dar nu-s eu croită ca să fiu doar o marcă de parfumuri...“

La întoarcerea lor, în septembrie, Blanchette nu era în strada Raynouard. Luase cu dînsa copiii la vila lor din Biarritz. Rose îl tîrîia pe Decoeur în urma ei. Se exprima în cifre tot timpul, acest bărbat. Institutul mergea bine, prea bine chiar. Vacanţele, sezonul de la Dax parcă nu reduseseră mersul strălucit. Ar fi trebuit un nou văr-sămînt de capital pentru a spori fondul de rulment, erau prea multe comenzi. Inconştienţa oamenilor ! Povestea cu teatrul *Le Gymnase* se complica, ar fi fost preferabil ceva mai mic, dar Rose se năpustea şi făcea scandal. Vara Parisul nu-i prielnic nervilor. Mai ales că se constituise de curînd alcătuita La Compagnie des Voitures [x], o grupare de acţionari mărunţi care cereau socotelile, voiau să-şi bage nasul peste tot, ţipau împotriva acelor diferite Imobilieres, pomeneau despre capitalizare. „Voi ajunge

din cal măgar dacă stau aici. Ocupă-te tu de tot! îi zise Edmond lui Adrien. Apropo, piciorul tău ?“ Nu se mai resimţea. Barbentane o şterse la Biarritz. Micuţii crescuseră mari. Mama lor era rezervată, părea toropită, ca într-o visare. La Cazino se jucau partide scumpe, Edmond avea noroc. Diane de Nettencourt, superbă, se

[1] Societatea Vehiculelor.

arăta, făloasă, cînd la o masă, cînd la alta, pe-aproajM de Schoelzer, Era văzută mult cu un' toreador, şi asta de® lega limbile clevetitoare ale celor din jur. Rose dădu pes® Edmond pe neaşteptate. Luase o cameră la Saint-Jear® de-Luz. Cînd văzu că joacă, se supără. „îmi refuzi mfl un teatru şi tu arunci banii pe fereastră. Da, ai un noroi de încornorat. Dar nu cum îţi închipui !“ Petrecu opt zill cu ea la Saint-Jean. Blanchette nu se interesa cîtuşi **dl** puţin de ce făcea el. însă ce gloată zgomotoasă ! **Sl** zdrobeau la înghesuială. Şi apoi Spania era aproape **dl** tot, atît de ispititoare. Rose se dovedea foarte barrăsiană **1** cînd îi venea gustul. Ţara bascilor e foarte frumoasă, dar! dar... Toledo, nu te ispiteşte de fel ? La Toledo ea îl bătui la cap cu teatrul *Le Gymnase.* Uite ce mi se scrie, vezi] uită-te ! O mulţime de plictiseli, Palmăde, o anchetă lan Compagnie des Voitures, cine mai ştie ? „Nu-s o femeiq versată în afaceri, zise ea. Nu mă pricep de fel la de astea...“ Apoi, luară drumul spre Andaluzia.

în primele zile din octombrie, cînd sosiră la Cordoba,. acele toldos erau încă întinse deasupra străzilor înguste. Era o căldură minunată. Serile, de-o dulceaţă mexicană ; erau atît de îmbălsămaţi portocalii, părea atît de romantic totul cu acele grădini nevăzute, şi cu bărbaţii agă- ţaţi de gratiile ferestrelor după care se ghiceau fetele tinere, preaiubitele lor, cu guvernantele la doi paşi. „într-adevăr, zise Rose, dacă aş şti doar că s-aranjează cu Le *Gymnase,* cred că aş fi fericită !“ Pe neprevăzute, o telegramă îl chema pe Edmond la Paris : Blanchette cerea divorţul. „Ce-o fi apucat-o ? Voi aranja eu totul... Rămîi aici, dacă vrei, eu o şterg. — Oh, cît e de trist ! Mi-ar fi plăcut atît de mult să merg la Cadix. Şi la Sevila. Bine ţi-am spus eu că nevastă-ta nu e decît o burgheză... Va fi nostim dacă mi te-o arunca pe drumuri ! — Lasă pe mine,

voi aranja eu totul. — Nu uita de *Le Gymnase.*

Era la mijloc tocmai acest *Le Gymnase.* Se părea că acest *Le Gymnase* umpluse într-atît paharul încît dădea acum peste margini. Cum oare îi ajunsese la ureche toate acestea lui Blanchette ? în sfîrşit, nu numai că cerea di-

[1] **Adeptă a tradiţionalismului francez, pe care îl întrupează Maurlce Barr^s (1862—1923), romancierul cîntăreţ prin excelenţă al plaiurilor natale-** orţul, dar cerea să se facă investigaţii în afacerile lui Idmond, sub pretextul apărării copiilor. Şi, zău, ce vi- leană ! Cînd părea că nu se sinchiseşte, la Biarritz, ei >ine, trîntise pe urmele lui nişte detectivi ; la Saint- fean-de-Luz el plătise nota de la hotel a D-nei Melrose, ocuia alături de ea, se luaseră declaraţii servitorilor. Şi kpoi nu se întorcea din Suedia ? Fuseseră văzuţi în Spania. Parşiva naibii ! Acea Blanchette care se prefăcea că descoperă... Da, după averea sa dădea zor ea. „Ai fost foarte imprudent", spunea avocatul.

Barbentane se repezi acasă la tatăl său. Ministrul îşi dădea seama oare de ce urma să dezlănţuie presa în legătură cu divorţul acesta, dacă ajungea public ? Iar societatea maşinilor şi fiscul începeau cu năzdrăvăniile lor din pricina idioţeniei unor mici deţinători de acţiuni la purtător, şi Palmede... „Ce amestec are în astea, Palmede ?“ întrebă senatorul. Ah, nu, nu cădea din nori în felul ăsta, de sute de ori ţi-am explicat...

„Palmede, dragul meu, este partidul... La ultimul congres am votat împreună. Nu-şi dau picioare-n spate radicalii între dînşii probabil !“ Nu se putea să-1 scoată cineva pe senator dintr-ale lui. îl irita îndeosebi, pe excelenţa-sa, că poliţia e atît de prost organizată încît noră-sa a putut să ceară divorţul fără ca el să fi fost prevenit din timp. „Mă voi plînge la Interne, şi cum îi merge D-nei Melrose?[11] Doamne Dumnezeule! Edmond nu se mai gîndise la institut! Dacă se mai răscolea şi boroboaţa asta... „Şi tu eşti preşedintele consiliului de administraţie, nu uita!“ Tatăl ridică din umeri. Avea să-i vorbească despre toate astea lui Poincare.

Drept culme, Adrien lipsea din Paris. Strada Pillet-Will era sinistră toamna. Simoneau, de fel la înălţime. Se dovedise un excelent funcţionar, un om de încredere. Dar în

ceea ce priveşte iniţiativele în cazuri ieşite din comun, tufă ! Stăpînea prin birouri o consternare de rău augur. D-ra Mărie avea ochii roşii. Edmond se înfunda în hîrţoage. Simoneau, cel puţin, era sigur de tot că operaţiei aceleia de anul trecut nu i se mai putea da de rost. Nu mai era sigur de nimic, Simoneau. Să nu uităm de institutul Melrose... Ar fi trebuit s-o vadă pe Mary, pe Leurtillois, şi pe acel Machinchouette, pe pictorul lui Rose...

Mary şi Frederic îşi făceau reciproc repetate mărtu® siri de dragoste împărtăşită ; îl însoţise la Londra, un® el dădea un recital. Moş Amberieux nu era de găsit, pe® tru bunul motiv că ţinuse, şi el, ca şi Aurelien, să profiB de împrejurări, şi să se ducă să reînnoade cunoştinţa **<1** nişte prieteni vechi de la Miînchen. Fusese destul lungă vreme despărţit de dînşii de toată porcăria aceel de război !... Edmond nu regreta lipsa lor din motive **dl** mondenitate. Va fi nevoit să aranjeze lucrurile fără ei.l Nici o boroboaţă la institut ? Simoneau ! Domnule ? T| rog trimite telegrama asta domnului Arnaud, la Serianne.l Parcă la Serianne a spus el că se duce ? Ii scrise lui Roşi să se întoarcă. Nu era momentul să cheltuiască fără nici o noimă. A, da, să nu uit de institut. D-ra Agathopoulos avea un furuncul pe obraz ; ce reclamă pentru un instig tut de înfrumuseţare ! Contabilul îi explică lui Edmond că era nevoie de o sută de mii de franci pentru termenul de plată de la cincisprezece. Oamenii nu plăteau. Nespus de agreabil. Cît despre Decoeur, se îmbăta ca un porc. O dată ce sezonul de la Dax trecuse, era asigurat că un an întreg avea s-o aibă pe Rose într-adevăr lîngă sine. îl întrebă pe Edmond unde o lăsase pe nevastă-sa. Cu o semiobrăznicie şi cu o mîrşavă smerenie. Era nostim, Parisul ! Dacă însă Aurelien ar fi fost acasă, ar fi pus la cale nişte seri plăcute, e un ins de încredere cu care poţi să-ţi exprimi gîndul cu glas tare. Dar nu. Leurtillois călătorea prin Germania..După ce se îmbătase de aerul munţilor, se dusese din Tirol în Salzkammergut, din Salzkammergut la Viena, şi de-acolo la Berlin.- Dat fiind cursul mărcii, nu se va întoarce în curînd. Trimitea ilustrate în culori. Edmond găsise trei-patru în strada Raynouard ! Am dat de mare belea ! Luă trenul spre Biarritz. Blanchette nu se mai afla acolo. O ştersese la

Antibes. Se dusese să se pună sub protecţia maşterei sale. Să leşini de rîs. Blanchette la Carlotta. în fine, nu la Carlotta, ci în preajma sa, în pavilionul pe care îl construiseră pentru dînşii. La Carlotta, bine : el o să aibă o complice într-un grup mai mult sau mai puţin advers. Drumul de la Biarritz la Antibes e pur şi simplu infernal, cu atîtea schimbări, cu trenurile acelea din sud-est, greu de înfruntat ! Ceva fără sfîrşit. Dacă ar fi avut automo-
[redacted] lul măcar. în tot lungul drumului Edmond vîntura în id cifrele : cu cît le chibzuia mai mult, cu atît se simţea ai bucuros că va avea sprijinul lui Carlotta. Numai că, zi, Carlotta era în Egipt, ca de-obicei. Nici nu dăduse hii bine cu fiică-sa vitregă şi cu copiii instalaţi în vilion, că se şi cărase. Haida de, avea să fie obligat să dure cumplita scenă cu Blanchette. închirie o cameră Juan-les-Pins, se duse la coafor, îşi făcu unghiile, **ma-** jul. In octombrie Juan-les-Pins era zgîlţîit de-un vînt mplit. Pierdu zece mii de franci la cazino. Dădea el re îndărăt cuprins de groază în faţa obstacolului ? îşi ordase un răgaz de douăzeci şi patru de ceasuri înainte -a da ochii cu Blanchette. Ca să aştepte să treacă ziua vineri.... Nu mai era sigur de sine.

LXXVIII

Hotelul cu pereţii groşi, construit pentru ninsori, ţinea răcoare în toiul verii. Aurelien se rătăcea prin culoarele întunecoase şi între pereţii albiţi cu var. Semăna cu **o** mănăstire şi cu un hain pentru conăcitul caravanelor. Trupele lui Napoleon îşi aşezaseră tabăra în regiune, iar ur mareşal îşi instalase garnizoanele. Te aflai în plin tîrguşor, în scobitura străzii care urca pe amîndouă laturile. Se îngrămădea o lume nebună. Toţi străini. Leurtillois nu vorbea cu nimeni. Lipsa de tact a oamenilor îl irita ! Aveau trucuri de-a scoate bancnotele, de-a expune provocator zecile de mii de coroane sub ochii servitorilor ! La drept vorbind, ăştia le rîdeau în nas. Nu **era** lipsă acolo de nici unele, într-un cuvînt: se găsea lapte,

ouă, fructe, destulă carne. Prin oraşe, după cît se părea, era îngrozitor. Insă la ţară ! Se descurcă oamenii totdeauna la sate. Ce ţară încîntătoare 1 Acele vîlcele înguste, şuvoaiele în fund, povîrnişurile verzi, ici şi colo bisericile, aşa de puţin asemănătoare cu lăcaşurile de pe la noi, albe, cu ale lor acoperişuri verzi, clopotniţa veche orientală, peste tot un baroc rustic... Şi casele de lemn, joase, mai toată casa acoperiş. Oamenii sînt curaţi, blînzi, cuviincioşi. Lui Aurelien îi plăcea să răspundă la al lor

Griiss Gott! pe cale. Duşmani ? într-adevăr nu era d| crezut. I

Mai sus de Steinach, excursiile clasice durînd cîtevl zile, Leurtillois, fără călăuză, la întîmplare, în pofida sfaJ turilor străbătute de frică ale hotelierului, îşi trecea zilele prin munţii abrupţi şi sălbatici, pe unde potecile nu erau de loc ori erau puţin călcate de picior de omJ Intra de-a dreptul prin pădure această urcare potrivnică înaintării pe unde se deprinsese să atingă primele contraforturi lipsite de verdeaţă dintr-o regiune de culmi. O pornea dis-de-dimineaţă înainte de-a miji zorii, astfel încît s-ajungă devreme în cîmpul de floarea-reginei, după trei ceasuri de urcuş, de unde, întorcîndu-se, vedea încrucişarea văilor, pînă la Innsbruck la nord, şi la sud spre Dolomiţi. Era într-adevăr acoperămîntul Europei, se ghicea Elveţia şi Italia. Aici începea măreaţa singurătate a înălţimilor.

Tocmai de-aici, negrijuliu de primejdiile posibile ale alpinismului, cu bastonul de care îşi atîrna cămaşa, cu torsul gol, fără pălărie în cap, pîrlit ca tăciunele, cu urmele palide ale insolaţiilor din primele zile, Aurelien se înverşuna să nu rupă contactul cu cerul. Mergea, fără să ţină seama de straturile de roci nesigure, de con-traindicaţiile Baedeckerului de la hotel, pe creştetul ăsta, sau pe celălalt, sau pe un al treilea ; ele sînt prin aceste meleaguri tot atît de ascuţite ca şi tăişul unei lame, pe ici, pe colo sînt ca nişte ziduri groase, le străbaţi printr-un coridor vertical strimt, unde pietre mari se desprind la cel mai slab zgomot. Unghiurile lor abrupte ne hărăzesc surprize : descoperi pe neaşteptate un alt versant, o vale ca un uluc al munţilor, o prăpastie unde se răsuceşte

şarpele de metal care îşi cojeşte solzii din coadă în cascadă la poalele unei păduri jos de tot. Apoi **e** un infern de stînci, o gaură enormă de pustiire şi de jale. Reiei creasta, pe linia de despărţire a două tărî- muri, la o mie de metri ici, la opt sute colo, un univers de adîncături goale la tălpile tale, şi imensul soare peste toate astea, aruncînd umbrele învolburate ale vîrfurilor din aceste depresiuni uriaşe. Tu însuţi nu mai observi nici jarul cerului, văpaia soarelui, atît de viu simţi aerul pe piele, atît umbra pare de nevolnică şi destinată pă- Lînturilor şese. Eşti cuprins de beţia umbletului, a sforţării, a greutăţii învinse. Ai crescut mai mare, mai măreţ din înălţimea munţilor. De cîtă forţă nu dispui în singurătatea nesfîrşită ! De forţa însăşi de-a nu gîndi la nimic, pînă într-atît pătruns de peisaj, pînă într-atît robul ochilor tăi, şi al acestui tărîm pur şi necunoscînd proporţiile, încît el este gîndirea noastră, nebunia noastră, şi pare să dicteze totodată paşii omului, bătăile inimii sale, mişcarea ideilor lui. Fiecare pas pe care îl facem trebuie să fie supravegheat ; într-o deşteptare constantă să fie toţi muşchii ; călăuzele pretind că spre a trece peste zona aceasta de munţi în regiunea de dincolo, la care în general se ajunge printr-un lung ocol, şi nu pe creste, trebuie să te fi născut prin partea locului. Minciună cu ochi şi cu sprîncene ! Ele vreau să arate că sînt indispen-sabile, cu siguranţă.

Adăposturile erau rare de partea asta. Trebuia să atingi cabana, singura la o depărtare oarecare, unde s-ar putea mai mult sau mai puţin să prinzi ceva puteri mîn-cînd, hăt-colo, preţ ca la patru sau cinci ore de mers. O să găseşti din nou acolo turişti, şi nişte ţărani care au să se lase rugaţi ca să cînte arii tiroleze spre marea bucurie a englezoaicelor ; şi preoţi cu societăţile de gimnastică sau tineret dintr-un fel de întovărăşiri a lucrătorilor vreunei bresle, care se văd în grupe mici, pe jumătate goi, blonzi şi pîrliţi de soare, cu medalii la gît. Nişte *Natur freunde* h Şi alţii, cu femei şi cu rucsacuri, germani în felul imaginilor de prin cărţile de premii şcolare dintr-al nouăsprezecelea secol. Mai erau şi institutori numai în vestă, care se deosebeau prin felul lor de-a nu zice *Griiss Gott* în trecere ca toată lumea. Se părea că făceau parte

din organizaţii socialiste. De cele mai multe ori Aurelien cobora spre Steinach numai pe înnoptate ; lua cina în sala cea mare deja aproape goală, unde cei din urmă turişti îşi mîncau desertul, şi se auzea dintr-o încăpere vecină muzica de la un fonograf pe care îl puneau în mişcare tinerii.

Insă într-o seară, fiindcă ameninţase să se dezlănţuie o furtună, de altminteri împrăştiată, pe cînd sosea la

[1] **Prieteni ai naturii (germ.).**

intrarea în sat, pe la ceasurile şase, văzu coborînd de uşoara colină, în faţa lui, o pereche ridicolă pe care sol rele în asfinţit o împodobea cu un nimb de aur de op» retă. Bărbatul era deghizat în tirolez, genunchi goi, cicl răpi verzi, nădragi pînă la genunchi, cu bretele **lata** jiletcă deschisă peste o cămaşă cu flori, pălărie clasici gătită cu pană, şi părea un francez cum nu se mai arata de vreo patruzeci de ani, cu mustăcioară, cu obrajii ru-1 meni, cu al său un metru şaptezeci, şi avînd un cîine de vînătoare cu zgardă, cu peri lungi şi aspri, în formă de vierme, cu urechile ascuţite. Lungul baston de alpinist în cealaltă mînă completa personajul. Femeia, cu rochia neagră înflorată, cu pălărie de paie, toate cumpărate din Innsbruck, era tot atît de puţin ţărancă pe cît era el de muntean, şi avea ochii fardaţi, unghiile făcute, însă era frumoasă, înaltă, suplă, îşi scîlcia tocurile prin pietre. Unde i-am mai văzut pe oamenii ăştia ? se întreba Leur-tillois. Nu vor fi mers la mai mult de trei sute de metri de sat, cu siguranţă. Din senin, prinseră a face gesturi largi, semne, a striga. Nici o îndoială, îl chemase pe Aurelien ! Erau soţii Floresse, vecinii de pe cheiul d’Anjou, pe care îi întîlnise la bîlciul din Montmartre, alături de Cusse de Ballante. Singurătatea lui se dusese pe apa sîmbetei.

Cu multă greutate se feri de dînşii. închiriaseră o casă ţărănească, aranjată pe potriva îmbrăcămintei lor, aveau doi servitori din partea locului, cîinele mînca la masă, •şi se plictiseau de moarte. Nu ştiau nemţeşte. D-na Floresse vorbea cu cei din jur prin gesturi. „înţelegi, Leurtillois, zicea soţul, n-ar fi scumpe din cale-afară lucrurile ! Tîmpenie să pierdem ăst chilipir... Se trăieşte pe nimic... Suvenire pe mai tîrziu... un moment ca ăst în viaţă !“

Avea în vorbă un stil aproape telegrafic. Poseda o mare papetărie în centrul Parisului. Se plictisea totuşi.

Aurelien îşi dădea seama cum urmau să se desfăşoare lucrurile. Avea s-o păţească. Făcu în chip onorabil tot ce putu ca să scape de ei. Se culcă, evident, cu Regine Floresse. Peste poate să facă altfel. în sfîrşit, era culcăreală sadea. Nu putuse suferi niciodată acest soi de dragoste pe fugă, de la un apartament la altul de-alături. Noroc însă că se afla aerul liber, după aceea... Aurelien

[redacted] rni în excursii de două-trei zile, atinse gheţarii din rtea de sus a văii, se căţără pînă la frontiera italiană, lă la Brenner, şi se întinse la flecăreală cu bersaglierii i post. Ah, pe acolo se vedea că avusese loc războiul... i se mai gîndea la Berenice.

Puţin cîte puţin, oarecum, simţea că îi creştea în suflet liniştea. I se părea că mai ales de cînd îl atacaseră soţii jresse. Asta îl obosea îndeajuns, Doamne Dumnezeule!

fine, urmară serile din Steinach, lungi, tărăgănate, îoaie, cu farmecul cald încă al nopţilor. Apoi reîncepu işul spre înălţimi, de cum crăpau zorile. Era mulţumit id ajungea. însă bizar lucru : ceva şchiopăta, peisajul -i îmbogăţea îndeajuns sufletul. Adeseori prindea să gîndească la un orăşel francez, capitală de canton din sud-vest, banal şi plin de praf, cu o farmacie pe strada principală ; îşi imagina acele înserări, cînd oamenii îşi părăsesc lucrul lor, cînd e o îmbulzeală de lume de pe lume pe strada principală, Berenice trece, iar un grup întreg de domni o salută... „Doamnă Morel ! Omagiile mele, doamnă Morel !“ Subit se uita de jur împrejurul său, şi nu era decît cerul, stîncile şi, în fundul acestui labirint sterp şi pustiit, o mănăstioară umflată chişcă parcă ar fi un săculeţ de mazăre, colo, de care legenda leagă amintirea lui Carol-Quintul, nu se ştie de ce anume... Uite, va trebui să-i spun lui Regine că mă simt stingherit din pricina lui Floresse. O să rîdă tare. A şi rîs tare.

— Nu vorbi prostii, Aurelien ! Să-mi spui ce crezi despre ultima mea achiziţie !

Cumpărase o pictură bisericească, de-ajuns de bituminoasă, dintr-al şaptesprezecelea secol, o Grădină a

Măslinilor... Se adăugase de curînd nenumăratelor cumpărături ale soţilor Floresse : picturi ţărăneşti primitive, icoane pe sticlă, scrinuri vechi, cercei etc... „Mă întreb, zicea Gontran Floresse, dacă n-o s-avem de furcă prea mult cu domnii de la vamă ? Se părea că austriecii luaseră nişte măsuri draconice pentru ca să nu se mai poată scoate nimic din ţară... — Asta ar mai trebui! exclamă Regine, care se făcuse foc şi pară. Le-am plătit ori nu le-am plătit ? Atunci ? Ce e al nostru e al nostru../[1] Timidele încercări ale lui Gontran de-a explica neves- tesei că ideea de proprietate este în funcţie de împrejurări rămîneau fără rezultat. „Şi apoi, la urma urmei sîntem noi învingătorii, da sau nu ?“ Pentru prima oar] Aurelien auzea această expresie din gura unei femei îl impresionă în chip ciudat. Totuşi nu aproba acest! apucături de negustori de ocazie ale compatrioţilor. **Nil** era prea mîndru de dînşii. Iar cînd într-o dimineaţă, **pa** drumul crestelor pe care îi plăcea să-1 tot parcurgă din! nou, la nord-est de Steinach, se cam rătăcise, aflîndu-se| singur, ca .totdeauna cu torsul în aerul liber, cu bocceaua] de obiecte între umeri, şi cu două sandvişuri înăuntru, în faţa a vreo zece germani, adevăraţi aceştia, toţi în aceeaşi culoare bej şi gri-verde, cu mai multe femei care, recu- noscînd un străin în acest turist negricios, îşi învîrtiră ameninţătoare pumnul spre dînsul, şi strigară că îi vor sili să plece pe toţi, în timp ce bărbaţii le potoleau, vor- bindu-le la ureche, iar el fu nevoit să treacă pe dinaintea întregului grup pe-o îngustă cărare între două prăpăstii, cu sentimentul că mişcînd din umeri, ar străbate un kilometru în înălţime, nu se simţi intr-adevăr foarte învingător, Aurelien, ba de-ajuns de ruşinat. Mai ales întrucît avea conştiinţa că, la urma urmei, în locul lor, ar fi simţit ca dînşii ; şi că de-alde Floresse nu l-ar obliga să gîndească altminteri, dimpotrivă. în sfîrşit, acest soi de incident se repeta foarte rar. De cele mai multe ori oamenii din partea locului erau amabilitatea însăşi.

Avusese greutăţi băneşti : suma lunară, în întîrziere, o prostie din partea băncii, şi căderea coroanei în acelaşi timp... O, putea el să se descurce. Dar primi invitaţia lui Floresse, luă camera de oaspeţi în vilă. Era enormă, casa ; şi pe ei nu-i costa decît spălatul cearşafurilor. Şi

apoi Regine i-ar fi luat în nume de rău dacă refuza.

Fără îndoială că Aurelien avu sentimentul lui Livingstone [XCV] [XCVI] cînd caravana lui Stanley [2] se ivi la orizont, cînd primi o scrisoare de la unchiul Blaise, care se îndrepta spre Miinchen şi îşi schimbase subit direcţia făcînd un ocol prin Innsbruck spre a-1 vedea pe Aurelien : însă îi cerea să vină pînă acolo, Steinachul prea nu era în [redacted] imul său... Şi ce plăcere la gară, de a-i reîntîlni, pe chiul şi pe tanti Marthe, neschimbaţi, mereu la fel.. , Aurelien mai văzuse acel vechi rînd de straie de tase indiană naturală pe care Blaise îl scotea şi îl lua purtat în fiecare an cînd dădeau căldurile ! Iar mătuşa; taiorul său gri, cu un sac mare şi cu lucrul înăuntru, cu >ălărie de pai neagră. „Eşti mereu la fel, neschimbată, iti Marthe I ca odinioară cînd eram mic şi mă duceam **te** iau împreună cu mama, şi cu poneiul... Parcă ai fi arap, dragul meu, zise ea cu vocea de beţivan, dar -s meleaguri pentru noi !“

Mătuşa era foarte înspăimîntată fiindcă avusese loc in ajun un fel de manifestaţie la monumentul unui patriot tirolez care descărcase o armă de foc odinioară împotriva trupelor lui Napoleon. Şi mulţi negustori închiseseră magazinele drept protest împotriva străinilor.

„S-ar crede că lumea nu ne iubeşte pe-aici...“ spuse Aurelien cu glas tînguitor. Iar Marthe : „Mă întreb ce ne reproşează !“ El înălţă din umeri, dar unchiul explică: „Se pare că n-au ce mînca în oraş...“ Mereu acelaşi cîntec, nu că oamenii ar avea idei, nu : însă cînd pîntecele intră în joc ! Aurelien zise că Franţa sau Germania una sînt : oamenii sînt materialişti în mod josnic. Pînă una-alta, e o mare plăcere că ne întîlnim unii cu alţii. Timp de-o seară, două ? O, două seri, unchiule, nu vă dau drumul din mînă pînă poimîine !

XCV[1] **(Davld) misionar şi explorator scoţian (1813—1873). Exploră Africa centrală şl australă şi combătu comerţul de sclavi.**

XCVI **John Rowlands, *sir* Henry Morton (1841—1904) exploră Africa centrală, unde se întîlni cu Livingstone.**

LXXIX

— Te asigur, fătul meu, că n-ai dreptate...

Blaise scuipa tutunul mestecat peste parmaclîc. Tanti Marthe nu se prea amesteca în conversaţie, absorbită de lucrul de mînă, un şerveţel, broderie englezească, de pînză neînălbită revărsîndu-se peste cercul pe care era întinsă, pe dedesubt cu muşama verde şi neagră, cu împunsături de ac.

— îţi spun că nu eşti drept... Menestrel are talent... şi apoi ce-mi pasă mie dacă are talent... are mai mult decît talent. în fiecare generaţie apar ţipi ca dînsul.

Bineînţeles că sînt înconjuraţi uneori de indivizi ciudaţiM îmi aduc aminte, în ce mă priveşte, în zilele simboliştilor .■ Of, am admirat atîţia, bizari cînd eram tînăr 1 Rîzi dupB aceea, cînd te gîndeşti la ce-a fost... Fără îndoială cl Menestrel, dragul meu, că Menestrel... o să vezi tu mal tîrziu ! I

Cum de le venise în minte Menestrel în faţa acestui peisaj enorm, a luminii acesteia strălucitoare ? Luaseră! funicularul şi ajunseseră la imensa terasă care dominai de sus nu numai Innsbruckul, ci întreaga vale a Innuluid şi de unde se susţinea că se vede în depărtare aceea a' Dunării. Li se servise bere, mătuşii şi lui Aurelien. Blaise ceruse un pahar mare de lapte.

— Eu, făcu tanti Marthe, nu înţeleg nimic din ceea ce scriu, oamenii ăştia... Insă dacă unchiul tău socoteşte că e bine, se va fi aflînd desigur ceva acolo. Fiindcă am băgat de seamă eu : cînd îţi baţi joc de-un pictor, de-un scriitor, şi cînd el, cînd el dă din cap aşa (uite, priveşte-1 !), ei bine, după zece ani, e contrariul... Cei care nu înţelegeau sînt entuziasmaţi de dumnealui, şi Blaise al meu îl critică mai rău decît ar cere să fie spînzurat 1

La drept vorbind, Leurtillois îşi bătea joc de Menestrel. Despre Paul Denis se discuta, dar nu i se rostea numele. Paul Denis continua să fie, sub două aspecte, în ce-1 privea pe Aurelien, o rană. Chiar în amintire. Poate că era pradă astfel unui sentiment josnic, dar ce putea să facă ? îl avea. Izbutea să nu se gîndească la Berenice, însă moartea lui Denis ăsta îl tot frămînta.

Ceva atît de stupid, lăsa o amărăciune, aceasta revenea. „Dacă ai fi văzut, unchiule, cînd Bedaride a venit cu Pfister ! Nişte întrebări, de să te îmbolnăvească... în realitate, bieţii ortaci ai lui Menestrel, au procedat nu prea diferit, cu ancheta lor... Să-ţi verşi măruntaiele de greaţă... Cînd mă gîndesc că Sicre de Frederic ăla s-a înhăitat cu văduva Perseval ! De tot hazul... Dar spune, te rog..."

Părea stînjenit. Blaise îl încurajă, dar spune odată ? „Ei bine... mă gîndisem... Ţie... nu ţi-a scris de fel, Berenice ?" Ba da, scrisese de două-trei ori. Nimic important. Scrisori ca să aduci mulţumiri, să dai veşti. Nici **o** vorbuliţă despre Aurelien. O dată, pomenea despre soţul său : *Lucien a fost fără cusur...* nimic mai mult.

! ■ Ah, Aurelien căzu pe gînduri îndelung. îi stătea ceva inimă. Un ce pe care se obosise a-1 duce singur. Care cuibărise în sufletul lui de mii de ori. Despre care va ■bui să vorbească într-o zi cuiva... Atît unchiului... Se ;ă la mătuşă-sa : prezenţa sa îl cam stingherea, deşi...

urma urmei, nu era atît de de-a dreptul... Ceva intim... apoi, la naiba !

•— Iată, zise el, şi se opri lungă vreme... Iată : noaptea, linte de-a muri, bietul Denis mi-a povestit un lucru... ar fi făcut mai bine să-şi ţină gura ! Asta arată cu ie am avut de-a face, şi apoi... Cînd te gîndeşti că ea 3-a dat pe mîinile unui băieţoi ca dînsul ! Femeile sînt smintite.

— Strajă gurii, nimic, zău, despre femei, hămăi tanti Marthe.

— 11 întrerupi, atrase atenţia cu severitate Blaise.

— Ce spuneai, fătul meu ? Am impresia că umbli cu fofîrlica.

— Eu ? Nu... Asta fiindcă... asta înseamnă că e vorba despre ceva prea revoltător... poate că a minţit, la urma urmei, puştiul...

— Prea ne-aţîţi curiozitatea...

— Iertare. Da, în seara morţii. Nu ştiu cum s-a întîmplat. în sfîrşit, Berenice i-ar fi spus... Erau în pat, bănuiesc... Iertare, tanti dragă !

— Ce înseamnă asta ? strigă ea. Ce mai atîtea

mofturi ! Care va să zică făceau dragoste, nu-i aşa ?

Aurelien roşi sub pielea pîrlită de soare. Continuă pe încetul : „Ea îi zise deodată... cred că sînt vorbele ei... în orice caz exact vorbele spuse de el... *Nu poţi să ştii ce minunat e un bărbat cu amindouă braţele sale...*

Tăcu şi apoi murmură din nou : *„Nu poţi să ştii...* O mîhnire grea îi apăsa inima. Amberieux clătină din cap în semn de dezaprobare. Era scandalizat. Avea de ce. Tăcerea lui impresiona prost. Panorama munţilor stră-lucea ca un cîrd mare de şopîrle. Unchiul făcu un zgomot din buze care însemna aproape : Haida de, haida de... apoi se scărpină la nas. Era tot numai zbîrcituri, cu pete de insolaţie amestecate cu asperităţile pielei. „De îndeajuns de prost gust, bombăni el, din partea acelui Denis să-ţi povestească toate astea !ᵘ

Tanti îşi puse cercul cu lucrul de mînă pe genuncB şi zise tare : „Ah, bărbaţii ! Da, priviţi-i, pe ăştia dH de-aici ! Ce ipocriţi ! Mie, mie îmi pare firesc de tot, dfl partea acestei drăgălaşe... Nu mă priviţi cu ochii voştB cît cepele, domnilor... E îngrozitor cît de mult vă revolt® cînd din întîmplare o femeie spune ceva de-a dreptul.l Ei bine, ce ! dacă aş spune ceea ce mi se pare, în fina ceea ce mi se părea atît de minunat la un bărbat ? **Nil** fă mutra asta, Blaise dragă ! Am uitat cu desăvîrşirl ceea ce mi s-a părut vreodată minunat la alde voi **!‘l**

Unchiul schimbă vorba. Ea era în stare să spună tot] şi Aurelien... ei bine, Aurelien, în fond, avusese un aln soi de educaţie 1 '

„Ascultă, am primit o scrisoare de la acel domn Arnaud... e într-adevăr Arnaud numele său ? cu privire la institut...“ Nu spuse institutul Melrose, şi pironi o privire asupra lui Marthe, care îşi tot plimba acul repede şi bombănea că, dacă ar fi fost ea în locul acestei drăguţe de Berenice... Unchiul îşi apropie scaunul de al lui Leurtillois :

— Nu înţeleg nimic din ceea ce vrei de la mine... dar am impresia... impresia numai... că ceva scîrţîie...

în ce-1 privea pe Leurtillois scîrţîia ceva... trimisese vorbă să i se expedieze suma lunară printr-o bancă... nu se primeau mandate pentru Austria... şi operaţia tără-gănase atît de mult, cum nu se plătea în franci francezi, ci

în coroane, şi după schimbul de la data expedierii, încît în răstimpul cînd ar fi putut încasa banii coroana scăzuse, scăzuse... Am fost furat ca în codru.

Chelnerul care strîngea paharele zise într-o franţuzească foarte corectă : „Domnii nu mai iau altă consumaţie ?“ Suriseră. Se vedea bine că era un străin.

Doar mai tîrziu, cînd se întorceau de la Innsbruck, bătrînul Amberieux cuteză să pună întrebarea care îi umbla prin cap de multă vreme : „Spune-mi, dragă... te-a durut tare-tare ? S-a sfîrşit desigur, cel puţin... — Da, cred, într-adevăr... Nu mă mai gîndesc de fel la ea. Sau cel puţin arareori. E chiar ciudat cît e de uşor să scapi dintr-astea... contrariul de ceea ce ai crede... Nu mă mai gîndesc la astea, iată totul...“ Aurelien căzu pe ginduri, şi apoi : „Dar ca să vorbesc despre ele totuşi îmi

le... se întîmplă ca şi cu măruntele schije de obuz pe le chirurgul ţi le lasă, le plimbi cu tine, şi apoi, din lîmplare, pui degetul pe ele...“

I Unchiul tuşi uşor :

I — Iţi cer iertare : nu s-ar fi cuvenit să...

I — Trebuie din cînd în cînd să ştii ce este cu tine, peori îţi vine să strigi cît te ia gura... nu mai ştii nimic tspre ea...

' — De ce nu-i scrii ?

— Şi dacă n-ar răspunde ? Nu vreau să mă expun aşa ceva... să mi-o fac singur cu mîna mea... Apoi ; pune pe tapet totul, aş pune totul în mişcare în sufletul eu... nu mai ştiu ce doresc. în realitate, puştiul de enis ne-a despărţit de-a binelea.

— Nu-i ierţi că şi-a luat un amant ?

— Evident că nu, nu-i iert... în sfîrşit, sînt croit ca oată lumea, i-aş fi trecut cu vederea dacă el ar fi trăit... Iar moartea asta... Obstacolul e Paul Denis mort... mort le dragul ei... Mi se pare că n-am dreptul...

— Spui prostii ! Nu crezi ce spui. Dimpotrivă, fiindcă lei este mort...

Aurelien putea el exprima aceste contradicţii pe care le tîrîia cu dînsul prin munţi ? Unchiul nu va fi înţeles nimic dintr-astea. O, acea încremenire de spaimă faţă de timpul care trece fără durere, bunăoară, iar cînd îşi pironea mintea asupra ei, durerea... Da, ieşim dintr-o

dragoste cum intrăm într-însa, luînd o hotărîre ; şi de-a o constata îi prilejuia lui Leurtillois o dezamăgire profundă. Ieşise din această dragoste, cu mîinile goale, şi viaţa în ce-1 privea avea mai puţin sens decît oricînd. îşi aduse aminte că doctorul Decoeur zicea : „Dragostea mea e războiul meu...“ Ieşise din dragostea sa cum ieşise din război. Cu acelaşi nedesluşit regret, cu aceeaşi bui-măceală. Astăzi, ca şi atunci, se îndoia de vîrtejul ameţelii îndurate. îl apucau din nou nişte izbucniri de dezgust cînd se gîndea la zilele din noiembrie optsprezece, cînd împărtăşise cu alţii acea exaltare a victoriei... Victoria ! Era frumoasă, victoria. N-avea decît să se uite împrejurul său, aici, în Tirol... Victoria soţilor Floresse... Totul îi părea de folos cînd era vorba să-şi strecoare gîndul de la Berenice la altceva. Ce avea să fie viitorul ? O lume fără onoare. O lume fără dragoste spre a o justifica. DıH Regine, va avea o altă Regine. Iarna în Paris. Balet® Ruseşti. Putea-va el să-şi plătească sporturile de iar® de la Megeve ? Era golful la Boulie, întoarcerea p® măverii. Şi aşa ceva se cheamă o viaţă. Tot ceea ce f® crezînd că bine faci... Intr-o bună zi, totul se plăteş® Avuseseră loc luiptele de la Eparges pentru ca FloresB să cumpere antichităţi care aveau să-i fie confiscate H vamă. Puştiul Denis murise pentru ca Berenice... ■

La întoarcerea în Steinach, Aurelien dădu drept pesw Floresse la ieşirea din gară. Celălalt, văzîndu-1, îşi agi® braţele : „Ah, scumpul meu ! Cum să cerem scuze ? IgnJ desăvîrşit ce s-a petrecut... Factorul trece, corespondenţi pe masă, încă nişte note de plată ! Du-te şi întoarce-t< fiindcă ţăranul s-a hotărît să vîndă admirabilul, da ad-mi-ra-bi-lul cufăr dintr-al şaisprezecelea... îmi părus că era ceva pentru dumneata... Apoi imposibil să vîr mîm pe deasupra... întrebată Regine : nu văzuse nimic...“

Doamne Dumnezeule ! Dacă o fi fost o scrisoare de la Berenice ? Cum arăta scrisul ? Gontran nu se uitase la timbrul poştei. Venea din Franţa, atît doar putea spune. Regine, întrebată, repetă că nu văzuse nimic şi-l întrebă de-ajuns de acru pe Aurelien dacă aştepta o scrisoare de la o femeie. O fi şterpelit-o ea, desigur, o fi citit-o. Era negreşit o scrisoare de la Berenice... Cu neputinţă să scrie, s-o întrebe pe Berenice... Dar o mai iubea oare? Cu

cîtă dragoste bizară, fricoasă, nemărturisită. Purta deci mereu într-însul acea nelinişte latentă, pe care o adusese la viaţă incidentul scrisorii ? Fusese de-ajuns acea scrisoare pierdută ca să-1 arunce din nou într-o viaţă dată uitării. Trebuia să fie sincer cu el însuşi. Spectacolul din jur multă vreme îl desprinsese de Berenice şi, pe neaşteptate, Berenice renăştea. Nu se întîmpla asta chiar cînd acest spectacol ajunsese a-i stîrni silă ? fiindcă acest spectacol ajunsese a-i stîrni silă... îşi amintea de acea seară, cu Armandine, cînd hotărîse, exact hotărîse că o iubea pe Berenice : era după zilele cu Riquet. Şi apoi Armandine... tot ceea ce Armandine înfăţişa drept silă de familie, de copilărie... de mediul căruia n-u-i scapi din gheare... Hotărîse s-o iubească pe Berenice. Berenice îl determinase să dea uitării lumea, viaţa, viaţa sa. Cînd

[redacted] e s-o uite pe Berenice, apelase dimpotrivă la lume triva ei, la o lume a înălţimilor, la Tirolul soarelui rnic, pustiu şi liber. însă nu atît de pustiu încît el u-şi aibă văile sale cu ai săi Floresse, ba pînă la iurile crestelor cu turiştii săi şi cu pasiunile sale. 1 cîte puţin, acest Tirol al abaterii de la gînduri, i durere, puse din nou în faţa lui Leurtillois, sub o formă, întrebările lui Riquet, ca şi pe ale lui Arman- încetul cu încetul, aerul chiar al crestelor ajunsese erespirat. Atunci se formase din nou imaginea lui nice, şi o dată mai mult, ea îi folosea ca să dea ui- lumea din jur, hotărîrile de îndeplinit... Trebuia să ncer cu el însuşi. Atît şi nimic mai mult.

e săturase de Regine. Nu-i ierta lovitura cu scrisoa- Era neplăcut să locuiască împreună cu ei. S-ar fi t întoarce la hotel, banii pentru luna viitoare sosiseră repede... Dar era neplăcut să pară că... Nu putea •i că Regine se urca în camera sa în tot minutul, ropia toamna, vremea rea. El anunţă că pleacă, umnată-su îi scrisese... Cumnată-su nu-i scrisese nici vorbă, şi în loc să plece spre Paris, o luă spre Salz- rammergut, iar de-acolo spre Viena, şi de-acolo spre Jerlin. O, ce minune a minunilor să nu-i mai ai în spi- îare pe alde Floresse !

Vîrtejul de prin acele meleaguri, de prin oraşe, acel **Lux, acea** ticăloşie, disponibilitatea lui Aurelien, aproape

nimic să nu fii obligat să-ţi refuzi în acele zile cînd banii **descalificaţi** îndepărtau toate limitele plăcerilor, toate acestea, din nou, alterau imaginea lui Berenice, o întunecau, îi ştergeau contururile...

Mica schijă pe care o avea în sufletul său, o clipă urnită din loc de unchiul Blaise, din nou nu mai mişca.

în noiembrie se afla într-o cafenea din Nollendorfplatz, cînd poliţia atacă împresurînd mulţimea, chiar în faţa sa. Nu mai văzuse niciodată aşa ceva de cum încetase războiul, care avea asemenea violenţă. Chelnerii, de pe terasa acoperită, se uitau afară palizi şi tremurînd. înăuntru o orchestră cîntă *Bubchen...* Cafeaua moka se putea bea. Asta era Germania. Se vedeau afişe mari cu litere gotice, şi cu imagini mai mult sau mai puţin cubiste.

„La urma urmei, se gîndi Aurelien, de ce să-mil din fire ? Aşa e de totdeauna, victoria. Şi de data q noi sîntem învingătorii...”

LXXX

Deschiderea unei anchete judiciare la cererea ui grup de acţionari de la Compagnie des Voitures dezl^B ţuise furtuna. Poziţia grea a lui Edmond Barbentane ajiH sese şi mai şubreda datorită faptului că fusese nevoit H cedeze locul unui reprezentant al intereselor soţiei saH **un** avocat, om de afaceri, care manevra împotriva 1H La Compagnie ca şi la Consorţium mai lucra în numJ D -nei Quesnel. Carlotta nu-i retrăsese încrederea. De cîfl divorţul era public, oamenii fugeau de dînsul. Nici I credit, nimic. Pînă şi Leurtillois îi trimisese o scrisoaH îngrijorată de la Berlin... Ah, şi ăsta ! Edmond va avfl încă oarecare timp banii necesari ca să-1 plătească. DUM asta, nu-i rămînea decît să ipotecheze Saint-Genest-ulB Fiindcă la institut, din pricina cheltuielilor de necrezt angajate de Decoeur, avînd complicitatea de neînţeles lui Adrien Arnaud, fuseseră nevoiţi să apeleze la ca pitaluri noi, ceea ce se găsise, adică Rose, chemată di Andaluzia, găsise printr-un intermediar, ins destul d îndoielnic, unul numit Mozart, pur şi simplu Mozart ca şi cum n-ar

însemna nimic ! Şi acest Mozart cunoşteî muzica. El, şi oamenii săi, se instalaseră la Champs- Elysees, îşi băgaseră nasul în socoteli, contestaseră' niştf creanţe, concediaseră din personal, începînd cu Zoe Agathopoulos, iar cînd dăduseră peste sumele care, potrivit deciziei lui Barbentane, i se achitau lunar lui Leurtillois, scoseseră ţipete şi spuseseră că de asta nici pomeneală : dacă acest domn era acţionar, avea dreptul la dividendele normale... Bun, Edmond se cuvenea să-i trimită bani din buzunarul său.

Nu se mai pomenea despre teatrul *Le Gymnase* ori despre altul. Rose se cădea să fie mulţumită dacă avea să iasă din toată dandanaua asta fără un crah scandalos. De ce oare Edmond crezuse necesar s-o bage într-aşa

va ? Iar Jicky avea o mutră de pe altă lume, şi ajunsese urastenic ! Cînd ea îşi îndrepta gîndul spre frumosul iat de la Stockholm... Cu el i-ar fi fost mai plăcut decît D-l Mozart ! Nerecunoştinţa lui Rose nu-1 surprindea Edmond peste măsură. Ştiuse de totdeauna că aşa era , şi apoi alte gînduri îi umblau prin minte lui în acel oment. Trebuia să salveze fărîmiturile. Bine, divorţa, r lucrase de multă-multă vreme în vederea acestei even- alităţi, pusese deoparte tot ce putuse. Lucrul cumplit a că omul de afaceri al lui Blanchette avea o diabo- ă abilitate. Cădea drept peste disimulările, peste falie vînzări una după alta. S-ar fi crezut că cineva îl forma. N-avea încă dovezile în mînă cînd îi şi comunică lui Edmond, prin avocatul său, D-ra Blutel, că dacă nu recunoştea ba una, ba alta, şi dacă nu consimţea la cutare sau la cutare concesie, afacerea avea să-şi urmeze cursul. Edmond, care spera să mai salveze nişte rămăşiţe substanţiale, ceda stăruinţelor, şi astfel, în cele din urmă, se afla cu mîinile legate, obligat să accepte învinuirile în procesul de divorţ, să se lase pe seama generozităţii mai mult decît îndoielnice a lui Blanchette.

Spre marea sa uimire, Adrien Arnaud în toate acestea îi arăta o răceală vădită. Acest tînăr pe care îl ridicase din nimic, căruia îi făcuse o situaţie ! Cînd Adrien venise la el să-i spună că, fără doar şi poate, îl părăsea, că nu voia să

fie amestecat în toate alea, oricum lui Edmond i se păru că mergea cam din cale-afară de departe. Din partea lui Rose, se aştepta la orice. Dar Adrien ! Un prieten din copilărie. „Ce vrei de la mine ! spunea el, nu pot să te-aprob... nu vreau, prezentîndu-se cazul, să fiu obligat să dau mărturie împotriva ta... în afacerile tale cunosc prea multe lucruri care îmi displac... După felul cum nevastă-ta a avut grijă de mine...“ Asta întrece orice măsură, îţi zic : întrece orice măsură ! Ţine partea lui Blanchette acum ! Scena fu violentă. Dar Adrien ieşea dintr-o încurcătură grea, asta era totul.

Peste cîteva .zile avocatul D-nei Barbentane ceru să se pună sub sechestru bunurile dobîndite de Edmond sub regimul separaţiei de bunuri, dar datorită unor abuzuri de încredere, în calitate de însărcinat de afaceri al soţiei sale. Edmond n-avusese nici timpul să-şi ipo-
techeze Saint-ţGenest-ul. Saint-Genest nu era decît [redacted] mică afacere în complexul acesta, însă arăta gravitat» situaţiei. Cum să iasă din încurcătură ? Intr-adevăr totiB se petrecea ca şi cum cineva, cu dosarul în mînă, ar **1** dat avocatului desluşiri. **I**

Edmond locuia la Carlton. I se păruse mai eleganl să lase nevestei apartamentul. Se zbătea tare greu **în** treburile sale. în fond, se prindea în mrejele unor complil caţii pe care el însuşi le urzise. Şi apoi Simoneau acurrl nu-i mai venea într-ajutor. Simoneau era un vechi func-l ţionar al familiei Quesnel, familia Quesnel se putea bizui pe dînsul. Dacă Arnaud i-ar fi rămas acolo, cel puţin, în' ceea ce privea unele afaceri pe care le cunoştea, de la Consorţium, de la institut... Palmede îl lua la trei păzeşte cu vorbe insultătoare. Fusese nevoit să revîndă în pierdere staţiile de benzină cumpărate în Paris şi la periferia oraşului. Era clar că Palmede le cumpăra pe sub mînă. Trebui să plece de la Carlton. Edmond se stabili în aleea Observatorului, fiindcă senatorul şi Esther locuiau la minister. Senatorul nu era mulţumit de acest aranjament: i se făcuseră nişte comunicări tendenţioase asupra situaţiei fiului său, apăruseră note în doi peri prin ziarele de scandal...

Nu era nevoie să fii mare expert ca să vezi că Edmond mergea de-a dreptul la ruină. Poincare se întreţinuse

între patru ochi cu subsecretarul său de stat ca să-1 prevină : Palmede se află în dosul întregii combinaţii, doctorul Barbentane ar face mai bine să se înţeleagă cu Palmede, care nu e un ticălos, şi se dovedeşte foarte credincios partidului. Unele sfaturi constituie ordine. Ministrul îl întîlni deci pe Palmede. I se părea aşa cum i se spusese : de fel dornic de moartea păcătosului, dispus chiar la unele aranjamente... Partea grea era că, din pricina acelui Consorţium, el avea acum interese comune cu D-na Blanchette Barbentane, fiica excelentului Quesnel ; ba chiar se stabiliseră între ei pe mai multe poziţii acorduri, încheiate datorită mijlocirii unui tînăr foarte inteligent, D-l Arnaud, mi se pare, căruia fiul lui Palmede... Ah, asta e prea de tot ! Ce scîrnăvie de om. Edmond nu-şi crezu urechilor cînd tatăl său îi povesti această convorbire. Aşadar totul se explica.

Edmond nu era de teapa acelora pe care asemenea des- eriri îi aruncă în descurajare. Dimpotrivă. Deşteptau '-însul o veche combativitate pe care averea şi liniştea leiseră. înţelese ca într-o străfulgerare că trebuie să se emneze să piardă ceea ce nu mai putea salva ca să treze restul. Lucrurile mergeau cu mult mai departe ît işi închipuise el din capul locului. Lupul trebuia ji schimbe părul pe de-a-ntregul. Mai întîi să ispră- scă iute şi degrabă divorţul. Nu puse beţe în roate i departe cum un timp încercase să pună. Se activă cedura. Şi apoi...

O telegramă din Alexandria îi aduse răspunsul la ea pe care o trimisese. Carlotta accepta să fie soţia sa. a era o lovitură. Averea lui Carlotta echivala pe aceea ii Blanchette, şi Edmond cîntărea cu mintea triumful , reapariţia sa pe scena Parisului alături de Carlotta, ţ la braţ. Ce lovitură o să fie pentru Blanchette ! îşi tabilea situaţia şi se răzbuna. Acum putea vorbi de 3gal la egal cu Palmede. De nimic nu se mai temea, î trebuia să se descotorosească de trecut. Nu putea în chip cuviincios să aducă drept zestre celei de-a doua doamne Edmond Barbentane datoriile, plictiselile, greutăţile pe care le

avusese pe cap soţul lui Blanchette. Nu-i rămînea decît să se lepede de tot, de institut, de *l'Immobili^re,* de Saint-Genest şi de celelalte, în favoarea mamei copiilor săi. N-avea să păstreze decît ceea ce ea îi cedase prin contract. Şi oarecare lucruri mărunte totuşi pe care le băgase în buzunar printre picături...

Rose întreprindea un turneu în America. Organizat de D-l Mozart. Şi institutul transformat pe noi baze trecea în mîinile unui oarecare doctor Perlmiitter, şi pe ale diferitelor persoane foarte îndemînatice, care organizară exportul de cremă Melrose, de parfumuri Rose-Marie, în Europa centrală şi în Statele Unite. Doctorul Decoeur nu era acolo decît de formă. Aurelien care tocmai se întorsese în Paris, îl întîlni într-o seară la „Lulli's" îndea-juns de beat, cu nişte femeiuşte. Se înspăimîntase de schimbarea care se produsese pe neaşteptate într-însul, de slăbirea sa, de strălucirea bolnăvicioasă a obrajilc^H „Nu iei loc lîngă noi ? Lucette, zi domnului să ia loc Lucette avea un balon roz zburînd la capătul unei sfo^H cele şi cineva în trecere atingîndu-1 cu ţigara, băş^H umflată plesni. „Brută, brută !" strigă ea. Iar Decoeu^B „Nu-i o brută, Lucette, e tînărul... cum îi zice ?" Aureli® ajunse în bar. Doctorul se duse la dînsul. „Cum, nu nfl cunoşti prietenii, Leurtillois ? Ori ai ceva pe inimă H începu s-arunce vorbe umflate despre succesul lui Ro® la New York şi despre calităţile de impresar ale domnul® Mozart. „Ah, zise el, poate nu ştii... S-a sfîrşit, Rose şi mine... sfîr... sfîrşit... Nemaipomenit, nu-i aşa, un menS atît de unit ? sau care părea atît de unit... Ce vrei, ■ creatură de elită ca ea... şi una ca mine care face umbri pămîntului... nu se putea să dureze o vecie... Iar dumneata acea dragoste de pomină ? Căci era o dragoste de pomină !■

Era într-o stare jalnică. Şi prost îngrijit. Gulerul **ml** prea curat, pete pe smoching. Din ce-o fi trăind ? Deodata lui Aurelien îi fu tare milă de dînsul. Observă că **lui** Decoeur îi tremurau mîinile. Şi nu beţia îl scutura astfel! Va fi fiind cu siguranţă foarte bolnav. „Ar trebui să te

întorci acasă, Doc, să te aşezi în pat... — Nu pot, răspunse celălalt, am domnişoarele astea... Lucette... între noi fie vorba, n-ai putea să-mi împrumuţi o mie de franci ?“ Nu, Aurelien nu mai putea să împrumute cuiva o mie de franci. Era destul de otrăvit la viaţa lui. Moşioara de la Saint-Genest trecînd în mîinile lui Blanchette, Edmond îi arătase că nu putea face nimic pentru el, fiindcă institutul Melrose nu mai garanta decît o prea mică sumă pe an, dobînda normală a banilor investiţi. I-ar reveni lui Blanchette obligaţia, în măsura în care ar recunoaşte nişte angajamente numai şi numai morale... El, Edmond, nu putea să dea ceea ce n-avea. Iar o explicaţie cu Blanchette era ceva înspăimîntător de delicat. Aurelien avusese surpriza de-a descoperi o femeie cu totul şi cu totul schimbată, lacomă de cîştig de bani cît nici nu-şi închipuia ! şi cu atît mai dispusă a se arăta trufaşă cu bărbatul pe care crezuse că-1 iubeşte cu cît acesta îi apărea

t

pt un complice al lui Edmond ca s-o tragă pe sfoară ; însăşi i-o spuse de la obraz, şi îl rugă să se adreseze ului său de afaceri. Compromisul care ieşise din toate ;a, după ce Aurelien crezuse că totul era în zadar,)ăru totuşi de nesperat. însă era neîndestulător ca să iască aşa cum trăia. Nu cîştiga nici jumătate din ceea anul trecut îi dădea arendaşul de la Saint-Genest. lîngă toate, Armandine îl rugase să nu facă nimic din a ce-ar putea s-o indispună pe D-na Edmond Barben- e, cu care Debrest se înţelesese în privinţa uzinei... ştie că Edmond plasase acolo nişte bani... Trebuie să nţionăm că Jacques Debrest se purtase foarte elegant i de cumnatul său. Ii propusese o situaţie modestă la nă, care ar fi compensat deficitul veniturilor sale, relien nu acceptase de îndată. Ar fi trebuit să pără- scă insula Saint-Louis, să locuiască în Lille... O să fie smt poate la asta, dar voia să chibzuiască.

Pînă una-alta, îşi începuse din nou viaţa de trîndăvie din Paris. Trecuse un an de cînd se întîlnise cu Berenice.

îi părea că tot ceea ce îi zdruncinase soarta se trăgea de-acolo, de la acea întîlnire. Călcau pe urmele lor din anul precedent, el cu Berenice. Nimic n-avea acelaşi aspect, aceeaşi căldură. Iernile se urmează, dar... Nu mai era îndrăgostit de această femeie, ea nu-1 mai preocupa, ar fi putut pune mîna pe cruce. Dar lăsase pe totdeauna asupra vieţii sale o nostalgie căreia îi era prizonier. îşi impunea drept o sarcină să descopere din nou urmele acestei dragoste de neînţeles, într-un cuvînt, decorurile zilelor ei de înflăcărare. Ţinea să constate cît anume din ele se spulberase, cît de fără parfum era viaţa lui după ce se împrăştiase parfumul dragostei. Nici o clipă, niciodată, nu-i trecea prin minte că ar putea să mai afle acel parfum. Să ia trenul, să se ducă să stîrnească din nou sufletul acelei femei. Nu. Ceea ce e mort, mort este. Dar rămîne mormîntul. Aurelien se gîndea că avea să poarte pe vecie în suflet acea dragoste defunctă, ca un mare mănunchi de flori veştejite. De altminteri,' timpurile se schimbaseră. Dragostea nu putea abate din drurM său acea nevoie de a-şi cîştiga mijloacele de trai. O nouă sute douăzeci şi trei se anunţa an greu. LeurtilM avu toate necazurile din lume ca s-o ţină la distanţă ■ Regine Floresse. Mai ales fiindcă se amestecase şi GcB tran în relaţiile lor : voia cu orice preţ să-i facă o situa® lui Aurelien. Ei asta, nu ! avea şi el nişte principii. I

La începutul lunii februarie, scrise cumnatului său <■ stînd şi chibzuind bine, primeşte să lucreze în uzinl

EPILOG

I

Slabele atingeri ale zorilor îndepărtară unele de altele ramurile aplecate spre pămînt, frunzele nenumărate, negre. Nu era un drum, cel mult un drumeag de pădure. Fuseseră obligaţi să se oprească între ultimii copaci, şi la dreapta deja nişte ogrăzi împrejmuite, culturi galbene şi cu dungi vădeau apropierea omului. Se trecea drept printre garduri în camioane. Enorma şenilă ruptă în bucăţi, încremenită locului, îngheţă de oboseală în acea lumină slabă. Nişte ofiţeri îşi loveau mîinile una de alta, bătînd pămîntul cu talpa, mergeau de-a lungul coloanei, mai mult de enervare decît fiindcă ar fi avut de îndeplinit o îndatorire. In treacăt, feţe ieşeau din maşini. Totul plutea într-un cenuşiu, culoare de insomnie, ticsit de întrebări. Dragonii, înghesuiţi sub coviltire de pînză de cort, vorbeau între dînşii cu voce înceată, şi metalul începea să lucească, armele, gamelele. Ce oare s-aştepta ? Nu se ştie. Se merge după maşina de dinainte, şi nimic mai mult. Aceste deplasări de peste noapte sînt istovitoare, mai cu seamă din pricina încetinelii. Nu coborîţi, pentru numele lui Dumnezeu ! Vehiculele, în acest stadiu, erau însoţite pe o parte şi pe alta de motociclete, de sid-cars M O împletire de roate şi de oameni. Un aspirant [2] dormea în sid-ul său ; cu nările către cer, cu gura deschisă şi

[1] **Anexă de metal legată de-o motocicletă pentru a**

transporta pachete sau persoane.

[1] **Titlu de subofiţer, între plutonier-major şi sublocotenent.**

palid ca geana zorilor. Ceilalţi, pe şeile lor, cu puşca de-M umăr, picurau de somn. Mulţi sclipuiseră cîte-un somnul® stînd jos, cu trupul istovit. Alţii, folosind popasul, roa® înfrînată, se culcaseră în maşinile lor de război ca într-uH leagăn, cu ceafa pe şa, cu picioarele pe cătarea armeB Oameni tineri, cu casca într-atît de înşurubată pe ca» încît n-ar mai putea dormi fără ea. Oameni de piele **şl** de metal, care îţi stârneau mirarea în zori de ziuă cinci vedeai că barba lor crescuse. I

Trecuseră aproape trei sferturi de ceas de cînd **sa** stătea pe loc. E mult trei sferturi de ceas, după ce **cl** noapte întregă, ca asta, ai alergat, unul după altul, pe| întunecime. Satele străbătute şi acel oraş, ce mai soi del oraş, cu ziduri înalte, şi cu acei indivizi pretinzînd că germanii erau acolo, toate astea, zgomotul carelor de' luptă necunoscute la o răspîntie, urmele pierdute, obsesia micului ochi alb pe care îl fixezi la apărătoarea de noroi a vehiculului dinainte, oboseala zdrobitoare a atenţiei perpetuu încordate, toate astea, drumul, cu acele itinerarii nebuneşti pe care trebuie să mergi fără hartă, fără lumină, acel mers mut, opririle la nesfîrşit, toate parcă ar fi dispărut din amintire, după atîtea nopţi asemănătoare, şi acea pîclă de pe gînduri din cursul dimineţii ! Pierdusem socoteala a o sumedenie de lucruri, conştiinţa geografică mai întîi, străbătusem atîta amar de Franţă încît nu mai ştiam unde ne aflam, şi pe care oameni de omenie îi lăsasem pe drum ? Numai să nu ne dea de sminteală, de-ar veni din urmă maşinile cu aprovizionarea ! Ne-am hrănit mai ales cu praf. Nişte voci fără timbru ne ajunseră la urechi. Cineva zice că nu se mai găsesc maşinile- radio. Bine, din moment ce nu era vorba despre maşinile cu aprovizionarea. Plutea ceva enervant în atmosferă fiindcă la o încrucişare două convoaie se încinseseră între ele, va să zică nu se mai recunoşteau, un escadron împărţit în două, serviciul sănătăţii care se mai şi dublase, şi cine-or fi aceşti tubibi

[XCVII] ? nătărăii diviziei. Muncesc de se spetesc oamenii, şi vlăjganii ăştia ne-ncurcă trebile.

(aparţine acest Renault-cinci-tone ? A, bine, jandar-□r. Te întreb şi eu aşa într-o doară ce nevoie avem aici de jandarmi călări. Şi ăia ? Nu-s de-ai noştri, ce ize la cîini taie în coloană ?

In maşina de turism, cenuşie ca toată armata, nişte ne se mişcară, un umăr înălţă o cuvertură. Patru erau muiţi acolo înăuntru. Un cap galben se lipi de geam irivi cerul. Amîndoi pietonii bănuind că e un ofiţer se epărtară. Un cap galben cu părul negru care începe rupă de fugă de pe ţeastă.

încovoiat în maşină, şi stingherit de ciubotele celor ? dormeau, căpitanul Leurtillois nu se simţea la largul . Drăcie, nu-i plăcut să ai friguri în toiul unei ase- lea cărăbăneli. Dis-de-dimineaţă ele cedaseră, dar cînd te dezbraci zile în şir, sudorile, cămaşa murdară, ghe- : nescoase de... nici un strop de apă în bidon. Măcar ă ne-am opri în afurisitul ăla de sătuc, în loc să ne aflăm aici, în cîmp larg deschis. Capul convoiului o fi şi ajuns poate acolo. Cînd te mişti singur, merge strună, dar cu o divizie pe cap... Ah, bine, portiera nu se deschide, e drept : se dresese minerul cu sîrmă. Trebui să sară peste locotenenţi. „Coborîţi, domnule căpitan ?“ întrebă Blaisot care pirotea la volan. „Mă duc să mă plimb“, răs-punse Aurelien.

Răcoarea îl surprinse. Contactul dur cu pămîntul. Ii amorţise o gambă de jos pînă sus într-aşa fel încît piciorul aproape că stătea să cadă. Nişte furnicături, ca mii şi sute de fulgere. Cînd nu mai eşti de douăzeci de ani... Cîţiva indivizi se pişau pe cîmp. Un omuleţ buftea zise cu jind : „Ah, de ne-am culca mai iute !“ In chip reflex, Aurelien bătu din picioare cum văzuse că bătuseră ceilalţi. 11 prinseră fiorii. S-ar fi cuvenit poate să fie evacuat cum cerea gradul cu patru galoane [XCVIII].

XCVII **în vorbire populară : medici.**

XCVIII **Locotenentul francez avea două trese, căpitanul patru.**

însă ce, să-şi părăsească băieţii, şi apoi preferase să treacă peste Loire o dată cu trupa. Pe cei evacuaţi îi ducea ba ici, ba colea, cam la noroc, şi a doua zi cei care păreau a fi atît de departe, atît de la adăpost, erau lăsaţi în urmă. Ca^H se deprindă să stea într-un spital, mulţumesc, era **pM** ferabil să-şi tîrîie cheresteaua împreună cu rămăşiţei părăduite ale companiei. Se agăţaseră de această diviB mecanică undeva pe lîngă Angers. Despărţiţi de ceilaH Leurtillois rechiziţionase o camionetă civilă, reparai cu mîna lui un camion lăsat de izbelişte, îi vîrîse pe <1 cincizeci de inşi ai săi într-însul, şi haida, haida la dru™ erau motorizaţi ca şi bieţii săi camarazi, în acest mfl ment. Cînd generalul T... îl primise, Aurelien îi expusefl situaţia. Fuseseră admişi în bagajele diviziei. Căpitan» şi cei doi sublocotenenţi se îndopau cu mîncăruri impr**el** ună cu tubibii. Se organizau, ce vreţi. De pe Somme duri situaţia asta... Dragonii, ei se întorceau de la Dunkerqul prin Anglia. Pînă la corpul medical care avea orgoliul cavaleriei. Pe infanterişti îi luaseră sub aripă. Au ajuns să se bată pe jos. Războiul de-o Sută de Ani, pe cuvînt.

Pe Aurelien îl prinse foamea. Acea păcătoasă foame din zori de ziuă. îşi omora timpul flecărind cu oamenii săi ale căror maşini erau despărţite de a sa de patru autocare cu bănci care, dat fiind camuflajul lor verde şi roşcat, păreau să transporte cavalerii îndreptîndu-i spre o nuntă de sat. Un subofiţer îi întinse o bucată de pesmet. Acel sergent care avusese o atît de straşnică teamă la trecerea peste Sena, avea de ce, de altminteri. Ce caraghios destin al infanteriştilor, să fie siliţi a se trambala în urma cuirasierilor şi în urma dragonilor ! Dacă o fi nevoie, vor fi folosiţi, aveau armele lor, nu ca toţi acei fugari care se vedeau trecînd pe drumuri, unii pe velo, alţii pe jos, cu femei, într-un hal fără de hal. Cine-ar fi crezut s-ajungă să vadă aşa ceva ! Divizia menţinea contactul cu inamicul tocmai de la Sena de jos. Se crezuse mai întîi că se cîştigau poziţii. De la rîu la rîu. Va fi bătălia de pe Eure, bătălia de pe Loire. Se urmărea

neapărat să se dea bătălia de pe-o apă oarecare. Seara, în vreo şcoală părăsită, cu hărţile Europei la îndemînă, şi cu fraze scrise cu alb, eroice, rămase pe tabla neagră, doctorul-şef vorbea ca un strateg. Se va putea rezista [redacted] Mâine, cum vă spun... aşez carele aici. Ca la Cafeneaua mercială. O dată ce treci Loire, rîurile nu mai curg în ecţie prielnică. Nu se poate rezista de-a lungul lor. are nici o noimă ca înaintarea să se oprească. Se pînesd sate, linii trasate pe hărţile Michelin, singurele care le au, dacă aveau cîteva. Străbătuseră regiunea unde acei ofiţeri de cavalerie se încăieraseră de-a boiul fără sînge, pe timpul cînd erau la Saumur : „Par- a albă se va prezenta în faţa partidei albastre...“ şi ei nară în mod foarte firesc problema imaginară ; eu acopăr* cu un detaşament de apărare a flancurilor, [redacted]z mitralierele după coama dealului... Acum inamicul mai stăruie... Cînd motocicletele ori carele sale ajun- IU la intrarea unui oraş unde se aflau, de la primele eărcări ale focului, o rupeau de fugă. Se putea să fie aşteptaţi pînă către seară : nu se întorceau. încercau drumurile, se fereau de centrele de rezistenţă, treceau împrejurul nostru. Pe dreapta, adică în faţa lor, era un mare gol între armatele franceze, unele elemente ale unei D.L.M. pe undeva, însă legătura era precară. Trebuia să se întîrzie înaintarea învingătorilor, nu se zicea încă a învingătorilor. în unele zile s-aştepta armistiţiul. Nu venea, nu venea armistiţiul. Se ucidea în fiecare zi cîte puţină lume. Se făceau chiar şi prizonieri. Individul de la Biroul al Doilea îi interoga foarte cu de-amănuntul, căuta să obţină de la ei mărturisiri prin tot felul de mijloace, îşi îndeplinea meseria. Informaţiile adunate nu prea foloseau, dar ăsta nu era un motiv.

Cerul se albăstrea încetişor. Avea să mai vină o căldură de-acelea mari. Pentru moment nu se simţea. Trupul înalt al lui Aurelien scutură din umeri. îşi verifică din noi cureaua de pe umăr, centironul, şi dintr-un obicei

butonii de la epoleţi, deşi acum dacă le-ar fi trîntit o amendă tuturor acelora care aveau butoni lipsă... Ar fi dorit să se spele pe dinţi. îşi trecu mîna peste vineţeala mustăţii care creştea. Să se radă, nici asta n-ar fi fost un lux. Se gîndi în treacăt la Georgette, la copii. O straşnică idee avusese să le scrie să plece de Paşti pe litoral!
A fost cam îngrijorat el cînd italienii se vîrîseră şiM în război, dar, la urma urmei, şi-a scutit familia de înc^B carea exodului, de acele cumplite drumuri. Cine ştie ceH fi păţit Armandine, cumnatu-su ! Mă întreb ce mai esH **din** uzină. Comandantul burtos al statului-major susţii® **că** mi ţi i-au pisăgit cam rău pe cei de prin părţile aceleaH **Ca** din senin, îşi închipui pe Mary de Perseval care fi fost desigur la Touquet ştergînd-o pe drumurile diH Nord. Biata bătrînă ! La vîrsta ei... Şi pe toţi ceilalţB Aurelien se miră. In fond, pentru prima dată se gîndel în chip personal la oameni, la soarta unor oameni asupri cărora se dezlănţuise prăpădul. N-avusese timpul şil afară de Georgette, la cine ţinea el ? I

— Bună dimineaţa, domnule căpitan, cum te simţi astăzi ? |

Doctorul locotenent, avînd casca la centiron, o bonetă ca de poliţist cu nişte colţuri intrate înăuntru, după moda englezească, surîdea cu toată faţa-i de chinez din Marsilia. Urcase de-a lungul coloanei, se oprise ca s-aştepte să treacă înainte carele. După asta vor intra pe-o şosea naţională. Direcţia era mereu nesigură : merseră şaptezeci şi cinci de kilometri ca să taie calea unor formaţii motorizate inamice, dar cei de la recunoaştere afirmau **că** nu se afla nimeni prin partea locului. Tot un fals zvon pe temeiul căruia fusese angajată o divizie întreagă... „Mai bine să rîdem...“

Fenestre făcuse şi celălalt război. Asta îi lega pe cei doi. Medicul aprinse o ţigară : „Dacă am mai putea s-ascultăm radioul". Aurelien dădu din umeri. Nu-i plăcea radioul. „Totuşi, zise el, medicul-şef va fi primit desigur ceva indicaţii, vreun cantonament... Se vor odihni pe undeva..."

Fenestre rîse încet. Ah, ah, faci pe şmecherul, şi doar **nu** mai ai douăzeci de ani. „Cînd te gîndeşti că locul dumitale firesc era în zona etapelor ! ce-ai căutat, ai găsit... — Mie-mi vorbeşti despre zona etapelor ? In privinţa etapelor de altfel... Aşadar ce spune medicul-şef ? — Ei bine, în dimineaţa asta ne oprim în R... şi aşteptăm ordi**nele.**

Amorţeala gambei trecuse. Insă Aurelien auzea în ■apul său dangăte de clopote. Dangăte line, îndepărtate. 1 scuturau frigurile din ce în ce. Fusese nevoit să se în- /îrtă-n loc, vai de el, într-acea noapte lungă. Se credea mult mai spre sud' şi trăgînd spre vest. Se uitase în ajun fin *Atlasul vinurilor bune,* uri album-reclamă pe care îl dibuise Pelissier, bucătarul, şi care de la Verneuil le era de folos, cu hărţile sale pe regiuni, destul de grosolane, şi ilustrate avînd pe ele căsuţe, podgorii, ospătarii. însă fiindcă hărţile Michelin erau cerute cu stăruinţă prin escadroane...

— La R... ? Eşti sigur, doctore ?

Cum, dacă era sigur ! Unele lucruri nu le-asculţi decît c-o ureche : „Mai ales cu indivizi de-ăştia, căpitane ! Era cît p-aci să ne facă una cu pămîntul de trei ori în noaptea asta... Ba da, ba da, fritzii au fost la Saint-Maixent înaintea noastră...“

— Cum îţi închipui dumneata, doctore, că o divizie întreagă...

— Cum îmi închipui ? Nu mă întreba prea multe ! Au fost la Saint-Maixent la ceasurile şase. Noi am trecut pe acolo la miezul nopţii. Asta ştiu, asta spun. Şi tîm- penia de ieri, să ne trezim c-am trecut de trei ori prin Parthenay ! S-ar fi putut întîmpla o nenorocire...

— Credeam c-o ştergem drept spre Saint-Jean-d’Angely...

— Bineînţeles, pînă în prezent, şi locotenentul Gros ne promisese ceva coniac din pivniţa sa... O să facă o mutră cînd o să vadă că dăm pinteni spre est... în satul de colo, fruntaşii au ieşit întru întîmpinarea carelor... Primarul îşi pusese eşarfa. Cînd a văzut că nu erau decît

francezi, s-a înfuriat... Nu cumva o să apăraţi tîrgul ? a zis el. Ne expuneţi să fim cu toţii masacraţi...

— Nu mai stăm aici, dacă trebuie să ajungem în R... în dimineaţa asta... Cît e pînă acolo ?

— Aşteaptă, am însemnat pe crîmpeiul meu de hîrtie... Douăzeci şi doi... uite... douăzeci şi doi şi cu cinci, douăzeci şi şapte, şi cu nouă, treizeci şi şase. Treizeci şi şase
de kilometri... O să conduc eu, şoferul meu adoarme lfl volan... I

Treizeci şi şase de kilometri. R... Asta nu mai e ceva ireal. Un oraş ca Ys ori ca Bagdad. Treizeci şi şase da kilometri. R... A trebuit toată această zăpăceală, înfrîn-l gerea, povestea de neînţeles a acestor două luni, aceasta nimicire de oameni, această prăpădenie în ţară, această nemaipomenită harababură, această pribegire a poporului... In ajun, cînd se uitase pe harta lui Pelissier, citise într-adevăr numele de R..., nu chiar atît de departe, cu, în dreptul său, un fel de biserică pe-o colină, cu nişte sticle alături. Nu se gîndise că avea să treacă pe-acolo, pe foarte aproape, că va fi cît p-aci să nu vadă acel oraş de atît de lungă vreme sălaş al visurilor lui încît nu mai credea în existenţa sa. Nu. Nu era pe linia marşului, credea că se îndreptau spre Saint-Jean-d’Angely, aşa încît, în ce-1 priveşte, R... fusese ca un oraş din Boemia, de peun tărîm îndepărtat. Numele de R... se află într-adevăr pe hartă. E normal. Numele oraşelor stau înscrise pe hartă. Asta nu înseamnă că ai să treci printr-însele.

îl apucaseră din nou fiorii. Tremura. Nu era de vină febra, ci tinereţea sa. O lume dusă pe copcă. în viitoarea Apocalipsului, avea să străbată acest oraş imaginar. Treizeci şi şase de kilometri. Avînd noroc, s-ar ajunge acolo în două ceasuri, în două ceasuri şi jumătate. Pe neaşteptate, văzu că toţi oamenii de pe drum se aruncau pe taluzuri, în şanţ; un zgomot de motor în aer. Capetele se întorceau către cer. Nu se zărea nimic. Avionul va fi zburînd probabil colo spre sud. Oricum, trecuse mai departe. Cu regret parcă, oamenii se ridicară. Se glumi. Se produse ca un zumzet de-a lungul convoiului.

Treizeci şi şase de kilometri.

Uşurel, pe încetul, Aurelien îşi dădea seama că se înfiripa în mintea lui o imagine. Nu i se împotrivea. Nici n-o zorea să capete contur deplin. Nu mai vedea împrejurul său maşinile, motocicletele, drumul acoperit, ogoarele. Odată plecat Fenestre, stătea singur în acest convoi de soldaţi şi de vehicule, singur cu visurile lui, cu aburii visurilor lui... Trebuise înfrîngerea. Acum el era aici, se va duce la R... La R... cu un ocol de douăzeci de ani. Nimic nu putea pune la cale ca să nu se ducă. Angrenajul îl prinsese şi îl ţinea în roţile sale. Dacă ar fi primit să fie evacuat, n-ar fi fost dus pînă la acest loc de piazărea. Numim aşa ceva întîmplarea. Douăzeci de ani se ferise de R... Ajungea acolo. Nu la Berenice îi zbură gîndul, ci la Georgette. Nu era nimic de făcut. N-atîrna de dînsul. Georgette n-ar putea să-i poarte pică. Berenice. Era totuşi Berenice, se zbătea în sufletul lui, şi nu Georgette, şi nu R... Trăsăturile învălmăşite ale lui Berenice. Expresia buzei sale. îndoitul joc al obrajilor şi al ochilor. îşi dădea silinţa s-o alunge, şi suferea din pricină că nu-i regăsea portretul viu în memorie. Părul său fără farmec. Cum i se învîrtea pe lîngă falcă ? în mod ciudat o revăzu aievea în faţă alături de D-na de Perseval, în timp ce Rose Melrose citea din Rimbaud, în acea rochie de argint... nu, nu era o rochie de argint... braţele-i de fetişcană... Toate cîte se petrecuseră după seara aceea. Viaţa. Viaţa întreagă. Atîtea fiinţe dispărute. Se gîndi, de ce oare, îndeosebi la doctorul Decoeur, la Paul Denis. Morţii. Nu numai războiul omoară. Căuta nişte fantome pentru ca s-o îndepărteze pe-a lui Berenice. Revedea c-o limpezime nemaipomenită acea tropăitură de oameni prin noapte, acea seară din februarie treizeci şi patru, sub copacii din Champs-Elysees, dinspre partea stingă cum urci... Acel Clemenceau de bronz verde ceva mai sus decît mulţimea...

Treizeci şi şase de kilometri...

Şuierături zburară de-a lungul convoiului. Dragonii se cocoţară în grabă pe maşinile lor de culoarea

primăverii şi a toamnei. Se auziră chemări, nişte motoare îşi încercau puterea, tuşeau stropşit. Tap-tapul motocicletelor gata de-a o lua din loc. Un fel de unduire haotică. Fenestre trecu fugind.

Coloana pleca. Fără a prea şti în ce scop, Aurelien dădu ocol maşinii sale. I se deschise portiera. Se urcă. Sublocotenentul de Becqueville îi surise, cu expresia lui de căţeluş. Cuverturile în neorînduială, prost puse clit, îi stingherea ca să s-aşeze. Demarajul îi scutură. Ce hodoroagă de maşină ! Ascultă, Blaisot, atenţie, dragă băiete... Căpitanul Leurtillois zise : „Ah !“ de parcă zdruncinătura i-ar fi făcut rău, şi Becqueville se îngrijoră : „Suferi, domnule căpitan ?“

— Eu ? nu...

Părea că nu-şi dădea seama de ceea ce voia să spună celălalt. Dar tocmai o văzuse pe Berenice deschizînd ochii.

II

Treizeci şi şase de kilometri. Oboseala. Febra. în această somnolenţă, Aurelien era bîntuit de fantome. Gîndul la R... atît de aproape. Ceea ce-i dansa prin minte încheia lanţul trecutului. Imagini nedesluşite, abia mo- mite, risipite. Edmond Berbentane în Maroc, alături de nevasta de-a doua, Carlotta, proprietăţile lor imense, iahtul. Blanchette Arnaud, al cărei fiu va fi avînd desigur cincisprezece ani, una dintre fete măritată, iar Adrien amestecat în toate prefacerile din ultimii ani, organizînd grupuri de studii în vederea înţelegerii mutuale între muncitori şi patroni, mînjindu-şi mîinile în acordurile Matignon, apoi... Sfîrşitul jalnic al doctorului Decoeur, iar Rose Melrose, castelană, finanţînd o casă de retragere pentru actori, dînd sub copacii parcului său din Bour- gogne piese de Racine în costume medievale. Toate personajele dramei de altădată,.fusese oare o dramă? Drama recentă nu se putuse să nu pună

stăpînire pe dînşii. .

Acum cînd s-apropia de R..., Aurelien ştia în mod neîndoios că niciodată, niciodată Berenice nu-i ieşise din suflet. O iubise, o iubea pe Georgette. Georgette nu ştiuse niciodată nimic despre Berenice, şi dacă n-ar fi fost războiul, această grozăvie, niciodată n-ar fi revăzut-o pe Berenice, şi poate niciodată n-ar fi văzut limpede în sufletul său. De nouspărezece ani... Da, de optsprezece şi jumătate... Purtase în mintea lui această amintire foarte pură, această amintire purificată. O iubise pe Georgette, viaţa sa fusese întreagă în folosul lui Georgette şi ai piilor. Insă cînd închidea ochii, o revedea pe Bere- ce. Secretul lui ? Niciodată nu mai vorbise despre el cu meni. De la convorbirea aceea cu unchiul Blaise, de la nsbruck. Doamne sfinte, ce i s-o fi întîmplat unchiului viitoarea războiului ? Va fi avînd desigur optzeci şi ici de ani, cel puţin. Niciodată cu nimeni. Masca de sos ascunsă în fundul unui dulap, împreună cu desenul Zamora, nimeni n-o mai privise. Aurelien le ţinuse, pe ia şi pe celălalt, în mîinile sale cu prilejul mutatului n o mie nouă sute treizeci şi şase. Ar fi vrut să treacă ;-acasă, spre a le distruge : îi era neplăcut că le lăsase urma sa. O iubea pe Georgette. Dar Berenice era secretul lui. Poezia vieţii sale. Acel ceva neîmplinit... De cîte ori, în momente de hotărîre, nu se întrebase ce-ar crede Berenice despre ceea ce-ar purcede el să facă ? Se înţelegea cu ea. I-ar fi fost teamă să nu-i apară ca fiind sub acea foarte înaltă idee despre el însuşi pe care el i-o atribuia, în legenda iubirii lor. Uşor schimbată, pe încetul urcată la suprafaţa gîndurilor sale, după ce se potolise durerea despărţirii şi a înfrîngerii. N-o cunoscuse chiar de îndată pe Georgette. Georgette era dragostea maturităţii sale. Se căsătoriseră în treizeci. Dar Berenice era unitatea vieţii sale, tinereţea sa, ceea ce supravieţuia din tinereţea sa. Cînd se gîndea la asta, băga de seamă că n-o cunoscuse, că n-

o văzuse decît două luni şi ceva. Aceste două luni însă îi erau toată tinereţea, ele alungaseră tot restul din tinereţea sa. Ele stăpîniseră tot restul din viaţa sa. De-aproape douăzeci de ani. De cîte ori închidea ochii, îi apărea Berenice. Berenice idealizată.

Viaţa sa ! In acest automobil unde erau îngrămădiţi,, cu toate cuverturile, cu febra, şi pe fereastră amiaza mare a zilei agăţată în acest peisaj neexpresiv de drumuri şi de sate, cît era de neobişnuit să evoce această viaţă, atît de puţin aleasă, atît de puţin croită după vrerea, după, dorinţa sa ! Niciodată acel Aurelien pe care îl cunoscuse Berenice nu şi-ar fi imaginat peripeţiile acestei vieţi. Berenice îl cunoscuse pe acel Aurelien în răstimpul cînd avea loc deznodămîntul acelei crize de nehotărîre, rodul celuilalt război. Era ciudat că se mai gîndea din nou la ea acum. Ah, da, va să zică, am dat de rîpă victoria noastră® Ni se părea că a învinge era de-ajuns... Aşteptam o viaB gata croită, maşinală... Trebuise această îndoită înfrîiw gere, pierderea lui Berenice şi prăbuşirea lui BarbeJ tane... Aşadar Aurelien fusese nevoit să-şi refacă pl de-a-ntregul viaţa, să privească existenţa cu ochi difel riţi. Munca în uzină, la cumnatul său, direcţia practici a uzinei şi-o asumase foarte iute, fiindcă, în realitate, înl vingînd trîndăvia, Aurelien era un bărbat foarte capabil] cum se zice ; toate acestea îl siliseră să răstoarne cu susul in jos ideile sale. Cînd eşti aruncat în viaţa practică, treJ buie numaidecît ca tot ceea ce gîndeşti să dea ascultare condiţiilor acestei vieţi. Uzina în cazul de faţă însemna sfîrşitul diletantismului. Acolo nu te mai joci cu unele concepţii seducătoare, la care îţi plăcea să visezi tocmai pentru ceea ce aveau ele primejdios. Halt cu gluma, vezi bine, halt cu gluma.

Dar îi trebuie omului un anumit procentaj de himere. Ii trebuie un vis pentru ca să suporte realitatea. Acest v’is era Berenice. Berenice identificată cu toate ideile nobile, cu tot ceea ce lumea poate să conţină drept măreţ .şi drept trufaş. Aurelien o lega de toate visările

lui. De la dînsa lua sfat, şi tot ea îl călăuzise spre Georgette. Ah, lîngă Georgette, lîngă fiică-sa şi lîngă fiul său, director al unei întreprinderi care se mărise mult, graţie, trebuie s-o mărturisim, sprijinului financiar al familiei Arnaud ; cineva ar fi recunoscut anevoie în acest bărbat supus regulilor, pătimaş în munca sa, pe Aurelien de-odi- nioară, pe-acel pe care îl puteai aproape sigur întîlni la „Lulli's“ pe la ceasurile două din noapte... Pe drumul de la unul la celălalt nimeni nu-1 urmase, afară de această Berenice de dedesubtul pleoapelor sale... Această Berenice cu care stătea de vorbă... în regiunea aceea industrială din Lille se văzuse obligat să-şi măsoare puterile cu probleme care nu erau pe potriva aşteptărilor sale. E prea uşor să-ţi spui că vei sta dincolo de anumite lucruri. Ele te înhaţă de gît fără ca tu să fi mişcat vreun deget pentru asta. Astfel e şi cu politica. Dacă i-ar fi spus cineva lui Leurtillois că avea să se afle, într-o straşnică seară Ein o mie nouă sute treizeci şi patru, cu mii şi mii alţii, păţind pasul pe loc sub copacii din Champs-Elysees, cînd le îngîna ziua cu noaptea ! Acea seară, acel Şase Februarie, In-a fost decît rezultatul unei iluzii. Al unei iluzii tenace. [Cînd mi ţi-a fost tinereţea pustiită de război. In fond, cînd n-ai avut tinereţe din pricina războiului, e foarte firesc să te încrezi în mişcările foştilor luptători, să crezi că de tot ceea ce consideri prost alcătuit, putregăit, te poţi descotorosi unindu-te cu alţii, cu toţi cei care au fost cu tine în tranşee... Păcat că au fost divizaţi... N-a- veau toţi aceleaşi credinţe... Toţi nemulţumiţi, dar ridi- cîndu-se unii împotriva altora... însă Aurelien venise în seara aceea de la Lille la Paris, cu ceilalţi... Totul se prăbuşise în răzmeriţă, descărcăturile de armă, autobusele mistuite de foc. De neînţeles. Şi chiar a doua zi cu uimirea pricinuită de morţi, cu impresia de-a fi răsculat ţara, Aurelien credea că lucrurile vor merge mai departe, că avea să iasă ceva din astea. Absolut nimic. Dar chiar nimic. Un soi de înnăbuşire. Mai tîrziu... Nu mai credea în această acţiune a grupurilor organizate, a

purtătorilor de cuvînt oficiali, a celor foşti în război. Trebuia să se folosească alte metode. Nicidecum aceleaşi. Totul îl dezamăgise. Lupta politică, electorală, în ţara unde trăia erau fără speranţă. Făcea parte dintre acei care credeau că nu se poate reface lumea decît prin violenţă. Ascultase pe unii şi pe alţii. Nu-i plăcea să-şi mai îndrepte gîndul spre aceşti din urmă ani. Totul ca să ajungă unde se şi afla. Se poate ca dintr-un mare rău să iasă un bine... Deocamdată, ochii i se închideau, şi-o redescoperea pe Berenice...

Ce tot îndruga oare Becqueville ? „Pînă unde se va merge aşa, domnule căpitan ? Dacă încheie armistiţiul, ar face mai bine să-1 încheie numaidecît...“

Intram într-un tîrg care n-avea nici un Dumnezeu, care se întindea în toate direcţiile, cu o stradă lungă în urcare, căţărîndu-se spre umărul unei vîlcele. Poate că era axa satului, dar acesta căpăta aspecte de omidă, cu picioarele laterale, uliţi pe unde începi să te învîrţi în loc.

— Holbează ochii o ţîră, domnule căpitan, zise Blaisol **e** din vechime, localitatea... cu sculpturi... şi cu o spuz de oameni...

N-avea nimic de răspuns la de astea. Convoiul se desfăcea în îmbulzeli, pe neaşteptate, pe o piaţă largă, CL totul desfundată de ploi, în faţa unor mese de tinichea, şi a unor case toate strîmbe. Camioane puse la rînd, cu dosul la trotuar, pe o sută cincizeci de metri, unii soldaţi porniseră în hoinăreală, un grup de ofiţeri, un general străbătu piaţa urmat de restrînsul său stat-major. Iar civilii în pragul uşilor parcă se cam retrăgeau drept spectatori. Nişte senegalezi trecură îngrămădiţi în maşini făcute pentru un cu totul alt scop. Se auziră ordine strigate, convoiul se oprea, se vedeau în urmă hodoroagele de maşini ale dragonilor purtaţi. Un car ieşi dintr-o stradă şi se învîrti în loc. Oamenii se dădură îndărăt.

„Unde sîntem ?‘; zise căpitanul Leurtillois. Ne vom fi aflînd desigur în R... după părerea lui Blaisot. Becqueville confirmă : „în R..., dom’le căpitan...” Trebuia să urmeze încartiruirea.

III

— Ah, domnule Leurtillois... căpitane dragă, adică... Te-aş fi recunoscut dintr-o mie !...

Farmacistul ajunsese imens, cu totul pleşuv, cu un penel de peri pe chelie, iar obrajii încă destul de tineri. Mîneca-i goală căpătase oarecare eroism cu trecerea anilor, pentru motivul că Lucien Morel purta acum un fel de panglică de culoare spălăcită la butonieră. Stăruia o căldură afurisită, şi erau prea multe lucruri de văzut dintr-o dată. Casa lui Berenice, oamenii aceia, bătrîna doamnă într-un fotoliu împletit din trestie, cîinele roşcat care lătra, plantele verzi înalte... Farmacia dădea în strada principală, cu o statuie a Fecioarei în colţul stradelei alăturate, o clădire înaltă, veche, avînd un acoperiş parcă din- tr-alt ţinut; iar femeia în bluză albă, cu părul încreţit castaniu, cu trupul atît de lipit de bluză încît ai fi crezut [redacted]ă ieşea din baie, îl condusese pe căpitan pe poarta uli- [redacted]ioarei înguste, cotind colţul, la intrarea particulară a [redacted]ocuinţei soţilor Morel, o poartă înaltă care dădea într-o Bgradă interioară, strîmbă de tot, cuprinsă între un perete [redacted]ără ferestre şi casă. O curte triunghiulară, cu trotuare pe piatră împrejurul unui centru de pietriş mărunt, cu [redacted]înalte plante verzi în oale verzi, cu o marchiză disproporţionată la intrarea în apartamente, cu flori în vase mari [albastre şi albe, şi cu nişte fotolii pliante alăturea. Lumea [forma un grup de uniforme, de rochii uşoare şi de domni | în cămăşi.

„Ce e, Gisăle ?“ întrebase farmacistul, desprinzîndu-se de un grup. Şi se putuse imediat vedea intimitatea care se legase între Gisele şi el, acel ifos de proprietar. De asemenea, clar ca lumina zilei că tînărul osos şi galben cu o cămaşă în carouri, care se ridicase în picioare, va fi suferind din pricina acestei intimităţi : ţinea în mînă nişte ramuri mari cu frunze dantelate pe margini, foarte verzi. Bătrîna doamnă o fi fost fără îndoială aproape oarbă. Doctorul Fenestre se întorcea, şi cu el doi infirmieri de la G.S.D. Ii făcură o primire

călduroasă lui Leurtillois. Cei doi domni, care păreau a fi acolo din întîmplare, se ridicară şi schiţară un salut.

— Ah, asta-i !

Casa era veche, dintr-al şaisprezecelea secol, probabil, destul de bine tencuită din nou, şi se aflau în acea curte adăpostită colivii de păsări cîntătoare. Canari pur şi simplu. Dar îi părură în mii de culori lui Aurelien. O pisică se juca bucuroasă cu ghemul bătrînei doamne care împletea, îmbrăcată în albastru azuriu, cu o panglică lată peste dezastrul dimprejurul gîtului. Recunoaşterea se făcuse cu zgomot. Gisele se retrăgea, farmacistul îi strigă : „Gisele, ghiceşte cam cine e ?“ Gisele nu ghicea. „Este D-l Leurtillois, ştii, Aurelien Leurtillois..." Ca şi cum ar fi zis Victor Hugo. Aurelien nu se simţea la largul său. Mai degrabă din pricina febrei decît din pricina ciudatei celebrităţi. Gisele se întorcea la farmacie prin casă. Mergea puţin de-a-ndăratelea ca să-1 vadă mai bine pe celebrul domn Leurtillois. Tipul osos se repezise ca să-i
ţină uşa cu geamlîc pe care un curent neaşteptat era cfl p-aci s-o izbească. I

„11 cunoaşteţi pe căpitan ?“ zise Fenestre cu uluire. Şl Premont, unul dintre infirmieri, cedă scaunul său de paiJ celui nou-sosit. Era plăcut să te aşezi. Aveai prea mult! de văzut şi prea multe de ascultat. Era istovitor ca înce-l putui unei piese de teatru. Toate lucrurile prevăzute, vor-1 bele de prisos, şi necesare, bărbia cu guşă dublă a farJ macistului, bătrîna doamnă care nu înţelege, vede atît de prost şi cere să i se repete : „D-l Leurtillois ? nu-mi aduc aminte... D-l Leurtillois... Nu-i văr cu alde Bresange ?“ şi Lucien explodează : „Se poate, mamă, se poate, D-l Leurtillois... Aurelien !“ totul, în sfîrşit, se explică, se aud voci amestecate. Fenestre stăruie : „Ah, da, ce coincidenţă !“ întrebările nevinovatului infirmier, tipul osos cu un accent de tunet : „Trebuie s-o înştiinţăm pe Berenice !“ Se bea sirop de migdale în pahare albastre. Toată lumea părea în curent, pînă şi cei doi domni în trecere, care

întrebară, scoaseră un „Ah ?“ şi se uitară în acelaşi timp la cel nou-venit. Unul avea un cucui în frunte. Se auzea radioul de la o casă vecină. Pietrişul mărunt avea o culoare fistichie, aproape portocalie, din pricina, fără îndoială, a unui praf de cărămidă care se amestecase printr-însul. Casa arăta plină de umbră, cu jaluzelele sale lăsate ; pe uşa deschisă străluceau înăuntru nişte obiecte de alamă.

Bătrîna doamnă gemu şi îşi dădu osteneala să-1 vadă mai bine prin ochelarii săi negri pe cel nou-sosit : „Iertaţi-mă, spuse ea, dar păcătoşii ăştia de ochi... Va să zică, dumneata eşti acel Aurelien al lui Berenice a noastră ?“ Leurtillois se simţea din ce în ce mai stingherit. Ce însemna oare asta ? Tînărul slăbănog cu un cogeamite schelet se încovoie în două în faţa lui şi murmură : „Nu vă miraţi... aici, sînteţi oarecum o fiinţă ca-n legendă...“ Rîsul pripit al lui Lucien Morel. Chemase servitoarea, o fată de şaisprezece ani, dar în putere, care aducea sirop de migdale. Era dulceag, dar răcoritor. Fenestre începuse din nou să-şi istorisească războiul. Ajunsese undeva dinspre d’Ablain-Saint-Nazaire. Oare îl asculta cineva ? Da.

[redacted] fată înaltă tristă, foarte oacheşă, aşezată cam în fund, care Aurelien n-o observase din capul locului : o rochie pînză în dungi deschisă şi maro, braţele goale prost ’lite de soare pînă la albul unei mîneci scurte care avea coboare mai jos decît acesta... Lumea lui Berenice pe de se rostogolise casca lui Fenestre, zăcînd pe jos alături lada verde, lîngă o hartă Michelin prost îndoită.

— Toate se-ntîmplă în acelaşi timp, cotcodăci Lucien, vocea exaltată. Războiul, înfrîngerea, atîţia oameni [redacted]c prin acest ţinut izolat, şi D-l Leurtillois, după atîţia i ! Ştii, domnule Leurtillois, pe cine i-am avut nu-s ‘i zile, nu, nu-s trei zile (nu mai ştii pe ce lume trăieşti)...

Edmond... da, pe Edmond şi pe Carlotta... pe soţii rbentane... O maşină, s-ar fi cuvenit s-o vezi ! saltelele

-acoperiş, cuverturile roz şi cufere, cufere ! De necre-
; ! Carlotta îşi aducea toate rochiile... Oamenii sînt
auni, şi-au pierdut minţile ! în ce mă priveşte, dacă
•manii ar ajunge în R...

— Nu vor ajunge ! răcni tipul osos.

— Tare mă tem, zise Fenestre.

Şi Lucien continuă :

— în sfîrşit, în ce mă priveşte, nu-mi iau tălpăşiţa de-aici... plece oricine-o pofti... Dar ce face Berenice ? îşi va ieşi din minţi, cînd va afla...

Amîndouă fantoşele se mişcară. Unul avea o vestă de pînză albastră de mii de ori spălată, celălalt era umbra acestuia în privinţa trufiei, îmbrăcat de gală să-ţi taie răsuflarea, şi cu un smoculeţ de păr sub cucuiul din frunte.

— Să nu te-aud, vorbi tare Lucien, că ţi-ai luat o cameră în altă parte ! Nu permit ! Lasă, lasă ! Ordonanţa dumitale îţi va aduce calabalîcul !

— Pe lîngă toate, făcu Fenestre, căpitanul e bolnav... Apoi asta mai lipsea. Bătrîna doamnă se amestecă în vorbă şi strigă că o baie caldă tare... Pe feţele tuturor şiro- iau broboane de sudoare gălbuie. Farmacistul băgă de seemă că nu mai erau pişcoturi... ,,Doamne Dumnezeule ! cum te primesc !... Am nişte maraschin... da, da ! însă poate armaniacul ar fi mai bun în starea în care te afli ? Doctore ? Ce crezi ? Armaniacul ? Ei bine, dar dumneata nu eşti bolnav ? Mă duc s-aduc armaniacul, iar tu, GastO arată domnului Leurtillois camera galbenă, unul din j aceşti domni va înştiinţa ordonanţa/ Infiermierii se deau pe lîngă el cu tot zelul. Eu ! Nu, eu ! şi se reaşezaH ca toţi ceilalţi. Nu era de nici un folos să se împotrivească în realitate, Aurelien avea o straşnică poftă să se întincă îl urmă pe Gaston, întrucît Gaston era de faţă. CasB unde se cernea prin văluri o lumină potolită, îi păiB ticsită de stofe sumbre şi de mobile în stil rustic, de poliw încărcate de olărie smălţuită, şi de farfurii pe pereţi Ah, da, farmacistul colecţiona farfuriile. Slăbănogul Gal ton, în mers, se sili să dea explicaţii asupra a două-trl bucăţi rare. Pe

furişate. Avea intenţia s-o ia înainte stăl pinului casei, ca să-i anuleze acestuia putinţa de a-1 im presiona. Aurelien îl asculta anevoie. Străbătea casa lu Berenice cu un sentiment de adîncă nelinişte care ajunge» pînă la ciudăţenie. Toate erau prea la locul lor, picturile prea de curînd drese, un stil Trois-Quartiers [XCIX] în toate astea, un fals modern-vechi, o simplicitate cu mii de amân nunte. bibelouri destul de bune, luate fiecare în parte.' Aurelien se simţea enorm, gigantic în aceste încăperi nu mai înalte, nu mai mici decît altele. Poate din pricina cizmelor sale murdare. I se părea că o mişcare neîndemî- natică avea să dea de-a berbeleacul totul. Era atît de ciudat, în toiul războiului, cu convoiul încă azi-dimi- neaţă, cu informaţiile asupra înaintării inamicului. Germanii în R... ! Un vis urît. Nu ajunseseră încă, dar va trebui într-adevăr să... Uşa se deschise, spre camera gal-benă.

— Domnule căpitan, mai ales fiţi la largul dumnea-voastră... Dacă vă lipseşte ceva... Nu şovăiţi... D-na Morel nu ne-ar ierta dacă...

Camera va fi fost desigur una de colţ, cu o fereastră dînd în străduţă şi cu una în strada principală, deasupra farmaciei. Se aflau rafturi cu diverse cărţi, Enciclopedia Quillet... Un pat-divan... Fotolii largi de catifea galbenă cu pernuţă pe spetează... Gaston deschise o uşă dînd în-tr-un fel de cabinet de toaletă, cu o chiuvetă într-un [dulap ; puse în mişcare amîndouă robinetele şi le închise, ca să arate că funcţionau. Apă curentă, ce minune ! Leur- ' tillois scoase cureaua de care atîrna sabia. îşi puse capul la şuvoiul de răcoare. Celălalt se uita la ce făcea el. ,,Domnule căpitan..."

Ce voia, limbricul ăsta de fildeş ? De sub robinet, Leurtillois îşi întoarse ochiul spre el. Vocea lui Gaston avea stânjeneala unui disc uzat.

— Domnule căpitan... O să mă iertaţi că m-amestec în ceea ce nu mă priveşte, însă... Aţi picat aici fără să ştiţi... Aş vrea să vă previn... din pricina lui Be... a doam-nei Morel mai ales...

XCIX **Magazin cu de toate, ca şl Galerles Lafayette.**

— Te rog, zise Aurelien şi îşi suflă nasul în apă.

Constată că Gaston avea de-ajuns de frumoşi ochi de cîine credincios, c-o vinişoară plesnită roşie în albul unuia dintre ei.

Gaston se aşeză cu hotărîre fermă într-unul dintre fotoliile galbene şi încrucişă picioarele sale lungi. Mîna lui ridica pantalonul de pe un ciorap în spirală, şi mîngîia o pulpă năpădită de păr. Se aplecă uşor ca să stea de vorbă mai bine. Avea o ştampilă de spălătorie pe umărul cămăşii cu mărunte carouri verzi şi mov pe un fond alb. Spuse pe-un ton de confidenţă :

— Mai întîi, trebuie să ştiţi că Morel şi soţia sa sînt de ani de zile ca doi străini unul faţă de altul... Aţi văzut-o pe Gisele, stagiara în farmacie, înţelegeţi ?

Tuşi uşor. „Asta nu mă priveşte", zise aspru şi rece Aurelien. Celălalt clătină o mînă. „Ba da, precis... ba da. Trebuie să ştiţi. O s-o vedeţi pe D-na Morel, n-a ieşit decît pentru o clipă... dacă n-aţi şti, o vorbă a dumneavoastră poate atît de bine să strice totul..." Nu primi protestările lui Aurelien, se ridică deasupra lor cu o voce subit ascuţită :

— De douăzeci de ani Berenice trăieşte pradă amintirii... înţelegeţi dumneavoastră ? Nu ? Sînteţi viaţa ei, aţi fost întreaga ei viaţă...

— E stupid ! De ce-mi spui asta ?

— Fiindcă aşa e, mai întîi. Şi apoi trebuie să cunoaşteţi acest lucru înainte de-a o întîlni. Cînd întreaga viaţă a unei femei...

Avea prea multe de gîndit. Aurelien se aşeză pe mar-l ginea patului, observînd fără să prea ştie pentru ce desel nul cu reliefuri întipărite de pe cuvertura galbenă. 11] dureau picioarele, cu greu îşi desfăcu nodurile de la şireturile cizmelor. Căzură una peste alta, cizmele, straniu de omeneşti, ca nişte mîini încrucişate. Leurtillois îşi trase afară picioarele opărite de tovalul cizmelor, le luă unul după altul în mîini cu ciorapul cenuşiu, pătat. Fu nevoit să se întindă. Celălalt vorbea mai departe.

— ...îndelungă vreme Lucien s-a străduit s-o recîştige, nu voia să se împace cu gîndul că... Apoi, ce vreţi ? Viaţa, ea e cea mai tare. El a avut prietene... Ea a stat

singură. Mai întîi, a luat asta drept o binefacere a cerului... Astăzi, dar cum de n-o veţi fi înţeles oare de la prima aruncătură de ochi ? Gisele... Ea studia farmacia la Toulouse, a venit aici anul trecut... E o fată nostimă, ştiţi, o fată bună...

Totul ajungea la Aurelien printr-o ceaţă, printr-o lumină de vis urît, prin lipsa de coordonare a viselor, prin logica somnului. Astea s-amestecau laolaltă cu amărăciunea din ultimele zile, cu acel sentiment de cădere într-o fîntînă, cu umilinţa înfrîngerii, cu neînţelegerea *a* ceea ce se petrecea... Ce spusese oare farmacistul mai adineauri despre Edmond şi despre Carlotta ? Se răsucea pe fotoliul său, limbricul. Avea în ochi o pasiune de tînăr, îşi schimonosea gura nenorocită, una de-acele guri de care femeile nu s-apropie... Ce spunea oare ? Pe cine iubea, el ? Pe cine ? Pe această Gisele... nu, nu e posibil. El era îndrăgostit de Berenice... Ah, de asta... Ce spunea oare despre mamă-sa ? Aurelien îşi amintea vag de povestea mamei lui Berenice, plecate spre Africa... Spuse ceva în acest sens.

— Dar aţi văzut-o, colo, e bătrîna doamnă în albastru !

Ah. Bătrîna doamnă era mama lui Berenice. Se întorsese. Dacă dăm crezare celor spuse de Gaston, romanul vieţii sale se isprăvise cu un fiasco. Prietenul o părăsise cînd ea îmbătrînise. Ea venise lîngă fiică-sa de îndată să-şi sfîrşească acea viaţă de condamnată. în realitate, [redacted]acă nu i-ar fi scos cu cîrligul vorba din gură, acest Kaston nu i-ar fi îndrugat decît despre sine. 11 mînca limba să povestească din viaţa, din copilăria sa, despre latăl său, un matematician distins... Se auzi de departe Iruietul unei explozii. Gaston se uită la fereastră cu îngrijorare : „Ce-or fi oare ?“
I „Bombă de avion”, murmură Aurelien şi se întoarse [pe pat, cu mîna peste ochi. Tare ar mai fi vrut să doarmă.

— în umbra ei...- De şase ani am trăit în umbra ei... | cu această fantomă lîngă mine... nimic de făcut împotriva unei fantome... şi iată-mă, vă vorbesc, sînteţi

culcat în camera galbenă... V-am urît, însă ea vă iubeşte...

Toate acestea erau absurde. Georgette. Aurelien chema într-ajutor imaginea lui Georgette. Insă imaginea lui Georgette nu se forma în ochii săi închişi. S-ar fi crezut că Georgette, copiii, se înfundaseră într-un ungher întunecat al memoriei lui. Şi lumea asta scuturată de vuiete. Vocea stăruitoare a lui Gaston... Gaston ce ? de-altminteri...

— Atunci îmi luam maşinuţa... Am o veche Wisner, ştiţi... o ştergeam la ţară... Cunoaşteţi viaţa de ţară de pe-aici ?

Aurelien cădea peste o întunecime plutitoare. Cu acea păcătoasă conştiinţă a celui care pică de somn şi îşi dă seama că nu se cuvine să doarmă. In viitoarea unui convoi nocturn. Cînd pe locul de alături de şofer te sfor-ţezi să nu pierzi din vedere pătratul alb din crupa maşinii care te precede, în lipsa totală de lumină, pătratul alb care se îndepărtează şi s-apropie primejdios, pătratul care dansează, înaintea ochilor holbaţi, pătratul alb pe care nu înseamnă că îl visezi, pe care îl vezi, pătratul alb al datoriei absurde, al imposibilei vegheri...

Unde se afla ? Pe drumul de la nord de Arras, pe unde s-agita nedesluşit o gloată mare de oameni tăiată bucăţi- bucăţi, în această noapte a mormanelor de zgură ameninţătoare, de piaiză-rea, şi vărsa flăcări undeva un camion incendiat. Un beţiv dăduse buzna pe scara maşinii şi voia să-i conducă, el. Aurelien îl aruncase cît colo dîndu-i un picior în piept...

Pe neaşteptate, simţi surpriza ciudată a tăcerii, ca pînză căzînd din nou peste dînsul. Se mişcă în pat cuprin de-un sentiment de indispoziţie. Nu era nevoie să des chidă ochii. îşi dădea seama că ea era acolo, că Bere nice era acolo. Deschise ochii.

Berenice era acolo.

IV

Erau singuri în camera galbenă, Gaston dispăruse. Nu mai avea nimic de văzut decît pe Berenice, totul se substituia ei, îi abătea atenţia, o gravură cu furtună şi cu grote în care ieşeau în cale totodată ruine romane, pescari, o barcă în naufragiu într-o ramă neagră... Şi ceea ce se afla pe etajera din dreapta într-o negură... şi Berenice... şi pe un paravan de sobă, desenul de pe-o mătase de culoarea şofranului cu dungi încurcate de scoici marine ori de cornuri ale abundenţii cu un clăbuc de fructe ori de flori... şi Berenice...

— S-ar cădea să te aşezi în pat, Aurelien, zise ea, doctorul spune că nu ţi-e bine...

El se înfioră la vocea asta rămasă bine cunoscută... Patul aluneca sub el ca o luntre. Izbuti să se aşeze, înspăimîntat, şi apucă mîinile femeii. Ea îi lăsă în voie una, daf cu cealaltă, scăpată dintr-a lui, trase perna de sub cuverturi şi cuibări şalele lui Leurtillois...

— Berenice...

Ce putea el într-adevăr rosti afară de acest nume care însuma atîtea lucruri de neexprimat ? Ea îl înţelese, şi avu un surîs palid :

— Ei bine, da... Aurelien... se cuvenea să fie astfel... începea s-o vadă mai bine. Faţa nu i se prea schimbase, se înăsprise poate, cu maxilarele mai pronunţate. Expresia îi rămăsese aceeaşi. însă pleoapele erau grele, puţin pigmentate. Se vedea şi că era pîrlită de soare. Părul şi-1 pieptănase altfel, cu zulufi mici în faţă, cu o cunună, pe unde se simţea că trecuse mîna coaforu-

!

i. Poate chiar erau decoloraţi. Lucrul de căpetenie nu a această uşoară împlinire a taliei, ci pe faţă : o taină erdută, strălucirea poate. Berenice îşi punea mai mult j pe buze decît altădată. îşi va fi adăugat desigur îna- te de-a intra în camera galbenă. Aurelien plecă pri-

„Se cuvenea să fie astfel.repetă el, şi observă că

noarele îi erau descălţate şi avu tresărirea bruscă a iul ui care e gata să se ridice. Ea îl opri.

— Stai liniştit, prietene, n-ai să umbli cu mine cu po-eţuri...

Erau vechi prieteni. El n-o mai revăzuse de la Giverny, i primăvara douăzeci şi doi, asta însemna de peste optsprezece ani. El zise : „Am fi putut avea un fiu de şaptesprezece ani“, şi ea întoarse capul. El profită de asta : ‚Berenice... de ce nu mi-ai scris niciodată... niciodată nu mi-ai răspuns ?“

— Scrisorile dumitale mi-au venit tare tîrziu. Soseau 'cînd dădea Dumnezeu. Şi dacă ţi-aş fi răspuns, ce oare s-ar fi schimbat ? De altminteri, ţi-am răspuns... Ţi-am scris, Aurelien, în fiecare zi din viaţa mea...

— Dar n-am primit niciodată nimic !

— Bineînţeles, fiindcă n-am expediat nimic... Nici-odată.

Ea va fi împlinit probabil patruzeci şi doi de ani. Această rochie bej, dreaptă de tot, n-o favoriza, braţele-i slăbiseră puţin, şi pelerinuţa din care ieşeau, fără mîneci, îi rotunjea de prisos umerii.

Degetele înfrigurate ale lui Aurelien se ridicau încet-încet pe unul dintre braţele răcoroase. Ce bizar lucru ! Nu mai putea de fel să se gîndească la Georgette. Nu mai ştia cu cine se asemăna, Georgette. „Ar trebui, făcu Berenice, ca regimentul dumitale să stea aici mai mult timp, ca să te poţi odihni...“

Totul răsări din nou în această frază, războiul, retra-gerea, germanii care stăteau să vină în R... dacă armis-tiţiul[1] nu s-ar semna imediat, dar se tărăgăna, acest armis- tîţiu... şi sentimentul slăbiciunii în sufletul lui Aurelie® febra în vinele sale... împrejurările întîlnirii se desf® şurau şi se spărgeau asupra acestei întîlniri ca un vfl din echinocţiu. împrejurările căpătau o însemnătate exJ gerată. împrejurările. Era cît p-aci să rostească o fraza şi rosti o alta : „Edmond a trecut pe aici ?“ Ea făcu dl din pleoape, din acele pleoape închise la culoare pe cari avea ochiuri mici mai luminoase, fluturaşi de aur

aproapel Nu mai era o femeie tînără. Gîndul acesta ea i-1 va f| citit în ochi desigur, şi avu o mişcare din umeri şi diil braţe, ca spre a-şi protegui sînii de privirea bărbatului El zise :

— Dumneata nu m-ai uitat ?

Şi fiindcă tăcerea era dureroasă, se văzu dator s-adauge : „Ne-am dat de rîpă viaţa../' Atunci ea, cam cu amărăciune, firească totuşi, cu o expresie de-odinioarăl atît de limpede, atît de bine repetată încît evocă dintr-o dată o cafenea mică de pe bulevarde, o lumină pariziană de decembrie, rosti : „Soţia dumitale e frumoasă... mi s-a arătat fotografia ei... aceea a copiilor dumitale...“

într-un cuvînt, cum arăta Georgette ? El nu-şi amintea, în ce-o privea, decît de rochii. Copiii... Un gest şterse toate acestea. Febra îi zvîcnea la tîmple. Zăcea în Aurelien o forţă care îl împingea să vorbească. Parcă un altul, nu el, ar fi vorbit : „N-ai să mă crezi, dacă vrei, Berenice... N-am iubit pe nimeni altcineva decît pe dumneata... N-ai plecat niciodată de lîngă mine... Nu mi-a părut rău de nimic din tinereţea mea... decît de dumneata... decît de dumneata... Ţineam, jinduiam să ţi-o spun... în tot răstimpul acestor ani, mi-am pregătit cîteva fraze în vederea zilei... şi, uite, ziua e atît de diferită de ceea ce îmi imaginam... îmi scuzi ţinuta ?“

Ea rîse cu un rîs copilăresc, stingherit. „Iată, zise ea, astea ai pregătit să mi le spui ? Nici nu ştii cît de frică mi-a fost în ceea ce te priveşte. Aflasem că eşti mobilizat. Dar să stai astfel fără veşti. Fiindcă, în fine, sînt aproape cincisprezece ani de cînd nu-mi mai scrii... Cînd Edmond şi Carlotta au trecut pe aici, sînt cîteva zile le-atunci... Nu ştiau nimic despre dumneata... Se zicea :ă urma să fiţi angajaţi pe Somme... Doamne Dumnezeule, :e vis urît !...“

El ţinea mereu braţul acela gol. îl strînse. Ea îşi dădu [toate ostenelile de pe lume ca să n-o podidească lacri-priile. împrejurările iarăşi le-o luau înainte. „Ce lume absurdă ! murmură el. Ne-am dat de rîpă viaţa. Nu numai noi amîndoi. Toţi, totul. Victoria noastră. Ar fi

trebuit..." Vorbe de astea îi stăteau pe limbă din nou, toate acelea pe care de opt zile şi mai bine le tot cumpăneau în minte, aceşti oameni înfrînţi, aceşti ofiţeri în ultimele lor campanii, în mijlocul trupei amărîte şi revoltate. Fraze luate de-a gata, explicaţii pe fugă, scuze, locuri comune de curînd ticluite, expresii noi cărora deja nu le poţi schimba termenii, care au prins rădăcini puţin cîte puţin, de la unitate la unitate, în această armată care vedea ca o obsesie avansarea progresivă dinspre Pirinei, şi care îşi zicea : „Iar după aceea ?“, vorbele răzvrătitoare şi liniştitoare, care aruncau răspunderile grozăviei asupra unor manechine, asupra unor fantome... care le îngăduiau să trăiască mai departe, să scape cu obraz curat... Berenice îl asculta vorbind despre altceva decît despre dragoste. Poate simţea în chip nedesluşit că el asocia, lega laolaltă toate aceste naufragii, ale lor, şi marele naufragiu al tuturor, şi toate înfrîngerile din viaţa sa, în aceste cuvinte care încă nu erau refrenuri banale pentru ea, care încă n-aveau caracterul maşinal pe care urmau să-1 ia, pe care ea avea pofta încă să le discute... O dată, de două ori vru să se răzvrătească împotriva spuselor lui, dar spusele lui căpătau întrucîtva intonaţia expresivă a unui delir, nu trebuia să se uite că Aurelien avea febră...

— Trebuie să te culci, dragul meu...

El dezvolta c-o subită asprime, cu un ton revendicativ, tema uşurinţei. Berenice auzea aşa ceva pentru prima dată. Uită oarecum cine vorbea, uită de febra lui Leurtillois, de camera galbenă : „Nu te înţeleg, zise ea, pentru cine viaţa era uşoară, era atît de uşoară ?“ Se uita la el ca la un străin, nu se uita la Aurelien al visurilor ei, la Aurelien cel de odinioară, din tinereţea ei, ci la un al bărbat : la un tip înalt cu pieliţa obrazului de culoare, bistrului al cărui păr se rărise, albit pe la tîmple, cu tră săturile pronunţate, lung şi slab, cu funii de muşchi, ui ofiţer francez scuturat de febră, care îşi dezbrăcase ves tonul de căpitan, aruncat colo, pe-o spetează de scaun îşi trăsese din picioare cizmele de

aviator, şi care, aşezat pe patul galben cu perna la spate, în cămaşa-i kaki şi cu pantalonii şnuruiţi pe gambe, rostea vorbe greu de mistuit, pe faţă cu schime necunoscute. O fi acesta Aurelien ? Se răsese înainte de-a veni la dînsa. Prost ras, îşi lăsase ceva păr alburiu pe vîrful bărbiei. învinovăţea acum politica. Berenice ridică din umeri : „Aurelien... iar noi, noi vorbim acum despre politică ?“

Era o mare neînţelegere între ei.

V

Spre seară, febra scăzuse. Cu tot avizul acelui tubib, Leurtillois, pe care îl instalaseră la soţii Morel, se duse la biroul diviziei, să vadă cum se desfăşurau evenimentele. Trebuia să suie lunga stradă care urca o colină, cu păcătoasele sale case sprijinite una de alta, cu o lungă clădire gotică şi imediat cu un mic palat îndărătul alinierii după nişte zăbrele cenuşii năpădite de trandafiri deja cam veştejiţi. Se vedea un du-te-vino nemaipomenit de bărbaţi din toate armele care nu prea salutau ofiţerii. Nişte senegalezi la răspîntie. Un grup de infanterişti (din- tr-acei cu sac semănînd a peticari) se certau, schimbînd vorbe de ocară, c-o femeie burduhoasă care de la fereastra sa de la parter le striga cît ura ea trupa, că abia aştepta ca ei să plece, pentru ca, în sfîrşit, să vină nemţii să pună ordine în toate. în. general, civilii nu păreau amabili. Treceau ciudate hîrburi de maşini. Divizia se stabilise în trei încăperi întunecoase în partea de jos a unei locuinţe cuprinzătoare care mirosea a mucegai, în sala de

eptare întunecoasă cu statuile în mărime naturală a ui luptător din 70 şi a unui *Incroyable* [C] surizător care indea o batistă gingaşă unei doamne invizibile. „Tatăl nei de Grisery era artist.murmură tînărul sergent ■e - îl introducea pe Aurelien la comandantul Bouillet. El era în harta foarte amănunţită folosită de artilerie [2] nandantul, cu larga sa gură blîndă şi cu părul gri, el ţi-i cinătuia pe-ai săi cu creion albastru şi cu creion :u, s-ar fi crezut încă în zilele intrării în Belgia. „Ah ! nneata eşti, Leurtillois... Mă ierţi, o să-ţi pară rău ..“ îşi aşeză creioanele şi suspină. „Şi zi, sănătatea ?“ relien afirmă că era cu totul gata să-nfrunte orice eneli. Celălalt îşi frecă nările. Avea înfăţişarea unui log sentimental, fălcile înduioşătoare. Suspină : „Ei bine, ie mişcăm... Da... înlocuim divizia care ne-a înlocuit pe îoi ieri... Ni s-a dat ordin să mergem spre sud, din pricina unei coloane motorizate care şi-a deschis drum spre vest, raupă cîte spun cei bine informaţi... Apoi am căutat-o... 'nici de leac vreo coloană decît la mine în...“ Rîse bucuros, dar părea obosit. I se aduceau la semnat nişte hîrtii. El imputâ cu glas de dojană : „Voi mai semna hîrţoage şi după ce voi ajunge la Saint^Sebastien !“ Şi, întorcîndu-se către Aurelien : „Va să zică urcăm din nou... Şaptezeci şi cinci de kilometri spre nord în seara asta... Bun îi Dumnezeu ! dt timp au să ne mai vîre pielea în pămînt în acest război ? Du-te şi dă de ştire oamenilor să se pregătească în timp ce se deschid oraşele, că burtăverzimea stă să ne ia cu huideo, şi cînd ştim bine că sîntem pierduţi ! Te las aici, Leurtillois, cu oamenii dumitale... N-am nevoie de dumneata în mişcările mele... Vă trec în subzistenţa senegalezilor... Dacă ne întoarcem din nou pe-aici, vă

C **Nume dat în Franţa, sub Directorat (1795—1799), unor tineri cu ţinuta vestimentară foarte scllvisltă şl fistichie şl cu o vorbire nenaturală. îşi datorau numele deprinderii de-a repeta în vorbirea lor : *Incroyable !* (De necrezut !).**

• **Plan *dtrecteur* (plan conducător), hartă foarte amănunţită folosită în organizarea artileriei franceze.**

veţi agăţa de bucătăriile noastre... Mîine seară probabi Ai şi văzut, dumneata, la Bidassoa ?“ Rîdea cu răuta comandantul Bouillet. Işi schimonosea faţa, obrajii îi c deau în toate părţile în jurul nasului turtit. „Dumnea ai luptat şi în celălalt război, nu ? Ei bine, te sfătuie să nu prea pomeneşti despre asta..."

Căldura nu scădea o dată cu lumina zilei. Amestec c benzină şi de praf. Cerul căpăta doar blîndeţe, între cas pe unde străzile se deschideau spre vest cu o revărsai de tonuri roze ca şi carnea somonului, mătăsoase, răsfrîn gîndu-se în geamuri. Se vedeau cîţiva copaci după un zi care parcă se trezeau din somn tocmai acum. Aurelie trecu la sediul companiei. Tipii nu erau prea bătuţi d soartă. Fuseseră nevoiţi s-aştepte de-ajuns de mult vreme, pentru ca să li se dea voie să intre, să se aranjeze să pună bila pe cinci oricum. Dar lucrurile se potoliseră Becqueville se îngrijise de toate, în timp ce căpitanului îi clănţăneau dinţii de frig în culcuşul său. „Nu te necăji] dom’le căpitan, au de toate... Va să zică plecăm ?“ Nu, stăteam locului. „Luaţi masa cu noi ? Popota a fost aşe-zată în şcoală... Institutoarea este foarte drăguţă...“ Nu putea, îl aşteptau soţii Morel. Ar fi preferat să împartă masa cu ai săi. Dacă, dimpotrivă, Becqueville ar veni să mănînce cu el, acasă la dînşii ? Becqueville refuză, din pricina institutoarei. Era un normand bine hrănit, cu talia strînsă în uniformă, nici o înfrîngere nu-1 descu-raja, era un vînător înnăscut, cu femeile drept vînat : cine îndrăzneşte să spună că francezii degenerează !

Cu cîtă încetineală se codea Aurelien să se întoarcă la soţii Morel acasă... Acest dineu : avea să fie acolo bă-trîna mamă oarbă, şi gingaşa stagiară, şi îndrăgostitul de Berenice, şi farmacistul, şi conversaţia... Nivelul aces-tei vieţi provinciale... Farmacistul citea din Duhamel şi din Giraudoux. Admira tablourile de Cezanne. Ştia ce are trecere şi ce n-are trecere. Apoi erau farfuriile. Un exemplar din Italia, atribuit mai ştiu eu cui, de Gubbio... Aurelien îşi aminti de aleea Wagram. De ce oare de aleea

^agram, pe negîndite ? Probabil din pricina lui „Ceramic otel“, vizavi de l’Empire...

Era ciudat că Leurtillois nu putea să-şi închipuie vi- orul, nimic din viitor, nici ziua, nici seara de mîine. şa eşti la douăzeci de ani, dar cînd mergi pe cincizeci, u-şi imagina să urmeze această viaţă de nomad, nici •o întrerupă. Georgette, copiii... Distanţa care se stabi- se între Georgette, copiii, şi el... I se părea că niciodată iu va relua acea viaţă de înainte de război... Uzina distrusă, Aurelien n-o regreta, dar din acea clipă era un capitol închis. Georgette. Toată viaţa lui totuşi. Cum s-o compare pe Berenice, cei patruzeci de ani trecuţi ai lui Berenice, cu vioiciunea de mamă tînără a lui Georgette, atît de albă, atît de animalică, atît de atrăgătoare... îşi dădu seama că în toată ziua aceea, fără să şi-o fi precizat în gînd, îşi petrecuse tot timpul ca şi cum urma s-o aducă la sine pe Berenice, să trăiască împreună cu Berenice, să uite de toate celelalte absorbit de Berenice. Simţea asu- pră-i ascendentul acestei femei, dragostea monstruoasă a acestei femei. Haida de ! Se va fi gîndit desigur la altceva decît la dînsul, între timp. Uitase el de Paul Denis ? Ceea ce Aurelien gîndea, în această privinţă, nu prea avea înrîurire asupra lui însuşi. Era răscolit de acest ataşament de douăzeci de ani, de aproape douăzeci de ani. îl stăpînea un sentiment de vinovăţie faţă de Berenice... Ar fi vrut să dreagă totul. Degeaba îşi dădea silinţa să-şi amintească de Paul Denis... Dragostea pentru Berenice... Ar fi dorit să dea dragostei pentru Berenice această concluzie, această apoteoză... îl încingea învăpăierea ameţitoare că e în fine paradisul cuiva. Acest vis revărsa măreţia unei poveşti de dragoste cum nu mai cunoaşte egoismul bărbatului de cincizeci de ani care poartă în suflet teama de tinereţea soţiei sale. La soţia sa, de altminteri, nu se mai gîndea. Tot ce se putea să-i pară veşted în Berenice constituia un argument mai mult în favoarea acestui vîrtej de ameţeală romantică. Se înduioşa în sinea lui gîndind : „Cît de tare s-a schimbat !“

Pe o fereastră ieşi vuietul unui radio. O voce de ui năprasnică striga: „Supravegheaţi-vă oamenii ! urma instrucţiunile de la cei care au harta galbenă !“ Despi ce era vorba ? Aurelien strînse din umeri.

VI

Se lua prînzul în curte, la o mare masă rotundă, ct faţă de masă şi cu şerveţele albastre, cu trei pahare grele şi cu muchii de fiecare. Niciodată pămîntul nu fusese mai portocaliu decît în răstimpul acesta, cel din urmă de la scăpătatul soarelui ; deja nişte umbre marine ca un catran tăiau masa, şi trupul comesenilor, toată lumina care mai stăruia căzută în deridere peste bătrîna doamnă oarbă, de un roz viu. Cele două femei în casă, frumoasa şi puternica fată de şaisprezece ani pe care Aurelien o şi văzuse, şi o femeie trecută de tinereţe, istovită, cu lungi şuviţe de păr negru peste o faţă de ţărînă, se învîrteau împrejurul musafirilor cu farfuriile, cu argintăria, cu aroma supei. Gisele, în fustă neagră, cu o bluză străvezie de pînză de in fină, sub care şerpuiau panglici roze, avea vioiciunea brunelor foarte tinere care aminteşte de aceea a unui izvor de munte. Insă ceva vulgar în surîs. Morel va fi fost desigur din cale-afară de îndrăgostit de ea. In zadar se ostenea să stea de vorbă cu înalta fată tristă, o verişoară, cu ale sale braţe, cu rochia vărgată gri-deschis şi maro, care răspundea prin monosilabe, în zadar se întorceai spre căpitan cu un mare zbucium în priviri, ca să treacă lui Berenice mîncărurile, ca să întreţină oaspeţii, se vedea cît colo că nu se gîndea decît la Gisele, la ce mînca ea, la paharul lui Gisele, la izolarea sa în acea lume unde înfrunta primejdia de-a fi neglijată. Era pîntecos, buhăit la faţă, şi pe cînd umbla de colo pînă colo fără rost, mîneca sa goală se bălăbănea ciudat. Vizavi, slăbiciunea lui Gaston, oasele-i lucitoare de la pometi, dispăreau într-un păcătos ten lu-

s, pe care amurgul scobea umbre verzui. Toată lumea •bea foarte tare, foarte fals, chiar şi doamna cea oarbă, tăcea decît Berenice, decît carnaţia bălăucă veştejită ui Berenice. Aurelien observa amîndouă cutele săpate e îşi deschideau drum de amîndouă părţile gurii lui reniee. Se putea vedea pe chipul mame-si ceea ce rciturile acestea aveau să ajungă, aceste şănţuleţe ale amăgirii. Dar Berenice le nimicea cu un surîs con- ins, ţeapăn, perpetuu ca ţinuta celor de optsprezece . Pleoapele care i se îngreuiaseră apăsau asupra pri- ii negre cernute mărunţel printre gene. Poate erau pu- ite cu un ocru nepotrivit cu tenul, poate era la mijloc ăsfrîngere din scăpătatul soarelui. Obrajii lui Berenice, nai ei n-aveau urmă de sudoare. N-ai fi descoperit ;te ei o cît de uşoară umlbră din portretul lucrat de nora, şi totuşi, c-o înfiorare, Aurelien îşi aminti de jresia de înecată a măştii de ipsos. Berenice nu-şi limbase rochia pentru cină, dar îşi pusese la gît cinci sau şase şiruri de mărgean roz, foarte banal, de nişte mărgean fără valoare, cum se cumpără cu toptanul de la neguţătorii de suveniruri de la Florenţa. Astea parcă îi îngreuiau capul, mai-mai să-i scapete spre masă. Cîinele roşcat ţopăia în jurul ei.

Vorbele aveau foarte puţină importanţă, conversaţia se dezlîna. Toate gîndurile deşirate cîte se răspândeau, crîmpeiele de preocupări amestecate, acele întretăieri de vieţi cu nişte vorbe goale, Aurelien le aducea la acelaşi numitor, afla în ele reflexul visărilor lui tainice, în zadar urmărite. Infrîngerea. Nu se pomenea nimic despre înfringere, şi totuşi ea colora uşor paharele, şi tacîmu- rile, şi nuanţele unui surîs, şi nepăsarea vorbirii. Acel „Dumnezeule, nu e cu putinţă[11] peste care dăm într-una în noi înşine. Cine oare îi spusese mai adineauri lui Aurelien : „Şi imaginează-ţi că noi am fi fost învingători..." C-o amărăciune care semăna a exaltare, se străduia a gîndi că totul ar fi fost mai rău dacă noi am fi fost învingători. Trebuia să te obişnuieşti cu

înfrîngerea. Metoda Coue. Cum avea lumea să se învoiască oare cu în- frîngerea ? Căci avea să se învoiască iute cu înfrîngereM Tresări : Berenice îi vorbea. Ce-i răspunse el ? Aceas® întîlnire, după douăzeci de ani, şi ea îl tulbura pînă B a-şi pierde cumpătul. Era nevoit în fond să-şi dea silinB ca să recunoască în această femeie străină fiinţa însă® a dragostei lui. Păstrase în suflet reprezentarea abstractB şi generală a lui Berenice, însă Berenice învălmăşea, tuli bura această reprezentare. Gîndi în sineşi, cu amărăciuneB că la fel se întîmpla cu toate lucrurile, că viaţa cursesfl între el şi entuziasmele lui, că îl luase cu ea într-urB ţinut unde nimic nu mai era de recunoscut. Nici Bere-1 nice, nici Franţa. Era oare Franţa din tinereţea sa, aceal Franţă din celălalt război, pe care prăpădul acesta, fugal aceasta zănatică pe drumuri, tinerii aceştia în velo, fe-l tele în şort, nu, nu, nu... Republica, nu Franţa... De undei îi venise ideea asta ? Cine oare i-o şoptise ? N-ar fi putut I răspunde, ea îl ajuta să trăiască, ea era în văzduh, ea îi | dădea tăria să îndure ruşinea. Era parcă Berenice. Nu era Berenice. Această Berenice îmbătrînită. A sa, Berenice a sa, era masca de ipsos, acea tînără moartă, frumoasă în vecii vecilor. Şi Franţa pe care o iubea era o moartă, nu Franţa pe care oricine putea s-o vadă. E o fericire să iubeşti o moartă, faci din ea ce vrei, nu-i în stare să vorbească şi să spună din senin o frază pe care ai fi dorit ca ea să n-o fi spus...

„Ai citit afişul primarului ?“ întrebă Berenice. Nu, nu-1 văzuse. D-na Morel se însufleţi. Era aproape urîtă, zvîc- nea o furie în ochii săi : „Primarul spune că germanii vor intra în oraş, şi că recomandă faţă de dînşii o atitudine politicoasă, îngăduitoare... şi că la preţul acesta se poate spera de la învingător indulgenţă, înţelegere a situaţiei r.castre, gentileţe chiar...“ Bărbaţii zîmbiră mîn- zeşte. Primarul nu era iubit, nu era primarul ales, revocat astă-iarnă din motive personale, era un radical de dreapta care aşteptase întreaga viaţă

ocazia de-a fi primar, şi pe care guvernul îl numise prin decret. Ah, un radical ! Aurelien se simţea alături de Berenice. Nu-i plă-

I u radicalii. Barbentane-tatăl, bunăoară... Strîmbă din i împreună cu ceilalţi.

„Mi se pare, zise Berenice, că nu vorbim despre ace-i lucru.El se uită la ea : era oare aceea care, opt- ezece ani, trăise în amintirea cîtorva zile din tinerelor ? Ea care n-avusese soare decît de la dînsul ? ?lipă încă avu o mare învăpăiere ameţitoare. Ca după alcool interzis. El închise ochii, gîndi : „Nu mai e tî- •ă... Ce importanţă are asta ? Am sâ-i jertfesc viaţa a... Voi da acestei poveşti un sfîrşit surprinzător... Un acter de romanţă...“ Trăi într-o clipită întreg sentimen- de nemulţumire al propriei vieţi dintr-o dată. Nu se dise nicicînd la aşa ceva, dar îi stătea în gît. Ne- tă-sa, copiii... Era gata să părăsească totul, ca să re- eapă cu o visare de altădată... Cel puţin, se lăsa în voia iţei acesteia, pradă fiorului care îl cutreiera. îşi zicea : îi pleca luînd-o cu mine pe Berenice... o voi face fericită pe această femeie...“ cu mîndria unui asemenea gînd. In realitate, îşi dădea seama bine că n-avea să ducă la îndeplinire nimic din astea. Poate că era la mijloc o laşitate...

— Germanii, zise el, ne-au învins, fiindcă au fost mai bine echipaţi decît noi, mai disciplinaţi îndeosebi... şi deoarece la ei nu e la preţ acea flecăreală nesfîrşită... Toţi vreau să comande...

— Aşadar, întrebă Morel, ce concluzii tragi dumneata ? Privirile lui Berenice îl opriră. Se juca mişcînd în mînă cuţitul. Iar Gaston : „Trebuie să te înclini cinstit în faţa victoriei , ai pierdut, ai pierdut...“ Aurelien nu auzi ceea ce spunea tare Gisele. Se servea lichiorul. Nimeni nu era de-acord. Morel socotea că greşeala a fost de a-1 fi început, acest război. Leurtillois se înfundă în zgomotul vorbelor. Vru s-apuce mîna lui Berenice. Fără nazuri, ea o trase îndărăt.

Cine aruncase primul această idee absurdă în conversaţie ? De-un cîrd de vreme ea se şi tărăgăia prin far-

furiile murdare, prin dezordinea de la desert. Se va fi vorbit negreşit despre această poznă mare de la începutul cinei. De către Morel poate. Ori de către Gaston. mea nu ascultase prima oară. Se vorbea despre altce-® Se ciondăneau. Apoi pozna mare apăruse din nou. stăruinţă. O înlăturară. Osteneală zadarnică, ea se inst® lase. Se şi discuta despre ea. Berenice, furioasă, strig® „In sfîrşit, e-o neghiobie... N-aţi vrea să tăceţi ? Aureli® e încă bolnav..■

— Eu, interveni el, de fel... O dată ce febra scăzusB nici vorbă despre aşa ceva. I

S-ar fi crezut că era la mijloc un fel de conspiraţi® O conspiraţie care îi împresura pe ei amîndoi, o complil citate. Amanţii se reîntîlniseră, Morel nu rămăsese **nici** el în urmă. Se băuse binişor. Aveau toţi impresia că to ceea ce se bea însemna o victorie cîştigată asupra inami cului. Se bea. Se dizolva încă lumina prin paharele goale Noaptea nu se răcorea. Era densă, grea, ca braţele une: femei îndrăgostite. Berenice se împotrivea : „Vă spun că nu... Ascultă, Aurelien, spune-le că e-o nebunie să... NtJ se poate circula pe drumuri../

Gaston încerca să fie convingător : cît despre asta ! vom lua daradaica de maşină, daradaica mea, bizuiţi-vă pe mine, jandarmii au pe cap destule alte trebi...

— Eşti într-o parte, Gaston ! Aurelien e căpitan... dacă iese din asta cine ştie ce bazaconie...

Pe cei din jur nu-i durea nici capul de aşa ceva, trebuie s-o spun. Căpitanul Leurtillois nu se străduia oare să avanseze în cariera sa ? Gisele zise că e atît de drăguţă, casa lui Gaston. Şi cel mai îndîrjit era Morel. Bătrîna doamnă clătină din cap cu desperare. Ea întrebă : „E încă sus soarele ?“ Această propoziţie, în scandalul celorlalţi, în vulgaritatea cafelei care se aduse, avu accentul desperării adinei, reale în care se zdruncina o viaţă. Berenice se uitase la maică-sa şi se înfiorase.

— Ai face mai bine să te duci la dumneata în cameră, mamă...

Vocea ei era diferită de aceea pe care Aurelien o cu-

noştea. O voce profundă şi şoptită. O voce care va fi Irenind desigur din copilărie, cînd mama şi puica ei îşi **1/**orbeau ferindu-se de acel tată cumplit, de acel furtupatic bărbat în casa lor largă... întreaga poveste îi venea ■n gînd lui Aurelien, aşa cum Berenice i-o istorisise la Paris, cu douăzeci de ani mai înainte… Gaston îl apucă Ide braţ :

— Scumpul meu, dacă spui că ai chef să… Berenice... Aurelien se uită la Gaston cu ochii goi; ce voiau cu toţii de la dînsul ?

Iar Morel : „Nu-ţi închipui, domnule Leurtillois, grădina lui Gaston... o minune... sînt acolo nişte castani înalţi... nişte castani înalţi...“

Ce stîrneşte oare o convingere, ce dezlănţuie o dorinţă ? Se uită la Berenice care o conducea pe mamă-sa spre casă. Zise că avea chef să meargă.

VII

Nimeni nu oprise maşina. Pe străduţe, Gaston o condusese pînă în afară de oraş cu o dibăcie de sioux [CI], sau de beţiv. Nici un senegalez de gardă în acea parte. Se mergea printre nişte ruine care se întindeau pe o cîmpie goală, prin ţarine, pe lîngă o casă de ţară, pe lîngă nişte podgorii. Aracii erau albăstriţi de sulfat ca_şi cum noaptea ar fi început cu ei. Drumeagul, fiindcă era un drumeag, suia din greu colina ca un cîine care o lua la picior pe-alături, ca să se ferească de roţi. Cîinele cel roşcat... El îi însoţise o clipă, apoi, după ce îi părăsise, Berenice s-aiplecase şi îl urmărise din ochi : „Bietul bătrîn, nu mai poate merge, nici el...“ Nu-i nevoie să întrebi care nici el. Vorbele nu se potriveau la nimic, nimănui. Se înţelegea de la sine.

Aurelien o simţea lîngă dînsul, strînsă între el şi

CI **Numele unei populaţii Indiene din America de Nord, ale cărei triburi dovedesc în lupte o abilitate care le-a dus faima peste toate continentele.**

Gaston care conducea. O prezenţă şi o absenţă, amestecate. El avea un braţ pe după ea, înconjurîndu-i umerii ca să lase liber mai mult loc. Simţea respiraţia reţinuţi a lui Berenice, acea stăpînire de sine ciudată a femeiloi care nu se lasă pe mîna cuiva cu nici un chip. Din fundul acestei mici Wisner reparate, pe care Gaston o fi tot dres-o desigur ca să dureze de zece ani cel puţin, se auzea rîsul lui Gisele stînd între verişoara tristă şi Morel, care nu-şi afla astîmpăr, care vorbea mult. Noaptea era înnăbuşitoare. Ce însemna această plimbare la ţară, pe negîndite ? într-o zi de înfrîngere, tîrziu de tot, cu păsări săltînd în zbor de prin podgorii, cu praful peste toate aşternut. Aveau drept ţintă să bea un vin natural din partea locului acasă la Gaston. Asta semăna a sminteală. Şi lui Berenice sînul în plinul său îi atîma greu lîngă bărbatul pe care îl iubise o viaţă întreagă, dar un sîn dedicat unui destin care îl îndepărta de el. După cum îndepărtată este gamba din lungul gambei mele, buza în tremur către care eu nu mă voi înclina. Casa lui Gaston se nimerea în zadar să fie la puţin mai mult decît cinci kilometri de R..., plimbarea improvizată, ştrengărească, părea fără sfîrşit. Mută, faţă de observaţiile risipite ale lui Gaston, ca nişte schimbări de viteză pripite.

Cît de palidă e viaţa din urma mea ! Nimic din ceea ce s-a inclus într-însa n-ar fi meritat osteneala. Li se întîmplă oare astfel tuturor ? Vor fi avînd negreşit unii pe pămînt vieţi încărcate de soare, ca strugurii cei negri. De ce nu e şi a mea ? De ce goana asta în căutare de nimic, această lungă, falsă punere în mişcare, viaţa mea ? E ca şi absurditatea acestei plimbări : o prăbuşire care seamănă cu drumul parcurs de-o navă plutind în zigzag fără să cîrmească într-o parte sau într-alta... Voi fi trecut pe-alături de orice. Nu se poate oare s-o iei de la capăt, s-arunci cît colo cărţile de joc, să strigi : s-au dat greşit ? Franţa, Berenice, Georgette... Peisajul se schimba dincolo de tăpşanul de pe vîrful a două povîrnişuri opuse, dădeam peste un teren în formă de pîlnie închis de copaci înalţi, priveliştile asupra cîmpiei şi asu-

pra oraşului pieriseră din ochii noştri. Seara se împreuna [redacted]lînd cu noaptea. Aurelien strecură un fel de rugăminte Ki strînsoarea pe care o încheia pe nesimţite împrejurul lui Berenice. Ea era ca o moartă. Parcă nu observase încolăcirea acelor braţe de bărbat. O dată suspină. El se tplecă asupra ei. Ea zise : „Căldura nu se potoleşte...“ ki el destinse acea implorare de prisos, acea presiune animalică la care refuzul vorbelor răspunsese îndeajuns. iRîsul idiot al lui Gisele. Gaston tuna şi fulgera împotriva motorului care nu mai pornea : drumul suia, cîrmi, nişte arbori înalţi şi negri îşi împreunară mîinile lor de frunziş deasupra călătorilor. Umbra lor inaugura adevărata noapte. Era un ţinut de pămînturi lăsate în voia vîntu- rilor. Aripa nocturnă ştergea încetul cu încetul diferenţa dintre pîrloage şi postatele cultivate, ca nişte petice noi la un costum care nu îndreptăţeşte cheltuiala. Era şi un ţinut de case părăsite. Mărunte aşezări ţărăneşti ai căror pereţi de piatră începeau să se surpe, şi care se iveau ici şi colo sub neorînduiala olanelor decolorate. Neîncăpătoare de-obicei, cu uşile scoase din ţîţîni, vîntul prin ele ca la el acasă. Apoi alţi copaci, un povîrniş din nou copaci... un vuiet de apă... Maşina încetini. Vulgaritatea lui Gisele izbucni, ca o voce prea puternică într-o biserică : „Drace ! strigă ea, mor de sete, Gastounet!“ Iar către Morel : „Of, dumneata, dumneata îmi ţii cald !“

Un ţinut devastat asupra căruia coboară din nou tă-cerea. Devastat, însă nu de război. Un ţinut pe încetul devastat de un cancer pe care îl oploşeşte într-însul. Şi care prinde ţarinile, apoi casele. Un pustiu. Un pustiu pe care l-ai crede încă locuit, dacă n-ai privi la el de-aproape. Un pustiu cu arbori. Şi cu apă. Un pustiu cu oameni. Ciudat să dai peste el după drumurile retragerii şi ale exodului. Aceşti copaci, aceste drumuri, aceşti pe-reţi părăsiţi încă nu cunosc catastrofa, şi că fluviul din apropiere şi-a rostogolit şi spart valurile peste acest oraş, peste şoseaua naţională de colo, dar lasă la o parte aceste case goale dintr-un teritoriu mai vast decît ne-

norocirea, S-ar fi crezut că tot acest pămînt avea să primească retragerea acestui popor şi a acestor armate, fiecare brazdă, fiecare piatră. Haida de. Sînt în peisaj adîiH cimi despre care mereu nu se va şti. Aurelien se gînd J la ceea ce îi spusese ofiţerul de la informaţii de la drJ goni ; se vorbea despre un guvern cu Laval şi cu Mareşal Iul, atunci vorba ăluia : „Orice vreţi, dar nu Laval ! Daci e Laival, iau calea rezistenţei, conspir!“ Va fi fost desigul un francmason. De oe m-am gîndit la el ? Ah, adîncimeJ teritoriului... Vom intra într-un răstimp de conspiraţii] de aventuri... Adîncimea teritoriului... Unele spaţii largi nu vor afla nimic despre asta... Sau dimpotrivă... Vor fi' adăpostul oamenilor hăituiţi...

Maşina se dădu în lături într-o potecă frunzoasă în fundul căreia era o barieră de lemn, prea nouă faţă de zidul dărăpănat. Se dezmorţeau. Berenice scăpase de Aurelien ca de-o primejdie. Se aflau în grădină trandafiri care se ofileau fără să fie culeşi, o grădină de zarzavat pătrată, bălegar. „Vedeţi, preciză Gaston, adevărata grădină e de partea cealaltă...“ Intrară în casa întunecată. Nu era lumină electrică. Gaston umbla cu sfială prin întunericul unei încăperi largi şi joase în căutarea unei lămpi cu gaz. „Antonio ! strigă el. Unde naiba s-o fi vîrît, nătărăul ăla ?“ O uşă se deschise şi lumina palidă a unei ferestre dînd în grădina din partea cealaltă. „Antonio !“ Morel explică : „E spaniolul său...“ Ce spaniol ? Lampa lumina prost o încăpere alături de bucătăria de ţară şi de bibliotecă. Se aflau rafturi încărcate de cărţi prăfuite, un larg şemineu cu resturile unui foc împrăştiat. Aurelien văzu faţa verişoarei mai puţin tristă în această lumină de fantomă, în sfîrşit, în elementul său. Gisele, ca o obişnuită a casei, deschise un dulăpior, scosese pahare, îşi exprima mirarea fiindcă aproape nu mai erau biscuiţi. „Şi cîţi sîntem ? Cinci... şase... şase numărîn- du-mă şi pe mine !“ In faţa unei oglinzi mici, cu ramă aurită Ludovic-Filip, Berenice îşi potrivea în tăcere părul.

„Da, zise Morel... spaniolul său... Antonio... E un republican pe care l-a primit ca să-i facă plăcere lui Berelce, după înfrîngerea lor...“ Pusese un accent emfatic cu btul nou pe acest *lor.* Cei doi bărbaţi în acelaşi timp se [simţiră stingheriţi. Farmacistul avu un rîs uşurel de rială : „E caraghios, acum avem şi noi pe-a noastră...“ !a să-i facă plăcere lui Berenice... întrebă : „Şi de ce are asta îi făcea plăcere lui Berenice ? — O, ştii bine um e ea, intră mereu în comitete, în diferite organizaţii... ’iindcă Gaston nu e de părerile lui de fel, el e din i.F. [CII] [CIII], aflaţi... Dar Antonio îi face multe servicii, păzeşte asa, cultivă pămîntul... Gaston are o cameră în oraş... ; casa tatălui său... un mare savant, să ştii... care compunea şi poeme în limba oc [2]... da, da...“

Gaston se întoarse cu un ţăran spătos şi puternic, tînăr, cu o blîndă faţă de om cumsecade, cu ochi negri, un tip nu înalt, însă bine legat, cu cămaşă kaki-deschisă şi cu mînecile sumese, purtînd nişte pantaloni de pînză albastră. Vorbea un jargon[3] pe care Gaston părea să-1 cunoască, şi aducea un coş mare de cireşe albe. „Bună ziua, Antonio !“ strigă Gisele. Celălalt se înclină cu un surîs pînă la urechi. Aurelien se uita la el repetînd vorbele lui Morel : ştii cum e ea, intră în comitete... Nu

---

CII[1] **Din mişcarea concentrată în jurul ziarului Action *Franşaise,* condus de Lăon Daudet şi de Charles Maurras. Acesta din urmă îndeosebi teoretician al regalismului şl al reacţlunll franceze. De la el s-au adăpat promotorii celor două fascisme : italian şl german.**

CIII ***Langue d’oc* — grup de dialecte care se vorbeau (în evul mediu) în regiunile din Franţa din sudul Loarei. Din grupul de dialecte ale acestei limbi face parte şi dialectul folosit de Mistral şi de felibri, acel poeţi tineri, în număr de şapte, care au fundat o şcoală literară în Provenţa (1854).**

[1] **In textul francez : *charabia,* jargonul ţăranilor din Auvergne, dar şl o vorbire, amestec de cuvinte felurite, grosolan de necorectă.**

*** Om de stat francez (1847—1899), preşedinte al Republicii (1895—1899).**

■ Concurs literar (de poezie şi de elocinţă) la Toulouse, datînd din secolul al XlV-lea ; laureaţli primesc premii în flori de aur şl de argint.

numai ţinutul ăsta avea adîncimi de nebănuit, aveau şi oamenii. O a doua lampă împînzi deodată o atmosferă aproape veselă în încăperea unde se zări un portret de femeie din timpul lui Felix Faure[4], şi o diplomă de la Jocurile Florale [5], pe care verişoara le comentă, de dragul lui Aurelien. El n-o scăpa din ochi însă pe Berenice pe
cînd ea vorbea cu spaniolul. Săltă din umeri. Ce-i trec® prin minte oare ? Pe neprevăzute începu muzica. ■

Un piano se trezise în penumbra acestei bucătărM sub o sumedenie de caiete de piese muzicale, printre caiW o jardinieră de faianţă se clătina. Gaston cîntă din ChcB pin, preludiul la Minorca. „Ceva jaz !“ strigă Gisele, « întorcîndu-se spre Leurtillois : „Nici nu-ţi închipui, căpil tane, cît de rococo e Gaston : nici tu fono, nici tu radio] nimic aici ! — Ah, nu, protestă el de la pianul său] radio nu !“ într-adevăr, erau sătui pînă în gît şi de ral dio, de ceea ce cîntă acesta în fiecare zi... „îţi aminteşti] în primăvara trecută, aici, zicea Morel către Gisele, de| tot liliacul înflorit../[CIV] Gisele îşi amintea fără doar şi poateJ însă vinul ăla natural, care va să zică nu vine ? De lai pian, Gaston spuse că Antonio se dusese să-1 aducă. îl aducea, de-altminteri, împreună cu Berenice care îl însoţise. „De cînd Berenice vorbeşte spanioleşte ? — O, răspunse verişoara, a învăţat ! Berenice învaţă tot timpul cîte ceva... cînd steno... cînd limba spaniolă...[11] Socoteşte că asta e bine sau e rău, verişoara ? Cu neputinţă de ghicit. Pianul se opri pe neaşteptate. „La masă !“ chemă Gisele.

Erau pe masă cireşele, pişcoturile, o brînză albastră şi vinul' alb. Ce-i drept, vinul alb răscumpăra deplasarea. Gaston punea pe masă o drojdie veche, bună de să dai cu căciula-n cîini, şi ceva maraschin [1] pentru doamne, este acela al lui Morel, de altminteri, dar toată lumea fu de părere să se bea şi să se răzbea din vinul alb. Dacă oare căpitanul ar dori să ia cu dînsul două sticle pentru

---

CIV **Lichior de cireşe, cu gust acru înţepător, din regiunile mediteraneene..**

popota sa ? Nici pomeneală despre refuz. Morel vorbeaᵣ vorbea mult. Despre război, despre faianţe, despre amintirile pe care le şi avea cu Gisele. Verişoara cam cherchelită îngîna o melodie prinsă dintr-un film, din care film anume ? Cu Henri Garrat... Unde el era student şi apoi pleca în provincie... Gaston îi arăta lui Aurelien un vechi album de familie, fotografii de-ale tatălui său....

[redacted] nse a recita, cu capul Lăsat pe spate, un poem în ivensală, după cît i se păru lui Leurtillois, mi ţi-1 dama sforăitor... Aurelien se prefăcea c-ascultă, stă- cu ochii pe Berenice, mută, care privea în gol, fărî- ;înd nişte uscăţele, cu smucituri nervoase în degete. Gi- 3 rîse foarte tare de mai multe ori. Spaniolul apăru uşă deodată şi blogodori ceva care îl obligă pe Gaston întoarcă repede capul. Nu, nu, mulţumesc, Antonio, afară venea un vuiet albastru, ameţitor, obsedant.

;te broaşte.

„Nu vi se pare că e cald ?“ zise Berenice. Cui se adresa ? La toată lumea şi nimănui. Nu lui Aurelien în orice , cel puţin nu în mod mai deosebit. Răspunse Gaston, şi nu lui Berenice, lui Aurelien, cu jumătate de gură : u doriţi cumva să vedeţi grădina ?“ Era întradevăr d. Vinul alb ţi se urcă la cap. Aurelien străbătu ca- ra a doua, prost luminată de-o dîră de licăriri venind la bucătărie, şi o lăsă pe Berenice să-i treacă înainte, opriră la intrarea în grădină. Erau singuri. Nimeni uu-i urmase. Se întunecase tare, nu era lună, în nopţile acelea. Grădina era o fîntînă de întunecime între nişte castani. în toată lungimea cu absurditatea celor două late ziduri joase care o mărgineau, cu nişte cîmpuri întrevăzute în zare. Un fel de boschet de circiumă periferică într-un colţ, cu o bancă, o masă rotundă. Toate astea lăsate de izbelişte, buruieni înalte pe alee, cei cîţiva castani rostogolindu-şi castanele cu învelişuri spinoase pe sub picioarele trecătorilor.

înaintau unul lîngă altul, fără să scoată o vorbă, ca şi cum ar fi vrut să pună o lungă distanţă între casă şi •ei. La capătul grădinii, un zid de pietre neregulate ca

formă, nelegate prin ciment, înjgheba un balcon de unde se vedea cîmpia. Forfoteala dezordonată a umbrelor nu îngăduia să-ţi faci o părere despre peisaj. Răcoarea nu se hotăra să vină. Bîzîiau nişte ţînţari.

— Cum de nu l-au dus, zise Aurelien, pe acest spaniol într-un lagăr de concentrare ?

Nu ţinea să capete răspuns. Vorbea ca să-şi alunge o nelinişte. Peste noapte, Berenice redevenea gingaşa Berenice din 1921, el se miră că ea ar fi auzit cîtuşi M puţin. O, ba da, îl auzise... Răspundea chiar, fără însufM ţire deosebită : „Gaston are legături... A garantat pentB Antonio..." Parcă totul avu rostul să măsoare acea prB pastie dintre dînşii. Aurelien fu prins de fiori. „Ţi-e răB prietene ?“ Această întrebare se înălţa prin întuneric <■ nota unui instrument muzical din întîmplare atins. B ar fi vrut să-i spună... Aveau de ales, unul şi celălalt® Tinereţea lor nu se va mai întoarce, era fiecare romanţ® celuilalt. N-ar fi putut face nimic pentru ca lucrurilB să se petreacă altminteri. El zise : „Berenice..." şi acesl nume muri pe încetul în tăcerea a tot ceea ce nu spuneai a tot ceea ce pierduse prilejul pe totdeauna să spunăl

— Ai copii, făcu ea. Cît e de ciudat, şi cît e de minu-l nat. Te invidiez. Mi-ar plăcea să-i văd. Poate că băiatul! îţi seamănă, că micuţa are gesturi de-ale dumitale. |

El şopti : „Băiatul îmi seamănă...“ |

Ceva zbura prin aer, nu prea departe de capetele lor. El mai mult întrevăzu decît văzu că Berenice îşi duse mîna la cap. Oare înţelese ea, şi la ce bun, că el surprinsese această mişcare : „N-or fi nişte lilieci ?“ întrebă ea. El nu ştia nimic. îşi exprimă părerea : „Nu cred".

Se gîndea ea într-adevăr la copii ? Era de-ajuns de întuneric ca să nu mintă. Aurelien ar fi ţinut să-i spună totul, chipurile, ca să facă faţă situaţiei. Toată viaţa lui suferise fiindcă nu făcuse faţă situaţiei, dar niciodată nu-i trecuse un fier ars prin inimă... fiindcă nu făcuse faţă situaţiei...

„Uite, Berenice, aici, în această grădină, în această noapte cu atîtea buruieni, s-ar cuveni..." Vrusese să

spună : „Să-ţi iau mîinile într-ale mele". Dar nu spuse nimic. Ea nu-i ceru să-şi termine fraza. Poate ar fi sfîr-şit-o ea în locul lui, dar în ce fel ? Ce aştepta să facă el, căruia ea îi sfîrşise în gînd fraza, şi el nu făcea, şi n-avea să facă, deoarece nu ştia că tocmai asta aştepta din partea Ini... ori cel puţin că spera ca el să facă.

11 bătuse gîndul să spună : Să-ţi iau mîinile într-ale mele. Nu spusese. Acum era prea tîrziu, şi apoi alte vorbe Îî împinseseră de umeri pe-acestea, alte vorbe nerostite, are cădeau unele peste altele în tăcere, ca petalele unui randafir pe care îl desfoi. Şi totuşi, şi totuşi. El îşi luă ăspunderea să recurgă la vorbe mai grave. De data asta nu spuse : Berenice, fiindcă se temea ca încă o dată acest nume să nu-1 oprească locului, ca o piatră prea grea de urnit, ca un parfum care taie vocea.

— Dumneata mi-ai fost ceea ce am avut mai bun, mai profund în viaţă... Nu, nu mă întrerupe, mi-e şi aşa destul de greu să mă hotărăsc... Dumneata singură mi-ai umplut inima de cîntec toată viaţa... şi dacă vreau totuşi să am asupra vieţii mele o privire generală... Vreau să spun... mă vei înţelege ? Căutăm să ne justificăm în pro-prii ochi... Îmbătrînim. Nu se poate să nu ne izbutească romanţa. Nu vom îngădui, nu-i aşa ? Am noaptea ce vine în faţa mea, nu se poate să fie fără vis... ori mai rău, cu regretul după un vis năruit... singurul vis...

Ce voia el să spună exact ? Se părea că ea nu stătu la îndoială cînd, după o tăcere, zise cu un glas venind de departe : „Nu vorbeşti decît despre dumneata...[14] El înţelese greşit. Răspunse că vorbea şi despre dînsa. Ea vrusese să spună că i se părea ciudat ca Aurelien să aibă şi alte gînduri decît cele despre înfrîngere, despre această aventură cumplită a tuturor, a Franţei... Numele de Franţa lui Leurtillois parcă îi sună fals, plin de emfază, în această gură invizibilă de care îşi amintea că avea la buze ca două mărunte tăieturi verticale. Revăzu masca înecatei, de-odinioară, acei pometi... Şi apoi iată

că ea spunea : Franţa... El simţi în acea clipă o iritare care nu-şi avea explicaţia. Asta îl tulbura, asta o distrugea pe Berenice a sa, asta măsura distanţa dintre păpuşa din amintirea lui şi acea femeie vie, asta măsura douăzeci de ani pe care îi trăise departe de el... Toate cîte se petrecuseră în aceşti douăzeci de ani. Toate cîte îi despărţeau. Berenice vorbea :

— Te-ascult pe dumneata, pe dumneata şi pe ceilalţi... Cînd un subiect de conversaţie vă cade mană din cer, ah, vă merge gura ca o moară stricată !... Vă ascult! Prea- fericiţi ca să bateţi cîmpii ori ca să vă distingeţi... **toii** de-o seamă... bărbaţii... Aveţi satisfacţia datoriei împlinite.! V-au mobilizat... V-aţi făcut datoria... Aşadar ce vi si impută ? Acum, s-a isprăvit, s-a isprăvit : vă lăsaţi co-l pleşiţi... E ca şi cum nu v-aţi mai bărbieri din pricina înfrîngerii... Iată-vă la cămaşă, fără haină, în viaţă..]

— Dar... Berenice, bineînţeles că s-a isprăvit... Ce-ai vrea oare să spunem, să facem ? Nu se poate totuşi să ne spargem capul de toţi pereţii !

— De ce nu ? In fine, dacă nu vi l-aţi spart de data asta, e sigur că n-o s-aveţi nici cel mai slab noroc să vi-1 spargeţi vreodată. Preascumpele voastre capete ! Re-cunoaşteţi că aţi scos un ,,uf“, cînd aţi înţeles că se sfîr-şise ?

— Mai întîi, încă nu s-a sfîrşit...

— încă nu ? N-aţi auzit-o din gura ăluia ?

— Care ăluia ?

— A Mareşalului... Copiii mei... cu lacrimile în glas, ah, bunul Dumnezeu !

— Nu vorbi aşa. A fost uimitor, acest bătrîn... şi apoi ce voiai să facem, la urma urmelor ?

Ea nu răspundea. El triumfă :

— Acum, vezi bine că...

Ea izbucni furioasă :

— Ce-aş fi vrut ? Să rezistaţi ! Să vă bateţi !

— Dar ne-am bătut.

— Da, nişte nenorociţi... Care au crezut că era cu tot

dinadinsul... în timp ce...

— Nu te înţeleg : spui un lucru, apoi spui un altul... Nu sînt destui morţi, cîţi sînt, pentru dumneata ?

— Sînt pînă acum destui morţi pentru ca nimeni să n-aibă dreptul să-i trădeze, să se poarte aşa încît ei să fi murit degeaba...

— Va să zică ar fi trebuit să ne lăsăm ucişi în masă...

— Să vă bateţi, repet, să vă bateţi ! Cînd te gîndeşti că n-a fost apărat Parisul !

— După dumneata, ar fi trebuit să îngăduim să se distrugă Parisul ! Da ? Ei bine, mulţumesc.

|| — Ar fi fost mai bine să se distrugă Parisul.

— Ţi-e uşor să vorbeşti, trăind în R...

I — Nu fi nerod. Poţi să iubeşti Parisul din R... la fel a din Lille sau din Paris chiar... şi mîine dacă vor fi n R...

— Ai vrea s-ajungi una cu cenuşa acestui R... ?

Se miră el însuşi de acest ton de zeflemea. Reîncepu renindu-şi în fire : „Ce-am ajuns noi să spunem ?“

Iar Berenice :

— Spunem singurele lucruri care trebuie să fie spuse astăzi... în această noapte... nu, nu protesta, nu spune că ai vrea să-mi vorbeşti despre dragoste... ca odinioară !

Cîtă amărăciune se cuprindea în aceste două ultime vorbe, după o pauză. Dacă Aurelien, încrezîndu-ne spuselor lui Gaston, fusese întreaga sa viaţă în decursul acestor ani morţi, cum de se întîmpla că astăzi, între Berenice şi el se interpuse o lume, mai rău decît o viaţă ? O lume de gînduri de-asemenea. De gînduri pe care el le socotea drept ridicole, primare, dar care nu erau decît mai izbitoare, mai obsedante, ca un parfum vulgar pe care l-ar fi aflat asupră-i, spre dezonoarea ei, pîngă- rind amintirea idealizată pe care el o purta în suflet despre ea. Aurelien rupse tăcerea : „Berenice... te lăsasem, lăsasem o fetiţă pasionată, spontană, neştiutoare de cele ale lumii, oh, atît de adînc străină de această lume unde oamenii se bat, se opun unii altora, s-aruncă în cîrca ideilor, idei care ascund prost interese, uneltiri... şi apoi, reîntîlnesc o femeie care aduce aceeaşi pasiune pe care o dăruia vieţii... acelor lucruri pătate...

nelimpezi... acelor lucruri care au constituit boala noastră... tot atît de uşor îmbătată de vorbele goale care mînau mulţimile noastre, pe cît, odinioară, fetişcana era de-o privelişte din Paris, de-o înserare, de-un cîntec...“

De ce oare vocea lui avea nevoie să devină rugătoare ? Ce punea în ruga lui ? El nu-şi dădea seama de nimic, el însuşi, iar Berenice avu senzaţia unei note false, a unei ipocrizii. Nu se mai afla între ei tinereţea ca să le dea iluzia acelui acord minunat, căruia şi unul şi celălalt îi
purtau totuşi amintirea preaslăvită. Berenice avea drepi tate : despre ce-ar fi putut vorbi ei în noaptea aceasta I Vorbele pe care le aşteptaseră în chip nedesluşit unul de la celălalt ca pe nişte pilcuri difuze de stele se dizolvai! în întuneric. Acele vorbe tulburătoare care, rostite, an fi sunat a minciună. Aşadar era mai bine să nu meargă! mai departe. I

O voce strigă prin dreptunghiul de lumină plutitoare de la uşa de la spatele lor : „Cine vrea armaniac ? Vreţi armaniac, voi, îndrăgostiţilor ?“ Se rîdea înăuntru, din pian se cînta într-aiurea, apoi vocea lui Gisele se înălţă, o voce de-acelea care capătă contur după cîteva note. Un cîntec demodat întrucîtva, deocheat, scandat, în stilul jazului francez :

Ce aşteptăm oare ca să fim fericiţi!

„Nu ţi se pare că o să plouă ?“ întrebă Berenice. Era o atmosferă apăsătoare, într-adevăr. Aurelien nu se înduplecă s-accepte că vorbele acestea însemnau : *Să intrăm înăuntru,* şi zise pe tonul ursuz cu care o sîcîise mai adineauri : „Ce te mînă pe dumneata să te interesezi de aceşti spanioli, de aceşti roşii ?“ Ea nu păru să-şi fi căutat răspunsul care veni cu repeziciune : „Nenorocirea lor...“ zise, şi asta îl supără. „Uite, replică el, nenorocirea celor în greşeală nu e decît dreptatea... — Vezi, făcu ea, aceleaşi vorbe au să spună germanii despre a noastră../' Se adînci o gaură largă de tăcere în acea dantelă neagră care îi împresura. Apoi vocea lui Berenice păru să urce anevoie malul în pantă iute al unui fluviu : „Nu mai e într-adevăr nimic comun între

dumneata şi mine, scumpul meu Aurelien, nimic... Nu înţelegi ? Mă întreb de ce-a trebuit să ne mai reîntîlnim astăzi... Poate pentru asta tocmai, pentru ca să aflăm asta tocmai, şi ca s-o luăm cu noi fiecare vătzîndu-şi de drumul său...“

Fraza se pierdu şoptită. Inima lui Aurelien se zbătea cu putere. Un amestec groaznic de sentimente. Sila de-a sc simţi judecat, siguranţa de-a avea dreptate, mînia aşijderea de-a redescoperi, în locul tinerei femei din amintirea lui, pe această persoană cu scaun la cap... Nu pot feri fiinţele cu scaun la cap... Amintirea neveste-sei, iereţea, frăgezimea neveste-sei se abătură din nou ca adiere asupra minţii lui. Ah, fir-ar să fie, Georgette u era aşa, ea. I se păruse uneori mărginită, inteleotuali- îşte vorbind. Era nedrept. O femeie are un alt soi de iteligenţă... Cînd ele se amestecă unde nu le fierbe oala...

— Aşadar ne vom fi spulberat amintirile, iată totul... Aurelien spunea acestea cu nepăsare în glas. Primi otuşi în adîncul inimii răspunsul :

— Iată totul...

Cînd te gîndeşti că putuse visa s-o ia cu el pe această lerenice, să rupă cu toate din jur din pricina ei, din pricina acelei vechi poveşti de optsprezece ani ! Avea febră, ce-i drept... Oricum, se gîndi, nu poţi să rămîi învins. Şi apoi un alt înţeles al acestei fraze îl izbi, amarnic, în chip ironic, şi avu un rîs uscat, scurt.

„Iţi vine a rîde ?“ întrebă Berenice. El se scuză : „Nu, un gînd... altceva... Nu-ţi face inimă rea de fel, dumitale, că asta e totul ?“

De data asta, ea lăsă să plutească întrebarea prin întuneric.

— Nu... ba da... S-ar putea vorbi şi cu nepăsare... dacă n-ar fi pe lume acest stupid orgoliu masculin, pe care dumneata îl ai ca şi ceilalţi... scumpul meu Aurelien...

Observă că avea un fel al ei, de data aceasta ca şi mai înainte, de-a apăsa pe acest *scumpul meu,* şi nicidecum provocator sau agresiv : ca şi cum ar fi vorbit

unui mort…

„Scumpul meu Aurelien…“ repetă ea. Şi era foarte posibil că plîngea.

VIII

Armaniacul era surpriza lui Gaston : îl rezervase, după acel maraschin şi după acea drojdie, ordinare, drept o lovitură de maestru, drept o lovitură de teatru din acea seară. Urmările erau evidente. Începînd cu Morel sentimental, sentimental de necrezut, iar Gisele, o la la ; rH mai vorbesc despre verişoara… Totuşi era tîrziu şi, tâirB scurt frazele duioase ale soţului său asupra ciudatei*® împrejurări, asupra evenimentelor nemaipomenite cai® fuseseră necesare ca să-1 aducă în R… pe D-l Leurtilloil cu lumina aceea prea drăgăstoasă în ochi asupra el Berenice zicea că era tîrziu, şi că după toate era şi război Gaston răspunse că evident circulaţia era interzisă pl şosele, dar că oamenii aveau pe cap destule alte grijii iar verişoara declama din *Polyeucte,* de ce din *Polyeucte* .1 fiindcă ştia pe dinafară din *Polyeucte* şi nu din *Ocupă-ta de Amelie.*[CV]

Se aşezară în hodoroaga de maşină prăfuită, şi cînd Gaston o porni din loc mi ţi-i săltă în lături pe toţi, într-aşa chip încît parcă era la mijloc o glumă. Ocupaseră locurile de la venire. Şi ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, braţul lui Aurelien înconjură umerii doamnei Morel. Se învoiseră în mod tacit să facă toate gesturile care se aşteptau din partea lor pentru a tăia scurt cererile de explicaţii. Morel murmura : „S-au reîntîlnit, Gisele, s-au reîntîlnit 1 Trebuie să ai credinţă-n Dumnezeu ! “ Vorbele astea agitară în chip bizar umerii lui Gaston, iar verişoara încerca s-atingă parbrizul susţinînd că, după cum are strălucirea sticlei, are şi fragilitatea ei…

Tot peisajul de-a-ndăratelea, itinerarul mersului în

CV **Piesă de teatru bulevardier.**

sens contrar, se descolăcea din umbra frunzoasă ca să apuce din nou pe acel drum străjuit de copaci mai puţin îndesaţi, pe acea unduire printre vîlcele şi coline pe unde şerpuia Wisnerul. Nu mai era atît de cald, cerul se întunecase, nori groşi vor fi alergînd fără îndoială prin faţa stelelor. Gaston conducea cam enervat. Nu se poate spune că era aghesmuit. Doar zorul de-a ajunge acasă îi dădea ghes să conducă întrucîtva nervos. Ciudăţenia acestui drum, străbătut din nou, obişnuit celorlalţi, Aurelien o cunoştea tocmai într-atît încît să împărtăşească enervarea aceluia care îi conducea. Negreala cerului de semenea. Se înfundau în întunecimi. După acele nopţi e mers în convoi, era o ciudată senzaţie să călătorească i huruitura unei daradaice de sine stătătoare, zdrunciătoare, care nu limita în salturile sale trupul lung ine- ît, prelungit peste cît putea cuprinde vederea omenească 1 necunoscuta primejdie. Aurelien îşi dădea silinţa să u mai gîndească. Se întorcea în R... şi asta era totul, iboseala, îngreuiată şi de alcool, avea cuvînt mai puter- ic decît reţeaua de amintiri, decît frînturile de idei din craniul său. Simţea un cîrcel în braţul dimprejurul umerilor lui Berenice. Degetele acestei mîini îi păreau îndepărtate şi furnicate de durere. Totuşi nu le mişca. Ce se petrecea oare în sufletul acestei femei mute ? Acest divorţ între ei acoperit de-o absurdă minciună, de îndoielnica înduioşare a celorlalţi, care nu prea fuseseră lămuriţi... Se gîndi dintr-un moment într-altul că povestea lor, această nereuşită completă a dragostei lor, această negare a dragostei de către viaţă, şi de asemenea această iluzie a dragostei de neînţeles, renăscînd din cei optsprezece ani de uitare progresivă... se gîndi... ori la ce se gîndea nu ajungea să formuleze pînă la capăt, să se lămurească pe el însuşi, îşi încordă puterile împotrivin- du-se gîndurilor... Haida de : să se vorbească despre nereuşita dragostei în legătură cu o asemenea

poveste, întreruptă de la începutul său, şi cu o viaţă întreagă între ea şi mine, fără să ne gîndim la ea aproape... nu, nu e adevărat, eu m-am gîndit la ea într-una... Totuşi, nu e ca şi cum... Zdruncinăturile îi aruncau pe toţi unul asupra altuia cu o stinghereală sporită. Acelaşi sentiment îl are cineva într-un pat cu o femeie după ce s-a certat bine cu ea, dar lîngă care doarme totuşi... Zdruncinăturile... Optsprezece ani de uitare. Progresiv, dar de uitare... Se gîndea... Se gîndea : întreaga viaţă... întreaga mea viaţă... în mod absurd înduioşat de el însuşi... cum sînt înduioşaţi inşii de-acolo de ei amîndoi din greşeală... Poate tot din greşeală se înduioşa şi el de sineşi. Intr-o noapte ca asta. Cu tot ceea ce se petrece în ţară. Aurelien se simţea ca un animal în furtună, prost adăpostit de frunzişul unei păduri. Povestea lui personală în această poB veste. Din cale-afară de nesuportat, din cale-afară dl importantă totodată. O diversiune intr-un incendiu. Sf auzea un zgomot surd din depărtare. Se îndreptau spr« acel zgomot. „Auzi ?“ îi strigă Gaston. Da. Nişte care da luptă, s-ar părea, nişte care. Ce-o fi oare ? Divizia sel întoarce poate sau părăsim noi oraşul ? Zgomotul sel pierdea, după ce fusese în creştere, se atenua în bumba-l cui întunericului. Nu va fi fiind desigur tare departe de R... Tăcerea lui Berenice apăsa printre dînşii. Cei aşezaţi dindărăt încercau să spună cîte ceva. O schimbare de viteză, maşina dă s-o ia la goană pe şoseaua mare la răspîntie. Şi oînd colo.

„Ce-o fi oare ?... Ce-o fi însemnînd oare asta ?... Ce se petrece ?“ Vocile se încrucişează, se sparg în vuietul frînei, o abatere bruscă a maşinii... Mitralierele. Zgomotul de pitpalac al mitralierelor cu focul la dreapta noastră. „Am păţit-o, gîndi Aurelien, sînt rănit.“ Braţul îi atîrna greu, greu. Nu-1 durea. O fi sîngerînd, desigur. Braţul dimprejurul umerilor lui Berenice. Strigă la Gaston : „Cară-te, nu opri !“ Gaston băgase maşina pe drumul fără pietriş care continua înaintea celui pe care... în sfîrşit, în loc s-o cotească pe şoseaua mare avusese

prezenţa de spirit... Se auzise zgomotul sticlei sparte a parbrizului. Se împrăştiaseră oarecare ţăndări de sticlă peste ei. „N-aţi păţit nimic ?“ întrebă îngrijorarea trezită din beţie a lui Morel. „Nu, nu“, răspunse Aurelien. Se temea să nu se oprească dacă spunea că... „Berenice, Gaston ?“ şi Gaston şopti : „Şi voi, dindărăt ?“ Dindărăt, verişoara rîdea isteric, asta era totul. Aurelien zise către Gaston : „Accelerează, dragul meu, fie ce-o fi... Ştii încotro ne-ndreptăm ? Nu... Principalul este să ieşim din drumul lor...“

— Din drumul lor ? Cine-or fi oare ?

întrebarea venea de dindărăt. Gisăle în picioare. Stai jos, fir-ai să fii, Gisâle ! Farmacistul o trăsese în jos. Zdruncinăturile erau nemaipomenite.

„Fritzii... bineînţeles !“ zise Aurelien. Nu-şi mişca bra- Va fi pierzînd sînge desigur. Se va fi tras c-o mitralieră,

1 îndoială, din unul dintre acele automobile pe care ei trimit cu patrule în recunoaştere, ca să cerceteze dru- 1. Acum, fac asemenea sondaje ca să evite pierderi de sos, nu stăruie cînd întîlnesc adversarul, se îndreaptă e stînga ori spre dreapta ca să ne înconjure pe alte imuri... îi veni să-şi atingă braţul amorţit într-o durere ’ă...

Gaston înjura. Ceilalţi dindărăt aruncau vorbe de în- >uniţi : „Oare ne urmăresc ? — Nu cred, poţi să vezi a, dumneata ?" Vorbele se adresau lui Leurtillois. El, ăind, simţi umezeala sîngelui care cursese din braţul . pe umărul lui Berenice. Ea avea să bage de seamă. :ise : „Berenice... nu te speria... — Nu mă sperii“, mur- ră ea. Era vocea de altădată, vocea dintr-o seară într-un i parizian. Aurelien simţea că-1 pătrunde un absurd orgoliu de a fi rănit. „Nu e nimic", şopti el încet vecinei sale. Iar ea : „Ştiu... nu e nimic..." într-aşa chip încît vorbele îl cam supărară : el putea într-adevăr să spună că nu era nimic, însă ea, cît de uşor lua lucrul ăsta ! De aceea rosti ca să audă ea : „Sînt rănit..." Dar Gaston îl auzise şi, cum era lesne de prevăzut, frînă : „Rănit ? — Oh, uşor..." Leurtillois observă că Berenice într-una îşi

scăpăta capul spre dînsul.

„E rănit!“ scheună verişoara, dindărăt: „D-l Leurtillois e rănit!“

Gaston scoase lampa din buzunar, şi mănunchiuleţul de lumină galbenă ca un penel se tîrî mai întîi peste genunchi, apoi sări la obraji, căutînd ceea ce era de văzut. „Braţul", zise Leurtillois, ca să călăuzească lumina.

Şi lumina căzu peste mîna atîrnată, peste acea îmbrăţişare de falşi îndrăgostiţi, peste braţul însîngerat care o susţinea pe Berenice, şi sîngele curgînd împînzise rochia, iar capul lui Berenice era înclinat.

— Berenice !

Strigaseră toţi împreună. Mîna validă a lui Aurelien îi ridică faţa. Avea ochii pe jumătate închişi, un surîs, surîsul Necunoscutei de pe Sena... gloanţele îi străbătuseră trupul ca un lung colier ucigător. Era moartă. Aurelien văzu maidecît că era moartă.

— Şi eu, zise el, eu vorbeam despre braţul meu !

Noroc că nimeni nu-1 auzise. Gisele izbucni în hoho iar burtosul farmacist ţipa şi gemea : „Nicette, nu e vărat ! Nicette !“

Lumina se stinsese. Vocea fără timbru a lui G îngînă :

— Acum trebuie s-o ducem acasă...

Lector : MARCEL ADERCA
Tehnoredactor : AURA IONESCU

Coli tlpo : *38*

Tiparul executat sub comanda nr. 11009 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteil nr. 1
Bucureşti
Republica Socialistă România

[1] ***Tommy*** **— nume familiar dat în cursul războiului simplului soldat britanic.**

’ ***Surîde puţin lut*** **Băbă (fr.).**
•***Un papuc şl o intmă*** **(fr.).**
****Nini, lasă-ţi rochia în jos*** **(fr.).**
[1] **Cintăreţe şi dansatoare orientale.**